İnsanlar İçinde Bir İnsan

Sait Faik Hikâye Armağanı Antolojisi (1955-2007)

YKY

İnsanlar İçinde Bir İnsan

Sait Faik Hikâye Armağanı Antolojisi (1955-2007)

Hazırlayan: Nursel Duruel

YKY

İNSANLAR İÇİNDE BİR İNSAN
Sait Faik Hikâye Armağanı Antolojisi (1955-2007)

Nursel Duruel, İstanbul Üniversitesi Arkeoloji mezunu. 1965'te TRT'nin ilk prodüktör kadrosunda yer aldı, başta edebiyat olmak üzere çeşitli alanlarda sayısız radyo programı ve program dizisi yayınlandı. Reklam yazarlığı, ansiklopedi yazarlığı, televizyon yazarlığı ve program danışmanlığı yaptı. BRT'de (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Radyo Televizyonu) yönetici olarak görev aldı. TRT-Radyo-1 için hazırladığı "Yayın Dünyası" programını on dört yıldır sürdürüyor. TRT-TV-2'deki "Okudukça" programında öykü değerlendirmeleri yapıyor. Yazarlarla söyleşileri dergilerde yayımlanıyor.

İlk kitabı *Geyikler, Annem ve Almanya* (1982), Akademi Kitabevi Öykü Ödülü'nü, Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı, Makedoncaya çevrildi. Kitaba adını veren öykü filme çekildi, *İmge Öyküler* dergisinin 2005'te yazarlar arasında düzenlediği "1980'den günümüze Türkçe yazılmış en beğenilen on öykü" soruşturmasında ilk sırayı aldı. *Yazılı Kaya* (1992) kitabındaki "Burgaç" öyküsü 1990 Yunus Nadi "Yayımlanmamış Öykü" Armağanı'nı kazandı.

Diğer Kitapları: *Cemal Süreya –"Şairin Hayatı Şiire Dahil"* (1995, biyografi; Feyza Perinçek'le birlikte); *"Güvercin Curnatası" – Cemal Süreya ile Konuşmalar* (1997, derleme); *A'dan Z'ye Cemal Süreya* (2003, *kitap-lık* dergisi eki); *Muzaffer Aksoy – Bilime Adanmış Bir Ömür* (2005, biyografi; Prof. Orhan Ulutin ve Prof. Çiğdem Altay'la birlikte).

İnsanlar İçinde Bir İnsan

Sait Faik Hikâye Armağanı Antolojisi (1955-2007)

HAZIRLAYAN:
NURSEL DURUEL

ANTOLOJİ

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 2599
Edebiyat - 803

İnsanlar İçinde Bir İnsan
Sait Faik Hikâye Armağanı Antolojisi (1955-2007)
Hazırlayan: Nursel Duruel

Kitap editörü: Murat Yalçın
Düzelti: Alev Özgüner

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0212) 294 10 00
e-posta: info@masmat.com.tr

1. baskı: İstanbul, Aralık 2007
ISBN 978-975-08-1336-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2007
Sertifika No: 1206-34-003513
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr
http://alisveris.yapikredi.com.tr
http://www.yapikredi.com.tr

İÇİNDEKİLER

Sunu • 9

Öyle Bir Hikâye (Sait Faik Abasıyanık) • 15

1955 *On İkiye Bir Var* • Haldun Taner
On İkiye Bir Var • 25
Gazoz Ağacı • Sabahattin Kudret Aksal
Gazoz Ağacı • 37
1956 *Haney Yaşamalı* • Tahsin Yücel
Haney Yaşamalı • 68
1957 *Değişik Gözle* • Necati Cumalı
Değişik Gözle Bakınca • 73
1958 *Kardeş Payı* • Orhan Kemal
Pırıl Pırıl • 84
1959 *Berber Aynası* • Oktay Akbal
Berber Aynası • 88
1960-1963 [Ödül verilmedi]
1964 *Sur* • Adnan Özyalçıner
Sur • 93
Başgöz Etme Zamanı • Mehmet Seyda
Başgöz Etme Zamanı • 108
1965 *Elbiseciler Çarşısı* • Kâmuran Şipal
Elbiseciler Çarşısı • 120
Yorgo • Mahmut Özay
Yorgo • 140

1966 *Çölde Bir Deve* • Cengiz Yörük
Çölde Bir Deve • 145
1967 *Yabanın Adamları* • Tarık Dursun K.
Yabanın Adamları • 156
1968 *Kavga* • Muzaffer Buyrukçu
3 • 165
1969 *Önce Ekmek* • Orhan Kemal
Pazartesi • 186
Sancı Meydanı • Faik Baysal
Sancı Meydanı • 192
1970 *Direğin Tepesinde Bir Adam* • Zeyyat Selimoğlu
Direğin Tepesinde Bir Adam • 203
1971 *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* • Bilge Karasu
Dutlar • 209
Kaçakçı Şahan • Bekir Yıldız
Kaçakçı Şahan • 221
1972 *Parasız Yatılı* • Füruzan
Edirne'nin Köprüleri • 229
1973 *Çamasan* • Demirtaş Ceyhun
Sultan Kurban • 255
1974 *Can Parası* • Fakir Baykurt
Can Parası • 263
1975 *Yüksek Gerilim* • Adalet Ağaoğlu
Yüksek Gerilim • 299
1976 *Dostlukların Son Günü* • Selim İleri
Dostlukların Son Günü • 316
1977 *Makedonya 1900* • Necati Cumalı
Bazen Bir Savcı • 325
1978 *Gözleri Bağlı Adam* • Adnan Özyalçıner
Gözleri Bağlı Adam • 346
Anaların Hakkı • Selçuk Baran
Anaların Hakkı • 358
1979 *Bir Gemide* • Ferit Edgü
Bir Gemide • 374
1980 *Yürekte Bukağı* • Tomris Uyar
Yürekte Bukağı • 386
1981-1982 [Ödül verilmedi]

1983 *Geyikler, Annem ve Almanya* • Nursel Duruel
Geyikler, Annem ve Almanya • 397
1984 *Akışı Olmayan Sular* • Pınar Kür
Kısa Yol Yolcusu • 403
1985 *Ona Sevdiğimi Söyle* • Tarık Dursun K.
Zabel Manol İçin Hikâye • 420
1986 *Eski Bir Balerin* • Feyza Hepçilingirler
Eski Bir Balerin • 425
1987 *Yaza Yolculuk* • Tomris Uyar
Son Sanrı • 432
1988 *Bir Gece Yolculuğu* • Gülderen Bilgili
İcra Kararı • 439
Ay Gözetleme Komitesi • Mahir Öztaş
Ay Gözetleme Komitesi • 453
1989 *Stockholm Öyküleri* • Demir Özlü
Stockholm'de Bir Öğle Vakti • 470
1990 *Bir Kara Derin Kuyu* • Nezihe Meriç
Bir Kara Derin Kuyu • 479
1991 *Sen de Gitme Triyandafilis* • Ayla Kutlu
Altın • 491
1992 *Elveda Alyoşa* • Oya Baydar
Elveda Alyoşa • 507
1993 [Ödül verilmedi]
1994 *Selam Ateşleri* • Osman Şahin
Selam Ateşleri • 512
1995 *Yaz Evi* • Mehmet Zaman Saçlıoğlu
Yaz Evi • 526
1996 *Uzak Noktalara Doğru* • Cemil Kavukçu
Ormanın İçlerine Doğru • 534
1997 *Foto Sabah Resimleri* • Ayşe Kulin
Gülizar • 557
1998 *Sular Ne Güzelse* • Erdal Öz
Sular Ne Güzelse • 566
Fırtına • Orhan Duru
Fırtına • 575
1999 *Güneş Giderken* • Necati Tosuner
Halı • 580

2000 *Av Dönüşleri* • Faruk Duman
Av Dönüşleri • 587
2001 *Bu Kitabı Çalın* • Murat Gülsoy
Bu Kitabı Çalın • 600
2002 *Aşk Mutfağından Yalnızlık Tarifleri* • Yekta Kopan
Aşk Mutfağından Yalnızlık Tarifleri • 611
2003 *İçeriye Bakan Kim?* • Mehmet Günsür
İçeriye Bakan Kim? • 623
2004 *Getirin O Günleri, Yakalım Bu Öyküleri* • Başar Başarır
Meridyenler • 636
2005 *Yorgun Anılar Zamanı* • Ayşe Sarısayın
Maçka Palas • 643
2006 *Saat Kulesi* • Refik Algan
Soytarılar Bayramı • 652
2007 *İmbatta Karanfil Kokusu* • Selma Fındıkoğlu
"Alâyişten Hazzetmem Efendim" • 659

Sunu

Ben, sandallar içinde bir sandal, denizler içinde bir deniz,
insanlar içinde bir insan...
(Sait Faik Abasıyanık, "Kalinikhta")

Modern öykücülüğümüzün öncülerinden Sait Faik, öykülerinden birinde, "Bir ırmak akıyor kulağımın dibinden" diyordu. Öykülerini bir ırmağın akışı gibi yazdı: Hep hayatın içinde, neredeyse kendiliğinden, benzersiz.

Onun adına konan Sait Faik Hikâye Armağanı ülkemizdeki en köklü edebiyat ödülü. Yarım yüzyılı aşkın tarihi, Armağanı kazanan öykü kitaplarının edebi değeri, seçici kurulların oluşumunda gösterilen özen ve süreklilik açısından Sait Faik'e, öykücülüğümüze yaraşır bir ödül.

Sait Faik hayata 1954'te veda etti. Hikâye Armağanı, onun ölümünden hemen sonra, annesi Makbule Abasıyanık'ın girişimiyle kuruldu. Sait Faik, annesinden, aile malvarlığının Darüşşafaka Cemiyeti'ne verilmesini istemişti. Makbule Hanım, oğlunun bu arzusunu yerine getirirken kitaplarının telif gelirini de Darüşşafaka Cemiyeti'ne bıraktı. Her yıl, Sait Faik'in ölüm yıldönümü olan 11 Mayıs'ta verilmek üzere bir hikâye armağanı düzenlenmesini, vasiyetine koşul olarak koymuştu. Vasiyet yasal olarak yürürlüğe girinceye kadar düzenleme görevini Sait Faik'in yayıncısı ve dostu, Varlık Yayınları'nın sahibi Yaşar Nabi Nayır'ın üstlenmesini istedi.

İlki 1955'te verilen Sait Faik Hikâye Armağanı beş yıl aksamadan yürütüldü. 1960-63 yılları arasında kesintiye uğradı, 1964'te Darüşşafaka Cemiyeti tarafından yeniden başlatıldı ve düzenli olarak sürdü. Yalnız 1981, 1982 ve 1993 yıllarında, adaylar arasında seçici kurul oylarının yarıdan bir fazlasını alan kitap olmadığı için, verilemedi. Bazı yıllarda ise Armağana iki kitap birden değer görüldü ve ödül tutarı iki yazar arasında bölüştürüldü. Sait Faik Hikâye Armağanı 2003'ten bu yana Darüşşafaka Cemiyeti ile Yapı Kredi Yayınları'nın işbirliğiyle sürüyor.

İnsanlar İçinde Bir İnsan, ülkemizde bir edebiyat ödülü bağlamında hazırlanan ilk antoloji. 1955'ten 2007'ye, Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanan 54 kitaptan birer öykünün yer aldığı antoloji, Armağanın yukarıda kısaca aktarılan tarihçesine göre düzenlendi.

Antolojiye giren öyküler doğal olarak hazırlayan kişinin seçimini değil, Armağanın 53 yıllık tarihi boyunca jürilerde görev almış değerli edebiyatçıların seçimini koyuyor ortaya. Yazar ve kitap adları önceden belli bir antolojide hazırlayıcıya düşen görev, Armağanlı kitaplardan birer öykü seçmekti. Bu durumda, yazar kitabına hangi öyküsünün adını vermişse antolojiye genellikle o öykü alındı. O kitaplar, Sait Faik Hikâye Armağanı kütüğüne o adlarla yazılmış, belleklerde o adlarla iz bırakmışlardı çünkü. Ancak kitabın içinde kapaktakiyle aynı başlığı taşıyan öykü yoksa ya da yazar, yazarın vârisi –çeşitli gerekçeler göstererek– kitaba adını veren öykünün alınmasına onay vermemişse başka bir öykü seçildi.

Öyküler biraraya getirilirken azımsanamayacak bir bölümünün yazıldıkları dönemin yazım kurallarını ve söyleyiş özelliklerini yansıttığı görüldüğünden, günümüz yazım kurallarına göre aralarında birlik sağlama endişesi olabildiğince geri planda tutuldu.

Bugünden geriye dönüp bakıldığında görülür ki, Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanmış yazarların çoğu, öykücülüğümüze yaptıkları katkıların yanı sıra, başka dallardaki yapıtlarıyla da çağdaş Türk edebiyatının köşetaşı niteliğindeki isimlerdir.

O nedenle, yazarların biyografilerine, bütün yapıtlarına değil, yalnız öykü kitaplarına ve öyküleriyle aldıkları ödüllere yer verildi.

Ödüllerin saygınlığını sağlayan temel bileşenlerden biri de seçici kurulların yapısıdır kuşkusuz. Bu antoloji, bir yanıyla Sait Faik Hikâye Armağanı'mn tarihçesi sayılacağından, 1955'ten bugüne seçici kurullarda görev alanlara da bir sayfa ayrıldı.

Yüz yılı aşan bir geçmişi, köklü bir geleneği olan öykücülüğümüz, başlangıcından bugüne yatağını giderek derinleştiren ve genişleten bir ırmak olarak akıp geliyor. Sait Faik Hikâye Armağanı, bu serüvenin son yarım yüzyıllık sürecini elbette bütün verimiyle kapsamıyor, ama çok önemli bir bölümünü koyuyor ortaya.

İnsanlar İçinde Bir İnsan, yıldan yıla eklenecek yeni öykülerle daha da zenginleşecek, kaynak niteliğini hiç yitirmeyecektir.

Nursel Duruel

Bu kitapta yer alan bütün yazarlar (ve vârisleri), yayımlanmasına izin verdikleri hikâyelerin bu kitaptan doğan telif haklarını, eksiksiz olarak, Sait Faik Abasıyanık'ın bütün haklarını temsil eden Darüşşafaka Cemiyeti'ne bağışlamışlardır. Hepsine teşekkür ederiz.

YAPI KREDİ YAYINLARI

Sait Faik Hikâye Armağanı
Seçici Kurul Üyeleri

Nurullah ATAÇ
Orhan HANÇERLİOĞLU
Sabri Esat SİYAVUŞGİL
Suut Kemal YETKİN
Muhtar KÖRÜKÇÜ
Fazıl Hüsnü DAĞLARCA
Hikmet DİZDAROĞLU
Cahit KÜLEBİ
Sabahattin Kudret AKSAL
Yaşar Nabi NAYIR
Ziya Osman SABA
Macit GÖKBERK
Behçet NECATİGİL
Refik Halit KARAY
Haldun TANER
Tahir ALANGU
Vahit TURHAN
Memet FUAT
Kemal TAHİR
Oktay AKBAL
Vedat GÜNYOL
Rauf MUTLUAY
Tahsin YÜCEL
Hilmi YAVUZ
Akşit GÖKTÜRK
Berna MORAN
Füsun AKATLI
Ferit EDGÜ
Tarık Dursun K.
Fethi NACİ
Şara SAYIN
Doğan HIZLAN
Jale PARLA
Nursel DURUEL
Murat GÜLSOY

Not:
Jürilerde, 1964'ten bu yana, Darüşşafaka Cemiyeti temsilcileri de bulunmaktadır.

Sait Faik Abasıyanık

Öyle Bir Hikâye

Sinemadan çıktığım zaman yağmur yine başlamıştı. Ne yapacağım? Küfrettim. Ana avrat küfrettim. Canım bir yürümek istiyordu ki... Şoförün biri:

— Atikali, Atikali! diye bağırdı.

Gider miyim Atikali'ye gecenin bu saatinde, giderim. Atladım şoförün yanına. Dere tepe düz gittik. Otomobilin buğulu, damlalı camlarında kırmızı, sarı, yeşil, türlü ışıklar görerek, bir renk dalgası içinde Atikali'ye vardık.

Şişli'de Bomonti durağından yüz adım yürüsem evime varır, iki yorganlı yatağımın çukuruna büzülür, dostum Panco'yu düşünürüm. Şimdilik başka kimsem yok. İstanbul adalarının birinde hasta anam yatar döşeğinde. Kara köpeğim de karyolasının altında onu ve beni bekler. Panco, Çilek isimli bir sokakta oturur. Futbol oyunları görür rüyasında. Yahut da yine rüyasında pişpirik oynar. Ben gece yarısından sonra yağmurlu bir havada Atikali'deyim. Sözümona bir bulvar üstündeyim. Yürüyorum. Yağmur yağıyor da yağıyor. Evet, yağmurun, yalnızlığın, Atikali'nin hakkı var: Uzaklaştıkça anamı, Panco'yu, köpeğim Arabı daha çok özlüyorum.

Üçü de uykudadır. Annem horluyor, Arap uyanmış, sokağa kulak veriyor, Panco rüya da görmüyor, demincek attım.

Ben, iki insan ve bir hayvan düşünerek yağmurun altında, Atikali'nin bilmediğim sokaklarına sapıyorum. Bekçi düdükleri geliyor. Bir evden deli gibi birisi fırlıyor. Üstüme çullanıyor.

— Dostumu öldürdüm abi, diyor, sakla beni.

Paltomun cebini gösteriyorum. Dikişlerinden yağmur girmiş, sabahki yediğim simidin susamları kokan cebimi. Girip kayboluyor.

— İsmin ne senin? diye sesleniyorum cebime:

— Hidayet.

— Neden öldürdün; Hidayet?

— Seviyordum be abi!

— Nasıl seviyordun; Hidayet!

— Deli gibi be abi! Gün onunla ağarıyordu. Ben susam helvası satarım abi gündüzleri. Cebin de mis gibi simit kokuyor abi. Gün onunla ağarır; onunla kararırdı. Bir dakkam yoktu onu düşünmediğim. Abi, rüyada gibi yaşardım. Her laf gelir gider ona dayanırdı. İnsanlar bana bir laf söylerdi. O ne cevap verebilir, diye düşünürdüm. Bir şey alacak olsam o alır mıydı acaba? derdim. Bir şey yesem içime sinmezdi. Biri yol sorsa o gösterir miydi diye kafama sormayınca ve içimde o yol göstermeyince aptal aptal bakardım. Bir güzel şey görsem ona göstermezsem, gösteremediğim için zevk alamazdım güzel şeyden.

— İsmi ne idi?

— Pakize.

— Sonra Hidayet?

— Sonra abi... Hava kararırdı. Susam helvalarını kahveye bırakır, iki bardak şarap içmeye koşardım. Afyon mu katardı pezevenk meyhaneci nedir, içer içmez Pakize karşıma dikiliverirdi capcanlı, ısıcacık.

— Sahiden mi?

— Yok be yalancıktan, hulyadan be abi! Artık konuşur durdum abi.

— Sus, gelen var, Hidayet.

Hidayet paltomun cebinde bir susam tanesi gibi büzülürdü.

Yağmur dinmişti. Ortalık bir parça ağarmış gibi idi.

Hidayet cebimden seslendi:

— Anlatayım mı ötesini abi?

— Anlatma, yeter bu kadarı.

— Peki abi, sustum. Nasıl istersen abi. Ama anlat beni Panco'ya emi?

— Anlatırım Hidayet.

— Ama ötesi daha kıyak abi.

— Ötesini ben uydururum Hidayet. Sen çık cebimden. Palto da ıslandı. İkinizi birden kaldıramıyorum, yoruldum.

— Peki abi.

Cebimdeki susam pire oldu. Fatih Camii avlusunun çitlembik ağacının dibine doğru fırladı gitti. Karanlıkta bir kıvılcım, kara bir kıvılcım gibi pırıldadı.

Bir oh çektim. Rahatlamıştım. Keyiflenmiştim. Panco'ya domuzuna bir hikâye anlatacaktım: Hidayet Pakize'nin ta kalbine bir vuruşta kocaman bir çivi saplamıştı. Başka çaresi yoktu. Susam helvaları yiyen çocuklar, kadınlar Hidayet'ten bu hikâyeyi beklemezlerdi. Susam helvası karın doyurmazdı. Pakize susam helvacıya da varamam a, demişti. Seviyormuş... Sevgi karın doyurur mu? Hidayet o akşam süslenmiş, Taksim'e çıkmıştı. On sekiz lira otuz yedi kuruş parası vardı. Bir meyhaneye girdi içti de içti. İçtikçe Hidayet'e koydu. Artık minareye baktığı zaman minarenin aleminin göğe doğru yükselişini Pakize ile bir bulutsuz ay mehtaplı gecede seyretmeyecekti, demek. Hırkaişerif'e bu yol mu gider diye bir kadıncağız sorduğu zaman Hidayet kafasının içinde, sarı yün kazağı altında kaybolmuş, Pakize'ye aynı suali sorup da: "Bu yol mu gider, öteki mi, ben ne bileyim Fatma Hanım!" derse, o da kadıncağızın şaşırmış yüzüne gülümseyerek aynı şeyleri söyleyemeyecekti, ha.

Başını tüyler gibi, kediler gibi, temiz tülbentler ve mendiller gibi kokan Pakize'nin dizlerine hiç mi hiç koyamayacaktı.

Ulan bu çiviyi de kim koymuştu cebine. O piç Abdullah yok mu? O canım çocuk. O çilli, esmer yüzlü, badik burunlu, Karakaplan kulübü santrhafı canım oğlan Abdullah. O koymuş olacaktı çiviyi. Yarım sinema bileti, yarım stadyum bileti, diş fırçası, İngiliz anahtarı, bozuk yale kilidi, ispermeçet mumu, çiklet, kurtlu kiraz, sabun, karpuz kavun çekirdeği, soğan sarmısak koyan piç kurusu çiviyi ne bok yemeye kor. Kocaman temel enserisi. Pırıl pırıl da. Bız gibi de ince... Panco'ya hazırda hikâye.

— Ne arıyorsun buralarda gece yarısı hemşerim sen?

— Bir arkadaşımı ziyarete gitmiştim. Ordan dönüyorum. Geç kalmışım.

— Nerde oturuyorsun?

— Şişli'de.

Üstümü aradılar. Kalemden başka 67 lira 30 kuruş param var. Bir hikâye müsveddesi, Panco'nun bir resmi, bir kalem daha.

— Nüfus kâğıdın yok mu yanında?

— Yok!

— Ne iş yaparsın?

— Yazı yazarım.

— Ne yazısı, kâtip misin?

— Kâtibim.

— Kimin yanında?

— Kocaeli, İkbal ambarında.

Nereden aklıma geldi de birdenbire söyleyiverdim Kocaeli İkbal ambarını.

— Hadi bakalım. Tabana kuvvet. Dolaşma gece vakti, ihtiyar halinde.

Fatih parkının kenarından yürüyorum, Panco. Adamın biri oturmuş ıslak yere. Bacaklarını dimdik dikmiş. Kafasını parkın sınır demirlerine dayamış.

— Yaşasın demokrasi, yaşasın millet, yaşasın cumhuriyet!

Diye bağırıyordu.

— Yaşasın hemşerim, dedim.

— Otur yanıma, dedi.

Oturdum. Oh! Sahiden rahatmış be. Islak ıslak. Soğuk soğuk.

— Benim bir karım var hemşerim. Suratını görsen bir aylık yola kaçarsın. Bir kızım var. Allah senin gibisine nasip etsin. Evli misin? Evli isen boşa benim kızı al. Bir gözü kör, öteki gözü Yaradana yan bakar. Bir burnu var. Enfiye mendili dayanmaz. Sümüğü kokar. Mendili kokar, kendisi kokar. Yanından geçemezsin. Buram buram aybaşı kokar. Bir oğlum var. On dokuz yaşında, sidik kokar. Ayak kokar, cıgara kokar. Ev desen evlere şenlik apteshane kokar. Hey büyük Allahım! Şu taşlara bak. Yıkadın pırıl pırıl. Şu yeşile boyanmış demirlere bak! Katı, katı ama mis gibi boya ve yağmur kokuyor. Şu çimenler. Şu bulutlar, şu kara kara, sarı sarı, kırmızı kırmızı, sarışın sarışın, esmer esmer geçen bulutlara bak! Şu gözlerimde büyüyüp büyüyüp, yıldız

yıldız açılıp, ok ok, sivri sivri kapanan fenerlere bak! Şu baştan aşağıya yıkanmış daireye bak! Soğukmuş, yağmurmuş. Vız gelir. Tertemiz, kokusuz, ışık ve su içinde, bulut içinde kâinatın altında yatıyorum. Başımı demirlere dayamışım. Kıçım sular içinde ne çıkar? Kâinat tepemde akıl ermez oyunlar oynuyor. Buhar su oluyor. Su çamurları, pislikleri temizliyor, çimenleri yeşil ediyor, ağaçları ağaç. Ne işim var evde? Otur sen de. Sen de gitme evine. Yatalım burda. Uyuyalım. Dur önce bir cıgara yakalım.

Şu kibritin, şu yanmam diye fısır fısır fısırdayıp da sonradan peki emret anam yanayım, diyen şu kibritin ışığına bak. Bu olur mu arkadaş. Böyle bir el sürçmesiyle açılıveren hararet, ışık, bayram gördün mü sen? Gül, sevin arkadaş. Şu ağzımızdan çıkan dumanlara bak! Nasıl uçuyorlar. Yaşıyorsun efendi. Pırıl pırıl, tane tane, ıslak ıslak. Cam cam, billur billur, fanus fanus, çeşmibülbüller gibi yaşıyorsun dostum. Dumanlarımıza, cıgaralarımızın dumanlarına bak efendi! Bu mavi şey nedir? Bu insanın içini sevinçten, keyiften parlatan şey nedir? Ne kadınla yatmak, ne şarap içmek, ne arkadaşlarla prafa oynamak, ne tiyatro, sinema seyretmek... Hepsi bir yana dünyayı seyret. Al gözüm bak efendim. İşte sana kibrit alevi. İşte sana cıgara dumanı! Hadi uyuyalım hemşerim.

Ha uyumadan evvel Panco'ya anlat beni. Fatih parkının demirine dayalı uyuyan adamı, cıgarasının dumanını. Panco iyi çocuktur. Candır can. Selam söyle benden.

İyi ki şu ayakkabıları almışım. Bereket ki ayaklarım su çekmiyor. Her yanım su içinde. Ayaklarım kaloriferli. "Cıgaramın dumanı, yoktur yarin imanı. Altından köşk yaptırdım, gümüşten merdivanı" türküsünü bağıra bağıra söyleyerek uzaklaşırken arkamdan sesleniyordu.

— Var ol! Gördün mü? Var mı imiş dünya. Panco'nun arkadaşı! Faik Bey'in oğlu.

Zeyrek'teki setlerin üzerine oturdum. Önümde Vefa. Atatürk bulvarında cinler top oynuyor. Rüzgâr bir kaleden bir kaleye bulut atıyor. Yaşasın futbol maçları, diyorum. Seddin hangi tarafından ineceğimi düşünmek istiyorum. Ömrümde bir kere esrar çekmiştim Bursa'da. Yeşil camisinin avlusundaki sedde oturmuş Nilüfer ovasına şiir düzerken ne taraftan ineceğimi şaşırmıştım.

Adamın biri geçerken çağırıp, ne taraftan ineceğim ağabey, diye sorunca adamcağız gözümün içine korku ile bakmış, sonra gülümseyerek elimden tutup indirmişti. Gözlerini lise kasketinin şemsiperine dikip:

— Yapma bir daha delikanlı, demişti. İnmesi kolay. Biri gelir indirir. Ama bir de çıkmasını şaşırırsan iflah olmazsın sonra, demişti.

Şimdi artık böyle şey kullanmıyoruz ama o zamandan beri bir sedde çıkmayagörelim. Hep iniş kolunu unutuveriyoruz.

Panco hep kabahat sende. Sen ettin bu işi bana. Gece yarısı senin hesabına dolaşıyorum. Sen ettin bu işi.

Baktım, Zeyrek yokuşunun seddi dibinde uyumuş bir köpek. Yanına oturdum. Gözünü açtı. Böcül böcül baktı. Korka korka kafasını okşadım. Gözünü yumdu. Bir konferans da ben ona çektim. Dedim ki:

— Oğlum patlak göz. Ben insanoğlu. Sen hayvanoğlu. Bundan milyonlarca sene evvel her ikimiz de kurttuk, solucandık, tek hücreli mahluktuk. Ondan evvel boşlukta bir tozduk. Sonra bak işte bu hale geldik. Bundan sonra belki böyle kalırız. Belki değişiriz. Ama böyle kalmayalım. Siz de bedbahtsınız, biz de. Evlerde uyuyanlar, ipekler içinde uyuyanlar, kadın koynunda uyuyanlar, soba başında kıvrılmış bobiler de var. Lastikten kemikleri, topları var. Hanımları atar, koşup getirirler. Sabahları kapıcılar gezmeye çıkarırlar. İnsanlar var, sevdiklerini almışlar şu saatte koyunlarına, dalmışlar iki kişilik rüyalarına. Pekâlâ ne yapalım? Ama sen Zeyrek yokuşunda kuyruksuz, tüysüz, uyuz, soğuktan titreyen bir sokak köpeği, ben Panco'nun arkadaşı, başka hiçbir şey değil, yağmura vurmuş, uykusuz, canı burnunda, yüreği Ağaççileği sokağında, kafası Bomonti tramvay durağından yüz metre uzakta kirli bir yastıkta bir adamcağızım. Ne yapalım? Günün birinde dostluklardan, insanlardan ve hayvanlardan ve ağaçlardan ve kuşlardan ve çimenlerden yapılmış vazife hissi ile çarpan yüreklerle dolu bir âlemde yaşıyacağımızı düşünelim. Bir ahlakımız olacak ki hiçbir kitap daha yazmadı. Bir ahlakımız, bugün yaptıklarımıza, yapacaklarımıza, düşündüklerimize, düşüneceklerimize hayretler içinde bakan bir ahlakımız. O zaman seninle daha uzun dostluklar ederiz patlak göz.

O zaman hiç merak etme. Dostum Panco da bana hak verecektir. Kilise ahlakından söz açmayacak, dostluğun olağanüstü güzelliğini çocuklarına anlatacaktır.

Atatürk köprüsünde rastladım adama. İki elini tırabzana dayamış, Haliç'e öğürüyordu. Yanında durdum. Zıplar gibi iki üç defa daha ayakkabılarının ucuna basarak yükseldi. Sonra durdu. Mendilimi çıkarıp gidip yüzünü sildim. Ağzını sildim. Gözüne düşen saçlarını elimle taradım. Yüzünü bana çevirince iki büyük ve siyah göz dostça baktı.

— Çok içtim amca, dedi.

Ukalalık etmedim.

— İçmeli delikanlı, dedim, içince çok içmeli.

— Aşkolsun amca, dedi, sen de bizdenmişsin.

— Zamanında, dedim.

— Çok mu içerdin? dedi.

Alt dudağımı üst dudağıma adamakıllı yapıştırıp sağ elimle de havaya hafiften iki üç tokat salladım. Panco sen de yap böyle, ne demek istediğimi anlarsın.

— Belli, belli amca, dedi. Suratında nur kalmamış.

Kızdım.

— Nurum içimde oğlum, dedim, içim pırıl pırıl. İçim aşkla dolu, dostlukla dolu, hiç olmazsa bu akşamlık. Sen bakma o yüzdeki nura. Yalancıdır, aldatır.

— Öyle mi dersin? dedi. Arkasından, "Öyle mi derler tombul gelin böyle mi derler?" şarkısını söyleyerek uzaklaşırken yakaladım.

— Yok, dedim, salıvermem seni. Anlat bana nerde içtin.

— Nerde olacak amca, bırak gece yarısı hoşbeşi Allah aşkına, aydım artık, gidip yatayım. Yarın erken araba koşacağız. Moruk kıyameti koparır uyutamazsak.

Senin anlayacağın amca na şu karşıdaki evde bir karı oturur: Yahudi karısı. Kocası Ankara'ya gitmiş. Bizi çağırdı. Gittik, beraberce içtik. Herif gece yarısı damlamaz mı? Pişkin adammış. Bizi karşı karşıya görünce bir tek kelime söylemedi. Bir kenara oturdu. Karı da pişkinmiş, o da sanki odada kimse yokmuş gibi bir bana bir kendisine, bir herife dayadı rakıyı. Üçümüz bir kelime söylemeden yedişer kadeh daha içtik.

— E, bana müsaade! dedim.

Karı:

— Müsaade sizin efendim, dedi.

Herif yüzü sapsarı, mükemmel bir Türkçe ile:

— Şerefi ikballe, dedi.

Ben kırdım. Sonra ne oldu evde bilmem.

— Uy anam, dedim ben.

— Ya, uy anam, dedi, genç yakışıklı, bıçkın arabacı.

İkimiz de Atatürk köprüsünü ters tarafından arşınlayarak Haliç'in öteki yakalarına vardık.

Ben Azapkapı'da iken onun Unkapanı'ndan narasını duydum.

— Uy anam, diyordu.

İşte bu minval üzre Panco geldim sizin mahalleye, yağmur yine başladı. Tam sizin evin önünde bir küp kırılmış, yarısı paramparça, yarısı sapasağlam. Küpün içine oturdum. Başladım anlatmaya Atikalipaşa'ya bir gece yarısı nasıl gittiğimi, Hidayet'in cebime nasıl girdiğini, Fatih parkında yatan adamı, sokak köpeğini ve Yahudi karısının arabacı zamparasını.

Sen uyuyordun.

— Hey Panco, Panco, seslendim.

Sesim bir pencereyi deldi. Gitti senin kulağını buldu. Uyandın. Ama artık benim sana kadar yetiştirecek ne sesim, ne halim kalmıştı. Sen de tekrar uykuya daldın. Bir otomobil geçiyordu.

— Bomonti'ye gidiyor musun ağabey, dedim.

— Atla, dedi.

Atladım.

(*Alemdağ'da Var Bir Yılan*'dan)

İnsanlar İçinde Bir İnsan

Sait Faik Hikâye Armağanı Antolojisi
(1955-2007)

1955 • On İkiye Bir Var

Haldun Taner
(İstanbul, 16 Mart 1915 - 7 Mayıs 1986)

Öykü Kitapları: *Yaşasın Demokrasi* (1949), *Tuş* (1951), *Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu* (1953, kitaba adını veren öyküyle *Yeni İstanbul* gazetesiyle *Newyork Herald Tribune* gazetesinin ortaklaşa düzenledikleri hikâye yarışmasında birincilik), *Ayışığında "Çalışkur"* (1954), *On İkiye Bir Var* (1954, Atlantis Yayınevi "Zaman Üstüne Hikâyeler" Ödülü, 1955 Sait Faik Hikâye Armağanı), *Konçinalar* (1964), *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* (1969, Bordighera Avrupa Mizah Festivali Hikâye Armağanı). Bütün öykülerinin toplandığı kitaplar: *Kızıl Saçlı Amazon* (1983), *Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu* (1983), *On İkiye Bir Var* (1983), *Yalıda Sabah* (1983, Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü).

On İkiye Bir Var

Nasıl başladı, ne vakit başladı, bilemiyorum. Ama ilk belirtiler, dokuz yaşımda iken patlak verdi.

Misafirlerle bahçede oturuyorduk. Yaşlı bir zat saati sordu. Aksi gibi, kimsede saat yoktu. Enişte içeri, saate bakmaya koştu. Ben o aralık:

"Üçü yirmi üç geçiyor" deyivermişim.

Bu tutturuşa, önce kimse şaşmadı. Boğazda, geçen vapurlara bakıp zamanı bazen dakikası dakikasına kestirmek mümkündür. Görünürde vapur filan olmadığı anlaşılınca gözler faltaşı gibi açıldı:

"Peki ama nasıl bildin?"

"Bilmem" dedim. "Dilimin ucuna geliverdi işte."

Rahmetli halam:

"Tesadüf a canım" dedi. "Attı tuttu işte. Olmaz mı böyle şeyler."

Öbürküler de:

"Evet" dediler. "Tesadüf. Ama bu kadar olur yani."

İnsanlar, mantıklarının normal akışına uymayan olayları bu üç hece ile ne güzel ortadan kaldırıverirler. Kâhinliğimin sırf bir

tesadüfe dayandığı oybirliği ile kabul edildi. Hatta ben bile buna inandım. İnanacaktım.

Aradan iki hafta geçmiş geçmemişti ki, bir gece, ter içinde yatağımda uyandım:

"Bire beş var. Bire beş var" diye sayıklıyordum.

Kalktım. Lambayı yaktım: Dededen kalma ihtiyar duvar saati, bire tam beş kalayı gösteriyordu. Niye uyanmıştım? Bu sayıklama neden? Saatin bire beş kalayı gösterdiğini rüyada mı görmüştüm. Yoksa, uyku ile uyanıklık arasında mı içime doğdu. Biraz sonra saat "dan" diye biri vurunca kafama tokmak yemiş gibi ayıldım. Hayır. Bu defa ki tesadüf olamaz. Başım dönüyor, kulaklarım uğulduyordu. İçimi, tarifsiz bir korku kapladı. O güne kadar benden gizli içimde işlemiş durmuş bir saatin tiktaklarını, ilk defa o anda duyar gibi oluyordum. Bu tiktak, kalbimin atışı temposunda olsa şaşmayacağım. Ama değil. Acele işleyen bir cep saatininkine de benzemiyor. Çok ağır, daha tok... Tıpkı, ağırbaşlı bir pandül gibi... Önce, bir kâbus geçiriyorum sandım. Kalkıp elimi, yüzümü yıkadım. O tempo, hâlâ kulaklarımda zonklayıp duruyor. Yalının boş odalarından birine kapandım. Boşuna... Gecelikle bahçeye çıktım. Rıhtıma vuran dalgaların temposu da, şaşılacak derecede içimdeki ölçüye uyuyor. "Lâmı cimi yok, tozutuyorum" dedim. Ter içinde oraya yığılmışım. Gelip beni ayıltmışlar, yatağıma yatırmışlar. Boş odalarda ne aradığımı, bahçeye neden çıktığımı sordular. Söylemedim. Hastalıktan, doktordan oldum bittim korkarım. Bunu, bir delilik başlangıcı sanmıştım. Söylemezsem, sanki kendi kendine düzelecekti. Sırrımı, evdekilere açmamakla iyi etmemişim. Belki o zaman bir çaresine bakar, önüne geçerlerdi.

İlk korkularım yatışınca, bu keşfimden övünç bile duymaya başladım. Saate bakmadan saati bilişim, mektep arkadaşlarım arasında duyuluverdi. Saati olanlar saatlerini benimle düzeltiyor, olmayanlar dersin bitmesine kaç dakika kaldığını benden soruyorlardı. Benim bu marifetimi bilmeyenlerle bahse girip sırtımdan para kazanan açıkgözler bile oldu.

Üniversiteye geçince, bu melekem daha da kesinleşti. Şimdi artık yalnız akreple yelkovanın değil, saniye ibresinin bile kaçta bulunduğunu bildiğim oluyordu. Bir keresinde bir atletizm

maçında sekiz yüz metre derecesini daha kronometrörler ilân etmeden bilişim, o zamanki gazetelere bile geçti. Hatta bunun üzerine, zamanın en tanınmış ruh doktorlarından biri, beni arayıp buldu. Birtakım sualler sordu. Saat tahminleri yaptırdı. Sonra doktorlar cemiyetinde, hakkımda bir tebliğ yayınlandı.

Hiç unutmam, rapor, "Süjede, aşırı derecede gelişmiş bir samia hassası ve altıncı his derecesinde bir zaman hafızası müşahede edildi" diye başlıyordu.

Bana kalırsa, ben bunu soyaçekme ile izah taraflısıyım. Şeceremi araştırdım, bulamadım. Ama soyumda muhakkak zamanla, saatle fazlaca uğraşmış bir insan, ne bileyim ben, bir saatçi, bir muvakkit bulunmalı. Yoksa doktorun dediği gibi, bütün suçu odamdaki duvar saatine yüklemek, bana biraz tek taraflı bir izah gibi geliyor.

Odamdaki saat, atalarımdan kalma bir duvar saatidir. Tam karşımda, dedemin bir hattı ile büyük babamın üniformalı resmi arasında, sanki onlardan bir şeymiş gibi durur. Dünyaya ilk geldiğimde kulağımın ilk aldığı ses, onun tiktak'ları olmuş. Çocukluğumun, sade çocukluğumun mu ya, gençliğimin de gecesini gündüzünü o saatin tiktak'ları noktaladı. İçimdeki pandülün tiktak'ları da tıpı tıpına tam o pandülün temposunda. Öyle ağır, öyle tok.

İmdi doktorun tezi şu: Normal üstü bir duyma hassam olduğu için şuuraltım, bu pandülün temposunu âdeta bir plak gibi zaptedip kendisine sindirmiş. Şimdi ben, o yokken bile onu duyar gibi oluyor, bir yankısı gibi onun temposunu idame ettiriyormuşum. Hasılı, onunla denk işleyen canlı bir saat olup çıkmışım.

Bu durumda bana:

"Öyleyse neden çeyrekleri, yarım saatleri, saat başlarını çalmıyorum?" diye sormaktan başka bir şey kalmıyor. Kötü, çok kötü... İster misin büsbütün azıtayım da, sade sorulunca değil, sorulmadan da, tıpkı Telefon Merkezi'ndeki konuşan saat gibi, her geçen dakikayı durmadan söyleyeyim.

Doktora vız geliyor. Bir sinir doktoru için, saatleşen bir insan kendini at sanan, tren sanan, olmuş bir armut sanan kadar olağandır.

Sapıklık, böyle böyle başlar. Hangi doktor hastasına resmen, "Sen tozutuyorsun dostum" demiştir.

Bunu ben kendi irademle alt edemezsem beni doktor mu kurtarır, ilâç mı, telkin mi?

Hemen, kesin bir prensip kararı verdim: Bundan böyle saat tahminlerine paydos...

O güne kadar lüzumsuz saydığım için hiç saat kullanmazken ilk defa kendime bir saat satın aldım. Hem de aylı günlü, en modernlerinden... Saati soranlara saate bakmadan cevap veriyordum. Üç dört hafta, hiç falso vermedim. Fakat sonra... Tevekkeli, huy canın altında dememişler. Meselâ büroda çalışırken biri saati sorsa, unutup kafamdan cevap verdiğim oluyordu. Sonra zamanla insanın içine bir de bityeniği giriyor a canım. Tahmin yapmaya yapmaya ya bu melekem büsbütün körleşirse.

Arada bir, irademin dalgın anlarından faydalanarak, kaçamak tahminler yapmaya başladım. Günde bir kere meselâ. Yahut iki... Kontrolü, kendi saatimle yapmayacak kadar onurluyum çok şükür. Dirseğini bük, kolunu aç, saate bak. Nerde kaldı verdiğim prensip kararı? Halbuki meydan saatlerinin altından geçerken, insanın gözü pekâlâ yanlışlıkla şöyle bir yukarı doğru kayabilir. Çoğu defa, kendimi tongaya bastırmak istediğim oldu. Bile bile, sırf yanılmış olmak için, 8.15 diye atıyordum meselâ. Sonra bakıyorum: Tutturmuşum; sekizi gerçekten on beş geçiyor. Bütün gayretime rağmen, yine doğru saati bilmişim.

Yalnız, hiç unutmam, bir sabah Kadıköy Belediyesi'nin yanındaki saatin altından geçerken yine böyle kaçamak bir tahmin yaptım. "7.11" dedim. Baktım. Yediyi yirmi bir geçiyor, evet, yirmi bir. Gözlerime inanamadım. Bir sevineyim, bir sevineyim. Dünyalar benim oldu sanki. Kendi kendime, "Al kalemi" dedim. "Bugünün tarihini defterine kaydet. Bugün senin normal insanlar sırasına girdiğin mutlu ve tarihî bir gündür." Fakat sevincim içimde kaldı. Tam o sırada işçinin biri saate merdiven dayamaz mı? "Meret yine on dakika ileri gidiyor" diye tamire kalkışmaz mı?

Kaç doktor değiştirdim. "Korkacak bir şey yok" diye yemin ediyorlar. İnşallah doğrudur. "Geçer mi?" diye sordukça, "Bilinmez" diyorlar. "Hem bunun size ne zararı var kuzum? Faydaları da caba." Doğru. Faydasını neden inkâr etmeli. Meselâ

ben bugüne kadar tren, vapur kaçırmış insan değilim. Gece saat kaçta yatarsam yatayım, içimde zilli bir saat kurulmuşçasına sabahleyin istediğim saatte uyanabiliyorum. Doğru işleyişimden de, ayrıca küçük bir böbürlenme duyduğumu saklamayacağım. Bugüne bugün, radyo saat ayarı ile geri kaldığım görülmemiştir. Bunlar iyi. Kabul... Ama zihnimi, benliğimi, şuuraltımı hassas bir anten gibi, alabildiğine zaman kavramına böylesine açık ve uyanık tutmak acaba bir gün, radyomun akümülâtörünü yormayacak mı?

Doktor, "Zamanı unut, alâkadar olma" diyor. "Saat kaçsa kaç. Sana ne be kardeşim." İyi ama, bu sade bir saat işi değil ki birader. Bu, her şeyden önce bir tempo meselesi. Haydi hiç saate bakmadık, saatle ilişiğimizi kestik diyelim, içimdeki bu tempodan nasıl kurtulmalı? Her an bu tempoyu duymamı, her şeyde ona uyan veya uymayan tempolar aramamı kim, nasıl önleyecek?

Pandül temposuna uyan her şeye hayran, uymayan her şeye düşmanım. Yavaş giden bir takanın pat patı, döşemeyi kemiren bir kurdun tıkırtısı... bir musluktan şıpırdayan damlalar, tren tekerleklerinin ray kesiminde çıkardığı gürültü, dörtnala giden bir atın şakırtısı, gece asfaltta uzaklaşan topal bir ihtiyarın adımları... Bütün bunlar yorgunsam beni bir anda dinlendirir, neşesizsem keyiflendirir.

Tersine, bu tempoya uymayan seslerden de öylesine sinirleniyorum. Meselâ vapurlar. Rıhtıma çarpan dalgaların aralığını bozduğu için bütün vapurlara kızıyorum. Vapur geçip de deniz, sahili art arda, hızlı hızlı dövmeye başlayınca, beni bir huzursuzluktur alır. Çalışıyorsam dururum, düşünüyorsam kafam işlemez olur, oturuyorsam kalkarım, uyuyorsam uyanırım. Hasılı rahatım kaçar.

Hızlı akan bir nehir de, insana saat temposunu şaşırttırıyor. Üç yıl boyu, içinden böyle bir akarsu geçen bir şehirde oturmuştum. Bahar gelip de nehir çağıl çağıl kabarmaya başlamaz mı, içimi, geri kalmış bir saat huzursuzluğu kaplardı.

Bu pandül temposu öylesine sinmiş ki benliğime, sokakta yürürken adımlarımı bile bu tempoya göre atıyorum. Ne daha hızlı, ne daha yavaş... Sokağa başka biriyle çıkmak istemeyişim, bundan. Nişanlımdan, sırf bu tempo uyuşmazlığı yüzünden ay-

rıldım. Ben bir adım atarken o iki, üç atabilse yine uyuşacaktık. Adımları küsurlu idi. İki buçuk, iki buçuk. Bu durumda bir insanın ruh temposu benimle nasıl uyuşur ?

Batı müziğini neden seviyorum. Her bestenin altında bir metronom tiktağı sezdiğim için. Geçende Balkan radyolarından birinde Beethoven'in 8'inci Senfoni'sini dinliyordum. Üstadın, metronomu bulan Maelzel'e armağan olarak, ritmik metronom temposunda çalınsın diye bestelediği o ikinci mouvement'ı, o her dinleyişimde kendimden geçtiğim caanım Allegretto Scherzendo'yu herifler tutup da Rubato çalmazlar mı?... Yakalayıp radyoyu yere çalasım geldi.

Nefesimi en tıkayan bir şey de, durmuş saatler. Topkapı Müzesi'ne her gidişimde saatler bölümüne uğramadan edemem. Ama her seferinde de boğulur gibi olup hemen kendimi dışarı atarım. Ne kadar değerli, ne kadar hünerli olursa olsun, durmuş saat, sönmüş fenere benziyor. Ne var ki, durmuş saatlerin bir meziyeti, hiç değilse günde iki defa doğru saati göstermesidir. Ayarsız saat, bunu bile beceremez. Saatin kalitesi, kurgu mekanizmasında, yani zembereğindedir. Zemberek saatin değil, hayatın da özü, temeli. Bir bakıma, hepimiz kurulu birer saat değil miyiz? Yaşama bir kurulma ve çözülme, bir dolma ve boşalmadan başka ne? Yaşlılıkta ölen, kurgusu biten; gençlikte ölen, zembereği bozulan... Eğitim, kültür bile az çok bir kurgu mekanizmasına benzetilemez mi? Kurarlar bizi, kurulduğumuz gibi konuşur, hareket ederiz. Kimi hâlâ alaturka saat ayarı üzerine işler. Kimi Greenwich ayarıdır, kimi San Francisco... Bazımız ileri gider, kimimiz geri kalırız. Memleket saat, yahut, standart ayarından ileri gidecek olursak, kanun denilen muvakkitbaşı tutar bizi geri alır. Daha kafası kızarsa, büsbütün durduruverir. Geri kalacak olursak... ileri alır, diyecektim ama geri kalana pek aldırmaz. Yurdumuz Yenicami duvarındaki ezani saat ayarı ile işleyen nice alaturka saatlerle doludur.

Bunları laf olsun diye söylemiyorum. İnsanlar, her bakımdan saate benziyorlar. Hatta güleceksiniz belki, boş zamanlarımda öbür insanları da kendim gibi saate benzetmek en sevdiğim hayal oyunlarımdan biri. Tanıdıklarıma, yakınlarıma bakıp bu, saat olsa, nasıl bir saat olurdu, diye düşünürüm. Yahut tersine,

saatten hareket edip insana geldiğim, belirli saatlerin insan olunca nasıl birer kişilik gösterdiklerini düşündüğüm de olur.

Meselâ odamdaki duvar saatini alalım. Ben onun huzurunda mambo çalamam, bir kıza sarılamam. Camekânlarının altından büyük peder bakıyormuş gibi gelir bana. Bu saat, odaya, radyo Itrî'den, Dede Efendi'den bir şey çalarken daha bir yaraşır, kendini o zaman daha bir evinde hisseder. Halinde, vuruşunda, işleyişinde bizlere karşı bir küçümseme sezerim. Kimbilir, derim, zamanında ne ağırbaşlı, ne efendice, ne olgun ve dolgun saatler vurmuştur da şimdi bu bizim bu havai, bu fasafiso, bu çocukça ve budalaca saatlerimizi vurmaktan sıkılıyordur. Bu saat konuşsa, muhakkak ağdalı, terkipli bir Divan edebiyatı Türkçesi konuşacaktır. Vuruşları bile, aruz üzre şiir okur gibidir. Sanki her saat başı Ziya Paşa ile birlikte:

Sanma ki saat çalar
Bil başına tokmak vurur

diye bizi azarlamaktadır.

Misafir salonunda fanus içinde duran konsol saati büyük annemin çeyizi imiş. Büyük valide saat olsa herhalde böyle tertipli, kıvrak, pırıl pırıl, hanım hanımcık, minyon bir saat olurdu, diye düşünürüm.

Politikacıları neye benzetiyorum biliyor musunuz? Topkapı Müzesi'nde gördüğüm, istenince nihavend, istenince acemşiran makamında çalan çalgılı eski saatlere...

Tahsildarlar saat olsa, muhakkak sayaç mekanizması gibi işlerlerdi.

Geçen gün dairede, bizim şefin tepesindeki sessiz işleyen elektrikli duvar saatine dikkat ettim. Eminim ki şef saat olsa, tıpkı böyle işlerdi. Sinsi sinsi. Hiç işlediğini belli etmeden. Bir bakarsın yelkovan hareketsiz duruyor, bir bakarsın bir dakika atıvermiş.

Müzisyenlere gelince, onların metronom gibi işlediklerine eminim. Hele orkestra şefleri... Bir Toscannini, bir Karayan, bir Furtwangler, şahıslaşmış, mükemmelliğin doruğuna ermiş en hassas birer metronom değil de nedirler?

Öbür saatlere kıyasla metronomun bir iyiliği; temposunun istediği gibi hızlandırılıp yavaşlatılabilmesi... Çekersin ağırlığı yukarı, tempo yavaşlar. Tik... tak... tik... tak... İndirirsin aşağı hızlanıverir. Tiktak... tiktak... Böyle bir ağırlık da öbür saatlere takılabilse...

Bunu, geçen gün bizim doktora açtım. Güldü: "Ne o, şimdi de zamanı mı yavaşlatmak istiyorsun?" dedi.

Hem de nasıl... Eskiden hiç böyle bir zorum yoktu. Bu, bana şu son günlerde ârız oldu. Son zamanlarda içimde, kurgusunun bitmekte olduğunu sezen bir saat çaresizliği var. Belki de kuruntu. Belki de kurgum bitmeden zembereğim bozulacak. Zamanı durdurmak, yavaşlatmak, o akıbeti kabil olduğu kadar geriye atmak merakı herhalde buradan geliyor. Eskiden beri az yaşamaktan, erken ölmekten korkarım. Sade ben mi, herkes korkar. Bu neden ileri geliyor? Ben düşündüm ve buldum: Hayatı kesif yaşamamaktan. Hayatı kesif yaşamaktan neyi anlıyorum? Sevmek, sevilmek, eğlenip yan gelmek, çubuğunu yakıp gününü gün etmek mi? Hayır... Karınca gibi durmadan çalışmak, para biriktirmek, ev kurmak, çoluk çocuk yetiştirmek mi? Bunlar da boş lakırdı. Kesif yaşamaktan sadece zamanın geçişini hissetmeyi anlıyorum.

Zaman geçiyor. Bizler zamanın içinde yüzdüğümüz halde zamanın geçişini değil de, o geçtikten sonra, sadece geçmiş olduğunu hissedebiliyoruz. O da şakağa düşen aklarda, alnımızdaki kırışıklıklarda, bele yapışan lumbago ağrılarında, nihayet hastalıkta, ölümde...

Ama zaman daha geçmeden, henüz geçerken, onun geçişini âdeta gözle görür gibi şuurlu ve uyanık bir şekilde hissedebildiğimiz gün, öyle geliyor ki bana, bizden habersiz geçmiş zamanın bizde yaratabileceği bütün acı sürprizleri ortadan kaldırmış olacağız.

Bu keşfimi nerde yaptım biliyor musunuz? Bir yılbaşı gecesi, Kadıköy vapurunun güvertesinde... Paltoma bürünmüş gidip tâ buruna oturmuştum. Bir ara uyuklar gibi olup, birden silkindim. "On ikiye bir var" diye söyleniverdim. Çakmağı yakıp saate baktım ki; doğru... Saniye yelkovanı döndü, döndü, altmışın üstüne gelince çıt... Saat 11.59'ken, 12 oluverdi. Gün kadranında

Çarşamba, yerini Perşembe ile değiştirdi. 31 Aralık çekilip yerini 1 Ocak'a bıraktı. Saat, yılı göstermiyordu ama, 1952 bitip 1953 başlamıştı. Bütün bunlar, bir küçük an'ın marifeti. Hepsi şu ufacık yayın "tık" diye atıvermesi ile oluyor...

An an'ı kovalıyor, an'lar sonsuzlukta eriyor. Çarşamba Perşembe'yi, Perşembe Cuma'yı sürüklüyor. Kasım, Aralık oldu, Aralık Ocak, Ocak Şubat olacak. Şubat da Mart. Ve biz, karanlığın içinde şu vapur gibi zamanı yara yara ilerliyoruz. Nereye? Bir zamansızlık ülkesine doğru... Karşıda sahil göründü. Esrarlı ve karanlık. Yaklaştıkça yaklaşıyoruz... Ah şu vapur bir dursa... İyisi, geri geri gitse... Akreple yelkovan, yollarını şaşırıp ters işlemeye başlasalar. Gün kadranı Perşembe'den Çarşambaya dönse, aylar sondan başa doğru sayılsa, halden geçmişe, yeniden eskiye, neticeden sebebe doğru ters bir akış başlasa... Başladı diyelim ne olacak? Vapur geri geri gitse, ulaşacağımız sahil, bu sefer de ilk kalktığımız zamansızlık ülkesi olmayacak mı ? İster öne git, ister geri; dünyanın denizleri biter efendi...

Madem zamanı durdurmanın çaresi yok. Madem zaman akacak. Bari, geçişini iyice hissetsek.

Vapur, Kızkulesi açıklarında... İşte Salacak'a yaklaşıyoruz... Na şurası Selimiye. Şu yeşil ışık Haydarpaşa mendireği... Şu mavi lambalar Kordon Oteli'nin değil mi? Vapur yana dönüyor. İşte Kadıköy iskelesi.

Bir böyle, geçişin adım adım bilincine vararak gelmek var. Bir de aşağı kamarada gazete okuyup, "A gelmişiz" diye şaşakalmak...

Ömrümüz, alt kamarada gazete okuyan yolcununkine ne kadar benziyor...

Dakikaların değerini biz ancak yılbaşından yılbaşına anlıyor, onların geçişini ancak o gece –o da 11.55'ten 12'ye kadar– dikkatle takip ediyoruz. O da neden? Aklımız sıra, geçen bir yılı kapayıp, gelen bir yılı açtıklarından. Yılbaşı geçince de yine alt kamaraya inip gazetemize dalıyoruz. Halbuki hangi günün hangi dakikası, bir eski yılı kapayıp yenisini açmıyor? Neden bu dikkati her günün her saatine, her dakikasına, her saniyesine çevirmiyoruz? Biz kendisini unutunca, coşkun bir sel gibi geçen zaman dikkatimizi her saniyesine çevirince, düz ovada kıvrıla

kıvrıla akan tembel bir nehire dönecektir. Bütün mesele, dikkatimizi saniyelerin geçişi üzerine toplamada.

Peki, bunu nasıl yapacağız. Onu da buldum: Kendimizi saatlerin tiktağına vererek. Zamanın, dolayısıyla yaşamanın şuuruna varabilmenin en iyi yolu, saatler ortasında yaşamaktır.

Siz de deneyin bakın: Bir odanın kapısını, pencerelerini sımsıkı kapayın. Sırtüstü yatıp gözlerinizi kara bir bezle bağlayın. Kafanızdaki bütün fikirleri kovarak, bütün dikkatiniz saatin tiktağında, zamanın geçişini düşünün. Yaşadığınızı düşünün. Bir vapur olduğunuzu, zamanı yara yara ilerlediğinizi, hayatın saniye saniye yanınızdan kayıp gittiğini...
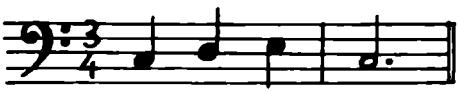
Saat koleksiyonu yapmaya merak sarışım da, işte buradan geliyor. Açık arttırmalardan, antikacılardan her çeşit saat toplamağa başladım. Çift kurgulu cami saatleri, elektrikli saatler, gümüş kapaklı eski Serkizof saatleri... Hatta geçen gün eve, işe yaramaz diye Tramvay İdaresi deposuna atılmış koca bir meydan saati bile getirdim.

Sabahleyin otuz beşinin de kurgusunu tazeliyor, akşam eve gelince sırtüstü yatıp, kulağım onlarda, her dakikanın, her saniyenin, her salisenin şuuruna vararak yaşadığımı olanca kesafetiyle hissediyorum. Dört tarafı ayna kaplı bir salon nasıl mekânı sonsuzlaştırır gibi olursa, insanı dört yandan saran saat tiktakları da zamanı âdeta dondurup şuurlaştırıyor. Parmaklarımız arasından ince bir su gibi uçup giden zamanı ancak böylece iki elimizle kavrar gibi oluyor, sonunda yine parmaklarımız arasından kaçırsak bile, varlığını dokunmuşçasına kuvvetle duyuyoruz.

Saatlerin her biri kendi kişiliğine göre işliyor. Kimi acele acele, işgüzar işgüzar. Kimi ağırbaşlı, yavaş. Kimi genç bir kadın gibi sekmekte... Kimi dörtnala almış başını gidiyor. Şurada biri pamuk atan hallaç temposunda... Öbürü, üstündeki örste demir döven demircinin çekiç gürültüleri içinde. Hâsılı odam, otuz beş saatin çeşitli tiktakları ile dolu.
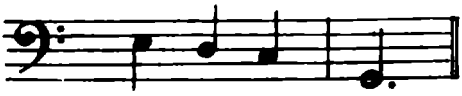
"İşte" diyorum... "Bir dakika geçti... İki dakika geçti, üç dakika... dört, beş, altı... bir çeyrek..."

Katı kalpli duvar saatim, şimdi hayatımdan eksilen çeyrek saati klasik melodisi ile kutlamaktadır:

Sonra yine: Tiktak, tiktak, tiktak; tiktak tiktak, tiktak.

Yirmi dakika geçti, yirmi üç, yirmi beş, otuz... Ve yarım saati kutlayan ikinci melodi:

Bir otuz dakika daha geçince, duvar saatimin keyfine diyecek yoktur artık. Hayatımın koca bir saatini yemiş bitirmiş olmanın neşesi ile deminden beri kesik kesik çaldığı melodisini şimdi artık bütünlemektedir:
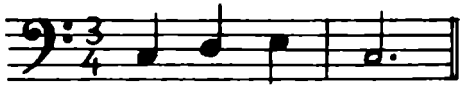

Sonra kafama tokmak vurur gibi:

"Dan, dan, dan, dan, dan, dan."

Onun ilk "dan"ı duyulur duyulmaz, orkestra şefinden komuta almış gibi, irili ufaklı bütün öbür saatler de hep birden boşanıveriyorlar. Kimi yangıncı kampanası gibi: Lingir, lingir, lingir. Kimi kapı çalınır gibi: Zırrrt. Bazısı kibar, edepli, sakin; bazısı acar, şirret, ciyak ciyak... Guguklu saatin küçük kuşu da geri kalır mı: Guguk... guguk... guguk...

Bu gürültüden sonra yine sükût: Tiktak, tiktak, tiktak, tiktak.

Bir dakika daha geçti. Üç dakika daha geçti, beş dakika daha... bir çeyrek:

Sonunda ya sapıtacağım yahut da aradığıma erişeceğim: Zamanın şuuruna varıp, hayata doyacağım. Yaşadığımı, herkes-

ten kuvvetli anlayacağım. Ölüm korkusundan, kurgusu bitmek, zembereği bozulmak kaygusundan kurtulacağım.

Üçüncü bir ihtimal daha varmış ki onu hiç düşünmemişim.

İlkin, ikinci ihtimal en kuvvetlisi görünüyordu. Her akşam iş dönüşü tiktaklar içinde geçirdiğim bir iki saat beni her gün biraz daha zamanın akış şuuruna erdiriyor, aradığım cinsten bir kozmik huzura, bir kozmik doygunluğa doğru götürüyordu.

Daireden yıllık izinimi alınca, iki saatlik zaman şuuru kürümü günde on iki saate çıkardım. Yirmi gün odama kapandım, bir yere çıkmadım. Kürüme, sebatla devam ettim.

İzinimin son günü idi. Saat gece 12'ye geliyor. Koltukta başım yana dönmüş, uyuyakalmışım. Böyle her uyuklayıp uyanışta aklıma ilk gelen, saat olur. Bu defa inanılmayacak bir şey oldu: Silkininceye saat aklıma gelmedi. Olacak iş mi bu? Saatlere baktım. Hepsi 12'ye 1 var. Ama tiktakları duyulmuyordu. Önce durmuşlar sandım. Hayır, işliyorlardı. Duvar saatinin pandülü bir sağa, bir sola gidiyor. Demir döven demirci, durmadan çekiç sallıyor. Saat on iki oldu. Söz birliği etmişçesine hiçbirinin saat başını vurduğu yok. Belki saati de vuruyorlardı da ben duymuyordum. Belki ne kelime, bal gibi vuruyorlardı. Zillere tokmakların vurup durduğunu, küçük kuşun kafesinden fırlayıp fırlayıp haykırdığını gayet iyi görüyordum. Ama sesleri çıkmıyordu. Gözümü kapayıp içimi dinledim. İşin kötüsü, içimdeki pandülün temposu da yok olmuştu. Çıldıracak, tıkanacak gibi oldum.

Bu durumda normal bir insan ya kulaklarının sağır olduğuna, yahut da sapıttığına hükmederdi. Bense, o an öldüğümü anladım.

Doktor, "Ölmedin" diyor. "Ölsen bunları yazabilir misin?" Artık doktorlara da inancım kalmadı. Değil mi ki, saatlerin sesini alamıyorum. Değil mi ki, içimdeki pandülü duyamıyorum. Ne derlerse desinler, ben artık durmuş bir saatim.

Hem kimbilir, belki de en doğru saati asıl şimdi gösteriyorum...

1955 • Gazoz Ağacı

Sabahattin Kudret Aksal
(İstanbul, 25 Nisan 1920 - 19 Nisan 1993)

Öykü Kitapları: *Gazoz Ağacı* (1954, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Yaralı Hayvan* (1954), *Öyküler* (1983, yeni öyküleriyle birlikte toplu basım).

Gazoz Ağacı

Şehrin bitiminde, denize yakın mahallenin çocuklarının rüyası da, gerçeği de bir bakkal dükkânıydı. Mavi, kırmızı, sarı, yeşil renklerle, kâğıtlarla, uçurtmalar, uçurtma kuyruklarıyla, türlü kutular, fenerleriyle bir bakkal dükkânı, bir mahalle bakkalı, çocukları büyüler, çeker kendine. Bu sade sözünü ettiğimiz mahallenin çocukları için değil, dünyanın bütün çocukları için de böyledir az çok.

Bu mahallenin çocukları içinse bir bakkal dükkânı göz kadar burun içindir de. Türlü renkli bilyeler, üstünde küçücük kız çocuklarının resimleri olan renkli toplar, uzun, kâğıttan yapılmış düdükler, bin çeşit oyuncaklar görülür bir yandan; bir yandan da yağ, peynir, sıcak leblebi kokar.

Bakkal dükkânının köşesinden sapıverin mahalleye, yazın bir toz bulutu, kışın da bir çamur denizi karşılayacaktır sizi. Eski küçük tahta evlerin çevirdiği dar sokaklarda çocuklar sabahtan akşama dek birdirbir, kuka oynar. Hava kararda mı da saklambaç. Geceleri oynanan saklambaca sezdirmeden birkaç delikanlıyla, birkaç yetişkin kız da katılıverir. Bu kızlar ne de güç bulunur saklambaçta. Bakarsınız, bir delikanlıyla bir kız bulunmayıverir de.

Az ötede, bakkalın öbür köşesinde, Hacı Emin'in yazın bir yangın yerine doğru taşan, genişledikçe genişleyen, kışınsa küçük bir odaya tıkılan kahvesinde işsiz delikanlılar pişpirik, kaptıkaçtı, maça kızı, daha oyunun türlüsünü oynar. Gündüzle-

ri birkaç delikanlınındır Hacı Emin'in kahvesi. Beşten, altıdan sonra işinden çıkanlar birer ikişer görünür.

Kadınlar beşe doğru ellerinde seccadeleri, bir sepet içinde gaz ocakları, kahve, şeker kutuları, bir iki cezve, birkaç fincanla deniz kenarına giderler. Denizin ta açıklardan getirdiği dayanılmaz bir lodos, çürümüş sebze, ölü bir kedinin kokusunu dağıtır durur etrafa. Aldırmazlar bu kokuya, yeter ki insanın gönlü şen olsun der gibi içerler kahvelerini denize karşı. Elli metre kadar ötede, küçücük bir burnun arkasında delikanlılar denize girer.

Mahalle bir uykuya dalmış gibidir kendi kendine. Ama bir delikanlının bir kıza tutulduğu havadisi bir yayılmayagörsün, dedikodu her eve hayatın yenilmemiş, taze, pırıl pırıl bir gösterisi olarak girer. Birinin birine sevdalandığı haberi bereket gibi, yağmur gibi karşılanır; bir dirilik, çoktan beri özlenen bir dirilik getirir gönüllere.

Saim'in, kahvenin karşısındaki pembe boyalı evin kızına tutulduğu haberi de böyle karşılandı. Anahtar deliklerinden giren hava gibi, rüzgâr gibi her eve yayıldı. İçleri ısıttı, hayalleri günlerce oyaladı durdu. Günün on saatine yakın bir zaman Hacı Emin'in kahvesinde kâğıt oynayan Saim boyuna cumbada görünen, daha doğrusu biçimine getirip boyuna kendini gösteren o bir içim su kıza neden sevdalanmasın? Bunca oyunu kaybettiyse onun yüzünden. Olmayacak zamanda pencerede görünüp kaybolması yüzünden. Bir saatte tam üç kere entarisini değiştirmesi yüzünden. Yoğurtçu diye bağırıp yine de gözünü kahveden ayırmaması yüzünden. O kız olmasaydı, ya da evleri kahvenin karşısında olmasaydı, boyuna pencereleri açıp açıp kapamasaydı, Saim her oyunda, ama her oyunda, elin acemisine yenilir, adı gazoz ağacına çıkar mıydı? Bir gün yabancı biri gelmişti kahveye, oturur oturmaz garsona: "Evladım, çabuk bir gazoz bana, yandım" demişti de, Saim'in arkadaşlarından biri, Tabela İsmail yüzsüz yüzsüz gülmüş; "Efendi amca" demişti Saim'i göstererek, "gazoz ağacı burada, oyna bir el pişpiriğini iç gazozunu."

Kimi kez kızar gibi olurdu bu sözlere, ta içinden bir ateş kalkar, bütün damarlarına yayılır, dövüşecek, kahvenin altını üstüne getirecek gibi olurdu.

Kimi kez de duymazdı bile. O vardı ya karşıda, karşı evde. Yeterdi ona. Pencereyi açsın kapasın. "Yoğurtçu" diye bağırıp kahveye baksın da, isterse her oyunda yenilsin, isterse gazeteler yazsın gazoz ağacı olduğunu, ne çıkardı! O ömründe o güne dek bilmediği öylesine bir duyguydu. Ne tuhaf, ne anlaşılmaz şeydi öyle, alıp yere çarpmış, paçavraya çevirmişti onu. Daha görünmesine sıra kalmadan, perdelerden biri kımıldayınca elindeki bütün kâğıtlar birbirine karışıyor, ne onluyu dokuzludan ayırdedebiliyordu, ne de kızı bacaktan. Rasgele vuruyordu kâğıdın birini yere. Vurdu mu da karşıdaki güm diye pişpiriği yapıştırıveriyordu. Ondan sonra kahkahalar, alaylar, bağırmalar... Bu arada kız görünüyordu. Saçlarını yeni bir biçimde yapmıştı. Bugün elbise değişmiş miydi? Değişmemiş miydi? Düşünür, dalar giderdi. Derken ikinci pişpirik. Yeni kahkahalar atılır, bağrılırdı.

"Ne verimli ağaçmışsın be" derlerdi.

Bir akşam alacakaranlıkta deniz kenarındaki arsalardan birinin önünde kıza rastlayıverdi. İkisi de yalnızdı. Baharın, havaların iyiden iyiye ısınmaya yüz tuttuğu son günleriydi. Denizden ağır bir lodos, çürümüş bir şeylerin kokusu geliyordu yine. Bir elektrik direğinin dibinde birbirlerini görünce ne yapacaklarını şaşırdılar. Bir şey yokmuş gibi geçip gitmek olmazdı.

Konuşmalılar, diyeceklerini demeliydiler. Kız da o akşam her zamankinden daha başkaydı. Esmerdi. Civelekti. Kolsuz bir entari vardı üstünde. Belki de bunu ilk bugün giymişti. Saim önünde durdu. Kız da durdu. Damdan düşercesine Saim:

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

Kız, ama damdan düşercesine değil, kırk yıllık tanıdıklarmış gibi sakin,"Eve" dedi.

"Eve mi?"

"Eve ya. Annem kahve sepetini deniz kıyısında unutmuş da."

Saim bir an karşılık bulamadı. Şaşkındı. Gözlerini açmış öyle bakıyordu. Kız onun bu şaşkınlığının, sözüne bir karşılık bulamamasından olduğunu anlamadı. Bir yalanını yakalamasına verdi. Öyle ya, üvey annesi için annem deyip geçivermişti. Bu kez sözünü hemen düzeltti. "Of aman" dedi, "alışmışım işte. Annem diyorum. Ablam."

Oralı değildi Saim, ne dediğini anlamıyordu bile. Nasıl oldu bilinmez, kızı bileğinden tutup arsaya doğru çekti. Kızın bileğinde bilezikleri şıkırdadı. "Yapma görürlerse bir" dedi. Beriki aldırmadı. Telaşı da biraz geçer gibi olmuş, kendini toplamaya başlamıştı. Yakalamıştı ya onu artık, bırakır mıydı? Sımsıkı bileğinden tutuyordu. İçi bir hayli dolmuştu. Aylardan beri çektikleri başına vurmuştu. Yeri olmayan, kızın gülüp geçeceği, amma ahmakmış bu Saim de be, diyeceği şeyler söyleyecekti belki. Amma söyleyecekti. Söylemeliydi. Şimdi söylemezse, şimdi de konuşmazsa, belki artık ölünceye dek ağzını açamayacağını, kendi hatasını bağışlamayacağını ta içinden duydu. "Bırak Saim, görecekler" dedi yine kız. Saim bu kez daha çok sıktı kızın bileğini. Boğazında tıkanan çatlak bir sesle, "Yaş yirmi bir" dedi. "Ne iş, ne güç. Senden başkasında gözü olanın..." Durdu, sonunu getiremedi sözünün. Kızın güleceğini, kahkahalarla güleceğini sandı. Hatta kahkahasını duyar gibi oldu.

Kız her şeyi anlamıştı. O iki dakikanın içinde geleceği, hiç değilse birkaç yıllık geleceğini sezmişti. "Ya" dedi. "İnanmam."

"İnanmaz mısın?"

"İnanmam ya. Seni Sultanahmet'te Seher'le görmüşler."

"Görürler a. Ne olacak? Seher Kemal'in kız kardeşi. Kemal de..."

"Bilmem."

"Anam hakkı için. Yemin ederim, Seher meher tanımam ben. Benim senden başka sevdiğim yok. Anladın ya."

"Anladım. Ne olacak?"

"Nasıl ne olacak?"

"Ben yine eve gideceğim. Sen de kahveye."

"Gel şöyle deniz kıyısına doğru yürüyelim istersen."

"İstemem. Ablam bekler."

"Öyleyse?"

"Sen bilirsin."

Saim şapkasını alnına doğru itti.

"Baksana," dedi, "sen eve gitmeyeceksin. Ben de kahveye gitmem artık." Sonra birden, yeri yokken nedense ıslık çalmak, elini cebine sokmak istedi. Beceremedi.

Saim, un fabrikasında çalışıyordu. Bu bir değişiklik oldu. Onun hayatında bir yenilik. O güne kadar ömrünü, anasının dul maaşıyla, ayda üç beş kere gündeliğe gitmesinden kazandığı parayla kahvede geçiren Saim'in hayatında bu bir değişiklik. Fabrikaya girdiğinin ertesi günü de kızı alıp uzaklara, mahalleden uzaklara götürmek istedi. Yalnız ikisi olsunlar, gidecekleri yer, oturdukları, sevdalarının geliştiği mahalleden uzak olsun istedi.

Yarın, öbür gün belki evlenirlerdi. Çocukları olurdu. Belki bunlar olmazdı. Kızla beraber, başka bir yerde, onları kimsenin bilmediği bir yerde yaşar giderdi. Tozdan, çamurdan, boyasız, yana kaçmış tahta evlerden, hayatın bu pısırık, yapışkan tarafından kurtulurlardı.

Saim sabah gider; akşam gelirdi. Kız da evi toplar, yemek pişirir, sonra pencereye geçer, karşı evleri seyrederdi. Düşünce düşünceyi çağırıyordu. Kendisi bazen, dalgaya düşer, aklı bir makine gürültüsünün çok ötelerine giderdi. Kız bıraktıkları mahalleyi düşünürdü.

Ne varsa, aydınlık, güzel elbiseler, sinema, bahçeler, büyük binalar; tertemiz oyun kâğıtları veren geniş kahveler, insanların birbirleriyle ilgilenmedikleri, bakmadan geçiverdikleri caddeler bu mahalleden uzaktaydı. Aşk nerede yeşerirse bırakmak, bir daha dönmemek üzere bırakmak ister orasını. Onlarda da öyle oldu.

Bir gün de Saim, bu düşündüklerinin pekâlâ gerçekleşebileceğini düşündü. Düşününce de, birkaç gün sonra, Yenişehir'e inmezden kırk elli metre önce, yokuşta, bir apartımanın beşinci katında taraçadan devşirilmiş, iki kişinin ancak sığabilecekleri, belki kış günleri içinde rüzgârların alabildiğine eseceği bir odaya, kızı aldığı gibi götürdü.

Sabahları erken kalkıyor, hazırlanıyor, Melahat'i uyandırmadan çıkıp gidiyordu. Ne tuhaf, aynı evde yaşamaya başladıkları güne dek adıyla düşünememiş, adıyla hatırlayamamış-

tı bu kızı. Sonra da zorladı kendini. Melahat diye yineledi içinden boyuna.

Şimdi bir karım var benim diye düşündü; adı Melahat. Caydı, başka bir cümle yaptı. Nelerden geçmem ben bu Melahat için dedi. Isındı kızın adına.

Akşam paydos düdüğü çaldığı zaman, yorgun, ama içinde paha biçilmez bir mutlulukla, bir kalabalığın arasında, fabrikadan çıkıyordu. Acele etmiyor, bir an önce evine koşup, delice sevdiği kadının yanında olmak için içinde bir istek duymuyor, mutlulukla başı dönmüş bir insanın her dakikasının bir değer olduğunu bilircesine, hiçbir fırsatı kaçırmadan, bu eve dönüşün bile tadını tatmak istiyordu. Önce küçük sebze bahçeleri arasından geçiyor, sonra birden ana caddeye çıkıyordu. Bir berberin önünden geçiyordu. Daha sonra bir fırının, bir şıracının, bir yangın yerinin, bir tütüncünün önünden geçiyordu. Böylece geniş bir arsaya çıkıyor, oradan başka bir caddeye sapıyordu.

Hafif bir yokuşu yavaşça çıkıyordu. Bir arsada ya da sokağın ortasında çift kale yapmış, top oynayan çocuklar görüyor, oyunlarına dalıyordu. Bir ara bir evin arka balkonuna asılmış çamaşırlara gözü dalıyor, bir ara da başını gökyüzüne kaldırınca, içinden çıkılmaz bir karışıklık içindeki radyo antenleriyle karşılaşıyordu. Ne görse, her şey bir hoş ediyordu yüreğini. Evde bir kadının beklediğini bilerek, acele etmeden, gördüklerinin tadını çıkararak eve dönmek ne güzelmiş meğer. Nasıl olsa erişilecek bir mutluluğu geciktirmekte, tadına doyulmaz bir güzellik vardı.

Beyoğlu'na çıkınca daha hızlı yürümeye başlar, bu kez de sabırsızlanırdı. Kendini, hemen o anda evde bulmak ister, bütün gün başından ne geçmişse, Melahat'e anlattığını kurardı. Sabahın sekizinden beri ne yapmıştır evde yapayalnız Melahat, neyle vakit geçirmiş, oyalanmıştır? Kimbilir nasıl canı sıkılmış, akşamı beklemiş, gününü geçirmiştir. Kapıyı açıp da karşısında onu görünce, gözleri sevinçle parlayacak, "Geldin mi?" diyecekti.

"Geldim ya" diye karşılık verecekti o da.

"Of, ne sıkıldım bugün sensiz."

"Sahi mi?"

"Sahi ya. Hem de nasıl."

"Ne yaptın sabahtan beri?"

"Hiç."

"Hiç mi? Sabahtan beri?"

"Of, ne yapacağım. Seni bekledim işte. Yetmez mi?"

Sonra biraz duraklayacak, etrafına bakınacak, bir an söylesem mi, söylemesem mi diye düşündükten sonra da: "Bu odanın temizliği... Gömleğini de yıkadım" diyecekti. Kafasında birbirini tutmaz, atlayan, seken, birbirinin aynı, birbirinden ayrı düşünceler gelişiyor; iki yanından gür, güçlü bir nehir gibi bir insan seli akıyordu. Ne kadar çok değişik insan yüzü vardı dünyada. Bütün bu yüzleri de şöyle bir görmek, bir kaybetmek onu sarhoş etmeye, içinde şimdiye kadar duymadığı bir ezikliği, bir bitkinliği duyurmaya yetiyordu. Ne korkunç, insanı ne kadar derinden sarsan, altüst eden bir değişiklikti bu. Bütün gün beş on insan yüzü görerek, onlarla aynı sözleri ederek mahallede geçirdiği günler, şu birkaç zamandır geçirdiği günlere benzemiyordu. Geceleri ise gündüzlerden de beterdi. Yirmi yıldan fazla bir zaman tek başına, ilk önceleri bilmediği, tanımadığı, daha sonraları, yüzünün gözünün önünden gitmediği bir kadının özlemiyle yaşamış, Tanrı'nın her gecesi bu özlemle soğuk yatağını ısıtmıştı. Ama bakın şu işe, işte yıllardır sürükleyegeldiği bu özlem, birdenbire değişen hayatının gerçeği olmuştu. Şimdi artık bir özlemle değil, istese de, istemese de, bir gerçekle beraberdi yatağında geceleri. İşinden evine dönerken yavaş da yürüse, hızlı da gitse, bu özleme, daha doğrusu bu gerçeğe koşuyordu. Uzun zaman bir kahvenin penceresinden gördüğü Melahat'i, şimdi akşamları döndüğü odasında görünce yadırgıyor, o kız bu kız mıydı diye kendine soracağı, bunun böyle olduğuna, bir zamanlar bir kahvede oyun masasının başında, aklından geçiredurduğu, sonra rasgele kafasını kaldırınca karşı evin penceresinde, bir türlü anlam veremediği bir yüzle baktığını gördüğü, görünce de sevincinden deliye döndüğü, söyleyeceği sözü, oynayacağı kâğıdı şaşırdığı bu kızın şimdi sessiz sedasız onu bir odada beklediğine kendini inandıracağı geliyordu. Hemen inanmıyor, bunun bir düş olduğunu sanıyordu bir ara. Neden sonra dönüp dolaşıp kafasından geçen ne düşüncelerden sonra aklı yatar gibi oluyor, işte o zaman, asıl o zaman yüreği deli deli

çarpmaya başlıyor, adımlarını sıklaştırıyor, o ana kadar eğlene eğlene yürümesinin acısını çıkarırcasına koşarak evin yolunu tutuyordu.

İyice yorulmuş, beş katın merdivenini ağır ağır çıkıp da dört beş gıcırdayan tahta basamaktan sonra kapıya doğrulunca, geldiğini, kapının önünde bulunduğunu, şu anda neredeyse kapının zilini çalıvereceğini Melahat anlamıştır bile. Hemen kapıyı açıverirdi. Açılan kapıdan, küçücük odanın tavanı ne kadar basık, boyasız, iğri büğrü olursa olsun, hatta yarıya yakın bir bölümü çinko kaplı olsa da, iki üç parça eşyadan bir perişanlık aksa da bu bir tür çamaşırlıktan bozma odadan, kolay kolay anlatılmaz rahatlık havası, ılık bir su buğusu gibi bir şeyler dökülür, gelir yüzüne çarpardı. Akşamları erkeğini karşılarken saçlarını ensesine doğru, rengi bağırmayan bir kurdelayla toplamasını, yüzünü bu kadar tatlı, dostça ayarlamasını, bir şey söylemeden, insanı çileden çıkaran bir şeyler söylemesini nereden öğrenmişti bu kız? Ama öğrenmişti. İliğine kadar yorgun, dışarısıyla dolu bir insanı, kapıdan giriş kadar kısa bir zaman içinde, bütün benliğine bir su gibi akarcasına dinlendirmeyi öğrenmişti işte. Melahat'i karşısında görünce fabrikayı da, makineleri de, un çuvallarını da, tozu da, toprağı da, çamuru da, bütün gün yan yana çalıştığı arkadaşlarını da, kavgayı da, kıskançlığını da, bezginliğini de, geçtiği yolları, gördüğü bir yığın insan yüzünü de unutuyor, yorgunluğundan giymekten bıktığı bir elbiseyi çıkarırcasına sıyrılıyordu.

Kapının açılışı, odadan taşıveren o ılık su buğusunun yüzünü kaplayıvermesiyle, bir zaman parçasının sanki bir daha dönmemek üzere geçip gittiğini, tükenen günle en küçük bir benzerliği olmayan, kendine özgü havası, tadlarıyla bambaşka bir zaman parçasının başladığını, bunun belki de hiç bitmeyeceğini, ertesi sabah gün ağarıncaya dek sürecek bu gecenin, dileğince uzayacağını ta içinden duyardı. Ama bu eve dönüş saati ikisi için de ne kadar sabırsızlıkla beklenmiş olursa olsun, gelişigüzel, hemen hemen de her gün birbirinin aynı olan bir iki cüm-

leden başka birbirlerine bir şey söylemezler, aralarında bu bir iki cümle de konuşuluverince, kız sessizce yemeği hazırlamaya koyulurdu. Bu arada ceketini çıkarır, bir iskemlenin üstüne fırlatır, elini yüzünü kapının dışındaki küçücük muslukta yıkar, bir sigara yakar, dumanını sanki biten güne doğru savuru savuruverirdi. Kız beş on dakika içinde hazırlayacağını hazırlar, masaya getirmiş olurdu. Zaten ikisi de öğle yemeklerini hafifçe geçirmeyi alışkanlık haline getirdiklerinden o kadar acıkmış olurlardı ki, ne kızın daha uzun bir hazırlığa, ne de Saim'in öyle beklemeye sabrı kalırdı. Kız, "Hazırladım işte" derdi. "Yine mi yaktın o cigarayı?"

"Bu kadar çabuk olacağını ne bilirdim" diye karşılık verirdi Saim.

"Zarar yok. Sen iç cigaranı yine. Bekleriz."

Beklemezlerdi. Saim sigarasını bastırır, sofraya otururlardı. Melahat, dönüşünden beri yaktığı ilk sigara zannededursun çoğu gün üçüncüydü bu yarıda sönen. İşten döndükten sonra, bir apartımanın beşinci katında, böyle gökyüzüne biraz yakın, bir kadın yemek hazırlarken sigara tüttürmek o kadar keyifli oluyordu ki.

Acele, iştahla yenmiş bir yemekten sonra kız bir yandan sofrayı toplar, bir yandan kahvesini pişirirken, Saim sigaranın bir yenisini yakıyor, pencereden, aşağıya doğru uzanan çatıların üstünü kaplamış, daha doğrusu örmüş bir bacalar ormanını seyre koyuluyordu. Melahat'in sofrayı toplama, birkaç parça bulaşığı yıkama işi bitince, üstelik kahve de gelip içilince, Saim, kendisinin bütün gün işte kapalı kaldığını, kızınsa evde yalnızlıktan bunaldığını anımsardı. Birden, "Haydi çıkalım biraz be" derdi. "İçim sıkıldı."

"İçin mi sıkıldı, nasıl olur, benimle mi" gibi bir şeyler söylemek, içten gelerek söylenmiş bu sözü sorun yaparak, sitem etmek aklına gelmezdi Melahat'in. "Çıkalım mı?" derdi. "Çıkalım. İyi ya, nereye bundan sonra?"

Saim bilgiç bilgiç gülümser, bıraktıkları mahallede akşam karanlığı ile evlerine çekilen insanların dünyayla ilişkilerini kestiklerini, hayatın bitiverdiğini, ama burada öyle olmadığını hatırlatmak, anlatmak istercesine sesine bir ton arayarak:

"Bundan sonra mı? Gün dediğin bu saatten sonra başlar burada" derdi. Melahat bir şey demez, şaşmış gibi bakar, Saim bir kızı, üstelik de sevdiği bir kızı hafiften de olsa, şaşkınlık içinde bırakabildiği için sevinir, sevincini de belli etmek istemezdi. Biraz sonra Beyoğlu sokaklarında kızın duyacağı çocuksu sevinci düşündükçe, sevdiği kadını alıp Güney denizlerinde yolculuğa çıkaran, adım adım bildiği Pasifik adalarında dolaştıran, kadının gördüğü yeni şeyler karşısındaki sevinciyle sevinen, şaşkınlığıyla heyecanlanan bir serüven adamı gibi içinden içinden böbürlenirdi.

Melahat elbisesini değiştirir, evden ayrılırken ancak bir paketin içine sığdırabildiği, o kendine pek yakıştırdığı mavi entarisini sırtına geçiriverir, çıkarlardı.

Yokuş boyunca Saim'in kolunda bir şeyler söyler durur, beriki yüreğinde binbir duygu, kafasında binbir tasarı, duymadan, dinlemeden, evet, hayır, sahi mi gibi rasgele karşılıklar verirdi. Ama konuşmanın bir yerinde kız durup da ne dedimdi şimdi ben diye soracak olsa, yakalanıverecek, belki de bozmadan, "Ne mi dedin? Ne bileyim ben? Dedin bir şeyler işte" diyecekti.

Karanlık, dar sokaklardan birdenbire aydınlık, geniş caddelere çıkarlardı. İşte o zaman, gece vakti o pırıl pırıl aydınlıkla karşılaşınca, caddenin uğultusu, tramvay çanları, türlü yerden kopup gelen türlü sesle karışık bir gürültü kulaklarını, hiçbir şey duyamayacak kadar kulaklarını tıkayınca kızın yüreği o güne dek tanımadığı bir güçle çarpmaya koyulurdu. Hele bir sokak köşesinde, bellediği bir vitrin vardı ki, camın arkasında, ışıklar içinde bir kadın, gözlerinin içine bakıp gülümserdi. Ne de tatlı bir gülüşü vardı bu kadının. İstediği kadar cansız olsun. Duruşuyla, bakışıyla, gülüşüyle o kadar candandı ki. Üç beş günde bir elbisesini de değiştirir, üzerine başka bir şeyler koyarlardı. Daha evden çıkarken aklına o kadın gelir, bakalım benimki bugün neler giymiş yine, pembelerini mi, beyazlarını mı, mavilerini mi diye düşünürdü. Bir şey söylemeden koluna asılarak Saim'i o yana doğru çeker, belli etmeden mağazanın önüne doğru sürüklemeye çalışırdı. Geldiler mi de durur, uzun uzun bakar, elbiseyi bir kez de kendi üzerinde hayal eder, bir zaman kim ne söylese, kulağına bağırsalar duymayacak gibi olur,

insanların, taşıtların gürültüsü, caddenin uğultusu silinir giderdi. O böyle hayal ülkesinde yuvarlanır giderken Saim yanında sıkıntıdan deli olmuş, hafakanlar boğmuş, neredeyse kolundan çekerek, arkasından iterek onu oradan uzaklaştıracak hallere girmiş, umurunda bile olmazdı. Sanki Saim'i Hacı Emin'in kahvesinde pişpirik oynarken seyrettiğinde, geceleri yatağının bir köşesine büzülüp birlikte, yaşadıkları mahalleyi bırakıp başka bir yere gitmeyi düşünüşünde, kafasının bir köşeciğinde hep bu elbiseler vardı. Bu mahallenin dışında bir yer, burası olmasın da neresi olursa olsun derken, türlü biçimdeki bu elbiseleri hayal etmişti. Ya iki dükkân ötedeki yatak odası takımı? Öyle geliyordu ki saatlerce, günlerce, haftalarca, o yatak odası takımını seyretse, yine bıkmaz, yine doymazdı. Ne kabarık yorgandı o öyle, kumaşı nasıl parlaktı. İnsan ona bakarken dünyada değil de, masalda yaşadığını sanıyordu. Ama bu kendinden geçtiği, büyülenmiş gibi bir şey düşünemediği, iki sözü bir araya getiremeyecek kadar, kendini bambaşka duyduğu dakikaların sonunda, Saim'in ters bir sözüyle, o an için onu tiksindirecek kaba, sevimsiz sesiyle ayılıyordu.

"Of be" diyordu Saim. "Bıktık yahu. Burada mı sabahlayacağız? Anlayalım."

"Ne olacakmış? Bakıyoruz işte. Yasak mı bakmak?

"Ne vardı bakacak? Film mi bu?"

"Sende bir otuz lira vardı ya. Hani dursun bir yol diyordun. İnsanlık hali. Hastalık, sağlık hali."

"Ey?"

"Bende de bir yedi buçuk vardı ya."

"Eyy? Ne olacakmış?"

"Onu da katsak benimkine. Olmaz mı?"

Saim arkasından gelecek lafı anlar, büsbütün haşinleşir, kolundan çeker götürürdü. "Bu manken karılar olmasa dünya daha güzel, yaşamak daha tatlı, Melahat daha hırıltısız, dırıltısız olacaktı. Ama ne yaparsın işte. Elde değil. Olmuşlar bir kez. Giyinip kuşanıp caddelerin kenarına kuruluvermişler."

Kafasından düşüncenin türlüsü geçer, kolunda Melahat, ama o kendi kendine söz açmış konuşur dururken, gözü bir sinemanın kapısında ata binmiş, dağ taş uçan acaip kılıklı bir herife

takılırdı. Çocuk rüyaları hep böyle at üstünde uçan, su başında atlarını dinlendirirken türkü mırıldanan, sıkıştı mı kement atan kovboylarla doluydu. Gözü bu minval üzere bir afişe takıldı mı, Melahat'in kumaş mağazalarının önünde zınk deyip durması örneği duruverirdi. O kadar birdenbire, o kadar kesin.

Şu Beyoğlu'nun sinemaları da ne rahatmış meğer. Bütün gün çalıştıktan, yorulduktan sonra, insanın yanında bir kadınla, sevdiği kadınla, mahallesinden alıp başka bir mahalleye, başka bir semte götürdüğü kadınla sinema seyretmek, biçimli koltuklara kendini bırakarak uyuyup uyanmak, yine seyretmek, yine biraz kestirmek ne hoşmuş meğer. Kız yanındaydı ama filme bakmak, arada başı önüne düşüp dalıp gitmiş kızla oyalanmaktan daha da hoşuna gidiyordu. Sanki dünyada bir şeyden tad almak için sırası savılması gereken başka bir tad vardı ki aşktı o da.

Şu anda varlığının önemi olmayan bu kız belki de yanındaki koltukta oturmasaydı, bu kovboy filmi, arada bir kıyısına kadar gelip de gerisin geriye döndüğü uyku, ona bu kadar tatlı gelmeyecekti. O vardı ya, yanındaydı ya, film bitip ortalık aydınlanınca, odalarına birlikte döneceklerdi ya, bunlar ona yeter, üstelik artardı da.

Bir yaz sonu gecesi sokaklar, evler hâlâ durulmayacak kadar bunaltıcıyken, kırk elli kişinin ancak bulunduğu bir sinema salonu ne kadar serin oluyordu. Beş dakikalık dinlenmede bir soğuk gazoz içiyor, bir de Melahat'e içiriyordu... Şişeyi dikip de ilk yudumu içince birden boğazı tıkanır gibi oluyor, mahalleye, evine, kahveye bağlı bir sürü hatıra anlaşmış gibi bir anda üzerine yüklenivériyordu. Hacı Emin'in bahçesi sulanmış, ıslak topraktan yukarıya doğru bir serinlik süzülen kahvesini, iki üç pişpirik arkadaşını, kâğıt oynarken gözünü ayırmadığı pembe boyalı evin penceresini, pencerede bir görünüp bir kaybolan kızı, sanki şimdi yanında oturan o değil de bir başkasıymış gibi, anımsardı. Ne gazoz içirdim eşe dosta ben bu kız yüzünden be, derdi. Ağacıydım ben bunun. Bunun, Melahat'in yüzünden işte. Melahat gazozun ilk yudumunda Saim'in duraklayıverdiğini anlar, meraklanır sorardı:

"Ne o?" derdi. "Ne durdun öyle? Ne var?"

"Hiç, yok bir şey."

"Nasıl hiç? İçerken duruverdin birden. Ne geldi aklına kuzum?"

Nasıl anlatsın ona bütün olanı biteni, aklına geleni, düşündüğünü? Bir vakitler pencerede görünüvereceğini düşünerek gözünün bir kâğıdı görmediğini, gün gece boyuna yenildiğini, kahvede hiç olmazsa haftada üç beş gazozunu içmeyen kalmadığını, onun yüzünden adının gazoz ağacına çıktığını, şimdi gazozun ilk yudumunu ağzına alır almaz bütün bunları biraz da özlemle, biraz da içi burkularak anımsadığını nasıl söyleyebilirdi? Geçmiş güne özlem çekmek, sonra bütün bir kahve halkına yemlik olmak erkekliğe sığar mıydı? Biraz terslenerek ya da terslenir gibi yaparak:

"Boş ver be" derdi. "Ne geldiyse geldi. Geldi bir şeyler işte."

Bu kez Melahat Saim'in aklından geçeni anlamayı iyice aklına koyar, asıldıkça asılırdı.

"Haydi bakalım" derdi. "Söyleme istersen, ben de gidiyor muyum, gitmiyor muyum? Gör. Film bitince sen de gelirsin. Zaten canım sıkıldı benim bu sinemada."

Dileği eve gitmek değil, sadece Saim'in ilgisini sağlamaktı. Böyle söylemekle sağlardı da. Boş yere çıkacak bir tatsızlığı önlemek düşüncesiyle Saim kafasından geçenleri bir gramofon plağı düzeniyle açıklardı:

"Otur yahu" derdi. "Nereye gidecekmişsin? Başlatma beni şimdi. Mahalleyi düşündüm. Kahveyi. Arkadaşları."

"Kahveyi mi? Arkadaşları mı?"

"Hacı Emin'in kahvesi canım. Şu sizin karşınızdaki."

"Ne varmış ki kahvede?"

"Ne olacak? Ne olur ki kahvede."

"Demek kahveyi de, arkadaşlarını da bana değişiyorsun. Daha buraya gelmezden önce sana bir şeyleri, sana dünyaları değişmem demiştin hani."

Söz buraya geldi mi, Saim yarı belirli, yarı belirsiz bir of çeker, "Al sana işte, öp babanın elini" diye mırıldanırdı. Filmin ikinci yarısı başlarken kızın gözlerinden ip gibi yaşların boşandığını bilirdi. Ne küçücük bir hıçkırık sesinden, ne de koltuğun hafifçe sallanmasından anlardı bunu. Kızın artık bu sözlerden sonra ağladığını bilmek için bir işaret, bir şeyler duymak, bir

şeyler sezinlemek gerekmezdi. Bu öylesine kesin, güvenilir bir bilgiydi. Bundan sonra, filmin ikinci yarısı tatsız geçerdi. Sinema bitip de ışıklar yanınca, sessizce yerlerinden kalkarlar, birbirlerine bir şey demeden yan yana sokağa çıkarlar, hevesle, sevinçle geldikleri yollardan dönerlerdi.

Geniş, iki üç saat öncesine göre aydınlığı biraz azalmış caddelerden, dar, sapa sokaklara saparlar, bir yokuşu alabildiğine hızla inerler, beş katın merdivenini yine bir tek kelime söylemeden bezgin adımlarla çıkarlardı.

Odaya girince Saim açık pencerenin önünde bir zaman durur, günde birkaç öğün seyrettiği, seyrine doyamadığı bacalar ormanına dalardı. Kız elbisesini değiştirir, yatağın kenarına otururdu.

Bir zaman, aynı duyguları duyarak, aynı kavgaları ederek, sonra bir yarı pişmanlık içinde konuşulanları unutarak, birbirinin benzeri geceler yaşadılar aşağı yukarı. Böylece benzer günleri, geceleri sürer tüketirken onlar, İstanbul'a da çok sıcak, boğucu bir gecenin sabahında önceleri pek belli etmeden içe işleyen serinliği, hafif nemliliğiyle sonbahar gelip yerleşiverdi.

Sabahları Saim evden çıkınca Melahat için uzun, bomboş, sıkıcı bir gün başlıyordu. Evin, insanı pek oyalayacak bir işi yoktu.

Odayı toplamak, temizlemek, akşamın yemeğini hazırlamak, bütün bunlar ne kadar yavaş yapılsa, hatta arada bir, iş olduğu gibi bırakılıp pencereden bakılsa, ya da başka bir şeyle avare olunsa bile ona, on buçuğa kadar bitiveriyordu. Ondan sonra da yapılacak hiçbir şey yoktu. Alışmadığı bir semtte, bir apartımanın beşinci katında gün nasıl geçer? Bunu bilmiyordu Melahat. İlk akla gelen sokağa çıkmaktı. Yokuşu tırmanmak, doğru Beyoğlu'na çıkmak, dükkânları, dükkânlarda elbiseleri seyretmek kimbilir ne güzel olurdu? Hele yanında, ona rahat vermeyecek, bir elbiseye dalmış bakarken tutup kolundan çekecek olan Saim de yoksa. Doya doya elbiselere, eşyalara baktıktan sonra öğleye doğru da eve dönerdi. Sabahları oyalanacak bir şey bulursa, öğleden akşama dek olan zamanı geçirmek daha kolaylaşacaktı. Ama Saim her sabah işe giderken ona çıkmamasını, çıktığını duyarsa işin sonunun kötüye gideceğini anımsatıyordu. Kapının dışında bir an duruyordu, asık bir yüz-

le, "Bak kız" diyordu. "Çıkarsan, ben de duyarsam, sonra sen düşün!"

Melahat, canı oraları şöyle bir dolaşmayı delice istese de yarı yabancılık yarı korkudan çıkmayı aklından geçirmiyor, ama yine de Saim'i kızdırmak, hoşlandığı o kafa tutan halini görmek için belli belirsiz söyleniyordu:

"Çıksam bile nereden görecekmişsin?"

"Nereden mi görecekmişim? Şuna da bak. Görmem ama duyarım. Benim burada o kadar çok ahbabım var ki."

"Ahbabın mı? Kimmiş ki?"

"Çok. Kimi sayayım peşin. Önce tatlıcı Kâzım'ın kardeşi İsmail. Sinemaların kapısında kontrol. Söyledim mi seni de kontrol eder."

Melahat bir kahkaha atar, Saim büsbütün suratını asardı.

"Beni mi görecek? Şaşayım aklına" derdi. "Ayol onun gözü şaşı bir kez."

Sözü uzatmanın büsbütün etkisiz olacağını anlayan Saim, "Öyle san sen. Öyle san sen" der, merdivenlerden iner giderdi.

Kapıda bu ya da buna benzer konuşmalar son eğlencesiydi kızın. Artık ondan sonra akşama dek, bir insan sesi duymadan akşamı etmek kalıyordu. Sırasına göre yatağa uzanıp saatlerce bir şey düşünmeden akşamı etmek ne zordu.

Bir gün tuhaf bir şey oldu. Melahat'in sabahtan akşama dek yapayalnız, insansız geçen zamanına bir insan karıştı. Altlarındaki odada Beyoğlu'nun büyük terzilerinden birinin pantolonlarını hazırlayan ustanın yanında çalışan, yetişen bir çıraktı bu. On yedi yaşında gösteriyordu ancak. Orta boylu, zayıf, kumral uzun saçlarını iyice ıslatıp arkasına doğru tarayan açık renk gözlü bir çocuktu. Bir ayağı yürürken hafifçe aksıyordu. Melahat yalnızlıktan, yapacak bir şeyi olmamasından canının sıkıldığı, oflayarak odanın içinde dolaştığı bir sırada rasgele kapıyı açıvermişti. Kapının önündeki küçük holde çocuğu gördü. Merdivene oturmuş sigara içiyordu. Korktu, kapıyı kapayacak gibi oldu önce. Sonra durdu. Korkusunu yenerek, "Ne arıyorsun sen burada bakayım?" diye sordu.

Çocuk da şaşırmıştı. "Aman abla, sus" dedi birdenbire.

"Neden susacakmışım? Ne işin var senin burada?"

"Sus abla, usta duyacak" diye fısıldadı çocuk.

"Usta mı? Usta da kimmiş ki?"

"Bizim Rıza usta."

"Duyarsa duysun. Bana ne?"

"Ama kovar beni sonra. Belki de döver."

"Sen de gelip buralarda sigara içme."

Çocuk karşılık vermedi. Sigarası yarıyı bulmuştu ancak. Yere attı. Ayağıyla bastı. Gitmeye niyetlenerek:

"İyi ya ben de gidiyorum zaten" dedi. Sonra durdu bir an. "Ne olursun abla ustayı görürsen söyleme, e mi?" diye ilave etmişti.

Çocuğun bu korkusunda, şaşkınlığında o kadar hoşa giden bir şey bulmuştu ki Melahat, bundan sonra, yalnız, insansız geçecek günlerinin, ustanın angaryalarından kaçarak, oracıkta sigara içen bu çocukla dolabileceğini, bu çocuğun zararsız bir eğlence olabileceğini ta içinden duymuştu. "Ne var sanki, o kadar iyi bir çocuğa benziyor ki, arada sırada gelir, o dışarda, ben kapıda bir iki söz konuşuruz, Saim duysa bile kızmaz belki de, ama neden duyacakmış, duymasın daha iyi" diye düşünmüştü. Her şeyi de Saim'e söyleyecek değildi ya.

Aradan iki gün geçmeden çocukla holde yine karşılaştılar. Ama bu kez biraz daha değişik olmuştu bu iş. Melahat'in yine delicesine canı sıkılmış, pencereye gitmiş, yatağa uzanmış, yine pencereye gitmiş, çantasını açıp parasını saymış, geceden yıkadığı bulaşıkları bir daha elden geçirmiş, sonra en sevdiği elbisesini giyerek kapıyı açmıştı. Çocuk ordaydı. Melahat'i görür görmez, "Kızma abla, gidiyorum" demişti. Melahat gülümseyerek:

"Gidiyor musun? Neden?" diye sormuştu.

"Madem ki sen istemiyorsun burada durduğumu. Madem ki kızıyorsun."

"Kim söyledi benim kızdığımı? Neden kızacakmışım? Hem bana ne? Apartıman benim değil ya. İstediğin yerde durursun."

"Ustayı görürsen söylemez misin?"

"Yoo! Neden söyleyecekmişim? Bana ne?"

Çocuk gözlerini Melahat'in üzerinden ayırmayarak sormuştu: "Abla sen her gün yalnız mısın burada?"

Melahat bu soruya kızmış gibi görünerek, daha doğrusu

kızmış görünmeyi dileyerek, ama hiç de kızmadığını iyice belli ederek karşılık vermişti:

"Yalnızsam ne olacak? Hem sana ne?"

"Hiç. Sordum da."

"Kocam var benim. Akşamları gelir."

Çocuk bu söze bayağı hüzünlenmiş, hüznünü de belli edip etmemeyi düşünmeden açığa vurmuştu. Gözleri yere eğik:

"Ya" demişti. "Demek yalnız değilsin sen."

Melahat birdenbire düşünmeden, sözünü ölçmeden biçmeden konuşuvermişti; bu söz üzerine:

"Geceleri gelir o canım" demişti. "Gündüzleri yalnızım. Görüyorsun işte."

"Öyle diyorsun ama, benim buraya çıktığımı duyarsa, belki istemez."

"Nereden duyacakmış? Duymaz."

Çocuk bu söz üzerine öyle tatlı, öyle içten bir "Sahi mi abla; duymaz mı?" demişti ki, Melahat o anda doğup büyüdüğü mahalleyi bu çocuk için değil de Saim için bıraktığına, geceleri sinemaya bununla değil de Saim'le gittiğine, eve Saim'le döndüğüne derin bir pişmanlık duymuştu. Bu çocuğun bakışlarında, daha genç kızlığa girilirken arkadaş arasında konuşulan konulardan, gece yarıları yatakta okunan romanlardan, o güzelim aşk filmlerinden bir şey vardı. Bu çocuk, o mağazalarda elbiselerle yatak odası takımlarına bakarken hoyratça kolundan çekmez, sinemada gazoz içerken kahveyi, kahve arkadaşlarını anımsamaz, anımsasa bile söylemezdi. Sonra öyle sanıyordu ki Saim yerinde o olsa böyle bütün gün onu yalnız bırakmaz, daha olmazsa işe gitmezdi. Bu çocuk aşkın ekmekten de, sudan da, arkadaştan da, kâğıt oyunundan da üstün olduğunu, aşkın çok büyük bir şey olduğunu biliyordu. Nereden mi anlamıştı? Saçlarından, gözlerinden belliydi böyle olduğu. Aşka her şeyin üstünde değer veren türden olmasa, gözleri anlamlı, saçları bu kadar iyi taralı olur muydu? Bir de Saim'in saçlarını düşünüyordu. Ne biçimdi onun saçları? Ne biçimsizdi onun saçları? Tarandığı zaman bile taranmış görünmüyordu. İstediği olmuş muydu sanki? Bir hevese, bir serüven hevesine uyarak Saim'le beraber evlerinden, semtlerinden ayrılmışlar, buralara gelmişlerdi. Ama

ne olmuştu? Beklediği günlerden ne kadar başka türlü günler yaşıyordu. O, birlikte gezmek istiyordu, kulağına, okuduğu romanlardaki gibi, gördüğü filmlerdeki gibi tatlı aşk sözleri söylensin ona. Saim durup durup onsuz yaşayamayacağından, yaptıkları delilikten hoşnut olduğundan, gerekirse şu anda yeni baştan aynı şeyi yapacağından söz açsın, işi assın, sonra bu işi onun için yaptığını söylesin, beğendiği elbiseyi, haber vermeden gidip alsın, sonra köşedeki dükkândan o küçük radyoyu da alsın...

Ama olmamıştı işte. Biri bile olmamıştı. Sevdalanacağı, birlikte kaçacağı adamı yanlış seçtiği için, bu işte, bir sürü roman okuduğu, film gördüğü halde yine de acemi olduğu için olmamıştı. Saim'den âşık olur muydu? Olmamıştı. Yarın koca da olmayacaktı. Sonra aylar geçtiği halde hâlâ nikâh sözünü de açmıyordu. Ya bu çocuk olsaydı? İşler yine böyle ters, tatsız mı gidecekti şimdi olduğu gibi? Hiç sanmıyordu. Onun bir kadının ne istediğini, neden hoşlanıp neden hoşlanmadığını anlayacağına güveni vardı. Her erkek kadın yüreğini anlayamaz derdi mahalledeki arkadaşları. Ne doğru sözmüş meğerse. Sanki Saim'i düşünerek, Saim'i göz önünde tutarak söylenmiş bir söz. Pantoloncunun çırağıysa bu sözün anlatmak istediği erkeklerden ne kadar başka türlüydü.

Günler geçtikçe çocuk artık kapının önünde beklemiyor, ustasının gösterdiği işlerden kaçtığı, ya da sokağa, uzakça bir yere gönderildiği zaman, işini bitirip dönünce doğru yukarıya çıkıp belli belirsiz kapıyı tıkırdatıyordu. Melahat, kapı hafifçe vurulur vurulmaz, ne halde olursa olsun, hemen koşuyordu. Çocuk rüzgâr kadar çabuk, bir o kadar da yapmacıksız kendiliğinden kapıdan sızıveriyordu.

"Abla," diyordu. "O kadar özledim ki seni. Görmesem edemeyecektim."

"Haydi oradan deli" diyordu Melahat. "Şu söylediğin söze bak. Bir de inanacağımı sanıyorsun değil mi?"

"Niçin inanmayasın. Doğru söylüyorum ben. Özlemeseydim doğru buraya koşar gelir miydim? İnanmayacaksın yine. Ama istersen inan. Seni gördüğümden beri elime iğne almak istemiyorum."

Melahat işe biraz şaka havası vermek ister, kahkahalarla gülerdi:

"O da nedenmiş, o da? Sen pek ömür şeysin doğrusu."

"Neden olacak? Biliyorsun işte. Bir de bilmez gibi konuşuyorsun."

"Benim bir şey bildiğim yok. Sen söyle, biz de anlayalım."

Çocuk bu söz üzerine ciddileşir, hüzünlenir, sinemalardan mı, nereden öğrendiği bilinmez, acaip bir edayla uzaklara bakar, o anda kızın anlayamayacağı, ama başka birisi görse adamakıllı gülünç bulacağı bir hal alarak:

"Kimsenin haberi yok ama ben seni seviyorum abla" derdi. Sonra daha gülünç, daha acınacak bir edayla "Ah sevmek... Ne aynasız işmiş meğerse" diye bitirirdi sözünü.

Melahat sonunda çocuğu söyletebildiği için sevinir, onun bu son sözüyle işin en can alacak yerine geldiğini anlar, sorardı:

"Tut ki ben de seni seviyorum. Ne olacak?"

Beriki aynı heyecanlı, gülünç sesle:

"Neler olmaz ki?" derdi.

"Söyle de anlayalım bakalım."

"Bak" derdi çocuk, "benim ustada altmış liram var. Bir de elbisem var, yeni. Onu da satarsam, ikisi birden eder yüz yirmi. Parayı aldık mı, seninle birlikte, kimse duymadan, başka bir yere gideriz. Ben orada bir dükkâna girerim. Bir de oda tutarız. Artık ondan sonrası kolay. Ha, ne dersin?"

Melahat ne diyebilirdi ki? Saim de onu mahallede, bir arsaya, bir yangın yerine sürükleyerek başka bir yere gideceklerini, iş bulacağını, bir oda tutarak yaşayacaklarını söylemişti. Şimdi bu da aynı şeyi söylüyordu. Sözüne kansa da Saim'i bıraksa, habersiz başka bir yere, başka bir semte, belki de başka bir şehre kaçsalar, acaba yine günün birinde karşısına herifin biri çıkıp, gel seninle bir yerlere gidelim, diyecek miydi? Bu küçük denemesi neye yaramıştı ki bu yenisinden bir şeyler umabilsin. Gerçi bu çocuk ona göre Saim'den çok üstündü, çok daha iyiye benziyordu ama, daha iki ay geçmeden bunun ağzından da aynı şeyleri duyunca bir tuhaf olmuş, bütün güveni sarsılmıştı. Hem de her şeye, herkese karşı içinde bir soğukluk, bir kırgınlık duyar gibi olmuş, herkesçe aldatılmış bir insan yerine geçmişti. Aradı-

ğını bulamadığı durgun hayatında bu çocuk bilmediği bir şeylerin başlangıcı gibi görünmüştü ama, şimdi böyle konuşmasıyla bu umut da sona eriyordu.

Böyle düşünedururken birden kendi kendine, işi bu kadar uzatmasına, hüzünlenmesine şaşardı. Adam sen de, bu da öbürkü gibi konuşmuş, konuşmamış ne çıkardı bundan sanki? Ne diye boşuna düşünüp duruyordu? Çocuk hoşuna gidiyordu. Çocuğun saçları, gözleri hoşuna gidiyordu. İşte o kadar. Gülümseyerek:

"Gideriz ya. Neden gitmeyecekmişiz?" derdi.

Çocuk deli gibi oluyor, ne edeceğini, ne söyleyeceğini bilemiyordu. Boyuna:

"Sahi mi abla. Sahi mi?" diye sorrdı.

"Sahi ya. Sana yalan söyleyecek değilim ya."

"Ne vakit?"

"Ne vakit istersen?"

"O ne yapacak?"

Bir anda, hemen, Saim'i harcayıverirdi.

"Ne yaparsa yapsın."

"Mektup bırakmayacak mısın?"

"Yoo."

"Akşam gelince bizim gittiğimizi, artık dönmeyeceğimizi nereden anlayacak?"

"İster anlasın, ister anlamasın kime ne?"

Çocuk durur, yutkunur, bir şeyler söyleyecek, bir şeyler soracakmış gibi olur, yine de aynı şeyi sorardı.

"Demek bir mektup, bir haber bile bırakmayacaksın?"

"Bırakmayacağım. Bırakmayacağım işte. Zorla değil ya."

"Korkulur senden abla."

Melahat bir hayli yapmacıklı, katılarak gülerdi yine.

"Demek korkulur benden ha? Söyle neden?" diye bir çocuk sabırsızlığıyla sorardı.

"Öyle ya" derdi, çocuk. Sonra bakışları bir noktada düşünceye dalar, birlikte bu kızla gideceklerse eğer, başına gelecekleri düşünmeye koyulurdu sanki. Birden bir rüyadan uyanır gibi, "Gideyim ben artık, usta söylemediğini bırakmayacak yine" diye kalkardı. Ondan sonra aylarca ayrı düşeceklermiş, çocuk kilomet-

relerce uzakta bir şehre gidecekmiş gibi uzun uzun öpüşürlerdi. Neden sonra kız kendini yalnızlığında bulur, gözleri pencerelere, duvarlara takılmış, kapının yavaşça kapandığını duyardı.

Günlerce aynı şeyi tasarladılar durdular. Birlikte başka bir yere giderek beraber yaşamak sözüyle eğlendiler. Ama bir gün bile, günü konuşulup kararlaştırılmadı bu işin. İkisi de bu güzel düşü gerçekleştiremeyeceklerini biliyorlardı belki de. Hele kız bunu daha açık olarak biliyor, iş hayal kurmaya kalınca daha çok atıp tutuyordu. Çocuksa yaşadığı hayali bozmamak, hiç olmazsa bu tatlı geleceğin sözünden olmamak için, bir türlü, "Bu işi ne vakit yapıyoruz" ya da, "Haydi hazırlan, yarın gidiyoruz" diyemedi.

Böylece pantoloncunun çırağıyla geçirilmiş günlerin akşamında, yine Saim aynı yollardan geçerek, aynı düşüncelerle, aynı duygularla eve dönüyordu. Kızda bir bakıma bir değişiklik, bir tuhaflık sezmişti ama bunu da, yeni yaşayışına alıştığına, bütün bu yenilikleri kanıksadığına veriyordu. Böyle düşünmekle pek aldanmıyordu da. Yine gelir gelmez yemeğe oturuyorlar, birçok akşamlar sinemaya gidiyorlardı. Sinemalar, sonbahar bastırdığı için daha hararetlenmiş, daha bir canlı, kalabalık oluyordu. Bir ikinci balkonun koltuklarına kendilerini bırakır bırakmaz Saim bütün yorgunluğunu unutuyor, rahatlıyordu. Sonra bir hiç yüzünden aralarında eski tartışmalar da olmuyordu artık. On ikiye doğru ıslak gecede, konuşmadan, uykuyu özleyerek odalarına dönüyorlardı. Aralarındaki sessizlikte hoş olmayan, zaman zaman da insanı huzursuz eden bir şey vardı. Bunu iyice duyuyordu Saim. Ama bu durgun havayı bozmak, alttan alta gelişen huzursuzluğu da kurcalamak işine gelmiyordu. İstediği bu değil miydi? Bir kızı severek, mahalleden almış, başka bir yere götürmüş, böylece arkadaşlarından birinin yapamadığını yapmakla onların hepsinden üstün olduğuna kendini inandırmıştı. Şimdi bu kızla birlikte yaşıyor, onu da yanına alarak sinemalara gidiyor, gece yarısına doğru da birlikte geceyi geçirecekleri bir odaya dönüyorlardı. Daha ne isteyebilirdi? Bir erkeğin en çok önem verdiği şey günün yorgunluğundan gece kolaylıkla sıyrılabilmektir. O da bunun sırrını bulmuş sayılmaz mıydı?

Bir gün, kar kokan karayelin İstanbul evlerinin bacalarını yalayıp geçtiği, bir gün önce ceketli, trençkotlu olan erkeklerin paltolu olduğu, kadınların mantolarının yakalarını kaldırıp sokaklarda sekerek koştukları bir gün akşamüstü, Saim fabrikadan çıkarken Osman'a rastladı. Osman mahalledendi. Oyunda pek beraber olmazlardı, çoğu da geçinemeyip kavga çıkarırlardı, ama yine de yazın, haftanın en az üç akşamı, kadınların dibinde kahve çay pişirip sigara içtikleri, gövdesinin yarısı yanmış çınarın yüz metre kadar ötesinden beraber denize girerlerdi. Osman fabrikanın kapısının önündeki sahlepçiden sahlep içiyordu. Saim'i görür görmez, "Nereden çıktın böyle yahu" diye bağırmıştı. Sonra da adamakıllı pişman olmuş gibi bir hal takınmıştı. Saim'i, mahalleden ayrılalı beri ilk gören kendisiydi. Başka bir arkadaşının gördüğünü, konuştuğunu duymamıştı. Görür görmez bağırmıştı ama şimdi de ne yapacağını bilemiyordu. Mahallede doğup büyüyen, bir gün de yine mahalleden bir kızı alıp da uzaklara, şehrin, köprünün öbür yanına giden bir arkadaş yolda görülürse ne yapılırdı? Yabancı bir hal alınıp aldırılmaz mıydı? Yoksa bir şey olmamış gibi arkadaşça boynuna sarılıp öpülür müydü? Ne yapılırdı? Saim bunu hemen kestiremedi. Öbürü, "Sen misin Osman? İşin ne burada be? Ne arıyorsun?" gibi bir iki beylik söz söyler söylemez, ne diyeceğini şaşırdı. Ellerini arkasına bağlayarak konuya ortasından dalıverdi:

"Eee... Saim" dedi. "Kızı alıp götürdün. Rahat mısın bari?"

Saim böyle bir soru beklemiyordu. Hiçbir şey anlayamadan, gözleri adeta bir an görmeyerek Osman'a baktı.

"Rahatım ya" dedi.

Bir zaman sessizlik oldu. Saim durumu biraz açıklamak gerektiğini düşünerek sürdürdü konuşmasını:

"Gündüz işteyim her gün, geceleri de sinemada."

"Karın ne oldu ki ulan?" dedi Osman.

"Ne olacak? Ben neredeysem o da orada elbet."

"Gündüzleri de işte mi? Çalışıyor mu?"

Saim'in birdenbire zihni bulandı. Melahat'le tanımadığı, adını, şeklini bilmediği bir adam arasında bir şeyler geçebileceğini, belki de geçtiğini, o fabrikadayken beraber gezdiklerini

tozduklarını düşündü. Bunlar oluyordu diyemezdi. Ama olabilirdi. Nereden de aklına gelmişti şimdi durup dururken böyle tatsız şeyler? Osman'ın sorusuyla ilgili olmayan bir sürü kuruntuya neden kapılmıştı? Böyle bir kuruntuyu haklı çıkaracak bir ipucu var mıydı elinde? Yoktu. Hem ipucu ne demek? Bu konuda onu işkillendirecek en küçük bir şey bile sezmemişti. O halde? Boştu bütün bunlar. Ama yine de bu düşünceler canını sıkmaya başlamıştı. Unutmaya çalıştı.

"Yoo" dedi, "çalışmıyor. Evde. Gündüzleri de. Ne yapsın? Belki canı sıkılır. Sokağı seyreder. Aşağıda ufacık adamların dolaştıklarını görür. Belki uyur."

Bir an durdu. Bunları söylemişti ya, yine de huzursuzdu. Sonra birden, buluşundan memnun, onu rahat ettirecek cümleyi söyleyerek bitirdi sözünü. "Belki de yün örer."

Osman bunları pek dinlemiyordu. Saim'in de böyle bir kadınla dünyadan, yani mahalledeki kahveden uzakta yaşamasını ne aklı alıyor, ne de doğru buluyordu. Bir vakitler günlerini oyun kâğıtlarıyla geçiren Saim şimdi bir un fabrikasında çalışsın, işinden çıkar çıkmaz, doğru evine, karısının yanma yollansın... İşte bu olmayacak, tuhaf, hem de pek tuhaf bir işti. Saim'in hayatında nasıl olduğuna şaşıyor, kendi hayatındaysa olamayacağına inanıyordu. O anlatırken, düşünceden düşünceye, aklı mahalleye, oyunlara gitti. Saim'e biraz daha yaklaştı. Daha candan bir sesle:

"Saim" dedi. "Piyasada yeni bir oyun var, görsen çok seveceksin. Kahvede arkadaşlarla hep onu oynuyoruz."

Mahalle kahvesinde yeni moda olan, salgın haline gelen, herkesin birbirine öğrettiği, elli iki kâğıtla oynanan bir iskambil oyununu anlattı. Biraz uzunca anlattı. Saim merakla, gözünü bile kırpmadan sonuna kadar dinledi. Sonra ilgilendiğine canı sıkıldı. Birden damdan düşer gibi, "Baksana. Ne anlatıyorsun, bilmem ki. Ben oyundan anlamam" dedi.

Der demez de o an, hemen o an bir şey oldu. Saim'in hayatında her zaman olmayacak bir şey. Osman'ı öyle ilgiyle dinleyip karşılık vermeseydi, "Ben oyundan anlamam" demeseydi belki böyle bir yıkılma, yeniden kurulma duygusunu yaşamayacaktı. Sanki bir ağaç, büyük bir ağaç hem de, içinde sallanıyor,

hiçbir kök onu tutamıyordu. Saim'in başında rüzgârlar esti, uğuldadı.

Sanki Beyoğlu'nda, Melahat'te ne vardı? Gündüzleri sabahtan akşama kadar fabrikada iyice yoruluyor, geceleri de sinemada bir insan kalabalığının arasında uyukluyor, sonra dünyadan büsbütün ayrılmış gibi bir apartımanın en üst katında, taraçadan devşirilmiş, içinde rüzgârların at koşturduğu bir odada, hiç alışmadığı biçimde bir gece geçiriyordu.

Oysa ki mahalledeki kahvede ne oyunlar oynanıyor, ne şakalar yapılıyor, her an yeni bir dört kişi bir araya gelerek oynuyor, Hacı Emin de ocağı çırağa bırakıp masaya oturuyor, zaman zaman da yeni oyunlar çıkabiliyordu. Üstelik kahveden kış geceleri eve döndüğünde annesi sac sobadan son ateşi çıkarır, o da ılık odada soyunup yatağına tek başına girerdi.

Mahalle, dar sokakları, tanıdık insanları, ışıklı pencerelerin ardında kimlerin neler konuştuklarını az çok hayal ettiği evleri, bakkalı, kahvesi, kedileri, köpekleriyle gözünde tüttü. Kış geceleri evden sekizde çıkar, evlerinin yüz, yüz elli metre ötesindeki kahveye gidene kadar pencereleri tıkırdatarak, ıslık çalarak öksürerek üç dört arkadaşını toplardı. Kahveden gece yarısı çıktıklarında, bulutsuz gecelerde ayışığıyla yıkanan, çoktan uyumuş evleri seyrettiğini, ne kadar ayaz olursa olsun sokakta bir sigara yakmadan edemediğini anımsadı.

Osman bir ay kadar önce bir pazar günü, bir yerde lirasına pişti oynarken polislerin bastığını, paralarla kâğıtların alınarak suçüstü mahkemesine verildiklerini de anlattı. Hem de ne heyecanla. Osman hâkimin karşısında elinden geldiği kadar saf görünmeye çalışmış, böyle olmasa da okur yazar bir insan gibi konuşmaya dikkat etmişti. Savunmasına da şu cümleyle başlamıştı: "Efendim, o gün pazar olması hasebiyle hava güzeldi." Sonra da şöyle devam etmişti: "Üç arkadaş havadan yararlanmak, bir haftalık yorgunluğumuzu gidermek için kahvede oturuyorduk. Sonra bir aralık arkadaşımız İbrahim geldi. Böyle boş oturmaktan, onun bunun hakkında konuşup dedikodu yapmaktan bıkmıştık. O da zaten gelir gelmez arkadaşlar arasında bir yarışma yapmamızı önerdi. En güzel pişpirik oynayanımızı zaten eskiden beri merak ediyorduk."

Osman mahkemede ağzından kumar lafını kaçırmamaya dikkat etmiş, arkadaşlarla derken bir an durmuş, bunun arkadaş arasında bir yarışma olduğunu anlatmak istemişti. Ortaya konan parayla da akşam beraberce bira içileceğini söylemişti.

Saim bütün bunları hayranlıkla dinledi. Bir kadınla bir odada kapalı geçen sakin hayatından utandı. Mahallede ise heyecan, macera vardı. Kahvede kâğıt oynarken, pencereden değişik elbiselerle görünen kız maceraydı. Ama şimdi insana sıkıntıdan, uyuşukluktan başka bir şey vermiyordu.

Saim neden sonra yürümekte olduklarını, üstelik bir hayli de yol aldıklarını anladı. Birden Osman'ın koluna dokundu. Durdular. Canı sıkılıyor, içinde bir eziklik duyuyor, ne edeceğini bilemiyordu. Yanlarından hızlı adımlarla kadınlar, erkekler geçiyordu. İlerde durgun bir dere sözde akıyordu. Sonra yine bir şey söylemeden yürümeye başladılar. Beton köprünün yanına geldiler. Osman artık iyice açılabileceğini düşündü. Saim o yabancı soğuk edasını bırakmıştı. Sanki başka, bambaşka şeylerden konuşmuşlar gibi birden:

"Saim" dedi, "bu akşam gelsene."

Saim karşılık vermeyince aynı telaşsız sesle ekledi:

"Bir gecelik. Bir gece kalırsın. Sonra uğramazsın yine bir daha, bir zaman için. Şöyle bir çevirelim bu akşam. Ne dersin?"

Saim'in kafası karmakarışıktı. Pişpirik oynayan dört kişi, baskın, suçüstü mahkemesi, kahvenin kışın sigara dumanından göz gözü görmeyen boğucu havası, bir köşede radyonun kısık sesle çaldığı alaturka şarkılar, apartımanın en üst katındaki odası, bir sinemanın kalabalığı, Melahat... Hepsi bir arada, sonra hepsi ayrı ayrı gözlerinin önündeydi. Kahvenin kapısından adımını atar atmaz ortalık karışacak, içlerinden biri, "Vay geldin mi gazoz ağacı?" diye bağıracaktı. Ama artık gazoz ağacı değildi ki. Gazoz ağacı geçmişte kalmıştı. Kahvenin karşısındaki evde görmeden gününü geçiremediği bir kız oturduğu zamanlar, o gazoz ağacıydı.

O gideli kahvenin yeni ağacı kimdi acaba?

Dalgın, bir şeyler düşündüğünü görüp, demirin tavında dövülmesi gerektiğini sezen Osman yeniden hücuma geçti:

"Ne düşünüyorsun yahu?" dedi. "Bir şey söylesene."

Beriki ne dediğini bile pek ayırdetmeden gözleri bir noktaya saplı, karşılık verdi:

"Peki. Ama yalnız bir gece ha. İki bile değil."

Sonra hemen ikisi de aynı şeyi tasarlamışlar gibi, aynı anda geriye dönerek karşı kaldırıma geçtiler. Kestirmeden gitmek için bir bostanın yanında uzanan dar, yarı karanlık sokağa saparak, az ilerde beliriveren dik bir yokuşu, konuşmadan hızlı adımlarla tırmanmaya başladılar.

Birdenbire bastıran kış akşamı ne kadar kasvetliydi. Melahat'in birkaç kez ısıttığı yemek yeniden soğumuştu. Saat sekizi geçmiş olmalıydı. Pantoloncunun çırağı giderken pırıl pırıl parlayan kol saatine bakmış, "Altı buçuğa geliyor. Gideyim ben artık. Hem ustanın bir müşteriye göndereceği bir paket var" demişti. O vakitten beri sofrayı hazırlamış, yemeği sobanın üzerine kaldırıp koymuştu. Saim gelmemişti. Neden gelmemişti hâlâ? Önce aldırmamış, şimdi meraklanmaya başlamıştı. Neden gelmemişti? Ne olmuştu? Birlikte gelip bu odaya yerleştiklerinden beri bir tek akşam bile gecikmemişti. Biriyle kavga mı etmişti? Bir kaza olabileceği de aklına geliyordu. Sanki pencereden gelişini görebilecekmiş gibi pencereye koşuyor, birkaç dakika bir şey görünmeyen sokağa bakıyor, sonra yine odanın içinde dolaşmaya başlıyordu. Yatağa uzandı. Gözlerini kapayıp başka şeyler, Saim'le ilgisi olmayan şeyler, belki de pantoloncunun çırağını düşünmek istedi. Olmadı. Merak bütün düşüncelerinin üstüne çıkıyor, tek başına kalıyordu. Neden sonra başka şeyler düşünmeye çalışmakla oyalanamayacağını anladı. İşte o sırada kısa bir zaman için de olsa, bir duygu yardımına yetişti. Midesinde bir kıyılma, bulantı duymuş, acıktığını anlamıştı. Ekmeğin kabuğundan bir iki lokma yedi. Saim yine ortalarda yoktu. Nereye gidebilir, kime sorabilirdi? O kadar yabancıydı ki burada.

Saatler aşağı yukarı aynı şekilde geçti. Pencereden bakarak, yatağa uzanarak, bir şeyler yiyerek, bir de odanın içinde beş aşağı beş yukarı dolaşarak oyalanmak istedi. Sonra başka düşün-

celerinin kovamadığı merakı acıkma duygusu türünden başka bir duygunun ekseninde döndü durdu. Gözlerinde bir yakarlık duyuyor, pencereden bakmaktan bıkıp da yatağa uzandığında, bir iki dakikalık aralarla dalıveriyordu.

Uyuyup da uyandığı zaman saatin kaç olduğunu bilmiyordu. Yalnız ne dışarısı ağarmış, ne de Saim gelmişti. Şimdi merak duygusu biraz anıya benziyordu. Sonra uyku çok daha güzeldi. Yeniden daldı.

Bundan sonra uyanışında sabah olmuştu. Başında dayanılmaz bir ağrı vardı. Odanın içi kötü kötü kokuyordu. Kalkınca sönmüş sobanın üstünde fasulyenin yandığını gördü. Sahanın dibinde simsiyah olmuştu. Hemen pencereyi açtı. Odaya soğuk ama temiz hava doluverdi. "Gelmemiş" diye söylendi. "Ne oldu bu adam?" Hiçbir şey olmamış gibi gündelik işlerini yapmaya koyuldu. Bir zaman geçince bu olana seyirci kalmamak, hiç olmazsa durumu polise bildirmek gerektiğini düşündü. Geceki merakı pek kalmamıştı. Böyle hiçbir şey duymamak biraz tuhaftı ama, ne yapsın duymuyordu işte. Kimseye haber vermemek, aramamak daha tuhaftı. Sonra yarın, Tanrı korusun, bu kayıtsızlığın sebebini sorarlardı adamdan. Kimbilir ne olmuştu. Tam çıkacağı sırada kapı açılıp pantoloncunun çırağı girdi. Onu öyle hazırlıklı kapıda görünce şaşmaktan kendini alamadı.

"Ne o?" dedi. "Hayrola, böyle sabah sabah."

Melahat biraz uydurma bir heyecanla olanı biteni, hem de fasulyenin yanışına dek hepsini anlattı.

Şimdi de karakola haber vermeye gideceğini söyledi.

"Boş ver be abla" dedi çocuk. "Ne var merak edecek bunda?"

"Yani bütün gece gelmesin de ben aldırmayayım, öyle mi?"

"Niye aldıracaksın? Bir arkadaşıyla bir yerde içmiş kalmıştır." Sonra sözü işine geldiği gibi evirip çevirip devam etti: "Hem o seni sevmiyor ki zaten."

"Ben? Ben de onu sevmiyorum ki. Merak ediyorsam insanlığımdan" diye hemen yapıştırdı Melahat.

Çocuk yüzsüz yüzsüz güldü:

"Sen kimi seviyorsun abla."

Kızın canı sıkılmıştı. Tersledi:

"Aman. Kimiyse kimi? Belki seni, belki de bir başkasını."

Çocuğun bu karşılığa kızacağını, üzüleceğini sanmıştı. Ama o sevindi:

"Onu değil ya; iyi" dedi.

Melahat'e zaten çıkıp aramak, öteye beriye haber vermek zor geliyordu. Çocuk da öyle söyleyince vazgeçti. Hem şimdi heyecanı durmuş, daha iyi düşünüyordu. Çocuğun hakkı vardı. Mahallede kaç erkek eve gece gelmemişse kazadan, ya da kazaya benzer fena şeylerden ötürü değildi. Hovardalıktandı. Ertesi gün nasıl da süt dökmüş kedi gibi evlerine dönerlerdi. Birden durdu. "Peki ya Müfide'nin kocası?" diye düşündü kendi kendine. O gece yarısı evine dönerken bir bostana dalmış, kuyuya düşmüştü. Ama sarhoştu o da. Onunki de hovardalıktı. Hem canım bir onun gelmişti fena haberi. Öbürleri? Öbürleri kendileri çıkagelmişlerdi. Saim de bu kadar örnek arasında Müfide'nin kocasına benzeyecek değildi ya. Benzese ne olurdu? Eğer hovardalıktaysa, kötülüğe gittiyse? Şimdi aklına daha başka bir şey gelmişti. Gece gelmediğine göre, ya şimdi, akşamı beklemeden çıkagelirse? Çocuğu burada buluverirse?

"Baksana" dedi çocuğa. "Sen şimdi gitsen iyi edersin."

Çocuk bu sözler karşısında bir fena oldu. Hüzünlendi. Şaşırdı.

"Neden abla?" diye sordu.

"Öyle ya. Ya şimdi çıkagelirse? Seni burada bulunca ne diyeceğiz?"

"Doğru" dedi çocuk.

Bir an bir sessizlik oldu. Sonra çocuk, "Ben gideyim. Yarın uğrarım yine" diyerek çıkıp gitti.

Ama Saim hemen çıkagelmedi. Her akşam geldiği saatte kapıda göründü. Sakindi. Sanki bir şey olmamıştı. Paltosunu bir yana attı. Cebinden sigara paketini çıkarıp masanın üzerine bıraktı.

Melahat dayanamayıp sordu:

"Ne o?" dedi. "Görüyorum ki pişkinlikten geliyorsun."

"Ne olmuş ki? Ne yapacakmışım? Ayağına mı kapanmamı bekliyorsun yoksa?" diye karşılık verdi Saim sert bir sesle.

"Yoo" dedi kız. "Ne ayağıma kapanmanı, ne bir şey. Sadece neredeydin, onu söyle."

Saim olabildiği kadar duygusuz, soğuk bir sesle:

"Mahallede" dedi. Sonra ekledi: "Kahvede." Açıklamasının bitmediğini düşünerek, kısa bir sessizlikten sonra, yine, konuştu. "Gece de evde yattım."

Melahat'in her şey aklına gelmişti ama bu gelmemişti işte. Bir an donakaldı. Düşünemiyordu. Bir şey yapamıyordu. Her yeri katılaşmıştı sanki. Sonra yavaş yavaş adeta kanının ısındığını duydu. Gözlerinde bir ıslaklık vardı. Gözlerinden yaşların boşanacağını sandı.

Hiçbir şey onu bu kadar üzmez, içinde bir şeyleri çökertmezdi. Saim'le aralarında sevginin çoktan yok olduğunu biliyordu ama, şimdi daha başka bir türlü perişan, bitkindi. Acaip, belki de büsbütün anlamsız bir duyguydu bu. Aylarca önce bir adamı sevmiş, sevgi, iyilik, rahatlık, güzellik, her şey, her şeyin çevrelerinden dışarıda, başka bir yerde, pek tanımadıkları bir semtte olduğunu sanarak, üstelik bıraktıkları yere dönmeyi bir daha aklına getirmeyerek buraya gelmişti. Saim de böyle düşünmüştü o zaman. Ama şimdi, aradan bir yıl bile geçmeden bıraktığı yere, günlerini öldürdüğü kahveye, arkadaşlarına dönüyordu. Böylece onun sevgi, iyilik, rahatlık, güzellik inancını kırıyordu. O var etmişti bunları, şimdi de o yok ediyordu. Saim sadece onunla rahatlığı, sevgiyi bulsaydı kahveye, arkadaşlarına dönmek isteğini duyar mıydı? Ya mahalledeki arkadaşları, bugüne dek ona imrenen kızlar ne demişlerdi Saim'in döndüğünü duyunca? Bütün mahalle çalkalanmıştı bu haberle. Ne eğlenmişler, ne gülmüşlerdi arkasından kimbilir? Hırslanıyor, kıpkırmızı oluyor, ağlamak istiyor, kendini tutuyor, bir şey söylemiyordu. Sonra, neden sonra aklına pantoloncunun çırağının aşkı geldi, gününün boşluğunu onunla oyalanarak doldurduğunu düşündü. Bu davranışını Saim'in yaptıkları yanında çocukça buldu da biraz rahatladı.

Saim her zamanki halini almıştı.

"Baksana" dedi. "Yiyelim artık. O kadar acıktım ki."

Aradan bir hafta geçmeden Melahat Saim'i gene sabaha dek, ama bu kez, hiç merak etmeden, hatta biraz da için için memnun olarak boşuna bekledi. Sonra bu kaçamaklar daha da sıklaştı. Haftada ikiyi, üçü buldu. İki gece üst üste gelmediği de oluyordu. Böylece aylar geçti. Geceyi dışarıda geçirdiğinin

ertesi akşamlarında eve döndüğünde en küçük bir sızıltı bile duyulmuyordu. Sanki yaşayışlarında bir aksama yoktu. Her şey yolunda gidiyordu.

Yine böyle eve gelmediği bir gecenin ertesi akşamında Saim sonraları düşünüp düşünüp açıklayamadığı bir önseziyle merdivenleri çıktı. Kapıyı açtı. Oda bomboştu. Bir an için bile dışarda, başka bir yerde olabileceğini düşünmedi. "Belliydi bunun böyle olacağı" diye söylendi kendi kendine. Odada geniş adımlarla dolaştı. Sonra birden aklına kızın öteberisini, eşyalarını elbiselerini karıştırmak geldi.

Elbiseleri yoktu. Her şeyini alıp gittiği açıktı artık. Bir şeyler duyacağını umdu. Ama boşuna bir beklemeydi bu. Eve ilk gelmediği gecenin ertesi akşamı nasıl bir katılık içindeyse yine öyleydi. Oturdu. Bir sigara yaktı. Sonuna dek içemedi. Tatsızdı sigara.

"Niye gitti acaba?" diye düşündü. "Burada rahat değil miydi? Nesi eksikti? Nereye gitti?"

Sorular kafasında dönüp duruyordu. Bir zaman sonra, yorgun düştü. "Adam sen de" gibilerden omuz silkti. Bir sigara daha yaktı. Ama bunu da sonuna dek içemedi. Bu da tatsızdı.

Sokağa çıktı. Aylardan beri bu saatlerde bir kadınla beraber yürümeye alıştığı sokakları biraz tuhaf bulsa da, bu tuhaflığın, insanı yadırgatan halin ne olduğunu bulup çıkaramıyordu. Caddeye çıkmadan ara sokaklardan birinde bir işkembeciye girdi. Çıktığı zaman daha rahat, daha kaygısız, daha düşüncesizdi. Boş odaya girdiği anda da bu işe pek önem vermemişti ama, şimdi hiç aldırmıyordu. Çorba güzeldi. Yarım baş, çorbadan da güzeldi. Dükkânın bu soğuk, nemli akşamda insanın içine işleyen ılıklığı hepsinden daha güzeldi. Şimdi beş on adım yürüyecek, biraz kabak çekirdeği alacak, kendini sinemanın birine atacaktı. Umutlarının, duygularının kırılıp parça parça olduğu bu akşam, beyaz perdede başkalarının sevdalarını, heyecanlarını seyredecekti.

Film bitip de çıktığında bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Saçak altlarından, koşarak evine geldi. Merdivenlerden çıkarken odayı boş bulup bulmayacağını düşünmüyordu bile. Soyunur soyunmaz hemen yattı. Uykusunda sabaha dek her dönüşünde, yarı uyanışında yanında bir boşluk duyuyor, kızın gittiğini hatırlıyor, sonra gene dalıyordu.

Aradan üç dört gün geçip de Melahat ortalıkta görünmeyince odayı boşalttı. Evinden getirdiği birkaç parça eşyayı, yatağını, yorganını alarak mahalleye döndü.

Ertesi baharın son günlerinde oyun arkadaşlarından Tabela İsmail, dutluklarındaki dutları toptan sattıkları günün akşamında aralarında Saim de bulunan dört kişiyi bir taksiye koyduğu gibi Sirkeci'ye götürdü. Yediler, içtiler. Saat ona doğru da Beyoğlu'na çıktılar. Kafaları iyice dumanlıydı. Kapısında renkli ışıklar yanan bir kokteyl salonunun kapısına doğruldular.

"Girelim mi çocuklar?" diye sordu İsmail.

"Bundan sonrası da senden mi?"

"Benden" dedi İsmail.

"İyi be" dediler. "Yaşadık yine."

Onlar böyle konuşurken kapıdan bir kadınla kalantor bir erkek çıktı. İsmail:

"Seninki be" dedi, "seninki. Seninki be."

Saim görmüştü zaten, ayrıca dönüp bakmadan:

"Ne yapalım yahu" dedi. "Benimkiyse benimki."

İçlerinden biri kelimeleri iyice yayarak:

"Aldırma be Saim" dedi. "Keder etme. Boş ver."

"Aldıran kimmiş?" dedi Saim.

İsmail havayı değiştirmek için:

"Bırakın boş lafları. Giriyor muyuz?" diye sordu.

"Giriyoruz ya" dediler.

Kız da bakmadan, belki de görmeden geçip gitmişti. Ama arkasında ağır, hepsini ayrı ayrı bütün bir gece idare edecek, hulyalar kurduracak, iyice sersemletecek baygın bir koku bırakmıştı. Tadılsa, o güne dek lezzeti bilinmeyen bir likörün tadını vereceği sanılan öylesine baygın, ağır, güzel bir koku.

1956 • Haney Yaşamalı

Tahsin Yücel
(Elbistan/Kahramanmaraş, 17 Şubat 1933)

Öykü Kitapları: *Uçan Daireler* (1954), *Haney Yaşamalı* (1955, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Düşlerin Ölümü* (1958, Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü), *Yaşadıktan Sonra* (1969), *Dönüşüm* (1975), *Ben ve Öteki* (1983), *Aykırı Öyküler* (1989), *Komşular* (1999, *Dünya Kitap* "Yılın Kitabı" Ödülü).

Haney Yaşamalı

— Haney öldü. Ama ben, "yaşayacak" diyorum var gücümle, "yaşamalı" diyorum. Bunu söylerken de ölümden sonra diriliş dedikleri, öbür dünya dedikleri kavramlar, cennet, cehennem gibi masallar aklımın ucundan bile geçmiyor. Ben kendimi bildim bileli böyle şeyler üzerinde kafa yormaya yanaşmadım. Bu dünyada çektiklerim yeterdi, bu dünyanın sorunları yeterdi. Çözemeyeceğimi önceden bildiğim sorunlar üzerinde kafa patlatmam budalalık olurdu. Bu değil benim demek istediğim. Ben, "Haney yaşamalı" derken, yeryüzünde, insanların arasında değilse de dilinde, belleğinde, türküler gibi, kitaplar gibi yaşaması gerektiğini belirtmek istiyorum. Haney dilden dile dolaşmaya, övülmeye değer bir kadındır, Haney'in hakkı bu. Haney'e karşı işlediğimiz günahları ödemeliyiz. Biz Haney'in değerini bilemedik...

Ali Rıza o ölmeden kaç yıl önce söylemişti. Unuttunuz mu? Birçoklarınız oradaydınız. Konuşacak bir şeyimiz kalmamıştı. Yoldan gelip geçenlere bakıyorduk. Öbür masalarda tavla, aznif oynuyorlardı. Uluk Osman da barakanın dibinde demleniyordu hani, bir yandan içiyor, bir yandan da kendi kendine sövüp sayıyordu. O sırada Haney kahvenin önünden geçmişti. Dünkü gibi belleğimde o geçişi. Gene ayakları kapkaraydı, yarık yarıktı, nasırlanmış, kösele olmuştu. Her zamanki geniş, mavi tumanını giymişti. Zıbını parça parçaydı, renk renk ya-

malar altında görünmez olmuştu iyice. Başına da bir kirli çaput sarmıştı. –Öldüğü zaman da bu rezil paçavralar varmış üstünde.– Haney'in durumu Ali Rıza'ya dokunmuştu. Ali Rıza ona benim verdiğim değeri vermiyorsa da insan çocuktu, iyi yürekliydi. "Utanın, arkadaşlar" demişti. "Haney'e bakın da insanlığınızdan utanın! Bu kadın böyle mi dolaşmalı şimdi? Hepimize emeği geçti be! Hepimiz elinde büyüdük. Şimdi bunu düşünmeyeceğiz, gelip geçerken de bakıp bakıp güleceğiz, öyle mi?"

Evet, tam böyle söylemişti. "Çok şükür, hepimiz yetiştik" demişti sonra, "hepimiz bir baltaya sap olduk. Bir oyunda iki buçuk kâğıt birden veriyoruz da kulağımız bile duymuyor. Herbirimiz beşer lira versek Haney bu yoksulluktan kurtulur, hiç değilse son günlerinde biraz daha rahat eder. Yapalım böyle bir şey, arkadaşlar, ilk beşlik benden!.." Cebinden yeşil bir beş liralık çıkarıp atmıştı ortaya. Saçma bir şey yapmış, saçma bir şey söylemiş gibi gülmüştünüz hep birden. Övünmek gibi olmasın ama bir ben gülmemiştim, bir de Ali Rıza'nın kendisi. Gülünecek bir şey yoktu, Ali Rıza yerden göğe kadar haklıydı.

Toprağı bol olsun, iyi kadındı. Ali Rıza'ya güldüğünüz gibi bana da gülmeyin şimdi, "İyi olsa orospu mu olurdu?" demeyin, bırakın bu saçma düşünceleri! İsterseniz sizin kendi mantığınızla bakalım işe, bakalım da bu meslekten apartmanlar dikenleri, bizim bir yılda kazanamadığımızı bir gecede kazanıverenleri düşünelim. Sizden, benden çok daha fazla sevildiklerini, çok daha fazla sayıldıklarını da unutmayalım. Haney'in durumu daha mı şaşırtıcı? Sonra bir şey söyleyeyim mi ben size: orospular ucuzlaştıkça iyileşir. Haney ucuz olduğu kadar da iyiydi. "Pahalı olsaydı, hava alırdı" demeyin, almazdı. Piyasayı on beş kuruştan yirmi beş kuruşa, hatta elliye, yetmiş beşe çıkarabilirdi pekâlâ. Ama bunu yapmamıştı. Her şeyin ateş pahasına yükseldiği günlerde en insaflı davranan o olmuştu. On kuruştan on beşe çıkarmıştı sadece. Çocukları mağdur etmek istememişti. Geçinmek için başka işler tutmak zorunda kalmış, evlere su taşımaya başlamıştı. Hepiniz biliyorsunuz; ömrünün sonuna kadar sürdürdü bu ikinci işi. Bizim hatırımız için! Evet, böyle, bizim için yaptı bütün bunları. Biz bunların altından kalkamadık, biz bunları ödemesini bilemedik.

Ölümünü alaya alanlar, ölümüne gülenler bile oldu. Oysa ölüm derler bunun adına, bugün onu bulduysa, yarın seni bulur, bir bakarsın, iki eli yakandadır. Ölüme gülünmez, ölüm alaya alınmaz. Hele böyle bir ölüm, böyle bir insanın ölümü hiç alaya gelmez. Geçmiş günleri unutmayın, on, on bir, on iki, on üç, on dört, on beş yaşlarınızı bir anımsayın bakalım! O zamanlar hiçbiriniz "Dağın ayısı" demezdiniz ona. Yaşlılığı, kirliliği, çirkinliği, çopur yüzü mideleri bulandırmazdı. Onun sözü edildi mi bütün gözler açılır, büyürdü. Bedenler tatlı tatlı ürpermeye başlar, en çekici oyunlar bile unutulurdu. Köşelere çekilir, birbirinize Haney'i anlatırdınız. Hem de saatlerce! Söz bir kez Haney'den açıldı mı sonu gelmezdi. Haney baş ereğinizdi o günlerde.

Geceleri düşünsenize, geceleri! Geceleri unuttuk mu? Gecenin ortasında uyanıp da Haney'i düşüne düşüne sabahladığınız az mı? Ayıptır söylemesi, bizim kasabamızda ana baba, çoluk çocuk hep bir arada, ikişer üçer, yere yapılmış yataklarda yatarlar. Her şey bu odada olur. Ve bizim kasabamızda, beş yaşındaki bir çocuk bile her şeyi bilir. On, on iki yaşındakiler haydi haydiye bilir. Hemen hepinizin, doğacak kardeşleriniz ana rahmine düşerken birdenbire uyanıverdiği olmuştur. Böyle zamanlarda Haney'den başkası düşünülebilir miydi? Haney'i düşüne düşüne yataklarınızda gerinip durmaz mıydınız?

Ya bayramlar, ya bayramlar! Bayramları unuttuk mu? Daha horozlar bile ötmeden bütün gözler açılıverirdi. Güneş iple çekilirdi, "Sabah bir olsa" denirdi. "Şu gün bir doğsa" denirdi. Ufuklar aydınlanmaya başlardı yavaş yavaş, arkasından Türkçe ezan okunurdu. Yorganlar atılıverirdi. Analar abdest aldırtırlardı. Babalarla bayram namazına gidilirdi. Hoca vaizi uzattı mı kızılırdı. Hiç bitmeyecekmiş gibi gelirdi. Ama vaiz de, namaz da her şey gibi biterdi. Koşa koşa evlere dönülürdü. Etli pirinç pilavları mideye indirildikten sonra sokağa koşulurdu. Ev ev dolaşılır, el öpülürdü. Eli öpülenler para verdi mi sevinçten uçulurdu. Para azmış, çokmuş, önemi yoktu. Önemli olan toplamın on beş kuruşu bulmasıydı. Paralar ikide bir sayılırdı. Bütün bunlar niçindi, anımsamıyor musunuz? Nasıl anımsamazsınız? Çocukluktaki bayram günleri düşünülür de Haney hiç akla gelmez mi?

Evinin, daha doğrusu kümesinin önünde öyle nasıl sürü sürü

dolaşırdınız? İçeri girmeye can atardınız. Bayram günleri başka günlere benzemezdi, on beşi tamamlayan Haney'in kapısına koştuğunda, tam bir bayram yeri olurdu kapının önü, arı kovanına dönerdi. İçeri girmek başlı başına bir sorun olurdu. Büyükler küçükleri kovarlar, yaşıtlar durmadan dalaşırlardı, sayısız kavgalar çıkardı. Haney de kavgayı hiç sevmezdi. Kızardı sizlere: "Yeter artık, yoruldum bugün, yarın gelin" derdi. Yalvarmaya başlardınız. Kapısından ayrılamazdınız. Bir gün bir ömür gibi uzun görünürdü gözünüze. "Biz ettik, sen etme, Haney" derdiniz. En sonunda gönlünü etmenin bir yolunu bulurdunuz. Siz yalvarmaya başlayınca yumuşayıverirdi. Paraya düşkün olduğundan değil, yufka yüreklilığinden, sizleri çok sevdiğinden. Bilirsiniz, çocuklardan başkasını almazdı, yeri göğü bir araya da getirseler, büyükler giremezlerdi o karanlık odaya.

Hepinizin düşlerini bu karanlık oda renklendirmiştir. En çok merak ettiğinizi bu karanlık odada görürdünüz. Haney hep tatlı sözler söylerdi. Ama içeriye girdiniz mi bir tuhaf olurdunuz gene de, başka bir insan olurdunuz, korkunç başınız dönerdi. Haney bu durumu önlemeye çalışır görünürdü, ama gene de bir baş dönmesiyle çıkardınız dışarıya. Temiz havaya kavuştunuz mu yeniden doğmuş gibi olurdunuz. Hiç kuşkum yok, Haney'in istediği de buydu, kafaları yapışkan düşüncelerle dolmuş mahalle çocuklarına, gözlerinde öylesine büyüttüklerinin hiç de umdukları gibi olmadığını göstermeyi amaç bilmişti. Karanlık odadan çıkılınca duyulan sevince karşın, karanlık odadaki mide bulantısına karşın, Haney'e yeniden gidenler çoktu ama bunun boşluğunu, önemsizliğini anlayanlar da yok değildi. Haney'in yüceliği de burada işte. İşte bunun için "Haney yaşamalı!" diyorum. Karanlık, pis kokulu bir iğrenç oda içinde, iğrenç kokusuyla, paçavralarıyla, çopur yüzü, nasırlı elleri, kösele ayaklarıyla, bütün çirkinliği, bütün pisliği, bütün arsızlığıyla önemlinin önemsizliğini belirtmeye çalışmıştı sizlere, sizlere sözleriyle değil de, davranışlarıyla: "Açın gözlerinizi, aptallar" diye haykırmış, bütün ömrünü bu yolda harcamıştı. Bunun için yaşamalı bu kadın. Büyük insan diye adlandırdığımız nicelerinin durumuna, kötü politikacıların durumuna düşmemiş, yaptıklarıyla övünmeye, göğsünü kabarta kabarta önemini anlatmaya kalkmamış, yap-

tığının önemini kendi bile düşünmeden peynir ekmek yer gibi yapmış bu kadın yaşamalı. Soğuk bir kış gecesinde, o karanlık odada kalması, şehitler gibi kefensiz gömülmesi yüzümüzü kızartmalı. Ona bir kefencik olsun alamadığımız için yerin dibine geçmeliyiz. Geç de olsa borcumuzu ödemeye çalışmalı, adını dilimizden düşürmemeliyiz. Bu ermiş kadının ömrünce anlatmaya çalıştığını herkese anlatmalıyız, yaşatabildiğimiz kadar yaşatmalıyız onu.

Haney yaşamalı.

1957 • Değişik Gözle

Necati Cumalı
(Florina/Yunanistan, 13 Ocak 1921 - İstanbul, 10 Ocak 2001)

Öykü Kitapları: *Yalnız Kadın* (1955), *Değişik Gözle* (1956, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Susuz Yaz* (1962), *Ay Büyürken Uyuyamam* (1969), *Makedonya 1900* (1976, Sait Faik Hikâye Armağanı; 1978'de *Dila Hanım* adıyla), *Kente İnen Kaplanlar* (1976), *Revizyonist* (1979), *Yakub'un Koyunları* (1979), *Aylı Bıçak* (1981, 1991'de *Aylı Bıçak Uzun Bir Gece* adıyla).

Değişik Gözle Bakınca

I

Bar tenha sayılırdı. Daha arada tek tük gelenlerin çoğu kapıdan bakıp oturmadan geri dönüyorlardı. Tenha zamanında barın ışıkları büsbütün çok geliyordu göze. Caz susuyordu.

Pistin etrafındaki masalarda ikişer üçer oturan kadınların en ufak bir harekette gözleri kapıdaydı.

Tam kapıya karşı gelen masada oturan Lâle, el çantasının kapağı gerisinde tuttuğu aynada, kendine yeniden acele bir çekidüzen verdi. Çantasını kapatırken arkadaşı Sevime döndü:

— Saat kaç?

Sevim yukarı kaçan tuvaletini, göğüsleri altından, parmak uçlariyle, beline doğru çekip düzelterek:

— Daha erken, dedi. Sonra saatine baktı. Ona yirmi var...

Lâle masanın üstünde duran cigara paketine uzandı. Bir cigara alıp paketi arkadaşının önüne doğru itti.

— Erkenmiş...

O sırada başuçlarında beliren bir garson, her ikisinin de cigaralarını yaktı. Kül tabağını değiştirirken gözlerini kapıya diken kadınlara:

— Daha çok erken, dedi. Birazdan kalabalıklaşır...

Kadınlar başlariyle garsonu doğruladılar. Tekrar gözlerini kapıya çevirdiler. Garson uzaklaştı.

Lafı Sevim açtı:

— Senin Günay neredeyse gelir...

Öteki omuz silkti:

— Canı isterse gelsin!

— Bize de mi?

— Laf! Canı isterse tabii. Kendi bilir! İsterse gelmesin...

Sevim güldü.

— Belli! Gözlerin kapıdan ayrılmıyor...

Lâle dudak büktü:

— Ne olacak? Sıkıntıdan! Vakit geçmiyor ki!..

— Öyle mi?

— Öyle tabii...

— Ama hoş çocuk Günay. Hem iyi çocuk. Yakışıklı da...

— Ne olmuş yakışıklı olmuş da...

— Beğenmediysen haber ver. Bilelim de ona göre!..

Karşıdan, Amerikan barın gerisinden, kolunu kaldırarak işaret eden barmen seslendi:

— Lâle hanım, telefon!

Lâle, Sevime cevap vermeden fırladı. Amerikan barın gerisindeydi telefon. Bar müdürünün odasında. Az sonra döndü. Yerine oturdu. Neşesizdi.

Sevim:

— Kim? diye sordu.

— Hiç! Günay.

— Gözünaydın...

— Boşver Allahaşkına!

— Ne diyor?

— Hiç! kıvır zıvır.

— Canım söylesene?

Lâle sandalyesine yeniden yerleşti:

— Hiç. Aldırma Allahını seversen. Bir arkadaşıyla berabermiş. On buçukla, on bir arası gelirim diyor.

— İyi ya. Ne desin çocuk?

Lâle cigarasını tazeledi:

— Ne bileyim? Üstüme düşme n'olursun!

Sevim meraklanmıştı:

— Neyin va senin kuzum bu akşam?

— Hiç? Neyim olsun?

— Öyle sıkıntılı gibisin?

— Aldırma. Geçer...

— Çocuk fena bir şey söylememiş ki sana?

Lâle duraladı. Gözleri cigarasının ucuna takıldı bir zaman. Mırıldandı:

— Söylemedi... Söylemedi ama, bilmem ki?

Onun bu zayıf, bu kararsız hali arkadaşını iyice kuşkulandırdı:

— Sakın bir aptallık edeyim deme, diye kadın onun gözlerinin içine bakarak eğildi. Çocukluk etme, sonra karışmam...

Lâle masanın üstündeki kibrit kutusunu parmakları arasında döndürde döndüre devam etti:

— Bilmem işte... Nasıl diyeyim sana?.. Başka bir şey söylemeliydi. Doğrusunu istersen, ne? Ben de bilmiyorum! Ama kaç gündür bekliyorum. Başka bir şey söylesin diye...

— Laf! Unut bu saçmalıkları...

— Değil! Hiç de saçma değil. Bugün beraberdik. Eskiden olsa meselâ üstüme düşer, olmaz dersem kızardı istediği şeylere. Bugün birkaç defa denedim oralı olmadı. Son günlerde soğudu o benden.

— Deli, sen de... Geçer bunlar!..

— Bilirim ben. Hissederim. Soğudu benden dedim ya...

Salonun yarı ışıkları söndü. Caz başladı. Eski bir tangoydu çalan. Bir öğrenci Lâlenin, bir futbolcu Sevimin önünde dikildiler.

Tango bitince, saksafoncu piyanonun üstüne bıraktı saksafonu. Kadınlar acele adımlarla yerlerine döndüler. Caz tekrar sustu.

Kapıdan üç kişi girdi o sırada. İkisi İngiliz kumaşından spor ceketli, çizmeli, biri günlük kılıklı, üç kişi. Çizmeliler delikanlılık çağındaydılar daha. Üçüncü adam her bakımdan onların akranı değildi. Kâhyaları, şoförleri olabilirdi olsa olsa.

Barın hemen hemen bütün garsonları gelenleri karşılamak için koşuştular. Gelenler büyük pamuk çiftçilerinin çocuklarıydı.

Çarçabuk toparlanan caz sevilen bir slow'a başladı: *I'd been kissed before.*

Yeni gelen üç kişi bir an girmekle girmemek arası kapının içinde duraladılar... Önden giren çizmelisi yeni başlayan caza ayağıyla bir iki tempo tutup, şarkıyı baş tarafından hafif mırıldandı. Sonra etraflarını saran garsonlar arasından koluyla yol açıp ilerledi. Bir iki adım atınca arkadaşlarına döndü:

— Siz bir yer beğenip oturun. Ben bu parçayı kaçırmayayım...

Pisti geçti. Lâle'nin önünde durdu. Kendini beğenik bir edayla kadını selâmladı:

— Lâle hanım, benimle bir dans edersiniz herhalde?

Lâle kalktı:

— Benim işim bu, dedi... Ayakta durabilecek gibi olduktan sonra, sizinle de, herkesle de ederim...

Oğlan hoşlanmadı bu konuşmadan, somurttu.

— Beni herkesle bir tutmazsınız sanırdım...

Kadının gözleri kapıdaydı hâlâ. Bir yandan da çalan parçayı mırıldanarak ayaklarına basmasından korktuğu delikanlının adımlarını kolluyordu. Bir müddet cevap vermeden, şarkıyı mırıldanmakta devam etti.

— Pek âlâ, dedi az sonra. Delikanlının yüzüne ilk defa doğru dürüst bakarak sözünü tamamladı: Sen başka tabiî. Seninle seve seve ederim. Gücenmedin ya bana?

Neşelenmişti sanki. Bunları söylerken değiştiğine şaştı. Bir oyuna başlıyordu şimdi. Sanatının ustalıklarını deneyebileceği bir oyuna. O güne kadar biri barın gediklisi, öteki bardaki kadınlardan biri olarak tanırlardı birbirlerini. Erkeğe sokuldu biraz. Birden teklifsizliği daha da arttırdı:

— Yeni mi geldin Aydından?

— Yoo! Dün geldim.

— Aşkolsun! Demek dün akşam beni aramadın öyle mi?

Şöyle yan gözle avına baktı. Erkeğin vücuduna değen her yerinden sözlerinin etkisini ölçtü. Tamamdı. Delikanlının gururu okşanmıştı şimdi. Kadının önemsiyeceğini umarak:

— Dün akşam Göl'deydik* diye kabardı. Kurtulamadık!

İzmirde bir gazino.

Kadın vücudunu onun vücudundan ayırdı. Açıldı. Gözlerini onun gözleri içine dikerek sitem etti:

— Kimbilir kiminle aldattın beni dün gece orda? Çok mu güzeldi bari?

Delikanlı dün geceyi baştan sona anlatmaya hazırdı:

— Sorma, diye başladı. Önce rakıyla başladık. Sonra viski. Derken şampanya... Hâlâ kendime gelemedim...

Kadın sokuldu tekrar:

— Sen sorduğuma cevap ver? Yanınızdaki kadınlar benden güzel miydi?

Aydınlı elinden geldiği kadar umursamaz görünerek yarım ağızla gülümsedi:

— Geç canım!..

Caz sustu. Lâle delikanlının elini bırakmadan masasına doğru ilerledi birkaç adım. Sonra pistin ortasında ondan ayrıldı. Masasına doğru hızlandı. Pistin ortasında kalan erkek şaşkın, Lâlenin arkasından yetişti. Mırıldandı:

— Şey... Bir şey içsek...

Lâle geri döndü. Gülümsedi. Erkek tekrar etti:

— Bizimle bir bol içersin herhalde?

Kadın delikanlının arkadaşlarının oturduğu masaya baktı:

— Tabiî dedi. Neden içmeyeyim? Sonra ona danışmaya lüzum görmeden, kendi masalarına dönmüş oturan Sevime yöneldi:

— Gel Sevim!

Sevim kararsız bekledi. Delikanlı atıldı:

— Tabiî, tabiî. Sevimi ayıracak değiliz. Affedersin, akıl edemedim. İçkiliyim ne de olsa...

Lâle güldü:

— Aldırma canım. Sevim de arkadaşınla oturur diye söyledim.

Sevim kalktı.

Garsonlar Aydınlıların masasında çarçabuk kadınlara yer hazırladılar. Baş garson karşılarında dikildi. Delikanlı Lâleye baktı.

— Tabiî, bol, dedi Lâle. Sonra garsona döndü: Hişşşt bana bak! Kazıklamaya kalkmasınlar, ona göre...

Bu ilgiden hoşlanan erkek güldü:

— Meyve de...

Garson eğildi:

— Üzüm? Şeftali?

— Üzüm de, şeftali de.

— Size? Ne emredersiniz?

— Bize anasonlu ayran!..

Hep birlikte kahkahayla gülüştüler. Garson bozmadı.

— Baş üstüne. Çerez?

Lâle atıldı:

— Öff! Uzatmasana canım! Ne getireceksen getir işte...

Garson çekildi.

Aydınlı dans ederken tamamlıyamadığı dün akşamın hikâyesine başladı:

— Dün akşam, üçümüz, belki bir ton içtik beraber. Önce rakıyla başladık...

Öteki çizmeli delikanlı sözünü kesti:

— Cüşş ayı! Ne bu? Bir ton! Manda mısın mübarek! Ölçülü konuş...

Tekrar hep birlikte kahkahayı bastılar.

Birinci boller içildi. İkinciler geldi. Erkeklerin kadehleri yenilendi.

Sevim yavaşça Lâlenin kulağına eğildi:

— İyi yapmadın. Günay neredeyse gelir...

Lâle, Sevim'in kadehini eline tutuşturdu.

— Keyfimi kaçırmanın sırası mı şimdi? İç bakalım...

Caz başladı. Dansa kalktılar. Dansın sonunda Lâle delikanlıya, "Locaya çıkalım" dedi. Herkesin gözü önünde rahat etmiyor insan."

Masa olduğu gibi kaldı. Garsonlar locaya üçüncü bolleri getirdiler.

Lâle locanın önünde, kapıya karşı oturuyordu. Gözleri ikide bir kapıdaydı hâlâ.

Erkekler çakırkeyifti. İlk delikanlı dün geceden, pamuklarından, otomobilinden anlatıp duruyor, Lâleye de asılmaktan geri kalmıyordu. Lâleye:

— Göl'e gittin mi hiç? dedi bir ara.

İzinli gecelerinde, Günayla bazan giderlerdi ama, Lâle yapmacık bir özentiyle boynunu büktü:

— Bizim Göl'e gidecek vaktimiz mi var. Allahaşkına? Her gece burada kapanıp kalıyoruz.

— Ben patronun gönlünü ederim hafta arasında...

— O zaman giderim tabiî...

Az sonra delikanlı konuyu değiştirdi:

— Denize gidiyor musun?

Öğleden sonra Günayla denizdeydiler. Açık tuvaleti denizle, güneşle içli dışlılığını saklamıyordu.

— Bir yere gittiğim yok vallahi. Koca yaz geçti. İki üç defa ya gittim, ya gitmedim.

Delikanlı kasıldı:

— Benim spor Oldsmobil'le geldik. Aydından.

Lâle:

— Biliyorum, dedi. Fes rengi değil mi?

Aydınlı sandalyesinde geriye kaykıldı:

— Daha seni atamadık ama o arabaya!..

Masadakiler tekrar yüksek sesle gülüştüler. Delikanlı devam etti:

— Yarın Çeşmeye kadar hep birlikte bir uzansak, ne dersin? Ha..?

Lâle elindeki kadehi çaktırmadan yere döktü:

— Olur tabiî. Yarın sabah otele telefon et...

Delikanlı söze hiç karışmayan üçüncü adama sordu:

— Ne kadardı Çeşme?

— 96 kilometre.

Tekrar Lâleye döndü:

— Onda yola çıksak, on bir buçukta rahat rahat plâjdayız.

Lâle tekrarladı:

— Olur. Sen otele telefon et. Sevimle ben hazırlanır bekleriz...

Delikanlı konuyu genişletti:

— Ne araba vallahi. Bir senedir Aydından buraya birinci vitese düştüğümü bilmem...

Lâle, Sevimin masanın altından hafif ayağına bastığını duydu. Başını kapıya çevirdi. Baktı: Günay gelmişti. Delikanlı kapıdan bir iki adım atıp, sakin durdu. Barın içine bir göz gez-

dirdi. Aradığını bulamayınca, Amerikan bara döndü. Lâlenin barın bütün gürültüsünü bastıran kahkahaları bundan sonra başladı. İlk kahkahayla localara doğru dönen Günay, Lâlenin, geldiğinden habersizmiş gibi locasındaki erkeklere kadeh kaldırdığını, her tarafı sarsıla sarsıla güldüğünü gördü. Kahkahaları duymamazlıktan gelerek, sırtı piste dönük, Amerikan bara yerleşti. Az sonra Lâleyi kendisini kollarken yakalayacağından emindi.

Barmen:

— Buyurun Günay bey, dedi. Hoşgeldiniz. Nasılsınız?

Günay:

— Teşekkür ederim Yusuf, dedi. Rakı içtim dışarda. Karıştırmayayım.

Yusuf hafif eğildi:

— Nasıl isterseniz.

Susuz bir kadeh rakıyı, bir tabak şamfıstığıya birlikte Günayın önüne sürdü.

Locadaki erkekler Lâle ile Günayın yakınlıklarını bilirlerdi. Arkadaşları Aydınlıyı dürterek Amerikan barı gösterdiler. Aydınlı Günayı gördü. Lâleye döndü:

— Bak, kim geldi. Karşılamıyacak mısın?

Lâle gürültülü bir kahkaha daha attı:

— Bana gelmedi ki! Burası bar. Canı isteyen gelir.

Günay kahkahayı duyunca döndü. Locadakilerle göz göze geldi. Lâleyi de, karşıdan karşıya tanıdığı Aydınlıları da sakin, hafif bir gülümseme ile selâmladı. Hiçbir öfke, kıskançlık kokusu yoktu selâmında. İşte Lâleyi büsbütün yıkan bu selâm oldu. Locaya giren garsona çıkıştı:

— Su gibi getirme şu bolleri sen de...

Arkasından daha gürültülü bir kahkaha atıp kadehini kaldırdı. Kadınların bu türlü kahkahaları kadar acıklı şey azdır yeryüzünde...

Yusuf, tekrar sırtını piste dönen Günaya yaklaştı:

— Üzülmeyin beyim, dedi. Bunlar böyledir.

Günay kadehinin içine bakarak omuz silkti:

— Bir şey yok ki üzülecek!

— Aklınca kıskandıracak sizi...

Günay sözü değiştirmek istedi:

— Bir şey iç benden. Onun bileceği şey...

Bir cigara yaktı. Bi cigara da Yusufa uzattı. Yusuf tekrarladı:

— Bunlar böyledir işte. Sonunda cibilliyetlerini belli etmeden rahat edemezler!

Günayı ilgilendirmedi bu sözler. Tuvaletten dönen kadınlardan biri yanından geçerken takıldı:

— Enişte, yalnızsın galiba!

Günay kadına döndü:

— Ne o, acıdın mı?

— Niye acıyacak mışım? Beter ol!

Kazın uzaklaştı. Günay piste dönük kaldı. Ne tuhaf? Hiç hatırlamadığı, ilk defa girdiği bir yerdeymiş gibi geliyordu ona. Ne işim var burada diyeceği geliyordu kendi kendine. Localarda kadınlarla erkekler, sarmaş dolaş kadeh kaldırıyorlar, gülüşüyorlardı. Localardan birinde de bir kadın, bütün kadınlardan çok içiyor, bütün kadınlardan yüksek sesle gülüyordu. Tanıyor gibiydi o kadını. Hepsi o kadar...

— Yusuf, diye seslendi barmene.

Barmen yaklaştı:

— Beni şöyle böyle üç senedir tanırsın değil mi?

Adam gözkapaklarını kısarak şöyle bir hesapladı:

— Üç sene oldu galiba...

— Ne tuhaf! Ben geçen sene gene böyleydim...

Barmen anlamadan doğruladı:

— Böyleydiniz tabiî...

Günay devam etti:

— Hayır, onu demedim. Geçen sene gene Lâle buradaydı değil mi?

— Buradaydı. İki sene oldu o İstanbul'dan geleli.

— Ama ben geçen sene bara gelirken Lâle gelmezdi aklıma. Çıkıp gittikten sonra da Lâleyi hatırlamazdım...

— Tabiî. O zaman bir şey yoktu ki aranızda!..

Günay Yusufun dediğini duymamazlıktan gelerek devam etti:

— Sonra, bir sene kadar önce, Lâleyi bütün kadınlardan ayrı gördüm bir gece. Gülse, başım ağrıyor dese, topuğu takılsa, ne bileyim, her ne yapsa aklımda kaldı. Onu gördüm, onu işittim.

Ama şimdi değişik gözle bakınca eskisi gibi oldu gene. Öteki localardaki kadınlardan ayıramıyorum onu da...

Yusuf doldurduğu iki kadeh votkayı Amerikan barın önünde servis bekliyen garsonlardan birine doğru itti. Tekrar Günaya döndü:

— Yoo! dedi. Neme lâzım. Allah için söylemeli. Güzel kadın Lâle. Öteki kadınlar onun eline su bile dökemezler...

Günay kadehini devirdi. Pantolon cebinden çıkardığı bir on liralığı Yusufa uzattı.

— Güzel olmak başka, bu iş başka Yusuf, dedi. Hesabımı alıver.

Yusuf paranın üstünü bir tabağın içinde geri verdi.

— Ne o? dedi. Lâlenin inmesini beklemeyecek misiniz? Daha erken sayılır...

Günay Yusuf'un bahşişini ayırdıktan sonra paranın üstünü aldı.

— Erken değil. On bir buçuğa geliyor. Ne zamandır on ikiden önce yatağa girmedim. Bu akşam gidip bir doya doya uyumalı... Hadi eyvallah!

Kalktı. Kapıya doğru yürüdü. Yusufun arkasından, "Güle, güle" dediğini duydu. Lâle onun gitmeğe hazırlandığını görünce, ne yaptığını düşünmeden, yetişemem korkusuyla, yanındaki erkeği iterek locadan fırladı. Locanın merdivenleri barın giriş kapısındaki hole inerdi. Holde Günay'la karşılaştılar. Günay'ın önüne geçti:

— Nereye?

— Gidip yatacağım.

— Bu saatte mi?

— Niye olmasın?

Kadın ellerini Günayın ceketinin yakaları altına götürdü.

— Off! Bırak şimdi bunları. Aksileşme n'olursun.

— Ne yaptım? Bir şey yapmadım ki!

— Başlama gene. Hadi geç içeri, otur...

Günay sustu.

— Sahiden kıskandın mı?

— ...

— Söylesene?

— ...

— Off! Böyle buz gibi durma karşımda. Konuş hadi.

— Ne diyeyim bilmem ki?

— İstersen hemen bırakayım onları. Hadi geç otur. Şimdi inerim.

Günay onun ellerini eline aldı.

— İstemez, diye mırıldandı. Geçti artık. Beyhude kendini zorlama. Kırılmayalım birbirimize...

Kadın topuğunu hafif yere vurdu.

— Off! Bu benim aptallıklarım! Sarhoşum da. Daha bu akşam gitme n'olursun.

— Üzülme. Elimden bir şey gelmez. Eskisi gibi olamayız artık.

— Biliyordum zaten ben...

Erkek açıklamada bulunmayı lüzumsuz buldu.

— Öyleyse, Allahaısmarladık. Başka zaman konuşuruz.

Kadın bitkin mırıldandı:

— Yarın telefon et olmaz mı?

— Bakalım, fırsat bulursam ederim.

Günay ayrıldı. Lâle dönüp locanın merdivenlerini çıktı. Merdivenlerin üst başında Sevimle karşılaştılar. Sevim sordu:

— Ne oldu? Gitti mi?

— Gitti.

— Üzülme. Yarın gene gelir...

Lâle durgunlaşmış bir sesle:

— Gelmez artık, dedi. Bir daha gelmez. Ben bilirim.

Birlikte locaya girdiler.

Aydınlı kolunu Lâle'nin beline attı.

— Gel bakalım benimki...

Lâle ne yaptığını bilmeden kolunu itti:

— Sus be aptal!..

Bozulan adam kolunu tekrar Lâle'ye uzattı:

— Haa? Ne dedin?

Lâle delikanlının kolunu elinden tutup yavaşça indirdi.

— Affedersin, dedi. Sarhoşum galiba. Beni çok içirme n'olursun!

O gece bir daha gülmedi.

1958 • Kardeş Payı

Orhan Kemal
(Ceyhan/Adana, 15 Eylül 1914 - Sofya/Bulgaristan, 2 Haziran 1970)

Öykü Kitapları: *Ekmek Kavgası* (1949), *Sarhoşlar* (1951), *Çamaşırcının Kızı* (1952), *Grev* (1954), *Koğuş* (1954), *Arka Sokaklar* (1956), *Kardeş Payı* (1957; Sait Faik Hikâye Armağanı), *Babil Kulesi* (1957), *Serseri Milyoner* (1957), *Dünyada Harb Vardı* (1963), *Mahalle Kavgası* (1963), *Önce Ekmek* (1968; Sait Faik Hikâye Armağanı). Bütün öykülerinin toplandığı kitaplar: *Yağmur Yüklü Bulutlar* (1974), *Kırmızı Küpeler* (1974), *Oyuncu Kadın* (1975), *Serseri Milyoner / İki Damla Gözyaşı* (1976).

Pırıl Pırıl

Kış ortasında pırıl pırıl güneş kanımı mı coşturdu ne, çoktandır yitirdiğim hârika bir iç âlemi başladı. Otuz beş yıl önceki gibi, havaya sabun balonları üfliyebilir, kırlarda doludizgin çember çevirebilirim. İçim içime sığmıyor. Oturduğum mahallenin çamurunu, ortanca çocuğumun altları delik pabuçlarını düşünmek istemiyorum. Ne allerji, ne arteryozkloroz, hatta ne de idareyle harcarsam üç beş gün fazla dayanacağını hesapladığım cebimdeki para. Hiçbir şey umurumda değil.

Dalıyorum Muhsinin meyhanesine. Sabahın onu. Dükkânda kimseler yok. Ama herşeyler derli tertipli: Muşamba örtüleri sabunlu bezlerle henüz silinmiş masalar, tozları alınmış sıra sıra şişeler, şarap, konyak, rakı, votka şişeleri, badanalı duvarlar...

Önünden dolmuşların, yüklü kamyonlarla at arabalarının, insanların akıp durduğu pencere önündeki masaya geçiyorum. Güneş, kanımı kaynatan, içime on sekiz yaşın tazeliğini veren pırıl pırıl güneş masamda. Bir sıra altın dişiyle sarı sarı gülerek gelen Muhsin piyangodan büyük ikramiyeyi kazanıp kazanmadığımı soruyor. Ne ikramiyesi? Hangi ikramiye? Sen bana şarap getir be Muhsin! Şarabım kırmızı, kıpkırmızı olsun. Köfte getir, sıcak sıcak, yeşil salata getir, piyaz getir, lâkerda getir, ne geti-

rirsen getir. Rakıdan şaşmadığıma da boşver. Su getir be, su bile beni coşturabilir bugün!

Yerimde duramıyorum. Kırlara koşmak, çimenlerin üstüne sırtüstü yatıp çivit mavisi göklerden süzülüp geçen parçalanmış beyaz bulutlara dalmak, çiçek, yaprak, meyve yüklü dallardaki incir kuşlarını sapanla avlamak, kırmızı topraklarda su gibi akan yeşil kertenkeleleri kovalamak, kuyrukkaldıranları, üveyikleri taşlamak istiyorum. Futbol oynamak istiyorum be futbol!

Muhsin masamı donatmıştır. Şişesine vuran güneşle yakut kızılını alan şarabım, daha çok Rum meyhanecilerinin usta elinden çıkma küçük küçük kırmızı turplarla işli yeşil salatam, has ekmeğim...

İlk, ikinci bardaklar...

Büsbütün coşuyorum. Hani âşık olur muyum olurum. Sevgilimin laf anlamaz, aksi mi aksi babasına, önden cepli bol paçaları, incecik bıyığıyla it mi it abisine postamı koyar, evlerine dinamit gibi dalabilirim. Kayalara yumruk atmak geçiyor içimden!

Her zaman böyle olabilsek! Herkes, hepimiz, bütün dünya, dünyanın bütün insanları her an böyle cıvıl cıvıl, güneş vurmuş kalaylı kaplar gibi pırıl pırıl olabilsek! Gamdan, kederden, tasadan kurtulsak, yunsak, arınsak!

İki bardağı içilmiş şarap şişesine uzanan elim birden öylece kalıyor. Tuhaf. O muydu? Geçen o muydu sahiden? Yıllarca öncenin etekleri havalı komşu kızı mı? Hani onun için okuldan kaçardım da beni ayıplardı? Başka mahallelerle yaptığımız futbol maçlarından kıpkırmızı döndüğümüz akşam üstleri mahalle kahvesinde bize beyaz çerçeveli gözlüğünün üstünden bakan tahsildar İhsan efendinin kızı mı?

Peki ama, yanındaki koç bıyıklı külhanbey kimdi? Kocası mı? Nasıl olur? Doktor olacaktı hani? Doktor olacaktı da fakir fıkaraya parasız bakacaktı? Keşke peşine takılsaydım. Hatta çevirip konuşsaydım. Yanındaki içerler miydi? Söğer sayar mıydı? Döğüşecek olsak zararlı mı çıkardım?

Çeyrek saat sonra koç bıyığıyla içeri giriyor. Ceketi omzunda. Sarhoş galiba. Cıvık, sulu. Pişmiş köfteleri tabağa almakta olan Muhsine edepsizce şakalarla yaklaşıyor.

Muhsin köftelerimi getirince, bu sulunun kim olduğunu soruyorum, ineğin biriymiş. Karısını işletiyormuş. Beş tekliğim varsa eliyle götürürmüş beni karısına!

Yok, böyle şeylere harcıyacak beş değil, yarım tekliğim bile yok ama, denkleştirmek lâzım. Denkleştiriyorum. Razı. Peşinden gelmemi söylüyor, çıkıyoruz. Birtakım sokaklardan geçiyor, küçük futbolcuların çiftkale oynadıkları geniş bir meydanlığın kenarından daracık bir sokağa sapıyoruz. Yeşil kapılı, öne kaykılmış bir evden içeri giriyor, bekliyorum. Az sonra el ediyor. Ben de giriyorum. Beni sekiz, dokuz yaşlarındaki bir kız çocuğuna teslim edip çıkıyor. Basıldıkça paslı paslı gıcırdıyan köhne bir merdiveni çıktıktan sonra, misafir odasına buyur ediliyorum. Âdi beyaz perdeler, sedirin örtüsü, yerdeki turuncu işlemeli lâcivert kilim, bir köşede duran tahta sandık, bacakları çarpık masa, masanın üstündeki albüm, Atatürk'ün alçıdan küçük boy büstü, şu bu... Herşey alelade, zevksiz ama pis değil. Becerikli bir ev kadınının sihirli eli ve sabun kokusu duyuluyor.

Birden o. Sürmüş sürüştürmüş... Ama bu işe istekli olmadığı belli. Göz göze geliyoruz, inanamıyor. Sonra ufacık elleriyle yüzünü kapatıp basıyor çığlığı. Yanına gidip bileğinden çekiyorum. Sedire yan yana oturuyoruz. Hıçkırıyor. Böyle bir "Koca"nın peşinden sürüklenmek zorunda olup olmadığını soruyorum. Başka çaresi yokmuş. Daha "Namusluca" çalışmanın çeşidini denemiş. Kasiyerlikle başlamış işe, olmamış, rahat bırakmamışlar. Trikolara girmiş ayni şey. Fabrika, tütün, tekrar kasiyerlik... Bunalıp rasgele evlenmiş. Adamın kumarbaz olduğunu nereden bilecek? Bir gece kumar postu başında bıçakla öldürülünce iki yaşındaki kızıyla tekrar düşmüş ortaya: Kasiyerlik, trikolar, tütün. Yapayalnızmış, yokmuş Allahtan başka kimsesi. Sarılmış bu adama "Koca" diye...

Evden düşük omuzlarımla çıkıyorum. Artık ne otuz beş yıl önceki gibi havaya sabun balonları üfliyebilirim, ne de komşu kızını gizli deliklerden gözetliyebilir! Güneş vurmuş şarabımı, ufacık turplarla işli yeşil salatamı, sıcak köftemi, çivit mavisi göklerdeki beyaz bulutları, çiçek, yaprak, meyve yüklü dallardaki incir kuşlarını, kırmızı topraklarda su gibi akan yeşil kertenkeleleri, kuyrukkaldıran, üveyikleri yitirdim. Sanki güneşle

aramda yükseliveren kalın duvarın gölgesi düştü içime. Tekrardan Muhsine dönmekten ne çıkar? Yaklaşan ev kirasıyla delik pabuçların mosmor sıkıntısı başladı şimdi. Ne yapmalıyım? Nereye gitmeliyim? Nasıl kurtulmalıyım bu mosmor sıkıntıdan?

Dar, eğri, çamurlu sokaklardan ağır ağır dönüyorum. Meydanlık. Hâlâ çiftkale oynıyan küçük futbolcular...

Yeni bir sokakta, çürümeğe terkedilmiş bir kamyon enkazının yanıbaşındaki küçük öğrenciler dikkatimi çekiyor. Yere diklemesine koyduğu tahta çantasına oturmuş kısa pantolonla bir öğrencinin etrafına halka olmuş, onu dikkatle dinliyorlar. Çocuğun gözünde gözlük, yüzünde bir bilim adamının ağırbaşlı ciddiliği var. "Proton, pozitron, nötron"lardan bahsediyor. Az daha sokuluyorum. "Konferans"ını kesmiyor: Atom, proton, nötron, pozitron, maddenin yapısı, atom çekirdeği...

Elindeki paslı jiletle "Atomun nasıl parçalanacağını" göstermiye çalışıyor. Dizleri üzerinde bir mermer parçası, mermerin üstünde de jiletin boyuna parçalayıp ufalttığı bir kurşun çubuk!

Merakım hayranlık derecesine yükseliyor. Âdi bir jiletle atomu parçalayıp çekirdeğin içindeki gücün çıkarılmıya çalışılması hiç de komik gelmiyor. Tersine. Sevincimden hüngür hüngür ağlamak, bangır bangır nutuklar çekmek istiyorum. Orospusuz, pezevenksiz, gamsız, kedersiz pırıl pırıl yarınlara olan inancım şahlanıyor.

Mosmor sıkıntının anasını satmışımdır artık. Artık sabun balonları üfliyebilir, kırlarda doludizgin çember çevirebilirim.

Futbol oynıyabilirim be futbol!

1959 • Berber Aynası

Oktay Akbal

(İstanbul, 20 Nisan 1923)

Öykü Kitapları: *Önce Ekmekler Bozuldu* (1946), *Aşksız İnsanlar* (1949), *Bizans Definesi* (1953), *Bulutun Rengi* (1954), *İkisi* (1955, ilk iki kitap bir arada), *Berber Aynası* (1958, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Yalnızlık Bana Yasak* (1967), *Tarzan Öldü* (1967), *İstinye Suları* (1973), *İlkyaz Devrimi* (1977), *Karşı Kıyılar* (1979, *Tarzan Öldü*'nün 2. baskısı ve 8 yeni öykü), *Hey! Vapurlar Trenler* (1981), *Lunapark* (1983), *Ey Gece Kapını Üstüme Kapat* (1988), *Hücrede Karmen* (1998).

Berber Aynası

Berber aynasında birden kendimi gördüm. Tanımadığım biri vardı karşımda. Bütün bütüne yabancı da değil. Çok uzaklarda kalan bir dostu, bir arkadaşı hatırlatan bir yüz. Yıllarca geride bıraktığım bir bildik. Yarısı sabunluydu yüzümün. Bir el burnumu başparmağıyla yukarı itti. Ustura dudaklarımın üstünde dolaştı. Bir kol karşımdaki aynayı örttü. Deminki hayali yeniden yaşadım. Kirli aynadaki yüzü bu defa kendi içimde seyrettim. Sağıma soluma bakamıyordum. Çivilenmiş gibiydim sandalyemde. Gözucuyla aynayı gördüm. Karşı duvarda bir takvim asılıydı. Sarışın bir kız bacaklarını altına almış, oturmuştu. Bir rafta ufak bir radyo, yanda bir portmanto. Bir delikanlı gazete okuyarak sırasını bekliyor. Daracık bir yerdi burası. Tramvaylar tam önünde duruyor, insanlar binip binip bir yerlere gidiyor. Soğuk olmalıydı hava. Camın önünden geçip dönen herkes paltolu, trençkotlu. Arkamdaki portmantoda üç palto asılı. Biri benimdi herhalde. Ama hangisi? Bir tanesi lâcivert, bir tanesi kahverengi, öteki de devetüyü renginde. İki de şapka var. Bu şapkalardan biri muhakkak benim olacak. Severdim çünkü şapka giymesini. Ta lisenin son sınıfındayken bir fötr şapkam vardı. Öyle gider gelirdim okula. Kapıdan girerken şapkayı paltomun içine saklardım. Sınıfta ise sıramın kitap gözüne. Akşam okuldan çıkınca

caddeye bir sokak kala geçirirdim başıma. Şapkalı olunca kimbilir ne kadar önemli bir kişi sayıyordum kendimi. Kızlar daha çok beğeniyor, insanlar daha çok sayıyordu herhalde. Sinemalardan, kahvelerden içeri daha başka bir ciddilikle giriyor olmalıydım. Selâm vermek de ayrı bir değer kazanırdı bu şapkayla. Biri benimdi bu şapkaların muhakkak. Yanlarında bir de kitap vardı. Benim miydi acaba bu kitap? Bir merak aldı içimi. Nasıl şeydi o kitap, neler okuyordum, hangi yazarları seviyordum? Yerimden kıpırdıyamadan karşımdaki aynadan paltoları, şapkaları, sarışın kızın çorapsız bacaklarını görüyordum. Hangi yıldaydık? Ay hangi ay, gün hangi gündü? Delikanlının elindeki gazetenin başlığını tersinden hecelemeye çalıştım. Biçimsiz bir cümle çıktı: "SEATO konferansı dün toplandı" Kimdi, neydi bu Seato? Takvimdeki günlerin yarısını kırmızı bir kalem çizmiş. Demek ayın ortalarındayız. Kış olmalı. Cumartesi, pazar değil, herhangi bir gün. Belki perşembe. Saat dörtten biraz fazla. Okul öğrencileri tramvay bekliyor çünkü. Berber bıyıklarımı usturayla aldı. Önümden çekildi. Berber aynasında kendimle başbaşa kaldım. Bu defa yarı yabancı, yarı bildik bu yüze iyice baktım. Saçlardan çeneye kadar. Epeyce seyrekleşmiş saçlarım. Şakaklarım ağarmış. Alında üç dört kırışık. Orta yerde bir yara izi. Nerden kalmış, nasıl olmuş. Gözlerimde uykusuzluk var. Bir tanesi kanlı gibi. Yorgun gözler bunlar. Yalnızlık içindeki bir kişinin gözleri. Anlaşılamamış, tanınamamış, kendini kimselere anlatamamış. Burnumda bir değişiklik yok. Yanaklarım şişik. Çenemin altında hafifçe sarkan bir deri parçası. Şişmanca bir insanın çenesi. Tek tek ele alınırsa anlamı olmayan vücut parçaları bunlar. Bütünüyle de bir kişioğlunun anlamsız görünüşünü çiziyor. Benzeri pek çok biri işte. Sırtımdaki ceket kahverengi olmalı. Beyaz örtünün arasından görünen kol ağızlarından anlıyorum. Boğazımı sıkıyor örtü. Yutkunamıyorum. Berberin deminden beri bana bir şeyler anlattığını yeni fark ettim: "Ne maçtı beyfendi" diyor. "Ne maçtı! "Lefter kaçırır mı penaltıyı hiç.. Asıldığı gibi kalede..." Sesler uzaklaştı. Örtü sıkıyordu beni. Nedense berber örtüleri hep boğazımı sıkardı benim. Gık demeden dururdum gene de. Bitmesini beklerdim işkencenin. Aynada kendimi ilkokul öğrencisi olarak gördüm. Gene böyle bir beyaz örtü takmışlardı boynuma. Babam

yan koltukta tıraş oluyordu. Saçlarımı üç numara makineyle kesmişlerdi. Çok dayatmıştım. Kabak kafamla okul arkadaşlarımın yanma çıkmak istemiyordum. Ama kafamın tam ortasında yürüyen makine ince, dar bir yol açmıştı saçlarımda. Bırakmıştım kendimi. Babamı seyrediyordum aynada. Luna Park'a gidecektik o gün. Babamın bir arkadaşı da iki kızını alıp getirecekti. Kabak kafamla kızların karşısında ne yapacağımı bilemiyordum. Aynadaki çocuğun içi içini yiyordu. Berberdeki müşteriler bana takılıyorlardı: "Tam pehlivan oldun işte." Babam gülüyordu: "El ense çekilecek kafa böyle olur." İçimde hayata karşı hem bir sevinç, hem de bir düşmanlık vardı. Yaşadığımı ilk o gün, o berber aynası karşısında duymuştum. Hayatı zaman zaman böyle aynaların önünde, daha doğrusu aynaların içinde yaşadım. Yıllar geçerdi, yaşamadan yaşardım böylece. Türlü serüvenler olur biterdi. İşlere girer çıkardım, kadınlar sever unuturdum, ıstıraplar, sevinçler, mutluluklar, yoksunluklar... Hepsi, hepsi ben yaşamadan, yaşadığımı duymadan, bilmeden, olur biterdi. Çoğu defa kendimi, zalim bir aynada, bir berber aynasında seyrettiğim zaman buluverirdim. En çok, en uzun, en zorunlu olarak kendimi seyrettiğim yer berber aynalarıydı. Şimdi o tozlu, kırık, çeşit çeşit berber aynalarını hatırlıyorum. O aynalarda yaşayan, kaybolan kişiliklerimi. Örneğin bir defasında savaş vardı dünyada. Gazete satıcıları çığlık çığlık savaş tehlikesini bağırıyorlardı. Müşteriler sessizce gazetelerini okuyorlardı. Sonra gece bastırmıştı birden. Berber ışıkları yakmıştı. Ampulün üstüne mavi bir kâğıt geçirmişlerdi. Sormuştum: "Neye böyle?" Berber aynadan bana şaşarak bakmıştı: "Karartma yok mu beyim?" İlk gençliğimi yaşıyordum o sıralarda. Yaşadığımın farkında olmadan neler neler yaptım? Çevreme kendimi nasıl, hangi kişilikle tanıttım? Beni bilenler hakkımda neler düşündüler? Nasıl bir izlenim bırakmıştım onların üzerinde? Hayatın anlamsız boşluğunu berber aynalarında okuyordum. Aylar, yıllar geçiyordu. Bir gün bir berbere giriyordum. Bir aynanın önüne oturtuyorlardı beni. Gerçek kişiliğimin aksini yarım saat, bir saat karşı aynadan seyrediyordum. Birden yaşadığımı, yıllardır şu dünyada, şu yer üstünde, şu insanlar arasında, onlardan biri, bir teki olarak didindiğimi anlıyordum. Kafama bir şeyler dank ediveriyordu. Bir berber

aynasından öteki berber aynasına kadar geçip giden yolu bir koşuda, yeniden ama bu defa gerçekten duya duya geçiyordum. Serüvenlerimi yaşıyordum. Şimdiki kişiliğimin ne olduğunu kavramaya çalışıyordum.

Bir bakıyordum, meğer ne boş, ne gereksiz işlere zaman harcamışım: Yanlış, çıkmaz yollara sapmışım! Ben o olayların insanı değilim. Olamam. Ben o kadınları sevemem. Yapamam üzerime aldığım bu işleri, bu görevleri! Hep berber aynasında hayatımın felsefesini yeni baştan yapıyordum. Bir saat kendimle başbaşa yepyeni kararlar vererek çıkıyordum dışarı. Son defa başka bir şehirdeki berber aynasında kendimi bulmuştum. Yıllardır yaşamamış gibiydim. Ölmüştüm bir bakıma. Başka dünyalara gitmiştim. Sonra nasılsa birden zaman çarklarını geri geri işletmiş, bir berber sandalyesinde bana yeniden yaşama, düşünme imkânı vermişti. Geniş bir asfalt cadde vardı dışarda. Karşıda iki büyük, geniş, parlak ayna. Çevremde kırmızı koltuklar. Bekleşen iyi giyimli insanlar. Yabancı bir yerde, başka bir şehirdeydim. Sokaktan büyük otobüsler geçiyordu. İstanbulda bulunmayan taşıtlar. Neresiydi burası? Ne arıyordum? Birden bir ses, "Ankara Postası" demişti. Gazete satıyordu küçük bir çocuk. Ankaradaydım. Bir berber salonunda. Beni tıraş eden berber Ankaranın sağlam soğuğundan bahsediyordu. Ben de, "Bu kış gene hafif geçti. Ya geçen yıl?" diyordum. Demek yıllardır buradaydım ben. Bu yabancı şehirde yaşamıştım! Sonra bir bir hatırladım hepsini. Evlendiğimi, bu şehire yerleştiğimi, bir bodrum katında oturduğumu, bir işim olduğunu, karımın yakında doğuracağını... Hayat berber aynasından çıkıp üzerime çökmüştü. Bir anda birkaç yıl yaşlandığımı sandım. Sandım değil yaşlandım. Şunu anladım ki, ben anların birbiri ardına geçmesiyle değil, yılların içinde bir gün kendimi, bir aynada, çokluk bir berber aynasında duyuverince yaşlanıyordum. Birden berber "Siz gitmediniz mi?" dedi. "Böyle maç kaçırılır mı?" Bekleyen delikanlı radyoyu açtı. Bir kadın "Kiss me"yi söylüyordu. Berber "Lefterin şutunu kimse tutamaz. Bir gazetede okudum, Beara demiş ki..." diyordu. Aynadaki yüz bembeyazdı. Kolonya yüzümü yaktı biraz. Saçlarımın iki yana taranışını seyrettim. Paltomun ve şapkamın hangisi olduğunu hâlâ anlayamamıştım. Tuhaf olacak

kalkınca içlerinde bir seçme yapmak. Gerçek hayatımı yavaş yavaş kuruyorum bir yandan. Gene ben o yalnız, anlaşılmadık insanım. Boşuna harcanan günlerin tümüne sahip. Yaşamadan yaşayan. Açıkçası yaşadığını sanan, yaşıyorum diye kendini, çevresindekileri aldatan. Şimdi burdan çıkıp işime gideceğim. Gece ikiye kadar çalışacağım. Sonra işçilerle birlikte rüzgârda, karda, yağmurda uzun yollar aşıp evime döneceğim. Aşklar aramış bulamamış, mutluluk istemiş kavuşamamış bir yeryüzü insanı. Berber aynasındaki adam bir anda birkaç yaş ihtiyarladı gene. Berber de anladı galiba. "Bugün yorgunsunuz" dedi. "Evet" dedim. "Gece çalışmak kolay değil. Dün hele hiç uyuyamadım." Dün, evvelki gün, bir hafta, bir ay, bir yıl öncesi var mıydı? Ben yaşamış mıydım? Başka bir bendi o, şu aynadaki değil. Yan sandalyedeki müşterinin tıraşı benden önce bitti. Kalktı. Ne yapacak diye bekledim. Gri şapkayı, lâcivert paltoyu giyindi, çıktı. İşim kolaylaştı. Delikanlı şapka giymezdi, hele kitap okuyor muydu hiç! Devetüyü palto da olsa olsa ona yakışırdı. Aynadaki yüze gülümsedim, o da karşılık verdi. Kimbilir ne zaman yeniden buluşacağız. Nerde, hangi aynada? Hem buluşacak mıyız? Kalktım kahverengi paltoyu, kahverengi şapkayı aldım. Kitabı cebime soktum. Fransızca bir romandı. Kapının önünde durdum şapkamı, atkımı düzelttim. Berber aynasında yerimi o delikanlı almıştı şimdi. Radyodaki havaya uyup ıslık çalıyordu. Hayatın içinde ayrı bir hayat olduğunu sezmiyordu bile. Hiçbir şeyden kuşkusu yoktu. Mutluydu, memnundu hayatından. Her anını bile bile tadıyor, yaşıyordu. Berber aynalarına bıyığını düzeltmek, saçına briyantin sürmek için bakıyordu. Onun dünyayı umursamaz hayatına imrenen birinin bulunabileceğini nerden bilecekti. Hem böyle bir kuşkusu olsaydı kalır mıydı mutluluğu? Gerçek kişiliğimi berber aynasında bırakarak sokağa çıktım. Benim dışımda olup biten serüvenlerin anlamsız akışına kendimi bıraktım.

Adnan Özyalçıner
(İstanbul, 18 Şubat 1934)

Öykü Kitapları: *Panayır* (1960), *Sur* (1963, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Yağma* (1971, Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü), *Yıkım Günleri* (1972), *Gözleri Bağlı Adam* (1977, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Cambazlar Savaşı Yitirdi* (1991, Haldun Taner Öykü Ödülü), *Alaycı Öyküler* (1991), *Taş* (1992, seçme öyküler), *Sağanak* (1993), *Ayak İzleri* (2000), *Yazdan Kalma Bir Gün / İstanbul Öyküleri* (1999).

Sur

Surlarla çevrili şehrimiz. Aşılması güç eski zaman surlarıyla. Her surda olduğu gibi, bizim surların da tarihi değeri olan ünlü birkaç kapısı var. Ve kapılara gidip gelen onlarca şehir otobüsümüz.

Her gün yüzlerce şehirli, sur kapılarına giden bu otobüslere biner, sonra da, daha durağa varır varmaz, niçin geldiklerini büsbütün unuttuklarından olacak, kapının yanma varıp oralarda dolaşmak şöyle dursun, o yöne bir göz atmak gereğini bile duymadan, ya aynı otobüsle ya da bir sonrakiyle gerisin geriye döner.

Ben, uzun bir süre, bu biraz uzunca süren dönmedolap oyununa karşı direndim. Sur kapılarına giden otobüsleri denemek istemedim. Kapıları. Yani çıkışı. Yenilmeyi göze alamadığım için böyle bir denemeye girişmediğimi, kendimi bir kahramanmış gibi göstermeye çalıştığımı, bazılarını en çok da kendimi bu yolla şimdiden kandırmış bile olduğumu, oysa ki bunun açık bir korkaklık sayıldığını söylediler.

Belki haklıydılar. Ama bütün bunları, öyle derin derin düşünüp, ince ince ölçüp biçerek böyle davranmış değildim. Bu türlü bir denemeye girişmememin, daha doğrusu işi savsaklamamın, bir tek nedeni vardı: Şehrin, sur kapılarına gidişteki ve kapı dolaylarındaki engel oluşları iğrendiriyordu beni. Günlük olayların alışılmış havasına bürüdüğü engeller. Korkunçluklarını yumuşatıp

eğlencelik durumuna düşürdüğü engeller. Her gün yüzlerce kişi, artık kapılar için, çıkmayı denemek için değil de, afyona alışır gibi alıştığı, tiryakisi kesildiği eğlencelik engelleri denemek, tatmak için gidiyordu sur kapılarına. Uyuşturulmuşlardı. Engeller oldukları gibi, bütün korkunçlukları, öz çirkinlik ya da güzellikleriyle önlerine dikilseydi, işte o zaman, asıl o vakit, kapıları, çıkışı denerlerdi. Hem de yüzlercesi, binlercesi. Her gün, her dakika. Yüzlerce, binlerce insan.

Bir sabah her günkünden geç uyandım. Başıma ilk geliyordu böylesi. İşe gitme saatini çoktan geçirmiştim. Ama sanki, garip bir biçimde, bilerek hazırlamıştım bu geç uyanışı. Bu vakitsizliği. Önceki gece, kalabalık, ışıklı, upuzun bir caddede, o caddenin her günkü küçük memurlarının, el sanatları işçilerinin yaptıklarını yapmış, bir meyhaneden ötekine, kişiliksiz, sıradan bir sarhoş olarak dolaşıp durmuştum. Yönetimimizin aksaklıkları, belki de yücelikleri konusunda ikisi de bir kapıya çıkıyordu sonunda tartışmalara girişmiş, tanımadığım kişilerle el sıkışıp öpüşmüş, uluorta söylevler çekmiş, olur olmaz sövmüştüm. Ya da kuytu bir masada, koca burunlu bir sarhoş olarak surat asıp düşünen, sevimsiz bir kişi gibi, susup kalmıştım. Sonra da geneleve uğramıştım bütün o küçük memurlarla el sanatları işçileri gibi. Bu yüzden eve çok geç dönmüştüm. Soyunmadan, öylece, üstümle yatıp uyumuşum. Uyandığımda saat onu geçiyordu. Güneş, geceden bastırmaya başlayan sisi sıyırıp yükselmiş, ortalığı ısıtmaya bile başlamıştı. Yüzümü yıkamadan çabucak çıktım. Yağmurluğumu da almıştım yanıma. "Kıyı serin olabilir" diye düşündüm. Sonra da güldüm bu düşünceme. Kıyının serinliğini düşünmek, giderek de denizi düşünebilmek, kapıları denemeye kalkmaktı. Yani çıkışı. Dün geceden, yarı bilir yarı bilmez bir biçimde, bugüne hazırlanışımın nedeni şimdi anlaşılıyordu. Surlara kadar uzanacaktım. Kapılardan herhangi birine. Ama kıyıya ulaşacağımdan hiç kuşkulanmadan, daha işin başında kendime duyduğum bunca güven korkuttu beni. Bir bakıma da sevindim. Uzunca bir iç hazırlanışın haklı sonucu olmalıydı bu güven.

Durağa kadar, kolumda yağmurluğum, ağır ağır yürüdüm. Hiçbir şey düşünmemeye çalışıyordum.

Surlara giden otobüs dolu geldi. Her zamanki gibi. Ama bü-

tün bu kalabalığın, kapıları, yani çıkışı denemeye gittiği sanılmasın. Çoğunluğu o dolaylarda oturanlardı zaten. Geri kalanlarsa birkaç okul kaçağı, üç beş yüksekokullu aylak, öğrenci bir kız, bir erkek, bir iki işsiz, bir ya da iki yankesici, bir de kalabalık otobüslere tutkun her iki cinsten de zevk düşkünü kimseler, sonra da ben.

Bir iki duraktan sonra, kalabalığın itişiyle, orta yere kadar sürüklenmiştim. Yapış yapıştı bu orta yer. Tam da o kadının yanıbaşına düşmüştüm. Otobüse bindiğimden beri dönüp dönüp, birini araştırır gibi, yılışıkça gözlerimi arayan kadının yanıbaşına. Zaten bu bakışlardan tedirgin olmuştum, yanıbaşına düşünce, hele otobüs sarsıldıkça etine dokunmak zorunda kalınca, büsbütün bozulup kızardım. Kadın kızarışıma başka bir anlam vererek gülümsedi, sonra da açıkça yaslandı üstüme. Ne yapsam kaçamazdım. Dönmek değil, kıpırdanmak için bile yer yoktu. İkimiz de, kendimizi, doymak nedir bilmeyen, her türlü tutkuya aç etimizin itkisine bırakarak, sıcaklığımızla, giyimlerimize karşılık, çırılçıplakmışçasına vücutlarımızı dağladık. Gizli gizli soluduk. Buğulu buğulu birbirimizin gözlerinin içine, ta derinlerine aptal aptal baktık.

İşte çoğunu, daha kapı dolaylarındaki duraklara varmadan, tam bir doygunluk içinde, yarı yolda indirip, o sarhoşlukla belki de temizlenmeyi bile unutturarak, gerisin geriye şehre döndüren ilk tuzak. Ardından yine şehrin birörnek kalabalığı. Lahana tarlasındaki irili ufaklı, kertikli sapları üstünde tutunmaya çalışan, gövdeden yoksun, toprağına sıkı sıkıya bağlı başlar. Bitişi bostancının keyfine, seçimine kalmış bir yaşama. Bıçağın keskin ya da paslı oluşuyla, kısa ya da uzun sürecek bir can çekişme dönemi. Bütün umutların, eninde sonunda boyunlara dayanacak bıçağın paslı olabileceğine bağlanışı. Bütün bunlara karşılık, yine de kat kat oluşlarıyla övünüp, sümüklüböceklere yataklık ettiklerinden dolayı da yardımseverliklerini öne sürerek mutluluk duyabilen bu osuruklu lahanalar kalabalığı arasında kaynayıp gitmenin, herhangi bir lahana olmanın korkunçluğu. Kaçıp kurtulmak içinse, yeniden kapılara giden otobüse atlamak. Kalabalık otobüsteki o kadınlarla, onların vereceği o doygunlukla ayaküstü avutulmak. Böyle böyle, o doygunluğun alışkını durumuna getirilip, diren-

menin son kırıntıları da yavaş yavaş yok edilerek, iyice silkilmiş boş bir çuval gibi, atılmak. Büsbütün yok olmak.

Kapılara iki durak vardı, araları da epeyceydi. Öyleyken indim. Kadının yanında biraz daha kalarak, o doygunluk duygusunun etkisinde, kapılara gitmekten vazgeçip geriye döneceğimden korktum. İndiğimde her yanım titriyordu. En çok da bacaklarım. Yıkılacak gibiydim. Bir apartman aralığına gizlenerek işedim. Surların üstünden aşıp gelen deniz havası da, az sonra, sinirlerimi iyice yatıştırdı. Islık çalarak otobüs yolundan arka sokaklara saptım. Yeniden kendime olan güvenimi kazanmıştım. Yenilmeyecektim.

Kaldırımı yıpranmış, tahta evli, arada bir de her yanını yabansı otların bürüdüğü yıkık duvarlı, güneşli arsaları olan bir sokaktı. Güneşli boş bir sokak. Bu güneşli boş sokak ya da soyut olarak bir ıssızlık, bir boşluk duygusu veren bu bol güneş, bu kimsesizlik bütün aldanışlar gibi, çok kısa sürdü, çarçabuk da tükeniverdi. Az ilerleyince, elli altmış metre ötemde, sokağın oporta yerinde, ışığın içinde kara bir leke gibi yürüyen bir kadınla duvarın kıyısındaki dar gölgelikten ayrılmayan kendimi ayırt ediverdim. Kısa, soluk, kara bir manto vardı kadının sırtında. Bacakları çıplaktı. Kısa, kara mantodan olacak, biraz da ışığın etkisiyle, çünkü ben hâlâ gölgedeydim, o hâlâ güneşteydi, büsbütün ak ve düzgün görünüyorlardı. Yürüyüşü de kötü sayılmazdı. Kalçalarının düzenli aralıklarla inip kalkmasından adımlarını bilerek attığı anlaşılıyordu. Ayak bilekleri, biçimsiz, düz ayakkabılarının içinde bile, inceliklerini koruyabilmişti. Buysa daha da yukarlarının, örtü altına gizlenmiş yanlarının da güzel oluşuna işaretti. Hızlandım. Adım atışlarımın düzeni değişince anladı. Yarım döndü. Yanına kadar sokuldum. Gözlerini kaçırıp başını eğdi, uzaklaşmak istiyormuş gibi hızlandı. Bu dolaylarda oturuyor olmalıydı. Üstelesem gelecekti. Biliyorum. Bu sözde hızlanma, kızıyormuş gibi davranma o demekti. Biraz daha ardından gitmemi istiyordu. Bir erkeğin kendini izlemesini, adım adım izlemedeki o tadı istiyordu. Bu ayrıntıları, bir bir, usanmadan yerine getirmem gerekiyordu. Gelecekti. Gelecekti ya, sonrası? Buralarda olmaz diyecekti yüzde yüz. Olamaz, çünkü buralıyım. Tanınırım sonra. Hem senin için de kötü olur. Her şey olabilir çünkü. Tanrı

korusun. Her şey. Ama şehirde, bak bu olur. Hem de haftada bir iki, istediğin kadar. Bıkana kadar. Biliyorum bir gün bıkacaksın çünkü benden. Olsun, bıkana kadar gelirim. Gelme artık deyince de üstelemem bir daha. Söyle bıkmazsın benden, bıkmazsın değil mi? Şehirde olur, hem ne zaman istersen. Buluşabileceğimiz yeri kararlaştıralım şimdi. Biraz çabuk ama, bir gören olur. Senin için de, benim için de iyi olmaz burda durmamız. Ama şehirde, kim kime... Buluşabileceğimiz yeri kararlaştıralım yeter... Ha?

Bütün mesele de buradaydı zaten. Özlediği beklenme yerlerini aşağı yukarı kestirebiliyordum. Filmlerde gördüğü, ya da düğünlere armağan, doğumlara öteberi gerektiğinde alışveriş için Kapalıçarşıya inip kaçamak olarak, aşağı yukarı, şöyle bir gezindiği o büyük cadde, camekânından seyrettiği o süslü hanımlarla kalın paltolu, parlak yağmurluklu, sinekkaydı tıraşlı beylerin dizdize oturdukları, loş köşelerinde başbaşa vererek öpüştükleri pastaneler. Kapılarında kuyruk olunup bilet alınan o koca koca afişli sinemalar. Denize açılan balkonlarında yemek yenilen, kuştüyü ipek yataklarında yatılan, uzun uzun hiç bitmemecesine sevişilen o büyük oteller. Işıklı uzun gece, bitmeyen gece. Bitmeyen ışıklar, kalabalık. Arabacı ya da kundura tamircisi ağzı bozuk kocasının onu hiçbir zaman götürmediği, götüremeyeceği yerler. Aklınca güzelliğiyle o da bu çeşit yerlerin kadını olmaya hak kazanıyordu. Belki kendince haklıydı da. Benden istediği, benim yolumla ulaşmayı dilediği bütün bu ayrıntılar, bu somut nesneler, bu ıvır zıvırdı işte. Bütün kadınlar gibiydi o da. Başka şeyler ummak delilikti. Vazgeçtiğimi belli etmiş olmak için, adımlarımı yavaşlatarak, geri kalayım dedim. O da yavaşladı. Kötü bir durum. Sinirlerim iyice gerilmişti. Birbirimizin çıplaklığına, yalnızca ona kavuşmak için şehre döneceğimiz yalanma kendimi inandırmaya değecek kadar güzeldi kadın. Şehrin büyük caddesindeki o ünlü pastanelerden birinin adını tam kaçırıyordum ağzımdan, o da bunu bekliyordu benden, benim düzgün giyimimden. Yalnızca o adı. Yarı yarıya benden yana döndürmüştü yüzünü ve sanki yürümüyordu. Yürümüyorduk da durmuş, heyecanla, kucaklaşacakmışız gibi, birbirimizin yüzüne bakıyorduk. Sokak bitmemiş, bir ara caddeyle dikine kesilmişti. Güç tuttum kendimi. Dudaklarımı hayvanca ısırarak

çok acıttım, biraz da kanadı hızla yukarı vurdum. Koşuyordum bayağı. Az yokuşu olan caddeyi öylece soluk soluğa çıktım. Arkama da bakmadım.

Kapı dolaylarında olmalıydım. Uzaktan uzağa bir yosun kokusu duyuluyordu. Kaldırım taşları, çakıl duruluğunda, güneşte ışıl ışıl parlıyordu. Denizin tuzu yanıyordu üstlerinde sanki. Sanki deniz, az önce surları aşarak gelip sokağı yıkarken, enginliğinin verdiği cömertlikle, ıssızlığıyla uçsuzluğundan bir şeyler bırakmıştı bu sokakta. Durup soluklandım. Sonra önüme çıkan ilk sokağa, aşağı doğru inen bir sokak olması yeterdi, saptım.

Taş bir mescit vardı sokağın başında. Avlusunun kapısı açıktı. Yer yer kırılmış malta taşlarıyla yarı buçuk döşeliydi avlu. Ortada yaşlı bir atkestanesi. Bir kıyıcıkta da iki serviyle bodur, dağınık bir incirin kararttığı küçük, minikliği dolayısıyla olacak, sahici değilmiş de oyuncakmış duygusunu verdiğinden, insana ilk bakışta sevimli gelen bir mezarlık. Yanıbaşında damının yarısı uçmuş, kaplamaları sarkan bir tabutluk, boş bir musalla şimdilik. Girdim. Şadırvana yaklaştım. Biri, apdest alıyordu. Mescidin imamı ya da müezzini olmalıydı. Hemen çömelip onun yanıbaşındaki musluğa ağzımı dayayarak taşların arasından sızan bu az yosunlu, biraz da çürük kokusunun sindiği birikintili soğuk sudan kana kana içtim. Doğrulduğumda, adam, geniş bir mendille ayaklarını kuruluyordu.

Yorulmuş olmalısınız! dedi.

Başımı salladım.

Eh, dedim, öyle.

Demek öyle, dedi anlamsız bir gevelemeyle. Heyecanlısınız da biraz, diye ekledi.

Evet, dedim, biraz. Koştum da... Sonra...

Sözün ne gereği var, anlaşılıyor der gibi bilgiç bilgiç gülümsedi. Kendi kendine mırıldanırmış ya da çok bilinen bir duayı tekrarlarmış gibi:

Yüce Tanrım, dedi. Senin evinde, Senin önünde nasıl da bütün ruh yorgunlukları, bütün bu bezginlikler erir, yok olur. Bir Sen kalırsın, bir Sen olursun erinç heykeli. Bir Sen doldurursun evreni ve ruhumuzu.

Size inanmıyorum, dedim. Yalan söylüyorsunuz, aldatmak

istiyorsunuz beni. Kendiniz aldandığınızdan, benim de aldanmış olmamı istiyorsunuz. İnanmıyorum size.

Ya Tanrıya?

O'na da. Deniz de o erinci veriyor bana, sizin Tanrınızın verdiği erinci, suskunluğu, enginliği, ıssızlığı, sonra o dinlendirici aydınlığı. Yine de büsbütün Tanrısız olduğumu söyleyemem. Yalnız, benim Tanrım, sizinkinin tam tersi, kendi kendiyle pençeleşen, başkaldıran, dolayısıyla başkaldırılan, pençeleşilen, sığınağı olmayan delibozuk bir Tanrı. Düzenin değil de, düzensizliğin Tanrısı. Hepimizin olması gereken o tek Tanrı. Gerçek Tanrı. Birlikte oyuna katıldığımız alanda, kimi O'nun, kimi de bizim üstün çıkmaya savaştığımız çekişmenin Tanrısı. Hiçbir anlamı olmayan bu karmakarışık oyuna bir anlam bulma aptallığına kapılarak boşlukta kalan davranışlarımızı, düşüncelerimizi bir yere yaslayabilmek için elle tutulur somut bir nokta, bir ilk duvar, boşlukta bir ilk duvar, ne yerde, ne gökte gülünç bir duvar olarak alanın ortasına kendi ellerimizle dikip, sonra da çevresinde döndüğümüz o büyük heykel. Baş eğmememiz gereken o ürkünç heykelse...

Bir şey demeden uzaklaştı. Ardından koştum. Mescidin meşin perdesini aralayıp o hafifçe küf kokan loşluğa adımını atarken omzunu tuttum. Döndü.

Kırılmadınız ya?

Yok, dedi. Zaten sizi tutmak, size engel olmak için söylemedim o sözleri. Yalnızca, görevimi yerine getirdim. Hem sizlere, hem kendime, hem de Tanrıya karşı olan kutsal görevimi. İkimiz de konuştuk, ama, birbirimizi anlamak istemeden, birbirimizin sözlerine kulak vermeden. Hepsi bu.

Bu kadarını da anlamış olmak bir şey dedim. İkimiz için de...

Oysa ki... dedi.

Orada da kesti. Zaten cümlesini tamamlamak isteğinde de değildi. Birbirimize söyleyecek bir şeyimiz kalmamıştı. Hoş baştan beri de yoktu ya. Ne var ki, ikimiz de içimizden, kendimizce tamamlayabilirdik bu cümleyi. Bu kadarcık mutluluğu da birbirimize çok görmemekle iyi etmiştik.

Çıktım. İçimde bir burukluk, bir eziklik. İnatla, "açlıktan

olacak" diye düşündüm. Az aşağıda küçük bir bakkal dükkânı vardı. Biraz ekmek; biraz da kaşar peyniri aldım. Çıktığımda elimde olmayarak mescidin oraya baktım. Önünde bir at arabası durmuştu. At, başını torbaya eğmiş, sünepe sünepe samanını geveliyor, sahibi de, sırtını mescidin güneşli duvarına vermiş, bir eliyle sıkı sıkı kavradığı somunundan öbür eliyle büyük büyük parçalar koparark ağzına tıkıştırıyor, üstüne de, yere serili kâğıttaki katıktan, hızlı hızlı, bir şeyler atıştırıyordu. Tam o sırada imam mescitten çıkıp, arabacının yanına geldi. Çömeldi. Kısa bir konuşma oldu aralarında. Adam ağzındakileri bir süre geveledikten sonra kıpırdamaksızın karşıya, delice bir dikkatle atına bakmasından anlıyordum ağzındakileri öğütmeğe durduğunu, koca bir parça somunla kâğıttaki katığından sundu imama. İmam bir şey demeden aldı. Adam, sessiz sessiz bir süre daha geveledi katıkla somunu. İmam ilk lokmayı ağzına atarken, arabacıya bir şey dedi. Arabacı tınmadı. Duymamış olmalıydı. İmam bu kez dürttü galiba. Adam yüzünü atından alıp hızla ondan yana döndü. İmam diyeceğini dedi, arabacı, şöyle bir derlenip toparlandıktan sonra, başını, suçlu suçlu salladı, at da o sırada, torbanın dibinde kalan son saman kırıntılarını toparlayabilmek için, torbalı başını hızlı hızlı sallamıştı, ardından ikisi birden, aynı anda, ellerini kaldırarak yüzlerini göğe diktiler. İmam ilk lokmasını gevelemeye başlamıştı şimdi. At, saman bittiğinden olacak, huysuzlanmış, kişniyordu. Hızla döndüm, aşağı koştum.

İki sokak sonra durdum. Az soluklandım. Sonra bir sokağa saptım. Hantal bir evle kapanmıştı, güneşsiz loş bir sokaktı. Yarısından döndüm. Başka bir sokağa saptım. Onu da bir duvarla tıkanmış buldum. Işıklı, tek katlı, küçük, badanalı evleri olan bir sokaktı. Geriye dönmek zorundaydım. Yüzgeri edip bir süre yürüdüm. Az önceki ıssızlığını yitirmişti sokaklar. Tek tük insanlar, küçük çocuklarla karşılaşıyordum. Hepsi de, çocuklar bile, aynı biçimde daha doğrusu, biçimsizlikte bakıyorlardı yüzüme. Buysa, beni tedirgin etmeye yetiyordu. Kapıları arayan, ama bulamıyacak olan o zavallılardan sayıyorlardı beni de. Başı dönmüşlerden, yeniklerden. Kızıyordum kendi kendime. Sormayı da göze alamıyordum. Sormak boştu da ondan. Gerçi birtakım ipuçları vereceklerdi, ama yüzde yüz şuradan gidilir diyemezlerdi. Bili-

yorum. Gidiş yolunu bilselerdi yüzde yüz kendilerine saklarlar, bu girdili çıktılı sokaklarda boşu boşuna cirit atıp durmazlardı. Üstelik verecekleri ipuçlarına da büsbütün bel bağlamamak gerekti. Kendi yenikliklerini, daha yenilmemiş birine tekrarlatmaktan, onu da şimdiden yenik saymaktan hoşlanabilirlerdi. Verecekleri ipuçları, yüzde yüz doğru da olsa, kendi deneylerinin sonucu olan ipuçlarıydı bunlar, benim işime bu yüzden yaramayabilirdi. Aynı ipuçlarını kullanmam, onların yolundan yürümem, bir yerde yaptıkları küçücük bir yanlışa benim de körü körüne bağlanarak, tıpkı onlar gibi, hiçbir sonuca varamamam demekti.

Kendim denemeliydim. Caddeye çıkıp otobüs durağına gittim. Oradan daha kolay, daha ölçülü biçili, daha sakin bir araştırmaya girişebilirdim. Duraktan burçlar açıkça göründüğüne göre, kapıyı, üç aşağı, beş yukarı, kestirmek kolaylaşacaktı böylece.

Durağın çevresinde önce şöyle bir dolanayım dedim. Küçük bir park vardı orda. Üç dört sıra, bir iki top şimşir, biraz da, kartopunu andıran, göz alıcı renkleri olan ama yalnız o kadar kokmayan o koca koca çiçeklerden. Bol bol da çimen. Yanımdaki ekmekle peyniri yiyerek karnımı doyurdum. Sonra da bacaklarımı uzatıp, sırada iyice yayılarak kendimi güneşe karşı kurutuyormuşçasına gerdim. Gözlerimi yummuştum. Sıra sallandı, biri oturmuş olmalı, alışkanlıkla hafifçe doğrulup gözlerimi açtım. Sıranın ucuna ilişmiş genç bir kız, gülümseyerek bakıyordu yüzüme. Öteki sıralar boştu. Biraz daha toparlandım. Sıranın üstüne bıraktığım güneş gözlüklerimi alıp taktım. Boyunbağımı düzelttim. Saçlarıma da şöyle bir el vurdum galiba. Alışkanlık işte. Başka türlü davranmak elimden gelmedi. Üstelik ayırt edilmek de güzeldi. Hele şehrin birörnek kalabalığında hiçe sayılan suratınızın, bir işe yaramayan giyiminizin burada bir şey sanılması, üstün görülmesi, insanın bayağı hoşuna gidiyordu. Ama bu ayırt edilişin altındaki tuzağı çabuk kavradım. El ele kaldırımları arşınlamak. Cazlı bir iki toplantı ya da düğün. Biraz votka. Bir iki bardak bira. Şehrin büyük caddesi. O ünlü buluşma pastaneleri, kaçamak bir iki öpüşme, sonra da, saatler saatler, kol saatleri, onları orada bileğimizde çoğu zaman unutuveririz. Bu yüzden uzun yıllar kolumuzun varlığından da habersiz olabiliriz. Cep saatleri pos bıyıklı, yaşlı birtakım adamlar, yelek ceplerinden ikide bir çı-

karıp kaçamak bir göz atarlar onlara. Ne bir yere geç kalmışlardır, ne de vakit daha çok erkendir. Yalnız gizli gizli gülümseyerek seyrederler saatlerini. İşleyip işlemedikleriyle hiç mi hiç ilgili değillerdir. Ablak yüzlü kocaman istasyon saatleri her dakikasını, koca bir katar, bir kara tren, deli bir lokomotif, uzun uzun öterek, çekip uzaklara götürür, böylece güç de olsa, onu unutmamızı sağlar. Camlarında kirli bir denizle ince, uzun her türlü gölgeyi yansıtarak derinleşmeye çalışan iskele saatleri, konsol üstlerinde aralıksız tıkırdayan tozlu masa saatleri, yanıbaşlarında uzun yıllardır bitip tükenmek bilmeyen soylu bir direnmenin dantelleri, yün örgüleri, sap işleri, kanaviçelerine eşlik eder bu saatler hep. Danteller kirlenip aklıklarını yitirdiklerinde, yün örgüleriyle kanaviçeler tarazlandıklarında ve sap işleri solduklarında, saat de tıkırtısını keserek, Bitpazarındaki karanlık dükkânların birinde, onlarla ölür gider ve kocaman göstergeleriyle her dakikayı aynı kabalık, aynı birörneklikle gösteren alan saatleri, geçip giden saatler, geçmek bilmeyen zaman. İnsanın tek başınayken susması ya da kendi kendisiyle konuşması sanıldığı kadar korkunç bir şey değildir. Oysa ki, iki kişinin, bir masada, bir odada, sonra da bir yatakta yalnız olan iki kişinin karşılıklı susması ya da karşılıklı gerçekte yine de kendi kendisiyle konuşmaya kalkışması kadar korkunç ne olabilir?

Açıkça kaçtım parktan. Kız, arkamdan bakakalmıştır. "Deli" demiştir. "Aptal" diye düşünmüştür. "Salak!" Olsun. Ne derse desin. Kim ne derse desin.

Sokağın birini bitirip soluklanmadan, hiçbir şey düşünmeksizin, gözündeki partal çuval çıkarılsa da, çevresini göremeyecek olan, anadan doğma kör bir dolap beygiri gibi, alışkın alışkın ikincisini sürüyor, sonra da, en küçük bir kuşkum olmaksızın, üçüncüsüne dalıyordum. Kovalar dolup dolup boşalıyor, bostan sulanıp yeşeriyor, ama beygir, yürüyüşünde en küçük bir aksama yapmadan, dönüşünü soluksuz sürdürüyordu.

Aklıma getirmeliydim. Bir çıkmazla bitti koşum. Önüme birdenbire dikiliveren duvara toslamamak için güç durdum. Ellerimle itercesine yüklendim. Sokak, aşağı doğru biraz karanlıklaşarak uzuyordu. Duvar boyunca yürüdüm. İkinci ama, dar bir duvarla, bıçak gibi, orta yerden, diklemesine kesiliyordu orada

sokak. Bu orta yerdeki duvara kenetlenmiş üçüncü duvar, az önce önüme dikilenin karşılığı olarak, ağızdaki aydınlığa kadar aralıksız sürüyordu. Susuz eski bir kör kuyu kadar korkunçtu sokak. Nice bostanları sulayıp yeşerten at, dönüşünü kesip, yıllardır çektiği suyun bir damlasını olsun tadabilmek için kuyuya yaklaşıyor, gözlerinin bağlı olması dolayısıyla bastığı yeri göremediğinden değil de, bağsız, güdülmeden yürümesini beceremediğinden, kuyuya düşüyor ve kuyuyu işte böyle tamtakır buluyordu. Üstelik baş aşağı düştüğü bu dar kuyudan doğrulup çıkamıyordu bostana. Bostandaki dolabına. Dönmelerine. Surdu bu duvarlar. Bu birbirine kenetli aşılmaz taş duvarlar. Duvara tutuna tutuna dibin karanlığından ağzın aydınlığını buldum yeniden. Tam dönüyordum. Dipteki karanlık, dar duvarın karşılığı olan, ama ağzın aydınlığı içinde güneş gibi parıldayan, göz kamaştırdığından da ilk bakışta göze çarpmayan dördüncü duvarı ayırt ettim. İnanılmaz şey. Bu kapıydı. Kemerli bir eski zaman kapısı. Bir sur kapısı. Aydınlık bir alana açılıyordu. Masmavi bir gökyüzüne. Uçsuz bir enginliğe. Birdenbire iri bir köpek, korkunç bir buldok, havlayarak kesti önümü. İster istemez durakladım. Duvardan yana geri geri giderken biraz biraz da sezdirmeden ilerleyerek iyice girdim içeri. Boş masalarla kimsesiz sandalyeleri o zaman ayırt ettim. Uçuşan ak örtüleri. Ocağın bulunduğu o içerlek kapalı bölmeyi. Köpek bir adım önümde, bacaklarını germiş, suratıma doğru havlıyordu. En küçük bir harekette üstüme atlamaya hazırdı. İyice yapıştım duvara. İşte o zaman, az önce gözüme ilişmeyen uçtaki masalardan bir kadının doğrulduğunu gördüm. Benden yana geliyordu. Arkasında kalan demir parmaklıkla denizi de, evet denizi, o zaman görebildim. Yaklaştığında titrediğimi duydum. Otobüsteki kadındı. Köpeğin yanma gelince, ensesini tutup okşayarak:

Sen ne saldırgan olmuşsun böyle, dedi. Azgın seni!

Sonra bana dönerek:

Özür dilerim! dedi.

Köpeği uçtaki parmaklıklı denizin oraya kovdu.

Deniz güzel değil mi, dedi gülümseyerek. Göz kırpıyormuş gibi de geldi bana.

Onun için geliyorsunuz siz de buraya değil mi? diye sordu. Deniz için.

Şaşkınlıktan kurtaramamıştım kendimi. Köpek, kuzu kuzu parmaklığın oraya gitti, denize sırtını vererek boylu boyunca uzandı yere. Köpeğe baktığımı görünce:

İlk karşılaştığında bağırır, dedi. Azgın! Saldırabilir de. Ama ikincisinde alışıyor. Güldü. Dövseniz sesini çıkarmaz o zaman. Tersine, yaltaklanır, elinizi, ayağınızı yalar, dövmemeniz için yalvarır.

İçeri baktım. Garson yeniden masaya başını koymuştu.

Her zaman böyledir, dedi kadın. Kimseler olmaz.

Bir iki adım attı, dönüp:

N'aparsınız, dedi.

Ayakkabılarının burnuna baka baka gitti.

Yerine oturdu. Sırtındaki mantoyu sandalyenin arkalığına bıraktı. Ona doğru yürümüştüm. Orta yerde durdum. Bacak bacak üstüne atmıştı. Kısaydı entarisi. Dizlerinin üstünde. Yuvarlak, ak. Kolları çıplak, göğsü iyice açıktı. Kalçaları daracık entarisini geriyordu. Yutkundum. Duraklayıp yutkunduğumu görünce bozuldu:

Ne sandınız beni! diye bağırdı.

Mantosunu sırtına alıp sarındı. Bacaklarını örttü, köpek hırlamaya başlamıştı.

Denize nereden inileceğini soracaksın. Alık alık sırıtışından belli. Buradaki, şu masadan görülen neyine yetmez, neyinize yetmiyor sanki anlamıyorum, anlayamıyorum, anlayamıyorum bir türlü.

Ağlayacaktı. Eliyle çabuk çabuk "git git" diye işaret edip sırtını döndü. Köpek handiyse kalkışacaktı. Geri geri gittim. Bölmeyi kıvrıldığımda garsonu demlikteki eskimiş çayı çöp tenekesine dökerken gördüm. Beni ayırt edince yarım doğrularak:

Çay isteyeceğinizi ummuştum, dedi. Taze dem hazırlayacaktım.

Durdu. Sözde anlamlı bir bakışla gözlerimi araştırdı. Sonra:

Her neyse... diye başını iki yana sallayarak çaydanlıktaki eski çayı silkmeye koyuldu yeniden. Çekilmediğimi görünce, alışkın alışkın:

Anlaşıldı, dedi. Şu çöplüğü indiniz mi tamamdır.

Ardından da kendi kendine söylenirmiş gibi yaparak bir önceki ezberlenmiş cümlesinin devamına gözleri kapalı girişti:

Hem anlamadım gitti şu işi yahu! Her gelen inmek için yol sorar, geçmek için kapı arar. Her yer yol, her yer kapı, her yer duvar olduktan sonra, daha doğrusu, ne yol, ne duvar, ne de kapı diye bir şey olmadıktan sonra, ne diye uğraştırırlar kendilerini anlamam. Denizse işte deniz. Önlerinde...

Gerçekten de öyleydi. Bir koşuda denizi bulmuştum. Önce keskin bol bir ışık başımı döndürdü, gözlerimi kararttı. Ulu bir yükseklikteydim sanki. Uçsuz bir boşluktan, yokluktan ve hiçlikten başka bir şey göremedim. Sonra yavaş yavaş iri kayalar, kayaların altında yatan durulanmış çakıl yol, altın kumun düzgün yatağı ve binlerce yılın uçsuz deniziyle göğü kendini gösterdi. Kıyıdaydım. Neden sonra da kendimi ayırt ettim. Kıyıya çekilmiş boş kayıklardan, kayalıklarda güneşlenen suskun martılardan da sonra.

Onca gürültü patırtılardan sonra, kendimi birdenbire uçsuzluğun yanıbaşında yapayalnız bulup, onunla birlikte duyduğumu, onunla birlikte soluduğumu ayırt etmenin verdiği o bir çeşit Tanrısal coşkunlukla, uzun bir süre, hiçbir şey düşünmeden çakıllarda yürüdüm. Denizin kumda pütürlenen, kırılıp dökülen küçük dalgacıklarına basa basa, denizin üstünde yürüyormuşçasına, kıyı boyunca ilerledim.

Çok sonra, serinlik çıkıp, yağmurluğuma sıkıca sarınmak gereğini duyunca akşamın yaklaştığını anladım. Kayalıklardaki suskun martılar, tuhaf tuhaf cıyaklayarak küme küme denizin üstünde dönenmeye başladılar. Kurtlanmış bir cesedin üstüne üşüşen yırtıcı kuşları andırıyorlardı. Birdenbire, ıssız bir çölde sandım kendimi. Titredim. Oysa ki, martılar, her günkü gibi, akşam yemeklerini aramaya çıkmışlardı. Çöldeki yırtıcı kuşlar da, akşamları, midelerini düşünerek, kokmuş ceset, ya da yarası sıcak sıcak kanayan baygın insan avına çıkarlardı.

Şehirdeyken tek amaç kıyıydı benim için. Ötesini düşünmemiştim. Kıyıyla bitecekti her şey. Amacıma ulaşmıştım işte. Gerçekten de her şey bitmişti. Bu kez de buraya hapsedilmiştim. Yola çıktım. Hava kararıyordu. Ortalıkta hâlâ kimsecikler görünmü-

yordu. Martılar, büsbütün azıtmışlardı. Pek bir şey bulamamış olmalıydılar. Gürültüye kulaklarımı tıkamak zorunda kaldım. Tam o sırada, yolun dönemecinde bir karaltı belirdi. Oturduğum yerden sevinçle fırladım. Sonra da güldüm bu saflığıma. Elinde küçük bir yol çantası olan bir genç kızdı bu. Yaklaşınca:

Merhaba! dedi. Kayıkçı mısınız siz?

Konuşmayı uzatmış olmak için:

Bir yere mi gidecektiniz? diye sordum.

Evet!

Nereye?

Yol çantasını yere bıraktı. Ellerini, sıkı sıkı sarındığı yağmurluğunun ceplerinde uzun uzun dolaştırdı. Yumruklarını sıktığını görür gibiydim.

Nereye gidecektiniz? diye üsteledim.

Uzaklara! dedi.

Sonra benim bir şey söylememe vakit bırakmadan, birdenbire, çantasını kaptığı gibi, hızlı hızlı uzaklaştı.

Bayan, bir dakika durun, diyeceklerim vardı size, aslında ben de... diye bağırdıysam da aldırmadı.

Ardından koşmak boşunaydı. Hem neden koşacaktım ardından?

Kayık aklıma gelmemişti. Kıyıya indim. Biraz yürüdüm. Kumda ters çevrili yatan bir tane buldum. Güçlükle de olsa döndürüp, hemen sürdüm denize. Kendim de atladım içine. Açıldıktan sonra kızı görürsem el edip çağırabilirdim. Alacalık gitgide koyuluyordu ama. Birdenbire kayığın küreklerinin olmadığını ayırt ettim. Dalgaların etkisinde sallanarak, beş altı metre açıktan, kıyı boyunca, ağır ağır ilerliyordu. İki elimi ağzıma boru yapıp, kıyıya:

Hey! diye seslendim. Bu kayığın sahibi yok mu? Hey! Kim var orada?

En küçük bir ses gelmedi kıyıdan. Kendi sesimin yankısını bile boşuna bekledim. Bir yandan da bu ölü sallantı, midemi bulandırmaya başlamıştı. Kayığı ne açığa, ne de büsbütün kıyıya sürebiliyordum. Öylece, ne deniz, ne de kara olan bir garip ortamda sallanıp duruyordum. Sonunda baş tarafa geçip, bütün gücümü bacaklarımda toplayarak, kıyıya atladım. Çakıla erişememiştim

gene de, suya düştüm. Dizlerime kadar suya batmıştım, ıslak ıslak çıktım kuma. Dönüp kayığa baktım. Eskisinden biraz fazla açılmış gibi geldi bana. Belki de dışından bakıldığı için öyle görünüyordu. İçinde bulunmadığımdan. Üstelik yönüm de değişmişti, bakış açım da. Kaldı ki, atlarken ağırlığımla, en basitinden, kayığa hız vermiş de olabilirdim. Dikkatle bakınca aldanmadığımı ayırt ettim. Gittikçe açılıyordu. Akıntıya kapılmış olmalıydı. Sürükleniyordu, hem de gözle görülebilir bir hızla.

Kayıkçı işte o zaman yakama yapıştı, sandal biraz da, iyice çöken karanlık dolayısıyla büsbütün gözden kaybolunca.

Ekmek paramızdı bu bizim beyim, diyordu. Ne yaptınız siz! Suya attınız. Çoluğumu çocuğumu aç bıraktınız, aç bıraktınız.

Hiçbir karşılık bulamıyordum. Kayıkçı, benden herhangi bir karşılık alamayınca, zaten hafifçe tuttuğu yakamı bıraktı. Kuru, ama dokunaklı bir sesle sanki bir ağıda durdu. Beni mi suçluyor, karanlığa mı sövüyordu, yoksa karanlıkta yitip giden kayığını mı övüyordu, belli değildi.

Bana dokunan da bu oldu. Kıyıdan yola çıktım. Kaçacağımı sandı. Ağıdı kesip:

Beyim, diye seğirtti ardımdan, beyim. Bırakmam seni.

Bırakmadı da. Sessizce takıldı ardıma. Kaçmayacağımı, ama kayığı ödeyecek kadar paramın da olmadığını, uzun bir süre de olamayacağını, bu yüzden aylarca beklemesi gerekeceğini söylemeliydim. Söyleyemedim. Önce surlara yürüdük. Küçük bir aralıktan üç yanı sur duvarlarıyla çevrili o dar sokaklardan birine daldık. Bilmeden sürdüğümüz karışık bir iki sokaktan sonra da, çabucak durağa çıktık. Şehre gidecek otobüs oradaydı. Işıklarını yakmış bekliyordu. Eve dönünce ilk işim saati kurmak olmalı diye düşündüm. Yarın işe geç kalmamalıydım. İşten çıkınca, tanıdık bir iki tecimevine uğrayıp eve götürülebilecek ek işler araştırmam gerekecekti. Kayıkçı, yarım adımlık bir aralıkla izliyordu beni. Cebimdeki bozuklukları karıştırırken, elimde olmayarak, ayırdığım iki kişilik bilet parasını avcumun içinde, cesaretle sıktım.

1964 • Başgöz Etme Zamanı

Mehmet Seyda
(İstanbul, 15 Ağustos 1919 - 13 Temmuz 1986)

Öykü Kitapları: *Beyaz Duvar* (1962), *Zonguldak Hikâyeleri* (1962), *Başgöz Etme Zamanı* (1963, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Oyuncakçı Dükkânı* (1964), *Garnizonda Bir Olay* (1968), *Anahtarcı Salih* (1969), *Kör Şeytan* (1974), *Bana Karşı Ben* (1976), *Kapatma* (1980).

Başgöz Etme Zamanı

İki arkadaş, Bakkal Haydar'la Ambarcı Zihni, Soğuksu'daki bahçeli kahvede tutuşmuşlar; ha babam, de babam, önce zarlara bir güzel tükürüyor, sonra hırsla ileri doğru fırlatıyorlar. Ortada bir kilo rakı.

Kahveninse, tam "iş saati". Önlüğündeki paraları avuçlayıp şıngırdatarak masadan masaya seğirten garson, arada bir, uzaktan ocakçıya seslenmekte: "Kesme birr... elli birr... çaylar resto, iki limonata!"

Bakkal Haydar öfkeden olmuş sana pancar, kıpkırmızı. Zarı hiç gelmiyor. Ambar memuru Zihni ise, utanmasa, keyfinden ölecek. Bir şans bir şans, deme gitsin. Her zar atışında yalnız kendi değil, üç dört kafa birden eğilmekte:

— Ne attın gene dürzü?

— Düşeş!

— Oyna bakalım.

— Düşeş şu bir, şu iki, şu dört.

Bakkal Haydar patladı artık:

— Ulan zar tutuyorsun sen!

— Valla tutmuyorum.

— Tutuyorsun arkadaş. Nedir bu? Bir dubara, ardından bir düşeş... soktun bizi altı kapıya. –Sağma soluna bakındı.– Nedir bu yahu, anason kısmetliler de gelir hep bizi mi bulur?

Demirci ustası Arif:

— Fincanda attır Haydar Efendi –diye karıştı oyuna–, fincanda atsın!

— Vallaa tutmuyorum âbi –dedi Zihni–, zar bu, dini imanı yok, geliyor işte. Nah bak, sallıyorum!

Sallayıp attı, dört ciharı düşürdü.

— Pes! dedi Bakkal Haydar. Arif Usta'ya döndü: Herifçioğlunda şey şansı var, anlarsın ya? şey şansı. Gel de oyna. Altı yaptık, yedi yapamadık. Partiyi vermişti. Çat diye tavlayı kıracak gibi kapattı hırsından.

Zihni önüne bakarak kıskıs gülerken, Arif Usta, nikotinden sapsarı parmaklariyle bıyık burup başını salladı:

— Ee, bazen böyle olur Haydar Efendi, ummadık taş baş yarar.

— Bilâder, oyundan anlasa yüreğim yanmaz –diye söylendi Haydar–. Şu boku bizden öğrendi, bizi yeniyor, olur mu bu?

Yaşlı demirci, ambar memuruna baktı:

— Benle de var mısın?

— Nesine?

— Nesine istersen!

Zihni, açıkgöz, "Bir kilo rakısına..." deyince, Bakkal Haydar atıldı:

— Yağma yok oğlum? Beleşçiye bak be! Benden aldığını ona mı devredeceksin? Senden de bişey çıkmalı, başka bişeyine oynayın.

— Nesine?

Çok düşünmeden bunu Arif Usta, kendisi buldu:

— İstanbul'un Florya'sı neyse, bizim Kapuz'umuz odur. Önümüzdeki pazar Kapuz'da bir ziyafetine... dedi. Ha, razı mısın? Şöyle çoluk çocuk bir arada. Köroğlu ne zamandır "Gidelim" diye tutturdu. Bir ziyafetine?

Elbette konuşacak; tavla bir, pişti iki, üstüne oyuncu yok onun. Ne yapar yapar, yener.

Zihni de bildiğinden, korkusunu gizlemedi:

— İnsaf! Dediğin en azından yirmi kâğıda patlar Ustacığım, yıkım. Hem biz pirim mirim de almadık daha. Söylentisi var, verilecek deniyor ya, kulak asma. En iyisi gene rakı, rakısına oynarız, kazanan evinde içer afiyetle.

— Bubasının akıllı oğlu sen min? dedi Bakkal Haydar. Evinde afiyetle içermiş. Öyle bok yimek olmaz, içersek birlikte içeriz. –Sinirli sinirli, bir kez daha oynamalarını önerdi. Olunca iki kilo olsun bârim, hepimize yetsin!

Oynadılar, ama yok işte, Tanrı o gün vermemiş, kesmiş nasibini; gene yenildi. Rakılar onun üstüne kalınca, öbürleri ırmik helvasıyla patlıcan dolmasını paylaştılar kendi aralarında.

Kararlaştırıldı ki; pazar sabahı, tam 8'de, iskele başında. Herkes "nevale"sini getirecek. Çatal, bıçak, su mu aman unutulmasın.

Parti başına gelmiş kürdan saplı lokumları bir yirmi beşlikle garsona geri verdiler. "Biz yabancı mıyız ulan? Her gün buradayız." "Ayıp salladın âbi..." dedi garson, önlük cebine attı parayı, Ufaklığı avuçladı:

"Ha berekât!" Ve seğirtti bir başka masaya.

İskeleye ilkin demirci Arif Ustalar düştü, ardından Bakkal Haydar Efendi ailesi. En sonunda, ambar memuru Zihni, genç karısı Hüsniye, "kayınvalidesi" Sıddıkânım. Yeni evliler. Bu bakımdan, Kapuz âlemi tombalak Hüsniyânım için balayı gezisi gibi bir şey. Süslenmiş püslenmiş. İkide birde başörtüsünü düzeltiyor. Basmış pudrayı, basmış pudrayı ama, yuvarlacık burnunun tepesinde bir türlü kurumak bilmeyen ter tanecikleri. Yüzgörümlüğü altın iğnesi iyice görünsün diyerek mantosunun yakalarını açmış; hem onu, hem kat kat gerdanını gösteriyor.

İrice bir sandal bulup doluştular. Daha kimse kimseyi ağız tadıyla incelememişken, demirci Arif Usta'nın pehlivan yapılı oğlu Vedat asıldı küreklere. Önce mendireğin burnunu nişanlayıp, oradan açığa vurdu.

Bakkal Haydar'ın kızı Türkân'a gelince; kara güneş gözlüğünün ardında biraz rahatsız, kaçamak bakışlarla oğlanı süzüp duruyor. Nedenini bir kendi, bir de Tanrı bilir; baktıkça içerliyor ona. (Hıh maymun suratlı, eşek kafalı.)

Denizde hafif yollu bir poyraz. Suyun yüzü kırış kırış.

Ambar memuru Zihni, denizden ödü kopan eşinin sıkmış parmaklarını, sözde ona yürek pekliği veriyor, aslındaysa, ken-

disi, karısının parmaklarından "medet" umuyordu. Ufak dalgalar gelip sandala çarpmıyor mu, o minare boyu şeylerle becelleşiyorlarmışçasına içi daralıp gözleri kararıyordu. Evinde de böyle o; ikinci katın balkonundan aşağıya bakamaz.

Bakkal Haydar'ınki, demirci Arif Usta'nın eşi Fatmânım'ı siper almış, küçük kızını emziriyor. Çocuk, kırklık anasının memesine yumulmuş, ha bire çekiştiriyor ve umutsuzca viyaklıyor. Bir âlem.

Fenerin altındaki kayalıklar epeyce dalgalıydı, o yüzden Vedat sandalı daha açığa aldı. "Şimdik iyi gideriz!"

İskelebaşı-Kapuz arası her pazar dolmuş yapan motorlar, yüklerini kumluğa boşaltır boşaltmaz ikinci posta yapıyor, çift kürekli bir başka sandal onlara gitgide yaklaşıyordu.

Arif Usta gördü:

— De bakalım oğlum, de bakalım... hani ya? Şunlar geçmesin bizi, utandırmasın.

Babasının dürtüsüyle küreklere daha istekli, hırslı yapıştı delikanlı. İkisi birlik suya dalıp çıktıkça, sandal hızla ileri atılmaya başladı. Kıvırcık saçlarından bir tutamı alnına düşmüş, oradaki tere yapışıp kalmıştı.

Türkân'sa, bir ona, bir gerideki sandala bakıyor, bakıp gülümsüyordu. Çıkardı gözlerinden gözlüğünü, "Yetişemezler!" dedi, gene taktı. Sinema perdelerindeki mızraklı yerlilerin saldırısından kaçırılan bâkire heyecanıyla kıpır kıpırdı o sıra.

Bakkal Haydar –öfkesi geçmemiş olacak–, karısının eline yapışık ambar memuruna takıldı:

— Sen de gençsin, görelim, biraz da sen çeksene!

— Yaa vallahi çocuk yoruldu, dedi Sıddıkânım.

— Ben kürek çekmesini bilmem, dedi Zihni.

— Ne bilirsin pekiy, sade zar tutmasını mı?

— Yavu tutmadım, gözünün önünde salladım Haydar âbi. İnanmıyor!

— Belli olur birazdan. Evden tavlayı gettim, aha kilimin içinde, oynar annarız.

— Karısının yanında çocuğu rahat bırak Haydar, dedi Arif Usta. Kendine madem bu kadar güvenin var, erkeksin, benle oyna.

— Ne var yani, vakit bol, senle de oynarım.

— Ben öyle bir kilo rakısına oynamam ama.

— Daha fazlasına da ben gelemem arkadaş, kumarbaz değilim ben; parasına değil, keyfine.

Taşı gediğine koymuştu ya, ayıbı yüzüne vurulan Arif Usta geri kalmadı ondan. Yele karşı dört kibritle bir cıgara yakarken:

— Ola Haydar, dedi, terazin gibi doğrusundur. Oyuncu dişine göreyse her bokuna oynarsın, işine gelmezse kumarbaz değilsin!

Fatmânım kocasının çekti ceketini:

— Sus ayol, ayıp.

— Burda biz bize, açıktayız... dedi Arif Usta. Ayıbın nerede olacağını sen bilirsin karı!

Susturdu karısını, hem de utandırdı.

Zihni'nin eşi Hüsniye, "Sen onlara uyma!" gibilerden kocasının parmaklarını, kimse görmeksizin, sevdi usul usul, okşadı. Evdeki konuşmaları yeniliyor, "Biri bakkal, biri işçi; sen bugüne bugün memursun..." demiş oluyordu. Annesi Sıddıkânım'a gelince, hepsinden çok yaşamış, gün görmüş değil mi? Çıkıştı ortaya:

— Çekişmeniz hiç tükenmez mi sizin? Şunun şurasında azıcık hava alacak, deniz derya göreceğiz. Hiç akıl yok, çata küte ne var tavlaya kapanacak? –Fatmânım'a barışsever bir bakış yolladı. — Saçı sakalı ağarmış ama, seninki de beş aylık bebek Fatma!

Kadın, kucağındaki gerçek bebeği anasına, Mürşide'ye geri verirken içini derin derin çekti bir. Kocası mı? Aman aman! Çarşı içindeki o güzelim dükkânı sen kumarda batır, git İşletme'nin gündelikçisi ol. Şimdi herkesi ütüyormuşsun, kaç para eder? Ustabaşıymışsın, neye yarar?

Büyük Kapuz'u geçip Uzun Kum'a çıktılar. Zihni, becerikli, daha kimsenin kapmadığı gölgelik bir yer buldu. Yele karşı da koruyucu. Öteberi el birliği ile boşaltıldı. Dolma tenceresinin kapağı açıldı, içine bakıldı. Patlıcan değil, yaprak dolması yapılmış. Arasına yerleştirilmiş erikler Hüsniye'nin ağzını sulandırdı bayağı. Eğildi, aldı bir tanecik, attı ağzına. Çok beğendi:

— Ih ıh ıh, eline sağlık Fatma abla. Sade ben bunu yiyeyim, doyarım.

— Afiyet olsun, eh işte biraz bir şeycik, elimizden gelen bu.

Erkekler tavlanın başına çökerken onlar sofrayı hazırlamağa koyuldular. Çatal kaşıklar, peçeteler, bardaklar çıktı ortaya. Evden kilim getirmeyi bile unutmıyan Fatmânım, ne hanım kadın olduğunu bir kez daha tanıttı:

— Dolmaları kayık tabağına koy Hüsniyecim. Sıddıkânım, sen de yumurtaları soyuver. Mürşidecim, sen karışma, çocuğunu uyutmağa bak!

Böyle demiş, onlardan daha önce davranıp, bıçağı kaptığı gibi salatalıkların başına geçmişti. Tereotu, zeytinyağı, sirkesi tuzu yanıbaşında. Bir salata yaptı ki, kişi parmaklarını da birlikte yesin.

Vedat kumluğa çıkmadı onlarla, sandalın içinde soyundu. Esmer, iri kıyım gövdesini, geniş göğsünü verdi güneşe.

Küçük kardeşini kucağına alıp oturmuş, ileriye doğru çakıl taşları fırlatıyordu Türkân. Sandaldan yana bakmamağa çabalıyorsa da, pek olmuyor gibiydi. Başına ak damalı kırmızı bir mendil bağlamış, saçlarını onun içine almış, gözlüğünü çıkarmıştı. Fındık küfü renkli gözlerini kısmış adamakıllı, dalgalar önüne doğru köpüre köpüre gelmiyor mu, gülerek ayaklarını çekiyordu. Çok gıdıklanır. Birazdan denize atlıyacak delikanlının kaba sabalığını pek beğenmeyip, onun yanında kendisini oldukça ince, daha görgülü, daha bilgili ve daha akıllı saydığı belli. Ayıplanacak nesi var bunun? Vedat dediğin, Ereğli Kömürleri İşletmesi'nin Merkez Atelyesi'nde sıradan bir işçi alt yanı. Okuması yazması kıt. Evlere boru, sifon onarımına gider. Eli mi ağır nedir, tez çıkmaz gittiği evden, kendi anası söylüyor işte, bütün gün oyalanırmış. Gene kulağına çalındığı gibiyse, mühendislerden birinin baldızıyla o biçim... (Hadi canım, kim bakar bu ayı gibi şeye?) dalgası varmış. "Hıh..." dedi. Kendisi, Türkân, öyle mi ya? Lise ikide. Hem böyle, hem de herkesler beğenir onu. "Çok kanı sıcak kız şu Türkân!" derler. Sinema artistlerinin renkli resimlerinden yapılmış koskoca bir albümü var üstelik, bakan imreniyor. "Kız, nasıl topladın bunları?" diye şaşan şaşana. Ağzı sıkıdır bereket versin, kimseye açmaz gizini. Onları getirip veren kimdir? söylemez. Kim getirecek? bitişikte oturan Halkevi Sineması'nın makinisti getiriyor. "Bakalım beğenecek misiniz Türkân Hanım?" deyip, saklı saklı

eline tutuşturuyor. Bunun gibi değil ki, kibar çocuk. Yaa, böyle işte. Vedat'ın mühendisin baldızıyla dalgası varsa, kendisinin de o makinistle var. Hem durumu çok üstün onunkinden, canı bugün istese bugün evlenirler. Bakalım Vedat mühendisin baldızıyla evlenebilir mi, verirler mi o kızı ona? E, ne diye hindi gibi kabarıp duru öyleyse? (Çalımın kime eşek kafalı?)

Delikanlıya bakarken bunlar geçiyordu usundan. Bunlar ve daha başka şeyler... Bir ara, nasıl olduysa, o göz alabildiğine uzanan kumlukta Vedat'la kendisinden gayrı kimseler kalmadı. Ondan geri kalmadan soyunup dökündü Türkân da. Bir yerlerden buldu, biri uzattı, Heddy Lamar'ın filmde giydiği düz kara mayoyu giyindi. Giyinirken sakınmıyor, ona yalnız ardını dönüyor, askının yalnız tekini bağlıyordu ki, anlasın baldız hanım... bir de Türkân var bu dünyada. Vedat'ın gözleri üstündeydi zaten. Hep ona bakıyordu; aynada, soyunurken, kendi kendine baktığı o tutkun bakışı gibi. Derken, kafasını kaldırınca gerçekten böyle olduğunu ayrımladı. Nerde, hani o deminki Türkân, doğanın güzelliğine kendi güzelliğini katmaktan yılmıyan, kuşkusuz kız? Bir üzüldü, bir utandı, bir sıkıldı; yerin dibine geçti.

— Ben Kapuz'a gidiyorum... diye sesleniyordu delikanlı. Gelmez misin sen de!

— Hayır, gelemem, orda işim yok... dedi kız, ters ters.

— Eh, keyfin bilir.

Sandal uzaklaştı ağır ağır. Genç kızsa, artık o yana hiç bakmadı. (Keyfin bilirseymiş...) Çatındı. Gözlerini ufka dikti. Kucağında küçük kız kardeşi, avcu onun saçlarında, öyle durdu kaldı. Tümden silinmiş, boş ama yatışmamış bir usla, kaldı.

Yel öğleden sonra iyice azıttı işi ve dalgalar irileşti.

Erkekler yüklerini almış, olacakları denli olmuşlardı hani. ambar memuru Zihni koydu başçağızını karısının tombul dizine, oh efendim, uyudu. Ötekiler de birer kıyıya çekilmiş şekerleme yapıyor, kestiriyorlardı.

Fatmânım, kışa hazırlık, yün örüyordu. Gözü, Zihni'ninkinin karnına ilişti:

— Yolcu ne zaman geliyor, Hüsniye?

Taze, kızardı bozardı:

— Kısmetse üç ayı var ablacığım.

Bakkal Haydar'ınki, Mürşide:

— Benimkisi çok zor oldu bu sefer, dedi. Çok zor. Kardeş, öldüm öldüm dirildim.

Fatmânım, "Elbette zor olur kadıncağızım, şeytana uyup bu yaşta doğurulur mu?" diyecekken caydı, gene Hüsniye'ye:

— İnşallah loğusa şerbetini kendi elimle kaynatacam, diye söz verdi.

— İnşallah ablacığım, inşallah. Korkmuyorum dersem, yalan.

— Oğlan mı istiyorsun sen, kız mı?

— Ben kız istiyorum, Zihni oğlan.

— Erkekler nedense hep oğlan ister, dedi Fatmânım.

Kendi üstüne kuma tutan ölmüş kocasını anılayıp:

— Köklerine kibrit suyu, dedi Sıddıkânım da. Hangisinden hayır gördük? Şunlara bak, yediler içtiler, yan gelip yattılar; sen kur, sen kaldır sofrayı. Hizmetlerini gör onların, dayak ye onlardan, saçını süpürge et, yaranama.

Eteklerini sıyırmış, dizkapaklarına değin suya girmişti Türkân. Köpükler bacaklarına değdikçe boynunu geriye atıyor, hafif, içinden gülümsüyordu.

Haydar Efendi'ninki danıştı:

— Sen gittin gördün, öbür taraflar da çok kalaba mı Vedat? Hiş, de bana, kalaba mı?

Başı kolunun üstüne yaslı, uyuklayıp duran delikanlı:

— Çok kalabalık teyze, dedi, Zonguldak Kapuz'a boşanmış bugün.

Kadın, suda eğlenmeğe çalışan kızına baktı:

— Türkân'ın canı sıkıldı burada, onu biraz o taraflara götürüver hatırım için. Eğlensin. Bizle oturdu, bizle kalktı zavallı.

— Gelmez ki.

— Ben derim, gelir. Kız Türkân! diye seslendi kızına. Kardeşini, Oya'yı da alın da Vedat âbinle dolaşın azıcık, sıkıldın.

Anasından bunu hiç ummayan kız şaşırdı ya, kunduralarını tezce ayaklarına geçirip yaklaşmakta da kusur etmedi.

— Sıkıldın kızım, sıkıldın. Sen de sıkıldın, Oya da sıkıdı. Dolaştırsın Vedat âbin sizi...

Delikanlı doğrulup kalkmış, bekliyordu. Dudaklarında betine dokunan, "Hani gelmezdin?" diyen bir gülüşle. (Hıh, maymun suratlı...) İçinden geçirdi gene: "Ben sana gösteririm gününü."

Ortalarında boşluk, yürüdüler. Oya, hoplıya zıplıya önlerinden gidiyordu. Tam gözden yok olurken bir de bakıyorlardı ki önlerindeymiş meğer, taflanların arasına girmiş. Kendilerini korkutmak için bekliyor. Pusuda.

— Gööööö!

— Kız ödümü kopardın!

İlkönce Büyük Kapuz'a, oradan da –kayaların üstündeki daracık geçiti elele aşıp– "İşletmenin Tersanesi"ne geçtiler. (Bıraksa ya elimi!) Belki öyle, Vedat tuttuğu eli bırakmıyordu ama, kendisi de elini ondan kurtarmak için hiçbir şey yapmıyordu.

Tahta ayaklar üstünde kurulu, yüksekçe bir soyunma yeri vardı burada. Mühendis ve memur karılarıyla eşleri dostları, soyunmuş, dökünmüş, kumlara serilmişler. Çoluk çocuk. Kimi de yüzüyor. İlerideki sivri kayanın ta tepesinden, bir iki genç suya balıklama atlıyor, genç kızlara gösteriş olsun diye çıkıp gene atlıyordu.

Durup onlara bakarken:

— Neymiş sanki? dedi Vedat, ben böyle atlamam, havada iki de takla atar öyle atlarım. —"Ha ha ha..." diye eğlendi kız, çekiverdi elini.— İnanmazsan şimdi gideyim gör bak.

— Gidemezsin, oradan giremezsin ki... Orası mühendislerin, büyük memurların yeri.

— Olsun varsın, çoğunu tanırım ben bunların.

Hem de gidecekti ama, Türkân alıkoydu. İçinde bir yürek acısı varmış gibi somurtmuş, aynı zamanda, onu kışkırtıp incitmekten korkuyormuşçasına bir an kararsızlaşmıştı. Sonra, kendince önemli bir sonuca ulaşıp delikanlının dirseğini dürteliyerek:

— Gel gel, biz en iyisi gidelim burdan... dedi. Hişt Oya, düş önümüze!

Kızın canının neye sıkıldığını yorumlıyamadı Vedat. Ne zamandır araları gergin zati, o geçmiyor. Başka şeye kızmıştır da öcünü kendinden alıyor ola ki. Şirret mirret ama, ay parçası gibi kız. Demin eteklerini sıyırınca nasıldı? kaymak. Aklına koymuş bir kez; alacak. Hele gündeli artsın, hele askerden dönsün bir,

olacaktı bu iş. Tut ki Bakkal Haydar vermiyor, baba-oğul gereğini düşünürlerdi o zaman. Eve sık sık girer çıkar, kandırıp odana çağırdın mı, kapıyı güzelce kitledin mi, ötesini Bakkal Haydar düşünsün. O yüzden şimdiden şımarmasın diyerek boş veriyordu ya, anlamıyor. Eli eline değsin istedi, tutacak oldu, çekti Türkân.

— Ne var?

— Hiç.

— Demin, az önce keyifliydin, keyfin kaçtı.

Apansız yaşlar doluştu Türkân'ın gözlerine. Allahtan ki, güneş gözlüğü var. Yavaşça, içini çekerek:

— Ölsem, diye mırıldandı, geberiversem.

— Hayrola? Dur bakalım, Tanrı korusun! dedi Vedat. Ben varken... diye ekledi.

İki kız kardeşi Büyük Kapuz'a, gazoz içirmeğe götürdü. Nazlanmadan aldı Türkân. Pek susamış, gırtlağı kurumuştu. (Erkek değil mi? eşek gibi alacak.)

— İç bir gazoz daha.

— A'ah, istemem.

— Hadi, iç iç...

Kapağını kendi eliyle fırlatıp uzattı şişeyi. Kız gazozu içerken aralarında sessiz, şimşekli bir bakışma. Yarısını da Vedat içti; onun dudaklarının değdiği yerden. (Oh be!) Gözlerin gene aradıysa da Türkân bağışlamadı ama, hırçınlığı, küskünlüğü yatışmıştı enikonu.

Oya, elinde birkaç eğrelti otu, önden koşuyordu gene. Saklanıp korkutmağa.

Vedat dedi ki:

— Ne dönüyoruz hemence? Burada başka bir sandal tutayım, açılalım, denizimize girelim. Bilmez değilsin ya? bilirsin.

— Sen avcunu yala, avcunu... diye homurdandı Türkân. Denizimize girelimmiş... iştahını mühendisin baldızına sakla e mi?

Böylece ayakları suya erdi delikanlının.

— Mühendisin baldızı mı? diye parladı o saat. Hepsi uydurma namussuzum, hepsi. Aramızı bozmak istiyenlerin uydurması. Bilirsin ki ben...

— Sus şimdik, Oya duyacak!

"Ben..." diye başlamak, gerçek durumu olduğu gibi açıklamak üzereyken Türkân eline bir şey batan kardeşinin yanma koştu. Çöpü çıkardı, ağlamasını dindirdi ve onunla birlikte yürümeğe başladı. Yarı anlaşabilmiş, yarı anlaşamamış, döndüler konuşmadan. Oğlan tedirgin, kız rahat.

Öğleden ne artmışsa akşam yemeği oldu. Sofra toplandı. Deniz adamakıllı bozduğundan, yürüyerek dönmeğe karar verildi. Kilimi, kabı kacağı sandala koydular ki, Vedat götürsün.

"Kayık çok hafif, çok sallanacak. Hiç değilse biriniz daha gelsin otursun!" derken Türkân'ın yüzüne baktıysa da, havaya. Anasının babasının içinde, genç kız oralı bile olmadı. Gözlerini güç ayırıp çevirdi başını. Haklı olarak kızmıştı üstelik: (Sen beni, yok yere ele vereceksin!)

Yola çıkıldı ondan sonra. Mideler dolu, yokuş dersen dikine, ter bastı hepsini. Hele Hüsniye, karnındakiyle, iki adım yürüdü mü tıkanıyordu. İşletme'nin römorkörüyse, gelmiş aşağıdakileri topluyor. Yukarıdan bakıldı mı, gölde yüzen kuyruğu dikili ufak bir ördeğe, bir oyuncağa benziyordu. Dumanı caba. Küçük Oya tutturdu da tutturdu:

— Yaa ben yürümem, ben yoruldum, biz de ona binelim anne.

Parmağı ile gösteriyor, ağlıyordu. Durdan sustan anlamaz. Fatmânım, "vicdanlı kadın", dayanamadı:

— Efendi, çocuk ağlıyor... diye duyurdu. İllâki romörköre binecekmiş!

Arif Usta ceketini koluna asmıştı. Ter burnundan damlıyor. Eşini tersledi:

— Nene gerek senin kadın, tasası sana mı düştü? Yanında dağ gibi babası, aslan gibi anası. Hem biz daha o romörköre binecek kadar olduk mu?

Canı burnundan çıkan Haydar Efendi:

— Şimdi senin dağından dalyanından başlarım... diye homurdandı. Ne istiyon arkadaş? Çocuktur ağlar, sen büyütmedin mi?

Sıddıkânım, deminden beri kendisini yedekte sürüklemeğe uğraşan sıska damadının kolunu salıverip çöktü oradaki taşın üstüne. Çökerken:

— Hah, dedi, kapışın da gelip geçene eğlence çıksın!

— Sen bize bakma valdânım, biz şimdi kapışır, şimdi barışırız. Öyle mi?

Bakkal Haydar elini gözlerine siper edip taflanlar üstünden hâlâ şavkı vuran akşam güneşine baktı. Arif Usta'yı dürteledi:

— Maaşallah, biliyon mu? Sabahtan doğan çocuk akşama buba diyecek. Bi uzun bi uzun arkadaş, üç kez uyuyup uyanacaksın ki gün kavuşa.

İnsan güldürmekte birebir. Oradan, gözü kızına kaydı. O en gerideydi. Bakışlarını, ta ötelerde, küçüle küçüle nokta olmuş sandaldan ayıramıyordu.

— Dünürüm, deyip yeniden dirsek attı Arif Usta'ya. — İçtenleşti miydi Ereğlili diyeleği depreşir. — Görüyon ve biliyon, kız elinde böyüdü; başlık olarak ne verecen?

— Dünürün batsın bre herif, senin gibinin kızına ne verilir!

Aldı başını yürüdü Arif Usta. Ama az ileride zınk deyip durdu. O ayrı iş, bu ayrı iş. Haydar Efendi'yi bekleyip koluna girdi. Zorla girdi. Arada sırada birbirlerine dirsek atarak, koldan çıkarak, kola girerek çekişe çekişe pazarlığa giriştiler. Yokuş tükendi, haberleri yok.

Kadınlar anlamaz mı? Hemen başlar bir araya geldi. Onlar da unuttular yokuşu. Yalnız Türkân sokulmasın, o zaman susuyorlardı.

1965 • Elbiseciler Çarşısı

Kâmuran Şipal
(Adana, 24 Eylül 1926)

Öykü Kitapları: *Beyhan* (1962), *Elbiseciler Çarşısı* (1964, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Büyük Yolculuk* (1969), *Buhurumeryem* (1971), *Köpek İstasyonu* (1988, Türkiye Yazarlar Birliği Hikâye Ödülü). Bir öyküsüyle 1953 Türk Dil Kurumu Hikâye yarışmasında ödül aldı.

Elbiseciler Çarşısı

Masa başında oturmuş, kitap okuyordu. Hayır hayır, okumuyor, sayfaları çeviriyordu sadece. Bir de gürültü çıkarıyordu ki parmakları! Bazen kısa bir süre sessiz duruyor, sonra gene, bu kez daha bir sinirli, devam ediyordu. Bir şeyler arar gibi. Arasa bulabileceği, ama bulmak istemediği, boyuna arayıp durduğu, burnunun ucunda, ama görmediği, görmek istese görebileceği, ama görmek istemediği bir şeyler arar gibi. Kulakları mutfaktaydı. Aralık kapıdan sızan seslerde. Seslerin kesilmesinde. Şırıl şırıl su altında yıkanan tabak, bardak ve kaşıkların şıngırtısını açık seçik işitiyordu. Ama ikide bir ona öyle geliyordu ki, sesler kesilecek, karısı çıkışacaktı birden. Ona neden gitmediğini, bu vakit olmuş neden evde kaldığını soracaktı. Oysa hanidir bir şeycik sorduğu yoktu karısının. Günlerdir sessiz bir gölge gibi evin içerisinde dolanıyor, pek seyrek ağzını açıp bir şey söylüyordu. "Karnın aç mı? – Yemek yiyecek misin? – Ne zaman döneceksin?" Bazen de: "Ben annemlere gideceğim." diyordu. Son zamanlarda sık sık annesine gitmeye başlamıştı. Kimi akşamlar ancak kendisi geldikten sonra eve dönüyor, ama sormuyordu neden geç kaldığını. Karısı: "Yemek yedin mi?" diyor, yememişken: "Yedim," diye cevaplıyordu. "Çay pişireyim mi?" diye soruyordu karısı sonra bir ara. "Hayır, istemem!" diye yanıtlıyordu sert. Kendisi kitap okuyor, ya da yazı yazarken, hemen karşısındaki koltukta karısı bir süre ses etmeden oturuyor,

boynu bükük, suçunu bilir, uzlaşma arar; ama oralı olmuyordu. Derken, sıkılmış, radyoyu açıyordu karısı. Gürültüye önündeki kitap kâğıttan başını kaldırıyor, dik dik bakıyordu. Radyo sesi kısılıyor, karısı bu kez eline bir roman alıp okumaya başlıyordu. Arada bir başını kaldırıp, âdeta bütün bir gündüz evde olmayışının hesabını vermek ister gibi: "Annemin selâmı var." diyordu, "Hüsnü Bey'in de. Nermin'in de." Selâmları sessiz, soğuk, ima yüklerinden soyup alıyor, üzerine zırhtan giysilerin geçirip, bencilliğinin, hoşgörmezliğinin, ama en çok bağışlamazlığının, dünyada, dünyalarda bağışlamazlığının rahatlatıcı kollarına bırakıyordu kendini. Ama yine de bir yaprak oynuyor, bir dal eğilip bir serin meltem esiyor ve derken balkondan içeri süzülen bir güvercin sesine aralanıyordu perdeler. Birden başını kaldırıp, sitemli gözlerle karısına bakıyor, gücenik, dargın: "İnsan bir kahve yapar hiç değilse!" diye sesleniyordu. Karısı tam da bunu bekliyormuş gibi hemen fırlıyor yerinden, mutfağa yollanıyordu. Kaşla göz arasında bir fincan kahve getirilip önüne konuyor, ama o el sürmüyordu kahveye. Biraz sonra dayanamayıp, sesleniyordu karısı: "Kahven soğuyor; iç, sonra çalışırsın." "Sen içmiyor musun?" diye soruyordu karısına. "Bana bu saatten sonra dokunuyor kahve." diyordu karısı. Susuyor, kahveyi iyice soğutup bir yudumda dikiyordu kafasına, bir parçasını da fincanın dibinde bırakıp, tabağı sert bir el hareketiyle bir kenara itiyordu.

Musluktan akan su sesinin kesilmiş olduğunu farketti. Tabak, fincan ve çanaklar raflara dizilmeye başlamıştı. O gün sokağa çıkmayacağını, inadına çıkmayacağını, her gün erkenden giderken bu vakit olmuş hâlâ evde bulunmasının nedenini karısının pekâlâ sezdiğini, buna asla müsaade etmiyeceğini, karşı koyacağını, ne bahasına olursa olsun karşı koyacağını düşündü. Ama tuhaf, bugüne değin hiç oralı olmadığı bir şeye karşı devleşmiş bir merak duygusu yakıp kavuruyordu içini. Bir barut fıçısı yıllar yılı hazır beklemiş, bir akşam öncesi, karısının eve dönüşünde, aynalı dolabın açılıp kapanışında her zamankinden ayrı bir gıcırtının algılanışıyla alev almıştı birden. Belki de her vakitki doğal açılıp kapanışıydı dolabın. Ama taş düşmüş bir kez suya, sular bulanmıştı. Gemi demir almış, yarınsız yarınlara doğru yola koyulmuştu.

Karısının hâlâ mutfakta eğleştiğini görünce içerledi. Ama gereksiz bir içerlemeydi bu. Nasıl olsa her gün çıkıyordu karısı sokağa. Çarşıya öteberi almak için, ya da annesine gitmek için. Karısının annesine gitmek üzere evden ayrıldıktan sonra izleyeceği yolu gözlerinin önüne getirdi. Önce yokuş aşağı bir on dakika, sonra sağa yokuş yukarı. Sonra bir apartımanın dış basamaklarından inilip, bir zemin katın kapısı çalınacak. Bir anne, sevilen, her şeylerden çok sevilen bir anneyle kucaklaşmadan sonra karşılıklı kahveler içilecek. Sonra başlıyacak konuşma, her zamanki, yıllar, yüzyıllar önceki. Kendisi de varken mutfaklarda, arka odalarda, kapalı kapılar arkasında sürdürülen konuşma, yerleri değişen tek tük sözcüklerle başlayacak. Yeniden kayınvalide: "Nasıl?" "Her zamanki gibi." diye cevap verecek karısı, "Sabah gider, akşam gelir. Çekilir oturur divana, surat asar, hep surat asar. Radyoyu açsam bağırır, bir şey söyliyecek olsam lafı ağzıma tıkar. Boyuna kitap okur, boyuna yazar. Hiç ses olmayacak, gürültü olmayacak evin içinde. Ama ben elime bir kitap alsam, kalk çay yap, kalk kahve yap! Bıktım vallahi, bıktım!" Kayınvalide önce kararsızdır: "Bilmem ki kızım, sevdiniz birbirinizi evlendiniz. Ne bileyim, ne diyeyim. Sabret, iyi olur belki." Ama sonunda huysuz, asık suratlı damada karşı yine de sahip çıkar kızına: "Gel birkaç gün kal bakalım burada. Getir makineni, getir dikişlerini, burada dik!" Ama akşam eve dönüşte, umulmadık bir gülümseyiş, hanidir beklenen ama beklenmedik bir tatlı söz, bir bakış, ele kendini vermek istemeyen, ama ele geçirilmeyi arzulayan, arkalardan, gerilerden bir bakış, henüz omuzlardaki yükün sanıldığınca ağır olmadığını, insanın çok çok daha karalara katlanabileceğini, karşılıklı içilen bir akşam çayının, bir sütlü kakaonun hatırı için daha bir zaman fincanlarda soğutulan çayların sineye çekilebileceğini, okşanmasının unutulduğundan korkulan saçların beklenmedik bir dokunuşla özlem dolu günlere güçleneceğini karısının gözleri önünde sergileyince iş değişiyordu.

Mutfak kapısının açıldığını işitince heyecanlandı. Nedense doğrulup kalkacak oldu, ama ayağı portatif masanın çapraz tahtalarına takılınca, gerisin geri somyanın üzerine yığıldı. Karısı da mutfaktan çıkmış, dosdoğru yatak odasına girmişti. Bir san-

dığın yavaşçacık açıldığını duyup hafifledi biraz. Ama yine de bozulmuş bir denge, terazinin bir gözü henüz yaydan fırlamamış okların ağırlığı altında alabildiğine inmişti aşağı. Usulca kalkıp karısının yanma varsa, yıllar gerisinden kollarını boynuna dolasa, ya da çenesini avuçlarının içine alıp, parmaklarını, öpüldüklerinden habersiz, karısının dudaklarında gezdirerek her şeyin bir şaka olduğunu, gece görülen korkulu düşlerin, hor görülmeler, aşağılanmalar, itilip kakılmalar ortasında yaşanan, yıllar boyu yaşanmadan yaşanan gündüzlerin biraz ileriye vardırılmış şakadan başka bir şey olmadığını söylese, bir bunu yapabilse, her şeyin yeniden yoluna gireceğini, aynaların güleceğini, bir bunu yapabilse boşanmış zembereklerin kurulup, çarkların yeniden çalışmaya başlıyacaklarmı düşündü. Kâbusların güçlü güçsüzlükleri olmasa, bu aklından geçenleri yapması işten değildi.

Sandığın tok bir sesle kapatıldığını duydu. Sonra yerde sürüklenen bir sepet sesi geldi kulağına. Çamaşır sepeti, karyolanın altında durur hep. İçinde kirli çamaşırlar durur. Sepet, biraz sonra gerisin geri itildi karyolanın altına. Aynalı dolabın anahtarının açık seçik bir tık sesiyle kilit içinde dönmesi ve bunu ilkin ince, sonra kalınlaşan uzun süreli bir gıcırtının izlemesiyle anımsadı birden: İçinde, çok içerlerdeki kımıl kımıl duyguyla, bir anaforun suları karıştırması gibi varlığının denge ve düzenini altüst eden bu şimdiye değin tanımadığını sandığı bir tuhaf duyguyla bir yerde karşılaşmış gibiydi. Yoksa kıskançlık duygusu muydu bu? Ama onca yıllık beraberliğe karşın hiç kıskandığı olmamıştı karısını. Gazeteleri dolduran kıskançlık cinayetleriyle zerre kadar ilgilenmemişti. Arkadaşı, nişanlısı, karısıyla, binde bir, karısıyla sokağa çıktığı zamanlar sağdan soldan uzanan arsız bakışlar oldu mu, sert, öfkeli bakışlarla karşılıkta bulunmuştu. Kıskaçnlık mıydı bu? Birkaç kez de karısının, annesinin evinde, üvey babasının karşısında sere serpe oturuşuna içerlemiş, ama bir şey dememişti. Karısını her gitmek istediği yere yollamış, evlendikten sonra da arkadaşlarıyla yine eskisi gibi görüşüp konuşmasına ses çıkarmamış, kendi evde çalışırken onun komşu kızlarıyla sinemalara gitmesini hoş karşılamıştı. Hiç kıskanmamıştı, hiç! Belki kıskanmamakta aşırı bile davranmıştı. Karısının bir başka erkekle en küçük bir ilgisi olabileceği bir an bile geçmemiş

aklının ucundan, arkadaşlıklar, nişanlılıklar ortak yaşamlardan öte kopmaz bağlarla birbirlerine bağlı bulundukları, gizli saklı bir güç tarafından bağlı bulundukları bilinci içinde yaşamıştı. Karısını hiç kıskanmamış, onu doğacak bir çocukla annesinin evinde tek başına bırakıp, kendisi sözde bilimsel çalışmalar için yabancı ülkelerin yolunu tutmuştu. Karısını hiç kıskanmamış, onu günler, haftalar, aylarca, ısrarlara rağmen aylarca mektupsuz komuştu. Karısı yaz aylarında yeni ev sahiplerinin kızıyla sık sık plâja gittiğini yazmış, kıskanmamıştı. Basık odalarda tek başına durulamadığından; sabahlara kadar balkondaki kumru seslerinden ve pencerelerdeki ikiz doğuran Anadolu kadınları gibi fesleğenlerden söz açmış, kıskanmamıştı. Hiç, hiç kıskanmamıştı karısını. Karısından binlerce kilometrelerce uzakta uykusuz pansiyon gecelerine karşın, ince duvarlardan, bitişik odalardan sızıp gelen fısıldaşmalara, parklara ve tenha yollara, tenha yollarda sevişenlere karşın ve kuşlara, bahçeler içinde evlere ve gündüzlere karşın, tenine dokunan yabancı tenlere, yabancı ellerin elliğine karşın, ama en çok sonbahar gecelerinde sabaha kadar üşümelere, boylu boyunca üşümelere karşın kıskanmamıştı karısını.

Aynalı dolap içinde boydan boya uzanan sarı demirlere çarpan askıların madeni gürültülerini işitince, karısının sokağa çıkmak üzere hazırlandığını anladı. Ama tuhaf, memnun olması gerekirken birden bir kırıklık kapladı içini. Karısının kendisine sormaksızın evden çıkmak üzere hazırlanmasına gücenir gibi oldu. Günlerdir, aylardır ilk olarak, sanki çok sevilen, farkına varılmadan sevilen bir kimsenin ufak bir kötü davranışının ön ayak olabileceği büyük kırgınlıklara benzer bir alınganlık duydu. O kadar yakınlıklara, el üstünde tutmalara, üzerine titremelere karşılık ayak altı edilen bir kimse gibi gördü kendini. Kızdı. Kalkıp yatak odasına girecek, karısının elinden giysilerini alıp, odanın orasına burasına savuracak oldu. Ama her zamanki gibi tuttu kendini. "Öğleye ne yemek var?" diye sordu, damdan düşer gibi. Hanidir böyle sorular işitmeyen karısı, elinde boş bir askıyla yatak odasında göründü. "Öğleye evde misin?" dedi yumuşak. "Yo, sordum." diye cevapladı. "Annem biraz rahatsız, oraya gideceğim. Öğleye istersen sen de gel." "Bakalım."

diye cevap verdi soğuk. Karısı, giyinmiş, yatak odasından çıkıp antreye doğru yürürken: "Bugün okula gitmiyor musun?" diye sordu ansızın, merak etmiş. Karısının bir şey sezinlemiş olabileceğinden ödü koparak hemen cevapladı soruyu: "Bir yazı arıyorum, bulamıyorum. Dün ben buraya bir kitap komuştum, nereye gitti?" Karısı ayakkabılarını giyerken: "Senin kitapları elledığim yok, biliyorsun?" dedi, "Nereye kodunsa oradadır." Sonra kapıyı açıp: "Allahaısmarladık." diye seslendi. Başını sesin geldiği yana çevirdi. Tam kapıdan çıkarken gördü karısını. Saçlarının tuvaleti dikkatini çekti. Bir tuhaf taranmıştı saçlar. Daha sonra tuhaflığın saçların kısa kesilmiş olmasından kaynaklandığını anladı. Kısa saçlardan hiç, ama hiç hoşlanmıyor gibi bir içerleme duydu. Oysa şimdiye değin karısının saçlarıyla hiç ilgilenmemişti. Yüzü kendisinden yana dönük, kapıyı çekerken dudaklarında da hafif bir kırmızılık görür gibi oldu karısının. Bu kırmızılıkta kendisine karşı bir meyden okuma sezdi. Karısını başka erkeklerin bakışlarından mı kıskanıyordu acaba? Karısıyla her sokağa çıkışta, sağdan soldan arsız bakışların ağma düşeceklerini, onca süssüzlüğüne, sade giyinişine karşın, karısının güzel vücudunun bir mıknatıs gibi yoldan gelip geçenlerin bakışlarını kendisine çekeceğini, onunla karısı arasında yapılan, göz ucuyla yapılan karşılaştırmalarda bir kez daha yenik düşeceğini biliyordu. Yollar boyunca konuşmadan, karısının koluna girmeden, ona doğru en ufak bir uzanışında soylu bir büyüyü bozmaktan korkar, daha doğrusu bu büyünün etkisi dışında kalmak ister gibi alabildiğine uzak, yanı sıra yürüyordu. Ama gene de yolun bir yerinde yavaşlıyor, incitmekten korkarcasına yumuşak, karısının kolundan tutuyor, sanki çevrenin görüşlerine katılır gibi karısını ilgilendirecek, onun hoşuna gidecek bir şeyler bulup söylemeye çalışıyordu. Sonra da sokaktan eve taşınıyor büyü, evde büyüyordu. Ama usta cambazlar gibi, Firavun saraylarında Yusuf'lar gibi, büyülü çemberler içinden geçiyor, bir türlü yakalanmıyordu. Ve bir gece yatmadan önce yüze sürülen beyaz kremler, en istekli öpüşlerin bile aşamadığı duvarlar kalınlığında yüze sürülen, boydan boya sürülen ağır kokulu kremlerle ve saçlara takılan maşalarla, gece yatmalardan önce sabah gezmeleri için saçlara takılan, tüm okşamalara karşı maşalarla bozuluyordu büyü. Yeniden sert sözle-

re, hoyrat davranışlara güçleniyor, karısına henüz vaktin erken olduğunu, salıverilen güvercinler gagalarında yeşil dallarla dönene değin daha bir zaman sabretmek gerektiğini, sürgünlerin daha bir süre süreceğini, ama ilerde, çok ilerlerde belki neden uykulardan yorgun kalkıldığının, neden sevinçlerin üzdüğünün ve beyazların kara görüldüğünün anlaşılabileceğini bildiriyordu.

Karısının merdivenlerden inen çekingen adımlarına kulak kabarttı. Düşmekten korkar gibi, bastığı yerin sağlamlığından güvensiz, boşlukta adımlar. Kımıldamadan, âdeta soluk almadan izledi ayak seslerini. Kalbi de bir hızlı, bir düzensiz çarpıyordu ki! Şimdiye değin tanıdığı tüm heyecanlardan daha bir başka, daha bir baskın heyecan içindeydi. Bir sır, bugünlerden yarma itile itile büyümüş, sonunda yadsınamaz olmuş, kuytu loşlarda yeşeren ağaçlar meyvaya durmuştu. Bir ses, artık korkuların üzerine çıkmak gerektiğini, bir önceki akşam telâşla kapanan dolabın kapağını açmak gerektiğini ve tüm sırların gözlerde fazla büyütüldüğünü ve tüm umutların, tutunacak dalların sırlarla satın alınamıyacağını, haksızlıkların sırlarda eritilemiyeceğini görmek gerektiğini açıklıyordu.

Ayak sesleri işitilmez oluncaya kadar âdeta kımıldamadı yerinden. Karısı geri döner diye korkar gibiydi. Kayınvalidelerin evlerine on beş dakikalık bir yol vardı. Şu anda köşeyi kıvrılmış, yokuş aşağı yürümeye başlamıştı karısı. Ama birden yokuş aşağı değil de yokuş yukarı yürüdüğünü düşündü. Bir yüz, yüz elli metre yukarda bir otobüs durağı vardı. Karısının otobüs durağına varıp beklediğini, gelen otobüslerin birine binip gittiğini düşündü. Ama nereye? Sonra ne diye? Ama belki bir arkadaşına giderdi. Karısının arkadaşlarından birkaçını tanıyordu. Ama hepsini tanıyor muydu? Şişli'de yıllar öncesinden evli bir kız arkadaşı olduğunu biliyordu karısının, ama hiç görmemişti. Nasıl biriydi acaba? Kocası nasıl bir adamdı? Karısı gittiği zaman adamın evde bulunduğu zamanlar da oluyordu herhalde. Karşılıklı oturup konuşuyor, çay kahve içiyorlar mıydı? Bugüne değin karısını bu yüzden hiç kıskandığı olmamıştı. İki ay önce bir gün, öğleyin yemeğe gelmeyeceğini söyleyip sabah evden çıkmış, sonradan nasılsa kararını değiştirip eve dönerken otobüs durağında karısını görmüştü. Ama karısı kendisini görme-

sin diye hemen yüzünü çevirmiş, içinde tuhaf bir duyguyla eve gelmişti. Bütün gün evde kitap okumuş, ama bir huzursuzluk içinde okuduklarından bir şey anlamamış, en ufak bir ayak sesine kulak kabartıp, karısının eve dönmesini beklemişti. Karısı daha merdivenden çıkarken kalkıp karşılamış, nerden geldiğini sormamıştı. Karısı acele akşam yemeği için bir şeyler hazırlarken mutfağa girip yanıbaşına dikilip onu izlemiş, bir ara saçlarına dokundurmuş ellerini, yavaşçacık, belli belirsiz, parmaklarını boynunda gezdirmişti. Hiç kıskanmamıştı karısını, hiç. Karısının kendisinden saklı ceplerini karıştırmasına her zaman içerlemiş, karısının kendisi evde yokken neler yazdığını merak edip, kâğıtlarını kitaplarını okuduğunu öğrenince bağırıp çağırmıştı. Eve bir akşam geç gelişinden, ortada hiçbir neden yokken işte öylece bir gülüşünden, köşedeki eve karşı pencere önüne oturuşundan karısı çeşitli anlamlar çıkarmış, o ise bütün bunları saçma bulup, böyle boş kıskançlık duygularına kendini kaptırdığı için karısına her vakit içerlemişti.

Ağır ağır kalktı. Yatak odasının kapısına doğru yürümek isterken geri dönüp, balkon kapısına geldi. Sabahleyin kalkınca karısı odanın hava alması için açmıştı kapıyı. Balkona çıkıp dışarısına bir göz attı. Çok uzakta deniz görünüyordu. Yakındaki bir ilkokulun bahçesinde teneffüse çıkmış çocukların gürültüsü geldi kulağına. Tekrar içeri girdi, ama kapıyı kapadı arkasından. Tam o anda gözü balkon penceresi önünde duran iri yeşil yapraklı begonyaya takıldı. Üzerindeki üç beş yapraktan biri nasılsa sehpanın üzerine düşmüş, açılmış yeşil bir el gibi duruyordu öylece. Birden irkildi. Karısının çok sevdiği, üzerine titrediği bir çiçekti. Bu taze yeşil yaprağın böylece kopup düşüşünden sadece, sadece kendisi sorumluydu sanki. Ama yine de usulca yürüyüp, yatak odasına geldi. Odaya girer girmez yatak çarptı gözüne. Filizi yeşil yorganlar üzerine Halep işi örtüler yayılmıştı. Bir yerlerinde bir kırışık yoktu. İşlemeli uçları sağdan soldan aşağı sarkıyordu. Yatağın ayakucunda aynalı dolap duruyor, âdeta bakışlarını yatağın üzerine çevirmiş, onu kollayıp gözetiyordu. Sanki bütün sırlar Halep işi örtüler altında yatar gibiydi. Doğru yatağa yürüdü. Önce, biraz dinlenmek ister gibi, bir kenarına ilişti şöyle. Ama karyolanın çıkardığı keskin gıcırtı üzerine

tekrar doğrulup, yatağın başucuna yürüdü. İlkin örtüyü, sonra yastığı kaldırıp altına baktı. Bir şey bulamayınca, sanki bulamadığına şaşırmış, yatağın ucunu kaldırdı. Elini sokup, ta diplerde gezdirdi. Parmaklarının bir deste mektuba değdiğini hisseder hissetmez, hızla çarpmaya başladı kalbi. Döşeğin ucunu kaldırıp mektupları aldı. Mektupların yükü altında yere yıkılmaktan korkar gibi, yatağın kenarına çöktü. Ama şöyle bir bakınca anladı: Daha evlenmeden, nişanlılık günlerinde, arkadaşlık yıllarında karısına yazdığı, karısının kendisine yazdığı mektuplardı bunlar. Apaçık bir hayal kırıklığı içinde, âdeta hışımla bir tanesini çekip aldı içlerinden. Karısına dokuz yıl önce yazılmış bir mektup. Dokuz yıl. Kısaca: "Güner", diye başlıyordu, "Seni yarın ayni saatte Beyazıt'ta bekliyeceğim." Ve altında sadece bir imza. Ama Beyazıt'taki buluşmalar uzun süren arkadaşlıklarının en mutlu bir dönemini oluşturuyordu. Çağla rengi kostümler, ara sokaklarda yenen, tüm parasızlıklara karşın yenen çikolatalar, çocuklarını seven, çocuklarının mutluluğunu istemeyen düşüncesiz-düşünceli annelere karşı ortak yürütülen savaşlar, ellerde kollarda karıncalanmalar, sinema karanlıkları, yarına hazırlıklar, mışıl mışıl uykular pembe düşler ve sabahlara kadar gözyaşı, hep bu günlere rastlıyordu.

Mektuplardan birini daha çekip aldı. Bu kez karısı yazıyordu. Yedi yıl önce. Birkaç satır: "Size bu mektubu yazmaya başladığım zaman artık aramızda hiçbir bağ olmadığına inanıyorum. Bugüne kadar sensiz yaşıyamayacağımı sanırdım, ama şimdi bu mümkün. Sizde ne kadar mektubum, yazılarım, resmim varsa hepsini istiyorum. Bu mektubu da beraber. Size son bir soru: Kader niçin mutluluğu yalnızlığa terk eder?" Yeniden okudu mektubu. O zamanları gözlerinde canlandırdı. Acaba ne yapmıştı da, karısı böyle bir mektup yazmıştı kendisine? Mutlaka fena şekilde kırmıştı onu. Aralarında geçen, bir hiç yüzünden geçen tartışmaları anımsadı. O zamanlar üniversiteye gidiyordu. Maddi sıkıntılarla yüklü öğrenim yıllarının aşırı sinirliliği içerisinde, çocukluktan bu yana sürdürülen içe kapanık bir yaşamın hasta alınganlığıyla, ama en başta sevenlerin, ama aşırı gururlarını sevgilerinde eritemiyenlerin hırçınlığıyla ikide bir kırmıştı arkadaşını. Günlerce arayıp sormamış, günlerce bir mahalle

kahvesinin karanlığında gittikçe daha büyük unutkanlıklara güçlenerek günlerini öldürmüştü. Ama hiçbir vakit zor olmamıştı. Âdeta bir parmağını oynatışıyla küskünlükler, dargınlıklar silinmiş, yüreklerde beslenen şüphelerin, kuşku ve tasaların haksızlıkları anlaşılmıştı. Ama gene de sürprizli, şaşırtmacalı oyun sürdürülmüş, saklambaç oyunlarının saklı kalmalarında ölçüler gittikçe elden kaçırılmıştı.

Elini bir başka mektuba uzattı. Yine karısı yazıyordu ama bu kez daha sonraki bir tarihten, nişanlılık yıllarından. "Bir aralık oturduğum yerden kalkıp, pencerenin önüne geldim. Dışarıda aralıksız yağan yağmur, yakalarını kaldırmış, acele aşağı yukarı giden insanlar, beni ister istemez düşündürdü, acaba nereye gidiyorlar? İçlerinde nişanlı olanları da var mı?" Arkadan ne geleceğini biliyormuş gibi kapadı mektubu. Arkadaşlık yıllarında atılmış tohumlar nişanlılık yıllarında filizlenip yeşermiş, su altından yürütülen korkular yavaş yavaş gün ışığına çıkarılmaya başlamıştı. Bütün güçlülüklere karşın ne de çok zayıf noktalar olduğu anlaşılmıştı açık seçik. Düşünüp taşınmalar, dudaklardan bir türlü dökülemeyen sevgi sözleri, parasızlık, bitmeyen öğrenim yılları ve bitmeyen yarınlar. Ve günden güne gölgeler uzamıştı. Nişanlandıkları günü çok iyi anımsıyordu. O ne güzel bir geceydi, Allahım! Küçücük bir odada o ne kalabalıktı! Âdeta zarfların üzerini okur gibi mektupları teker teker elden geçirmeye başladı. Karısına İngiltere'den yazdığı bir mektubu çekip aldı içlerinden. Bir kart, küçük bir kentten. Kaldığı yurtta iki günlük bir geziye çıkmışlardı da, bu sevimli, şirin kentten geçmişlerdi, oradan yazıyordu: "Şimdi yanımda olmanı, benimle birlikte bu güzel yerleri görmeni ne kadar isterdim." Kartın sonunda imzadan ayrı bir de acele çiziktirilmiş "sevgiler" sözcüğü bulunuyordu. Kartın âdeta bir itiraf kimliği taşıdığını düşündü. Kimbilir ne kadar şaşırmıştı karısı. Onca titizlikle yapılan hesaplar, çıkarılan sonuçlara karşın, gene de bir yerde hataya düşüldüğü açık seçik anlaşılıyordu. Köşeler bütün kesin niyetlere rağmen dönülmeden kalıyor, yol bir süre daha kuşkular, ak ve karanın kucaklaştığı o büyülü loşluklardan geçiyordu. Elinin altındaki mektuplar araştırılsa, bu kartpostala benzer bir iki kartpostal ya da mektup çıkardı şüphesiz. Çalkantılı yüzeyler ötesinde, derin-

lerde bir yerde, demir kapılar ardında hep iyi duygular olmuştu karısı için. Yolda giderken önünden geçtiği bir mağazanın vitrininde gözleri bir kadın eşyasına takılmış, bir bluzun, bir yün ceketin ya da bir bileziğin karısına ne kadar çok yakışacağını düşünmüştü. Kimi akşamlar da, yalnız odasında yatağına arkaüstü uzanmış radyo dinlerken, karısının küçük ellerinin yüzünde gözünde gezindiğini hisseder gibi olmuş, pişen bir çayın, kahvenin kokusunu almıştı âdeta. Ama gene de iki yılda karısına İngiltere'den yazdığı mektupların hırpalayıcı, kırıcı olanları çoğunluktaydı. Birinde karısı eski evlerinden çıkmak, yeni bir eve taşınmak istediğini, ama bunun kirasının biraz daha fazla olduğunu bildirince, hemen oturup bir mektup yazmış, kendisi gelene değin asla bunu yapmamasını, sakın böyle bir şeye kalkışmamasını sıkı sıkı tembih etmişti. Ama arası on beş gün geçmeden karısı sürpriz yapmış, yeni bir eve, çok çok güzel, görürse mutlaka beğeneceği bir eve taşındığını müjdelemişti. Bu haberi alınca ne kadar öfkelendiğini anımsıyordu. Alabildiğine ağır bir mektup döşenmiş karısına ve sonra da aylarca mektup yazmamıştı. İki ay önce İngiltere'den döndüğünde, bir akşam ev konusu pişirilip kotarılıp, yeniden ortaya konmuştu.

"Bu evi nerden buldun?"

"Beğenmedin mi?"

"Beğenilecek bir tarafı yok ki. Tavan arası bir yer. Bir odası karanlık, oturulmaz. Öbür odası desen öyle."

"Perdeler kapalı ondan. Pekâlâ güzel bir ev, ben beğeniyorum."

"Ama ben beğenmiyorum. Eski ev bundan bin kat daha güzeldi. Üstelik bunun kirası da fazla."

"Fazlasını ben dikiş diker veririm."

"Asabını bozma Allah aşkına adamın. Nasıl böyle bir yeri beğeniyorsun şaşılacak şey. Ben nerede çalışacağım, düşünmedin mi?"

"Yatak odasında çalışırsın, bu masayı oraya götürürüz."

"O karanlık odada mı?"

"Ne yapalım, oldu bir defa."

"Ben sana yazmıştım ama. O güzelim evden çıkma demiştim, değil mi."

"Nesi güzeldi sanki! Daracık bir yerdi. Komşular da o kadar hain insanlardı ki! Arkadaşların orada, kahveye yakın diye istiyorsun orasını."

"Burası da senin annenlere yakın."

Bunun üzerine karısı kalkıp yatak odasına geçiyordu. Yatak odasından gelecek seslere kulak veriyor, kesik kesik hıçkırık seslerine benzer sesler işitir gibi oluyordu. Bozulan bir denge düzeliyor yeniden, öfkenin yerini yumuşama alıyordu. Biraz sonra karısı yatak odasından çıkıp gelince oralı olmuyor, bir ara göz ucuyla artakalan gözyaşlarını görmek ister gibi karısının yüzüne bakıyordu. Ama karısının ağladığını bildiren bir ize rastlamayınca da, sanki hayal kırıklığına uğramış gibi yeniden girişiyordu.

"Baksana toz yağıyor tavandan. Üstelik aşağıdan çıkan bütün duman da balkondan içeri doluyor."

Karısı sesini çıkarmayınca devam ediyordu:

"Kışın evi neyle ısıtacaksın hiç düşünmedin mi? Şimdiden bu kadar soğuk."

Derken karısı dayanamıyor, sorduklarına cevap değil de işte öyle kendi kendisiyle konuşur gibi:

"O kadar emek verdim," diyordu, "Günlerce çalıştım, sildim süpürdüm. Mutfak yoktu, mutfak yaptırdım. Usta getirtip her tarafı yağlı boyayla boyattım. Bir dakika başından ayrılmadım. O kadar param gitti. Tek sen beğenesin diye! Tek sen beğenesin diye!"

"Beğenilecek bir tarafı olsa bari!"

Karısı tam bu sözleri bekliyormuş gibi kalkıyor, bu kez deminkinden daha çabuk yatak odasına kayıyordu. Arası çok sürmeden de karısının açık seçik hıçkırık seslerini işitiyor, demin kulağına gelen seslerin bir yanılmadan başka bir şey olmadığını anlıyordu. Önündeki kâğıtları kitapları olduğu gibi bırakıp, böyle bir yerde daha fazla durmaya katlanamazmışçasına doğruluyor, sessizce kapıya yöneliyor, ayakkabılarını ayağına geçirip dışarı süzülüyordu.

Ansızın üzerine çöken bir bunaltıyla mektupları toparladı, yatağın ucunu kaldırıp, gerisin geri eski yerlerine iteledi. O anda asıl amacını anımsamış gibi dosdoğru aynalı dolaba yöneldi. Kilit içerisinde dönen anahtarın bir tuhaf uyarıcı sesine karşın

her şeyi göze almış, açtı dolabın kapağını. Sanki sadece karısını ilgilendiren, karısı için var olan, başka kimsenin, kimselerin el süremeyeceği bir eşya olarak görmüş, dört yıllık evlilikleri boyunca topu topu ancak bir iki kez karısından habersiz dolabı açmıştı. Bir şey gereksindi mi, karısına seslenmişti hep: "Güner, ceketimi getir! – Güner, gömleğim yıkandı mı? – Güner, mendil!" Sabahları işe gitmek için evde giyinirken, sessiz pervaneler gibi karısı dönmüş etrafında, gerçek görevlerde ikide bir açılıp kapanan dolabın tok ve mutlu gıcırtıları odaları dondurmuştu. Dolabın alt yanında iki sıra gözler bulunuyordu. Rasgele bir tanesini çekip baktı. Karısının iç çamaşırları vardı içinde. Sonra bir diğerini çekti. Onda da kendi gömlekleri güzel güzel istif edilmiş duruyordu. Ardından bütün gözleri aceleyle birer birer çekip araştırdı içlerini. Hepsi bitince, zaten aradığını bu gözlerde bulamıyacağını önceden biliyormuş gibi doğruldu. Dolabın bir başından bir başına uzanan sarı madenden bir çubuk üzerinde karısıyla kendisinin, ama en çok karısının giysileri asılıydı. En yukarıda, boydan boya uzanan düz bir tahta üzerinde de şapka ve çantalar duruyordu. O ne kadar çok çantaydı Allahım! Saydı: Yedi tane. Hiç vakit kaybetmeden uzanıp çantalardan aldı birini. Açar açmaz küçük bir cep tefteriyle karşılaşınca, kalbi küt küt vurmaya başladı. Bankaların yıl başlarında verdiği defterlerden biriydi. Hemen yatağın üzerine oturup, sayfalarını karıştırmaya başladı. Çeşitli müşterilere ilişkin giysi ölçülerinden, rakamlardan, minyatür patronlardan başka bir şey bulamayınca defteri yine çantanın içine koyup, çantayı aldığı yere bıraktı. Sonra onun yanındakine uzandı. Sadece eski bir cep aynasıyla boş bir ruj kutusu vardı içinde. Üçüncüsünde ise sadece bir mendil. Dördüncüsü boştu. Sanki karısı tarafından fark edilmemesi için çantaları eski yerlerine, eski biçimde komaya dikkat ediyordu. Beşinci çantayı açınca, iki banka cüzdanıyla karşılaştı. Defterlere bir göz attığında, bankanın birinde dört yüz, birinde yüz elli lira parası olduğunu gördü karısının. Tuhafına gitti. Karısının hiç bankada parası olduğunu bilmiyordu. Son kalan iki çanta ötekilere göre daha bir yeni, hatta daha bir güzeldi. Kenarda duranına uzandı. İçerisinde küçük bir cep defteri vardı. Bunun da ötekisi gibi olup olmadığını anlamak için, hemen oracıkta açıp

baktı. İlk sahifeleri baştan aşağı yazılıydı. Kurşun kalemle ve karısının yazısıydı. Vücudunda üşür gibi bir titremeyle yatağın üzerine çöktü. Baştan ilk sahifeyi açıp okumaya başladı. İki ay öncesinin tarihini taşıyordu: "Yine eskisi gibi. Tıpkı eskisi gibi. Her akşam kahveye, arkadaşlarının yanına gidiyor. Geç vakit eve dönüyor. Her Allahın günü böyle. Ben bütün gün evde. Bütün gün tek başıma, bütün gün yalnız. İki yıl yalnız kaldığım yetmiyormuş gibi. Ama o sanki dün ayrılmış. Bana baktığı yok. Beni hiç gördüğü yok. İşi gücü okusun, yazsın. Sonra da: 'Güner, ceketimi getir! – Güner, ayakkabılarımı ver!' ve yallah sokağa. Ben zavallı evde. Dün, İngiltere'ye gitmeden bir yazılar varmış, onları aradı. Bulamayınca bağırıp çağırmaya başladı. Bana, ille de bulacaksın o yazıları, diye çıkıştı. Nerdeyse beni dövecek sandım. Değerli yazılarmış, hikâyelermiş. Ben ne yapacağım hikâyelerini, ne diye kaybedeceğim. Beni düşman biliyor kendisine âdeta. Her şeyini benden saklıyor. Ne düşünüyor, ne yapmak istiyor, bir türlü bilemiyorum. Hiçbir şeyini anlatmıyor. Sanki ben karısı değilim. Ama bir misafir gelsin, kendi akrabalarından birine gidelim, bambaşka bir insan olup çıkıyor. Gülüyor, konuşuyor. Bütün kötülüğü bana. Ben ne yapıyorum kendisine bilmiyorum ki? Bütün istediklerini yerine getiriyorum. Sevdiği yemekleri pişiriyor, çamaşırlarını arı sili yıkıyor, ütüsüz bir şey giydirmiyorum üzerine. Sinema istemiyor, tiyatro istemiyorum. Dikiş dikiyor, aldığım parayı eve harcıyorum, tek sıkıntıya düşmeyelim diye. Gezmeye annemlerden başka bir yere gittiğim var mı! Şaşırdım kaldım vallahi, ne yapsam, ne etsem, bilmem ki!"

Defter elinde bir an durakladı. Ama sonra okudukları üzerinde düşünmeye vakti yokmuş gibi öbür sahifeyi çevirdi. Birkaç gün sonrasının tarihi: "Cumartesi akşamları onun gelmesine yakın kapı önüne çıkardım. Uzaktan köşeyi döndüğünü görür görmez, hemen içeri kaçardım tekrar. Sedirde yanyana otururduk, bana kitap okurdu. Çok geçmeden annem oturduğu yerde uyuklardı. Bir eliyle elimi tutardı. Sıcacık bir mutluluk dolardı içime. Bir akşam beni tiyatroya götürmüştü. Kıştı galiba, yerler buzdu. Kaymamam için ikide bir beni kolumdan tutmuştu. Ama birinde de tutup bırakmamıştı bir daha. Bir gün ben anneme darılmış, köye, anneanneme gitmiştim. Beni al-

mak için arkamdan gelmişti. Bir gün de adaya gitmiştik. Beni öpmek istemişti. Sokaklarda hep ilerdeki evimizden konuşurduk. Yatak odamızdan, oturma odamızdan, misafirlerimizden, çocuklarımızdan. Beni ne kadar severdi! Ama şimdi? Ne kadar mutluydum o zamanlar. Şimdi bazen dünyanın en mutsuz insanı sayıyorum kendimi. Ama neden? Neden?"

Bundan sonra gelen birkaç sahifede gittiği bir filmden, okuduğu bir kitaptan söz açıyordu karısı. Aceleyle geçti bu sahifeleri. Bir ay öncesinin tarihini taşıyan bir sahifeye geldi: "Küçükken bir bebeğim vardı. Kocamandı. Ablamın çalıştığı dairede bir arkadaşı vardı, beni çok severdi, o almıştı. Şimdi de bir bebeğim olsa! Ama canlı bir bebek. Belki o zaman üzüntülerimi unutur, avunurdum. Belki kocam da daha çok bağlanırdı bana o zaman. Ama kocam çocuk istemiyor. Çocukları sevmiyor hiç. Belki olunca sever, bilmem." Arkadan gelen iki sahifede karısının ailesiyle ilgili notlar vardı. Onun arkasından tarihsiz birkaç satırlık bir yazı: "Bugün çok mutluyum. Kocamla birlikte bana kumaş almıya gitmiştik. Dönüşte bir pastahaneye götürdü beni. Benimle tıpkı o ilk tanıştığımız günlerdeki gibi konuştu. Çoktan beri hiç duymadığım tatlı sözler söyledi bana. Gözlerinde bana karşı hanidir görmediğim bir yakınlık vardı. Bugün çok neşeliydi. Her zaman böyle olsa! Acaba beni seviyor mu hâlâ? Ne düşündüğü, ne duyduğu belli değil ki. Oysa benim istediğim bir güler yüz, tatlı söz ondan. Seni seviyorum desin, yeter." Hemen arkadan gelen sahifede ise şöyle yazıyordu karısı: "Günden güne huysuzlaşıyor. Ne yapsam, ne söylesem sinirine dokunuyor. Âdeta bir şey sormaya korkuyorum. Zaten çok vakit cevap bile vermiyor sorduklarıma. En ufak bir sese kızıyor, bağırıyor. Hem benden de bir şey istemez oldu artık. Bu sabah kakao yapmak için kalkıp mutfağa girdi. Kendimi tutamayıp ağladım yatak odasında. 'Boyuna, çalışıyorum, kitap okuyorum, gürültü yapma!' diyor. Ben kendisine çalışma demiyorum ki. Anladım, beni sevmiyor artık. Sabahları erkenden çıkıp anneme gidiyorum. Tek o çalışsın diye. Hayır, hayır, beni hiç sevmiyor! Hiç!" Sayfayı çevirdi: "Kocam başka birini seviyor, İngiltere'de birini. Bu sabah bir mektup yazdı. Mektubu ben göreyim diye komidinin üzerine koydu. Herhalde sevgilisini buraya getir-

tecek. Ben ne yapacağım? Hiçbir umudum kalmadı artık. Her şeyden iğreniyorum." Son sahife on beş gün öncesinin tarihini taşıyordu: "Kesin kararımı verdim artık: Kocam akıl hastası. İnsanları sevmiyor. Çocukluğunda sıkıntı içinde, yoksulluk içinde büyümüş, belki ondan. Normal bir insan onun yaptıklarını yapmaz. Besbelli akıl hastası!"

Yazılı sayfalar burada sona eriyordu. Defteri kapadı. Aramış, aradığını bulmuştu. Ama sanki dünyanın yükü üzerinde duruyormuş da birden kalkmış gibi, bir hafiflik vardı içinde. Beri yandan da öyle sanıyordu ki, kızması gerekti. Bir şeye karşı, ama neye? Karısına? Yo, ona kızmıyordu hiç. Kendisine akıl hastası dediği için dünyada kızmıyordu. Hatta karısının yardımına koşmak, onun kendisi üzerinde verdiği yargıyı sağlam temellere oturtmak ister gibi, geçmiş yaşamına bir göz attı. Annesi pek sinirli, alıngan bir kadındı. Çocukken, başkalarına kızmış, öfkesini hep ondan çıkarmıştı. İkide bir dövdüğünü hatırlıyordu kendisini. Hem de sopayla. Ama bir gün de kendi kendisini dövdüğünü görmüştü annesinin. Elleriyle başına başına vurduğunu, saçlarını yolduğunu görmüştü. Sonra yukarıdan halaları inmiş, annesini zorla alıp götürmüşlerdi. İnatçı bir kadındı annesi, çok inatçıydı. Belki de ona annesinden geçmişti inatçılık. O diretir, annesi diretir, sonunda annesine küser, günlerce onunla konuşmaz, günlerce evde yemek yemezdi. Hatta birinde odaya girmiş, kapıyı arkadan kilitlemişti. Ama pencereler açıktı, dışarıdan odanın içi görülebiliyordu. Sonra kerevetin üzerine oturmuş, ellerini yumruk yapıp, hırsından bütün gücüyle yüzüne başına, neresi rastgelirse vurmaya başlamıştı. Sonra halaları, annesi gelmiş, pencereden, kapıyı aç, kapıyı aç diye bağırmışlardı. İlkin açmamış, ama sonradan canı iyice acıyınca kalkıp açmıştı. Ama o zamanlar daha pek küçüktü. İlkokula gidiyordu henüz. Sonra büyümüştü. Üniversiteye gitmeye başlamış, karısıyla tanışmış, nişanlanmış, evlenmiş, derken İngiltere'ye gitmeden bir ay kadar önce bir gün evde karısıyla karşı karşıya otururlarken birden Ankara'ya gidip, annesini görmek gelmişti aklına.

"Ben Ankara'ya gidip annemi göreceğim."

"Ben de gelirim."

"Ben hemen döneceğim."

"Olsun!"
"Ne yapacaksın gelip?"
"Seninle beraber olmak istiyorum."
"Para?"
"Ben kendi paramı veririm."
"Olmaz! Sen burda kal!"
"Hayır, kalamam!"
"Kalacaksın!"
"Kalamam!"

İnatlar göz açıp kapamadan çığ gibi büyümüş, bütün ağırlığıyla karısıyla üzerine çullanmıştı. Sonunda adamakıllı hırslanmış, hırsını kendisinden almıştı. Üzerindeki yepyeni gömleği parça parça etmiş, ellerini tıpkı çocukluktaki gibi yumruk yapıp, var gücüyle yüzüne başına vurmaya başlamıştı. Gene de öfkesini alamamış, başını önündeki masanın tahtalarına küt küt indirip kaldırmıştı. Arkadan hıçkırıklı bir ağıt tutturmuş, neden sonra sakinleşip kendine gelmişti. Âdeta karısının yüzüne bakmaya utanır gibi, kalkıp yatak odasına çekilmişti. Ve daha arkadaşlık yıllarında ikide bir karısına sinirlenip, onu sokak ortasında bırakarak gitmemiş miydi? İki yıllık evlilikleri sırasında öfkeyle kırılan tabaklar, kaldırılıp atılan çay fincanları sayısızdı.

Ayağa kalkıp, defteri gerisin geri çantanın içerisine koydu. Dolabı kapadı. Ceketini, ayakkabılarını giyip sokağa çıktı. Bir rüzgâr esmiş, bir yağmur yağmış, sokaktaki bütün pislikleri yıkayıp götürmüştü. Tüm gerginliklerin yerini bir gevşeme, bir yumuşama almıştı. Hiç âdeti olmadığı halde ağır ağır yürüdü. Biraz ilerde, sağa doğru, yokuş aşağı bir yol iniyor, tam karşı duvarda bir mağazanın reklamını yapan tenekeden bir el, bu yolu gösteriyordu. O da bu yola sapıp, yokuş aşağı inmeye koyuldu. Dardı yol. Biraz yürüdükten sonra, geriden koşarak gelen altı yedi yaşlarında bir kız, koluna çarparak geçti. Beş on adım ilerde yavaşladı, sanki özür dilemek istiyor da cesaret edemiyor gibi, arkasına dönüp dönüp kendisine baktı. Sonra yine koşmaya başladı. Çok ilerde, ama bu kez durduğu yerden, yine baktı. Derken, âdeta kendisini bekliyormuş gibi yavaş yavaş yürüyüp, solda bir sokağa girdi.

Adımlarını açıp aynı sokağa kendi de girdi. Bir hayli ötedeydi

kız. Bir ara gözden kaybeder gibi oldu. Bir evin önünde oynayan çocuklar arasında bir kıza benzetip gülümsedi. Ama oralı olmadı kız. Sokağı dosdoğru yürüyüp, bir dörtyol ağzına geldi. Hangi yola sapacağını düşünüp dururken, tekrar gördü kızı. Sola sapan yolun hemen ağzında bir bakkal dükkânından çıkıyordu. Elinde bir ekmek vardı, hemen sokağın içerisine doğru seken adımlarla kaldırım üzerinde koşmaya başladı, biraz ilerde yine kayboldu gözden. Sokak az ilerde sağa doğru kıvrılıyordu. Kıvrımı döner dönmez, yine yokuş aşağı dar bir yola çıktı. Buralara hiç gelmemişti. Yolun iki tarafında eski, ahşap evler, altlarında daracık dükkânlar sıralanıyordu. Aşağı doğru uzanıyor yol, insandan geçilmiyordu. Kalabalık, sanki bir tek vücut gibi, ağır ağır sağa sola, ileriye geriye dalgalanıyordu. Yer yer başlar üzerinde kımıldanan renk renk bavullar, hep birden yolculuğa çıkmış bir topluluğu haber verir gibiydi. Yolun ağzında durdu. Burası daha kalabalıktı. Seyyar satıcılar tutmuştu dört bir yanı. Buralara ne diye geldiğini düşündü. Kararsızlık içerisinde çevresine bakınırken, sağdaki küçük bir lokantadan on dört, on beş yaşlarında bir oğlan çocuğu çıkıp, kendisine doğru seslendi. "Buyrun Beyim, buyrun, sorma gir Beyim, sorma gir!" Âdeta sesten kurtulmak isteyerek yokuş aşağı kalabalığın arasına karıştı. İki tarafta eski elbise alıp satan dükkânlar vardı. Ama yolun ortasında da üçerli dörderli grupların dikeldiği, eski bir ceket, bir pantol, bir palto üzerinde pazarlık ettikleri görülüyordu. Satıcılarla alıcılar sarmaş dolaş olmuştu sanki. Önlerinden geçerken kimi dükkânlardan kendisine doğru seslendiklerini işitti: "Satılacak bir şey var mı, Beyim? –Beyefendi, bir şey mi var satılacak?– Beyefendi, satılık bir şey varsa görelim." Ne tuhaf, diye düşündü. Elinde bir paket falan da yoktu. Kendisini eskiden tanıyorlarmış gibi görür görmez sesleniyorlardı: "Beyefendi! Beyefendi!" Oysa ilk olarak geliyordu buralara. Kalabalık içinde ilerlemek bir hayli zordu. Âdeta kalabalık bir adım atıyor, kendisi de bir adım atıyordu. Ama böyle yürümek bir bakıma daha kolay gibiydi. İnsan nereye gideceğini, nasıl gideceğini düşünmüyordu pek. Derken eski elbise satın alan dükkânlar bitip, ucuzundan yeni elbiselerin satıldığı dükkânlar başladı. Yine ordan burdan kendisine doğru seslendiklerini işitti: "Buyrun Beyim, elbise mi lâzım, güzel elbiselerimiz var! –Beyefendi, elbise lâzımsa verelim,

iyi elbiselerimiz var!– Beyefendi, buyrun bir bakın, buyrun tam size göre, sağlam, ucuz!" Birinde tam başını çevirecekken, hemen önüsıra giden birinin kalabalıktan ayrılıp sesten yana yürüdüğünü görünce vazgeçti. Böyle bir zaman, kalabalığa ayak uydurup yürüdükten sonra ansızın yolun genişleyip büyük bir meydana açıldığını fark etti. Arkasına dönüp, geldiği yola baktı. Yokuş yukarı bir kalabalık sanki yürümüyor, olduğu yerde duruyordu. Ta yukarda yolun başını görür gibi oldu. Şimdiye değin hiç ayak atmadığı bu elbiseciler çarşısında bir şey alıp satmamıştı ama, sanki bir şey satıp almış gibi bir duygu vardı içinde.

Tam o anda bir kadınla, kadının elinden tutmuş üç dört yaşlarında bir kız geçti önünden. Kız başını kaldırıp bakınca, gülümsedi. Kızın da gülümsediğini görünce, deminki duygu daha da güçlendi içinde. Eve gitmek istedi birden. Bir an önce evde olmak için hızlı hızlı yürümeye koyuldu. Eve vardığında henüz dönmemişti karısı. Nerdeyse öğle olacaktı. Karnı da acıkmıştı. Mutfağa girip bir dilim ekmek kesti, üzerine biraz peynir koyup yemeye başladı. Radyoyu açtı. Masanın üzerinden bir kitap alıp koltuğa oturdu. Kitaptan birkaç satır okur okumaz ayak sesleri işitti, hemen kalkıp kıstı radyoyu. Sesler kapıya kadar gelip durdu. Sonra bir anahtar döndü kilit içinde. Kapı açılıp karısı girdi. Kendisini evde görünce, şaşırdı birden. Ama bir şey söylemedi. Ayakkabılarını çıkarıp, soyunmak üzere yatak odasına yöneldi. Ama girmesiyle çıkması bir oldu odaya. Kapının eşiğinde durup: "Kim yattı bu yatakta?" diye sordu. Sesinde şimdiye değin görülmedik bir sertlik vardı. "Kimse yatmadı." diye cevapladı yumuşak. "Yatmış işte, birisi yatmış, kim yattı?" "Kimse yatmadı" diye tekrarladı sakin, yumuşak. Ama karısı daha bir öfkeli ve kuşkulu diretti: "Yatmış, inkâr etme, ben kör değilim!"

"Yatmadı diyorum, yatmadı."

"İnkâr etme! Yatak örtüsü kırışmış, yastık yerinden oynamış. Yatmış biri. Söyle kim geldi eve?"

"Kimse gelmedi" diye cevapladı, elinde kitapla gidip tekrar koltuğa oturdu. Ama karısı sokak giysisiyle önüne dikildi, kitabı çekip aldı elinden. "Söyle kim geldi?" diye bağırdı, sesi öfkeyle taşarak. Derken karısının sesindeki öfke yine de, yine de kendi sesine sıçradı: "Kimse gelmedi!" diye parladı, "Kimse gelmedi.

Beni rahat bırak! Beni rahat bırak! N'olur, rahat bırak beni! Senden yalnız huzur istiyorum, yalnız huzur! Başka bir şey değil, huzur!" "Ben de huzur istiyorum" diye cevapladı karısı, "Ben de. Ama söyle şimdi, eve kim geldi? Kim yattı yatakta?"

Ansızın içinden gelen bir dürtüye uyarak ayağa kalkıp, kapıya koştu, acele ayakkabılarını geçirdi ayağına. Tam kapıdan çıkarken karısı arkasından yetişip, ceketinden yakaladı: "Bir yere gidemezsin. Bırakmam. Bu yatakta kim yattı, söyliyeceksin. Öğreneceğim bunu." Hızla arkasına döndü, farkında olmadan havada savrulan eli karısının yüzüne çarptı. Ama karısı yine bırakmadı ceketinin ucunu. Bunun üzerine, kapıyı kapayıp içeri girdi. "Ne istiyorsun?" dedi, "Ne istiyorsun benden?" "Söyliyeceksin!" diye diretti karısı, "İmkânı yok öğreneceğim. Kim yattı bu yatakta?" Birden kan tepesine çıktı, gözleri kararardı. Tam karısının üzerine yürüyecekken ansızın vazgeçti, yatak odasını antreden ayıran tahta duvara olanca gücüyle başını vurmaya başladı. Bir yandan da: "Bırak beni! Bırak beni!" diye tekrarlıyordu boyuna. Neden sonra ayakkabılarını çıkarıp sedirin üzerine oturdu, başını ellerinin arasına alıp, kesik hıçkırıklarla ağlamaya başladı: "Allahım, bu genç yaşta! Allahım, bu genç yaşta!" Karısı hiç sesini çıkarmıyor, şaşkınlık içinde önünde dikeliyordu. Aradan biraz geçince sakinleşir gibi oldu, ama ansızın gelen ikinci bir nöbet dalgası üzerine, tekrar başını oturduğu yerden ahşap evin tahta duvarlarına vurmaya başladı. Karısı elinden tutuyor, ama o bir silkişte kaldırıp atıyordu eli. "Yeter!" diyordu karısı, rica eder, yalvarır gibi, "Yeter, n'olursun yeter!" Ama nöbet sona ermiyor, kararlı ve kesin devam ediyordu. Sonunda balkon kapısına doğru yürüdü karısı: "Bırak artık, yoksa kendimi balkondan aşağı atacağım." diye seslendi oradan. Sanki karısının kendini aşağı atacağına inanmış, atmasını istemiyormuş gibi, binbir güçlükle nöbetin önüne geçti; elini, bir elini yapma der gibi karısına doğru uzattı. Karısının elini tutup, hemen önündeki masanın üzerine koydu; yer yer berelenmiş, örselenmiş başını elin üzerine dayayarak belli belirsiz hıçkırmaya başladı. Karısı ise boşta kalan öbür eliyle saçlarını okşuyor, "Sus artık!" diyordu, "Sus artık!"

1965 • Yorgo

Mahmut Özay
(Manastır/Makedonya, 1909 - Kuşadası/Aydın, 1980)

Öykü Kitapları: *Yıldırım Han Zevcesi Tireli Hafsa Hatun* (1946), *O Mübarek Serviler* (1950), *Yorgo* (1964, Sait Faik Hikâye Armağanı), *İhtiyar Elma Ağacı* (1966), *Babam Babam* (1970), *Deli Manda* (1974), *Deli Manda/Bütün Hikâyeleri* (2007).

Yorgo

İstiklal Savaşı'nın zaferle son bulduğu günlerdeydi. Okulda, evde, hatta sokakta –yerli yersiz– ağzımızdan gümbür gümbür şiirler dökülüyordu. Sanki "Dumlupınar"ı biz yaratmıştık!.. Sanki "Kocatepe" üstünden orduları biz idare etmiştik!.. Sanki güllelerimizle düşman siperlerini cehenneme çeviren kahraman topçular bizlerdik!.. Yahut, süngü hücumuna kalkmışız da tel örgüleri aşıp geçmiş ve kahpe düşmanı önümüze katarak ta Akdeniz'e kadar sanki biz sürüp gitmiştik!.. Sanki, alevler içindeki güzel İzmir kordonunda at koşturarak Sarıkışla'ya ay yıldızlı bayrağı çeken bizdik!.. Ne gurur, ne heyecan vardı yüreklerimizde!.. Kelimelerimiz kılıç şakırtısı, bakışlarımız şimşekti!.. O küçük kasabanın daracık sokaklarında Büyük Zafer'i kazanıp dönen şanlı gaziler gibi göğüslerimiz şişkin, kollarımızı savura savura geziyorduk.

Bir gün; yapılmakta olan hükümet konağında çalıştırılmak üzere esirler gelmiş, dediler. Hemen koşa koşa görmeye gittik; kırk elli kadar, bir yığın pis adam... Çamurdan yapılmış gibi!.. Saç sakal birbirine karışmış, altlarında üstlerinde birer eski çuval!.. Genizlerimizi son kertesine kadar kazıyarak, "Haaak tuuu!.." dedik. Bilmem nasıl nasıl küfürler savurduk her birimiz. Tükürüklerimiz onlara kadar ulaşmamıştı, küfürlerimizin bir tekini bile anlamamışlardı belki ama biz, epeyce boşalmıştık o gün. Nihayet, esirleri muhafazaya memur olan çavuş-

lar, onbaşılar, tecavüzlerimizi daha ileriye götürmeye meydan vermeden bizi terslemek zorunda kalmışlardı:

"Haden ülen veletler, gidin işinize!.. Yesir işte, yesir!.. Maymun şebek değil a!.. Gördünüz görmeğise... Hadi gidin gayrı!.."

Baktık, dağılmazsak dövebilirler de; sert konuşuyordular. Buna da kızmadık değil hani... Onlar bizim çavuşlar, bizim onbaşılardı çünkü! Çok şeyler konuştuk esirler için aramızda; bir ikisini elimize teslim ediverseler, ne şekilde işkenceler yapabileceğimizi bile.

Onları kabiliyet ve ehliyetlerine göre dağıtmışlardı inşaat işinde; duvarcı, çamurcu, badanacı, dülger, marangoz, falan filan. Her biri ayrıldığı işte bizim yerli ustaların emri altında çalışıyor; silahsız, süngüsüz muhafız çavuşlar, onbaşılar da arada sırada işyerlerini kolaçan ediyorlar, ustaların bir şikâyetleri olup olmadığını soruyorlardı. Sabahleyin işe başlamadan önce yapılan yoklamalarını, öğleleri sade suya bulgur pilavına kaşık sallayışlarını –gelip geçtikçe– uzaktan uzağa seyreder, anlamadığım bir dille konuşmalarında muhakkak bir dert yanış olduğunu hissederdim. Öğle paydoslarında meydana sere serpe uzanırlar, "Sagapo!.. Sagapo!.." diye mırıldanırlardı. İçlerinde yalnız bir tanesi vardı ki, tek başına çalışırdı; onun ustası falan yoktu. Ve çok defa dinlenme zamanlarında da gitmezdi duvarcı, çamurcu veya marangoz arkadaşlarının yanına; telgrafhane sundurmasının altındaki taş yığınlarının arasına uzanır yatardı.

Bu, bir taşçı idi. Binanın merdivenlerinde, kapı ve pencere kenarlarında kullanılacak taşları yontup hazırlıyor, numaralıyor ve bir kenara istif ediyordu. Gedik güdük biçimsiz kaya parçalarını, demir cetveller, gönyelerle ölçer biçer, evirir çevirir, sonra kısa saplı, ağır küt çekici ve çelik kalemi ile başlardı yontmaya. Bazen hafiften bir ıslık tutturur, bazen de kelimesiz olarak sadece burnundan melodiler söylerdi çalışırken. Bakardım, o biçimsiz kaya parçaları birkaç dakika içinde, onun eli altında,

rende ile silinmiş tahta gibi düzleniverir, güzel bir şekil alırdı. Bir defasında benim, kendisini dikkatle incelediğimi görünce başını kaldırıp gülümsedi:

"Vire," dedi, "sen çok seviyor taşçilik?.."

Ses vermedim, somurttum.

"Ma, ben değil taşçi asıl memleket... Heykeltıraş Yorgo benin adi!.. Sen bilirsin heykel?"

Gâvurun zoruna bak; bilmez olur muydum hiç?.. İlkokulun son sınıfındaydım... Mikelanj, Fidyas... daha bilmem kimler kimler yazılı idi bizim kitaplarımızda. Ama cevap vermedim, ellerimi pantolonumun ceplerine sokarak, "Ihh!.." dedim, inadına.

"Gel," dedi, "gel... yapacayim bir şey sana güzel!.." Ve pütür pütür, biçimsiz bir kaya parçasına elindeki çekiçle ve kalemle vuruvuruverdi, bir de baktım: Kayalıklar üstünde bir kale çıktı ortaya!.. Birkaç kalem daha vurdu; bir direk uzandı!.. Sonra da baktım ki bayrağım dalgalanıyor direk ucunda!.. O sırada yemekte olduğum kuru incirlerden iki üç tane koydum, elimde olmadan, taşçının önüne.

"Çok yasa... Mersi," dedi, "sen iyi çocuk!.."

Ertesi gün ve ondan sonra çok daha ertesi günlerde uğramamazlık etmedim Yorgo'nun yanına. Bana kuş kabartmaları mı, aslanlar, kaplanlar mı, güreş tutmuş pehlivanlar mı çizmedi taşların üzerine. Artık öyle çekingen durmuyordum, oturuyorduk diz dize. O benim için taş üstüne kabartmalar yaparken annemin her sabah, "Zihin açıklığı versin" diye cebime doldurduğu kuru üzümleri, incirleri, ceviz içlerini beraber yiyorduk. İşin güzel tarafı; muhafız çavuşlar, onbaşılar da pek uğramıyorlardı oraya.

Bir sabah okula giderken yine Yorgo'ya uğramıştım; dostça selamlaştık.

"Yorgo," dedim, "sen sigara içer?.." ve o akşam babamın kül tablasında bulduğum, yarıya kadar bile içilmemiş iki izmaritle bir de hiç yakılmamış sigarayı uzattım kendisine. Mavi gözleri tuhaf bir parıltı ile aydınlandıktan sonra hemen nemleniverdi, ince dudakları büzüldü:

"Sen, arkadas vire," dedi, "yok çocuk!.."

Ve elini çuval pantolonunun cebine daldırarak çıkardı:
"Bak," dedi, "bak... Ben sana için neler yapti zatinden!"
Oooo... temiz, güzel, mermer bilyeler!

Okula gider gitmez ilk işim arkadaşlara mermer bilyeleri göstermek oldu; öyle beğendiler, öyle beğendiler ki!..

"Nerden buldun bunları lan?.." dediler.

Bazılarının üzerinde bulunan tozları, parmaklarımla okşar gibi silerek anlattım.

"Vay gâvur vay!.." dediler, "vay anasını..."

Ertesi gün, bizim sınıftan Suphi, Halim, dörtten Nuri ile İbrahim ve ben beraber gittik Yorgo'nun yanına. Ben, arkadaşlarımın da bilye istediklerini ve bedelini, onların da benim gibi, üzüm ve incirle ödeyeceklerini söyledim.

"Ah vire," dedi, "ben yapacağım çok çok siz için... Ma, ne zaman paydos var o zaman!"

O günkü cep yemişlerimizden arta ne kalmışsa, sipariş kaparosu veren müşteriler gibi bıraktık Yorgo'ya.

"Orakali, orakali!.. Efharisto poli!.." diye el salladı arkamızdan. Biraz uzaklaşınca bir mükemmel sövdüler arkadaşlar yine ve ben de ister istemez onlara katıldım.

Bir süre sonra bizim arkadaşlardan başka çocukların da, ufak tefek dostluklar belirdiğini hisseder gibi olmuştum Yorgo'yla aralarında. Bir gün, kendisine bizim, lek dediğimiz iri bilyelerden iki tane yapıvermesi için üç beş incir, yarım avuç kuru üzüm, iki tane de büyük izmarit götürmüştüm. Emeğinin, sanatının ücretini peşin ödediğime mi hükmetti nedir; darılır gibi, gücenir gibi, bir tavır takındı. Uzun parmaklı, nasırlı avuçları ile başımı okşamaya kalktı:

"Ah vire sari... Ah vire!.." der demez iki üç adım geriye attım kendimi. Bilmiyorum nasıl yerleşmiş; düğüm düğüm, boğum boğum bir şeyler vardı içimde; birden kabarıverdiler:

"Duur," dedim, "Yorgo!.. O kadar da uzun değil!.. Sen, ne de olsa bir düşmansın!.. Değil misin?.. Ha?.. Söyle... Söyle bakayım ne diye geldin bizim yurdumuzu almaya?!.."

O, her taşa hükmünü geçiren, istediği biçimi veren kuvvetli ve kudretli eller halsiz, mecalsiz iki yanına düşüverdi:

"Ben," dedi, "ben taşçi... Ben Heykeltıraş Yorgo... Gelmedim kendim, gönderdiler vire, gönderdiler!.."

Sesi titriyordu; iri mavi gözlerinden iki damla yaş, genç yüzünü çerçeveleyen kıvır kıvır sarı sakallarına doğru süzülüverdi.

Aradan bilmem ne kadar zaman geçti; hükümet konağının esaslı inşaatı bitmiş olacak ki onları başka bir yere yolladılar.

1966 • Çölde Bir Deve

Cengiz Yörük
(Aydın, 1928)

Öykü Kitapları: *Yoldaki Taşlar* (1954), *Çölde Bir Deve* (1965, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Yalnız Kadınlar* (1967).

Çölde Bir Deve

Adam geldi. Tuğla, taş yığınlarını gözüyle şöylece taradı. Aceleciydi. Adımları kısa, ayakları dolaşıyor. Sağ eli pantolonunun cebinde. Bulunduğu yerde yeni bir bina yapılıyor. Temeller atılmış, taş tuğla yığılmış dört yana.

Saat on yedi. Tek tük gelip geçenler var, her yan ıssız.

Çevresine bakınarak, tuğla yığınının arkasına yürüdü. Bir zaman gezindi. Birden kayboldu. Oracığa çöküvermişti. Sağı solu, tuğlayla dolu. O, boylu boyunca uzanmış yolu görebilmek için kendine yer hazırlamıştı... Yeri güzeldi, yol ayakları altında. Karşıdaki birkaç dükkânla evler görünüyor. İstediği de fazla değil. Tuğlalara göz attı. "Hiç değilse otuz bin adet var" diye mırıldandı. Tuğlacının kazancını hesapladı, "İyi para" dedi, "iyi para."

Gözü evlere takıldı. Kötü kötü şeyler. Onlara hep iğrenerek bakar. Oysa kendisi de beş yıldır burada oturur. Teneke kaplı, cumbalar sağa sola uğramış. Bu da yetmiyormuş gibi, hepsinde okka okka nazar boncuğu, kaplumbağa ölüsü vs. sallanıyor.

Hele şu berber dükkânı; adam görünce kusar. Çirkef su, daha ne varsa, hepsi dışarı atılır. Bereket, mahalleli muhtara dertlendi mertlendi. Neyse bir yıla kadar yoluna koyacaklarmış dükkânı... Herif, söylemesi ayıp, sabun yerine başka şeyler de kullanırmış.

Hani oğlu da akıllı çocuk. O tıynetsiz pis heriften, böyle ateş mi ateş, yaman mı yaman, hergele mi hergele çocuk hiç beklenmez. Sırasında, babasının geçermiş karşısına; "Baba" dermiş, "sen böyle pis önlükler, pis usturalar, makineler kullanırsan, müşteri bulamazsın, biz de aç kalırız."

Bacak kadar veledin sözleri gücüne gitmez mi adamın? "Defol ulan it" dermiş oğluna. "Sen adam ol da, önlüğün temizini, usturanın iyisini kullan. Deyyus, bir ustura kırk lira. Biliyor musun sen lirayı?"

Oğlan cevap verirmiş: "Ben lirayı mirayı bilmem. Berber de olmıyacağım. Avanak mıyım? Mühendis olacağım ben. Olmazsa doktor. O da olmazsa avukat."

"Tüh, kılığına tükürdüğümün veledi."

Çocuğun anası, öbür yandan söze karışırmış. Çıfıt mı çıfıt.

"Kılığına tükürme çocuğun. Üstü yok başı yok. Üşür de hasta olur."

"Vay anasını, dayısını, sülâlesini..." diye evde bir kızılca kıyamet kopar, çocuk ağlar, anası bağırır, herif tepinirmiş.

Adam, berber dükkânının bitişiğindeki terzi dükkânına da uzun uzun baktı. Dişleri gıcırdadı; "Züppe, hergele" dedi usuldan. Neden deminden beri berber dükkânına bakmıştı? Berber dükkânı onun meselesi ile hiç de ilgili değil. "Saçmalıyor muyum neyim?" dedi.

Kalfa ile çırak, çalışıyorlar. Kalfa bir cekete kol takıyor. Çırak makinede. Pantolon dikiyor olmalı, kumaş aşağı doğru sarkmış. Kol takılan ceket, gri. Çizgili gibi görünüyor. Çizgiler kumaşın enine mi, yoksa boyuna mı uzanıyor. Çok dikkat etti, bir türlü sökemedi. "Belki de damalıdır" diye mırıldandı. "Olur a, niye olmasın? Kumaş bu, yüzlerce çeşit olur."

Gözlerini sol tarafta bulunan iki katlı, ahşap eve dikti. Öğürmek, kusmak geçti içinden. Kendi eviydi. Aralarında on beş metrelik arnavutkaldırımı. Yer yer, taşları sökülmüş, biçimsiz çukurlar açılmıştı. Kışın adam, çorabına kadar ıslanır. Bunu hatırladı. "Şemsiyeyi tamir ettirmeli, bezi eskidi." "Demek orospu, kıştan beri sevişirmiş o herifle. Züppe, briyantinli saçlı. Tayyörünü dikmeye başladığı günden kaynaştırmışlar."

Gözünü yeniden eve dikti. Santimetre karelere bölercesine taradı. Bir yabancılık, terk edilmişlik duygusuk kapladı içini. Sanki beş yıl burada oturmamıştı. Yahut düşünde görmüştü.

Evin bodrum katına inen duvarında bir çatlak var, hem de hatırlıca. Bugüne kadar görmeyişine şaştı.

İkinci katın solundaki odanın penceresi açıktı. İçeriye doğru uzanan bir sicim üzerinde yıkanmış çamaşırlar sallanmakta. "Kaç kere söyledim kahpeye, böyle açıkta kurutma, ayıptır diye." Aklına birden, pembe, beyaz, lâcivert ipekli donlar geldi. Yüzü gerildi. Karısı ipekli donu, evlendiklerinden sonra, iki ay giymişti. Sonra, "Yazık oluyor bunlara, pahalı. Patiskadan bir şeyler uydurayım kendime" demiş, öylelerini kullanmıya başlamıştı. "Eşşeğim ben" dedi adam, "eşşek."

Böyle derken çocukluğunun geçtiği küçük bucağı hatırladı: Dayısının değirmeni. Karşıda çeşme, söğüt ağaçları. Testilerle su taşıyan kızlar. Birisi sapsarı benizli. Ondan hep korkardı. Gözlerini iri iri açar, kimseyle konuşmazdı o kız, öksürürdü de. Düşlerine bile girmişti. Karanlık sokaklardan geçerken, dar, küf kokulu evlerin merdivenlerinden çıkarken, hep o kızı hatırlardı. Kendini topladı. "Ne oluyorum ben" dedi. Birden bunlar kayboldu. Daha doğrusu iç içe girdi, karıştı, gözlerinin önünde çok tuhaf, anlatılmaz şekiller uçuştu. "Kahpe, onunla işi pişirdikten sonra, o donları sandıktan çıkardı. Evin taşları, demek boşuna sık sık ovulmuyormuş." Yatak çarşafları haftada bir değiştirilmeye başlanmıştı. Kokulu sabunlar, kolonya şişeleri de görülüyordu. Hele o işve, kırıtmalar, sırıtmalar neydi? Ara sıra yanma geliyor, "Ah benim sevgili kocacığım" deyip, yanağına bir de çimdik atıyordu. Eskiden yapmazdı böyle. Bu aklına gelir gelmez, yerinden fırlamak, evine dalmak, karısını kırk elli parçaya bölmek istedi. Güç tuttu kendini. Yerinde sarsıldı. Birkaç tuğla, yığından aşağıya kaydı, ufak ufak parçacıklar yuvarlandı, tuğla tozları aktı. Tozların aktığı yerde karıncalar, vızır vızır gidip geliyordu. Adamın elleri, tuğla tozuna bulanmıştı.

Sağ elini pantolonunun cebine soktu. Pırıl pırıl parlayan simsiyah tabancayı, yanına koydu. "İlk kurşunda vuracağım" dedi, "ilk kurşunda. Fabrikada tornanın başında sanıyor beni, namuzsuzlar."

O mektup aklma geldi. Gömleğinin cebinden çıkardı. Otuz kırk kere okumuştu. Daha o kadar da okuyabilir. O ona öyle güç veriyordu ki, yapacağı işten zevk duymaya bile başlamıştı. Mek-

tup ezberindeydi. Fakat onu satırlar halinde görmek, bambaşka anlatılamaz şey.

"Boynuzlu Pezevenk" diye başlıyor.

"Sana, bütün mahalle halkı böyle söylüyoruz. "Karınla terzinin ne türlü yaşadıklarını bilmiyor musun? Öyle bir adamı evine bile aldın. O değil senin karını, daha alâlarını da baştan çıkarır. Durumu bilmiyorsan öküzsün. Biliyorsan pezevenk.

Bugünlere kadar seni adam sanırdık.

Bütün mahalle suratına tükürür, selâm sabahı kestiğini bildirir. Pezevenk."

İçinden, şu son sözcüğü defalarca tekrarladı. Bu sözcüğün harflerine, tonuna hiç dikkat etmemişti. Sanki ilk defa duyuyordu. Boyuna söylediği bu sözcüğü farkında olmadan, mırıltı haline döktü. Sonra bir şarkı bestesine uydurdu, acıklı bir şarkı bestesine. Yoldan bir adam geçiyordu, sustu.

İki gündür burada nöbet tutmuştu. Terzi iki gündür de yerindeydi. Dükkânının önündeki çınar ağacı ona iyi siperlik ediyor. Ağaç olmasa bile evinden çıkışını gözleriyle görmeliydi. Terzi ara sıra başını pencereden çıkarıp eve göz atıyordu. Bir iki kere de karısı perdeyi aralayıp bakmıştı. Bütün bunlar adamı öldürmek için yeterli değil. Durumu iyiden iyiye anlıyordu. Karşılıklı bir ilgi var, burası gerçek. Herifin, elindeki kumaşa iğne atışı, ıslık çalışı, dükkânda gezinişi, esneyişi, gerinişi, sigara yakıp üfleyişi, gülümseyişi, nedense onu, bu işin gerçekliğine inandırmıştı. Her davranışında, kendinden emin erkek hali vardı. "Benim elimden hiçbir şey kurtulamaz. Zavallı kadın, iki ay sonra seni de bırakırım, o aptal kocanla başbaşa kalırsın." Adam, terzinin yüzde yüz böyle düşündüğüne inanıyor, soğuk soğuk ter döküyordu. Evine girmesini, bir an önce girmesini istedi. Terzinin karısıyla macerası olmasına sevindi bile. Bu herifi öldürmek için böyle bir zemin hazırlanmalıydı.

Bir ara, karısının namuslu olabileceğini aklına getirdi. Dehşetli canı sıkıldı. Hayır, bu durum onu müthiş sarmıştı. Bu herif gebermeli. Karısının namuslu olmasından ziyade, namussuzluk yapmış olmasını kudurur gibi düşündü.

Terzi iki sefer dükkânın önüne çıkmıştı. İkisinde de sevinçten yüreği hopladı. "Hadi" diyordu, "yürü it. Yürü. Bak, ortalık kimsesiz. Rahat rahat gör işini, sonra bana görün. Haydi. Haydi ulan. Böyle zamparalık mı olur? Korkak. Yıkanmış, ipekli donunu giymiş, seni bekliyor. Sen öküzler gibi bakınıyorun."

Terziyi evine doğru sürüklemek için, kendisinde sihirbaz gücü olmasını ne de istemişti. Ne çare yürümemişti it.

Aklına bir şey gelmişti o zaman. Gözlerini yummuş, bir zaman açmamıştı. Bir sürprizle karşılaşmak istiyordu. Gözünü açtığında terziyi evine doğru yürür bulmalıydı. Lâkin bu da beklediği sonucu vermemişti. Çocuklar gibi ağlamak geçti içinden. Gidip adamın kulağına fısıldayıp, "Hadi, gir eve ne olursun, seni bekliyor. İhmal etme onu, ayıptır, günahtır" diyebilseydi. Kendini göstermeden bunu yapabilseydi. Herifi oraya sevk eden bir güce sahip olabilseydi. İşte en büyük dileği buydu... Onların yataktaki boğuşmalarını canlandırıyor, acı bir hazla titriyordu. Hatta canı kadın istemeye başladı. Daha doğrusu kendi karısına karşı büyük bir istek duydu. Hiç tanımadığı güzel bir kadındaki lezzeti tadacaktı. Terzinin tattığını tatmak. Başka hiçbir kadın gözünde değildi. Yalnız kendi karısı. Bacağının yukarı kısmında bir ben vardı. Bunun güzelliğinin şimdi farkına varmıştı, ta şimdi.

Bugün, terziyi kolladığının üçüncü günü. Şu anda da ona benzer tuhaf, garip duygular, arzular içinde. Terzi, dükkânında bulunmadığına göre evde olmalı. Sağlam erkek iki günden fazla kadınsız duramaz. Gözünü kapıya mıhlamıştı, ayırmıyordu. Yağmur sularıyla yer yer bozulmuş, boyası kötü kapıyı belleğine iyice oturttu. Kapı bazan kımıldanıyor gibi oluyor. Kapının üstündeki çizikleri, boya akıntılarını, bir hayvana, insan başına, benzettiği oldu. Bazan da her şey siliniyor, tuhaf şekiller oynaşıyor. Ara sıra gözünü kapıdan kaçırmak istedi. Baktığı her yerde yine kapının gerçekteki şeklini gördü.

Güneş harap binaların arkasına yarı yarıya sinmiş. Eve, hep akşamın sekizinde gelirdi. Yıllardan beri hiç şaşmamış denebilir. Daha vakti çok. Binaların gölgeleri bulunduğu yere kadar uzanmış. Tuğlaların güneş gören kısmı ile, görmiyeni arasında büyük renk farkı var.

Sokaktan demir tekerlekli bir araba geçti. Kavun yüklüydü. Artık kış geliyor. Sonbahar kavunları. Arabayı, arabayı çeken atları, uzun uzun süzdü. Sağ taraftaki atın, sağ arka ayağındaki nalın bir çivisi yoktu. Kara küçücük bir çukur vardı çünkü. Hayvan ayağını kaldırdıkça görünüyor. Arabayı burada değil de başka bir yerde görmüş olsaydı, sahibine çıkışır; "Bu senin ekmek teknen, hayvanın şu nalını değiştiriversen olmaz mı? Günahtan kork be adam" der, işi kavgaya kadar götürebilir. Araba köşeyi dönünceye kadar ardından baktı. Dudakları kurumuştu. "Keşke iki kadeh atıp da gelseydim" dedi. Burnuna kavun kokusu geldi. Araba yanından geçerken duymamıştı. Buna hiç mâna veremedi.

Sokak iyiden iyiye insansız denebilir. Uzak kahvelerden birisinin radyosundan türküler geliyor. İçinde gizlendiği yapı yerine baktı. Koskoca bir binayı böyle bir yere oturtmaya kalkışmak, hiç de akıllıca görünmedi ona.

Dört yanını araştırıren evinin kapısını da gözden ırak tutmuyordu. Eve girip, onları kapı deliğinden seyretmek mümkün olsaydı, hemen içeri dalmaz, rahat rahat, iyice bakardı. Temizlik işi her şeyden sonraya. Terziyle hesaplaşmaktan kolay ne var?

Dükkândakilere baktı. Kalfa ceketi bırakmış. Çırak daha pantolonla uğraşıyor. Ara sıra konuşuyorlar. Herhalde ustaları hakkında. Sokağı da gözden kaçırmıyorlar. Belki ustalarının eve girip çıkmasını kolaylaştıran bu hergeleler. Bir işaret, yahut ıslık meseleyi yoluna kor. Bak bak, kalfa dışarı çıktı, iki öksürdü, yere tükürdü. Göz ucuyla da eve baktı. Tükürüğünü çiğnedi. Bunlar boşuna olamazdı. "Teres" diye mırıldandı. "Koş yanına, kap makası, sok gırtlağına. Sok, tekrar sok, sok." Boynunda iri iri damarlar peydahlandı.

Motor sesi duydu. Ses yaklaşıyor. Köşeden bir cip göründü. Kötü yolda, seke seke, sallana sallana geliyor. Adam ürperdi. Cip sekiz on metre yaklaşmıştı. Hızı azaldı. Azalmakla kalmadı, tam önünde, tıpatıp önünde durdu. Cip daha karşıdan gelirken, böyle olacağını keşfetmişti.

Cipten inen adamı tanıdı. Bu yapının mühendisiydi. Enine boyuna bir adam. "Görün" demiş, "bu binayı iki ayda oturtacağım, şaşıp kalacak herkes." Bu sözünden ötürü adı dillerde

dolaşıyor. Yüz lira da yevmiye alırmış. Müteahhit, "Helâl olsun, az bile ona" diyormuş. Adam bir saniyede bunları hatırladı.

Mühendis, yapının önünde geziniyor, temellere bakıyor, tuğlaları taşları, hesaplıyor. Elindeki kâğıda bir yığın rakamlar sıraladı. Gözleri fıldır fıldır. Kendi evine de bakmıştı. Evet, evet, kendi evine. Ortalığı araştırırken, gözü takılmış gibi numara yaparak bakmıştı. Bodruma inen çatlağı da görmüş; "Herifle ahbap olmalıyım" diye düşünmüştü. "Elimizde yapıcı var, sıvacı var. Yapıyla biraz ilgilenince mesele kalmaz, karıyı kafese korum. Hak mı yani, yalnız terziyle olur mu? O terziyse ben de mühendisim." Oysa mühendisin kafası, tuğla, çimento hesaplarıyla karmakarışıktı.

"İt" dedi adam, "it. Bütün ortalık it. Bunun da canı onu çekiyor. Çekmez mi hiç. Beni var, hem de baldırında. Terzi şu ben meselesini herkese yaymış olmalı. Bembeyaz bacaklar, bacakta bir ben..."

Çöl, göz alabildiğine kum. Bir deve ilerliyor. Gök masmavi. Başka hiçbir şey yok. Bu resmi bir yerde görmüştü. Nerde görmüştü acaba? Düşündü düşündü, iyice yoruldu, bulamadı.

Mühendis cipe bindi. Hemen yürütmedi. Başını direksiyona dayadı. Geçen bir dakika adama saatler kadar uzadı. Evinin kapısını göremiyordu. Ya terzi çıkarsa şimdi, dükkânına girerse? Cip orayı örtmüş. Namussuz herif, şunu yürütüver artık. Bak başını kaldırdı, karşıya bakıyor. Yok yok, karşıya falan değil, evine pencereye göz attı. Yoksa o da terziyi mi kolluyor?

Bir an kafası karıştı. Başını tuğlalardan dışarı çıkardı. Kendi isteği ile olmayışı tuhafına gitti. Birden olmuştu. Yeniden gizlenmek istedi. Gizlenirken mühendis tarafından görülecekti. Bir önsezi onu titretti. Tam gizleneceği sırada görüleceğine öyle inanmıştı ki! Gözlerini mühendisten ayıramadı. Eğse başını hiç de görülmiyecek. Belki iki dakika geçti, hiç kımıldanmadı, cipin yürümesini bekledi. Araba ergeç gidecek, motoru çalışıyor. Birkaç dakika daha tuğlaların arkasında kalamaz mıydı? Bu tez canlılık neden? Bütün bunları en kısa zamanda düşünüyor, yine başını eğmiyordu. Bakışları mühendisinkiyle çarpışacaktı, bu elzemdi.

Mühendis vites kolunu çekti, motorun gürültüsü arttı. Şim-

di şöylece tuğlalara bakacak. Herkes böyle yapardı. Yine de kımıldanmadı. Nitekim, mühendis, tam onun düşündüğü gibi tuğlalara baktı. Bu da nerden çıkmıştı? Ne arıyordu? Hemen cipten indi.

"Ne arıyorsun burada?"

O hiç seslenmiyor, üstelik evinin kapısını arıyor.

"Hey, ne arıyorsun dedik sana?"

"Hiç" dedi.

İstemediği halde, ağzından bu kelime düştü.

"Demek hiç?"

"Evet."

"Eveti meveti yok. Yapı yerinde işin ne? Neye saklandın?"

"Ben saklanmadım."

Doğrusu da o, saklanmamıştı. Mühendis yine de sormaktan kendisini alamadı:

"Maksadın neydi?"

"Hiç."

"Hiç ha?"

"Yoksa tuğlalarını aşıracağımı mı sanmıştın?" Yüzü alaylıydı.

Sesi öylesine çıkmıştı ki, ortalığa bakındı. Kendisi değil de başkası konuşmuş gibiydi.

Mühendis adamı süzdü.

"Seni tanıyor olmalıyım?"

"Herhalde tanırsın. Ben buraya yakın oturuyorum. Görmüşlüğün vardır."

Mühendisin cevabından önce, aklından bir yığın şey geçti. İstese durumu kurtarabilir. Tuğlaların arkasında bulunuşunu başka türlü anlatamaz mı? "Bir arkadaşa şaka yapacaktım, korkutacaktım vesselâm" der, güzel bir hikâye uydurabilir. Bal gibi yutar mühendis. Bu aklına gelen, pek iğrençmiş gibi göründü. Hayır hayır, böyle yapmamalıydı.

Mühendis:

"Evet, evet seni görmüşüm, bu muhakkak. Fakat anlıyamıyoru, burada niye duruyorsun?" dedi.

Böyle söylerken de çevresine baktı.

İtin gözleri yine evine takılmıştı. Kendini tutamadı:

"Sen böyle sual sorup duracağına" dedi, "şu cipi yürütsen iyi edersin. Ha?"

"Anlamadım, ne söyledin?"

"Cipi yürütsen çekip gitsen şurdan iyi edersin dedim."

Mühendisin genç, sıhhatli çehresi kıpkırmızı kesildi. Ona doğru yaklaştı.

"Kim olduğunu öğrenmeden bir yere kımıldamam. Bu yapıdan ben sorumluyum."

Adamın vücudu öylesine sarsıldı ki, mühendisin ürkek bakışlarını görünceye kadar bunu kendisi de hissetmemişti.

"İyi bak" dedi, "iyi. Ben şu karşıki evde oturuyorum. Bodrum katma doğru bir çatlak da var. Bimiyormuş gibi numara yapma. Bak, üst kat penceresinden kurumakta olan çamaşırlar görünüyor."

Mühendis birden değişti.

"Ha şu ev. Biliyorum, biliyorum. Orada bir tornacının oturduğunu söylerlerdi."

Zorla gülümseyerek ekledi sözünü:

"Çok namuslu, işinde gücünde bir adammış. Demek sensin o? İyi ama, anlıyamıyorum yine bir türlü?.."

Adamın yüzü daha da bozulmuştu. Ağzının sol yanında bir tik belirdi. Kıpır kıpır ediyordu orası. İçinde yığınla kuşku. Mühendisin gülüşünde alay sezdi. Gerçekte hiç de alay değil. Onun rol yaptığını, yüzde yüz aktörlüğe özendiğini kabul etti. "Her şeyi biliyor. Benim kim olduğumu anladıktan sonra tuğlaların arkasında durmamın ne önemi olabilir? Ahbap olmak hepsinden iyi. Yanında başkaca değerim yok."

Karısının tayyörünün ölçüsü için, terziyi evine getirdiği günü hatırladı. Hava yağmurluydu. Terzi gıcır gıcır sinek kaydı tıraş olmuştu. Elbisesi temizdi, ütülüydü. O zaman hiç farkına varmamıştı.

Şimdi mühendis de onunla dost olmak istiyor, ağırdan ağırdan alıyor. "Ha, demek şu evde oturuyorsun?" derken onun niyetini anlamamak budalalık olur. İki üç sefer de evine bakmıştı. "Namuslu bir tornacıymış, bu da söz mü?"

Mühendis karşılıksız kaldığını görünce tekrar konuştu:

"Senin gibi işinde gücünde, dürüst hayat süren bir kimse-

nin, evinin karşısındaki tuğlaların arkasına yerleşmesini adam bilmem ki neye yormalı?"

"İte bak, ite" diye düşündü. "Benimle eğleniyor namussuz."

Kendini tutamadı:

"Arabanla şuradan çekip gitsene sen."

Mühendis yine kızardı, sıktı dişini.

"Sizi hiç bu şekilde anlatmamışlardı. İyi yürekli, kimseyi kırmıyan, herkesle geçinebilen bir insan olduğunuzu söylemişlerdi."

Bu sözler başını döndürdü. Düpedüz yalan, hakaret. İyi yürekli, herkesle güzel geçinebilen sözünün burada yeri mi var?"

Mühendise baktı baktı.

"Hiç de sandığın gibi değil" diye haykırdı. "Senin gibilerini gebertmenin sırası geldi, anlıyor musun? Sen adam mısın be... Yüz metelik etmezsin, yüz metelik."

Bu sözleri başka birisi mi söyledi gibilerden, yine çevresine bakındı. "Yüz metelik etmezsin" demişti. Bunu nerden çıkarmıştı? Mühendisin yevmiyesini hatırlayıp ondan mı böyle konuşmuştu? Ama bu aklına gelmeden öylece ağzından dökülüvermişti.

Mühendis bir iki kere gülmek istemiş, yapamamıştı.

"Be adam" dedi. "Ne demeli, ne demeli sana? Kaçık mısın nesin? Dostça konuşmak istediğim halde..."

"Neee? Dostluk ha? Allah belânı versin. Belânıı." Gözü cipe ilişti. "Şunu çek diyorum, çek, fazla sorma fena yaparım."

Mühendis elinde olmadan birkaç adım çekildi. Çabuk toparlandı.

"Ben kendiliğimden gidecektim. Böyle söylersen adım atmam. Güzel konuş, adam gibi konuş, bu yaptıkların erkekliğe sığmaz arkadaş. Ben serseri değilim. Sen git, onu başkalarına yap."

Adamın gözünün önünde bir şeyler döndü. Cip. Mühendis. Terzi. Karısı. Evin bodrumuna inen çatlak. Sokağa tüküren terzi kalfası. Tabanca... Tabancayı nasıl eğilip almıştı? Bunu çözmeye çalıştı, çözemedi... Mühendis geri kaçmak istemiş, cipe yaslanmış, ürkek ürkek bakakalmıştı. Yepyeni kundurasının ökçesin-

deki lâstiğin izleri, yumuşak toprağın üzerine iyice çıkmıştı. Tetiği çekti. Mühendis sağ elini göğsüne koydu. Silâh patlamıştı. Tetik üç defa daha oynadı. Kurşunlardan birisi cipin tentesini deldi, ötekiler mühendise saplandı. Mühendis kurşunları yerken, sol kolunun kuvvetiyle cipin önüne abanmış, kaçmak istermiş, oracığa burun üstü yığılıvermişti. Temiz kunduralarının ökçe lâstiği iyice görünüyordu.

Adam, tuğlaların üstünde, silâhı elinde duruyor. Ne düşündüğü, ne hissettiği söylenemezdi. Ağzının sol yanındaki tik kaybolmuş, yüzü durulmuştu.

Demin düşündüğü resmi nerde gördüğü birden aklına geldi. Gülümsedi. Onu yıllar önce bir bakkaldan alışveriş ederken görmüştü. D uvara çiviliydi. Hem de kalın bir sicimle bağlanmıştı. Masmavi gök, çölde bir deve ilerliyor.

1967 • Yabanın Adamları

Tarık Dursun K.
(İzmir, 26 Mayıs 1931)

Öykü Kitapları: *Hasangiller* (1955), *Vezir Düşü* (1957), *Güzel Avrat Otu* (1960, Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü), *Sevmek Diye Bir Şey* (1965), *Yabanın Adamları* (1966, Sait Faik Hikâye Armağanı), *36 Kısım Tekmili Birden* (1970), *Bağrıyanık Ömer ile Güzel Zeynep* (1972), *Bahriyeli Çocuk* (1976), *İmbatla Dol Kalbim* (1982), *Ona Sevdiğimi Söyle* (1984, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Ömrüm Ömrüm* (1987, Türkiye İş Bankası Büyük Edebiyat Ödülü), *Aşk Allahaısmarladık* (1993), *Yaz Öpüşleri* (1996), *Dul Evi* (2003), *Hepsi Hikâye* (2006, Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü).

Yabanın Adamları

I. Eskili Düşde

Şerfalinin tarla, şu karşıdaki yüzsüz tepenin yamacındadır: Azcık çorak, azcık killi, verimsiz. Şerfalinin babasından kalma. Ona da babasından kalmış. Babadan oğula, oğuldan... Şerfaliden kime kalacağı bilinmiyor. Çocuğu çocuğu yok ki kalsın!

Genç gürbüz Huriyenin niye şimdiye dek çocuk yapmadığı çözümlenmedi. Kocakarılar bildik bilmedik ilâçlar yaptılar, macunlar kardılar; yedirdiler yutturdular Huriyeye ya, bir yararı dokunmadı. Çevredeki yatırlar denendi; Alyanak Hocaya götürüldü, baklasına baktırıldı. Umut hep dağın ardında, hep dağın ardında. Olmuyor, olmuyor! "Hazreti Muhammet efendimiz perşembeyi cumaya bağlayan gecede gûsül edin, sonra da o temizlikte..." Cumaların sonunu aldıramadılar; yine olmadı.

Şerfali her bir daim üzülürdü. Kahvede, odada yetişkinler arasında oturup söyleşirlerken sıkım sıkım sıkılırdı. Al basardı. Söz, dönüp dolanıp ayıp konulara geldi mi, Şerfali, *"Yarılsa da, şu yerin yedi kat dibine bir insem, kimsecikler görmese, ilişmese bana"* diye ne edeceğini şaşırırdı hep. Alt dudağı seğirip dururdu, gözlerini duvarlara dikerdi. O taş basması resme çokluk. Tas-

virde bulutsuz, bomboş bir mavilik içinde bir gök kâğıtta yüzerdi. Sonra çepeçevre dağlar. Her birinin başı ya dumanlı, ya ak karlı. Eteklerine doğru bir yeşillik vurmuş ki, tutuşkan! Dağların eteklerinde, ama çok uzaklarda nohut irisinde çadırlar kurulmuştu. Önlerde bir yerde kadana bir aygıra binmiş, saçları topuklarını öpen bir kız. Kız ki; gerdanı titrek, üç beşibiryerdeli, gözleri kömürden, dişleri nar tanesinden... Aygırın yanı başında bir yağız delikanlı saz çalıyordu kıza. Tutuşu pek bir acamı tutuşuydu ya, olsun, kız ne bilecekti! Herşeyinden belliydi; kızın, oğlanda gözü vardı. Olmasa, öyle aygırdan sarkar da ağzının içine girecekmiş gibi bakar mı? Bakar da, gözlerini kavlatır, *"Hadi bire oğlan, hadi bire zülfü kara yarim, sözü söz, sözü saz yarim!"* der mi?

Şerfali hep bunları düşünür. Ne zaman ortada kinayeli sözler dönmeye başlar, kalkar söyleşiyi bırakırdı: *"İnsanoğluna her bir-daim bir çocuk gerek. Ya dikili ağacın olacak ya da çocuğun. Hele oğlun olacak ki! Şöyle insan azmanı bir oğul... Oğul dediğin senin..."*

Şerfalinin evi, köyün sonlarına doğrudur. Az ötesinde şarıltısı evi dolduran bir dere, yalabuk kavaklar. İki üç yoz, çıldırgın zeytin. *"Ha Şerfali, ha! Ha kara dinli herif ha! Ha ananın örekesi, babanın şarap çanağı Şerfali ha! Ha, oğulsuz, dikili ağaçsız, kısır karılı Şerfali ha! Ha, anayın muradı, babayın çemağı Şerfali ha!"*

Tarlayı üç yıldır tütüne dönderdi. İyi de gitti, kâğıtlar çıkarttı; gelsin tütün, gitsin tütün. Bahar günlerinde –tomurlar patlamış, toprak kızmış, köpürmüş; karların bozgunu dereyi taşırmış, tahta köprünün yoksul ayaklarını tir tir titretirken– güneş kızdırmaya başlar başlamaz, karısıyla haydi babam ellerinde kısa saplı çapalar bodur tütün fidelerini çapalarlardı.

II. Tütünler

Tütünler topraktan deliler gibi fışkırmışlardı. Yaprakları el kadar el kadardı. Kırılmasına da çok kalmamış şunun şurasında. Eli kulağında bekliyorlardı.

Şerfali bir iki çapa sallamış, caymış, sonra gidip üvezin gölgesine çömmüştü. Karısı, bacaklarını ayırmış, belini bükmüş;

başındaki poşu gözlerine varmış alışkın alışkın çapaya durmuştu. Öğle geliyordu. Şerfali ansızın, *"Acıktım"* dedi. Gün üvezin gölgesini ufaltmıştı.

Ekmeğin koca bir parçasını yoğurt çömleğine batırdı, çıkardı. Üzerine ibrikten pekmez gezdirdi, yedi, aç karnını kandırdı.

Karısı üçüncü sırayı bitirmiş, dördüncüyü iniyordu. Şerfali çömdüğü yerden gözlerini dikmiş onu seyrediyordu. Bir ara uzaklara döndü: *"O oğlan almıştır o kızı. Hep öyle tasvirdeki gibi kalacaklar mı sanki? Bir gün, iki gün... Canına tak dedi mi, oğlan kızı istetir. Kızın gönlü de dünden razı oğlana. Bir düğün ki, kırk gün kırk gecesine. Çocukları hemen olmuş mudur ki? Onların olur. Her kimin ki tasviri yapılır; o doğurgan karıdır, çocuklar!"*

Yün çorap ayağını mı dalıyordu ne! Sıyırdı attı. Kaşındı. Çorabını yeniden giyindi.

"Huriye kız!"

Karısı, aşağıdan belini tuttu, doğruldu:

"Buyur!" dedi.

Şerfali elini salladı. Aşağıdan karısı dimdik bakıyordu.

"N'apcen söyle!"

"Gel len sen!"

"Daha bak kaç sıra var Şerfali..."

"Sen gel hele!"

Kadın söylene söylene, erkek gibi hızla yamacı çıktı, geldi. Şerfali birşey demeden, dedirtmeden karısını belinden kavradı, çekti. Kadın zorlandı, debelendi:

"Bırak herif, ilişme iş vaktı!"

Şerfali:

"Sus len sus!" dedi.

Kurtulmak ne mümkün Şerfaliden. Sımsıkı sarınmış, solur da solur.

"Görürler herif!"

"Görmezler..." dedi Şerfali. "Kim görecek? Görmezler."

O zaman kadıncık susuverdi, bıraktı kendini.

Yukarda, yamacın beline dolana dolana inen şosadan kamyonlar geçtiler, göz beleyen bir toz kalkındırdılar. Çığrışmak için ikindiyi avkıyan boklu kargalar, zeytinlerden bağıra çağıra kanat açtılar.

Şerfali, avcunu siperledi gözlerine, şosaya baktı. Kamyonlar; karınca dizisinde, toz duman salarak yolun aşağısına iniyorlardı.

Derken yukarlarda küçük bir kamyonet durdu, içinden kapıları vura vura birkaç adam indi. Yamacın başından eğilip aşağılara baktılar. Yamaç aşağı, Deli Hüsmenin, Çolağın, Şeşbeşlerin, Şerfalinin, Muhtarın Topaloğlanm tarlaları birbirinin yanı sıra uzanmış gidiyordu.

Şerfali yukardakilere baktı, yukardakiler de kendilerinden habersizmiş gibi görünüp çapa çapalayan Şerfalinin delişmen karısına... "Ne at sağrılı karı şu bizim karı ha!" Bir eli belinde, bir eli gözlerinde siper bakan Şerfaliye de baktılar. Adamlardan biri:

"Hey!" dedi.

Şerfali, *"Ülen bu hey bize mi ki?"* diye bakındı çevreye: Adamsız.

"Hey!" dedi.

Yukardaki adam güldü:

"N'aber?" dedi.

Şerfali:

"Eh!" dedi. "Eh!"

Adam durdu. Sonra:

"Hey!" diye bağırdı yeniden. "Gel biraz yukarı bakalım!"

Şerfali çapayı attı, yamacı yorgun, kırık çıktı, karşılarına dikeldi. Gözlüklü, karakaş biri:

"Söyle bakalım arkadaş, adın ne senin?" dedi, sordu.

"Şerfali!" dedi Şerfali.

Beriki cebinden mavi bir cigara kutusu çıkardı, açtı; bir tane Şerfaliye verdi. Şerfali aldı cigarayı, adam çakmağını da çıkardı; çaktı. Alevini Şerfalinin yüzüne tuttu.

"Yakmayım. Sonra yakarım!"

Adam üstelemedi, şak dedi söndürdü çakmağını.

"Eee, anlat bakalım Şerfali, bu yıl tütünler nasıl?"

"İyidir..." dedi Şerfali. "Don da olmadı bu yıl, gari yağmur da yağmaz inşallah!"

"Sizinkiler böyle. Ya civarlık köyleriniz?"

"İyidir. Yalnız Mutluyu su bastı, tütünler hep çürümüş sudan..."

Adamlar bakıştılar. Gözlüklüsü:

"Hımm!" dedi. "Hımm! Zarar yok canım! O kadar da olacak artık."

Durdu sordu:

"Başka kimse geldi mi buralara? Tütünlerinizi soran oldu mu başka hiç?"

Şerfali kasketini arkaya yıktı, ensesini kaşıdı; düşündü.

"Yok..." dedi. "Kimse gelmedi. Ben görmedim, duymadım."

Adamlar:

"İyi, iyi! Hımm!" dediler. Sonra Şerfaliyi ortada bırakıp kapılarını çarpa çarpa kamyonete bindiler. Kamyonet onların binmesini beklermiş... Bir iki gırgırladı, vınladı sonra, Şerfalinin poturlarına kara bir dumanlı toz saldı, koşturdu gitti.

IV. İşlem

Birkaç zaman sonra günü geldi, ufacık bebeler, çocuklar, yetişkin kızlar, kadınlar, ergen delikanlılar, yaşlı kocalar tarlalara üştüler, tütüne çöktüler. Sıcak gün altında, o kzgınlıkta kamburlarını çıkararaktan bodur tütün fidelerinin el kadar el kadar olmuş yapraklarını; usta, acami, becerikli, beceriksiz ellerle kırdılar, devşirdiler.

Sonra bu kırılmış, devşirik yaprakları yorucu bir özenle iplere dizdiler, çuvaldızladılar. Dümdüz, kiremitsiz damlarda, bahçelerde, tabanı yeşile boğuk bağlarda, uyuz atların dönmesini döndürdüğü bostanlarda, avlu içlerinde; gün yüzü görecek her yerde, tütünler, dizili dizili sararmaya bırakıldı. Güneş işini bilirdi. Günden güne yeşil, ince damarlı yaprakları önce limon gibi, sonra altın sarısı gibi sarartı sarartıverecekti.

Bunun ertesinde şehirden kamyonlarla insanlar geleceklerdi. İnsanlar gelecekler, tütünlere bakacaklardı.

Bakmak, almak demek, almak, para vermek demektir.

V. Kamyonlu Beğler

Şeşbeşlerin oğlan ikindiyi okuyup bitirdiğinde, sürüyle birlikte köye şehirden kamyonlu, kara yüzlü, şişman bir adam geldi. Hayvanlar kahve önüne giden yolu tıkamışlardı. Kırmızı şehir kamyonunun şoförü kızmış, boyuna yol açılsın diye korna üstüne korna çalıyordu. Hayvanlar yine bana mısın demeyince, başını camdan çıkarıp bir güzel sövdü; anasına dedi, babasına dedi, yedi ceddine dedi; dedioğlu dedi ya, yine söz geçiremedi sürüye.

Çoban Hasan Hüseyin yoksulu, bayağı ürkmüştü. Sürüyü çevirdi, dürte dürte koşa kovalaya toparladı hayvanları, kamyona yol verdi. Kamyon, hızla sürüyü darmadağın ederekten yola girdi; kahve önüne gelince soluk soluğa durdu.

Muhtar evinde tütün basıyordu. Kahvede Kocabaşın oğlanla sekiz on yaşlı kocadan öte kimseler yoktu. Oturanlar gürültüye koptular: Kaymakam mı geldi, ola ki salmadır, belkim askerlik için candarma... Kamyonun çevresini sardılar. Muhtara bir haber uçuruldu. Koştu geldi o da. Kamyon içinde o şişman kara yüzlü adam fosur fosur cigara içip dururdu. Muhtar bir yol:

"Hoşgeldiniz beğ..." dedi, selâm verdi.

Adam, cigarasının külünü Muhtarın ayakları dibine silkeledi.

"Mer'aba!" dedi. "Muhtar sen misin?"

"Benim..."

Kapıyı açtı, adam çıktı.

"Tütünleriniz için geldik. Var mı bizden önce gelen?"

Muhtar adamın yüzüne baktı. Gözleri kırpış kırpış:

"Yok! Zati yeni yeni deriyoruz tütünleri."

Adam güld. Cigarası alt dudağına yapışıktı.

"Geceleyecekseniz odayı hazırlattırayım..." dedi Muhtar.

"İyi olur!"

Muhtar öne düştü. Şoförle adam kalabalığı yarıp ardınca seğirttiler. Bir ara şoför döndü, kontak anahtarını çekti aldı içerden, kapıları kapadı, camları kaldırdı.

Gece yarısını az geçe köye bir yeni kamyon daha geldi. Çevrede kurt kuş uykuya varmıştı. Yalnız gökyüzünden yıldızlar köye ağmışlar, bakıyorlardı. Gözleri açık. Kamyonun farları köyü bir baştan öbür başa kesedurmuştu. Uzun uzun korna çaldı. Köy odasının penceresinden dışarı ışık vurdu. Muhtarın evinden ellerinde çıralarla birkaç kişi koştular; yeni gelenleri de alıp odaya götürdüler.

Ardından köy yine sus pus oldu, kör uykudaki kurt kuş yeniden yattılar. Bir gökyüzünün yıldızları kaldı: Ağık, uykusuz! Gözlerini köye diktiler, kırpışıksız öylece bakadurdular.

Sabah, nice sonra onları da örtüledi; gözlerine mil çekti, uykuya ellerinden tutup göğün göz görmeyen derinlerinde bir yere alıp götürdü; gün ondan sonradır ki doğdu, yüceldi.

İki şehirli adam –ikindin gelenle gece yarısı gelen– köyü dolanmaya vardılar. Tütünleri gördüler. Ellerinde kâğıt kalem, yazar çizerlerdi. Tütünleri elliyorlar, güneşe tutuyorlar bakıyorlar, ha bire yazıyorlardı. Köylü durmaksızın tütün deriyordu; ha babam ha!

Öğle üstü de kahve önünde sergilediler.

Alış verişe Kocabaşın oğlandan başlandı: *"Ya Allah, ya Muhammet!"*

İkinci gelen adam ince, çok uzun boyluydu; saçları dökük, yenleri açık. Kocabaşın oğlanın tütünlerinden bir kırım aldı; parmakları arasında vurdu, ufaladı, kokladı, ayağı ile harmanı dürttü:

"İki yüz kırk..." dedi.

Kocabaşın oğlanın yüzü ışıldadı: "Şükürler olsun sana rabbim! Hay koca gözüne kurban olduğum, yere göğe sığmaz Allahım!"

Herkesi o yana bir koşmadır aldı: *"Amanın iki yüz kırk..."*

Çevreyi saranlara o uzun boylu, ince adam:

"Yalnız bunun tütünlerine iki yüz kırk..." dedi. "Bunun tütünleri iyi. Hem de çok iyi. Ben bunca yıldır tütüncülük ederim, ne böylesini gördüm, ne böylesini görmüşü gördüm. Bunun tü-

tünleri iyi. Bunun tütünleri gibi tütün yedi iklim dört bucakta bile bulunmaz."

Kimin, kimin tütünleri iyi dedi? Kocabaşların oğlanın tütünleri ha? Bu köyde nice yıldır Kocabaşların iyi tütün yetiştirdiklerini ne gören oldu, ne duyan. Muhtarın, Hüsmenin, Şeşbeşlerin tütünleri dururken hem de ha? Hele canım, bu şehirli adam bizimle eğleniyor mu ki? dediler, içlerindeki kurdu öldürmek için birer kırım aldılar Kocabaşın oğlanın harmanından. Kokladılar, kırıp ufaladılar, ağızlarına bir çiğnek attılar. Hele canım hele! Bu yabanın adamı, besbelli...

Kocabaşın oğlan küplere bindi:

"Çekilin be!" diye savulladı milleti. "Hadin kendi harmanınıza!"

Beriki, şişman, kara yüzlü adamın ilk üstüne varan köylü Şerfali oldu. O da o uzun boylusu gibi yaptı, sonra ellerini silkeleyerek:

"Yüz yetmiş..." dedi.

Şerfali düşeyazdı. Kocabaşın oğlana iki yüz kırk, Şerfaliye yüz yetmiş! Kolu kanadı kırılıverdi o an.

"Nasıl olur beğim! Bu Kocabaşlarınkinden de mi kötü ki?"

"Ben bilmem..." dedi şişman adam. "İşte sana yüz yetmiş! İyi mi kötü mü onunkinden, bilmem! İşine gelirse... Yüz yetmiş dedim, yüz yetmiş!"

Öbür yakaya geçti gitti.

Akşamı bulduklarında köylülerin tütünleri bu denli bir oransızlıkta, yarı kavga yarı kızgınlık içinde satıldı durdu. İki şehirli yabandan biri, bir fiyat veriyor, bir iki demeye kalmadan o fiyatta başka bir köylünün tütününü almaktan cayıp geçiyor, beriki de onun verdiğini hemen kırarak eksiğine alıyordu.

Ezanla işlerini bitirip kahveye attılar kendilerini. Tütünleri kamyonlara sardılar, brandasını çektiler. Sabahla aşağı köylere gidecekler, alış verişi sürdüreceklerdi: Biri bir fiyat verecek, bir iki demeye kalmadan öbürü hemen o fiyatı kıracak...

"İyi gitti be!" dedi şişmanı. Kahvesini höpürdetti. "Ha, ne dersin?"

"İyi gitti, iyi!" dedi uzunu, güldü. "Kır kırabildiğin kadar. Yüz desen, yüze verecek herifler."

"Verecekler ya, yüreğim götürmedi o kadarını da. Ayıp canım ayıp!"

"Ayıp ama..."

Bakıştılar.

"Canım..." dedi uzunu. "Şunun şurasında ticaret yapıyoruz, ayıbı mayıbı mı olurmuş bunun?"

VI. Deveden Büyüğü

Sabaha karşı, daha gün ışımadan köyün içinde bir makina gürültüsü oldu, kamyonlardan biri sarsıla sarsıla köyden ayrıldı.

Gürültüye odadan iki kişi fırladı. Ortalık karanlıktı, alacaya kesmemişti. Şişmanının elindeki çıradan, gölgesi, duvara vurmuş, titriyordu.

"Şakir bey gitti mi?" diye yanındakine sordu.

"Herhalde gitti..." dedi yanında duranı.

"Nasıl gider be? Daha aşağı köylere gidip mahsül alacaktık sabahleyin.."

Alana doğru yürüdüler. Gerçekten de kamyonlardan biri gitmişti. Geride kalanı, tek, boynu büyük yatıyordu. Kamyonu dolandılar.

"Hikmet bey, Hikmet bey!"

Şişmanı koşturdu, tık soluk:

"N'oldu, ne var?"

Şoför, sol arka lâstiğin yanma çömelmiş, el fenerini de tutmuş...

"Ya'u.." dedi. "Bu deyyûslar lâstikleri de paramparça etmişler, öyle gitmişler..."

Bir fışıltı boşalıp duruyordu.

"N'apacağız?"

"Bilmem!"

Derken evlerden evlere horoz çılkınmaları başladı. En uzun öteni, Şerfalinin baharda gorklattığı genç, akçıl ibik horozuydu.

Muzaffer Buyrukçu
(Fertek/Niğde, 1 Şubat 1930 - İstanbul, 22 Ağustos 2006)

Öykü Kitapları: *Katran* (1956), *Acı* (1957), *Korkunun Parmakları* (1959, Dost Dergisi Birincisi), *Bulanık Resimler* (1961, Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü), *Kuyularda* (1962), *Cehennem* (1966), *Kavga* (1967, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Mağara* (1971), *Şarkılar Seni Söyler* (1982), *Günlerden Bir Gün* (1983), *Hüzünlü Kar Çiçekleri* (1987), *Her Yer Karanlık* (1989), *Bin Hüzün* (1992), *Şarkı Gibi* (1992), *Yüzün Yarısı Gece* (1994, Yunus Nadi Öykü Armağanı, Haldun Taner Öykü Ödülü), *Bir Aşk Daha* (1996), *Telefon Konuşmaları* (1997), *Dumanı Tüten Çay Gibi* (1999), *İpek Pijamalı Katiller* (2004).

3

Sağ gözünü eliyle kapayan Bayram'a, "Ne o, tilkiler gibi kaparsın gözünü? Hangi tavuğu çalacaksın gene?" dedi Baba, gevrek gevrek güldü.

"Ağrır be yahu" dedi Bayram, yüzünü, göz damarlarından süzülüp gelen bir acıyla buruşturdu. "Çok ağrır."

Dört kişinin otomobille kaçırarak Maslak yolunda ırzına geçtikleri kızın başına gelenleri okurken kaçırma anının heyecanlı karışıklığını düşünüp kendini saldırganlardan birinin yerine koyan Naci, "Nasrettin Hoca'ya senin gibi gözü ağrıyan biri gitmiş, ne yapayım Hocam demiş. Hoca hergele adam tabii, ben demiş, geçenlerde dişim ağrıyordu, çektirdim. Sen de öyle yap!"

Dayı, bıyık altından gülümsedi.

Baba, "Çıkar o gözü de git mezbahaya, versinler sana bir manda gözü" dedi, Dayı'ya baktı ve on sekiz yıl önceki gri giysileriyle bir otobüste gördü.

"Eğlenin benimle, eğlenin, yok zararı. Helbet bir gün..." dedi Bayram başını sallıyarak ve ancak üç günde bitirebildiği Gelincik paketini acı ve alayın yarattığı bir başka sıkıntıyla açtı, bir cigara yaktı, içerden dışarıya doğru itilen gözüne avcunu sıkı sıkı bastırdı, köşeye çekildi. Oyuluyordu... Islak bir günde köstebek-

lerin kabarttığı yumuşak topraklara basıp ayak izlerine bakarak yürüyordu. Sessizdi ortalık ve yeryüzünde bir gün bir tek insan kalmıyacağını düşünüp ürpermiş, tarlasının çevresinde hendek açan Ali'ye doğru koşmuştu kafasının içinde büyüyüp duran bu düşünceden kurtulmak istercesine. "Of anam, of" dedi, alnını duvara dayadı.

Naci, bakışlarını gazetenin üstünden kaydırarak baktı Bayram'a. Şimdiye dek onu sadece alay edilecek biri gözüyle gördüğünü, hiç acımadığını, bir an bile herhangi bir davranışının karşısında sevinmediğini, sadece, "Bırak canım, adamı mı o" dediğini düşündü, başını gazeteye eğdi...

Ağaçlıklar arasına sürükleniyordu kız. Ağzını bağlamışlardı, saçları darmadağındı... Başını duvara yasladı. Beyninin içinde bir sürü sözcük zıplayıp duruyor, damarlarını genişleten, gövdesini çok kıpırtılı bir değişime sokan ırza geçme olayının alanında dolaşıyor, otların üstüne zorla yatırılan kızın çığlıklı yüzünü, bacaklarından donunu sıyırmaya çalışan adamların kıllı ve aceleci ellerini gösteriyor, olayla gövdesi arasında tam bir birlik kurduktan sonra güldürücü Lâz, Kürt, Arnavut, Bektaşi, Nasrettin Hoca fıkralariyle dolu köşelere geçiyorlardı. Fıkralar dokunur dokunmaz sesleniyor, en güldürücüleri, en çok tekrarlananları anlatma ustalığına ermiş bir ağızca söyleniyordu. Varlığındaki her şey uyanmıştı ve hızlı bir akışın içindeydi. Her anını, içinde ve dışında birdenbire doğan, gelişen küçük büyük bütün olayları, görüntüleri, sevdiği, bir yana ittiği sesleri, sevindiği ya da öfkelendiği sıralardaki davranışlarına katılan tepkileri yaşamak istiyordu. Bir dakikanın içinde beş kere gülmek, şimdiye dek varlığını sezdiği halde bir türlü bir yere oturtamadığı duygunun dış dünyaya açılan bir kapı olduğunu anlamak, bir sokaktan her geçişte yepyeni bir şey görmek, içinde bir tek boş yer bırakmamak... Boşluklardan korkuyordu. Onların bir mikrop sürüsü gibi içinin en olumlu yerlerinde büyük gürültülerle gezindiğini bilmek, gerçekleşme kıvamına gelmiş isteklerini cansızlaştırıyor, kendine olan güvenini yitiriyor, güvenini yitirince de sık sık beliren kargaşalıklarda ilk aklına gelen ve kendisine koruyuculuk yapan birtakım güçlerin arasında bölünmeler oluyor, birbirlerini öldürmecesine bir savaş başlıyordu. Hızlı,

daha hızlı, dur durak bilmeden yürümek, ilerde yaşıyacağı serüvenlere ekliyeceği parçaların ne olacağını şimdiden bilip; yaşantısını geliştirecek ürünlerin dipdiri durduğu büyük kaynakların önlerine duvarlar gibi gerilmiş engelleri zorlıyarak koşmak, bir şey görmek, yeniden bir şey görmek, gördüğünün sürükleyip getirdiği öğelerle kişiliğini büyütmek, bir soruna denenmemiş açılardan bakmak, milyonlarca insanın arasında "Naciliğini" kurmak istiyordu. "Naci bu konuda ne düşünür, ne der."

Derler, oynaksın derler.

Derler, yosmasın derler... Borulu bir gramofon bir evin ikinci katından duyuruyordu çukurdaki köye bu şarkıyı ve gramofonun çevresini çocuklar sarmıştı, borunun içine bakıyorlardı. "Bunun içinde adam mı var?" diyordu Lütfü.

Rum kilisesinden çan sesleri gelmeye başladı.

Birden içinde çıngıraklar... "çıngırak" diye adlandırmıştı ama madeni değildi kilise çanlarından gelen beyaz sesler gibi. Babasının anlattığı bir korku hikâyesinin ortasında söylediği (cinlerin sesleri gibi ses işitmedim ben) o cin seslerine benziyordu. Renkliydiler ve güneşli sular küçük taşları sürükliyerek ve sürüklediklerini şurada burada bırakarak akıyordu. Suların yanında ağaca benziyen birtakım bitkiler topraktan çıkıp büyüdü ve belli aralıklarla boşluğa doğru uzayan dallarında bir yerlerden gelip yerleşen kırmızı kandilleri aldı, yeşil çimenlerin üstüne yatmış adamların uykularına yürüdü, düşlerini aydınlattı. İçinde bir köpek havladı ileriye doğru atılarak ve kafasını sallıyarak... Ağlarmış gibi sesleri sabahtan akşama dek bağlı olmasından, daracık, pisliklerle, kemik parçalarıyla, yolunmuş tavuk tüyleriyle dolu bir alandan kurtulmak istemesinden ötürü çıkaran, zinciri zorlayıp duran, çocuklara, kedilere, köpeklere saldırmak istiyen, başaramayınca arka ayaklarının üstüne çökerek burnunu tüylerinin arasına hızla daldırıp pireleri dişleriyle kıran ve sonuçsuz bir çırpınmadan sonra gelen durgunlukta başını yukarıya kaldırıp bilinmiyen birine kendisini zincire vuranları şikâyet etmek istercesine uluyan köpeğin yanından, "Ulan zampara Tom, n'aber?" diyerek geçmiş, bahçenin derinliğinde, iki yaşlı çam ağacının arasındaki konak biçimli, pencereleri pancurlu evni kapısını üç kere tıklatmıştı içerden ses gelip kapı açı-

lıncaya kadar... bu durumunu bir alacaklının kapı tıklatmasına, ödünç para istemeye karar vermiş kişinin çekingen tıklatmasına, artık unutulduğu bir anda çıkagelen bir dostun heyecanlı heyecanlı tıklatmasına benzetmişti ama birisini seçip kendisine yakıştırmamış, "Bir zampara çalışı" demişti. Tek ve biraz salakça oğluyla kocaman, sekiz odalı evde yaşıyan, Mahmutpaşa'daki dört dükkânından aldığı kirayla rahatça geçinen Naciye'nin çıplak kollarında sabuh köpükleri cızırtılarla sönüyordu. "Şimdi aklımdan geçiyordun" demişti Naciye ve gözlerini yumarak dudaklarını uzatmıştı. Naciye'nin dolgun, bayıldığı vücudunu kollarının arasına alırken kendisinden kalem istiyen birine cigara uzatışını hatırlamıştı. Kalktı, bir süre ayakta kararsız durdu, gene oturdu, Naciye'nin yuvarlak karnı çok açık bir biçimde belirdi, elleri karnı ağır ağır okşadı, "Ben gidiyorum" dedi.

"Nereye?" dedi Baba, kolunu açık camdan uzatıp cigaranın külünü silkti. Bir kadın beşinci kattan su dökmüştü üstüne, insanın iliklerine işliyen bir soğuğun ortalığı kasıp kavurduğu bir günde. Çevresinde, kendisiyle birlikte başını yukarıya kaldırıp kadına söven beş altı kişiyle birlikte birkaç metre geride bu olaydan memnun olmuş gibi gülümsiyen dört genç belirmişti. "Ne yapacam şimdi, nasıl eve gidecem ben?" diyordu tir tir titriyerek. "Bakıyorum da bugünlerde sık sık gitmeye başladın oraya."

"Nereye?" dedi Naci, anlamlı anlamlı baktı.

"O kadar, daha fazla söyletme" dedi Baba.

"Ne yapalım, gitmiyelim mi yani?" dedi Naci.

"Git, git ama tadını kaçırma, burdaki insanlar bizim memleket insanlarına benzemez" dedi Baba.

Sertçe baktı. "Niye her şeye karışıyorlar, niye anlayış göstermiyorlar. Avrupa'da kimse kimsenin işine karışmaz, hatta ona kim olduğu bile sorulmaz, hayatını anlatması istenmez" sözlerini Cemal değil de kendisi söylemiş gibi tekrarladı içinden sessiz sessiz. "Burada herkes polis."

"Bütün gece bizim gibi moruklarla oturacak değil ya, genç adam o" dedi Dayı, gülümsiyerek baktı Naci'ye, başıyla "Aldırma sen, işine bak" dercesine işaret etti.

"Yaşşa dayıcım, bir sen varsın zaten bu evde halden anlıyan" dedi, Dayı'yı kucakladı, buruşuk yanaklarını öptü, "Hem ben ora-

ya kitap okumaya gidiyorum." Dudaklarına yayılmayı bekliyen gizli bir gülümsemeyi içinde yaşıyarak, gözlerini yere indirdi.

Yarı kızgınlık yarı şaka taşıyan bir gülmeyle, "Hadi hadi, şapkama anlat sen bunları. Bilirim ben senin hangi kitabı okuduğunu." dedi Baba, "bir sen varsın bu evde halden anlıyan" sözlerindeki kendine yöneltilmiş küçümsemeyi hatırlayınca öfkeden kudurur gibi oldu. Sanki, kendine; koruduğu, toz kondurmadığı değerleri parçalamak amacıyla bir saldırıda bulunulmuşçasına bağırıp çağırmak istiyordu. Ama, bu, Naci "gidiyorum" dediği zaman yüze çıkan tepki çok sürmedi, kayboldu, akla gelip tutunacak bir yer bulamayınca hızla geçip gitmek istiyen bir düşünce ya da bir düş parçası gibi. Kıskanıyor muydu yoksa? Bu duyguyla, onu paramparça edinceye, varlığının dışına sürünceye dek savaştı, oğluna baktı, Dayı kadar anlayışlı bir insan olduğunu belirtmek istiyen oldukça yumuşak bir sesle, "Kötülük için söylemedim. Kocaman adamsın, ne yaptığını bilirsin. Ama ben de bir baba olarak. Di mi... Çünkü biliyorsun, anlatmak istemez, çok kötü bir devirde yaşıyoruz" dedi.

Gerisini getir sana on lira verecem" diye söylendi Naci içinden. Kendisinde de oluyordu kimi zaman. İyice düşünmediği bir konu üzerinde çabuk çabuk, aklına gelenleri unutmamak için konuşuyor ama en can alacak ve cümleleri düğümleyeceği bir sırada düşünmemenin cezasını sözünü tamamlıyamamakla, "Canım, deyiver işte..." demekle çekiyordu. Saçlarını ıslatıp taradı, sarılacağı gövdeden fırlıyacak çığlıkları düşünerek tatlı tatlı gülümsedi, ceplerini karıştırdı. Mendil! Haaa... Bu cepte. Mendil yanında olmadı mı burnu akardı aksine. Cigara paketini pantolon cebinden çıkarıp ceketinin sol cebine yerleştirdi. Tam da yemek vakti. Naciye belki de şimdi domates salatasının üzerine eğilmiş zeytinyağı döküyor, bahçeden gelen seslerden birini kendi sesine benzetip kapıya bakıyordu.

"Peki Seta ne olacak, yazık değil mi kıza?" dedi Baba.

"O başka o başka" dedi Naci.

"Öyle oğlum. Sen bakma babana. Bir erkek yüz karıyla gezer, biriyle evlenir" dedi Ana.

"Çok geç kalma" dedi Ana, aşağıdan yukarı baktı, "Aslanım benim. Çınar gibi oldu."

"On ikiye kadar geldim geldim, gelmedim mi orda kalacağım demektir." dedi.

Ana, içini karıştıran bir sevgi rüzgârıyla bakıyordu oğluna. "Gel" dedi, Naci'yi kollarına aldı, yanaklarından öptü. "Hakikatlı oğlum benim, kimseye benzemiyen oğlum benim."

Baba, oğluyla anasının kucaklaşmasına dikti gözlerini ve içinde kendisini suçlıyan bir parmak belirdi. Niye bu sertlik? Başkalarının çocukları gibi akşamlara kadar deniz kıyısında esrar içmiyor, kumar oynamıyor, aldığı parayı eve getiriyordu. Eeee, daha ne yani? Allahtan belâsını mı istiyordu? Çocuk değil di ki... "Var mı paran?" dedi sevgi dolu bir sesle.

"Var baba, sağ ol" dedi Naci, sağ elini cebine sokup paraları şangırdattı.

"Yoksa vereyim" dedi Baba, yeşil, hırpalanmamış bir on liralık uzattı.

"Var baba, teşekkür ederim. Hoşça kalın" dedi, eğilerek bir daha baktı aynaya, çıktı.

Merdivenden inen ayak seslerini dinlediler.

"Ey kahpe gençlik ey!" dedi Baba, "Bilir misin aklıma ne gelir Kenan?"

"Ne?" dedi Dayı, Baba'nın ikiyüzlü davranışına bir anlam vermeye çalışıyordu.

"İnsan hep genç kalmalı, yirmi beş yaşından yukarıya çıkmamalı."

"Herkes ister böyle bir şeyi ama olmuyor, değişmiyen bir kanun var" dedi Dayı uysal bir sesle.

"Değiştirsinler" dedi Baba sert sert, "Nasıl işlerine gelmiyeni değiştiriyorlar."

"Ama bu insanların yaptığı bir kanun değil ki..." dedi Dayı, karnını tuttu.

"Marifet bunu değiştirmek" dedi Baba, tartışma kazanmış birisinin gururu doldu gözlerine, cigaradan arka arkaya iki duman aldı.

"Belki bir gün o da olur" dedi Dayı, "Doktorlar bir köpeği öldürdükten bir saat sonra diriltmişler."

"Dünya adam almaz be, nereye koyacaksın o kadar insanı?" dedi Bayram köşeden.

"Senin aklın almaz bu işleri, sus, otur oturduğun yerde" dedi Baba, sonra hızla döndü Bayram'a, "A be kafasız, niye dünya insan almasın? Kuruturlar denizleri orda otururlar, havada evler yaparlar. Doğru değil miyim Kenan?" Dayı'ya baktı. "Eveeeet" dedi Dayı kaçamak bir sesle.

"Kimse ölmediği için harp de olmaz ama" dedi Bayram.

"Olsun mu yani?" dedi Baba.

"Olsun tabii, bu kadar asker var, silah var. Ne olacak bunlar?" dedi Bayram.

"Sen kumarına bak, bunlar derin işler" dedi Baba, Dayı'ya bir cigara uzattı. Bayram, "Bizim canımız yok mu?" dedi.

"A kör domuz a, bedava olsun da ne olursa olsun." dedi Baba, cigarayı fırlattı Bayram'ın önüne. "Bedava mezar bulsan şimdi geberirsin."

Naci'nin kapıdan çıkarken öttürdüğü ıslık birden kesildi. Baba kulaklarını dikti, bekledi. Şimdi kesilse bile otomobillerin, otobüslerin, trenlerin, at arabalarının yarattıkları büyük gürültü, koku, toz ve ılık esintiler içinden çözüm aradıkları binlerce sorunlarının ağırlığıyla geçip gidenlerin bulundukları geniş, ağaçlıklı caddede yeniden ıslık çalacağını, karşıdan gelen kızlı erkekli bir grubu görür görmez davranışının çocukluğunu fark edip susacağını ya da olaylarla dolu hayallerinin büyüsüden sıyrılıp o grubu göremiyeceğini, Naciye hanımın evine giden yıla girerken Ömer efendinin tozdan renklerini yitirmiş çiçeklerini koruyan eski tahtaperdeye bir yumruk vuracağını, sonra ellerini ceketinin yanlarından kaydırıp pantolon ceplerine sokacağını, taşları tekmeliyeceğini, birisinin ağzında tüten bir cigara görünce yanında saygısından ötürü içmediği cigarayı yakacağını, ağız dolusu dumanı gözlerinin içine –girmek ister gibi– bakarak gelen kızın yüzüne üfliyeceğini biliyordu. Uzandı, Bayram'ın başını eğip ensesine bir tokat vurdu. Bayram, şaşkın şaşkın baktı, "Kaçırdın keçileri bakarım" dedi.

"Helbet" dedi Baba, "Genç adam, kukumavlar gibi oturacak değil ya." Sesindeki coşkunluk yüzünü aydınlatan bir gülümseme biçimine girdi, bir süre öyle, uzun bir konuşmaya hazırlanıyormuşçasına durdu, Dayı'ya baktı, "Konuş be Kenan! Ne susarsın yeni gelinler gibi?"

"Ayaklarım hazan yaprağı gibi titriyor" dedi Dayı, karnına iki eliyle bastırdı, öne eğildi, yüzünün biçimi bozuldu. "Berbat etti bu hastalık beni." Bağırsakları çengellere takılıyormuş gibi içerden çekiliyordu. Gizli, görünmez güçler, üç dört dakikada bir önce bir baygınlık yayıyordu içine sonra karnını buruyorlardı. Pisliklerle dolu içini düşündü, iğrendi... Bir ara prostat. Mesaneye küçük bir taş sıkışmış, işeyemiyordu. O geçti, fıtık ameliyatı... Kendini ameliyat masasına uzanmış görüyordu, ayakları masanın dışına taşmıştı, doktorlar da ayaklarının masanın dışına taştığından sıkıldığını sezmişler gibi birbirlerine bakıp gülümsemişlerdi... O geçti, ayaklarında içten sızlıyan birtakım şişler, o geçti, aylarca soluk aldırmıyan bir bronşit... Üç kaburga kemiğini hastanede bıraktıran ve her gün birkaç kez, en küçük ayrıntısına kadar beliren o korkunç olay. Tansiyon yükselmesi, başağrıları, iştahsızlıklar, mafsal kesiklikleri, boğaz ağrıları, kapı azıcık açık kalsa hapşırmalar, nezleler, gripler. Şimdi de solucan dolmuştu içine. Boğazından büyük kavgalar sonunda elde edilen yiyeceklerin gelişini açık ağızlarla bekliyenleri düşünerek yaşamak! Kusacak gibi oldu, ağzına dolan ekşi suları dışarıya tükürdü, yumdu gözlerini bir süre, kabak çekirdekleri çiğnemeye başladı... Genç olmuşsun... Dilediğini yapamadıktan sonra kaç para eder gençlik? O sivri kafalarını yukarlara kaldırarak kimbilir nasıl kaynaşıyorlardı. Karnı buruldu, Baba'ya baktı. Böyle pis bir havada genç adam ne yapsın? Birinin başı ağrır, birinin gözü... Karnı buruldu yeniden. Sağdan, tam apandisin dibinden kalkan bir sancı anafor yapa yapa sola geçti, oradan bütün karnına yayıldı. Dolu dizgin giden bir ata binmiş ve hayatın içine kulakları sağır edici bir gürültüyle dalan, bütün biçimsizlikleri bir anda yok edecek gücü varlığının her yanında taşıyan bir genç, daha fazla durabilir mi burada? Sancı azalır gibi oldu ve yüzü terden ıslandı, başını masanın kenarına dayadı... Uzaklardaki bir günün alacakaranlığındaydı. Karınları iyice şişmiş sığırlar arkalarında sevinçli bir toz bulutu bırakarak böğürtülerle köye giriyorlardı. Rasimlerin evlerinin köşesinde oturan on iki yaşındaki bir yanaşma çarıklarını çıkarmış terden vıcık vıcık olan parmaklarının arasını kaşıyordu. Babası, açık pencereden rüzgârla giren akşam gürültüsünü dinliyor, gözlerinde bir şey-

ler düşündüğünün belirtisi sayılan kısılmalar oluyordu. Omzuna dokunup, "Kalk!" demişti. Atlara binmişler, geceye eklenecek toplu bir karanlık gibi duran ormanın sol kıyısından akan suyun kayalardan atlaya atlaya döküldüğü yerin çevresindeki küçük çınarlardan birini seçip çıkardıktan sonra aynı suskunlukla geriye dönmüşler, fener ışığı altında çınarı bahçenin en göze çarpan yerine dikmişlerdi. Hastalığı sırasında bahçeye çıkarılmasını istemiş, artık gövdesi kalınlaşmaya başlayan ağaca uzun uzun bakmış, titrek ellerini uzatarak yapraklarını ellemiş, öyle durmuştu... Dağlarda testi testi içilen rakıların sarhoşluğuyla saldırdıkları kadınlar, kadınlara atılan erkeklik gösterisi dayaklar, kaçırılan Rum kızlarının ormanın derinliklerinden gelen donduru cu (ama onların, içinde gözyaşına karışmış şehvet buldukları) hıçkırıkları, bıçakladıkları adamların gövdelerinden oluk oluk boşalan kanlar doyurmaz olunca kendini, eve dönüyor, ağacın karşısına geçiyordu. Babası, titrek elleri ve gözlerindeki o garip ışıkla, gevrek dalların uçlarından sarkan içleri pırıl pırıl, ışık vurunca kan rengi küçük bilyalar gibi duran çiy tanelerinin yuvarlaklarında beliriyordu. Ellerini ağacın gövdesinde gezdirirken dalların çıtırdadığını, görmediği bir şeyin babasını bir resim biçimine sokarak sesini, gülüşlerini yaydığını duyuyordu.

Baba, başını eline dayamış sokağa bakarak türkü söylüyordu.

— *Sana da yaptırayım yengeeem ucu güllü kunduraaaa...*

Çok iyi olmıyan ama gene de bazı çukurların karanlıklarında biriken duyguları, duyguların sessizliğine sığınmış anıları bütün canlılığıyla belirtebildiği için etkiliydi sesi... Ucu güllü kunduraların içinde saklanan ince bilekli ayaklar, sırma işlemeli yelekler, güneşten ve erkeklerden kaçırılan hep biraz nemli biraz dindar, bir ayıp söz söylenince boynuna kadar kızarıveren beyaz yüzler, yüzleri örten siyah peçeler... Dayı'ya baktı, "Ne babaydı bunun babası" dedi. Her bayram üç gün üç gece oyunlar oynanan, yağlı güreş tutulan alanda kurulan fasulye, pilâv, helva kazanlarının biraz uzağında, boş karavanaların çevresinde halka olmuş, kazanlardan gelen fokurtuları dinliyerek ve az sonra yiyecekleri yemeği düşünerek birbirlerinin üstüne sevinçle atılan, gülen, bağıran çocukları tepeden tırnağa giydirir, ramazan süre-

since herkesi sofrasının başına buyur ederdi. Çorbalar, yahniler, büryanlar, börekler, mantılar, bol cevizli baklavalar...

"De buyur!"

"Buyrun, buyrun, hadi sokulun!"

"Siz buyrun!"

"Buyrun misafirler, davranın bizimkiler."

Yemekler yenip çatlıyacak hale gelindikten sonra birbirlerine, Tanrı'ya ve onun sevgili peygamberlerine ne kadar içten bağlı olduklarını duyurmak istercesine, "Elhamdülillah'lar" çekilir, yalanılır, hizmetkârların büyük bir saygıyla getirdikleri leğenlerde ağızlar yıkanır, utanılarak sümkürülür, öksürülür, Yunus Bey'in bir baş işaretiyle konağın –geniş taşlarının aralarında otlar bitmiş– avlusuna çıkılır, şerbetler içilir, yeni kıyılmış mis gibi kokan tütün, nemli durması için asıldığı mahzenden çıkarılıp cigaralar sarılır! o günlerde bir ineğin doğurduğu iki başlı acayip bir yaratıktan söz açılır, kutsal kitaptan ezbere parçalar okunur, düşler iki üç sözcükte bir durup hatırlanmaya çalışılarak anlatılır, düşlerdeki ilgiyi çeken belirtiler –günlük hayatla bağ kurularak– yorumlanır; geçmiş yılların her yanı kana bulamış savaşlarında bir kolunu bir bacağını bırakmış dedeler, dayılar savaşı en küçük ayrıntılarıyla ve ağızları kurutan bir heyecanla gözler önüne sererlerdi. Sonra hep birlikte, önde Yunus Bey olmak üzere teravih namazına giderlerdi ve gece yarısı herkes uykunun derinliklerindeki boz sularda yüzerken çalman bir davul sahur vaktinin geldiğini bildirirdi ve evler teker teker ışırdı.

— *Kocan ölsün kara yere girsiiin, onun için ağla-maaa yengeeeem, onun için ağla-maaa...*

Ana kızgın kızgın, "Şadiye mi geldi aklına yoksa?" dedi.

"Hiç güleceyim yoktu" dedi Baba, bu soru hoşuna gitmiş gibi güldü. "Kimbilir rüzgârlar nereye attı onu? Öldü mü kaldı mı?"

"Ama aklm hâlâ orda" dedi Ana.

"Orda olsa bile ne çıkar? Kim beğenir beni bu manda işkembesine dönmüş suratla?" dedi Baba, sağ elini yüzüne sürdü, çenesindeki kılların üzerinden kaydırdı parmaklarını. İşte şurda sakallar dipleri başka türlü bir gübreyle besleniyormuş gibi beyaz beyaz çıkıyordu. Etleri diriliğini yitirmiş, yumuşamıştı,

boynu çizgi çizgiydi, damarlar korkunç olaylar karşısındaki direnmesiyle ve bu direnmelerin tekrarıyla ağaç kökleri gibi fırlamıştı; ense, yuvarlaklığını derin bir çukura bırakmış, deri binlerce çatlakla dolmuştu. Gözleri, her gördüğü gerçek birbirinden baskın çıkınca, korkudan yuvalarına çekilmiş, görme gücünün çoğunu; varlığını paramparça edip götüren yıllarda bırakmıştı. Bakışları canlı, etkili, şaşırtıcı değildi artık. Ciğerleri de eskimişti. Sıcaktan bunaldığı bir öğle üstü ilerde kuyruk sallıyarak bir inciri gagalıyan kuşa doğru sessizce kayan yılanı izliyordu. Güneş çevredeki her şeyin benliğine girmişti. Alıp verdiği soluk, yakıcı bir duman halindeydi, boğulacaktı. Bir ara boşluğa atılmış, hava tabakasının içinde belki vardır diye güneş değmemiş bir serinliği aramaya koyulmuştu... Ama şimdi ağır ağır yürüyordu. Bir yokuşu biraz hızlı çıktı mı, biraz koştu mu tıkanıyor, göğsünden hırıltılar gelmeye başlıyordu ve hırıltıları duyar duymaz elindeki cigarayı elinden atıyor, "Bir daha içmiyeceğim bu naleti, mahvetti beni" diyordu. Yaşıya yaşıya artık varlığının gediklisi haline gelmiş ağrılar, acılar, yaşlılığını hatırlayınca ayaklandılar birden ve bu acıları tütünlerin arasından süzerek dışarıya atmak istercesine dumanı öfkeyle ağzından, burnundan çıkardı. "Gözün nasıl be?" dedi.

"Hep öyle, çıkacakmış gibi ağrır" dedi Bayram.

"Baktır bir doktora, olmasın herhangi bir hastalık" dedi Baba.

"Rahmetli anan olsaydı bir okudu mu hemen savardı. Yirmibeş lira verilir mi?" dedi Bayram.

"Vahdi'yi bilirsin. Baktırmadı baktırmadı, sonra iki gözü de kör oldu. Her bir şeyi vaktinde yapmalı" dedi Baba, Dayı'ya baktı söylediklerinin önemliliğini duyurmak istercesine. Sonra şaşırdı birden. Bak, kendi ağzıyla söyledi. İnsan her şeyi zamanında yapmalıydı. Araya başka olaylarla yüklü bir zaman girerse, o yapılacak olan şey diriliğini yitiriyor, kendinden önceki gerçekleşmediği için varlıkları donmuş isteklerin ağırlığı altında eziliyor, bir yerlerde hep katı katı duran ve en yumuşak ve dünyaya açık olunduğu sıralarda beliren bir sıkıntı oluyordu. Gençken dövüşülür, gençken öğrenilir, gençken belleklerin ölçüsüz derinliklerinde en gözde yeri kaplıyan anıları doğuran olaylara

girilirdi. Kendisi istese bile dövüşebilir mi genç, güçlü biriyle? Sabaha kadar sokaklarda bağıra çağıra dolaşabilir mi? Nerdeee. Geçti artık! Bir zamanlar kendisinin de üyesi bulunduğu genç kalabalıkların çeşitli istek ve tutkularla dolu evrenlerinin çok uzağındaydı. Ona sadece yaşlı yüzler yanaşır, çok damarlı, çil basmış, etleri erimiş kemik parmaklar uzanır, titriyen sarkık dudaklar duyulur duyulmaz seslerle bir şeyler söylerlerdi. Birkaç yıl sonra karşıdan karşıya, yaşlılara saygı gösteren bir gencin koruyuculuğuyla geçebilecek duruma gelecekti. Gitgide bazı yeteneklerini yitiriyor; bir sözcüğü düzeni bozulmuş belleğinin çukurlarından çıkarabilmek için dakikalarca didinip duran, "Şimdi dilimin ucundaydı" deyip anlattığına zorunlu olarak yabancı ve tatsız örnekler katan biri oluyordu. Çocuklara niçin sık sık masal anlatıyordu? Masalları sevdiğinden; bunca yıldan beri bir saniye olsun pençelerini varlığından çekmiyen kapkalın –daha çok mideyle, giyecekle ilgili– gerçeklerin keskin dillerinden artık bıktığı için mi, o beyaz bulutlarla, uydurulmuş hayal çiçeklerinin kokularıyla, akılları durduran olaylarla şişirilmiş ve küçük yüreklere ince ince korkular salan söz yığınlarını kişiliğinin ayrılmaz bir parçası saydığından mı? Yooo... Ama hayır, evet, ama burda bir şey vardı. Artık çocuklardan başka sözlerini ilgiyle dinliyen yoktu da ondan. Evet, ondan, ondan. Çocuklar onu taze güçleriyle; derinliklerle, şaşırtmalarla, akıl dışı davranışlarla biçimlenmiş dünyalarına sürüklemişti. Orda rahat ediyordu. Sorular yumuşaktı; tartışmalar, öfkelenmeler, darılmalar ve tartışmalar sırasında karşılığını veremediği bir sözü bütün bir gece uykusuz kalarak düşünmeler yoktu. Aralarında bir ilkbahar güneşinin taze sıcaklığıyla aydınlanan ve bu aydınlıktan fışkıran sevinçlerle sarhoş dönen insanların dolaştığı bir parktaymış gibiydi. Gençler, tekrar tekrar anlattığı, birbirleriyle çelişen sayısız olaylarla çevrelenmiş serüvenlerinin eski dinleyicileri olan çocukları, "Babam gene başladı. Biliyoruz baba, daha önce anlatmıştın" diyorlar, ya başka bir şeyle ilgileniyorlar, kendi aralarında konuşuyorlar ya da bir iş uydurarak dışarıya çıkıyorlardı. Anlattığı hikâyenin etkisinden kendini kurtarıp gözlerini odaya dikince ortalıkta kimsenin kalmadığını, zor, berbat bir hayatın içinden sökülmüş parçalardan başka bir şey olmı-

yan sözcüklerin boşa aktığını anlıyor, üzülüyor ve kendini suçluyordu ve dünyanın yaşanmıyacak kadar kötüleştiği yargısına varıyordu. Gençler öğütleri, kendi hayatlarına yabancı gelen ve henüz yaşamadıkları, kimbilir ne zaman yaşıyacaklarım bilmedikleri –belki de hiç yaşıyamıyacakları– serüvenleri sevmezlerdi. Bir öğütün onlarca benimsenebilmesi için, bu öğütün bir özetinden başka bir şey sayılmıyan hayatı yaşamaları gerekirdi. Bundan sonra kendisine bir şey sorulmadan konuşmıyacaktı. "Allah Allah, düne kadar çenesi kapanmıyan bu adama ne oldu?" diyeceklerdi. Gururla gülümsedi. "Sizin beni dinlediğiniz yok ki. Hepiniz kendi dalganızdasınız." İyi ama kendini suçsuz çıkarmak için ileriye sürdüğü bu gerekçeler doğru muydu? Hayır, hayır, anlattığı hikâyeleri dinlemekten bıktıklarından değildi ilgisiz davranışları. Gençlik olayını yaşıyordular. Onların gerçekten dinlemek istedikleri ve dinlerken sevinçten uçacakları şey, bir yerlere saldıran ve oralarını kudurtan isteklerinin vahşi sesleri, hayallerinin karışık yollarında yapılan binlerce kavganın çağrısıydı. Böyleydi tabii, ne diye direniyordu? Hem kim demiş yaşlı diye? Yok öyle şey. Kalktı, geniş ve yere sağlam basan adımlarla odadan çıktı, bir süre, aralıklarına süpürge tellerinin kırıkları, kibrit çöpleri, cigara izmaritleri dolmuş sofada tahtaları gıcırdatarak dolaştı, süpürgeyi devirdi, öksürdü, kollarını yanlara açarak gerindi, göğsünü şişirdi, aşağıya ayni sağlam adımlarla basamaklara basarak indi merdivenden, helânın kapısını açtı. Yarım saat kadar önce Dayı'nın içtiği cigaranın bir yerlerde gizlenmiş tütün kokusu helânın kokusuna karışarak burnuna çarptı. Helâya her girişinde bir cigara içtiğini, çoğu kez kendini utandıran belleğinin orda canlanarak sağlam kimliğine büründüğünü ve birtakım olayları açıklıyan düşünceleri o pis kokuların arasında yakaladığını aklına getirdi. "Türkün aklı ya kaçarken ya sıçarken gelirmiş" dedi, güldü. Mehmet helâya girdi mi şarkı söylüyordu. Naci eline bir kitap, bir gazete alarak giriyordu. Dayı da boyuna öksürüyordu sanki evin herhangi bir yanında öksürülemezmiş, öksürülmesi yasaklanmış gibi. Güçlüydü. Görüyordu, beş yüz metre ötedeki yazıları okuyordu, duyuyordu. Elli yaşında bir insanı böyle yetmişlik bir kimsenin uyuşukluk basmış daracık dünyasına sokmak, kendini bile bile aldatmak, kendini hiç tanı-

mamak ya da; sadece kendinin bildiği ve varlığından dışarıya çıkarmamaya çalıştığı üstleri karalanmış birtakım suçlar kıpırdamaya başlayınca böyle bir yaşlılığı hatırlama ve ona yönelme oyunuyla kıpırdamaları önlemeye çalışmak demekti. Merdiveni gürültüyle çıktı, Bayram'ı bacaklarından kaparak kaldırdı havaya, bir iki döndürdükten sonra, "Vurayım mı yere? Ha? Vurayım mı yere da çatlasın kafan, hem aksın kanın pekmezler gibi" dedi, bıraktı, Ana'nın şaşkın bakışları altında pencerenin önüne oturdu, göğsünü sıkıştıran solukları dışarıya boşalttı belli etmemeye çalışarak. "Al bir şişe rakı da içelim."

Bayram bir şey anlamamış gibi bakıyordu.

"Ne bakarsın öküzler gibi. İhtiyar mı sandın beni? Tuttuğum gibi atarım pencereden aşa" dedi.

"Atarsın, atarsın. Gene ne geldi aklına?" dedi Bayram.

"Eşeği yüküyle kaldırdığı gün gelmiştir aklına" dedi Dayı, güldü.

"Genç değilsem bile ihtiyar da değilim" dedi Baba, "Çok şükür, dişlerim var (ağzını gerip dişlerini gösterdi), hastalığım yok. İçecek miyiz, onu söyle?"

"Gözüm ağrır, ağrımasa..." dedi Bayram ve bu konuyu kapamak istiyormuş gibi önüne baktı.

"İyi gelir gözüne. Rakı bu, aslan sütü, neye iyi gelmez ki. Ne yapar herkes? Canları sıkıldı mı içer, başları ağrıdı mı içer, sevindi mi içer, kızdılar mı içer, bir şeyler kaybettiler mi içer. Demek ki her bir şeye iyi gelir de ondan içerler."

"Benim de canım çeker ama ya daha fena olursa?" dedi Bayram elini cebine soktu, bir on lira çıkardı, "Kim alacak?"

"Kızlar geliyor" dedi Baba, bekliyen bir gülümseme ilişti dudaklarına.

Merdivenden tapur-tupur çıktılar. Nuran odaya hızla girdi, koştu babasının arkasına saklandı. Koştuğu için yanaklarına kan hücum etmişti. Soluyup duruyor, bir yandan içinde koşma da bulunan oyunun sevincini içleri gülen gözleriyle duyurmaya çalışırken bir yandan da kendisinin oyun olarak gördüğü şeyin ablasını sinirlendirdiğini, sözleriyle ve kahkahalariyle bu oyunu sürdürmek isterse ablasının kendisini bir yerde kıstırıp döveceğini bildiği için kapıya dönük yüzünde korku çizgileri sıçrayıp

duruyordu. "Baba be, baksana şu ablama!" dedi, eşikte duran Sevim'i gösterdi sol elini uzatarak ve başını iyice sırtına gömdü, bir süre öyle durdu, ablasının gelmediğini anlayınca soluğunu üfledi iki küreğin arasına. "Ne yapıyorsun, yaktın sırtımı" dedi Baba, döndü, kucakladı, yanaklarından öptü, Sevim'e göz kırptı, "Sana hiçbir kimse bir şey yapamaz ben varken." Nuran, babasının koruyuculuğundan güç alarak yumruklarını birbirine vurmaya başladı, "Oh, oh, hadi bakalım gelsene." dedi. Sevim'in öfkesi dağıldı ve bu küçük oyundan kendisinde, kahkahalarla unutulmazlık kazanan ayak sesleri, açık bir sokak kapısı, sulanmış bir taşlık ve devrilmiş bir çöp tenekesinin içine başını sokmuş bir kedi kaldı, anasının yanına çöktü, "Ver biraz da ben yapayım" dedi, ütüyü aldı elinden, sürdü pantolonun üzerine, sonra başını kaldırdı, gözlerini dikti babasının sırtından kendisine dilini çıkaran Nuran'a. "Şımarık, n'olcek." Yalnızlık gibi bir şey duydu ve bu duygu giderek onu önemsenmezliğe sürükledi.

Nuran Bayram'dan parayı aldı, Sevim'in ütüyü bastırdığı sırada yanından hızla geçti, sofada bir kahkaha attı, bu kahkahanın içinde oynak bir şarkının melodisi gizliymiş de kahkahaya süzülüp ortaya çıkmış gibi parmaklarını şaklattı, omuzlarını titretti, yeni yeni şişmeye başlıyan göbeğini hoplattı, kalçalarını kıvırdı, "Seksen, doksan, yüüüz, keeees" dedi, sokağa çıktı. Seta kapıdaydı, el sıkıştılar. Seta kaşla göz arasında Nuranların evinin camlarını taradı içleri parlak siyah gözleriyle, sonra aradığı pek önemli değilmiş de alışkanlıkla bu davranışı yapmışçasına, "Nasılsın şekerim?" dedi, "Niye bize hiç gelmiyorsun?"

"Nasıl geleyim şekerim? Biliyorsun iş... Bir pazarımız var. O gün de ev işleri, çamaşır falanla geçiyor." Babasının camdan baktığını ve "çabuk ol" anlamında başını salladığını görünce, "Sonra görüşürüz, bakkala gidiyorum" dedi. Parmaklarının Seta'nın parmaklarından sıyrılışını bir tuhaf buldu, Naci abisi geldi aklına, "Abim ağzının tadını bilir." Pis görüldüğü için bir hafta kapatma cezası yemiş ama akşam olunca gizli gizli çok iyi tanıdıklarına öteberi satan Muhsin'e sokuldu. "Yarın inşallah, bugün ceza bitiyor" dedi. Nuran, "Sen bilirsin" dercesine omuzlarını kaldırdı, yürüdü. Kırmızı saçlı, yüzü çil çil oğlan demir parmaklıklara tutunarak öksürdü bir iki kez. Ters ters baktı oğ-

lana, "Abimi yollıyayım da temizlesin boğazını, kabuk tutmuş" dedi. Oğlanın nutku tutuldu, bir şey söyliyemedi, "abim" sözcüğünden gelen bir korku titreyişle girdi içeriye. Köşede durup gözlerini çevrede dolaştırarak mahalledeki evlerin hangisinde –iş verecek– kadınların olduğunu gizli sokuluşlarla, çok anlamlı gülümseyişlerle anlatan, gördükleri filmlerin konularını yanlış anlamaları yüzünden saatlerce tartışan ve bu tartışma sonunda birbirleriyle darılan; günün en son caz şarkılarını Amerikalıları taklit ederek söyliyen ve düzensiz sıçrayışlarla eğilip bükülen, birbirlerini bellerinden kavrıyarak dans eden ve sonra birden başlarını arkaya atarak kahkahalarla gülen düğün çocuklarının arasından geçerken durdu, deri ceketli, saçları kısa kesilmiş ve akşamları giter çalan uzun yüzlü oğlana baktı, "N'aber Gürcan?" dedi. "İyilik be Roz, görüşemiyoruz."

"İşler" dedi Nuran.

"İşleri sen mi bitireceksin, boş ver" dedi Gürcan.

"Bizim babamız avukat değil oğlum, yaaa." dedi Nuran, bakkal Artinden aldı rakıyı, önlerinden geçerken hepsine gülümsedi, sonra birden koştu, eve girdi.

"Aferim benim akıllı kızıma" dedi, rakıyı aldı, tepsinin içine dizilmiş çay bardaklarına boşalttı. Sevim cızırdıyan yumurtayı koydu tepsiye, çekildi, açık kapıdan sofaya geçti, tuz, karabiber, iki çatal getirdi. "Zeytin de vereyim mi baba?" dedi, "Fena olmaz" dedi Baba, Bayram'ın kadehine dokundurdu, ağzına götürdü, üstüne yarım bardağa yakın su içtikten sonra ağızlığa geçirdiği cigarayı Nuran'ın uzattığı kibritten yaktı. "Bozdular rakıları. Zehir gibi" dedi Bayram, elinden tabağa düşen lokmanın sıçrattığı yağdan lekelenen pantolonunu silmek için sabunlu bir bez istedi. "Oh, iyi oldu be, arada sırada ister böyle şeyler" dedi Baba, Dayı'ya baktı, "Gel be Kenan, korkma olmaz bir şey."

"Siz için, afiyet olsun, ben bu mikroplardan kurtulmadan..." dedi Dayı.

"Şimdi ağaçlıklı bir yerde olacaktık ki esecekti rüzgâr püfür püfür" dedi Baba.

"Bir de pınar olacaktı orada. Buz gibi su içecektik. Atacaktık içine domataları, atacaktık hıyarları, atacaktık biberleri, atacaktık karpuzları" dedi Bayram.

"Ludova'ya giderken Ramçe'nin tarlasının bitişiğinde bir kavaklık vardı. Bilir misiniz?" dedi Dayı, gözlerini ikisinin üzerinde dolaştırdı.

"Nasıl bilmem" dedi Baba, cigaradan bir iki duman çekti, üfledi, "Her çarşamba pazara giderken mola verirdim orda. Attığım karpuz yüz sayıncaya kadar çatlardı."

"Ben bu yaşıma kadar öyle tatlı bir su içmedim hiçbir yerde" dedi Dayı, ağzına bir çekirdek attı ve o suyun dilinin üzerine yaydığı bir serinlik; akordeon çalınırken geçmişte kalan şeylere duyulana benzer bir hüzünle çiğnedi.

"Erzurum'daki sular da çok soğukmuş" dedi Nuran.

"Yok canım" dedi Sevim, Nuran'a baktı.

"Bir başlarsam kızdırmaya ağlarsın ama..." dedi Nuran, başını salladı korkuturca.

"Evet ama bizim Balkanlar başkaydı kim ne derse desin." dedi Baba, çay bardağına rakı koydu. "Gel be Kenan, iç bir kadeh..."

"Ağzım sulanıyor ama ya daha kötü olursa?.." dedi Dayı, içip içmemek konusunda düşünmeye başladı.

"Benim gözüm ağrır gene içerim. Battı balık yan gider." dedi Bayram bardağı Dayı'ya uzattı.

"Yağ gibi kayıyormuş Erzurum'daki sular diyordu abim." dedi Nuran, Bayram'ın ağrıyan gözünü kapıyarak içişine gülümsedi. Sonra gözlerini dolaştırdı tepside bir eksiklik var mı diye. Sürahiye doldurduğu suyu bardaklara boşalttı, ayakta yarım bardak içti. Su kalındı, toprak kokuyordu. Oturdu, Babasının dizine dayandı... Işıl ışıl yanan ırmaklar, ovalarda yeryüzünün damarları gibi duran dereler, göller, köpük köpük denizler, suyun yüzüne fırlıyan ve vapurlarla yarış eden yunuslar, martılar... balık tutan sandallar, sandalları bir fındık kabuğu gibi ordan oraya atan dalgalar... Kara bayrağında beyaz bir kuru kafayla iki kemik olan bir korsan gemisi; bir çarpışma sonunda tutsak edilerek prangaya vurulmuş tutsakların çektikleri küreklerle kadifeleşmiş sularda kayarak, yüksek kale burçlarında nöbetçiler dolaşan şehre sokuluyordu sinsi sinsi. Bir yalan gibi, başkalarına kötülüğü dokunacak bir olayın tasarısı gibi. Valinin konağında İngiliz egemenliğinin yüzüncü yıldönümü dolayisiyle bir balo

veriliyordu. Kraliçenin özel olarak yolladığı bir Lord, o günün anlam ve önemini belirten sözleri İngiliz İmparatorluğunun armasını taşıyan bir kâğıttan, yüzünün çerçevesini değiştire değiştire okuyup alkış sesleri ortalığı çınlattıktan sonra gene Lord'un bir işaretiyle dans başlamıştı. Bol ışıklı, bütün eşyası bir soygun sonunda ele geçirilmiş salonda; güneş görmemiş kuğu boyunlarına taktıkları elmas taşlı, incili gerdanlıklariyle biblo güzelliklerini çoğaltan ve kabaktan nefret eden kadınlar, uzun favorili, perukalı, nazik, yani zamanda ölümü hiçe sayacak kadar atılgan; bir küçük söz, bir önemsiz davranış için kılıcını çekip karşısındakinin karnını deşecek kadar gururlu sömürge subaylarının kolları arasında kelebekler gibi uçuyorlardı koltuk altı teri, pudralanmış ve esansla ovulmuş –narin– gövdelerinin kokularını dağıtarak, bu kokuları emenlerin gözlerindeki isteklerin kıvılcımlarına –zarif– gülüşleriyle karşılık vererek... Valinin konağına çağrıldıkları için –bu çağrıyı ve valinin gülümseyişini– hayatlarının en büyük armağanı olarak saklıyacaklarını düşünen çalgıcılar, sıcaktan kızarmış yüzlerine, terden yapış yapış olan gömleklerinin tedirgin ediciliğine aldırmadan çalgılarını çalıyorlardı. Taht biçimi, kenarları değerli taşlarla süslü koltuğunda, dalkavuklarından birisinin kulağına fısıldadığı şeye tokalı bir kemerin kuşattığı göbeğini hoplata hoplata gülen ve kendisine söyleneni Lord'a da anlatarak onun da kendisi kadar gülüp gülmiyeceğini, anlattığı şeyin gülmeye değip değmiyeceğini öğrenmek istiyormuş gibi davranışlarını kuşkuyla izliyen vali, yanıbaşında duran asık suratlı, keçi sakallı uşağın elinden içi şarap dolu gümüş kupayı alarak ağzına boşaltıyor, süzgün gözlerle Hindistan'dan yeni atanmış bir yüzbaşının dans ettiği altın renkli saçları bukle bukle bir kadına başıyla hafifçe selâmlar yolluyordu... Konağın bitişiğindeki kalm duvarlı bir yapının rutubetli mahzeninde valinin yönetimine başkaldıran yerliler kırbaçlanıyor, işkence çarkına bağlanarak kol çevriliyor, bir demirci ocağından alınan kızgın şişler, dimdik bakan ve kılları bile kıpırdamıyan gözlere doğru ilerliyordu... Dışarda, ışıkları söndürülmüş evlerin daracık sokaklarında, gölgesi uzamış bir bekçi, sopasını geniş taşlara vura vura dolaşıyor, uyku getirici bir sesle, "Her şey sakiiin, herkes uykudaaaa!" diyordu. Tam

bu sırada korsanlar, dişlerinin arasında kıstırdıkları bıçaklariyle kumluğa atlamışlar, sürüne sürüne birkaç metrelik bir yerde gidip gelen nöbetçilere sokulmuşlar ve hep birden bıçakları sırtlarına saplamışlardı...

"Bizim Ramiz'e bir mektup yazmak ister. Ayıp oldu ama içimden gelmez" dedi Baba.

"Ben de sevmem mektup yazmayı" dedi Bayram, "Mektup dedin de aklıma geldi. Hasan Bey'in konağını nasıl yakmışlardı? Breh, breh, breh! Ben ömrümde öyle yangın görmedim."

"Pa, pa, pa, pa!" dedi Baba, başını salladı, "Bir de baktım ki ne göreyim: Ben diyeyim beş yüz, siz deyin bin beş yüz kişi, ellerinde direnler, yabalar, kazmalar, baltalarla gelirler." Dayı'ya baktı.

"Anlatsana baba" dedi Nuran.

"Dayın anlatsın, o daha iyi bilir" dedi Baba.

Dayı, onların, hayatlarının en büyük olayı olarak gördükleri bu yangını fazla önemsemiyordu. Köylüler, kendilerini çok kötü yöneten bir pezevenge karşı ayaklanmışlardı. Dayı'nın hikâyeye girişini beklemeden Baba, gözlerini sık sık kendisini dinleyenlerin yüzlerinde dolaştırarak anlatıyordu. Kimi yerleri atlıyor, kimi yerlere kendinden, olayla hiç ilgisi olmıyan parçalar ekliyor, düzeni bozuyordu. Bu tutumunda, Dayı'yı bir an önce yetkili olduğu bir konuya çekmek istemesinin bir kurnazlığı vardı sanki.

"Hayır, öyle değil, yanlış, yanlış!" dedi Dayı, Baba'nın ağzına doğru uzattı sol elini, çabuk çabuk bir cigara yaktı. Nuran kıpırdadı, gözlerini Dayı'nın ağzına dikti.

... Dayı, postofada (köy çeşmelerinin önündeki su yalağında) öküzleri suluyordu. Burunlarının ucundaki kara kılları ıslanmış öküzlerin saman çöpleriyle birlikte yuttukları suların geniş gırtlaklarından midelerine gürültüyle inişini dinliyor, çok su içsinler diye ıslık çalıyor, boynuzu kırığın hayalarına yapışmış keneleri ayıklıyordu. Birden heyecanlı sesler gelmeye başladı köyden. Merak etti, köyün içine doğru yürüdü. Evlerin kapılarını arkadan "dayak" koyup kapatıyorlar, silâhları dolduruyorlar, hayvanları çabuk çabuk ahırlara sokuyorlar; tozların içinde –dünyadan habersiz– boğuşan çocuklarını en sert ve kendilerini daraltan korkuların sesleriyle çağırıyorlar, nerede duracağı belli

olmıyan gözleri dönmüş selin kendilerine bir zarar vermemesi için dua ediyorlar; bu olayın temelinde var olanın dışında başka nedenler arıyarak kafaları bu noktada çalışmaya zorlıyan saf köylüler, uğursuz uğursuz öten baykuşların hangi evin damına konacağını izliyorlar, bir felâketi haber verir gibi uluyan köpeğin kimin köpeği olduğunu anlamaya çalışıyorlar, "Günahkârlar çoğaldı, sevap işliyen kalmadı, herkes birbirinin gözünü oyuyor, küçük büyüğü dinlemez oldu, zina aldı yürüdü, peygamberimiz efendimizin buyrukları yerine getirilmiyor" diyorlardı ve hayatlarını çeşitli örneklerle dolduran olayların birer özeti olan bu sözlerin doğru olduğunu, başlarını korkuyla sallıyarak belirtiyorlardı.

"Korkmayın, onlar Hasan Bey'e gidiyorlar, seninle benimle alışverişleri yok" diyordu ama paniğe kapılanlar söz dinlemiyor; karışıklığın, korkuların ve kurtuluşlarını sağlıyamıyacak kadar güçsüzleşmiş düşüncelerinin aralıklarına girip saklanıyorlardı. Sonunda o haklı çıkmıştı ya, neyse... "Düşünmesini bilmiyen insana laf anlatmak çok zordur" diye bağırdı Dayı, "Koyunlar tehlike kokusu aldılar mı kafalarını birbirlerinin boyunları altına sokarlar. Bunlar da öyle. Birbirlerinin korkularına sarılıyorlardı. Durun yahu şöyle bir kafamızı kaldıralım bakalım, ne oluyor dedikleri yoktu." Bir yudum aldı rakıdan. Nuran, hikâyeden gelen heyecanı sonuna kadar duymak istiyen bir davranışla peynir uzattı ağzına, "Sağ ol kızım" dedi Dayı, başını okşadı... Köyün başladığı yokuşun üzerinde –içindekileri görülmiyen– kalın bir toz tabakası yükselmişti. Bulut yürüyüp duruyordu büyüyerek, aradan sesler sızdırarak. Elli altmış metre kadar yaklaşıp güneşin ışıklandırdığı alana girince bulut eriyivermiş, çıplak ayaklar, durmadan bağıran açık ağızlar, yabalar, baltalar, tüfekler, odunlar meydana çıkmıştı. Sesler gittikçe yaklaşıyor; Hasan Bey'in bir türlü yerinde duramıyan ve sık sık şaha kalkıp kişniyen beyaz atına atlıyarak toprak sokaklarından yıldırım hızıyla geçerken ayağa kalkmadığı, selâmlamadığı için elli deynek vurulmasını söylediği, tarladan kaçtığı için üç gün üç gece ekmek su verilmeden bir ağaca bağlanmasını buyurduğu, ondört-onbeş yaşlarındaki kızlarını kirleterek arkasından yapılan çirkin bir şakanın öcünü aldığı ve köpeklerden daha aşağı

bir durumda yaşattığı köylüler geliyordu. Hasan Bey'in daha sabahtan çocuklarını, karısını, kızkardeşlerini, hizmetçilerini, mücevher, altın dolu sadıklarını alarak hızla şehre doğru giderken tepede durup kimbilir neler düşünerek baktığı seksen odalı konak köylüleri yutuverdi. Kapılar, pencereler (krak, krak) kırılıyor, yüklüklerden, sandıklardan çıkarılan ardıç, ayva, lavanta kokulu el sürülmemiş giysiler aşağıya atılıyordu. Dantelalı, karpuz kollu gecelikler, saf atlas, ipek, kadife toplar, kafesleri parçalanmış pencerelerden itilip kalabalığın arasına düşer düşmez eriyordu. "Şaştım kaldım! Göz açıp kapayıncaya kadar kocaman kocaman toplar uçmuş. Ne zaman kestiler, ne zaman bölüştüler." Biri dört kişinin getirdiği mor kadife kaplı bir koltuğun üzerinde yaylanıyor, kenarlarındaki işlemeleri söküyordu. Hasan Bey'in ipek kuşaklarını ellerine geçirmiş delikanlılar döne döne bellerine sarıyorlar, yelekleri giyiyorlar, fes yığınının içinden başlarına uygun gelenleri alıyorlar, uymıyanları havaya fırlatıyorlar, "He-he-heeeeeey!" diye bağırıyorlardı.

"Tam bir hafta gece gündüz taşıdılar da gene bitiremediler" dedi Baba.

"Ya o konağın yanışı?" dedi Bayram, "Gündüz gibi olmuştu her taraf. Bir hafta lâmba yakmadık."

"Benim canım en çok neye sıkılmıştı biliyor musunuz?" dedi Baba, "Tam altmış çuval kırmızı biber çıkardılar da bir çuvalını alamadık. Ölünceye kadar yanarım."

"Sahi ama, ne biberlerdi! Nerde oranın biberleri? Oranın her şeyi başkaydı" dedi Bayram, "Hadi sıhhate."

"Hadi" dedi Baba, Dayı'nın kadehine dokundurdu, içti, ağzının yanlarını elinin tersiyle sildi. Sana da yaptırayım yengeeem, ucu güllü kunduu'raaa... türküsüne başladı.

"Sonra dayı?" dedi Nuran, ellerini birbirine vurdu, "Ne güzel, film gibi."

"Sonra..." dedi Dayı, gözlerinin içine bakarak ve sesini yumuşatarak anlatmaya başladı.

Orhan Kemal
[Bakınız: 1958 tarihli 84. sayfa.]

Pazartesi

En çok da pazartesileri mendeburlaşırdı adam!

Muhasebeci, "Yoksa ben de ona, onun bana gözüktüğü gibi mendebur mu gözüküyorum?" diye geçirdi. "Neden olmasın? Şu pazartesi günleri galiba herkes mendeburlaşır. Cumartesi öğleden sonra, bütün bir pazar, gece yarılarına kadar gez, dolaş, eğlen, çok geç yat. Pazartesi sabahı dinlenmeye vakit bulamadan kalk gel işe. Bütün püf burada işte. Yoksa hiç kimse mendeburlaşmazdı!"

Esnedi, cumartesi öğleden sonra, pazar günü bütün gün ne eğlenmişler, ne eğlenmişlerdi. Yayınevinin sahibi cumartesileri yayınevine hiç uğramadığı için, saat birde kirişi kırmış, atlamıştı Kadıköy vapuruna, haydi arkadaşlarının yanı. Kadınlı kızlı, daha çok da pırıl pırıl delikanlıların besi ve rahattan semirmiş taylar gibi yerlerinde duramayışları, en önemsiz şeyler karşısında bile kızları güldürmek için şimşek çaktırdıkları esprileri, birtakım sepetler, torbalarla yola çıkmışlardı. Yolda ağız mızıkaları, mandolinler, kemanlar...

Yayınevinin asık yüzlü sahibi birden içeri girmeseydi, cumartesi öğleden sonra başlayan serüvenin filmi kopmayacaktı. Tuhaf, kafasında film oynarken esnese bile, uykuyu düşünmüyordu. Ama şu anda, yani yayınevinin asık yüzlü sahibi giriverince film kopmuş, dehşetli bir uyku bastırıvermişti.

Ayağa kalktı.

Hemen hemen bütün pazartesilerde olduğunca, adam yine yalnız asık yüzüyle değil, öfkeli de görünüyordu. Böyle zamanlarda bağırıp çağırmak için fırsat kollar, bulamazsa yaratır, yara-

tınca da çenesi açılırdı. Ondan sonra sustur susturabilirsen. Yere düşmüş bir kâğıt parçası, mürekkep hokkasının açık kalmış ağzı, sabahleyin işe gelirken postaneye uğrayıp kutuya bakmamışlığı, gelirken bayilere, kitapevlerine uğramamışsa nedeni...

"Uğradım beyefendi!"

Önemli olan uğranılıp uğranılmaması değildir ki:

"Uğradınsa neden söylemiyorsun?"

"Vakit bırakmadınız..."

"Yaa! Vakit brakmadım demek? Demek ben..."

"Estağfurullah beyefendi, onu arz etmek istemedim. Demek istedim ki..."

"Kes kes!"

Muhasebeci, patronunu bu pazartesi, bundan önceki pazartesilerden çok daha bitik, çok daha yorgun, çok daha mendebur, çok daha da öfkeli sanıyordu. Haklıydı. Adam, yani yayınevinin asık yüzlü sahibi bugün gerçekten bitik, yorgun, mendebur ve öfkeliydi. Nasıl olmasın ki, o da kaçamak yapmıştı pazar günü. Üç arkadaştılar. Karılarına çaktırmadan felekten bir gün çalmışlardı sevgilileriyle. Üç arkadaşa üç körpecik kadın. Büyükada'daki gazinolardan birinde, gazinonun kuytusuna çekilip yemiş, içmiş, denize girmiş, sonra yine geçmişlerdi masalarının başına. Yiyeceklerin çeşidi, içkiler dereler gibi akmıştı. Akşamsa çok geç dönülmüştü evlere. Evlerde şüphesiz tıpkı yayınevi sahibi gibi karşılanmışlardı ama, hergeleler, sorulunca:

"Nee? Karım mı, ne sordu? Neye dair? Haa, pazarı nerede geçirdiğim, eve neden bu kadar geç döndüğümü mü?"

Yayınevi sahibinin pazar serüvenindeki iki arkadaşı, alttan, üstten inceltilmiş bıyıklarıyla sinirli sinirli güleceklerdi:

"Biz sen miyiz hemşerim?"

Evet evet, böyle diyeceklerdi soracak olsa. İtoğlu itler. Sanki bilmiyordu karılarından nasıl çekindiklerini! Karşısındaymışlarcasına sordu:

"Ne zamandan beri benim gibi olmaktan çıktınız?"

Muhasebecisini bırakıp odasına geçti.

Kırkın üstündeki bir insanın öylesine körpecik, azgın mı azgın, üstelik ateşli bir kadınla boğuşması... "Kırkından sonra azanı... Evet ama yanlış. Kırkından sonra değil, altmışından sonradır

o. Teneşir altmışından sonra azanı paklar! Ben kırkımı çoktaan aştım. Nerde teneşir? Hani?"

Elleri arkasında, odasını köşeden köşeye adımladı, durdu.

"Şakayı bırak ama, o içkili kafayla, o ateşli kıvır kıvır kadınla bir daha. Allah yazdıysa bozsun!"

Genç kadın sarışındı, iri iri mavi gözlü, ateş parçası gibi bir şey. Suna mı demişti? Sunay mı? Galiba. Telefon numarasını nereye yazdığını düşündü. O kafayla belki de yazdıktan sonra boşalınca kaldırıp attığı Yeni Harman sigara paketinin arkasına. Durmadı üzerinde. Önemli olan bu değil, tonla paradan çıkmış olmasıydı. Öteki hergelelerse hemen hemen hiç el atmamışlardı keseye. Her zaman böyle. Çok mu zengin sanılıyordu? Hoşlanmıyor değil ama, para gidiyordu para, su gibi hem de!

Birden aklına posta havaleleri geldi. Anadolu'ya ödemeli yolladıkları kitapların paraları.

Muhasebecisine seslendi.

Masası başında uykuyla savaşmakta olan muhasebeci silkinip kalktı mendeburluğunun içinden, koştu, yüreği çarparak kapıda durdu:

"Efendim beyim?"

Yüzüne bakmadan:

"Posta geldi mi?"

"Geldi beyim."

"Anadolu'dan havale var mı?"

"Yok beyim."

Muhasebecisini birden eşeğe benzetti:

"Niye yok?"

Patlamamak için kendini zor tuttu muhasebeci. Yoksa, hemen yapıştırılıverilmesi gerekli, hayvanca bir soruydu:

"Göndermedikleri için yok ayı, ayıoğlu ayı!"

Başını önüne eğmekle yetindi.

Adam koca kalıbıyla masasından zorla kalktı:

"Ha? Niye yok?"

Galiba manyaklığı yine tam üstündeydi...

"Cevap versene be!"

"Alacaklarına aslan, borçlarına kuzgundur onlar da, onun için beyefendi..."

Yine elleri arkasında, odanın içinde köşeleme gidip geliyordu, şıp, durdu:

"Ne? Alacaklarına aslan, borçlarına kuzgun mu? Sersem, ya doğrusunu söyle şunun yahut da ukalalık etme!"

Muhasebeci sanki aniden silkelenmişti de uykusu kaçıvermişti. Hiç yeri yokken iki yanına bakındı, sonra da gülmeyi denedi:

"Niçin beyefendi?"

"Alacaklarına kuzgun, borçlarına aslandır onun doğrusu!"

Birden saçmaladığını anladı ama iş işten geçmişti. Hemen toparlandı. Aylığını verdiği, öfkeli zamanlarında eşeğe benzettiği şu kırtipilin yanında saçmalamış durumda kalacak değildi ya! İşi şakaya vurup, hatta onunla alay ettiğini belirterek işin içinden çıkabilirdi. Vakit kalmadı.

Muhasebeci, "Haklısınız beyefendi," dedi. "Doğrusu, alacaklarına kuzgun, borçlarına aslandırlar!"

Buna da kızdı. Sakın şu aylığını verdiği, kızdı mı eşeğe benzettiği hırt kendisiyle alay etmesindi? Hani bal gibi de olabilirdi. O kadar ki, akşam paydosundan sonra buluştuğu kendi gibilere, "Bizim patronla iyi bir dalga geçtim bugün," diyebilirdi.

"İyi düşün!"

Muhasebeci için önemli olan, "herif"ten kurtulup tatlı canını yeniden masasına atabilmekti. Gerçi masa başında yine uyku bastıracak, yeniden savaşmaya başlayacaktı uykuyla ama, bacaklarını masa altına dilediğince uzatıp bol bol esneyebilirdi ya!

"Düşündüm beyim. Doğrusu sizin dediğiniz!"

"Ulan insan borcuna aslan olur mu?"

"Olmaz."

"Alacağına kuzgun?"

Ağzından kaçıverdi:

"Böyleleri yok değil..."

"Senin gibi mesela, değil mi?"

Patronunun hoşuna gideceğini sandığı tarzda sırıttı.

Patron sordu:

"Sen hiç aynaya bakar mısın?"

Gene aynı biçimde sırıttı:

"Ara sıra efendim..."

"Neye benzetirsin kendini?"

Evet evet. "Herif"in manyaklığı iyice tutmuştu, dalga geçiyordu sağlama, üzerinde durmamalıydı.

"Kendime," dedi.

Tamam, alay ediyordu hergele. Akşam gidecek, kendi gibilerini bulacak, patronuyla dalga geçtiğini anlatacaktı ballandıra ballandıra. Lafı uzatmamalıydı:

"Demek insan borcuna aslan, alacağına kuzgun ha?"

Bile bile ladesti ama, olsun:

"Hayır efendim," dedi. "Alacağına aslan, borcuna kuzgun doğrusu..."

"Ya demin niye..."

"Şaşırdım efendim, yanlış söyledim."

"Peki git, aynaya bak, gel, neye benzediğini söyle bana!"

Odasına gitti. Aynaya bakarken, "Eşşoğlu eşşek!" diye geçirdi. "Sen neye benzediğinin farkında mısın? Kocaman, yelken kulaklarınla tıpkı eşeğe benziyorsun!"

Patronunun yanına döndü.

Adam:

"Baktın mı?"

"Baktım beyim."

"Neye benziyorsun?"

Patronunu yelken kulaklarıyla gerçekten de eşeğe benzetiyordu:

"Eşeğe!" dedi.

Patronun sıkıntısı dağılıvermişti. Bir kahkaha attı:

"Neye, neye?"

Bir kahkaha da o atacaktı nerdeyse. "Vay deyyus vay!" diye geçirdi. "Ulan hem de halis Marsuvan eşeklerine benziyorsun ama ne fayda, bunu suratına karşı haykıramam ki! Pis manyak, meşe odunu, hıyar..."

"Cevap versene be! Neye benziyorsun? Tekrarla!"

"Eşşeğe beyefendi!"

Pazartesinin pazardan kalma sıkıntısı iyice dağılmıştı. Keyifle masasına gitti. Bir Amerikan Cool sigarası aldı paketinden, nikel çakmağıyla yakacaktı, muhasebeci daha önce davranarak çaktı kibritini. Bu da ayrıca hoşuna gitmişti patronun:

"Peki," dedi, "git işinin başına!"

Muhasebeci odasına geçti. Patron hem naneli Cool'unun dumanlarını hazla çekip havaya bırakıyor, hem de düşünüyordu: Şu muhasebecisi en azından liseyi bitirmişti. Kendisi? İlk'in dördünden. Çok ayıpmışçasına saklardı bunu ama, yine de içinde derin bir yaraydı. Evet ilk'in dördünden ayrıl, al karşına liseyi bitirmişleri, aka kara, karaya ak, sonra yine dön yeni baştan aka kara dedirt. İstese güzele çirkin, çirkine güzel de dedirtebilirdi. Hatta soğuğa sıcak, sıcağa soğuk, kokmuşa taze, tazeye kokmuş...

Birkaç gün sonra parti lokalinde konuşulurken ciddi ciddi, "Efendim," dedi, "memleketi ve halkı yakından, çok iyi tanımak lazım. Tahsil, bilgi, görgü fazla bir şey vermiyor halka. Bırakın okusunlar. Sonunda hiçbir şey değişmeyecektir. Aklı başında, konuşmasını bilen, bilhassa, bilhassa zeki bir işadamıysanız..."

Ta karşıdaki cin gazeteciyi görünce sözünün ardını unuttuysa da, kendini çabucak toparlayıp hatırladı:

"İnsanlar vereceklerine aslan, alacaklarına kuzgundurları değiştirip, alacaklarına aslan, vereceklerine kuzgun hâline çevirtebilir, aka kara, karaya ak dedirtebilirsiniz!"

Pek bir şey anlaşılmamıştı. Cin bakışlı gazeteci yine de taşı koyuverdi gediğine:

"İnsanlar vereceklerine aslan değillerdir beyefendi, kuzgundurlar da, alacaklarına aslan kesilirler!"

Bu herifi de hiç sevmezdi. Bilmem hangi kitabından artakalmış üç yüz mü, beş yüz mü ne lirayı sıralı sırasız hatırlatıverirdi.

Kızdı. Belli etmedi. Sonra kalktı, nefretle çıktı gitti.

Sabahleyin ilk iş, muhasebecisini çağırıp sordu:

"Neye benziyordun sen?"

Geniş, yelken kulaklarıyla patronunu yine eşeğe benzetmekten gelen bir keyifle muhasebeci karşılığı yapıştırdı:

"Eşşeğe beyefendi, hem de eşşoğlu eşşeğe!"

1969 • Sancı Meydanı

Faik Baysal
(Adapazarı, 1 Aralık 1922 - İstanbul, 9 Aralık 2002)

Öykü Kitapları: *Perşembe Adası* (1955), *Sancı Meydanı* (1968, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Babasının Oğlu* (1977), *Nuni* (1985), *Militan* (1986), *Tota* (1991), *Güller Kanıyordu* (1992), *Ilgaz Teyze Öldü* (1993), *Kırmızı Sardunya* (1996, ilk iki kitap bir arada), *Elleri Sesinin Rengindeydi* (1998), *Terlikler* (1998), *Beni Bırakma Doktor* (1999).

Sancı Meydanı

Bir araba durdu kapımızın önünde. Bir kamçı şakladı. Dingile asılmış çocuklar çil yavrusu gibi öteye beriye dağıldılar. Arkadan sakallı bıyıklı, yırtık pantollu, yamalı gömlekli, kocaman kocaman ayaklı adamlar geldi. Arabanın içindeki kazmalarla kürekleri alıp Sancı Meydanı'nın ot ve ısırgan ormanına daldılar. Ne varsa toprağın üstünde yoldular. İpçi Vafi'nin duvarı dibine yığıp hepsini ateşlediler. Aksırtıcı, alyandoz kokan bir duman kapladı mahalleyi. Ne kadar çocuk varsa oraya kümelendi. Ufacık bir patatese benziyen, serçeparmağı ile mahallenin en güzel ıslığını çalan Sabo en öndeydi. Mulo da koşa koşa geldi, yarışta hepimizi geçen çubuk bacaklı Mulo. Başına gelecekten haberi yoktu. Kıskandığım çelik bacaklarını on gün sonra dizkapaklarından bir tren ikiye biçiverecekti. Sinek Muammer de meydana koşmuştu. Ayakları yine çıplaktı. On beş sene sonra limondan "Limon Apartımanı"nı yapacağını bilmiyordu daha. Elimizde bir tahta parçası bile görse başlar ağlamıya hemen. Ağladımı, veririm Muammer'e neyim varsa. Çay rengindeki gözlerini yaşlı görmeye gelemem hiç. Sabire de görüntü. Çilli Sabire. En iyi arkadaşım, incitmez beni hiç. Kim dövecek olsa beni Sabire'yi bulur karşısında. Benim yüzümden kaç kere dayak bile yedi. Onu sevdiğimi belli etmiyorum anneme. Yine kalbim çarpmaya başladı işte. Peynir ekmeğimi bile yemeği unuttum. Allah Allah, ne

var bu çilli kızda böyle. Görür görmez başım döner, diken diken olurum.

"N'oluyor?" dedi Sabire Mulo'ya.

Mulo dalgındı, ısırgan dumanının içinde yarı yarıya kaybolmuştu.

"Bayram yeri olacakmış kız!" dedi Sabo.

Sevincimden deli olmuştum. Ayakkabılarımı elime alıp sokağa fırladım. Akşama kadar hiç girmedim içeri. İpçi'nin duvarı dibine oturdum, Sabire'nin yanma. Dumanın içinde birbirimize iyice sokulduk. Sıcacıktı Sabire, elleri ayakları sıcacıktı.

"Üşüyor musun?" dedi bana.

"Hayır" dedim.

Berrak bir su gibi baktı gözlerimin içine:

"Ellerin buz gibi ama?" dedi.

Doğruydu, yalan söylemiştim. Üşüyordum, adamakıllı üşüyordum hem de.

"Ver!" dedi.

"Neyi?" dedim.

"Ellerini" dedi.

Verdim, tutmasını o kadar istediğim ellerimi verdim. Etekleri arasına soktu ikisini de. Isıttı orada, bacaklarının arasında iyice ısıttı. Baktım gözleri ıpıslaktı. Sanki yağmur çiselemişti ikisinin de üstüne.

"Ne oldu?" diye sordum.

"Hiç!" dedi.

"Gözlerin ıslak ya?"

"Duman kaçtı!" dedi.

Ben de onun dediğine inanmadım. Ne duman kaçmıştı ne bir şey. Biliyordum, ne olduğunu biliyordum ama söyliyemezdim.

"Çok seviniyorum" dedi birdenbire.

Şaşırdım:

"Neye seviniyorsun?" dedim.

Ufacık, sapsarı başını arkaya attı.

"Oh! ne güzel olacak!" dedi.

"Ne?" dedim.

"Sancı Meydanı!" dedi. "Tertemiz olacak, hiç kokmayacak artık."

"Yâ!" dedim.

Hışımla baktı yüzüme:

"Sen sevinmiyor musun?" diye sordu.

"Seviniyorum!" dedim. "Çok seviniyorum."

Bembeyaz güldü, halbuki yalan söylemiştim. İçimde sinsi sinsi, bir üzüntü vardı benim. Sancı Meydanı'nı otlariyle, pis pis kokan ısırganlariyle ben severdim. Neden severdim? Bilmiyordum ben de. Bu Sancı Meydanı'nda beni çeken ne vardı böyle? Acı ismiydi belki de. Kim koymuştu bu ismi ona? Bilen yoktu. Neden Sancı Meydanı demişti acaba? Allah'ın otla ve ısırganla örtülü bu toprak parçasında başına bir şey mi gelmişti yoksa? Demiş ve gitmişti. Gitmişti ama bir meydan bırakmıştı ortada. Güzel be, insan ölmüyordu kolay kolay.

"Selim!"

"Ne var?"

"Küpelerimi beğendin mi?"

"Beğendim, hem de çok beğendim. Nerden aldın?"

"Annemindi, bana verdi."

Bir tanesini çıkarıp bana uzattı. Aldım, kendimi zorlayarak dikkatle baktım. Kırmızı boncuktan yapılmış bir arıydı.

"Güzel, dedim, çok güzel!"

Sevindi, gözlerinin içinin güldüğünü gördüm. Halbuki gönlü olsun diye güzel demiştim. Ben olsa olsa ıslığın güzelinden anlardım.

Küpeyi geri verdim, almadı:

"Sen tak!" dedi.

Heyecandan sapsarı olduğumu hissettim.

"Ne duruyorsun, taksana?" dedi.

Kulağını bana uzattı. Ellerim titriyerek küpesini taktım. İlk defa bir kızın kulağını tutuyordum. Ne güzel, ne yumuşacık kulağı vardı!

Saatlerce oturduk orada. Ne karnım acıkmıştı, ne de susamıştım. Bir de baktım, güneş İpçi'nin bahçesinin öbür ucunda kıpkırmızıydı. Sancı Meydanı çırçıplaktı karşımda. Bir tek ot bile kalmamıştı. Adamların gittiğini bile görmemiştim. Sabire de yoktu yanımda. Şaşırdım, Mulo da yoktu, Sabo da. Annem seslenmeseydi daha kimbilir ne kadar oturup kalacaktım orada. Yemeğimi

erkenden yiyip yattım. Gece hiç uyumadım. Sabahleyinde güneş doğmadan kalktım. Adamları yine meydanda buldum. Havada yine yanmış bir ısırgan kokusu duruyordu. Toprağa kazıklar çakılmıştı. Vafi adamlarıyla ip büküyordu bahçesinde. Öğleye doğru üç araba geldi. Adamlar birlik olup eşyaları boşalttılar. İkindiye doğru koca meydan çadırla çevrildi. Orta yere uzun iki direk diktiler, ara yerine de kalın bir tel gerdiler. Çadırların iç tarafına sıralar koydular. Kapıya da bir tahta çakıp üstüne tebeşirle bir şeyler yazdılar. Bütün çocuklar bağırmaya, mahallenin köpeği Fındık da havlamaya başladı. Bu gürültü arasında, bir davul gümledi. Arkasından Bal Apti'nin cıgara kokan sesi duyuldu:

"Alo, Alo!"

"Bu akşam Sancı Meydanı'nda, saat tam dokuzda, Mûcizeler Cambazhanesi temsillerine başlıyor. Telde takla atan dünyanın en menşur cambazı Hintli Musa Raca. Kılıç üstünde yürüyen menşur fakir Galip Biricik. Menşur rakkase Mısırlı Noho Nohoruni. Büyük fedakârlıklarla getirttiğimiz eşsiz san'atkâr Tahire Tahin. Bülbül sesli Gülistan Gül. Bu akşam Mûcizeler Cambazhanesi'nde. Saat dokuzda saat..."

Sancı Meydam'nda ne kadar insan, kedi köpek varsa hepsi dışarı boşalmıştı. Çocuklar Bal Apti'nin peşine tutulmuşlardı. Bal Apti her türlü işten anlıyan bir adamdı. Muslukçu, sobacı, kalaycı, kuyucu, lâğımcı, bahçıvan, Kurban Bayramlarında kasap, ikindi vakitleri simitçi, yazın dondurmacı, karpuzcuydu. Beş vakit de namazındaydı üstelik. Müezzin hastalandığında da minareye çıkıp ezanı o okurdu. Nasıl yetişirdi bunca işe? Aklımız ermezdi bir türlü. Hepimiz severdik Bal Apti'yi. Mahallenin en iyi adamıydı. Kavga edenleri hemen ayırır, en yüksak ağaçlara maymun gibi tırmanıp bize ok keserdi. Bütün çocuklar bu sefer de onu taklit etmeye başladık. Eski kese kâğıtlarından borular yaptık. Gece gündüz bağırmaya başladık mahallede:

"Alo, Alo!"

Akşama doğru Sabire ile yine buluştuk. Hemen gözlerine baktım, yaşlı değildiler bu sefer. Ama bir durgunluk vardı yüzünde.

"Ne var?" dedim.

"Canım sıkılıyor!" dedi.

"Neden?"

"Bayram yeri olsaydı burası daha iyiydi!" dedi.

"Salıncağa mı binecektin?"

"Hı!"

"Ne yapacaksın salıncağı? Cambaz daha güzel!"

"Ben hiç salıncağa binmedim de ondan."

"Bayramda ben seni bindiririm."

"Nerede?"

"Aksaray'da. Paranı da ben veririm hem."

"Sahi mi?"

"Sahi ya!"

Birden ellerimi tuttu. Ne sıcaktı elleri Allahım, ne kadar beyazdılar! Benim ellerim kapkaraydı onun elleri yanında. Ne kadar yıkasam ne kadar sabunlasam beyazlatamazdım hiçbirini. Sancı Meydanı'nın kiri çıkar şey değildi.

"Ben gidiyorum artık!" dedi.

Ellerim bomboş kalmıştı.

"Biraz daha kal!" dedim.

"Olmaz!" dedi. "Bulaşık yıkayacağım daha."

"Daha iyi olmadı mı annen?"

"Oldu ama yarın kalkacak."

Sabire'nin arkasından hemen eve girdim ben de. Beni cambaza götürmesi için anneme hiç durmadan yalvardım.

"Babana sorayım da öyle!" dedi.

Hava kararırken babam geldi. Annemden önce onu ben kandırdım. Yemek yedikten sonra evden çıktık. Babam biletleri aldı, içeri girdik. En ön sıraya oturduk. Ortada tahta, yerden biraz yüksekçe bir sahne vardı. Ortasına eski bir kilim parçası atılmıştı. İçerisi tıklım tıklım doluydu. Bütün Sancı Meydanı kum yığını gibi birbirlerinin üstüne yığılmıştı. Cıgara dumanından arasıra gökyüzü görünmüyordu. Leblebiciler, kurabiyeciler, çekirdekçiler bağıra bağıra dolaşıyorlardı arada. İkide bir kahvecinin sesi bastırıyordu hepsini:

"Çay kahve isteyen?"

Benim yanımda davul gibi bir kadın vardı. Kocaman memesini dışarı sarkıtmıştı. Durmadan viyaklıyan çocuğunu susturmaya çalışıyordu. Çocuk susmuyordu, o da basıyordu küfürü.

"Hay piç hay! Geber inşallah emi!"

Kadınlar, erkekler, kızlar hep iç içeydik. Ampuller, yıldızlar başımızın üstündeydi. Sanki bir mangal yanmıştı görünmez bir yerde de etrafa binlerce kıvılcım sıçramıştı. Biraz sonra Sabo annesiyle, Mulo da babasiyle geldi. Yalnız Sinek Muammer'le Sabire gelmedi. Gelemezdi Sabire, beyaz ufacık elleriyle akşam bulaşığını yıkıyordu belki de. Bir gürültü oldu, bütün başlar o tarafa kalktı. Beyaz fanileli, kalın kollu bir adam ortaya fırladı. Çadırın altından içeri giren bir bedavacıyı ite kaka dışarı attı. Arkasından bir çocukla bir kadını da enseledi. İkisini de tuttuğu gibi dışarı sürdü hemen. Bir kahkaha koptu, ama ben hiç gülmedim. Yenilen, düşmanım da olsa, gülmek benim için değildi. Adam tekrar geldi, göğsünü şişire şişire sahnenin dibine dikildi. Kalın kaşlarının altından etrafı pis pis süzdü. Kollarını balonlaşan göğsüne kavuşturdu. Hafifçe terlemiş pazularım kendisine hayran hayran bakanlara uzun uzun gösterdi. Bir taş atayım dedim şunun dazlak kafasına. Ama korktum, çünkü kuvvetliydi. Babamı da beni de insafsız kolları arasında pestil gibi ezebilirdi. Tam bu sırada sanki kafamdan geçenleri sezmiş gibi dönüp bana baktı. Sonra gözlerini çadırın dışına çevirdi. Orada ağaçlar vardı, dalları insandan görünmüyordu. Sinirli sinirli güldü, ama onlara hiçbir şey yapamadı. Bu sırada dalgınlığından faydalanan birkaç kişi sıraların altından süzülüp kalabalığın arasına karışıverdiler. Yandaki evlerle apartımanların damları bile insanla doluydu. Meydan arı kovanı gibi uğulduyordu. Konuşulanlardan hiçbir şey anlaşılmıyordu.

Birdenbire oparlörün sesi duyuldu:

"Muhterem dinleyiciler! Menşur rakkase Noho Nohoruni huzurunuzda...!"

Davul zurna harekete geçti. Noho Nohuruni koşarak sahneye çıktı. Meydan ıslık ve alkıştan çınlıyordu. Uzun pembe, göğsü açık bir elbise giymişti Noho. Kolları lokum gibi yumuşaktı. Elleri yüzükten görünmüyordu. Yanaklarını kıpkırmızı boyamıştı. Kulaklarında uzun küpeler ışıldıyordu. Parlak siyah saçları beyaz omuzlarına tel tel dökülmüştü. Önce etrafı baygın gözleriyle uzun uzun süzdü. Başını gökyüzüne kaldırdı, altın dişleriyle bir yere sırıttı. İri topuğunu yere vurup bel kıvırmaya başladı. O

güne kadar kadının çıplaklığını hiç görmemiştim. Tuhaf şeyler geçiyordu aklımdan. Demek ki annem de böyle diye düşünüyordum. Merak ettiğim bir şey vardı benim. Bir şeyi görmiye çalışıyordum boş yere. Benim için sır olan bir şeyi. Ama ne yaptıysam göremedim. Noho'nun entarisinin yırtmacı açılırken daha kapanıyordu.

Annem hırsından küplere binmişti:

"Hay aşifte hay!" dedi. "Bir şey olsa bari yüreğim yanmaz."

Baban bir kibrit çaktı, yanmakta olan cıgarasını bir daha yaktı:

"Öyle!" dedi. "Çok çirkin!"

Annem geniş bir nefes aldı:

"Çirkin de laf mı? Şu halimle bile ondan bin kere güzelim."

"Güzelsin ya!" dedi babam.

Arkamızdan o küp gibi karı atıldı:

"Kartaloşun biri!" dedi.

"Öyle ama para kırıyor!" dedi dondurmayı yalayan bir kadın.

"Nohi midir, nohut mudur?" dedi beriki. "Ben de onun kadar sürünsem vallâ yıkarım şurayı! Erkekler aptallıklarına doymasınlar. Paracıklarını böyle orospulara yediriyorlar."

"Susalım!" diye bağırdı arkadan bir adam.

Bir daha mırıldandılar, sonra sustular. Noho gürültüye aldırmamıştı. Olduğu yerde, parmaklarının ucunda fırıl fırıl döndü. Aynı şekilde sahnenin kenarını dolaştı. Birdenbire ortaya geldi, kendini sol kalçasının üstüne attı. Tatlı bir rüya gibi uzandı orada. Saçlarını çıplak sırtına bir bulut gibi serpti. Bir ıslık fırtınası koptu. Noho vurulmuş bir ilâhe gibi yerde yatıyordu. Kalın bir ses duyuldu bu arada.

Ah! dingala dingala,
Kömür de koydum mangala,
Ayşe de Fatma dostum var,
Çalkala yavrum çalkala...

Islık fırtınası durdu, herkes yukarı baktı. O dazlak kafalı adam başımızın tam üstündeydi. Eline uzun bir sırık almış, telde yürümeye başlamışı. Yarı yola gelince arka arka yürüyerek, geri döndü. Orada asılı duran bir gaz tenekesinin içine ayaklarını soktu, gözlerini mendille bağladı. Tel üstünde yavaş yavaş sıçramaya başladı. Çıt yoktu, korkudan herkesin soluğu içinde kalmıştı. Yalnız tenekenin tel üstünde çıkardığı ses duyuluyordu adamın hep zıplayışında.

"Ay şimdi düşecek!" dedi annem.

Adam yavaş yavaş ampullerle yıldızların arasından yoluna devam etti. Kazasız belâsız öbür direğe ulaştı. Bir alkış koptu, adam tenekenin içinden çıktı, iple sahnenin ortasına kayıverdi.

"Aaaaaa!"

Bu ses herkesin ağzından ayni dakikada çıkmıştı. Noho yoktu ortada. Gittiğini hiçbirimiz görmemiştik. Islık fırtınası tekrar bütün şiddetiyle başladı:

"Noho Noho Noho!.."

Noho çıkmadı bir daha. Başka bir kadın çıktı onun yerine. Ne kadar kıvırdıysa da Noho'yu unutturamadı. Sonra ceketini ters giymiş bir adam fırladı ortaya. Burnundan bir sürü güvercin uçurdu. Cebinden yüzlerce yumurta çıkardı. Başını koparıp dizinin üstüne koydu. Sakallarını tıraş edip tekrar taktı yerine. Sonra havaya üç kere sıçradı, uçup gitti. Bütün çocuklar çılgınca alkışladık adamı, fakat Noho gibi o da bir daha görünmedi. Arkasından bir kadın çıkıp şarkı söyledi, kimse dinlemedi bile. En son cambaz telde yine numaralar yaptı. Yere inerek temsilin bittiğini haber verdi. Herkes kalktı, tam gideceğimiz sırada bir dakika durmamızı söyledi. Yerimizde mıhlanıp kaldık.

"Değerli misafirler!"

Durdu, bir saniye gürültünün geçmesini bekledi.

"Cumartesi günü bu saatte, sizlere bir sürprizimiz var!" dedi. "Mısır çöllerinde yanmış, ceylan gözlü, Nil kızı Melikî El Cemâlî huzurunuzda efsânevî danslarını size takdim edecektir. Melikî El Cemâlî! Büyük dansöz..."

Bütün mahalle o günü sabırsızlıka bekledik. Melikî El Cemâlî rüyalarımıza girmişti. Akşamüstü Sabire koşa koşa yanıma geldi. Tarçmlı birer akide şekeri gibiydi gözleri.

"Ne var?" dedim.

"Annem bu sabah kalktı!" dedi.

"Bulaşık yıkamaktan kurtuldun!" dedim.

"Annem iyi olsun da ben yine bulaşığı yıkarım!" dedi.

"Sen çok iyi kızsın Sabire!" dedim.

Boynunu büktü, sanki bir şeyden utanmıştı.

"Melikî El Cemâlî'yi görmeye gidecek misin?" diye sordu.

"Bilmem!" dedim.

"Beni annem götürecek!" dedi.

"Ben de gelirim öyleyse!" dedim.

Akide şekeri gözlerinin tâ içinden baktı bana. Elimi tuttu, sonra kaçıp gitti.

Annem ilk önce gitmek istemedi. Sonra kendi kendine gitmeye karar verdi:

"Şu rezili de bir göreyim bakayım!" dedi.

Erkenden gidip yerimize oturduk. Sabire de anne ve babasiyle birlikte gelip tam karşımızda boş bir yer bulabildiler. Bir müddet bakıştık, sonra araya giren kalabalıktan birbirimizi kaybettik. Hamallar, boyacılar, işçiler, arabacılar, ne kadar insan varsa mahallede hepsi cambazhanede almıştı soluğu. Kızışan hava boğuyordu insanı. Yavaş yavaş saat dokuza geldi, herkes sabırsızlanmaya başlamıştı. Nihayet kıpti tokmağını davula vurdu, zurna dile geldi. Bu akşam Melikî El Cemâlî'nin şerefine bir de keman vardı. Aynı numaralardan sonra Melikî El Cemâlî'nin sahneye çıkmak üzere olduğu bildirildi. Kıyamet koptu sandım. Herkes birbirinin üstüne yığıldı. Bütün gözler dipteki perdedeydi. Önce sarı bir etek ucu göründü aralıktan. Derken pullar, taşlar, renkler içinde parıldayan alevimsi bir şey süzüldü gözlerimizin önünden. Rüzgâra kapılmış ipek bir şal uçup sahneye konuverdi sanki. Meydan taş kesilmişti. Yalnız cıgara dumanları kıvır kıvırdı boşlukta. Ufcık bir ağız kum gibi beyaz dişleriyle etrafa gülümsedi. Davul zurna, keman harekete geçti. Alev dönmeğe başladı. Kıvrıldı, büzüldü, yılan gibi uzadı, küt küt bel kırdı. Coştu, üstündeki şalı çıkarıp attı. Büsbütün hızlandı, birden durdu. Uzun parmaklarını gökyüzüne uzattı, uzattı. Sol eli parmaklarında yıldızların en irileriyle geri dönmüştü sanki.

"Allome Allome..."

Biraz tuhaf ama, gözyaşına benziyordu bu ses, Lâz elması gibi buruk, tuzlu yeşildi. Üşütüyordu insanı. Yakıyordu, ateş nasıl yakarsa öyle yakıyordu.

Birkaç kişi dayanamayıp bağırdılar:

"Tais yâ bülbül!"

"Vay be, kaymak namussuz!"

"Hoy, yiyeyüm seni da..."

Kasketler, şapkalar, mendiller ampullerin arasında uçuşuyordu. Bir ıslık salvosu bir hamam kubbesi gibi çınlattı gökyüzünü.

"Melikî El Cemâlî!"

"Melikî El Cemâlî!"

Gitti, bir hayal gibi süzülüp gitti. Islık salvosu daha şiddetlendi. Nihayet kıptinin davul sesi bıçak gibi kesti gürültüyü.

"Geliyor!"

"Susalım yahu!"

Topuk sesleri duyuldu. Bir el şapladı:

"Haydi, hep beraber!"

Bütün eller kıpkırmızı oldu:

"Allome Allome..."

Yakıcı kıvraklığiyle oynamaya başladı. Birden, bir saniyede belini sımsıkı saran etekliğini çıkarıp atıverdi. Ufacık bir donla kaldı. Eğildi, büküldü, halka oldu. Alnını sahnenin tozlu, ceviz kabuğu gibi sert, çatlak ve pürtüklü tahtasına dayadı.

"Onu da çıkar!" diye bağırdı birisi.

Annem hemen babamı dirsekledi:

"Kalk gidelim şurdan" dedi. "Rezillik bu!.."

Gitmeye vakit kalmadan Melikî El Cemâlî gitmişti. Islık yağmuruna rağmen bir daha gelmedi.

Gece Melikî El Cemâlî'yi düşündüm hap. Sabo da uyumamıştı hiç. Mulo cambaz olmaya karar vermişti. Güvercin uçurtmaya çalışıyordu burnundan. Yalnız Sabire bir tuhaftı nedense. Gözleri kocaman kocamandı. Sancı Meydanı'mn şimdi apartımanlar altında kalan toprağı gibi siyahtılar. Anlıyamadığım bir şey vardı. Tozlu tozluydu bakışları.

"Beğendin mi?" dedi.

"Neyi?" dedim.
"O fingirdek karıyı?"
"Melikî Cemâlî'yi mi?"
"Evet!"
Boş bulundum:
"Beğendim!" dedim.
Gözleri büsbütün karardı:
"Ben hiç beğnemedim!" dedi.
"Neden?" diye sordum.
"Orospunun nesini beğeneyim?" dedi.

Kıpkırmızı oldu, başka hiçbir şey demeden kalkıp gitti. Bir daha göremedim Sabriye'yi. Birkaç gün sonra hasta olduğunu duydum. Annemle bir sabah onu görmeye gittik. Gittik ama geç kalmıştık, Sabire'nin o sıcacık elleri çoktan soğumuştu. Yapyalnız kalıverdim Sancı Meydanı'nda. O gece, bütün yaz Melikî El Cemâlî şarkısını söyledi yine:

— "Allome Allome..."

Aradan on yedi yıl geçti. Hiç belli etmeden, iz bile bırakmadan geçti. Şeytan küfret diyor. Şöyle, adamakıllı küfret, içini boşalt diyor. İyi ama, neye yarar sanki, hiç!..

1970 • Direğin Tepesinde Bir Adam

Zeyyat Selimoğlu
(İstanbul, 31 Mart 1923 - 30 Haziran 2000)

Öykü Kitapları: *Kavganın Sonu ve Başı* (1955), *Direğin Tepesinde Bir Adam* (1969, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Kıçüstünde Toplantı* (1971), *Koca Denizde İki Nokta* (1973, 1974 Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü), *Karaya Vurdu Deniz* (1975), *Deprem* (1976), *Soyunanlar* (1980), *Çiçekli Dağ Sokağı* (1982), *Gemi Adamları* (1984), *Bir Şarkı Gibiydi* (1987), *Aramızdaydı O Gün* (1990), *Denizlerin İstanbul* (1992), *Derin Dondurucu İçin Öykü* (1995, Haldun Taner Öykü Ödülü), *Bahar Yorgunluğu* (1998).

Direğin Tepesinde Bir Adam

— Bak.. vay.. şu.. heey, heeeyyy be. ula.. deli herif.. ula Şukri.. ula in aşağı.. ula o direğin tepesinde.. ne işin var, ula aklını mı yedin de bitirdin, nasıl çıktın oraya, gâvur oğlu gâvur, o domuz, o hayvan, o cenabet.. İn aşağı sövdürtme bizi babanın mezaresine.. Dürzi.."

Mehmet Kaptan kollarını iki kısa kanat gibi vurmuş yanına, öteden bu yana top olmuş yuvarlanıp gelirken, gemiciler korkuyla susup geriliyorlar. Pruva direğinin tam dibinde kakılıyor Mehmet Kaptan, saplanıp kalıyor direğin dibinde. Başını arkaya şöyle bir attı mı ensesi kat kat oluyor önce, sonra da yokoluyor. Şimdi gözleri ta direğin tepesinde, olur şey değil. Adam öyle direğin tepesinde, gerçekten de adam var orda yahu direğin tepesinde, olur şey değil. Adam direğin tepesinde ki, bulutlara karıştı karışacak, hani ruh olmuş da göklere mi karışmış ne.. Mehmet Kaptan deligöz olmuş çıkmış; gözlerini çıldırtıp bi yollamış direğin tepesine.. Bir süre öyle.. Sonra yine indirip gözlerini, şöyle bir tarayarak, lostromo Eyüp'ü yakalıyor.

— Ne ulan bu? Haa.. Bu ne?

Lostromo Eyüp yalvar yakar, hani kediler sütü döker..

— Şukri.. Şukri'ye bi şe oldi.

— Ne olacak ulan Şükrü'ye? Ne olmuş? Ne var? Direğin tepesinde ne işi var o deyyusun?

— Ne bileyim? Sabah kalktuk bi de baktuk direğun tepesinde.

— Geceden mi çıkmış?

— Herhal..

Mehmet Kaptan kakılıp kalmıyor artık, siniri bir tuttu mu, hani kafeste arslan vardır dolanır, işte öyle Mehmet Kaptan yerinde duramıyor. Sabah erken saatler. Duru deniz falan hep.. Esinti yok, enlem boylam hep sessizlik içinde. Ve gemi de demirli; kuzinadan yeni yeni duman tütüyor. Limanın açıkları. Mehmet Kaptan direğin tepesini kolluyor. Boynunda damarları bir gerilip:

— Şükrü.. Ulan.

— Buyur baba.

Ses amma da yukarılardan geliyor, o direğin tepesinde başka dünya, belli işte.

— Ulan Şükrü..

— Buyur baba.

— Ulan bi yanına gelirsem.. Şey.. Elbette ineceksin.. Bak o zaman. Seni ayağımın altına bi alayım da gör.

— Alırsın beybaba..

— Ezim ezim ezecem seni.

— Ezersin beybaba.

— Suyun çıkacak suyun.

Boyun damarları geriliyor daha bir.

— İn ulan aşağı.. Deyyus..

— Kusura bakma beybaba.

— Bana bak.

— Buyur beybaba

— Hemen şimdi inersen bir şey yapmam. Bağışlarım.. Bak bunların önünde söylüyorum işte.

Mehmet Kaptan sesini daha bir yükseltiyor. Yırta yırta sessizlik perdesini:

— Son defa söylüyorum. İnecek misin ordan, inmeyecek misin?

— İnecem ama.

— Aması ne?

— Korku

— Çıkarken aklm nerdeydi? Tırmanmaya korkmadın da..

— Gün yeni ağarıyordu beybaba.. Alacakaranlıkta korkmuyor adam. Zaten uykuluydum tırmanırken..

— Neydin ne?

Gemici Şükrü sesini daha bir yükseltiyor, aşağı doğru yükseltiyor:

— Uykuluydum, beybaba.

— Şimdi iyi uyandın işte. Hadi in bakalım.

— Beybaba..

— Ne var?

— İnersem beni ezer misin?

— İnersen ezmem. İnmezsen ezerim.

— İnmezsem nasıl ezersin beybaba? Ben nerdeyim baksana..

— Ulan deyyus.. Benimle pazarlık mı ediyorsun hayvan herif. Seni nerde bulursam orda ezerim. Cehennemin dibinde de ezerim seni, yedi kat gökte de ezerim, her yerde de ezerim.

— Korkuyorum beybaba. Küçücük görüyorum hepinizi..

— Ne?

— Nokta gibisiniz.. Kusura bakma beybaba.. Seni de nokta görüyorum..

— Hele sen bi in. Hele bi in.. Hele..

— Çare yok.. Aklıma koyduğum şeyi yapacam beybaba.. Korksam da yapacam.

— Tamam öyleyse, in hadi..

— İnmek değil beybaba.

Mehmet Kaptan ha çıldırdı çıldıracak. Haykırıyor:

— Ulan deyyus, inmek değil de ne ulan? Biz mi çıkıp indireceğiz seni oradan? Çıktığın gibi inersin.

— Atlıyacam..

— Nee? Ne dedin ulan?

— Atlıyacam beybaba, çare yok.

Mehmet Kaptan telaşlanıyor birden. Sararıyor.

— Deli misin be? Oradan güverteye atlanır mı? Parçanı bulamayız.

— Güverteye değil beybaba.
— Ya nereye?
— Denize..
— Denize mi?
— Denize beybaba.
— Bana bak.
— Buyur beybaba..
— Denize atlamayı falan bırak. Korkma.. Yavaş yavaş inersin.. Nasıl çıktınsa öyle.
— Ben denize atlamak için çıktım.
— Denize mi?
— Denize.. Dedem öyle yaparmış.
— Hangi deden?
— Aksakallı bi dedem varmış.
— Ee?
— Motorun direğine tırmanırmış, tepesine...
— Ee?
— Ordan balıklama suya...
— Sonra?
— Teknenin altından geçip..
— Ee?
— Öbür taraftan su üstüne çıkarmış.
— Eee, ne olacak?
— Hem de yetmiş yaşındaymış. Beybaba..
— Ne var?
— Dedemin torunuyum ben..
— Ulan Şükrü..
— Buyur beybaba.
— Şimdi başlatma dedenden.. Dedenin zamanında yenen ekmek ekmekti, süt süt idi o zaman. Bana bak..
— Buyur beybaba..
— Bugün yediğin ekmekle iskemleden aşağı atlayabilirsen öp de başına koy..
— Şimdi burdan..
— Ne ordan?
— Bi dalıcam..
— Ulan sakın..

— Daldığım gibi..
— Sakın ulan..
— Geminin altından geçip..
— Ulan..
— Öbür taraftan..
— Sakın..
— Suyun üstüne..

Mehmet Kaptan şimdi dikmiş gözlerini Eyüp'e, kuru kuru bakıyor.

— Şehirlinin itinden gemici olur muymuş? İşte böyle başını belâya sokar adamın. Dedesi denizciymiş de bilmem neymiş de.. Ya babası? Babası neyin nesi kim bile? Frengi mi, illetli mi, ayyaş mıdır ne bilirsin? Genelev sokağına demirlemiş adamın oğlundan ne hır gelir? Günün birinde zıvanadan çıkar, direğin tepesini boylar işte. Başımızı belâya sokmadan düşüp geberse kimin umrunda. Bi it eksilmiş yeryüzünden ne bayram.. Ama gelir sorarlar adama.. Derler, kaptan sen söyle bakalım derler, bu it neden öldü? Ha.. neden kaldırıp attı kendini direğin tepesinden bu itcağız? Yoksa işten mi bıktırdın zavallı iti kaptan? Ha, kaptan, hadi, söyle bakalım.. Sen olsan ne dersin, ne cevap verirsin?

Eyüp gözlerini yere dikip bir iki düşünüyor.

— Derumçi..
— Ne dersin?
— Derum.. Dedesunlen yariş ederiçen düşti da öldi..
— Ulan direğin tepesinde dedeyle yarış olur mu? Kim inanır? Şükrüü..
— Buyur baba.
— Bak.. Bunların önünde söylüyorum yine.. Bizi uğraştırmaz da inersen aşağı, avans istediğin zaman avans veririm, izin istediğin zaman izin.
— Baba..
— Ne var?
— Sen onu esirgemezsin ki zaten, her zaman veriyorsun.
— Ulan beni kızdırdın mı tokat da atmam, dövmem seni..
— Sen haksız vurmazsın ki beybaba. İnmek için başka şartım var benim..

Mehmet Kaptanın sevinçten gözleri bir açılıyor, öyle bir.

— "Şükrü iyi denizcidir" diye bağırsın Eyüp Reis. Bütün gemi duysun ama, bütün gemidekiler.

Mehmet Kaptan yanındaki Eyüp'ten yana şöyle bir dönüyor; hafiften:

— Duydun mu ne istiyor? Bağır hadi, bağır insin.

Eyüp kısıp gözlerini yukarıya bir bakıyor, sonra yine Mehmet Kaptana:

— Bağurmam.

— Ne dedin? Ulan deli misin nesin sen? Bir de sen mi başımıza?

— Ben bağurmam.

— Neden bağırmaz mışsın?

— İyi değildir ondan.. İşinun eri değil.

Mehmet Kaptan fısıldıyor kulağına:

— Sen bir bağır ziyanı yok. İnanarak bağırma; insin aşağı diye.. Düşüp hepimizi dertlere düşürecek. Düşüp geberecek be..

— Ceberursa cebersun.. Kurtuluruk durziden..

— Ulan sizin topunuzun.. Deyyusun oğulları. Gemiyi bağlayıp topunuzu fırlatmazsam dışarı. Yıkılın gidin ulan, defolun gidin hadi.. Gözüm görmesin sizi.. Ben size gösteririm.

Şükrü yukarıdan sesini yükseltiyor:

— Eyüp Reis, bağır hadi, kaptan baba bekliyor bak, yoksa atlıyorum denize..

Lostromo Eyüp şimdi güverteden sesleniyor:

— Bilsem can verecoğum bağurmam.. Deden iyi denizciydi, bir tane.. Ama sen, sen babanun oğlisun, bi işe yaramazsun.. Çertenek!

Şükrü'nün sesi şimdi uzaklardan büyüyerek gelen bir ses ki öyle; kararlı..

— Benden günah gitti artık. Atlıyorum beybaba..

Bütün güvertedekiler; Mehmet Kaptan, Eyüp Reis ve öteki gemiciler, başlar bir bir arkaya, gözler bütün bakışları direğin tepesine mıhlıyor. Güneş daha yükselmemiş öyle pek, ama yine bir aydınlık ki yukarılar hani bir aydınlık, mavi beyaz bulutlar ve Mehmet Kaptan gözleri kamaşarak bakıyor. Yukarıda, direğin ta tepesinde bir hareket mi ne direkten ayrılan bir karaltı mı yoksa, gözler ne de kamaşıyor.

1971 • Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı

Bilge Karasu
(İstanbul, 1930 - Ankara, 14 Temmuz 1995)

Öykü Kitapları: *Troya'da Ölüm Vardı* (1963), *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* (1970, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Kısmet Büfesi* (1982).

Dutlar

Gözlerime inanamıyorum. Dutlar yeniden yapraklanıyor, yeşeriyor.

O gün piyanonun başından kalktım, mutfağa gittim, ekmeği dildim, tabağına dizdim, getirdim bıraktım sofraya. Gene piyanoya oturup başparmaklarımı esnettim üç dört dakika. Annem sofraya çağırdı. Oturduk. Uzanıp bir dilim ekmek aldım üstten. Ansızın açıkta kalan akrep, kuyruğunu dikti. Annem yemekten ilk lokmayı almıştı. Boğulayazdı.

O gün piyanonun başından apar topar kalkmıştı, babam, elinde gazetesi, içeri girince. "Mi fa proprio impazzire, oggi". Kendisini deli eden bendim, besbelli. Ne var ki başka şeylerin de, bize gelmeden önce, onu deli etmiş olduğunu anlamıştım, daha kapıdan içeri girdiğinde. Dersin sonuna gelmiştik. Babam, elinde gazetesi, içeri girince, tembelliğimden acı acı yakındı ama babamın karşılık vermesine meydan bırakmadan, "S'immagini pure, signor Karasu, quello scorpionaccio, quello scorpionista..." "Scorpionaccio" dediği Mussolini'ydi, iyi biliyordum. Ama "scorpionista" yeni bir terimdi benim için. Konsolosluğa çağırmışlar; öfkeli öfkeli onu anlatıyordu babama şimdi. Unutulmuştum. Ben de kalktım piyanodan.

İnanılır gibi değil. Dutlar yeniden yaprak açıyor, 1960 yılının bu haziran ayında, yeniden yeşeriyor. Daha bir ay önce –bir

ay bile olmadı– güzelim gür yaprakları birkaç gün, handiyse sayıya gelecek birkaç saat içinde, göz göre göre, tırtıl salgısına dönüşmüştü. Yola sapıyorum şimdi, ağaçların altından tiksintisizce geçiyorum. Haziran sıcağı yaprak katmanının altlarına erişemiyor olmalı. Ağaçların altı serin, diplerindeki otlar dipdiri.

Piyanonun kapağını gürültüsüzce kapamış, taburenin –vidası bozuktu, dönmüyordu, ya da vida yatağı yalama olmuştu, artık bilemiyorum; oturunca piyanonun kenarı göğsüme geliyordu– üzerindeki üç minderi düşürmemeğe çalışarak yere kaymış, minderleri Arap işi sedirin üzerinde iyi bildiğim yerlerine özenle yerleştirmiş, gidip açık pencerenin önünde durmuştum. Tavana dek yükselen konsol aynasının yaldızlı çerçevesinin de, pembe karpuzlu yüksek, –yakıldığını hiç görmediğim, nasıl yandığını her zaman merak ettiğim– lambaların durduğu konsol mermerinin de taşarak üçte birini örttükleri, arkasında, ona dayalı duran sedirin büsbütün kapattığı, açıldığını hiç bilmediğim kör kapının ardından gelen ses, "Aferin" demişti. "İyi çalıştın bugün, yeter. Dinlen şimdi." Sonra kedi, arkamdan doğru gelerek pencerenin pervazına sıçramış, sürünmüş, gidip gelmiş, önümde karar kılmıştı. Çömelmiş, burnunu çeneme sürtmeğe başlamıştı. Okşamıştım, sevmiştim onu. Sonra uzanıp sedirin üzerinde ikiye katlı duran –bitişikteki gazeteciden alınmış, eve götürülecek– *Domenica del Corriere*'yi almıştım elime. Dergiyi, kedinin üzerinden aşırarak pencerenin pervazına dayamış, mavi kapağını çevirmiştim.

Karıştırıyorum muhakkak. Elim ağacın gövdesine gidiyor. Tertemiz. Başımı kaldırıyorum. Tek bir iplik, tek bir tel, tek bir salgı ipliğinin ucunda sallanan tek bir tırtıl yok. Karıştırıyorum muhakkak. Babaannem can çekişiyor diye "Bibim"in evine piyano çalışmağa gönderilmiş isem, 1938 yılı mayısının bir sabahı olmalıydı bu. Oysa o sırada okulda bulunmalıydım. Okula daha gitmiyor idiysem 1936'ya dönmek gerekir. 1936'da piyanonun başında, yanımda kimse durmadan, kimse yol göstermeden çalışmam söz konusu olamazdı. Zaten piyanoya ekimde başlamış-

tım; daha önce değil. 1936'da, derginin ilk sayfasındaki, başlığı püsküllü Franco'cularla başlığı püsküllü Mussolini askerlerinin işbirliğiyle kazanılmış şanlı bir vuruşmayı gösteren dumanlı, tozlu, kaslı, iri gözlü, kanlı sargılı, gülümseyen ağızlı resmin mayıs sayılarının birinde görünmesi olacak şey değil. Bunları hatırlayabildiğime göre resmin altını okumuş muydum? Okudumsa, alfabeyi 1935'ten beri sökmüş, ufak tefek şeyleri okuyabilir duruma gelmiş olduğum halde İtalyancayı bu kadar okuyup anlayabilmem için 1937'ye çıkmak gerekiyor. O zaman da okula başlamıştım. Gene aynı engel çıkıyor ortaya. Hayır, değil. Okula 1937'nin güzünde başladım. Ama can çekişen ninem beni ister istemez 1938 mayısına götürüyor. Diyelim ki mayıs ayındaydı bu olanlar, okula da gidiyordum ama herhangi bir tatil günüydü bu. Derginin ilk sayfasını, çenem kedinin sırtına dayalı, iyice inceledikten sonra, her zaman yaptığım gibi son sayfayı çevirip açmıştım önüme. Orada da renkli bir resim olurdu her sayıda. O resimde yalınayak, başı kabak, kara derili insanlar, gözleri korkudan kocaman kocaman olmuş, kimi kargısını, kimi bomboş ellerini kollarını başlarının üzerinde sallayarak kaçışıyordu resmin sağ yanma doğru. Artlarından, tank dendiğini bildiğim birtakım nesneler geliyordu, uçaklar dolaşıyordu üzerlerinde, uzakta yakında bir şeyler patlamış, ateşler, tozlar, dumanlar saçılıyordu. Kara derililerin ardından başlıkları püsküllü, şapkaları tüylü adamlar koşuyordu. Ellerinde bıçaklı bıçaklı tüfekler vardı. Şapkası tüylülere "bersaglieri" dendiğini, bıçaklı tüfek demekten vazgeçip süngü takılı, kasatura takılı tüfek demem gerektiğini sonradan öğrenmiş olacağım. Ama resim açıktı, püsküllüler, tüylüler, süngülüler, yerdeki, gökteki ateşler, kara derilileri öldürmek içindi, onları öldürmek için uğraşıyordu. Resmin altında "Habeşler"i, "İtalyanlar"ı söktüm mü, yoksa İtalyanların yok yere Habeşistan denen bir yerde, Afrika'da, yamyamların yaşadığı Afrika'da, yok, o daha sonraydı galiba, bir gün, sokaktan birtakım garip sesler yükselmişti de babama koşup, Afrika bize yakın mıdır, diye sormuştum, yakındır karşılığını alınca, o halde yamyamlar geliyor, demiştim, ama o herhalde daha sonra, epey sonraydı, Tarzan filmlerinde yamyamların nasıl bağırdıklarını öğrenmiş olmalıydım bunu sorduğumda, neyse, Afrika'da,

Habeşistan denen bir yerde, İtalyanların yok yere adam öldürdüklerini daha önceden bildiğim için mi resmi kendi kendime açıklayabildim, bilemiyorum. O zaman da 1936 mayısında karar kılmak gerekir. Karıştırıyorum muhakkak, üst üste bindiriyorum imgeleri. Postanenin kapısına dek, dallardan tek bir iplik sarkmıyor, tek bir tırtıl sallanmıyor. Yerde, otların arasında, yolun üzerinde tek bir iz kalmamış bir ay önceki yaprak kırımından. O günlerde, ağaçların altından geçerken ne denli dikkat edersem edeyim, postanenin kapısına vardığımda saçımdan, ensemden, sırtımdan, göğsümden, kollarımdan, paçalarımdan en azından üç dört tırtılı, çocukluğumun tiksintisini hâlâ yenemediğimi duya duya alıp yere atıyordum. Yoldan gelirken çiğnediklerim daha yumuşak bir ses çıkarıyordu. Oysa, bu üzerimden alıp attıklarım, taşın üzerinde ezdiğimden olacak, daha börültülü bir ses çıkarıyordu.

Sofradan kalkıp sobanın maşasını elime aldım, kapağını açtıktan sonra ekmek tabağında, kuyruğu –hâlâ ölüm saçmağa hazır– havada bekleyen akrebi dikkatle sıkıştırdım maşanın iki ucu arasına, sobanın açık kapağından içeri, korların ortasına bıraktım. Kapağı kapayıncaya dek kendini sokmadı. Kapak kapandıktan sonra bir fokurdama işitir gibi oldum. Ardından mısır, kestane patlar gibi bir ses oldu. Annem ekmek tabağını kaptı, mutfağa götürdü. Yeniden ekmek dildik.

Yapraklar iki üç gün içinde eridi gitti; tıpkı, ipek böceklerimin durduğu kutuda, artık her biri parmak boyuna geldiği günlerde, sebzecinin her sabah getirdiği taze dut yapraklarının şerit şerit koparılıp erimesi... Kutunun başında dakikalarca duruyor, yaprakların yenişinden çıkan haşırtıyı dinliyordum... O günlerde, haşırtı gelmiyordu ağaçlardan. Bu, tırtıllar sessizce yedikleri için değil, savutlarını çatıp bekleşen bir başka mayıs ayının bir başka askerinin konuşmaları, gülüşmeleri, ne denli hafif olsa, gene de haşırtıyı bastırdığından. İki kilometre ötedeki alanda insanlar kaynaşıyor, şarkılar söylüyor, kovalanıyor, kaçıyor, dayak yiyor, yakalanıyor, korkmuyor, şarkılar söylüyor, kaynaşıyor, yürüyorlardı. Oysa burada, savut çatıp cıgara tüttüren

askerler, hafif hafif gülüşüyor, konuşuyordu. Tırtıllar yaprakları kemiriyor, salgılarının uzatıp durduğu ipliklerin ucunda semiz semiz sallanıyordu. Mektuplar gecikiyor, gazeteler, dergiler gelmiyordu. Birkaç gün sonra, tek yaprak kalmayacaktı ağaçların tümünde.

Oysa, şimdi, güneş geçmiyor yaprakların içinden.

Bir ay ara ile ağaçlar yeniden, –bir yıl içinde, bir ay içinde, iki kez– yapraklanmış oluyor. Hızını alamayan yapraklar tırtılların tümüyle yok edildiğini anlayınca, mazot kokuları içinde, bir daha

"Bir ay içinde iki kez", diye anlatmıştı bir gün –büyümüştüm artık, böyle şeyler bana anlatılabilirdi, öyle diyordu– "bir ay içinde iki kez sokakta sopalarla kovaladılar bizi, birinde tiyatrodan çıkıyorduk, birinde de sinemadan..." Bana ders vermeğe başladığı sıralarda, anlamadığım bir sürü şeyle dolu öyküsünü anlatırken, çantasından resmini çıkarmış, anneme, babama göstermişti. Ben de bakmıştım tabiî. Gizli, bana gösterilmeyen resimlerden değildi bu. Çok güzel bir adamdı. Resmi bana uzatırken –büyük bir gurur duyduğunu anlardım herhalde, daha büyük olsaydım...– "kocamın resmi" demişti bir daha. Gözleri, kahverengi basılmış, çok koyulu fotoğrafta seçilmeyecek ölçüde açıktı. Sordum. Çok açık maviymiş. Burnu çok güzel bir eğrinin sonunda hafif kalkık bir sivrilikle sona eriyordu. Alt dudağı kalındı, pek hafif bir somurtmayı biçimlendiriyordu. Resim yandan çekilmişti. Adamın gözleri dalgın dalgın sol omuzuma doğru bakıyordu. Alt dudağı kalındı, güler gibi kıvrılıyordu. Belki de. Saçı sapsarı olmalıydı. Geri verdiğim zaman resmi, "adı ne?" diye sormuştum, "Gigi" demişti. "Nerede şimdi?"

"Arjantin'de, çok uzakta."

"Niye?" diye bir şey sormanın yakışık almayacağını nasılsa kestirebilmiş, susmuştum. O zamanlar yalnız anneme, babama anlatmış olduğu öyküyü, sonraları, ben de, parça bölük, günün havasına göre, ne kadarını anlatmağı uygun görüyorsa o kadarını, öğrenebildimdi. Gigi, cicilik kazanamazdı karısının anlattık-

larından. Gene de, onu kötü göstermeğe çalışır gibi davranışının altında bir özlem vardı muhakkak. Bugün, rahatlıkla, öyle söyleyebilirim sanırım.

Herhangi bir ağacın bir yıl, ne yılı, bir ay içinde iki kez yaprak açabileceğine inanmazdım bir ay önce. Bugün bunu büyük bir rahatlıkla söyleyebilirim artık. Bunu görmüş bir insan olarak öleceğim. Ağaçlar, yaşayışlarını sürdürmek için yazın gerektirdiğini tırtıllara karşın, yapmışlar; şimdi bir soru var kafamda: Güdük kalmış, gelişemeden dökülmüş, çiğnenmiş yemişlerini de bir daha verebilecekler mi? Yemişi, ağaca, hiç değilse bu yıl, artık gerekli değil. Ağaçlar çabayı oraya dek vardırır mı? Elim ağacın gövdesinde. Sıvazlıyorum. Gövde de, yapraklar da tertemiz, görüyorum.

"Katolik misiniz?"

"Evet."

"Nasıl ispat edersiniz?"

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Bizi inandıracak bir şey yapın."

"Neredeyiz, allahaşkına? Burası bir konsolosluk odası. Kilisede değiliz, siz papaz değilsiniz. Hem bu konuda hiç kimse..."

"Bakın efendim, işim zaten kolay değil. Papaz M.'yi tanıyacaksınız hem..."

"Hayır, tanımıyorum. Geleceğini işitmiştim yalnız. Konuşmalarını, vaızlarını beğendiremediği için ayağı kaydırıldığı söylenen, Sardinya'ya atandığı anlatılan Padre S.'nin yerine geleceğini... Bu pazar görecektim ilk olarak. Siz de biliyorsunuz kendisini tanıyamayacağımı..."

"Evet. Doğru. Öyle ya, tanıyamazsınız. Bense sizi birkaç yıldır tanıyorum tabiî... Yalnız, işte, aldığımız yeni yönergeye uyarak..."

"Günah çıkarıp çıkarmadığımı da soracaksınız belki şimdi. Ne var ki..."

"Sinirlenmeyiniz efendim, rica ederim..."

"O zaman tepem attı. Tuttum, 'İnanıyorum' duasını okudum. Tamam mı, dedim. Adam bir de istavroz çıkarın, demez mi?"

Babamın ağzında bir kıvrıntı. "Buna vardırıyorlar şimdi işi... Ne denir?"

"Ne mi denir? Bitmedi ki. Dinleyin bakın hele. Peki, dedi adam, siz katoliksiniz, sizi kilisede çok gördüm; anneniz ya, o yahudi miydi? Bense, utancından, artık başka bir şey söylemeyecek sanıyordum. O da nereden çıktı, dedim. Adı Rachele'ydi, değil mi, dedi. Gözünün içine baktım. İl signor Mussolini'nin, dedim, Duce demedim tabiî, görmeliydiniz, hepsinin yüzü yemyeşil oldu, il signor Mussolini'nin de ailesinde bir Donna Rachele vardır benim bildiğim, dedim, o da yahudi olmasın? Lafı hemen değiştirdiler. Papaz dedikleri, odadan çıktı. Almana benzeyen o kadınla büyükelçilikten gelen adam pencereye doğru gittiler."

"Evlisiniz, değil mi?"

"Evet."

"Ama kocanız Türkiye'de değil."

"Değil. Arjantin'de, Buenos Aires'te. Hiç değilse, kendisinden son haber aldığımda, oradaydı."

"Kendisinden haber almıyor musunuz?"

"On yıla yakın bir zamandır almadım."

"Sağ mıymış acaba?"

"Nasıl bilebilirim?"

"Hiç kendisinden haber almağa çalışmadınız mı? Bir şey yapmadınız mı?"

"Çalıştım. Yaptım. Ama alamadım."

"Peki efendim; teşekkür ederim. Zahmet oldu size..."

"Proprio cosi, signor Karasu, proprio cosi. İnanılır gibi değil, korkunç bir şey bu."

Durdu. "Bir şey arıyorlardı ya, belli değildi ne istedikleri; belki kendileri de bilmiyor, boş atıp dolu tutmağa uğraşıyorlardı. Ayrı ayrı şeylerdi sordukları. Gigi ölmüş olsa.... Olur a, öldüğünü haber almışlardır diyelim. O zaman, bu sorular gereksiz olurdu. Ölmemiştir ya, ansızın nereden akıllarına geldi böyle bir sorgu? Başkalarını çağırıp böyle sorguya çektiklerini işitmedim şimdilik. Benimle başlamış olsunlar diyelim. Gene tuhaf. Biliyorlardır ki benim en ufak bir siyasal işim yok. Öğrencilerim, öğrencilerimin aileleri, eski arkadaşlarım... Başka kimseyle görüşmediğimi bilmeleri gerekir. Türlü türlü hastalıkları olan bir insanım zaten.

Kimbilir, Almanların zoruyladır belki bu yaptıkları... Özür dileyip teşekkür ettiler, savdılar... Hâlâ anlayamıyorum. Değil mi ama? İnanılır gibi değil."

"Öyle," dedi babam, "inanılır gibi değil."

Gülümsedim. "Haydi, signora Pozzi, gelin bir inanılmaz şey daha yapalım. Şu *Giovinezza*'yı çalın bize."

Ters ters baktı. Güldü sonra. "Niye olmasın? Şarkı güzel, hoşuma gidiyor. Faşistler söyler diye şarkıyı niye çalmayayım?"

Piyanonun başına geçti gene. Ardında duruyordum. "Giovinezza..... di bellezza....." Besbelli, "gençlik" diye başlayıp giden şarkıyı çalıp söylerken kendi gençliğini, Gigi'yi anıyor, Mussolini gençliğinin şarkısıyla kendi mutluluğunun yıkılışı arasındaki bağı unutuyordu. Deli gibi sevdiği, kaçarcasına vardığı Gigi çok uzaktaydı şimdi. Sesi yükseliyor, gürleşiyor, patlamasına ramak kala yumuşuyordu gene. Mussolini çetelerinin dayağından, saldırılarından Türkiye'ye kaçan kadının, Türkiye'de, *Giovinezza*'yı söylemesi inanılır şey miydi gene de?

Bu yapraklar gibi. Şu anda baktığım yapraklar gibi.

Giovinezza'nın çalındığı saatten aşağı yukarı iki saat sonra, yukarıda Londra'yı dinleyenlerin radyosundan *Lili Marleen*, boğuk, ağır, acılı, inecekti aşağıya, gecenin karartmalı dinginliği içinde; aşağıda, Berlin'i dinleyenlerin radyosundan *Lili Marleen* boğuk, ağır, acılı, çıkacaktı yukarı. Bu şarkı da, birilerinin, o zaman farkında değildim, başta benim, birtakım özlemler, acılar, anılar yaratacaktı gönlünde, gönlümüzde, Lale Àndersen'in ağzından. O zaman farkında değildim, karartma gecelerimizdeki korkusuzluğumuzun.

O gün farkına varmadım önce. Yola sapmış, başım önümde, gidiyordum postaneye doğru. Sağımda bir hışırtı oldu. Baktım. Üç asker çömelmiş oturuyor. Yürüdüm. Duradurdum sonra. Askerlerin ne işi vardı burada? Ağaçların altında üçer beşer çömelmişlerdi. Cıgara tüttürüyorlar, fısıltı ile konuşuyorlardı. Gülüyorlardı arada bir. Sesleri biraz yükseliyor, sonra, gene fısıltıya dönüşüyordu. Savutlarını çatmışlardı önlerinde. İki ki-

lometre ötedeki alanda, Kızılay'da, şarkı söyleyenlerin buralara çıkmaları olasılığını düşünerek yerleştirmiş olacaklardı bunları ağaçların altına. Şarkı söyleyenler buraya çıksa ne olacaktı? Şarkı söylüyor, kol kol yürüyorlardı aşağıda, bir şeyler kırıp döktükleri yoktu ki... Gelseler, dur diyeceklerdi onlara herhalde. Sonra... Durmayacak olsalar, askere ateş mi açtıracaklardı? Nisan sonunda, birer gün arayla, İstanbul'da, Ankara'da ateş açılmıştı. Öfke kabarmıştı. İnsanlar gene yürüyor, gene de şarkı söylüyordu. Ateş açtırmak, korkunçluğu ölçüsünde olmayacak bir iş artık. Zaten, kimsenin buralara çıktığı yok. Şarkılar, dövülmeler, kovalamaların ardından gene kovalamalar, bağrışmalar, bir kilometre ötede duruyor, susuyordu. Postaneden içeri girerken tiksintiyle irkildim. Kolumda yeşil, semiz bir tırtıl ağır ağır ilerliyordu. Yerimden sıçradım. Elim ensemden daha da semiz, daha da yeşil bir tırtıl alıp attı yere. Silkelendim. Köpekten, kediden şuncacık kalır yerim yoktu silkelenirken. Postanedekiler, ya, ya, bizim de başımıza geldi, der gibi yarı alaylı bir gülümsemeyle bakıyorlardı. Bir kız, on yedi, on sekiz yaşlarında olmalıydı, elini uzattı, sırtıma götürdü, indirdi; ayağının burnuyla bir tırtıl daha ezdi. Bir kaşıntı kapladıydı her yanımı. 1943 yazının tifüs salgını günlerindeki gibi. Dışarı çıktığım zaman ağaçlardan iplik iplik sarkan, sallanan tırtılları gördüm. Çoğu, yüksekteydi daha. Ancak iki üç tanesi adam boyuna inmişti. Sonraki günlerde, gitgide büyümüş, sarkmıştı hepsi. Postaneye gitmek için insanın neredeyse şemsiye alması gerekecekti yanına. Aşağıda, iki kilometre ötedeki alanda tutuklananlar artıyordu.

Ancak bir çeşit gazete, bir çeşit sendika yaşayabiliyordu. Partiler kapatılmış değildi daha, ama yakında kapatılacağı belliydi. Ne yapılacağı, konuşuluyordu gizli gizli. Ne yapılabileceği... Gigi, bir ara Fransa'ya gitmiş, apar topar dönmüştü, karısını yanma aldıracak yerde. İki gün sonra yurtdışında bulunan muhaliflerin yurttaşlık haklarını kaldıran bir yasa çıktıydı. Yurtsuz kalmak istemedim, diye anlatmıştı Giulia'ya. Bu yasanın çıkacağını nereden öğrendin, diye sormamış karısı. Her gün, dayak yemiş, gece evine dönerken bir köşede sıkıştırılıp sopalanmış, ya da sopa korkusuyla, tabanca korkusuyla koca bir şişe hintyağını

içmek zorunda bırakılmış bir arkadaşlarının haberini alıyorlardı. Kimi ölüyor, kimi sakat kalıyordu. Bir gece, tiyatrodan çıktıktan sonra, daha birkaç adım atmadan, arkalarından birilerinin geldiğini anlamışlardı. Gigi, belli etmeyelim ama adımı da biraz sıklaştıralım, belki bir kapı aralığına saklanabiliriz, demişti. Korkuyorlardı. Ana caddenin sonuna dek yürümüşlerdi. Işıkta belki saldırmağa kalkışmazlar diye. Arkalarından geliyorlardı o adamlar. Onlar da artık sapmak, gitgide karanlıklaşan sokaklara dalmak zorundalardı. Araba yoktu ortalıkta. Olsa bile ne ölçüde yarayabilirdi işlerine? İlk sokağa saptıkları zaman Gigi Giulia'nın elinden çekerek deliler gibi koşmağa başlamıştı. Giulia, ayakkaplarını çıkarmıştı daha kolay koşabilmek için. Taşlar ayaklarını acıtıyordu ama arkasındakilerden korkuyordu, çok korkuyordu. Bir sağa bir sola sapıyorlardı. Koşacak halleri kalmamıştı. Büyük palazzo'ların da, küçük evlerin de kapıları sımsıkı kapalıydı. Bir yerde bir şey işitmiyorlar, biraz ötede, köşeyi sapınca, koşan ayak sesleri gene doluyordu kulaklarına. Adamlar vazgeçmemişti. Gigi Floransalıydı ama Roma'nın bu mahallesini bir Romalı kadar bilirdi. Giulia'nın gözü zaten bir şey görmüyordu. Gigi'nin çektiği yere gidiyordu. "Eteklerim kısaydı bereket, modaya uyacağım tutmuştu. Floransa'dayken böyle bir şeye cesaret edememiştim doğrusu." Koşuyorlardı hâlâ. Giulia o zamanlar zayıf sayılırmış ama gene de şişmiş, tıkanmış koşmaktan. "Gigi'nin arkasından sürükleniyordum." Ansızın yanlarında, aralık duran bir kapı. Dapdaracık. Kendilerini atmışlar içeri, soluk soluğa; itip kapamak istemişler. "Kapıyı, yoksa, sizin için mi aralık bıraktım sandınız?" diyen bir ses. Pes, boğuk, çatlak. Gigi, Giulia'ya sarılmış, öpmüş uzun uzun. İkisinin de sesi çıkmasın, soludukları anlaşılmasın diye. "Buranın ne olduğu belli" demiş gene o ses, "ama yabancılara kiraya vermiyoruz." Koşan adımlar, boğuk sesler yaklaşmış, sövgüleri açık açık işitmişler, biraz oyalandıktan sonra da uzaklaşmış bu sesler. "Haydi, defolun" demiş gene karanlıktaki yorgun ses, "başıma yeni yeni belâlar almak istemem." Çıkmışlar ister istemez, kadının yüzüne, yüzünün bulunduğu yerdeki karanlığa bir göz olsun atmadan. Duvarlara sürüne sürüne yürümeğe başlamışlar. On adım atmış atmamışlar ki arkalarından bir

kapının kapandığını işitmişler. Bir adamın adımları yaklaşmış, yaklaşmış, yaklaşmış. Yanlarından geçip gidenin kürk yakalı paltosu, gümüş işlemesi pırıldayan bastonu, melon şapkası, az sonra yitip işitilmez olan adım sesleri, sonraları kendilerini çok güldürmüş o geceyi anıladıkça. Ama o gece, daha yirmi dakika yürümeleri gerekmiş evlerine varmaları için; her köşe başında yürekleri ağızlarına gelerek. "İkinci kez, yirmi dört gün sonra, sinemadan çıkarken..." Yağmur yağdığı için Giulia'nın elinde şemsiyesi vardı. Gigi'nin elinde de ucu demirli baston. Cebinde ise, tabancası. Geceler gene korkuluydu ama artık hazır tutuyorlardı kendilerini. Bir kez saldırılmıştı kendilerine. Dünya değişmişti artık kendileri için. Döğüştüler bu kez. "Yalnız da değildik, Gigi'nin küçük kardeşi vardı yanımızda. Ufak tefekti ama çakısız dolaşmıyordu üç haftadan beri. Ağabeyime saldıran bana da saldırır diyordu. Bir kapı aralığına sığınmıştım, şemsiyemi bütün hızımla sağa sola sallıyor, kargı gibi kullanıyor, avazım çıktığı kadar bağırıyordum. Kimse yardıma gelmedi tabiî. Ama bütün sokağı ayağa kaldırmıştım herhalde. Pancurların arkasından karanlıkta herkes bizi seyrediyordu muhakkak. Başka geceler başkalarını seyrediyorlardı böyle, belki de. Bir gece de, belki, başkaları kendilerini seyredecekti... Neyse, bizimkiler öbürlerini epey yaralamış, tartaklamış olsa gerek ama ikisinin de kaşı patlamış, her yerleri çürümüş, çizilmiş, üstleri başları yırtılmıştı. Çakı, saldırganların kanını biraz akıtmış olmalıydı. Tabanca kullanılmamıştı ama. Çok şükür... Onlar bıçak çekmediler. Tuhaf ya, öyle. Yalnız sopa kullandılar. Ama ansızın, döğüşü bırakıp toparlandılar, gittiler. Gigi'yle kardeşine, 'Bu, size ders olsun şimdilik' diye bağıra bağıra. Çakıdan korkmuşlardır bana kalırsa. Ben, bizimkilere bir şey oldu diye korkuyordum şimdi. Neyse, o akşam da, kanlar içinde de olsa, eve gidebildik. Geceleri bir daha sokağa çıkmadım ama. Gigi de yalnız toplantı geceleri beni yalnız bırakıyordu. Zaten çok geçmeden İstanbul'un yolunu tuttuk."

İstanbul Gigi'ye göre değilmiş. Giulia ders bulmağa, geçimini sağlamağa başlamıştı. Gigi'nin çalıştığı şilep İstanbul'a döndüğünde, Gigi'nin Buenos Aires'te iş bulup kaldığını bildiren mektup da geldi. Üç yıl sonra Gigi İstanbul'a gelmiş, ağlayarak

Giulia'nın daha bir yıl sabretmesi gerektiğini söylemişti ama Giulia artık bir yerlere gidecek değildi. "Güzeldi, yiğitti, şakacıydı, şendi ama Mussolini'nin adamlarıyla dünyanın öbür ucundan nasıl uğraşırdı? Bunu anlayacak aklı mı yoktu, yoksa..."

Yoksa bu adamları, anaları, dövülsün diye mi doğurmuştu, bu çocuklar, ölmek için, kurşunlanmak için mi gelmişlerdi dünyaya? Alanda yürüyenler, şarkı söyleyenler, günün bütün haberlerini ağız gazetesiyle yayanlar, polisin kovaladığı, dövdüğü, yakalayıp götürdüğü insanlar çoğaldıkça, bugün bütün gazeteleri, dergileri sütun sütun dolduran öyküler oluştukça, birtakım adamlar gitgide köstebekleşiyor, dut yapraklarını yeyip bitiren kurtlar, tırtıllar, kupkuru kalmış dalların ilkyaz sonlarında büsbütün göze batan güdüklüğünden tel tel sarkıyor, yere yaklaşıyordu. Birkaç hafta sonra tulumbalı makineler geldi. O akşam postaneye giderken burnumu sıktım, ağzımı örttüm avucumla. O gün askerler de yoktu artık. Ağaçları düşünen var gene de, diye geçirdim aklımdan. Belki bu mazot da yetmezdi ama... Belki bir kibrit çakıp...

Temizliğin ateşle yapılması gerekmedi hiç. Belki iyi, belki kötü. Ardından yağmur yağdı, saatlerce, sel götürürcesine ortalığı. Ağaçların altı göl oldu. Şarkılar arttı. Anılı olacak şarkılar. Olmayacak bir şeyi, Tuna'nın akmayacağını, akmaktan vazgeçebileceğini söyleyen şarkılara karşılık veren, utkulu şarkılar...

Elimi çekiyorum ağacın gövdesinden. Bir daha bakıyorum yapraklara. İnanmak için. İnanmalı işte. Karşımda duruyor, güneşi durduruyorlar yukarılarda. Tuna nehri akmaz olur mu?

Ağaçlı yolun ucundaki postane kapısı yaklaşmağa başlıyor.

1967

1971 • Kaçakçı Şahan

Bekir Yıldız
(Şanlıurfa, 3 Mart 1933 - İstanbul, 8 Ağustos 1998)

Öykü Kitapları: *Reşo Ağa* (1968), *Kara Vagon* (1969, May Edebiyat Ödülü), *Kaçakçı Şahan* (1970, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Sahipsizler* (1971), *Evlilik Şirketi* (1972), *Beyaz Türkü* (1973), *Alman Ekmeği* (1974), *Dünyadan Bir Atlı Geçti* (1975), *İnsan Postası* (1976), *Demir Bebek* (1977), *Mahşerin İnsanları* (1982), *Bozkır Gelini* (1985), *Seçilmiş Öyküler* (1989).

Kaçakçı Şahan

Çalışma fermanları hükümetten mühürlü kaçakçıların kulakları çınlasın.

Durdu. Durmasıyla dünya, sesten, canlılıktan yana kurudu sanki. Ayakları altındaki gürültüye yeniden kavuşmak istedi. Yürüdü. Sessizlikten korkuyordu. Çünkü o gece, bozkırda sessizlik, devden büyüktü.

Şahan, Halep'te kazandığı parayı altına çevirmişti. Şimdi onun iki altını vardı. İşler böyle denk düşerse, birkaç kez daha gidip-gelecek, sonra bu işten elini ayağını çekecekti. Çünkü kaçakçılığa kabarık değildi hevesi.

Uzakta it ulumaları duyuldu, Şahan adımlarını ufalttı. Çevresine bakındı. Sonra başını yukarı verdi. Ay'ın yarısı yoktu.

İyice durdu. Ay, sanki koşuyordu. Şahan şaşırdı. Başını iki yana salladı. "Hey mübarek," dedi ve ağzından çıkan bu kelimeleri kulakları işitti. Böylece yanında biri varmış gibi geldi ona. Ürperdi. O, hiç kimseyi, hiçbir şeyi istemiyordu şimdi. Biricik amacı, az ötedeki huduttan geçip köyüne girivermekti. Çömeldi. Bir cıgara sarıp ateşi, avuçları arasında körleterek yaktı. Yoğun birkaç nefes çekti. Aklı bir solukta ocağına sıçradı. Karısı, çocukları uyuyordu şimdi. Nedense küçük oğluna gönlü aktı. Onu çok

seviyordu. Kıvırcık saçlarını mı, kara gözlerini mi, yoksa çükünü sallıya sallıya koşuşunu mu ötekilerden ayırdığını pek bilmiyordu Şahan. Ama sevginin sıcağı, bolu onundu işte.

Şahan başını öne düşürdü. "Bu eniği kaçakçı etmiyecağam, onu böylesi korkulara bulaştırmıyacağam," diye geçirdi içinden. Sonra cıgarasının gözünü toprağa gömüp ayağa kalktı. Hududa doğru yürümeye başladı. Şimdi daha yakından duyulan it ulumaları, gecenin karnına sıkılan mermi gibiydi. Şahan, ulumaların batısına yöneldi.

Beş on dakika sonra kurbağa seslerinin şenlendirdiği ince bir çaya ulaştı. Yemenilerini çıkarıp eline aldı. Sonra suyu incitmek istemiyormuş gibi yavaş yavaş yürüyüp karşı yamaca geçti. Çayın oyuğundan aşıp düzlüğe kavuşunca önce oturdu, sonra yüzükoyun yattı. Birkaç minare boyu sürünerek yol aldı. Biraz daha sürüneceğini sanıyordu. Oysa aldandığını kavradı. Nişan koyduğu, kolu kanadı kurumuş ağacın yanıbaşına gelmişti çünkü.

Ağacı görür görmez, birdenbire, benzin gibi parlayan nefesine ciğerleri dar geldi. Canı sıkıldı. Başını sakınmadan öne düşürdü. Dudakları toprağa değdi.

Korku, Şahan'ın canındaydı. Ne ettiyse onu, toprağa gömemedi. Başını kaldırdı. "Allah," dedi duyulur bir sesle. "Ya korkuyu al ya canımı..." Aklına ikinci kez kıvırcık saçlı, kara gözlü oğlu geldi. Utandı ondan. "Olur mu ya?" dedi kendi kendine. "Olur mu korkmak? kaçakçılık yiğit işidir... Ya Allah..."

Ve "Allah" der demez ayağa kalktı. Yavaş yavaş mayın döşeli tarlaya girdi.

Şahan'ın hayatı şimdi yokla var arasındaydı. Toprağa basan ayağında hayat, havada korkuyla titriyen öteki ayağında ise ölüme, yok olmaya hazırlanış vardı. Üç beş saniyelik duraklamadan sonra havadaki ayağını da toprağın karanlık suratına koydu. Bekledi. Şimdi iki ayağının altında ölüm yoktu. Sevinir gibi oldu. Fakat bu sevinci, inceden esen yel, hemencecik ötelere taşıdı sanki.

Nedense Şahan, ölümün yer yer gizlendiği böyle bir tarladan geçerken, daha önceki geçişlerde duymadığı bir korkuya kapılıyordu bu kez.

Yaşamayı, hayatta kalmayı, kısa bir süre bile olsa garantileyen ayaklarını, yeniden ölümün tepesine bastırmaya cesaret edemiyordu. Fakat geriye, Suriye topraklarına dönmek kendisine hiçbir şey kazandırmıyacaktı. O, bunu da çok iyi kavrıyordu. Önemli olan, iki altını anayurduna geçirmekti. Bu altınlarda, çoluk-çocuğunun yaşama umudu asılıydı. Kanlı, hileli, ölüme bulaşmış bile olsalar...

Bedenini boydan boya hafifçe sağa kırıp sol ayağını kaldırdı. Sonra toprağı, ustaca, sabırla, fakat korkuyla yokladı. Toprak, sevdiği adam tarafından hazla okşanan kadın gibi huysuzlanmadı. Şahan cesaretlenip bu sokuluşu daha öteye götürdü. Ayağını tümden basıp bedeninin ağırlığını öne doğru aktardı. Fakat sağ ayağını öne atmaya fırsat bulamadan havaya uçtu.

Yere sırtüstü düştüğünde ne kadar eksildiğini hissedemedi. Korku ve şaşkınlık içinde bir süre kıpırdayamadan öylece kaldı. Ancak bu sıra kendisiyle beraber, âdeta yerden gökyüzüne fışkıran toz-toprak yavaş yavaş suratına yağdı. Gözlerini kapamayı akıl ettiğinde, birisinin eksik olduğunu anladı. Çünkü kırptığı gözlerinden biri, kapanmak için hareket alamamıştı. Sağ elini güçlükle yüzüne götürdüğünde, yumuşak, sıcak, yuvarlağı bozulmuş bir şey eline bulaştı. "Gözümün biri akmış," dedi içinden. Sonra karanlık bir korkunun boşluğuna yuvarlanır gibi oldu. Bedeni hafifledi. Sırtına değen toprak sert değildi şimdi. Ölüme düğümlenmiş bir sesle: "Heyvağ, gidiyem," dedi. "Ya Hüda, birazcık nefes daha."

Kıvırcık saçlı, kara gözlü oğlu geçti gene, ufalanan aklının bir kıyıcığından.

Geriye kalan, toz-toprak yağmış gözünü güçlükle açtı. Bozkırın pak karanlığından, üzerine doğru bir tutam ışık boşaldı. Işık parlak değildi. Kırık kırıktı. Fersizdi. Aklını silkeledi. Işık kayboldu bu sıra. "Göğe çekiliyem," diye geçirdi içinden. Dudak büktü bu yücelişine. "Kaçakçı kısmına iki cihan da kapalı," diye düşündü. Fakat kırık, fersiz ışıklar tekrar gözüne ulaştı. Başını hafifçe sağa sola çevirdi. Az ötedeki jandarma karakolundan yola çıkmış jeepti bu. Üzerine doğru geliyordu. Patlıyan mayın, jandarmaları harekete geçirmişti.

Şahan'ın aklına hemencecik şalvarının bir cebinde, kesesine

düğümlediği iki altını geldi. Yerinden doğrulmayı sınadı. Beceremedi. Az önce gördüğü fersiz ışıklar, her soluk başı biraz daha kuvvetlenip jeepin farlarına bağlanıyordu. Son bir çaba gösterdi: "Ya Allah," dedi. "Çoluk çocuğumun yüzü suyu hürmetine." Oturdu. Fakat yekinip kalkamadı. Sağ ayağında dayanılmaz bir sızı duydu bu sıra. Elinin birini uzattı. Bacağını aradı. Bulamadı. Ancak eline sıcak bir yapışkanlık bulaştı. Bacağının yarısı yoktu. Ve durmadan akan kan, canını her an biraz daha azaltıyor, başına balyoz yemiş domuzun debelenmesi yerine, bacağından sızan kan, onu ölüme, ölümü ufalta ufalta yaklaştırıyordu.

Bu ara, az ötede duran jeepten bir tutam ışık geldi. Çevresi yer yer aydınlandı. Ve bu aydınlığın bir bölümünde, kopan bacağını gördü Şahan. Farkında olmadan ellerini uzattı. Yerde yatan bacağını alıp bedenine yerleştirmek istedi sanki. İyice şaşırmıştı. Başını güçlükle geriye çevirdi. Jeep pek uzakta değildi. Jandarmalar vardı çevresinde. Elinde olmadan bedeni toprağa düştü.

Jandarmalardan biri Şahan'ı gördü:

"Na orda," dedi arkaşına, dürterek. Sonra bağırdı: "Kimdir o?"

Şahan'dan ses gitmedi.

Öteki jandarma öfkeli öfkeli:

"Kaçakçı itidir," dedi.

"Ses versene!.."

"Gebermiştir belki..."

"Uykumuzu böldü pezevenk."

"Yeri, gidek..."

"Ya gebermemişse?"

"Sabaha kadar geberir nasıl olsa. Gündüz gözüyle gelip alırız."

"Sağlam kazığa bağlıyalım. Geçen seferki gibi."

Şahan, konuşulanları, bölük-pörçük duyuyordu. Onun jandarmalarla alıp vereceği kalmamıştı zaten. Canı, tükendi, tükenecekti. Son bir umutla sağ elini şalvarının cebine soktu. Ölüm bu kertiğe geldiğinde, geriye, dua etmek ve altınlarını yutmak kalıyordu. Hileli ellerden kurtarmalıydı onları. Güçlükle para kesesini aldı. Canı, şimdi parmaklarında titriyordu. Keseyi dişleriyle çözdü. Ağzına boşalttı iki altını. Yutmaya çalıştı.

Bu sıra jandarmalardan biri mavzerini, jeepin farları altında kıpırdanan insan lekesine doğru rasgele boşalttı.

Şahan'ın canı, bedenine giren mermilere hiç direnmedi. Hemencecik bitti.

Altınlardan biri boğazına kaydı. Ötekisi henüz ağzındaydı. Neyse ki çenesi düşmedi ve az sonra, dişlerinin gerisinde altınlar, çelik bir kasadaymış gibi kalakaldı.

Ancekent köyünde, horozlar unutulmuştu. Güneş, nerdeyse köyün tepesine varacaktı. Ancak, kirli suratlarında sineklerin yalaştığı pek küçük çocuklar orda-burda dolaşıyor, köy meydanında olup bitenleri izlemiyorlardı.

Şahan, toprağın yüzüne rasgele atılmıştı. Yanıbaşında da kopuk ayağı duruyordu. Bedenine vuran güneş, boşalan göz oyuğundan yüzüne, saçlarına akan kanı kurutmuştu. Saçları yer yer dikelmiş, birleşen dudakları arasındaki ince kan yolu, ağzına vurulmuş mühür gibi duruyordu. Ve sinekler, cirit atıyordu bu kanlı alanda...

Köylülerin başı öne yıkılmıştı. Hepsinin gözü, toprağa ve kana bölenmiş Şahan'ın üzerindeydi. Ama pek azının aklı, buradaydı. Çoğu, kendi içlerindeki öz mezarlarıyla konuşuyor, dertleşiyordu. Kiminin yüreği, baba, kiminin kardeş ya da oğlunun ateşiyle tutuşmuştu. Hele karıların yufka yüreği, yeni boğazlanmış tavuk gibi parpazlıyordu.

Teğmen bağırdı:

"Avratlar gitsin!"

Kadınlar, yavaş yavaş dağılmaya başladı. Tanrı bu kadınlardan ağlamayı bile esirgemişti. Ölenin kim olduğunu ele vermemek yasalarında vardı çünkü. Ölen kaçakçının evi aranmasın, soyu mimlenip ikide bir sorgu-sualin ağzına sürülmesin diye.

Şahan'ın karısı, buruşuk bir suratla, kocasına son kez baktı. Üzerine atılmak, "Heyvağ..." diye dövünebilmek için canını bile vermeye hazırdı. Fakat aklına çocukları düşüyor, onların geleceği ve hısımlarının ekmek parasına kan doğramaya cesareti kıt geliyordu. Boynu bükük, tek göz damına doğru, yağ içmiş gibi yürüdü. Bir an önce ağlıyabilmek için başka çıkar yol yoktu. Damına girmeden kıvırcık saçlı, kara gözle çocuğunu gördü.

Önü ardı açıktı. Sidiğiyle ıslattığı toprağı, küçücük elleriyle karıyordu. Anasını görünce güldü. Kadın eğilip kaptı onu. Çocuk, oyundan koparıldığı için ağlamaya başladı.

Az sonra odaya giren kadın, çocuğun üzerine kapandı. Ana-oğul beraberce ağlaştılar.

Teğmen, yanındaki jandarmalardan birine sinirli ve sabrı tükenmiş bir sesle bağırdı:

"Sıraya geçir şunları!."

Buyruğu alan jandarma, Şahan'ın çervesindekileri hem itiştiriyor hem de söyleniyordu:

"Uzağa, daha uzağa... Ard-arda... Ha şöyle..."

Ancekentli erkekler sıraya girdi. Onlar alışıktı böylesi durumlarda yapılacak işe. Ve gene alışıktılar, ölüyü hiç tanımadıklarını söylemeye.

Teker teker gelmeye başladılar Teğmenin yanına. Başları öndeydi. Gözleri kısık fakat sert çizgiliydi.

Teğmen, hep aynı soruyu tekrarlıyordu:

"Tanıyor musun?.."

Soruyu duyan, Şahın'ı ilk kez görüyormuş gibi bakıyor, düşünüyor, sonra başını iki yana sallayıp:

"Heç görmemişem Teğmenim..." diyordu.

Gene aynı soru. Bu kez bir başkasına:

"Tanıyor musun?.."

"Töbe ki görmemişem..."

Teğmen, kimsenin tanış çıkmayışına kızıyor, fakat bir başkasına, gene de sormadan edemiyordu:

"Tanıyor musun? Doğru söyle ama. Bak, burada ikimizden başkası yok."

Adam tanımaya çalışıyormuş gibi eğilip bir süre Şahan'a bakıyor, bu sıra akmış gözünün çukurluğunda kümeleşen sinekler havalanıp vızırdıyorlardı. Ve Şahan'ı tanımaya çalışan adam belki de onun duvar komşusuydu, belki de düğünlerde halayı çektikleri, can-ciğer arkadaşıydı. Fakat gene de başını iki yana sallayıp o da aynı cevabı tekrarlıyordu:

"Töbe ki heç görmemişem."

Teğmen, sıcaktan bunalmıştı. Bozkırı dağlıyan güneşin aşağılara inip başının üzerine oturduğunu sandı. Bir an önce işin

sonunu almak istiyordu artık. Geriye kalan birkaç kişiye doğru bağırdı:

"Haydi çabuk. Sırası gelen sallanmasın."

Sıra ihtiyar bir adamdaydı. Teğmenin buyruğuna aldırış etmeden Şahan'a doğru ağır ağır yürümeye başladı:

Teğmen azgınlaştı:

"Çabuk olsana babalık!.."

İhtiyar adam istifini gene bozmadı. Adımlarına değirmen taşı takılıydı sanki. Teğmen ona doğru yürüdü. Kolundan yakalayıp çekti:

"Ağzımdan çıkanı duymadın mı!.."

İhtiyar adam sızılı bir sesle:

"Eskimişem, hastayam ha!" dedi.

"Uzatma..."

Sonra Şahan'ın yanma geldiler. İhtiyar adamın, eti çekilmiş elleri titriyordu. Günlerden beri tıraşlanmamış yüzündeki ak kıllar dikelmiş, çukura kaçan gözleri daha da ufalmıştı. Fakat bu eskimiş yüzde diriliğini ve heybetini kaybetmemiş biricik canlılık parmak kalınlığına ulaşan kaşlarıydı.

İhtiyar adam çömeldi. Şahan'ı daha yakından görmek istiyordu. Bu arzu Şahan'ı ele vermek için değildi. Ancekent köyünde, belki herkes onun kim olduğunu söyliyebilirdi ama, bu ihtiyar adam, Şahan'ın Şahan olduğunu söylemiyecek biricik insandı. Çünkü o, Şahan'ın özbeöz babasıydı.

Teğmen omzuna dürttü:

"Hadi herif, yeter çömeldiğin," dedi. "Tanıdınsa söyle."

İhtiyar adam, yavaş yavaş ayağa kalktı. Şahan'ın az öteye kayan bacağına uzandı. İki eliyle kavrayıp oğlunun eksikliğini tamamladı. Uzaklaşırken ihtiyar sesi zar-zor duyulabildi:

"Tanımıyam. Heç görmemişem."

O gün Ancekent köyünde az konuşuldu, az yenilip, az içildi.

İhtiyar adam, gecenin ilk ağzından beri jandarma karakolunun bir ucunda oturmuş, oğlunun yanma sokulabilmek için fırsat kolluyordu. Yerinden kalktı. Karanlığa nerdeyse aydınlık karışacaktı.

Boyunu ufaltarak yürümeye başladı. Karakola iyice sokul-

du. Oğluyla arasında üç-beş adım kalınca çömeldi. Çevresini taradı, dinledi. Ne bir kıpırdanış, ne de ses vardı. Bedenini dikmeden bacaklarını hareket ettirip Şahan'ın yanma vardı. O, örgüsü yer yer dağılmış eski bir hasırın altındaydı. Gömme ruhsatı için, ilçeden hükümet doktoru gelmediğinden, bir gün sonraya kalmıştı toprağın altına girmesi.

İhtiyar adam iyice eğildi. Hasırın ucunu kaldırdı. Şahan'ın ayakucunda olduğunu anladı. Çok ince dilimlere bölünmüş zamanı boşuna tüketmemek için hemencecik Şahan'm başucuna geçti. Bir eliyle hasırı kaldırdı, öteki eliyle de çözülmeye başlıyan karanlığın içinde, oğlunun yüzünü arayıp buldu.

Kaçağa gitmeden, oğluyla konuştuklarına boyun eğerek gelmişti. Altınları alacaktı. Parmaklarıyla oğlunun ağzını buldu. Fakat birdenbire yüreğinde bir sarsıntı oldu. Bu, sevginin iyice depreşmesiydi. Elini, Şahan'm ağzından çekip tüm yüzünde dolaştırdı. Gönlündeki sevgiyi, oğlunun kanlı yüzüne yaydı. Ve farkında olmadan gözleri yaşlandı. Elini çekip olduğu yere oturdu. Ölüsüne sahip çıkamıyan bir insan olarak utancından bin parça oldu sanki. Savuşup gitmek istedi buradan. Fakat gelinine eli boş gitmek, oğlunun çok sevdiği kara gözlü, kıvırcık saçlı torununa, babasının hayatı pahasına elde ettiği altınları götürmemek de onu başka yönden küçültüyordu. "Yoksulluk yere girsin," diye geçirdi içinden. Sonra başını iki yana sallıyarak, "Ne olurdu Şahanım, biraz daha tendirisli olsaydın ya," dedi. Fakat oğlunu bu kadarcık da olsa suçladığı için haksızlık ettiğine inandı bir solukta. "Kara yazı," dedi. "Mayın gâvur icadı."

Böylesine düşüncelerin sonunu getiremiyordu ki, sabırsız birkaç horoz öttü az ötedeki köyde.

Fakat yapamıyordu bu işi. Bütünlüğü zaten yeterince bozulmuş ölüsüne, daha fazla eziyet etmeye kıyamıyordu. Bir süre bekledi. Elleri titriyordu. Ayağa kalktı. Eğer oğlu: "Babey, canım yere düşerse, altınlar sana emanettir ha! Onları önce ağzımda, sonra karnımda aramalısan" dememiş olsaydı belki de yürüyüp gidecekti. Gidemedi ama. Aklındaki tüm düşünceleri bir yana dürüp çömeldi. Ve oğlunun çenesini ayırdı...

1972 • Parasız Yatılı

Füruzan

Öykü Kitapları: *Parasız Yatılı* (1971, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Kuşatma* (1972), *Benim Sinemalarım* (1973), *Gül Mevsimidir* (uzun öykü, 1973), *Gecenin Öteki Yüzü* (1982), *Sevda Dolu Bir Yaz* (1999).

Edirne'nin Köprüleri

Büyük amcamın karısı Naciye Yengem az konuşan, hep gülümseyen, iki yanağında kırmızı iki yuvarlağıyla orta boylu bir kadındı. Tüm yaşamı boyunca boya, süs nedir bilmemişti. Onların geldikleri yerde sanırım böyle şeylere düzgün deniyordu. Öylesine yumuşak davranışları vardı ki, bu üç katı da ayrı ayrı kirada olan evde, bir onun sesi duyulmazdı. Birinci katta, buna kat demek uygun muydu bilmem, sokak kapısından içeri girince, bir oda ve bir hela vardı. Odanın taşlığa açılan bitimindeki yere gömülü kocaman küpün üstünü tahtayla kapamışlardı. Bu küple beni, Sabahat'ı korkuturdu ninem. Güya oradan geceleri çarşamba cinleri çıkıyordu ve bizi alıp götürürlerdi gürültü edersek. Çarşamba cinlerinin hep "Çarşambadır çarşamba" diye gece gezdiklerini, çocukları hemen küpe soktuklarını biliyorduk.

Bu odada, iskelenin kıyısındaki mavnalarda çalışan, hiç görmediğimiz bir adamla, karısı Zehra Teyze ve kızı oturuyordu. Kızını bir kez görebilmiştik topu topu. Cibali'de tütün fabrikasında işçiydi. Kocaman bal rengi gözlerinin anlamı bizi çok etkilemişti. Elleri pütür pütürdü. Her günkü yerimizde otururken yanağımızı okşamıştı. Öylesine hoş bir kokusu vardı ki ellerinin.

Zehra Teyze'nin kocası, eskiden macun yapıp satarmış. Şimdi biraz okuması yazması olduğundan, gidip dikiliyormuş sabahtan akşama dek, mavnalara taşınan kum küfelerini yazıyormuş.

Zehra Teyze tek penceresinin önünde oturup kâğıtlara düğme dikerdi. Bu minik erkek mintanı düğmelerinden iki düzinesine yüz kuruş alıyordu.

Sessizce odasına girip oturduğumuzda ben ve Sabahat, bize şöyle bakar, gene işini sürdürürdü. Odasında parçalardan örülmüş bir yaygı seriliydi yere. Topladığı yatakları, köşeye düzgün kümelerdi. Yatakların üstüne ak bir çarşaf örterdi. Bu çarşaf odayı aydınlatırdı aklığıyla. Açık mavi gözleri vardı. Kıralmış saçlarını, bir sarı yemeniyle arkasına toplardı. Boyu kısa mıydı, uzun muydu, bilmiyorduk. Çünkü hiç kalkmazdı yerinden.

"Zehra Teyze biz de düğme dizmeye geldik. Bize de dizdirsene."

"Dizin dizin, ama hem sıkı dikin, hem sıra sıra olsun."

"Peki Zehra Teyze."

"Yengeniz nasıl?"

"Yengemiz iyi."

Yengem Sabahat'ın annesiydi, ama ben gün boyu sokağa çıkıp dışardan, "Yenge! Yenge!" diye bağırdığımdan, Sabahat annesine, "Yenge" der olmuştu. Sabahat benden iki yaş küçüktü.

"Yengemiz iyi, çamaşır yıkıyor."

"Tam çamaşır havası bugün."

Bu hep yinelenen konuşmadan sonra düğmelere dalardık. Tümü cam düğmelerdi. Küçük dört delikliydiler. Tek penceresinden ışık alan odada, dikdörtgen kesilmiş kartonlara düğme dikmek, az hüner isteyen bir iş değildi. Hiç ses olmazdı aramızda. Dışarıdan geçen atlı sebzecinin, "Ayşekadın fasulye, hani ya dolmalık biber!" diye bağırmasını işitince, kalkardık.

Zehra Teyze bize bakar, yerinden kıpırdar gibi olurdu.

"Benimle bir iki lokma bir şey yeseydiniz," derdi. "Dünyada aç mezarı yokmuş derler."

Çıkardık Zehra Teyze'nin odasından.

Onunla yemek yemeyi isterdik, ama yengem bırakmazdı bizi.

"Abe çocukçağızlarım, vardır elbet kadının bir derdi ve düşüncesi. Gitmeyin hep oracığa. Kızı derler olmuş tango. Bir bilmezmiş babası. Zehra Hanım kadıncık... Kızının da almayalım bir günahını. 'Gençtir, cahildir' demek kolay, her bir kişiye oldu tango. Biz de olmayalım herkes gibi cahil. İster kimbilir bir herhangi şey. Bilmez ki, bir yalan dünya..."

Günlerce görmediğimiz olurdu Zehra Teyze'yi.

Pazar kurulduğunda haftada iki gün salı ve cuma günleri ninem bizi alır, hasır zembili de birimizin eline tutuştururdu. Aşağıda kapıda durup,

"Var mı komşum alayım istediğin bir herhangi şey" derdi.

Biz de, "Var mı komşum alayım istediğin bir herhangi şey" derdik.

Ninem öfkeli bakardı bize.

"Siz oldunuz bir sokak çocuğu. Hem de gevşek ağızlı çocuk. Çocuk dediğin tarlaların ve bahçelerin yakışığı. Ah olmalıydım ki gençliğimde, durmamalıydım burada. Buralarda kar bile kirlenir kararır, bilmez misiniz?"

Zehra Teyze seslenirdi içeriden. Sesi kendini hiç açıklamazdı.

"Teyzeciğim var ol. Bulursan patates alıver bana bir kilo."

"Olur be kızım. Ne ki bir kilo patates. Yok mu başka bir istediğin?"

"Hadi be nine," derdik "istemiyor işte, sorup durma."

Ninem bize gene uzun uzun bakardı. Seksen beş yaşındaydı. Kamburlaşmıştı. Yan dişlerinden başka dişi yoktu galiba ağzında. Ağzı, pembe, sıkı sıkı kapalıydı. Kara çarşafının çevrelediği ince kemikli yüzünde yaşma yakışmayan kalkık bir burnu vardı. Burnu yüzünden, ninem istediğince öfkeli görünmezdi bize.

— Abe oldunuz siz de bir tango. Elin fıkarası, hep işler o cam parçacıklarını. Belli ki, görmemiş hayatında bir ağaç, bir dağ, hem de bir coşkun su. Ne var taşısak kadıncağıza iki şey...

Sokağa atlama taşı gibi uydurma bir eşikten inerdik.

Ev o kadar uzun süre bakılmamıştı ki, yapının aslı olan her parça, giderek yerini birçok eklere bırakmıştı. Bunlar evin dışına çakılmış gaz tenekeleri, sokak kapısının aralıklarına tutturulmuş tahta parçalarıydı.

Pencerelerin dışında bulunan kafeslerin ortaları yenmiş, dökülmüştü. Kırık camlar, kalın unlu kâğıtlarla kapatılmıştı. Elektrikleri hep kesikti. Kiracılar gaz lambası yakardı. Sokak kapısının üstündeki aydınlık için yapılmış camlardan yalnız koyu mavi renkte olanı kalmıştı. Günün çok kısa bir anında giren güneşte o maviden uzun, şaşırtıcı bir ışık düşerdi taşlığa.

Sabahat'la, o rengin içine otururduk. Hiç bakmazdık birbi-

rimize. Üzüntü mü, sevinç mi bilemediğimiz aykırı duygular içimizi arıtırdı. O cam, evin gençliğinden, yaşantısından kalan tek şeydi.

Pazardaki alışverişlerimiz, ninemin az bildiği Türkçeye, hiçbir şeyi beğenmemesi de katılınca eğlence olurdu bize. Mevsimine göre eline aldığı sebzeleri şöylece tartardı.

"Buna siz pırasa mı dersiniz benim kızanlarım. Asmakabağı gibi eğrilmiş. Yetiştiği bostan belli ki güneş almamış, toprağı katılmış."

Dizi dizi pırasaları açıp kendince en uygunlarını seçerdi.

Pazarın o bayramı anımsatan gürültüsü, kalabalığı bizim yerimizde durmamızı zorlaştırırdı. Sabahat incecik boynunda asılı muskasını sık sık yoklardı. Dışarıdan görünsün hiç istemezdi. Durup durup gülüşürdük. Ninem bu kez havuçları karıştırmaya başlardı.

— Hepten susuz buncağızlar. Bunları kesmeye kasap satırı ister.

Satıcı, nineme gülerek bakardı.

— Be anacığım. Sen de gelirsin pazarın bitimine. Sabahtan gelsen iyisini alırsın. Hem ucuz istersin hem de iyi.

Ninem gereksiz bir acele içinde,

— Niçin ucuz kötü olacak? derdi. Benim gül kokulu memleketimde her bir şey hem ucuz hem iyiydi. Biz zaten yapardık kendimiz bostancılık. Yetiştirirdik her şeyi elceğizlerimizle.

— Gelmeyeydin, anacığım, buralara, derdi adam arkamızdan.

Ninem çabuk çabuk yerleştirirdi aldıklarını zembile. Pırasa demetini de benim kollarıma sıkıştırırdı.

— Etmeyin gevezelik. Yürüyün doğru hem de yolunuza...

Pazara akşam gelen alıcılar, bizim oranın insanları olurdu çoğunluk. Tümü dağınık sebze, meyve sergilerinin önüne diz çökerdi. Kalanların arasında, en az çürük, en az pörsümüş olanlarını araştırırlardı. Pazarcılar bağırarak, "Haydi topluyoruz, akşam pazarı bu. Dördü yirmi beşe limonlar, su küpü bunlar su..." diye mallarını överlerdi.

Biz döner dolaşır baharatçının önüne giderdik.

O bizim pazarda en beğendiğimiz satıcıydı.

Küçük tahta tablasını eşit karelere ayırmıştı. İçlerinde kırmızıbiber, karabiber, tarçın, çöreotu, karanfil, kekik, daha bilmediğimiz çeşitli şeyler bulunurdu. Terazisi pırıl pırıldı. Küçük kesekâğıtlarından birini, müşteriyi görünce çekerdi. O bizce pazarın en değerli şeylerini satardı. Terazisine, akıl almaz küçüklükteki ağırlık ölçülerini koyup kıymetli şeylerini özenle tartardı. Ninem onun biberlerini de beğenmezdi.

— Abe oğlum! Hiç acı vermez bu biberler. Nasıl yaparsın sen bunları? Alamaz yerini Şıpka biberinin bunlar.

— Bunları yapmam ben teyzeciğim, derdi satıcı. Bunlar Çin'den Maçin'den gelir.

"Çin'den Maçin'den gelir" sözü, bizim soluğumuzu keserdi. Uzaklık kavramımızın, mahalleden öteye geçişi bu sözle başlamıştı. Ellerimiz, kollarımız dolu, evin yolunu tutardık.

Karanlık çökmeye başlayınca bir yığın karga bağrışarak yatırın oraya uçardı. Köşede, çeşmede sıra bekleyenlerin renkleri seçilmezdi. Çeşme yalağından taşan sular, yolu ıslatırdı. Yaz kış orası hep ıslak olurdu. Ninem yakınırdı her zamanki gibi:

— Abe kızanlarım, topraksız yerde yaşanmaz. Her yer burada ev. Güneşi gördüğümüz yok. Derler ki, gelmeyeydin. Kim gelmek istedi, ben mi? Ah kışın bile duvarları sıcak olan evim. Çapaya çıktığımızda tarlakuşları ötmezdi daha. Kışın karın altında toprak dinlenir suyunu alırdı iyice. Toprağı kazardık, yarılır gevşerdi. Bolluğu bereketi ancak toprak anlatır. Gençliğimde olsaydı, çıkıp giderdim buralardan. Yaşlılık zor dert. Çıkmamış kimse gurbetteki topraklarımıza bahçelerimize sahip. Almaz aklım, bu erkeklerin çabası niyedir? Alıp başlarını düşerler gurbetlere, viranlara. Bırakırlar ata topraklarını. Doksan Üç Savaşı'nda gitmiş, onca kan onca kol bacak. Yiğitler elma ağaçlarından yapmışlar kendilerine baston. Olmaz, anlamazlar hiçbir şey. Alamaz kimse topraklarımızı konaklarımızı derim. Ne var bu viranlarda! Kıtlık neymiş gördüler işte, daha da neler göreceğim durun durun...

Ninemin bu yakınmaları bildikti. Duymazdık bile onu. O kadar yaşlıydı ki, iki yüz yaşına varsa bundan daha çok ihtiyarlayamazdı.

Evde bir iş yapmadan duramazdı. Ya bizi önüne katıp pazara götürür ya da "Mari Naciye!.." diye seslenirdi yengeme. "Yok

mu herhangi bir yerde şişlerim? Kalmıştır yarım Hasan'ın çorapları."

Naciye Yengem on beş yıllık kaynanasına, ilk günkü saygı ve sevgiyle bakar, çekinirdi.

Yıllarca önce onun gelin seçmeye geldiği günü hiç unutmazdı.

Bir hazırlamışlardı ki evi avluyu.

Nasıl da sıkı sıkı süpürtmüştü annesi. Evin girişindeki sıra sıra sardunyaları, tek soluk yaprağı kalmamacasına ayıklamışlardı. Bahçe kapısını açıp da, avluya kim girse, evin, bahçenin tozunu sanki bir cam parlatır gibi alınmış sanırdı. Annesi,

— Naciye, demişti. Oldun bir gelinlik kız. Hem güzel hem iyi. Bilirsin Hala Adile gelecek, bilirsin Hala Adile temizdir, sert bilinir, onun itibarı büyüktür. Bakma insanlarımızın sert demesine. O sertlik değil, açıkgönüllülüktür. İsterim beğensin seni ve alsın Hasan'a. Onun oğulları kuvvetli ve merhametlidirler... Ona açıktır her ev, o her eve kendi avlusuna girer gibi girer. Bunu da hak etmiştir...

Hala Adile o zamanlar elli yaşlarında, uzun boylu, büyük adımlar atarak yürüyen bir kadındı. Başına örttüğü örtünün, evde ve dışarıda, tek buruşuğu, tek lekesi olmazdı. Şöyle, çenesinin altında çevirip yanağının kenarına ucunu sokardı. Sihirli bir örtüydü sanki bu. Her kez kıvrılma yeri, sırtına dökülen yanları, eş uzunluktaydı. Hep ak örtüler takındığından, değiştiği de seçilemezdi. Bir şeyin düzgünlüğünden temizliğinden mi söz edilecek, Hala Adile'nin başörtüsü gibi, denirdi.

Oğullarının tümü onu sayarlardı. Onların uygun bulmadığı davranışlarını görünce:

"Olmuşsunuz siz de bir adam sanki," derdi. "Olunsaydı uzamakla adamlık, olurdu en büyük adamlar Çukurdere'nin kavakları."

Hiç ses çıkmazdı odada.

Kocası kırk yaşındayken ölmüştü.

Kocasını çok sevdiği, çok kıskandığı söylenirdi. Tarlaya, bahçeye gittiklerinde aynı sırada çalışırlardı. Bir güz doğum yaptığında çıkamamıştı onunla toprağa. Kocasının sabah azığını hazırlarken,

"Abe" demişti, "İdris, neyin nesi, bu hep tıraşlanmak? Giymek kara şayak ceketi, hem de çizgili mintanı?"

Kocası iri elleriyle, minik burnunu tutmuştu,

"Getireceğim sana bir ortak koca kız" demişti.

Hala Adile'nin bu şakaya verdiği karşılık, raftan kalaylı bakır maşrapayı alıp onun yüzüne fırlatmak olmuştu. Bu olayı, Naciye Yenge'ye anlattığında, "İdris vurmadı bana bir fiske, hem de herhangi bir şey. O güzelim yanağı kaldı kan içinde. Koştum süreyim diye merhem, çıkmışım avlulara, dönerim bostan beygiri gibi. Bulamam odanın kapısını. Sanki odanın kapısı sokakta. Bir bakarım ki, İdris durmuş dışarıda, güler Allah güler. 'Ne gülersin, kırılası ellerime mi?'

— 'Hayır' der, 'sen bilmez misin? Ben hep tıraşlanır, hep bu şayakları giyerim. Damatlıklarımı, sen çıkarmışsındır giy diye. Bunları sandık basacak, diye'. Abe dosdoğru söylemiştir adamım. Ama dönmüştür nasıl gözüm ki, bilememişimdir hiçbir şey. Biz olmuştuk her yerde beraber. Evet kıskanırdım onu gözümden bile. Kaldı o iz yanağında. 'Bir de yakıştı ki, Hala Adile' derdi, 'yaptın bana bir iyilik, arttı yiğitliğim.'

O büyük temizlikten sonra gelmişti Hala Adile.

Bütün tanıyanlar, ona olan çekinme, saygı duygularından ötürü, "Hala Adile," derdi.

Bu genel akrabalık duygusunu onun her zorluğa karşı gösterdiği direnme, her olayda ortaya koyduğu şaşmaz tarafsızlığı vermişti.

"Hala Adile," derlerdi, "kimsenin hakkını, kimseye üst tanımaz." Gerçi ona duydukları sevgi, kolay, ılık, sarıcı değildi, ama değişmez güvenliydi.

Onun gelini olmanın nasıl övünç verici bir şey olduğunu annesi kendisine söylediğinde, Naciye Yenge pek açık seçik anlayamamıştı. O zamanlar on altı yaşındaydı. Her sabah yatağından bayramlara kalkarcasına sevinçli uyandığı yılları yaşıyordu.

"Olur," demişti. "İsterim beni beğensin."

Hala Adile avludan geçip odaya girince, annesiyle öpüşüp sedirin köşesine oturmuştu.

İlkyazın o anlaşılmaz gürültülerle dolu günlerinden biriydi. Taze otlar boy atmıştı. Camları aşıp odalara doluyordu.

"Bunları kızımız Naciye mi işledi Saliha?" diye sorduğunda, Naciye Yenge'yi bir ateştir basmıştı.

"Evet Hala Adile."

"Renkleri de o mu düşürdü?"

"Evet."

"Sarma ve aşırma yerlerini iyi doldurmuş eline sağlık."

Ürünler toplandığında düğün yapılmıştı.

O yörede, onların düğünündeki kadar silah atılan düğün olmamıştı, derler. Gerdek gecesi camları Hasan örtmüştü gidip. Camlar örtüldüğünde, dışarıdaki gürültüler kesilivermişti.

Hasan'la aynı olduğu o geceden bu yana Naciye Yenge kocasını suskun, gülümseyen bir sevgiyle sevdi.

— İyi ki, Hasan'la evlendim, dedi. İyi ki!.. Onlara göreymişim. Annem iyi bildi.

Evlerinin dirliği inanca, yetinmeye dayanıyordu. Bu o verimli, eli açık doğanın içindeki yetinmeydi. Buralara gelince yetinmenin ne olduğunu öğrendiler. Kalanların gerçekten dönülmezliğini anlayınca.

Naciye Yengem, "Şişlerin nerede bilmem. Bunlar evcilik oynarken almış olmasınlar?" deyince, "Kalmıştır Hasan'ın çorapları yarım," derdi ninem. "Donacaktır mezbahada, o taşların üstünde. Giyer tahta bir pabuç bilirim. Alışık değildir ıslağa hem de karanlığa."

— Üzme kendini anacığım, derdi Naciye Yengem. Sen geçenlerde örmüşsün ona bir çift, hiç giymemiştir daha. Sandıkta da var iki çift, memleketten getirmişiz, etmeyesin telaş.

Ninem sesine öfke katardı.

— Bak konuşursun cahil cahil. Bilmez misin ki, üç yıkanmada yün çorabın gider havı, keçeleşir ısıtmaz... Örelim hep çorap ona. Bakmak için bize, gider sabah karanlıkta o ıslak yerlere. Hiç görmez güneş, hem de bir ağaç.

Naciye Yengem üzgün, yere bakardı. Ninem, köşesinden onu şöylece süzdükten sonra, "Hadi bre mari," derdi. "Dalma fazla derinlere. Bul benim şişlerimi." Bilirdik tığlar yüklükteydi. Yengem onları, kaynanasının gözleri yorulmasın diye oraya saklardı. Ninemin sol gözbebeğine iki yıldır, bir ak leke oturmuştu.

Yengemin bir gün, alt kattaki Zehra Hanım'a dert yandığını duymuştuk. Zehra Hanım köşesinden, "Evet Naciyanım," diyordu. "Çok yormasın teyze gözlerini. Üstten çıkan çarkçının annesinin gözüne perde geldi de, kadıncağız gözünü kaybetti. Üstelik teyze ondan çok yaşlı. Ah bu gözlerin bozulması olmasa. Tanrı vergisi şeylerimizi de kaybedersek ne olur bunun sonu?"

Naciye Yengem, bu konuşmadan sonra, Zehra Hanım'ın gözlerinin ne çok yorulduğunu düşünüp yüzünde derin bir suçluluk anlamıyla geriye dönmüştü. Ne denli didinse, sonunda yatakların konduğu yüklükten, şişleri çıkarır nineme verirdi. Ninem, amcamın yarıda kalmış yün çoraplarını örmeye yeniden başlardı. Elleri yıllardır alıştığı, bildiği örgüsünü üretirdi.

Oturduğumuz katın iki odası vardı. Biri sokak yönünde, öbürü arka bahçeye bakan, yemek yediğimiz, oturduğumuz, konuk kabul ettiğimiz, yengemle amcamın yattığı odaydı. Bahçenin çevresi, büyük taşlarla örülmüştü. Hemen duvarın bitiminde de, gene karanlık eski evler ve uzayıp giden koca bir incir ağacı vardı. Ağacın üstünde, yemiş verme mevsiminde bile incir olmazdı. Ağaç alabildiğine büyümüştü. Koyu gölgeli dalları, güneşi aramaktan yukarılara doğru alıp gitmişti başını. Güneş girmezdi ki bahçeye...

— Bu incir veremez bir yemiş, derdi ninem. Isınmaz gövdesi, almaz bir dalı güneş. Kalmış yoksulcağız buralarda. Baharda gökte, denizde, toprakta her şey kıpırdar, uyanır; buncağız kalır hep böyle...

Öndeki odada Sabahat, ben, ninem yatardık.

Geceleri yer yatakları açılınca, kabartılmış yün yataklara ak çözme çarşaflar serilirdi.

Ninem uzun uzun örtüsünü dürüp başucundaki mor işlemeli bohçasına koyardı. İncelmiş saç örgülerini, yatarken yumuşak uçuk mavi bir yemeniyle toplardı. Yatmadan ellerimizi, ayaklarımızı, alt kattaki taşlıkta yıkamak zorundaydık. Taşlığın idare lambasıyla aydınlanmış hüzünlü yarı karanlığında, Sabahat'la tulumbayı çekerdik sırayla. Su, çektikçe daha soğuk akardı. Acı suda kesilen, taneleşen sabunla yıkardık elimizi yüzümüzü. Sokak kapısının oradaki küpten, çarşamba cinlerinin çıkacakları kuşkusu, her gece bu temizlik saatlerinde, korkudan içimizi katıl-

tırdı. Suların donmasını az mı isterdik, yıkanmamak için. Oysa, yandaki deniz astsubayının evinde, kar yağınca terkos boruları donardı da, bizim tulumba hep akardı. Suyu ellerimize yüzümüze vurdukça, kızaran buzlaşan derimiz, uykunun ısıtan, gönendiren beklemesine hazırlanmış olurdu. Yataklarımıza girince, kalın yün yorganlarımızı iyice çeker yok olurduk. Ninem bir şeyler okurdu yatakta mırıl mırıl. Okuması bitince keyifliyse o gün, ninemin keyifli olması amcamın iş dönüşü bizlerle bir iki kelime konuşmasına bağlıydı.

— Uyudunuz mu benim yavrularım? derdi.

Burunlarımızı yorgandan çıkarıp,

— Ninecim, derdik, ısındık, ama uyumadık. Anlatsana bir şeyler.

— Yok mari. Olmaz gecenin bu saatinde. Kalkar her biri ezanda. Sabah giderler işlerine. Hiç durmadan çalışırlar hep. Geldik buralara ne oldu? Çıkmadı bize kimse sahip. Vermediler herhangi bir iş. Aldım oğluma Naciye'yi de, o da geldi oldu burda perişan. Solacak gül gibi yanakları. Ama söyleyemem kimseye. Oğlum kızar bana, "Sus be ana! Tutturma 'Memleket memleket' diye. Bilir ki, büyüklerimiz çağırmıştır bizi buralara. Çalışır geçiniriz." Bir o çalışır. Mezbahada keser güzelim hayvanları. Hiç konuşmaz oldu. "Başka iş yok mu mari?" diye her gördüğüme sordum. Fabrika var derler. Biz makine hiç bilmeyiz. Topraktır bildiğimiz. Ama toprağı iyi biliriz. Oğlumu da koruyamam yün çorap örmekle o kanlardan, o karanlıktan. Nerede taşı toprağı derler İstanbul'un, altınmış diye. Zaten taştan olmaz altın. Toprak da burada yok...

Odayı bir yabancılık sarardı.

Sabahat'ın ağlamış olacağını düşünürdüm.

Amcamın eklem yerleri genişlemiş ellerini, parmaklarındaki derin, kapanmış yara yerlerini düşünürdüm. Bayramlarda, yengemin özenle hazırlayıp ütülediği ipek mendilini bir türlü katlayıp cebine koyamazdı. İpek, ağaç kabukları gibi sertleşmiş ellerine takılıp ipliklenirdi. Amcamı bayramlarda tertemiz yaparlardı yengemle ninem. Onun sanki derisine geçmiş olan ağır et kokusunu yok etmek için, tenekede ısıtılan suları arka arkaya taşırlardı gusülhaneye. Amcam o günler bazı şeyleri unutmuş

gibi olurdu. Kara giyimlerini giyer, ince yakalı mintanının aklığı yorgunluğunu aydınlatırdı. İlle de o ipek mendil cebe konurdu. Bu bayramın töresiydi. O mendilse, Naciye Yengemin damatlık armağanlarından artakalandı, diğerleri satılmıştı. Elini gidip öperdik Sabahat'la. O katı, bozulmuş elini öptüğümde, içimde büyüyen güvenle, sevgiyi taşıyamaz olurdum. Gözlerime yaşlar dolardı. Babam ölmüştü üç yıl önce, ama sanırım babamı da, yaşasa, amcamdan daha çok sevemezdim. Yengem, "Amca demek yarı baba demektir," derdi.

Geceleri, ninemin en yakını bizler olurduk.

Yaşlılığı çevresinden sezilecek diye çok korkardı.

Bu korku, o kadar içtendi ki, kuş gibi sessizce uyur, sabahları kalktığında, bedeni kendine bir sakarlık yaptırır diye kimseyi uyandırmazdı.

Ufak devinmelerle yatakta doğrulur, usul usul, suyu çekilmiş oynak yerlerinin dayanıklılığını denerdi. O, dağlardan buraya kopup gelmiş Hala Adile'yi çok severdi. Onu yeterince dinç, yeterince 'muhtaçsız' ayakta tutmak için her çabayı gösterir ve başarırdı bunu. Biz uyur gibi yapar, onun gününe başlamak için bedenini buna alıştırmasını kirpiklerimizin arasından izlerdik.

Ak örtüsünü başına doladıktan sonra çoraplarını giyerdi.

Ayaklarını o denli temiz tutardı ki derisi saydamlaşmıştı. Sonra çıkardı odadan.

O saatlerde evde kimse uyanmamış olurdu. Amcamın sabah hazırlığını geliniyle birlikte görürdü ninem.

Biz yeniden uykuya dalardık.

Uyandığımızda, amcamdan ve Zehra Hanım'm kocasından daha sonra işe gidenlerin ayak sesleri, sokakları doldururdu. Bunlar, yedide çalan tersane düdüğünün işçileriydi. Yataktan kalkınca, cama burnumuzu dayayıp onların geçişine bakardık. Giyimleri yağdan kirden katılaşmış, yüzleri eş yorgunlukta adamlardı bunlar. Bazılarının ellerinde bakır yemek tasları olurdu. Bu, kadınlarının sevecenliğini belirtirdi. Bizce, yengem gibi ipekten, melekten olma kadınlar hazırlardı onların azıklarını. Bu düşünce tersane işçilerinin katı yüzlerindeki yoksulluğu silerdi. Yengem gibileriyle, yoksulluk çekilir olurdu çünkü. Biz bilmezdik ki yoksul olduğumuzu. Alttaki Zehra Teyzeler varken, bilmemiz

olanaksızdı da. Bizde kabartılmış yün yataklar serilirdi geceleri. Ak çarşafların, çivitte durulanmış maviliğinde en güvenli çocuk uykularımızı uyurduk. Yoksulluk, horlanmak değil miydi? Bizi kimse horlamazdı ki. En çok azarı ninemden işitirdik. O azarlar onun Türkçesiyle eğlendirici olurdu.

Bu tersane işçilerinin gülmezliği, umutsuzluk verirdi bize. Ama umutsuzluğumuzu aydınlatan işte o yemek taslarıydı.

Sabahat az konuşurdu. Hiçbir açıklamada bulunmazdı bu insanlar için bana. İkimizi de ayrı bir yerde düşünemezdim.

Ne yapacaksak, 'biz' derdik. Az gülerdi. Yüzündeki anlam, yengemi anımsatırdı. Kâkülü gözlerine dek uzardı. Saçları çok uzundu, buraya geldiklerinde kesmişlerdi. Kesilmiş saçları yaldızlı kahverengiydi. Yüklükteki karanfil işlemeli bohçada, tülbentle sarılı duran bu saçlara arada bir bakardık. "Küstü mari saçları," derdi ninem. "Karardı kaldı." Yengem yine gülümserdi. Gerçekten, Sabahat'ın o kesik saçları parıltıları, bükülüp kaymalarıyla, canlılıklarını hiç yitirmemişlerdi. Buraya gelip yerleştiklerinde, Sabahat'ın saçlarını örüp uçlarını boncuklarla süsleyen yengem, kesmişti kızının saçlarını. Ufacık çocuğunu, nerelerde barındıracağını şaşırmıştı ilk günler. Bağlar, bahçeler yoktu artık. Küçük kız, öyle, sessiz, köşede kalakalıyordu gün boyu. Ağlayıp bağırsa üzülmezdi. Onun bitmemiş bir yolculuğun sonunu beklermişçesine susup oturması, yengemi yaralıyordu.

Havaların ısındığı bir ilkyaz günü kapının önüne bırakmıştı çocuğunu.

Kızının iyi huyuyla, kendini öbürlerine sevdireceğine inanıyordu.

Bir ara işinden baş alıp sevinçli sesleri görmeye çıktığında, çocukların Sabahat'ı saçlarından tutup at gibi koşturduklarını gördü. Bir de tekerleme tutturmuşlardı:

"Edirne Çingenesi, ne de uzun yelesi..."

Evde, o akşam, Sabahat'ın saçlarının kesilip kesilmemesi için çıkan tartışmada, ninem sesini yükselttikçe, yengem o suskunluğunu hiç yitirmemişçesine sürdürdüğü konuşmasıyla,

"Bakımı zor oluyor, hem çocuk zayıf," diyordu.

Sabahat, "Öyle hoş ki, nine," demişti, "beni at yaptılar. Hem biz Edirne Çingenesiymişiz."

Ninem şöyle bir dolaşmıştı odayı çepeçevre:

— Nereden bilirmiş onlar Edirne'yi. Bizi trenle bırakmışlardı oraya. Buranın kavruk çocukları, Edirne'yi hem de Çingeneleri ne bilir. Bir güzel şehirdi ki Edirne şehri. Naciye, "Edirne böyleyse anacığım," demişti, "İstanbul kimbilir nasıldır?" Apaydınlık camileri vardı. Meriç Nehri derler o koca suyun sesi nerede olsak duyulurdu. Bahardı biz Edirne'ye girdiğimizde. Meriç Nehri coştukça coşardı. Bir çınar ağaçları vardı orada, bakmakla bitmez. Vatan toprağıydı işte, gelmiş kavuşmuştuk. O Edirne şehrini gördüğümde, gitmem diye direnmelerimi unutmuştum. Orada her şeye, ağaçlara, sulara, insanlara yer vardı. Hele Edirne'nin o taş köprüsü yok muydu. Apak mermerden, orta yerinde padişah oturma yeri. Şaşmıştık ona. Güneş her yanlarından giriveriyordu. "Ne cana can katarak yapmışlar bu Edirne şehrini," demiştim. Kapalıçarşısını gezdiğimizde yabancı yabancı, el el, kimse bize demedi neredensiniz diye. Oralara yakışmıştık biz. Oranın insanıydık sanki. Benim ak örtüme de, onun uzun uzun sırtıma düşmesine de takılan olmadı. Öğleyin dışa doğru uzanıp ağaç gölgelerinde azığımızı yedik. İçimizin acısını azaltırız, diyordum. Alışırız buralara da. İstanbul'da da tutarız buradaki evlerden. Su sesleri duyulur bir ev. Ovarız onun tahtalarını, sereriz örtülerimizi serin, temiz. Taşırız çeşmelerinden sularımızı. Sızar testilerden dışa serinlik. Toprağımız olmasa da, toprağı ağacı görürüz. İşler Naciye en güzel örtüleri, yastık başlarını. Herkes şaşar, "Nasıl yapmış Hala Adile'nin gelini Naciye Hanım bu âşık yolunu, hem de hiç gevşetmeden ipliği?" derdi. Korkmazdım ölmekten gurbette. Beklerdim, ne zaman gideceğim İdris'in yanına. Meltem başlamıştı esmeye. Öğle azığımızı yiyip dönerken, bir sığır sürüsü geçmişti yanımızdan. Böğürleri ak lekeli inekler ağır ağır bize bakmışlardı. Sırtlarında hiç kargılanıp da delinmiş tüysüz bir yer yoktu. Memelerinden belliydi yeni doğurdukları. Çoğu buzağıların ayakları sürüye katılacak gibi güçlenmedikçe çıkmazlar otlamaya. Memeleri dolup sancıyan gürbüz hayvanlar arada böğürüyorlardı.

"İyi bakarlar hayvanlara burda mari Hasan," demiştim. Hasan da gülüyordu. Elleri olmamıştı daha buradaki gibi. Tutup okşamıştı birinin sırtını, "Naciye'nin saçları sanki, Hala Adile,"

demişti. Naciye'nin yanakları hemen al çuha? Keyiflenince oğullarım, 'Hala Adile' der bana. Yeniden kuracağız diyordum iyi bir düzen. Gelmiştik kendi vatanımıza. Belki kalkmayacaktık sabahları avlulara çardaklara. Yazmıştı gazeteler, öyle derdi Hasan: "Irkdaşlarımıza açtık vatan topraklarını. Hükümet olarak, düşünürüz her bir ihtiyaçlarını..."

"Edirne'nin köprülerini görmüş mü de bu yalak ağızlıların kızanları, derler Sabahat'a Edirne Çingenesi... Benim akılsız gelinim de, keser onun altın saçlarını. Bak! Ben çıkarmış mıyım ak örtümü kafamdan? Bağırırlar bana sokak uçlarına kadar, 'Gâvur nine! Gâvur nine!' diye. Belli ki bunlar gâvuru sanırlar bir başka fenalık. Cahil olmasın kimse, bilmez o zaman başkaları da insandır. Kesme Naciye saçlarını bu masumun.

Naciye Yengemin değişmeyen yüz anlamı içinde ağladığını zor anlamıştık.

Ninem sevgisini göstermeden sevme töresine olan bağlılığını unutup sarılıvermişti gelinine.

Bu ilk kez oluyordu bunca yıldır.

Bir de sayarsak düğün gecesi öpmüştü onu.

Ama bu denli içten bir sarılma değildi o. Kuracağı yetkiyi pekiştirmek için ölçülüydü.

"Ağlama bre benim ipek gelinim," demişti. "Kızlarım olaydı, kızlarımdan has kızım olurdun. Bakma bana, benim cadı kaynanalığıma. Kes kızının saçlarını. Onu dokuz ay sen taşıdın. Ağrılara sen karşı çıktın. Ben artık ihtiyarım. Horlanmak beni üzmez. O çocuk. Buralara uyup kaynaşmazsa ezilir gider. Biz olsa olsa üzülürüz. Biz oraların insanlarıyız. Bolluğun ne olduğunu biliriz. Cömertliğin ne olduğunu biliriz. Kes kızının saçlarını."

Sabahat'ın kesilen saçları eski renginde uzamamıştı hiç.

Mahalledeki çocuklar, bizi ister istemez, pis göçmenliğimizi unutup aralarına alır oldular. Gene de adımız 'pis göçmenler'di. Oysa biz, oranın üstü başı en temiz çocuklarıydık. Eski ve yamalıydı giysilerimiz, ama kir olmazdı üstlerinde. Gün boyu sinemanın yanındaki arsada, koşmaca, saklambaç oynardık da, boynumuz kararıp kirlenmezdi. Onların çocuk boyunları zamanla yerleşmiş bir kir dalgasıyla kaplıydı. Yıkanıyorlardı arada kuşkusuz, ama kirliydiler. Yengemin tek tutkusu burada da memle-

ketlerinin törelerini ayakta tutmaktı. Temizlik, onların geldikleri yere olan bağlılıklarını kanıtlayan tek güç olmuştu.

Akşam basınca, sokaktan eve dönerdik, yorgunluğu bilmez çocukluğumuzun savruk neşesiyle. Ak patiskadan perdeler sıkıca kapatıldı mı, mutluluk dolu eski düzenleri yeniden kurulurdu. Amcam yıkanıp paklanıp giyinirdi. Onun ev giyimi, bir gece hırkası, uzun çizgili bez bir pantolondu. Hırkasının altında, ele güne giymek için dikilip iyice eskidiğinden eve ayrılmış bir mintan olurdu. Bu mintanların ustaca yapılmış yamalarını görmek güçtü. Yengem buralara gelince, işleyip satmak istediği işlerine alıcı bulamadığından, o üstün iğne ustalığını bizim dikişlerimize vermişti.

Ninem, "Almıyorlar mari, Naciyemin işlerini," derdi. "Ev sahibimize söyledim. Bir yaşlı kadın, hiç gülmez. Bırakmış kocası bu evi. O da kalmış tek başına. 'Zaten hep kocasızdım,' der, 'Adile Hanım.' Çünkü, kocası gidermiş denizlere. Eh! zor olmuş kadının günleri. 'Al bak Bihter Hanım bu işlemeleri,' derim. 'Dik yastık başçağızlarına, mis gibi uykular uyu yapıp bana dualar.' 'Yok,' der. 'Ben dikerim dantela.' Derim, 'Örsün Naciye sana tığla en güzel dantelaları' 'İstemem,' der, 'makine dantelası daha ucuz.' Ne yapacak onca parayı bu kadın! Oturur tek başına, bir başka can yanında yok. Bu evden aldığı para da tek cana yeter artar. Verdi bir tersane ustasına üstteki yeri. Gelecek yeni gelin, şenlenecek bizim ev. Ama inmedi bir kuruş kiradan. Bir gün çekerim tulumbadan su, çalınır kapı durmadan. Bu alttaki Zehra Hanım açamaz kalksın kapıyı. Almam günahını ayıplamam kadıncağızı, işler, o cam parçalarını. Naciye leğenin başında. Gidip açtım kapıyı. Gelmiş bir delikanlı adam. Kuruca bir adam. O sordu: 'Kiralık varmış burada. Yeni gelin getireceğim.' Bir sevindik Naciye'yle, hem nasıl... Dedim ben: 'Eh çıkacak bize bir komşu. Etmeliyiz ona hep yardım.' İnmez bu Bihter kadın kiradan. O üst kat. Alır belki daha çok güneş. Makine danteli nerde, Naciye'nin dantelleri nerde. O, hasadı beklerken çardakta oturup işlerdi. Güneş al yanaklarına gidip geldikçe akşam yelinin çıktığını anlardım. Eh onlar da bir günmüş..."

Amcamı rahat ettirmek çabalarını hiç yeterli bulmazlardı ikisi de. Geceleri, bıraktıkları evlerine yeniden dönmüş olma duygusu onlara bir savrukluk, bir gevezelik verirdi.

Ninem ördüğü ilmiklerin sayısını unuttuğunu, çorap koncunun geniş olacağını söyleyince, yengem orayı sökmesi gerektiğini, yoksa çorabın boruçiçeğine döneceğini söyleyerek yanıtlardı onu. Ninem, sök demenin kolaylığından, örmeyenin bunu umursamadan söylemesinden yakınırdı. Bu konuşma da tatlı bir tartışma gibi sürerdi.

Amcam onlara katılmazdı. Uzun kirpikli gözleriyle, durgunluğunu sürdürürdü. Kirpiklerinin bu aşırı uzunluğu, ondaki bir erkeğe yakışır yüz çizgilerinde tek yanılmaydı. Bazen durup dururken, "Sök demesi kolay, Naciye," derdi, "Hala Adile haklı."

Ninemle yengem, karmakarışık çabucak yanıtlardı.

"Ya bre Hasan bu karın oldu bir geveze. Hem bana unutkansın der, hem kaybeder her gün şişleri ve çorapları."

Amcam yengeme bakar, bizi şaşırtan sevgi yüklü sesiyle, "Olmalısın sen bir itaatkâr gelin Naciye. Bak kızmaya gelmez Hala Adile," derdi.

Bu aralarındaki mutluluğun doruk noktası olurdu. Ninemle yengem, onun iç yaralarını yitirdiğini, her şeyi biraz da olsa azalttıklarını sanıp mutlanırlardı. Bu iki kadını, şaşkın, kaygılı yapan işinden hiç söz etmezdi amcam. Ama onlar, o suskunluğun tedirginliğini atamazlardı içlerinden. Güldüğü zaman aydınlanan yüzüyle amcamın onları ne denli sevdiği her tutumundan belli olurdu. Bizi de çok severdi. Buradaki bayramlarında, onlar bizim sevincimizin dışında mutlu değildiler. Gene de ağırbaşlı, gerekeni yapıyorlardı.

O şaşılacak bayramda ilk kez hemşerilerinden birilerinin geleceğini müjdeledi amcam.

"İshak," dedi, "karısıyla Eyüp'e gitmiş. Bugün dönüşte bana rastladılar vapurda. Diriler kavuşur derler ya, doğru. Verdim buranın tarifini. Gelecekler öpmeye elini senin. Ve soracaklar her birimizin hatırını."

Ninem gene gereksiz dönmeye başladı odada.

— Hangi İshak, mari oğlum? Hay Allah, bizim İshak mı? Deme mari Naciye, deme mari Hasan, olmalı bir hayır bunda. Hay Allah, olmalı bir hayır. Görmüşüm dün gece rüyamda alnı akıtmalı kırmızı taylar, sulamışım onları yeşil yalaklarda. Var bunda bir hayır.

Konuk beklemenin sevinci, burada geçirdikleri bayramlardan birine ilk kez anlam katmıştı.

— Bayram dediğin, iyiliklerimizi pekiştirmek değil midir? diyordu ninem. Bu da biz bize olmaz. Olmalı başkaları, bakmalıyız ne kadar severiz onları ve seviniriz onlar için. Çok yaşasın İshak oğlan. O senden vardır beş yaş daha küçük. Bir oyunda sizle baş edeyim derken yarılmıştı alnı taşa çarpıp. Anacığı koşmuştu bana. 'Tutmaz elim ayağım. Hala Adile,' demişti. 'Kafası İshak'ın durmaz kanar. Bilmem ne yapayım.' İshakçağız kuşlar gibi çığırırdı. Yıkamıştım duru suyla yarasını, kesme sarı tütün basıp sarmıştım yumuşak tülbentle. Hay bre İshak hay. Demek onlar da göçmen çıkmış. Eh nerde dururmuş anacığı? İyi bir kadındı, dirlikli bir kadındı.

Amcam, "Ölmüş anası," deyince ninem,

"Nerede ölmüş?" diye sormuştu.

"Memlekette. Bura yolunun hazırlıkları yapılırken."

Ninem susup, ak örtüsünü birden açıp yeniden bağlamıştı.

İshak Amca'yla karısı gelene dek, evin her yanı yeniden dikkatle gözden geçirildi.

— Olmasın bir yaramazlık herhangi bir yerde, diyordu ninem. İshak'ın anası titiz kadındı. Şerife'yi doğurduğunda sabah yardıma çıkmıştık. Evini bir gelin evi gibi bulmuştuk. Camlar ardına kadar açık, perdeler uçuşup dururdu. Tahtaları yeni silmişti. Şerbeti cam sürahiye doldurup üstünü, pembe bir bezle örtmüştü. Şerifecik oyalı başlığının içinde uyuyordu. 'Ne yaptın kız, kalkıp ayaklara loğusalığını bilmeden,' deyince gülüvermişti. Bir de ikram için davranmaz mı. Hay mari İshak hay, nasıl da şaşarım bu işe. Şerife doğduğunda o daha beş yaşındaydı. Kafasında saçları dik durur boz bir oğlandı. Mari şaşarım bunlara ben.

İshak Amcaları karşılama hazırlığına bizi de katmışlardı. Sabahat'la koşturuyorduk. Yıkanması gereken yeşillikleri birimiz tulumbadan su çekip öbürümüz yıkıyorduk. Evdeki alışmadığımız bu canlılık, gülüşümüzü çoğaltıyordu. Sabahat muskasının boynundan görünmesine artık aldırmıyordu. Tulumbayı gücümüzün yettiğince aynı hızla çekiyorduk. Suyun çevreye sıçradıkça üstümüzü ıslatması gülmemizi kahkahalara çeviriyordu.

Ninem yukarıdan, "Oldunuz siz de bir tango, gelecek İshak hem de gelini, siz bağırırsınız gurk tavuklar gibi," diye sesleniyordu.

Yengem, nedense aradıklarını bulamıyordu. Bilinen şeyler sanki yerlerinde değildi.

Öğle yemeğini ilk kez çabuk, baştan savma yedik. Amcamın olduğu günler yemek ayrı bir önem kazanırdı. Tek çeşit olan yemeğimizi dizlerimize peşkirlerimizi koymayı bile unutarak yedik. Durmadan konuşup gülüyorduk yemekte.

Amcam bize bakıp, "Bunlara oldu bir hal, Hala Adile," diyordu.

"Bilmezsin sen onları, nedir onlar," diyordu ninem. "Ne çekeriz onlardan biz."

Söylediklerine yüzünün anlamı hiç uymuyordu. En büyük ilençleri bu anlamlarla söylese, en büyük sevecenlikleri taşıyacaktı gene de.

Kuşluk vakti kapı çalındı. Biz açmak için seğirttik.

"Yok," dedi ninem, "Naciye açsın."

Yengem aşağı indi.

Merdivenlerden konuklarla çıkarken, ninem ilk kez giydiğini gördüğümüz mor kadife ceketinin yenlerini düzeltti özenle.

Amcam oda kapısına doğruldu.

İlk yengem girdi içeri, ardından İshak'ın gelini dedikleri uzun boylu, üstünde yengemin yeldirmesi gibi bir giyim olan kadın, sonra da kafasını taşla yarmış olan İshak Amca girdi.

Biz İshak Amca'yı umduğumuzdan yaşlı bulduk.

Odada kısa bir susma oldu, amcam, İshak Amca'yı omuzlarından tutup yanaklarından öptü.

"Hoş gelmişsiniz evimize İshak," dedi.

Sonra İshak Amca'nın gelinine dönüp, "Sen de hoş gelmişsin gelin," dedi.

İshak Amca, amcamınkine eş bir kara elbise giymişti. Giyimindeki tek eski şey kunduralarıydı. Öylesine üst üste yamanmıştı ki, taşınması güç bir görünüm almışlardı.

Ninemin elini öpmeye doğru giderken,

"Kunduralarımı çıkarmayı unutmuşum," dedi. Naciye ge-

lin, "Çık çık, burası daha çıkarma yeri değil," dedi. "Unutmuşum."

İshak Amca'nın gelini, "Bizde de öğrenemedi hiç," dedi, "nerede kundura çıkarılır. Bir zaman bıraktı sokak kapısında. Ya da girer odaya, işte böyle. Lazım ona bir avlulu ev."

Ninem, İshak Amca'nın gelinini beğendiğini belli eden bir tutumla, sedirden ayağa kalktı. Elini geline uzattı.

"Evet lazım hepimize bir avlu, İshak'ın gelini," dedi. "Hoş gelmişsiniz buralara."

Yeniden susuldu.

Amcam, İshak Amca'nın kunduralarını dışarı çıkaran yengeme bakıyordu.

Yengem her bayram giydiği sarı ipekten giyimini giymişti. Bollaşan belini bir mavi kemerle sıkmıştı. Onun giderek zayıfladığını tümümüz gördük.

— Ne dersin kardeşim İshak, dedi amcam. Geç şöyle, köşeye otur...

İshak Amca, karısı, ninem sedire sırayla oturdular.

İshak Amca'nın gelini yeldirmesini çıkarmamıştı. Ayağında kalın iplik çoraplar vardı. Sırtından aşıp gelen aydınlık, çevresini hareliyordu. Başındaki renkli parlak örtünün yanlarından taşmış saçları, sarı, pırıl pırıldı. Kuru, kemikli ellerinin birine kırmızı taşlı bir yüzük takmıştı.

İshak Amca'nın ayağında, ninemin amcama ördüğü yün çorapların aynı vardı. Uzun boylu insanların çoğu gibi, İshak Amca da elleriyle geniş devinimler yaparak konuşuyordu.

Biz Sabahat'la hem İshak Amca'yı hem onun gelinini sevmiştik.

Ninem oturduğu yerde, mor kadife ceketinin daha aklaştırdığı başörtüsüyle, mutlu gülümser duruyordu. Onu ilk kez böyle, her şeyle uyum halinde görüyorduk. Amcam, İshak Amca'nın anlattığını dostluk dolu bir ilgiyle dinliyordu.

— Çalışırım ben dericilik işinde, diyordu İshak Amca. Burada sereriz derileri kurusun diye. Belki görmüşsünüzdür o kale surlarını. Oradadır bu deri yerleri. Bulamadık bir başka iş. Öğrenmemişiz memlekette topraktan, hayvandan başka şey. Bir göz oda tutmuşuz Rami'de, ben giderim şafakta işe, gelirim ta yatsıda. Anca

yatmak, yemek için kalır bir vakit. İyi oldu rastladım Hasan'a, yok bir konuğumuz, bir tanışımız, ağırlayalım onları. Bu da yabancılar buraları hep. Şerife kaldı memlekette, gelmedi, diretti. Olmaz oralarda artık tat tuz. Ama o der, "Giyemem gürbüz bedenime dar cepken. Biz ancak oluruz dede toprağında rahat..."

İshak Amca'nm gelini utançla gülümsüyordu kocası konuşurken. Ninem çabuk çabuk,

"Mari İshak değilsiniz artık yalnız," dedi. "Gelsin, gelin hep buraya sıkıldıkça, olsun bizle bir arada Naciye'm yapar ona ablalık. Saysın beni de bir anne. Saysın çocukları kardeşi. Olmadı mı daha bir çocuğunuz? Eh daha gençsiniz bre kızanlarım. Daha kurumadı ilikleriniz. Şerifecik olmalı benim topraktan herhal. Bir çakır kızdı o da, tuttu çakır damarı bildim. Oralar bizim yedi göbek vatanımız. Olamaz bize yabancı..."

İshak Amca susmuştu.

Yengem gidip cam tabaktaki sakızlı şekerlerden getirdi.

Ben arkadan su tutacaktım. Sonra Sabahat kolonya serpecekti. Kolonya bitince de şişesi bizim olacaktı.

Bu işbölümü İshak Amcaların gelmesinin konuşulduğu gece yapılmıştı. Yengem şekerleri getirdiğinde biz de görevlerimizi yapmak için çıktık.

Sabahat, "İshak Amca'nın gelini ne güzel değil mi?" deyince,

Ben de, "İshak Amca'nm gelini ne güzel değil mi?" dedim.

"Hele saçları altın gibi."

"Ben de öyle demek istemiştim," dedi Sabahat.

Bize verilen görevi büyük bir özenle yaptık.

Deminki konuşmanın odada bir şeyler değiştirdiği anlaşılıyordu. Ninem, "Bak İshak," dedi, "bu akşam birlikte yemek yiyeceğiz. Onun için gelin çıkarsın yeldirmesini. "

Yengem de, sessizliği yok etme çabasıyla, İshak Amca'nın gelininin soyunmasını üstelemeye başladı. "Yok, olur mu ya?" filan dediler önce. Sonra İshak Amca kara ceketini, gelin de yeldirmesini çıkardı. İçinde, tıpkı yandaki oturan astçavuşun karısının giyimine benzer süslü bir basma vardı. Kollarına, yakasına, kendi kumaşından fırfırlar çevirmişti. Küçücük düğmelerle iliklediği yakası, ince güzel boynunu bir çiçeği çevreler gibi çevreliyordu.

Sabahat'la ben öylesine vurulmuştuk ki İshak Amca'nın gelinine, bir de bu giyimi görünce.

Yengemin sedirin üstüne bıraktığı şekerlikten arada uzanıp şeker yiyorduk. Ninem, İshak Amca'nın sağlığının iyi göründüğünden söz ediyordu. Sesi inandırıcı değildi. Biz onun sesini iyi tanırdık.

"Siz," diyordu, "Hasan'la sen, oğlum İshak, ak tenli adamlarmışsınız. Bilmezdik biz bunu eskiden. İyi ki, geldik de buralara öğrendik işin doğrusunu."

Bu şakaya gülüyorlardı birlikte.

Konuşmalar sıklaşıyor, arada birbirlerini beklemeden yeni konulara geçtikleri oluyordu.

Yeni silinmiş kilimlerin morlu, yeşilli renkleri canlı canlı duruyordu odanın ortasında. Çevremizdeki her şeye bir yenilik başkalık gelmişti.

Biz Sabahat'la gidip İshak'ın gelininin yanına oturduk. Ninemi, yengemi, amcamı, bu hiç tanımadığımız canlılıklarına, neşelerine döndürenin gelin olduğu kanısına varmıştık. Bir ara Zehra Teyze'den, evin kirasından söz açıldı. Verilen kiraların, kazanılan paranın yarısı olduğuna yeniden beraberce şaştılar. Ama asıl şaşılması gerekenin yukarı gelecek olan yeni gelin olduğuna karar verdiler.

"Çok yoksullar İstanbullular kızanlarım," diyordu ninem. "Bu evlere gelin gelecek, olur mu bu kadar yoksulluk. Yeni bir tek şeyleri olmayacak. Hasan'la Naciyem yapmışlardı bir düğün. Sen delikanlıydın mari İshak. İçmiştin erik rakılarını hora teperken, yığılmıştın kuşkirazlarının dibine."

Burada, İshak Amca'nın gelini, eliyle ağzını örtüp gülmesini azaltmaya çalışıyordu.

İshak Amca'ysa, delikanlılığının o eski utancını yeniden duyarcasına, yere bakıyordu.

Sabahat kalkıp kolonya serpti arada konuklarımızın ellerine. Bu menekşe kolonyasının şişesi, nedense çam kozalağına benziyordu. İshak Amca'nın gelini,

"Yeter Sabahatçim," dedi. "İshak Amca'na boş yere koku serpiyorsun. Onun burnu koku almıyor artık..."

Bunu söylerken sevgiyle kocasına bakıyordu. Biz gelinin şa-

ka yaptığını sanarak sesli sesli güldük. Onu, hiçbir çabasını boş çevirmeyecek denli beğenmiştik. Yengem,

"Oturun sıkmayın gelini," deyince,

"Yok canım," diyordu gelin, "ben çocukları çok severim."

Bu beklenmedik hatayı yapmak ikisini de şaşırtmıştı. Öte yanda ninem, amcam, İshak Amca, geride bıraktıklarını öylesine ince ayrıntılarla anlatmaya başlamışlardı ki, amcamın tüm unutmuş göründüğü şeylerin ne denli canlı, sıcak, değişmemiş kaldığını duymak şaşırtıyordu yengemi. Ninemse bu duruma üzülecek arayı bulamamıştı. Kendilerini iyice kaptırmışlardı konuşmaya. Buralardan ilk kez söz ediyordu amcam.

— İstanbul'un yazı daha uzun çok diyorlar bize, tozdan başka ne görürüz kardeşim İshak? O da yapışır kalır. Bir rüzgâr var, sıcak eser. Denizi kokar ölmüş hayvan gibi. Derler, varmış ötelerde açık denizler, koyu mavi, ak dalgalı. Biz görmedik, bilmeyiz. Bir de gürültülü kalabalık, insanlar seçilmez, hepsi sanki aynı. Ama çıkacağız oralara da bir gün, biz olmasak da bunlar çıkacak...

Kendilerini, dertlerini, daha açık seçik anlatmak istediklerinde geldikleri yerin dilini konuşuyorlardı. Sözcüklerin kimisi bize gülünç geliyordu. Yeniden Türkçeye başladıklarında ilgiyle dinliyorduk. Yengem lambaları yakınca, akşamı gördük. Konuklarımız için bu gece iki lamba yakmıştık. Odayı saran sarı aydınlık, amcamın, İshak Amca'nın gölgelerini uzatıyordu. Yemek hazırlığına girişen yengemi gelin de izlemişti. Yengem önce bu davranışa kesinlikle karşı koyduysa da sonra beraber odadan çıktılar. İshak Amca, ninem, amcam, onları övünçle izlediler arkalarından. Öylesine rahattı ki, yüzlerinin anlamı.

— İyi bir kız, dedi ninem, İshak, kadın bir kız. Anan da olaydı burada. Ölüm beni almaz. Neyimi sınar anlamadım. Dayanıklılığımı mı?

Amcam arada yaptığı çıkışmalara benzemez bir tutumla kalkıp ninemin yanına gitti.

— Bre ana, ne çağırırsın ölümü ikide bir? Hani senin yıkılmazlığın. İshak'ın anası, başkalarının anası seni ısmarladı buralara. Buralarda tanışlarımızı bulacağız bir bir evvel Allah. Gelecekler ellerini öpmeye. Hala Adile diyecekler, anlat törelerimizi çocuklarımıza. Anlat alın terini, muhtaçsızlığı.

Ninem, gözlerine biriken yaşları toplayamadı birden. Ak örtüsünü çekip kurulayana dek, akıverdi yaşlar yanaklarından.

İshak Amca öylece, perdenin ucundaki karanfil işlemelerine bakıyordu.

O sıra yengem yemek tahtası elinde, arkasında da peşkirle testiyi almış gelin, girdiler içeri. Hiçbir şey anlamamışçasına sofrayı kurmaya başladılar.

"İki minder daha lazım," dedi yengem. "Şu köşe yastıklarını koysak olur mu? Bu iki geveze otursunlar."

"Onlar mı geveze?" dedi gelin. "Geldiğimizden bu yana dinlerler, hiç konuştukları yok."

Sonra yengem başını kaldırıp doğru nineme baktı.

"Hala Adile," dedi, bunu onun ağzından ilk kez duyuyorduk. Yengem sanki bunu söylemekle birkaç yaş yaşlanmıştı.

"Gelin demin aşağıdayken, bizim oralardan bir türkü mırıldandı. Sesi çok güzel. Belki söyleyecek yemekten sonra bize türküler. Yapacağız ilk bayramımızı burda, sağlıklı, muhtaçsız."

Yemeğe oturduğumuzda sessizlik yeniden başlamıştı.

Ninem börekten bir parçayı kopardıktan sonra bize baktı.

"Ben de oldum artık bir ihtiyar. Hem de zevzek bir ihtiyar."

Onu yanıtlayan olmadı.

Buna Sabahat da, ben de çok üzüldük.

Yemek aynı sessizlik içinde yendi.

Büyükler birbirlerinden çekinircesine susmayı sürdürdüler.

"Bu böreği hep yapsana bize, yenge," dediğimde beni yalnız Sabahat yanıtladı:

"Evet, hep yapsana, yenge."

Yemekle ilgili şeyler toplanıp kaldırılana dek, Sabahat'ın annesine "yenge" demesine bile kimsenin gülmediğini görüp daha gereksiz bulduk kendimizi odada.

Gelinle yengem dönüp içeri girince, doğru ninemin yanma gittiler.

"Bugünün bayram telaşından," dedi yengem, "elini öpmeyi unuttum anacığım. Ver elini öpeyim."

Ninemin yüzü arındı, düzeldi. Elini öpen yengemi kucakladı.

Hepimiz, kaçırdığımız bakışlarımızı birbirimize çevirdik.

İshak Amca geldiğinden bu yana öne doğru eğilerek oturduğu sedirin arkasına yaslandı.

Amcam, "Tütün içer misin, İshak?" dedi.

Ak madenden tabakasını uzattı konuğuna.

Ninem de, "Ben de yakayım bir sigara, mari Hasan," dedi.

Üçü de dumanları havaya yayarak sigaralarını içmeye koyuldular.

İşte o sıra İshak Amca'nın gelini bir türkü söylemeye başladı. Sözleri onların geldikleri yerlere dairdi. Biz anlayamıyorduk, ama ezginin yumuşak, içli etkisi odayı sarıvermişti. İshak Amca'nın gelininin sesi yeniyetme bir kız sesi gibiydi. İnsanın ta yüreğine değiyordu. Sonra türkü söylediği yeri yabancılamanın utancını yenince, daha gür daha sıcak oldu.

Odamızın ne denli güzel olduğunu bunca sezmemiştik şimdiye dek. Bu odada olan insanları o kadar doğrulayıp güzelleyen bir türküydü ki bu, ninemin etiyle, kanıyla bağlı olduğu o yerleri, bize yeterince anlatamayışına şaşmamak gerekiyordu. Türkü onun anlatmak istediği her şeyi tek tek arıtıp diriltiyordu. Ninemin ormanlarının dibinden kocaman pınarlar akıyordu. Onun her iki sözünün biri olan güneş en güçlü sarısıyla doğup dağ höyüklerine dek giriyordu.

Türküyü sürdürdükçe İshak Amca'nın gelini, amcamın, ninemin, yengemin, İshak Amca'nın yüzlerinde yeni anlamlar, yeni mutluluklar çoğaltıyordu. Her sözcüğünün getirdiği iyileştirici güç, hüznü bilen, ama acıyı bilmeyen bize bile ulaşıyordu. Birbirlerine hiç bakmıyorlardı. Öylesine kapalı olmaya alışmışlardı ki, uzun süredir, bir yanlarında durulup kalmış yaşamanın, birden zorlayarak, kaynayarak gelen bu alışılmadık büyümesini, kendilerine dönük karşılayabiliyorlardı ancak.

İshak Amca'nın gelini yeni bir türküye geçmişti. Ezginin hızı artmıştı. Birden yengem de türküye başladı. Konuşma sesinden daha ince, daha parlak bir sesi vardı türkü söylerken.

Onu amcam izledi.

İshak Amca'nın da katılmasıyla sesler gürleşip sevinç dolmuştu.

Biz de yavaştan ellerimizi çırpmaya başladık. Deminki dü-

şünme, anma türküsünden sonra gelen, sevinç, mutluluk türküsüydü. Herkes birbirine baktı. Ninem,

— Mari kızanlarım, dedi, bu düğün bayram türküsüdür. Bunun bir de hora tepmesi olur. Haydi davranın.

Bunları söylerken ağladığını bilmiyordu. Onunkisi ağlamak değildi kuşkusuz. Birikmiş tortular, horlamalar deşilmişti, akıp gidiyordu.

Amcam gelip ninemin elini öptü yeniden.

İshak Amca başta, yanında İshak Amca'nın gelini, yengem, amcam ayakta sıralanıp birbirlerinin omzunu tuttular.

Oyunlarını kutsarcasına bir an dimdik durdular.

Sonra, öne doğru şöylece bir eğilip oyunlarına başladılar.

Biz Sabahat'la yer açmak için geriye çekildik.

Başlarda ağır ağır, sonra gittikçe uyumlu bir hızla oynuyorlardı. Tümü genç kız, tümü delikanlıydı sanki. Ne güzel insanlardı onlar.

Biz de Sabahat'la şaşıp kalıyorduk. Hiç tanımadığımız, hiç bilmediğimiz kişilerdi bu odamızdaki oyunu sürdürenler. Güçlü, ince, sevecenlik doluydular.

Ninemin, "O kaldı karanlıklarda, o yapamaz güneşsiz," demesini doğruluyordu her yaptıkları; türküyü sevinçle söylerlerken. Oyunları gölgeli, kaba, ayrıntısız yaşamımızı aşıp incelikleri, duyarlıkları, inançları yayıp çoğaltıyordu. Geldikleri yerlere olan tutkularını haklılaştırıyordu. Göklerin, güneşlerin alabildiğine uzanıp gittiği bolluk yerlerinin türküleriydi bunlar. Bu danslar, kadın-erkek her şeyi paylaşmasını bilenlerin, alabildiğine süren yeşil alanlarındı.

Ninemin önüne geldi birden İshak Amca'nın gelini,

"Haydi Hala Adile," dedi, "başı sen tutacaksın."

Yaşlılığını aşan bir utanmayla direnen ninem, sonra kendisinden beklenmez bir dik durmayla, kararlı ayağa kalktı.

Oğlunun hayli yukarıda duran omzunu tuttu. Bu kez hızını azalttıkları oyuna başka uyumlar katan davranışlarla dönmeye başladılar.

Türkü gene değişmişti.

Arada hepsi susuyor, İshak Amca'nın gelini, tek başına türküsüz sözler söylüyordu. Bu söyleyişteki içtenlik, bir şeyi anlat-

ma yükü bize de anladığımız kanısını veriyordu. Sözler bitince, diğerleri türküyle yanıtlıyorlardı konuşmayı.

Sabahat'la el ele tutuştuk. Her şey o denli değişmişti ki, duygularımız, tepkilerimiz yerlerini şaşırmıştı.

Sabahat gereksiz yere takındığı ağlamaklı yüzüyle onlara doğru eğilmişti.

Sonra nineme seslendik.

— Nineciğim bu ne türküsü, ne oyunu?

Ninem, biraz kaymış ak örtüsünün altından, sanki gencelmiş, terli, kırışık yüzüyle, minik çocuk burnuyla, gülmeler içindeydi.

— Hasat türküsü kızanlarım, dedi. Her hasatta bolluğu, bereketi bayramlamak için söyleriz, oynarız.

Naciye Yengem yanaklarının parlayan kızıllığıyla, canlanmış, tiril tirildi. Ninemin yanıtına candan katılmıştı. Üstüne titrediği belli olan bir aradalıklarını pekiştirircesine,

— Hasattan sonra şükranlarımızı anlatmak içindir bu türküler toprağa, dedi. Ağaçlar ışkın vermez. Toprak ürün vermez onları unutursak. Ya, işte böyle benim fidanlarım, benim göçmenlerim.

Naciye Yenge'nin o eski uçucu gülümseyişinin hiçliğini kavrayıverdik. Şimdi gülüyordu. Gülmesi duyarlığını, gerçekliğini kazanmıştı.

Demirtaş Ceyhun
(Adana, 17 Aralık 1934)

Öykü Kitapları: *Tanrıgillerden Biri* (1961), *Sansaryan Hanı* (1967), *Çamasan* (1972, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Apartman* (1974, Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü), *Eylül Öyküleri* (1981), *Sis Çanı* (1997), *Babam ve Oğlum* (1985).

Sultan Kurban

Gözü çıkasıca, ha babam yağıyor. Bugün ikinci günü. Ortalık daha şöyle böyle ağarmıştı ki dün sabah, başladı. Karardı, gece oldu, sonra gene ağarır gibi oldu, gün oldu, habire yağıyor. Çinko damın üstüne çıkmış da, pıtır pıtır gezinir durur sanki. Rüzgâr da, yandan yandan savuruverince, duvarlar –çamur sıvalı, sedirden– nasıl seyriyor.

Uy uy uyuyuy, batasıcasının sancısı gene başladı. Bilmem mi, bir yandan bu yağmur, bir yandan içimdeki bu ur beni yeyip bitirecek. Ne zaman dinmişti? Kurbağalar ötüyordu. Sancılar geldi mi, uyku durak nedir, gözüme girmiyor. Gayri, dinle babam dinle geceyi. Binbir çeşit, tevür tüvür kuşu, böcüyü, börtüyü dinle ki, sabah ola. Kurbağalara ilk sıralar bozulurdum ama, git git bir alıştım ki... Sancımı bilirler de, bağırırlar gibi. Uy uy uyuyuy... Deeert... İçime bir boz yılan akmış sanki. Dalıvermişim de, farkında bilem olmamışım, bacaklarımın arasından akmış girmiş. Gözün çıksın boz yılan, emi... Batasıca, kadınlığım mı kalmış benim? Yıllar var kirlendiğim mirlendiğim yok, kesilmişim. Uy uy uyuyuyuy... Biliyorum, halımdan bir kurbağalar anlıyor. Ben ne zaman başlıyorum vraklamağa, derakap onlar da başlıyorlar. Gelin olacak domuz, ilk sıralar *"ana da, ana"* der, uyanırdı ya, alıştı itin dölü. Zıbarıp yatıyor yanımda da, gözünü bilem kırpmıyor. Nasıl oldu?.. Nasıl oldusu batsın inşallah, bilmem mi, bir yılan aktı ki içime, çöreklenip oturdu. Bir oturdu, kocamış

kadının şeyi mi olurmuş, birden bir kirlendim ki... Nasıl?.. Breh breh... İşte o gün bugündür kesilmez kirlenmem. Kanım iliğim çekildi de, kurudum kaldım sanırdım. Gayri iflah etmez bu ur beniii, bilirim... Uy uy uyuyuy...

O kadar yaş yaşa sen, o kadar çocuk doğur, bir bok olmasın da, tam yunup arınıp namaza zikire duracağın sıra, kirlenmen bitmesin. Yani, şey mi bu? Hak mı bu yani? İçime oturttun bu kuzulkurdu da, sonracığıma göndere göndere kurbağaları mı gönderdin bana yardıma Allahım? A senin de boyun devrilsin inşallah. Ne mi gördün? Ne mi gördün de, beni bu hallara koydun sanki? De bakalım şimdi... De ki, bir, belleyeyim; şimdiye dek her bir boku sana şikâyetlenirdim, peki, seni kimlere şikâyetleneyim? Uy uy uyuyuyuy... Gözü çıkasıca gene ayaklandı, kıvranır... Bok var, bok. Kıvran... Ye içimi, ye... Uy uy uyuyuy... Kirlenmem bitmez ki, bir abdest alabileyim. Soykası batasıca, bellem Çakıt suyu bana, dinmez. Bağırın bre kurbağalar, bağırın. Benim can yoldaşlarım, bağırın bre. Ben sizin ananızım be... Nerdesiniz körolasıcalar? Diliniz boğazınıza mı aktı? Yağmur başladı, sustunuz. N'oldu?

Uy uy uyuyuyuy!..

Kurbağalar sustu, yağmur başladı. Kurbağaların sustuğunun bugün ikinci günümü ne? Yok yok kıız, kurbağalar susup da yağmur başlamadı, yağmur başladı da kurbağalar sustu. İlkin yağmur mu başladı, ilkin kurbağalar mı sustu, unuttum vallaha. Unuttum ya, bildin mi kız Sultan, yağmur başladı kurbağalar sustu, kurbağalar sustu yağmur başladı, her ne boksa işte, yılan da şıppadak kıvranmayı durdurdu ha. Durdurdu yaaa. Kıvranmayı durdurdu da, kör olasıca yağmur durmayı bilmedi. Bir başladı, dur durak yok artık. Bilirim bilirim, bir başladı mı, yağar bu, üç gün beş gün demez yağar. Hava bahara döndü müydü böylesi, zıkkımın kökü, yağar da yağar.

Şehre göçtüğümüz yıl da böyle yağmıştı, bildin mi kıız? Hani, yağdı yağdı da, dünyayı hâk ile yeksan ettiydi. Bilmem mi ki?.. Üç gün mü, beş gün mü, yağ babam yağ. Gök delindiydi sanırsın. Babam benim, köy yerde ağaydı. Ne ki, bizim oraları töresine göre, kız kısmı el artığıdır, pılısını pırtısını, bohçasını verirsin terkisine, kocasının eline de tutuşturursun üç beş kuruş

ağaysan şayet, gider. Ne vermiş babam çeyiz olaraktan, yüklemiş gelmiştik dayımın kağnısına. Köylü kısmı da bildiğim kadarıyla, topraktan kolay kolay kopamaz haaa... Şehre vardık da işte kız, döndük dolaştık, şehrin dışını, Papazınbahçesi'ni bulduk. Gittik gittik, nehrin kıyıcığına, sebze bahçelerinin ortasına kurulduk. Ne bilirsin? Bizim köy ovanın ortasındadır, nehirden mehirden habarımız mı var? Omarım, candarma olaraktan askerliğini yapardı bizim köyde. Onbaşıydı. Bil ki, karakol kumandanı. Okuma yazması var yani. Mektep medrese görmüş. Efendi. Babam, zengin, köyün ağası ya; okuma yazma bilir, efendidir diyerekten, başlıktan maşlıktan söz açmadan, he'lemiş. Kız kısmının kıymatı yok bizim törede, dedim ya. Candarmadır, bizim eve kolay kolay girer çıkar, göre göre ben de gönüllemişim, tabii ben de he'ledim. Şehre gideem diyorum. Şehrin memurluğu, bil ki köyün candarma kumandanlığı yani. Şehir yer gibi var mı?..

"Kız Eliff, gözü kör olasıca, nerelerdesin?.."

Çoluk çocuk sabahtan beri yok oldular. Şu anam da n'apar acep der mi ki, batasıca. Bilmem mi?.. Ölmemi beklerler. Doğuracağıma sıçsaydım keşke o avrat budalası oğlanı, ah. Bir oldular o hayınla, ölmemi beklerler, bilmem mi?.. Bu yağmurda kıyamette nereye giderler ki? Uy uy uyuyuyuy... Kör olasıca yılan iyi ayaklandı gene. Zıkkımın kökü inşallah...

Dinmez, dinmez bu yağmur. Üç beş gün demez daha, yağar. Tıpkı şehre göçtüğümüz yılki gibi, bilmem mi?.. Ne yağmıştı ya... Köylü kafası, n'olacak, öküz kafası. Vardık vardık da, ırmağan burnunun dibini bulduk ev yapacak yer olaraktan. Setin hemen kıyıcığına yerleştik. Köyden doğru buraya mı gelmiştik ki? Bunadın kız Sultan sen. Hatırlamıyor, anam. Allahıma bunadın kız sen... ah aah. Bir beliklerim vardı köyden geldiğimde, sağrılarımın üstünde hop hop ederdi yürürkene. Arkadan, sanırsın Arap'ın Şam'ından gelmiş bir yağız kısrak. Kızkene, ağa kızıyım diye, çulum çaputum bol. "Ulan avrat –demişti bizim Omar, şehre geldiğimde–, şehir yerde, okuma yazma bilmeyeni adamdan saymazlar, bilesin. Üstelik de, bir Cumhuriyet kâtibinin avradısın bugüne bugün, unutmaaa. De bakalım" demişti de, okuma yazma kurslarına gitmiştim akşamları. Ama gel sor, nerde o kafa bende. Bilmez gibi... Ne elime bir iş yakışır, ne bendeki bu kafa

bir şey bulgulayabilir, bilmem mi... Yakışmaz ulan eşşek kafalı Sultan, senin eline bir iş yakışmaz. Şu çevgen gibi ellerle oya moya mı olabilirmiş be?.. Baksana şu ellere, iğne miğne mi tutabilir ki şu çalı gibi parmaklar? Bilmez gibi... De bakalım, bu yaşa geldin, sığır gütmek, davar gütmek, buzağının elinden alıp inek sağmak, bir de herifin altına yamak sığır gibi, bilebildiklerinin topu bunlar işte, yalan mı? Bu yaşa geldin de, bir gün olsun şöyle avrat gibi bir avratlığım bildin mi heç kıız? Avrat gibi bir avrat olabildin mi ki? Uy uy uyuyuyuy... Vardın, gidiyorsun işte... Çocuk beledin, bok yıkadın, çul tokaçladın, evrağaç tıkırdattın sacın üstünde, doldurdun dünyanı, tamam, gidiyorsun işte. Bu ur seni iflah etmez gayri. Uy uy uyuyuyuy...

Nereye gitti bu domuz avrat be? Çocukları kaptı da nereye gitti acep bu domuz gelin, kıız? Adam da evde yalnızdı der mi ki? Boyun devrilsin inşallah. Devrilmez bağrına yatsın. Uy uyuyuyuy... O ne, o? Altımdaki çul mu ıslandı ne? Gene kan boşandı demek. Bu kadar kan nerden gelir yarabbi? Tabanının altını yaladığım, nerden gelir kaşık kadar avrattan bu kadar kan? Hele hele?.. Su mu, dedin?.. Vay vay vay, su mu basmış kız evin tabanını? Vay gözü çıkasıca, cılk çamura bulandı elim. Evlâtsız bağrına yatasın inşallah domuz gelin. Akşama ben de bunu sordurmazsam sana ulan mundar avrat.

"Kız Elifff, boyu devrilesice, nerelerdesin? Cılk suya kestim kız. Gel hele, gel. Gel hele, benim maral gelinim. Benim cerenim, gel hele, gel anam, gel de bak bir, anan su içinde kaldı!.."

Şehre göçtüğümüz yıldı yaa... Kırk mıydı, elli miydi, neydi?.. Tıpkı böyle, yağmış babam yağmıştı yaaa... Hani, sabahlara dek çömelmiş kalmıştık setin üstünde. Millet bir birikmişti ki üstüne, başına çul geçiren suyun kıyıcığına çökmüş, çöp diker dururdu, ha su yükselecek de çöpü yutacak mı diyerekten. Irmak da bir ırmak olmuş breh breh, bir umman say. Bir kıyısından karşı kıyısı zor görülür. Çamur gibi ki... Kıpkızıl kan. Portakal bahçelerini falan, doldurmuş, sökmüş sökmüş götürmüş. Yukarlardan bulduklarını da sürükler sürükler getirir. Kocaman kocaman çam kütükleri, kabukları, kozalakları, pürleri... İt ölüsü, at ölüsü... Bir de hırslı... Amanın... gümbür gümbür gümülder. Sudan, o gün bugündür işte, korkarım ben anam. Karşısında ne dayanabilir-

miş ki meğer suyun?.. Yaa... Setin kıyıcığına çömelmiştik, elhamlar, kulûfallahılar ağzımızda, çöpler suda boğuldukça, hele bir çöp daha. Suyun yükselmesi bir dursa. Milletin bir kısmı da dağılmış, köstebek deliklerini gözler. Gözler ki set patlamaya. Ah boyun devrilsin emi herif, ne deyim ki sana, o kadar yalvardım, heç olmazsa sandığımla dikiş makinamı Merzuk beylerin evine taşıyak diye. Adam, bilirmiş ırmağın ne afat olduğunu da, evin altını taştan yaptırmış ve de üstüne de bir kat çıkarmış. Dedim o kadar, adamın evi iki katlı, taştan, hem kolay kolay yıkılmaz, hem de su altına girse, üstüne girebilemez. N'olur, dikiş makinamla sandığımı evlerinin bir köşeciğine koyak heç olmazsa. Boyun kırar mı? Candarma olaraktan köy yerde kumandanlık kolay tabii. Laf dinler mi?.. Bir de hayın karanlık. Setin üstü mahşer. Kız kızan, çoluk çocuk, herif avrat birikmiş setin üstüne. Kimi dua okur Allah Allah diyerekten, kimi ağlar, kimi çığrışır. Bakarsın bir haber gelir şehirden yana, Çakıt da taşmış, üç metre sel geliyormuş diyerekten. Zaten, yağmur tepeden haşır haşır. Su, olmuş bir azgın yedi başlı ejderha. Bense, şerbeti daha dün içilmiş lohusayım. Binalimi sarmış sarmalamış, bastırmışım bağrıma. Yağmur habire yağar ince ince, sinsi sinsi. Su iliklerimize işlemiş. Gadasını aldığım bebem, tir tir titrer kucağımda. Kimisi şemsiye açmış, kimisi bir çula sarınmış, kimisi cıbıldak sırılsıklam, gözlerimiz tekmil, suyun kıyıcığına diktiğimiz çöplerde. Muştu bekleriz birbirimizden, suyun yükselmesi durdu, su alçalıyor falan diyerekten. Domuz yağmur, tıpkı böyle, yağar babam yağar. Din iman yok. Nuh tufanı sanki bana. Sabaha karşıydı yaa... Artık çöp möp dikecek yer mi kalmış setin eteğinde? Silme bir azgın su. Kızıl mı kızıl, kan gibi. Nasıl da gümbürder kör olasıca.

Uy uyuyuy... Yorgan yatak cıbıldak suya kesti kız. Altım ıslandıkça daha mı çok azar acep bu içimdeki ur? Hıı? Bu içimdeki boz yılan, sevmez mi acep suyu? Uy uyuyuyuy... Kurbağalar da çekti gitti... Kurbağalar vraklasaydı, belkim öfkesi yatıştırdı batasıcanın. Uy uy uyuyuyuy... Hele kız Sultan, muskayı n'aptın muskayı? Tövbe yarabbi, ya erirse şimdi suda? Düzenbaz deyyusun yazdığının bir hayrını mı gördün sanki ya, tövbe... Nereye koymuştun kız? Uy uy uyuyuyuy... al canımı, kurtar beni artık Allahım... Ayağının altını yalayım, ne kötülüğümü gördün, kur-

tar beni... Uy uy uyuyuyuy. Anam anam anam... nereye gitti bu muska, kız?..

"Kız Elifff!.."

Ulan fallik, ulan orospu, ulan domuz gelin, ulan büyücü avrat, boyun devrilsin de, altında kalsın inşallah, emi? Bıraktın gittin beni demek... Büyüledin, gittin cadı, bilmem mi?.. Muska diye yastığımın altına soktuğun... Bildim bildim... Büyü. Ulan Binali, ben de senin, öbür dünyada iki yakana birden sarılmazsam... Ulan avrat budalası herif, adam oldun başıma da, avradınla el birliği edip, beni kurban verdin ha... Bir bir demezsem ulan yaptıklarını. Bunun için mi büyüttüm ulan seni? Beni, böyle su azgınının önüne kurban diye atasın diyerekten mi emzirdim ulan? Hıı? De bakalım... Gözüne dizine dursun inşallah emeklerim, emi? Nasıl da sokulurdun ya koynuma. Hele, tir tir titriyordun da o gece, içime girecekmiş gibi sokuluyordun, unuttun mu?.. Dünya mı vardı gözümde? Aman bebem ıslanmasın, aman gadasını aldığım ıslanmasın diye, alıcı kuş gibin kapaklanmıştım da üstüne, kanatlarımı gerivermiştim. Ah cahil kafam, ah... Bütün dünyayı yel üfürdü, su götürdüydü de, senin kılına dokunamadıydı hiçbir şey. De bakalım şimdi Sultan, ne içinmiş?.. ah akılsız Sultan, ah eşşek kafalı Sultan, ah aptal Sultan... Sabaha karşıydı yaa. Yağmur, habire haşır haşır yağıyordu. Sabaha karşıydı, bir çığlıktır koptu Ahraz'ın evinin ordan: "Set yarıldı, set yarıldı!" Breh breh breh... Bir hücum eder su bizim evlerin üstüne doğru. Kanlı su bir hücum eder. Ne gelirse önüne kapar, hücum eder ki, Allah Allah... Omarım fırladı, evin yanma vardı, suyu göğüsleyecek. Eşyaları kurtaracak. Herkes bir şeyler kapar, setin üstüne yığar. Sandık sepet, yorgan mitil. Çoluk çocuk, çulların altına küme küme girmiş, titrer dururlar. Bir afat ki... Ana baba günü. Baban Omar, fırlar fırlamaz yanımızdan, bağırdım ardından, boş ver herif diye, boş ver, malı batsın... Ama, laf dinler mi ki? Malı batsın ya sonra n'aparız? Suyu göğüsleyecek. Evin çervesinde dolanır durur, sırt verir arkasından. Kapısını, takasını tekrar tekrar tıkar. Ama, sudur, dakkasında dolduruverdi bahçeleri. Set, oldu bir ada. Bahçeler, oldu bir umman. Su, adam boyunu geçti. Ben ciyak ciyak bağırırım habire, "herif herif, malın Allah belasını versin, malı batsın!.." O koca adam, o

koca candarma kumandanı, sesimi alır mı ki? Mal canın yongası oğul, ne bilecen?.. Baban sudaydı Binali, Allah konuşturuverdi seni, "baba" dedin ilk, ağladın, duydum. Koynuma koynuma sokuldun da "baba," dedin, başladın viyaklamağa. Gadasını aldığım, sen "baba" diye çığırdın ama, duymadı ki baban. Setin üstüne çöktük bir, ama ne çöktük ya... Yağmur kaç gün haşır haşır yağmıştı, bilmem ki... uy uy uyuyuy... Gözün kör olsun boz yılan...

Muska nerde kız muska? Nereye sokmuştu ki? Büyücü avradın muskası nerde acep? Of offf, bu boz yılan yedi, yedi de bitiremedi beni. İnsan, ne tükenmezmiş meğer... Uy uy uyuyuyuy... Şurda olacaktı, yok. Yok, yok. Kör şeytan kör gözüne lanet... Hangi deliğe girdi batasıca. Altımdaki çul da suya kesti. Erimeseydi bari. Büyü erir biterse, büyülenen de biter derler. Muskaysa ya cidden? Nereye girdi acep? Uy uy uyuyuyuy...

"Kız Elifff!.."

Beni, böyle su azgınının önüne kurban olarak atasın diye mi büyüttüm ulan seni Binali?.. Nerden bilecen, Sultan avrat seni nasıl büyüttü. Nelere katlandı da, bu hallara getirdi. Ah kafasız Sultan, ah aptal Sultan. Nerden bilecek akılsız... Koca Omarımı evle birlikte yedi yuttu da, hırsı birden dindiydi azgının, yatağına çekildi gittiydi. Çamurun, milin içinde bir başımıza kaldıydık, çaresiz. Umudum köydeydi. Ama gel gör ki, köy nere, şehir nere. Sonracığıma, bir öğrendim. Omarım suyla boğuşa cebelleşe uçup giderkene, babam da sıcak yatağında ölmemiş mi meğer. Babam ölmüş, dört avrattan, sekizi erkek on iki çocuğun on biri, kardaşlarım, bir üşüşmüşler ki malın paranın üstüne, Sultan da yaşıyor mu dememişler. Yaa, Binali, gadasını aldığım, baban da deden de, aynı gün gittiler, bizi milin ortasında per perişan bırakıp. Nerden bilecen. Nasıl büyüdün de bu hallara geldin? Yaa, bu anan Sultan, neler çekti, nerden bilecen? Bu anan Sultan, büllüğü sağ olsun Binalimin dedi de, evinin yerine ev kurdu gene. Ya...

Kurbağalar mı ötüyor? Hele hele? Kurbağalar vraklıyor mu? Susun. Kız Sultan duydun mu, kurbağalar vraklıyordu. Dinle dinle, bak. Kurbağalar ötüyor. Canım kurbağalar. Ananızım ben. Ötün, ötün. O boz yılanı içimde boğup öldürecem. Bir de muskayı bulsaydım. Yastığın içine sokmuştur belki domuz gelin. Doğ-

rulamıyorum ki... Yüzünü yırtabilsem. Nerde o kuvvet ki? Nerde o kuvvet sende, kız Sultan. Baksana, çömçe gibi kaldın. İçine akan yılan, kuvvet mi kodu sende ki.

Kim seslendi bana? "Kim o!.."

"Kız Elifff!.. Domuz, nerelerdesin?.."

Kim sesledi acep? Bu büyücü avrat da yok ki ortalıkta, çıka baka. Dinle hele. Ne diyor? Anaaa!.. Set mi yarılmış? Set mi yarılmış dedi, dışarda koşan herif kız?.. Anaaa!..

"Kız!.. Kız Elifff!.. Ulan büyücü geliiin, boyun devrilsin inşallah, senin, emiii! Büyün tutmadı da, azgın selin önüne beni kurban mı attın ulan gâvur avrat?.."

Kurbağalar, kurbağalar... Set yarılmış, duydunuz mu? Omarım, benim yiğit Omarım, duydun mu, set yarılmış? Benim candarma kumandanı Omarım, set yarılmış, set!.. Binali, boyun devrilsin, duymadın mı, set yarılmış diyorlar!.. Gözünün pınarı kuruyasıca yağmur, duymadın mı sanki, baksana set yarılmış!.. Hem muska erimiş, hem set yarılmış!.. Gözünüz çıksın hepinizin emi!..

"Binaliii!.. Büyücü avradın, gâvur avradın kodu gitti beni Binaliii!.. Set yarılmış Binaliii, Binaliii!.. Set yarılmış Binaliii!.."

1974 • Can Parası

Fakir Baykurt
(Akçaköy/Burdur, 15 Haziran 1929 - Essen/Almanya, 11 Ekim 1999)

Öykü Kitapları: *Çilli* (1955), *Efendilik Savaşı* (1959), *Karın Ağrısı* (1961), *Cüce Muhammet* (1964), *Anadolu Garajı* (1970), *On Binlerce Kağnı* (1971), *Can Parası* (1973, Sait Faik Hikâye Armağanı), *İçerdeki Oğul* (1974), *Sınırdaki Ölü* (1975), *Gece Vardiyası* (1982, Alman Endüstri Birliği Yazın Ödülü), *Barış Çöreği* (1982) *Duisburg Treni* (1986), *Bizim İnce Kızlar* (1993), *Telli Yol* (1998).

Can Parası

Koca Sadullah, bir hayırsız evde gelin olan kızını sırtına aldı, ıh pıh ederek hanın merdivenlerinden ağır ağır indi. "Allah canımı alsa da gebersem!" dedi içinden. Hancıdan, handaki birkaç müşteriden utanıyor. Dışından bir şey demedi. Bıkmıştı artık. Canı iyice burnunun ucuna gelmişti.

"Çabuk ol, taksi bekliyor!" dedi hancı.

Hasta kızı sırtında, yürüyebildiği kadar yürüdü.

Taksi kaldırımın kıyısına yanaşmış. Belki Adanalı, belki Ankaralı şoför, kalkıp kapıyı açsam mı diye düşündü, vazgeçti.

Sadullah, taksinin dibine geldi, indirdi kızını. Başörtüsü sıyrıldı. Örgülü saçları savruldu. Ankara'nın kavurucu rüzgârları esiyor. Bir de dumanlı, pisti havası. Kızının gözleri kapanmış, açılmıyor. Bir eliyle göğüslerinin altından kavrayıp tuttu. Yumuşak memelerine değdi eli. Boşalmışlar temelli. "Aah kızıım!" dedi içinden. Göynüdü, ağlayacak oldu. "Ne karaymış şu alnıyın yazısı senin beee! Ne gelinliyin tadını bildin, ne kızlıyın!" Kucakladı kızını. "Bizim yıkılası evde bile yoksulluktan başka bir şey görmedin!" Bir eliyle taksinin kapısını açmaya çalıştı. Özenle uğraştı, ama olmadı. Şoföre baktı. Şoför lütfen uzanıp kolu çevirdi içerden. Güç halle kızını arka kanepeye uzattı, başını düzenlice yerleştirdi. Sonra gidip, hancıyla konuştu:

"Gözünü seveyim Mustafendi!" dedi. "Bizim otobüsün şofö-

rüne demeyi unutma! Eğer ki Nevşehir'de Bakkal Hamdi'ye söylerse, o da bizim köylülere söyler. Kuşun kanadıyla yetiştirsinler belgeyi! Senin hanın adresini ver, alıp getirsinler, gözünü seveyim!"

Dönüp geldi taksiye: "Çek bakalım!" dedi.

"Hangi hastaneye baba?"

"Hacettepe Hastanesine oğlum.."

Nevşehir'in Gölgeli köyündendi. Adı Sadullah Yakar. En az yetmişlik var. Taksinin ardında, kızının başını koluna almış, sallana sallana gidiyor. Hergele Alanı'ndan, eğri büğrü sokaklardan, dükkânların önündeki sandıklardan, boş meyve kasalarından, arabalardan yol bulup geçmek büyük sorun. Kızının alnı ter dolu gibi sağ eliyle bir sıyırdı, saçlarını düzledi. Başörtüsünü yeniden bağladı. "Çok çektin melek Cemilem çooook!" dedi içinden. Kızının yeşil gözlerine baktı, kapalıydı; ağlayacak oldu. "Cenaballah bütün derdi sana vermiş ay kızım! Onca varsıl dürzü var, onları koymuş da arayıp seçip seni görmüş ay babacım!"

Anlamadığı bir başağrısıydı kızındaki. Cemile, "Baba başım, baba beynim!" diyor, başka demiyor.

"Nevşehir'deki doktorlar acemi çaylak heralım! Bir de dediler ki, burdaki hastanenin âleti, şusu busu yok! En çok âlet Türkiye'de Hacettepe Hastanesinde var. Amerika yollamış armağan!"

Taksi, ana yola çıktı. Birden sıra dağlar gibi yükselen yapıların önüne geldi. Dağlardan da yüksek, sıra sıra yapıların önüne.

"Hangi klinik baba?" Sordu şoför.

Sadullah bir şey anlamadı. Elini kulağının ardına koyup eğildi: "Ne buyurdun efendiii?"

Şoför frene bastı, önlerinde yükselen bir dünya yapıyı gösterdi: "Hangisi bunların?" dedi ellerini açarak, hem de bağırarak.

Cam cam cam! Ak, gök, siyah mermer! Ankara taşı, Çankırı taşı, Hacıbektaş taşı! Beton beton beton! Dozerleri getirip dayamışlar, eski çürük çarık evleri, okulları, kahveleri, dükkânları yıkmışlar, tekniğin ve devletin büyük olanaklarıyla bunları yapmışlar. Şoför soruyor:

"Çok yapı var, hangisi?"

"Ameliyat, ameliyat oğlum.."

"Ameliyat ama, hangisinde?"

"Ucuz birini istiyorum yani.."

Ekledi: "Çok ucuz birini istiyorum!"

Gülecek oldu şoför: "Bu gördüklerinin hepsi ayrı bir hastalık içindir. Kızının hastalığı ne?"

"Haa! Kızımın hastalığını mı soruyorsun, ur diyorlar. Sinir diyorlar. Ne olduğunu kendim de bilemiyorum oğlum! Ama hastalık bunun kafasında! Çok acı çekiyor.."

Şoför, Şaban Şefai Kliniği'nin önünde bıraktı Sadullah'la Cemile'yi. On liralarını aldı, geçip gitti.

Koca Sadullah'ın bir kolu Cemile'nin belinde: "Keşke canımı alsan da bunları göstermeseydin bana gözel Allahım?.." dedi. Çok katlı yapının önünde koyu kurşunumsu bulutlarla kaplı gökyüzüne baktı.

"Ih pıh, pıh pıh!"

Eli kolu tutmuyor, kapalı gözleri açılmıyor kızının. Ardını döndü, çöktü önüne, "Ebiş kızım ebiş!" dedi. Ebiştirdi sırtına: Sonra güçlükle doğrulup kalktı.

"Hayırsız çıktı kocası, ne yapayım!" dedi. "Ulan öpöz karın işte! Ne olurdu kendin baktırsan doktorlara, temelli yıkıvermesen benim gibi bir aksakalın üstüne! Dürzünün oğlu, iyi zamanı iyi de, hasta olunca kötü mü? Ben mi hasta ettim, bu eksik etek benim evde mi hastalandı ulan eşşeğin kunladığı? Cenaballahın bir verimidir hastalık ulan kara dinli sıpa!"

İki üç adım yürüdü, kapıya vardı. Çok işlek bir kapıydı. Göğüslerine kitaplarını bastırmış, saçları, etekleri savrulan kızlar, uzun saçlı, bıyıklı oğlanlar girip çıkıyordu. Yeniden, "Dürzünün oğlu!" dedi içinden. Güç belâ içeri girdi. Ama üç adım sonra bir işgören gelip durdurdu:

"Babam nedir bu dalış? Randevun var mı?"

Hiçbir şey anlamadı Sadullah. "Avrat sattığımın şehirleri!" Bir başka ülkeden gelmiş gibi baktı işgörenin yüzüne.

"Muayene mi ettireceksin? Doktorun haberi var mı?"

Gene anlamadı. "Kızımın başında yani! Ur!" dedi

"Sen," dedi işgören, "bu kapıdan değil, aşşa kapıdan gir bakalım! Orda poliklinik var, beş lira ver, sıra al, muayene ettir, kurtar kızını, haydi!"

Yalnız "aşşa kapı"yı anladı. Ama onun da nerde olduğunu

ne bilsin? Cemile sırtında, dikilip kaldı. Bakındı dört yanına. "Çıkayım mı burdan? Başka yere gideyim mi? Ama nere gideyim? Açıkça bir anlat bana efendi oğlum!"

İşgören, tuttu kolundan, camın dibine getirdi:

"Bak!" dedi. "Burdan çık! Yürüye yürüye in şu yoldan! Bak, insanlar girip çıkıyor, görüyor musun, kalabalık? O kapıdan gir, sıra al! Bekle, sıran gelince muayene ettir. Daha sonra ne olacağını doktor sana söyler. Haydi, boş yere kalabalık etme buraları!"

"Hacettepe Hastanesi ora mı?"

Güldü işgören: "Ora, bura her yer Hacettepe! Hangisini soruyorsun? Sen dediğim kapıya git, orda anlatırlar. Haydi yürü! Allah işini rasgetirsin!"

Başını döndürüp baktı işgörene: "Allah senden de çok razı olsun efendi yavrum!" dedi.

Ih pıh, ıh pıh yürüdü. Epey vardı iki yapının arası. Bereket inişti. Ama yokuş olsa da yürüyecekti. Yürüdü, gene kalabalık bir kapıya geldi. Kimi elinde kâğıt, kimi şişe, kimi çocuğunu kucaklamış. Kimsenin sırtında kızı yok kendininki gibi. Ih pıh yürüdü. Bir iki kişi yol açtı. Bir bayan elindeki kâğıtları sallayıp bağırdı: "Yol açın! Yol açın, geçsin aksakal!"

Sadullah Yakar, ağır ağır geçti camlı kapıdan.

İçi insan dolu bir koridora girdi. Sıralar, kanepeler hasta doluydu. Kapı önleri, cam dipleri, duvar dipleri dolu. Cemile sırtında, bir iki adım yürüdü ortaya. Sonra duvarın dibine vardı. Çökerek indirdi kızını. Kapılar açılıp kapandıkça dışarların rüzgârı içerlere geliyor. Gene de pisti koridorun havası.

"Gölgeli köyünün başındaki dağ.. Dağa giden yoldaki Şeker Pınarı.." Birden o pınarı düşündü Cemile. Sonra yayla. Yaylada babasının yaktığı ateş. Közleşmiş. İçinde balıklar oynayan küçük göl.. Birazcık şenlikli günleri yaşamının.. "Bir iy'olsam, bağlara gitsem hiç olmazsa!" Balıktan bağa atladı. Sonra köyde, el elinde kalan kızlarını düşündü. Biri üçünde, biri beşinde. Acep nineleri erip yetebiliyor mu? Sonra beyni çok acıdı. Tepesinin tası fırlayacak, içinde ne kalmışsa uçup gidecek gibi oldu. "Anacağım, yavrularım! Kömür gözlü körpelerim!" dedi. Küçüğünü de, büyüğünü de seviyordu. "Ben ölceğim, siz el eline kalacaksınız kömür gözlü yavrularım!"

Sadullah Yakar, duvarın dibine çöktü. Kızını de çökertti usulca. Cemile, öyle duramadı, oturdu. Kollarını yere koydu, devrildi hemen: "Aaaah! Vara iy'olaydım da, kaynanam gene kötü olaydı!" dedi içinden.

Koca Sadullah: "Görüyor musun, deryanın ortasında kaldık, yüzme bilmiyoruz! Kime gidip bir şey sorarım şimdi?" dedi. Bir erkek aradı. "Sen otur burda Cemile!" dedi. Üç adım gitti. "Az beri baksana efendi!" Gözlüklü, güleç bir gence yaklaştı. Delikanlı, Sadullah'a doğru eğildi: "Bir şey mi soruyorsun babacığım?" dedi, kolundan tutup yürüdü bir adım. Kulakları sağır eden bir uğultu var, konuşmalar anlaşılmıyor.

"İşte bu Cemile çok hasta! Başım başım diyor! Alıp geldik Nevşehir'deki köyden. Şimdi doktora göstereceğiz. Ama hangisi, nerde? Yukarı binada biri dedi, sıra al! Nerde satılır? Kaçadır bir sıra?"

"Valla amca, buraya ilk geliyorum! Ama bir dakika! Soruverelim!" Durdu, "Sen bekle, ben öğrenip geleyim!" Yürüdü. Yüksek daktilo makineleri, saç baş açık, kısa etek, dudakları boya, gözleri yeşil sürme kızların göründüğü bir odaya girdi. "Affedersiniz! Bir şey sormak istiyorum. Burda bir amca var, köylü! Sıra alıp kızını muayene ettirmek istiyor. Acaba nereye başvuracak?"

Kızlardan biri gülümsedi: "Danışmaya!" dedi.

Danışmada karabıyık bir adam oturuyor. Sadullah'la genç, karabıyığa anlattılar. Çatır çatır konuşuyor genç.

Koca Sadullah içinden, "Aferim şu oğlana yahu, dünyada neler var!" dedi. İki üç yere girip çıktılar birlikte. Sonra bir yerden fiş alıp Cemile'nin yanma geldiler. "Sağol efendi, şu yaptığın iyilik bir okka altın! Allah babana anana şefaat yazsın!"

Genç, "Estağfurullah amca, rica ederim, bir şey değil!" diyerek, sıkılarak ayrıldı, kendi sırasına gitti.

Kızının yanma çöktü Sadullah: "Biraz beklememiz gerekiyor Cemilem!" dedi. Dermanı azalmıştı. "Ulan hayvandan ayırdımız yok sözüm yabana!" dedi içinden. "Dağ gibi yapılar sana baksın, sen dağ gibi yapılara bak! Maldan hiç ayırdın yok adamım Sadullah Yakar!"

Cemile inliyor. "Başım babaa!" dedi bir ara. Sonra gene in-

ledi. İri dudak, sarı saç, yeşil göz, güzel bir şeydi evlenmeden. Evlendi, daha da güzellendi. Öyle gelir Sadullah'a.

"Ama bu hastalık çıkınca bemberbat oldu ilik gibi kız! Çirkinleşti ki zor bakılır yüzüne! Kirli bir hal aldı derisi. En güzel yeri ağzı buruştu. Dişleri paslandı. Terleyip terleyip kokuyor. Kocası olacak eşşek, emdi emdi bitirdi güzelliğini, şimdi iğreniyor!" Bekledi orda duvarın dibinde. "Bir hap verseler, iyileşiverse! İyileşmezse ne olur hali köy yerinde? Yaylamız var, gölümüz var, bağlarımız.. Ama hem irezil, hem dedikoduludur köyümüz Gölgeli! Yüzgeç değiliz kalkıp şehirlere gidelim. Bir gün idare edemeyiz. Bir kuşak parayla geliyorsun, hanlara, tomafillere yetmiyor! Ne yeyip ne içeceksin? Bebe beşik neyle büyüyecek? Parasız bir şey yok! Allahın suyu bile parasız değil!"

İki bayan, bir bay, herhalde üçü de doktor, ortalığı rüzgârlandırarak geçti. Sert sert basıyorlar. Çizmeleri olsa subaydılar. Hoş kokular sürünmüşler. Kokuları savruldu. Cemile inledi, bakmadılar. "Göğsü acıma dolu bir kadın doktor olacak. Şöyle kendi ana babası yoksulluktan çekmiş, bizim bu durumları görünce yüreği kanayacak; diyecek: Çabuk olun, çabuk! Çabuk alın Cemile hanımı yukarı! Benim odaya! Kendim muayene edeceğim! Keskin haplar vereceğim, dakikada iy'olacak! Yani böyle bir kadın doktor olmalı, kurtarmalı Cemile'yi!" Başını tavana kaldırdı, "cık" etti. "Böyle şeyler masallarda olur, Türkiye'de olmaz!" Elini vurdu dizine. "Koca Sadullah!" dedi kendine. "Kocadın gittin, kurtulmadın irezillikten! Vur sırtına Cemile'yi götür geri, at evinin köşesine! Git dağlardan bal getir, yedir kaşık kaşık! Ölürse ocayın başında ölsün, buralarda ölmesin!" dedi. Elini bir daha vurdu dizine.

Öğle geçiyordu, çağırdılar. Bir yanından Sadullah, bir yanından hizmetli, koltuklayıp götürdüler Cemile'yi. Kapıdan içeri girince birden, "İşte âletler burda!" dedi, sevindi, güven duydu. İyimser bir hava doldu göğsüne. Genişçe bir yerdi. Bir bayan var, doktor. Ak giysiler içinde başka bir bayan var, karayağız, güzel, o da doktor. Üç dört hemşire var, üç erkek doktor var. Ne kadar temizler. Her birinin önünde birer hasta, orasını burasını inceleyip duruyorlar. Kimini göğsünden, kimini sırtından dinleyerek, öksürterek, sorarak, yazarak "muayene" ediyorlar.

Cemile, karayağız bayana düştü.

"Allahım, haydi göster artık adaletini! Tâ Ayfon, Alaşehir dağlarına gittim Ulusal Savaş'ta! İki yıl Yunan'a kurşun sıktım, yaralandım, ama kaleme gelir bir iyiliğini görmedim senin ve devletin! Şimdi son demimde ufacık bir iyilik eyle, kızımı kurtar! Bak ufacık bir iyilik istiyorum, onu da kendim için istemiyorum!" İçinin bütün iyiliklerini yüzünden, gözlerinde toplayıp baktı bayan doktorun yüzüne. "Tâ Nevşehir'in Gölgeli köyünden geldik hanım kızım! Çok uzaklardanız! Gölgeli, şosaya sekiz saat! Nevşehir'in doktorları bilemedi. Âletleri yokmuş. Sen dikkatle bak hatun kızım! Cemilem, önce Allaha, sonra senin gözel ellerine, âletlerine emanet! Haydi hanım kızım!"

"Çok konuşmasana baba! Adı ne?"

Bayan doktor soruyor. Sinirliydi.

Cemile bir inledi, elini başına götürdü, bir daha inledi, bir şey demedi. Yayladaki balıklı göl geldi gözünün önüne.

"Adı soyadı ne hastanın?"

Sadullah, adını soyadını söyledi kızının.

Yazdı bayan doktor. "Doğumu kaç?"

Söyledi usulca. Yazdı doktor.

"Memleketi nere?"

Yeniden söyledi.

"Anlat bakalım, nedir şikâyeti?"

Nalla mıhın arasında gibi sıkıldı Koca Sadullah: "Bunun başında bir şey var, ur dedi Nevşehir'deki doktorlar. Âletleri yokmuş. Kendileri de acemi çaylaktı obalları boynuna! Epey paramızı aldılar, ama bilemediler! Getirdik buraya! Boyuna inliyor benim bu kız! Anam anam anam çağırıyor durmadan.."

"Âletleri yokmuş da nasıl bilmişler uru? Yatır bakalım şuraya! Fikriye Hemşire! Yardım et! Yatırın Cemile hanımı.."

Cemile'yi yatırdılar. Eline koluna kordon bağladılar. Bir teli saçında başında gezdirmeye başladılar.

Koca Sadullah titriyor, boyuna da söyleniyor. Allahla konuşuyor. Kara bahtına, ezik yaşamına atıp tutuyor.

Bayan doktor, "Esat abi! Biraz gelir misin?" dedi, erkek doktorlardan birini çağırdı. Doktor Esat Çetin geldi, "E-G Test" dedi, "Anju" dedi. Konuştular aralarında. Fısıldaştılar. Sonra

Koca Sadullah'a dönüp: "Cemile senin neyin olur baba?" diye sordular.

"(Neyim mi olur? Kızım dedim ya! Bunu kaç kez söyleyeceğim size? Kulağınızı iyi açın, Cemile benim kızım!)"

"Kızım!" dedi usulca.

Bayan doktor, tepeden tırnağa süzdü Koca Sadullah'ı. Sabrını topladı:

"Bak baba! Zor bir durumla karşı karşıyayız. Sen karşı karşıyasın! Biz sana yardım etmek istiyoruz.." Esat abi dediği doktora baktı: "Cemile hanımın yatması lâzım. Tetkikleri yapılacak. Filmleri çekilecek.." Koca Sadullah'a döndü: "Anlıyor musun? Sonra biz aramızda konuşacağız. Belki ameliyat gerekecek; yapacağız. Ayakta olmaz. Mutlaka yatması gerek. Bunun için senin para yatırman gerek. Yani çok para lâzım bu işe. Parasız olabilir mi? Ne kadarı olabilir? Bunu da düşündük. Gene de düşüneceğiz. Belki bir kısmını bizim Döner Sermaye'den karşılayabiliriz. Ama bir kısmını senin yatırman gerek. Aslına bakarsan 5.000, ama sen 3.000 yatır, ötesini biz kolay edelim. Durum budur babacığım!"

Bayan doktorun söylediklerini anlamaya çalıştı. Hepsini bir bir tekrarlamak istedi kafasında; yapamadı. Yalnız "Beş bin gerek, ama sen üç bin yatır.." sözlerini toplayabildi. "Nevşehir doktorlarına çok yolunduk. Elde avuçta bir şey kalmadı.." Birden, başka bir şey anımsadı: "Köye haber saldım, belge yaptırıyorum! Kendim yaptırıp getirecektim, muhtar pazara gitmiş. Kız da durmadı. Akşama sabaha gelir.. Biz Nevşehir Hanı'nda kalıyoruz. Otobüsün şoförü getirecek! Mustafendi biliyor, kendisine anlattık..."

Bayan doktor alnını kırıştırdı:

"Öyle belgeyle filân olmaz baba! Para.. Burda Döner Sermaye var, oraya yatıracaksın! Âmirlerimiz böyle emir veriyor. Burda bizler kendi başımıza değiliz. Belgeyle olmaz."

Bazı ilkeler, tâ çocukluğunda kafasına çakılmıştı Koca Sadullah'ın. Okumuşun önünde biraz yalvarırsan, ağlar acınırsan, işin görülür. Yanık yanık yalvarmaya başladı:

"Gözel başlarınız ağrımasın! Evinizin bulunduğu tepelere keder uğramasın! Allah sizin hiçbirinize evlât acısı göstermesin!

Her tuttuğunuz altın olsun! Allahım size daha çok kazandırsın!"

Bayan doktor, anlamsız anlamsız bakıyor. Sadullah hafif duraklayınca, "Şimdi beni bir daha dinle baba! Cemile'yi hana götür, üç bini bulunca getir, tamam mı? Ama sakın gecikme! Kızının durumu önemli!" Sonra hemşireye göz etti. Hemşire gelip Cemile'nin koluna yapıştı.

"Hap! Bir hap da mı vermeyeceksin?"

"Haap? Dur yazayım? İğne yazsam iyi ama handa kime yaptıracaksın? Hap yazayım, tok karma günde üçer tane, su ile yutsun.."

Reçeteyi yazdı çabuk çabuk, fazla bekletmedi, verdi eline, öteki hastaya geçti.

Koca Sadullah'la kızı Cemile, kaş göz arasında, kendilerini dışarda buldu. Çöktüler duvarın dibine. Bir uzun süre geçti. Cemile inliyor. Sadullah, gelip geçen her ak gömlekliden medet umuyor. Etti edemedi, birini ikisini durdurup yalvardı: "Gözel başlarınız ağrımasın! Evinizin bulunduğu tepelere keder uğramasın! Üç bin lirayı biz şimdi nerden bulalım? Elinizi vicdanınıza koyun!" dedi. Kimi dinledi, kimi dinlemedi. Dinleyenin de elinden bir şey gelmiyormuş. Başlarında âmirleri varmış. Âmirleri böyle emir veriyormuş. Türkiye'de hastanelerde kural böyleymiş. "Git sen bu parayı bul en iyisi!" deyip kestiler.

Koridordaki hastalar dağılıp gidinceye kadar oturdu baba kız. Doktorlar işlerini bitirmişti. Birer ikişer yemeğe çıkıyorlar. Bayan doktorla Esat abi dediği, baktılar Cemile'yle Sadullah hâlâ orda; çok üzüldüler. "Boşuna bekliyorsun baba! Bir an önce üç bini bul! Maalesef başka çözüm yok!" dedi Esat abi olanı. Bayan doktor acımalı boynunu büktü: "Öyle! Başka hiçbir çözüm yok!"

İnleyerek, "Heey kocaman pabuçlu Allah!" dedi Koca Sadullah. Kollarından tuttu Cemile'yi. Kaldırıp duvara dayadı. Sonra güç halle önüne dolanıp çöktü, sırtına bindirdi. "Ay kızım, ne günahların vardı bu kadar da, Allah sana bunca derdi verdi? Senin ne günahın vardı, benim ne günahım vardı? Gördün ya, nasıl kaldık denizlerin ortasında kolsuz kanatsız, hemi de dalsız! Hiç durmayıp çile çeksinler diye mi yarattın ay Allahım bizi?"

Allahla konuşmasını sürdürdü. "Günah sayma söylediklerimi! Günah sayıp künyemin önüne yazma! Hiç şöyle candan tutup kul yerine koymadın beni! İşte durumum ortada.."

Sonra ağır ağır yürüdü, çıktı dışarı. Taksi tutacak gene. Başka ne yapsın? "Ödüncün ömrü üç gündür!" Kuşağındaki para biraz daha küçülecek. "Küçülürse küçülsün!" Sırtında götüremez. Burda kalamaz!

İyi kötü Nevşehir Hanı'na varacak bir. Varıp Mustafendi'ye danışacak. Bakalım ne diyecekti bu duruma? Kaldırımın üstünde durdu. İndirdi Cemile'yi. Koluna aldı. Kendilerine taksi bulabilecek bir adam evlâdı beklemeye başladı. "Bir helâl süt emmiş çıkar da yardım eder inşallah!" dedi.

Çok bekledi. Neden sonra bir taksinin içindeyken, kızıyla birlikte arka kanepeye oturmuştu gene. "Bereket şoförler iyi! Gideceğin yeri söyledin mi, götürüyorlar! Eski giysilerimize tamahlanıp soymaya götürmüyorlar..."

Mustafendi, pidenin arasına köfte ile soğan koydurmuş, karnını doyuruyor. Taksi durdu. Arka kapıdan Koca Sadullah'la kızı indi. Mustafendi tâ içerden gördü kederli gelişlerini. Gene çömelip sırtına alıyor yaşlı adam kızını. "Ulan dünyada ne eşşekler ve eşşoğlu eşşekler var? Nerede, ne bok yiyor acaba bunun kocası? Valla aşkolsun!" Sonra biraz pide, biraz köfte, biraz da öldürülmüş soğan tepti ağzına, "Dünyada.. yani" dedi, çiğneyip yuttu.

Koca Sadullah, Cemile sırtında geldi.

Mustafendi, ona kızı burda perişan etmemesini, yukarı çıkarıp hemen yatırmasını söyledi. "Yani hemen yatır ki, uyusun muyusun biraz!" dedi.

Koca Sadullah, merdiveni bir bir çıktı Cemile sırtında. Sonra terini suyunu sile sile inip geldi. Bir sandalye alıp çöktü Mustafendi'nin yanına. Anlattı kafasında kalanları. Hem de kederini. Kara bahtıyla ezik yaşamını yeniden söyledi uzun uzun. "Hastanelerin paracı doktorları"na sövdü saydı. Sonra, "Sen benim bu derdime ne diyorsun Mustafendi kardaşlığım? Valla bir umudum sendedir! Tâ hastanedeyken, seni aklıma koydum, dönüp geldim! Bana hemen bir çözüm söyle, gözünü seveyim!" dedi.

"Otur bir çay iç! Ben biraz düşüneyim..." dedi Mustafendi. Yekten, "Olmaz!" demedi. Önündeki eti, pideyi pakladı. Bir çay, bir kahve söyledi. "Yahu! Öyle akılsız köylü milletisiniz ki! Yani nasıl anlatayım Sadullah Ağa! Valla daha yüzyıl ütülseniz, aklınız başınıza gelmeyecek!"

Konu dışı hiçbir şeyi dinlemiyor Koca Sadullah. Konu hakkında söyleyeceklerine sıra gelsin diye hancının tıraşlarını dinler göründü.

"Şimdi sen Nevşehirli değil de, İçelli olacaktın bak! Çünkü İçel'in bir milletvekili var, dozer! Açmadığı kapı yok hastanelerde, hükümette! Senin ona gitmen iyi olurdu! Ama İçelli değil, Nevşehirlisin! Burası kötü! Neyse, gene bir çözüm düşüneceğim.."

Mustafendi'nin son cümlesini beğendi Koca Sadullah. İçtenlikle, "Allah ömrünü uzun etsin kardaşlığım!" dedi. "Sen gene bir çözüm düşün! Kulun kurbanın olayım! Yatıp kalkıp dua edeyim!" dedi. Kapandı içine, kendi kendiyle, Allahla konuşmaya başladı:

"Ben senin develerini ürkütmedim, değil mi? Haa ürküttüüüüm! Eveeet! Develerin sırça sürahi yüklüydü. Şangır şungur kırıldılar ürkünce. Çok zarar ettin benim yüzümden. Onun için alın çatıma bu kara yazıları yazdın! Bunca çileyi verdin! Kendim onca yıl harpten darpten, yoksulluktan gülmediğim gibi, çoluk çocuğumu da rezil ettin! Şu bizim köydeki Pambuk Arife bak: Mal desen onda, servet desen onda! Her hafta üç kilo et yer! Hiçbir gün hastalanmaz dürzü! Ne karısı, ne kızı, ne kendi! Biz desen, hani et, hani süt? Memesine varıverecek üç koyun bile vermedin! Ben sana ne yaptım da bu kadar haksızlığı uygun gördün a tosun Allahım?"

Döndü hancı Mustafendi'ye:

"O dediğin vekil yoksul halinden bilir mi?"

Hancı elini salladı: "Oh'hoooo! Hem nasıl? Herif öncelikle ve özellikle yoksul babası! Hem de ekmeğinin düşmanı! Şimdi böyle adam yok! Sana yalan gelir. Evinde yirmi kattan fazla yatak var! Partiden attılar, adaylığını bağımsız koydu, gene seçildi! Ünü bütün Türkiye'yi tutmuş! Hem de gerçekten dozer, açmadığı kapı yok! Aah, İçelli olacaktın, Nevşehirlisin!"

Durup biraz düşündü hancı:

"Fakat çözümünü bulacağım!" dedi. "Akşam olunca evine telefon edip seni İçelli göstereceğim! İçel'in Kargalı köyünden olacaksın! Hane hane bilecek değil ya Kargalı'yı! Neyse, hele biraz daha düşüneyim!" Durdu: "Daha olmadı, eskiden Nevşehirliydik yenileyin İçel'e göçtük! dersin. Açarım telefon, Beyefendi, burda bir hemşerin var; hasta getirmiş, zatını görmek istiyor! Ben, Nevşehir Hanı'nın sahibi Mustafa Alyanak! Benimki elçilik efendim. Ben zatının namını çok duydum gerçi, amma teşerrüf etmedik. Bu hemşerin seni nerde görsün efendim? Mutlaka bir cevap istiyorum efendim derim! Korkacak mıyım? Kafayı işletmemiz lâzım!" Baktı, tam bu sırada Koca Sadullah'ın ayağındaki yırtık pabucu gördü. Sol ayak başparmağı fırlamış dışarı! Paça, diz yama içinde: "Ulan amma pis şeylersiniz!" diyecek oldu, vazgeçti. "Yahu! İnsan kalkıp Nevşehir'den Ankara'ya gelirken bir yeni pabuç bulup giyemez mi? Bir yeni pantolon takamaz mı kıçına! Bir ceket uyduramaz mı? Yani bu köylüler adam olmaz! Şimdi bu götle, bu giysiyle kalkıp İçel milletvekilini görmeye gideceksin! Tehhoo! Allah işini rasgetirsin!"

Koca Sadullah içini çekti:

"Bak senden önce ben ne düşündüm Mustafendi! Şimdi ben burdan çıkıp şöyle Hergele Alanı, Samanpazarı bir dolaşayım! Birden tepemde bir kuş peyda olsun! Dolanıp bir kirli çıkı bırakıversin önüme! Polis filân görmeden eğilip alayım çıkıyı. Alıp doğru buraya geleyim. Senle birlikte açıp bakalım içinde üç bin üç yüz lira! Diyeceksin ki, sana üç bin lâzım, o üç yüz ne oluyor? Haa o da benim harçlığım! Eridi kucağımdaki ödünçler. Yani bu yıl çok yolundum. Doktorlar görmüyor ama kocaman pabuçlu Allah görüyor halimi yukardan. Allahımı çok seviyorum Mustafendi! O kadar yara aldım Seferberlik'te, şurda burda, o kadar yoksulluk çektim, öldürmedi beni! Gerçi biraz daha sürüneyim diye öldürmedi belli; ama bu can O'nun, soluk aldığım yeter! En sonunda kızımın başına bu çoru verdi! Fakat bundan da kurtulacak inşallah! Çünkü bana bugüne kadar bir fiske iyilik etmedi. Bu kez edecek. Hem de bütün düşmanlarım görecek köyde! Dertli Cemile, Cemocuuuk! diye ötmeyecek kimse? Üç yaşında tay gibi koşup varacak köye burdan!"

Hancı güldü: "İnşallah!" dedi; gene yırtık pabuçtan fırlayan

başparmağına baktı. "Yoksulluğun ağzına sıçayım!" diye söylendi. "Ve görgüsüzlüğün!."

İçel milletvekilini telefonla dördüncü arayışta buldu. Adam bekârmış. Yatmadan yatmaya gelirmiş evine. Meclis'ten de milletvekili bulmak bir ölüm! Neyse bulundu ya! Kısaca anlattı Mustafendi. "Yarın sabah gelsin!" demiş. Evinin adresini vermiş. Mustafendi düşünüyor: "Bu kılıksız Sadullah nasıl bulacak herifi? Azcık açıkgöz olsa, otobüse binse! Her yere taksi, zaten parası yok, baş olur mu? Karayelin önünde kar gibi eriyor parası.." Başının öz derdiymiş gibi düşünmeyi sürdürdü hancı.

Cemile geceyi inleyerek geçirdi. Babası gitti, açık eczane buldu, ilâcı aldı. Bir küçük şişenin içinde yoğurt getirdi. Kaşık yoktu. Çay kaşığı verdi Mustafendi. Onunla yedirdi kıdım kıdım. Ankara'nın sesbüyültenlerinden, sesdağıtanlarından yarım saat sabah ezanları okundu. Koca Sadullah kalkıp abdes aldı, namaz kıldı. Çok çok dua etti. Kale'nin, Yenidoğan'ın o yanlardaki horozlar öttü.

Hastaların gecesi ne kadar uzundur yarabbim! Mahpuslukta yıl kadar sürdü! Cemile eridi bitti.

Koca Sadullah, Para Fabrikası karşısındaki Ayten Sokağı aradı uzun uzun. Spor Toto gişesinden, fırından, berberden sora sora, ayazda, siste dolana dolana Ayten Sokağa vardı. Bahçe içinde bir evin kapısını çaldı. Olmadı, zilini çaldı. Evet tam orasıydı. İçel milletvekili bir kot pantolon geçirmiş bacağına. Açık yaka, kalınca gömlek giymişti. Elini uzattı: ,

"Buyurbabacığım! Gelbakalım! Demekbizim Kargalı'dansın? Kimlerdensin? Yüzün Solgun Salimgilleri andırıyor. Bu yıl ürün nasıl Kargalı'da? Komşular iyi mi? Vergiler ağır değil mi? Fiyatlar da yükseldi! Bu akıllılar ne bilecek yurt yönetmeyi? Meclis'te kendilerine her gün söylüyorum, fakat sakalım yok, sözüm tutulmuyor! Hastan varmış ha? Nesi var? Gel, şöyle gel! İçeri geç anlat! Ama, çok rica ederim, kısa kes! Çünkü başka işlerim var! Hemen söyle, ne istiyorsan? Lütfen çabuk, babacığım!"

"Allah Allaaaah!" dedi, baktı kaldı Sadullah.

"Çabuk, çabuk!" diye üsteledi İçel milletvekili.

"Kızımı.." dedi, "aldım geldim ama, Hacettepe'nin hastanesine katamadım! Para istiyorlar, biliyor musun? Yahu sayın veki-

lim, üç bin lirayı nerden bulsun bu yoksul Sadullah? Üç bin lira bulacak can kalmış mı Sadullah'ta? Belge yaptıracaktım, muhtarımız olacak akıllı pazara gitmiş! Haber bırakıp geldim, yollayacak ardımdan. Belge kabul değil! diyor Hacettepe'nin doktorları. İlle para! diyorlar. Üç bin lira benim gibi bir yoksuldan dünyada çıkmaz! Kızım Cemile dersen, inleyip yatıyor handa! Han dersen para! Taksi dersen para! Göya güvendik geldik Ankara'ya! Allah bir, Ankara iki dedik! O da bizi yoluyor bak! İşte halimi arzediyorum! Sen bilirsin!"

Masanın başında oturuyor milletvekili. Hemen çekmeceyi açtı. Para mı, yoksa tabanca mı çıkaracak? Kart çıkardı. Önüne ardına yazdı. "Ben bu hıyarlara her zaman diyorum dinletemiyorum! Eğitim bir, sağlık iki! Bunlar parasız olacak! Türkiye'nin yeraltı, yerüstü servetleri sömürtülmeyecek! Çok para var Türkiye'de çok! Senin yaşın kaç? Yetmiş. Kahraman gaziler yurdu kurtardı, ama kendilerini kurtaramadılar. İşte böyle birer ikişer, sidikli heriflere rezil olup duruyorlar. Neyse! Al bu kartı. Erdoğan Bey diye bir doktora yazdım. Ordaki kapıcılara sor. Bul, ona ver. Olabilecek iyiliği senden esirgemesin. Kendisine ayrıca telefon edeceğim. Vakit bulursam çıkar gelirim. Haydi babacığım, bir şey ikram edemedim, kusura bakma! Çabuk git, işin görülsün! Kargalı'daki komşulara da selâm söyle.."

Elindeki kartla sokaktaydı Koca Sadullah.

Kuşkulu kuşkulu, "Allaaaah!.." dedi. "Hey gidi koca Allaaaah! Bundan bari bir hayır çıkarırsın inşallah!"

Kartı evirip çevirerek yürüdü kaldırımdan. Ana caddelerde Ankara ana baba günü. Otobüsler, özel otomobiller, dolmuşlar, resmi arabalar, minibüsler, cipler, GMC'ler, üç dört yıldızlı general arabaları, kırmızı plâkalı bakan arabaları; kimi benzin, kimi mazot yakarak, kokutup tüttürerek, başkentin büyük küçük on binlerce memurunu, subayını evlerinden dairelerine, kışlalarına taşıyor. Baylı bayanlı memurlar, subaylardı taşman. Hepsi maaş alıyordu. Taşı taşı bitecek değildi. Sisin dumanın içinde, "Allaaaah!" çekerek yürüdü Koca Sadullah.

Hanı buldu. Mustafendi, "Sadullah'a bir faydam dokundu!" diye uçuyordu sevincinden. Yeniden taksi çağırdı. Sadullah sırtladı kızını. Ağır ağır indirdi aşağı. Kapıdan çıkardı. Taksinin

arka kanepesine yatırdı. Başını kolunun üstüne aldı, "Sür Hacettepe Hastanesine!" dedi.

Doktor Erdoğan Bey, dün geldiği odanın yanındaki odadaydı. İşgören, aldı kartı, "Sen dur, ben bakayım! Eğer çağırırsa girersin, çağırmazsa sıra alır beklersin! Sana cevap getireceğim!" dedi.

Doktor kartı alıp "cık cık" etti. Kızdı biraz. "Ne yahu bizim bunlardan çektiğimiz? Oturuyorlar oraya, 12.400 lira maaş, üç liraya bir kutu kart, yaz ona, yaz buna; ne âlâ memleket!" Ama sonra geçti öfkesi. "Ulan," dedi kendi kendine, "ne kızıyorsun böyle afur tafur? Yarın senin de işin olur! Açarsın telefonu yıkarsın üstüne! Avrupa'ya gideceğin tutar, pasaportun takılır. Sakin ol!"

Çağırdı Koca Sadullah'ı. Dinledi dünkü öyküyü. "Hımm!" etti. "Demek dün şu yan odada bir kadın doktorla bir bey, yani Esat abi ile bizim Gülseren, üç bin lira dedi ha? Vallahi gene insaflı demişler! Sen şimdi götür Cemile Hanımı, koridorda bekleyin. Ben birkaç yerle ilişki kurayım. Daha aşağı bir paraya olmasının yollarını araştırayım; hatta temelli parasız olursa çok daha iyi! Haydi koridora..."

Kızını alıp dua ede ede çıktı Koca Sadullah. Doktor Erdoğan Bey staj yapıyordu orda. Sıradaki işleri birer ikişer geçiştirdi. Sonra yandaki polikliniğe geçti. Gülseren Hanımla, Başasistan Esat Çetin'le konuştu. Hatırlattı Cemile'nin durumunu, üç bini filân.

"Evet, üç bin dedik! İdarenin genelgesi var. Döner Sermaye baremi öyle biliyorsun!" dedi. Başasistan Esat Çetin.

"Başka hiçbir kolaylık yok mu abicim?"

"Bu işle ne ilgin var senin Erdoğan?"

"Bir arkadaş kart yazmış; kıramam! Bin yılın başında bir işi düşmüş, çok ayıbolur Esat abicim!"

"Öyleyse Dekan Beye kadar bir gideceksin! Yetkisini kullanıp indirim yapacak. Sonra, yoksulluk belgesi isteyeceksin hastadan.."

"Dekan Bey yapar mı yetkisini kullanıp?"

"Onlar yolunu bulur; sen dediğimi yap! Akrabam filan dersin; başka ne yapacaksın!"

"Dekan Beye sen gidiversen Esat abi! Ben biliyorsun biraz sıkılganım!"

"Kız yapılı herif!" dedi Başasistan. "Peki, onu da ben yapayım!" Telefona gitti. Dekan Beyle konuştu, konuyu anlattı kısaca. Cevap aldı. Sonra Koca Sadullah'ı çağırdılar. Adını soyadını, Cemile'ninkini sorup kâğıda yazdılar. Verdiler işgörenin eline. On dakika içinde imzalanıp, onaylanıp geldi.

Doktor Erdoğan Bey anlattı Sadullah'a:

"Bak babacığım! Burası çok büyük bir hastane! Giderleri de büyük! Binalarımızı filân görüyorsun. Hepsi çok katlı. Hepsinde asansör var. Kızın Cemile'ye bakacağız. Gerekirse ameliyat edeceğiz. Bunun için üç bin lira ödeyeceksin. Dekan Beyden kâğıt aldık, şimdilik yarısını yatıracaksın. Yani, 1500... Haydi, hiç vakit geçirme, 1500'ü yatır! Biz de kızını incelemeye alalım! Çekelim filmlerini falan filân! Yapalım kan sayımlarını, lökositini falan filân! Sonra ameliyatına sıra gelsin. Kurtulsun hayırlısıyla. Haydi babacığım! Haa, gidersen, İçel milletvekiline de selâm söyle. Gerçi akşam telefon edeceğim.."

Binip gene bir taksiye, ıh pıh, ıh pıh, geldiler hana.

Mustafendi, artık görür görmez o pabuçtan fırlayan başparmağa bakıyor. "Eh bu kadarı da bir iyilik! 1500'ü de senin bulman gerek! Bulman gerek, ama nasıl? Çok da yoksulsun be birader!" Gene pabuçtan fırlayan parmağı gördü. "Ne yapmalı bilmem ki!" Durdu: "Ulan bir de han parası veremezse! Git gel, herif boyuna taksiye biniyor!" Durup baktı: "Sen en iyisi, gelirken biraz tarla satacaktın! Kuşağına bol para koyup çıkacaktın yola! Hangi devirdeyiz bir düşünsene! İnsan parasız Ankara'ya gelir mi? De bakalım şimdi ne yapacaksın? Yahu, sizin köyünüzde öğretmen yok mu? Ankara'ya parasız gelinmeyeceğini anlatmıyor mu?"

"Bakma gayri!" dedi Koca Sadullah. "İşledik bir kusur!" Sanki köyde satılacak çok tarla, hem de kuşağa katılacak çok para var gibi, "Bakma gayri!" dedi.

"Köye varıp geliver en iyisi! Sabah çıksan öğleye Nevşehir'desin! Ordan bir eşek bulup köye gidersin! Satar savarsın, gece gündüz dönersin! İşinin görülmesi için zorunlu bu! Yapabilir misin?"

"Valla.." dedi Koca Sadullah, yutkundu. "Valla.. Yapabilsem yaparım. Ama nasıl yaparım? Tabii, kanadım yok ki uçayım! Köye varınca hangi tarlayı satayım? Kime satayım? Kimde hazır

para var? Bunlar büyük sorunlar! Öyle büyük sorunlar ki, çıkamam içinden. Yani biz çıkamayız!"

"Öyleyse!." dedi Mustafendi; bağırdı biraz: "Sen kızını bu memlekette tedavi ettiremezsin!."

"Ulusal Savaş gazisi filân diye Kızılay'a başvursam!"

"Torpilin var mı?"

"Var! Hem de çok büyük torpilim var!"

Güvençle sordu Mustafendi: "Kim torpilin?"

"Torpilim Allah!" dedi Koca Sadullah.

Acıyla gülümsemeye çalıştı Mustafendi:

"Allah çok iyi tabii, ama sana adam lâzım!"

"Allahtan başka adamım yok Mustafendi!"

"Olmaz!" dedi, başını sağa sola salladı. "Neyse, otur şöyle! Kız da yatsın yukarda! Gene bir çözüm arayalım.." Gözleri başparmağa takıldı. Ne kötü duruyor: "Ama var mı bir çözüm? Kendin yok diyorsun, yok'la olur mu? Yok'tan yonga bile kopmaz!"

"Doğru.. kopmaz!" dedi Sadullah.

Öğle geçti.. İkindi oldu. Koca Sadullah oturuyor. Cemile yatıyor yukarda. Mustafendi baktı Sadullah'a: "Oturuşun güzel!" dedi. "Ama oturmakta fayda yok!"

"Bana kabahat bulma Mustafendi, 1500 bu! Kimbilir kaç taşın altında? Bu kadar parayı köyde bulamam. Şehirde nasıl bulayım? Eğer bir yol biliyorsan söyle, ona göre hareket edeyim. Hırsızlık et de, edeyim, dükkân soy de, soyayım! Bak bunları da yapayım. Ama şuraya varmadan polis yakalarsa, bunun Cemile'ye ne faydası olabilir? Ben giderim cezaevine, o kalır han odasında. Senin başına belâ! Onun için biz bu işi birlikte düşünelim! Sen beni temelli sığır yerine koyma! Bak ben şunu da düşünüyorum: Biz, bin taksiye, in taksiden derken kuşağımızdaki parayı eritiyoruz. Senin hanın parası da kalmıyor. Onun için bizim bu parayı bulmamız zorunlu! Bulamazsak sonumuz kötü!"

"Öyle!" dedi Mustafendi. "Öyle ya, ne yapalım pekey? Yok mu bir çıkar yolun? Bir tanıdığın, akraban, köyünden göçüp gelmiş, kondularda oturan hısımın yok mu? Nevşehir milletvekillinden filân bir bilişin çıkmaz mı? Oy istemeye gelmediler mi kapma?"

Koca Sadullah, "Söyledim sana; çok büyük bir bilişim var,

o da Allah! Ama hiç yüzünü görmedim, şuramda, kalbimde!" dedi.

"Yani hemen bir çözüm bulman şart Koca Sadullah!" Durdu Mustafendi: "Yoksa kızının beklemeye dayancası yoktur! Olacak şimdi İçel milletvekili gibi birkaç tanıdığın, yani dozer gibi herifler, yapıverecekler işini! Ama yok! Çok zor bir sorun önündesin çok! Bilişlerin olacak, salacaksın zorluklar üstüne, yarım saat içinde dümdüz edecekler ortalığı!"

"Yok öyle bir adamım!" dedi Koca Sadullah. "Acap sen veremez misin bana bu parayı? Çulu çuvalı satıp savsam, ameliyatla kızı kurtardıktan sonra getirip avcuna yüzer yüzer, hatta beş yüz de fazlasıyla teslim etsem! Diyeceksin, bu kadar para var mı sende? Yok! Ama namus sorunu! Oturduğum tüneği satar öderim.."

Mustafendi'nin gözü gene Sadullah'ın parmağına ilişti:

"Sen de beni şurda han işletiyorum diye dolu küplü heriflerden sanma bakalım! Bu hanın, evet biraz geliri vardır, ama dünya kadar da gideri var! Müdüre müfettişe, polise bekçiye, efendime söyleyim, kadına kapıcıya, efendime söyleyim, vergisine algısına, efendime söyleyim, avradın iğnelerine, kızın kotlarına, kolyelerine, Avrupa'da okuyan oğlanın dövizlerine.. Bir dünya giderim var Sadullah Yakar! Hepimiz bu hana bakıyoruz. Ancak yetiyor! Hatta yetmiyor! Yani ucu ucuna! Ak koyunu gören içi dolu yağ sanırmış uzaktan, oysa değildir.."

Elini çenesine atıp düşündü Mustafendi:

"Sen istersen o Erdoğan Beye bir daha git! Biraz daha yalvar! Ya da yürü İçel milletvekiline: Beyim, senin gözel hatırın yarım geçti, ancak bin beş yüz indiler! Bir kart daha yaz, kızımın ameliyatı parasız olsun! Böyle yalvar. Arap eli öpmeylen dudak kararacak değil ya Sadullah Efendi!"

"İsterse kararsın dudaklarım! Hiç çekinmeden öperim! Elini değil, para geleceğini bilsem götünü öperim! İş ki para gelsin! Çünkü acele para gerekiyor.."

Elini çenesine bir daha koydu Mustafendi:

"Hatta," dedi, "doğrudan İçel milletvekiline git! De ki: 'Sen çok yüce bir adamsın! Seni çok sevdim! Gelecek seçimde kendi sülâlemin oylarını verdiğim gibi, tüm köyümün, komşu köyle-

rin oylarını da sana küremek için seferber olacağım! Ortaya çıkıp propagandanı yapacağım! Kalk, hastaneye kadar gel benimle, biraz daha kırdır! Sonra onların istediği parayı bana borç olarak ver! Ettin bir iyilik tam et! İyilik yerde kalır mı sanıyorsun? Unutma ki ben bu vatanın emektarıyım!' Böyle söyle! Ulusal Savaş'ta çarpışmadın mı sen?"

"Hem kaç yıl?" dedi Sadullah. "O kadar çarpıştım ki, en çok yarayı ben aldım! En çok yararlığı ben gösterdim! Üç subay vurdum gâvurdan! Dokuz tutsak kaptım erlerden.."

"Öyleyse git iste parayı! Tutup kollarından bakanlara, başbakanlara göstersin: Nedir bu köylünün hali Beyler? diye kafa tutsun! Sen biliyor musun ayda on üç bin lira alıyor bunların teki! On üç bin lira harcamayla biter mi Sadullah Yakar? Albay maaşından aşkın! Hiç acıma yok mu bunlarda? İki yıl geçmeden göreceksin bir daha artıracaklar! Bin beş yüzünü verse ne olur? Git söyle! Çekinme! Senden benden toplanan vergilerden alır aylıklarını! Üç binin beş binin kıymeti olmaz yanlarında; veriversin!.."

"Vardığım zaman evinde olmalı! Telefon et!"

"Ederim!" dedi Mustafendi. "Evini bulabilirsin değil mi?"

"Gene kâat yazar verirsin, sora sora bulurum!"

Gene dördüncüde bulabildi İçel milletvekilini Mustafendi, anlattı böyle böyle; Kargalı'dan Koca Sadullah adındaki hemşerisi kendisini bir daha görecek. "Rahatsız ettim kusura bakma! Ben hancıyım! Girerim yok, çıkarım yok! Ama hemşerinmiş yani seçmenin! Telefon et dedi, ediyorum! Çok zorluklar içinde! Evet, ben de görüyorum! Aynen öyle! Sabah gelip zatını bir daha görmek istiyor.."

"Sabah 8.00'de gelsin!" dedi İçel milletvekili.

Koca Sadullah, geceyi biraz aşağıda, biraz yukarda geçirdi. Kızı, hanın kirli yatağında ıh pıh ediyor, eriyordu. Ateşi var. Bazen sayıklıyor. Koca Sadullah bir ara, "Nasılsın kızım?" dedi. Sadece ıh pıh etti, inledi. "Başım baba, başım!" dedi. Bir eliyle başını, bir eliyle karnını gösterdi.

Koca Sadullah gitti çorba getirdi. Helva getirdi. Hiçbirini yemedi. Yoğurt getirdi. Bir kaşık alıp bıraktı.

Ankara'nın içinde, Hergele Alanı'nda, külüstür Nevşehir Hanı'nda, iki yataklı bir odada, çözümsüz iki kişiydiler; biri baba,

biri kız. Az ötede Atatürk Bulvarı, Ulus'tan Kavaklıdere'ye kadar dümdüz uzayıp gidiyor. Üstünde otobüsler, otomobiller, özeli resmisi, büyüğü küçüğü, bir ışık, bir cam ve metal seliydi. Koca sel karşılıklı akıyor durmadan. Kaldırımda insanlar.. Neşeli olmaları gerek değil miydi? Çoğu bir şeylere üzgün, çoğunun kaşları çatık, yüzleri asık; gidip geliyorlar: Öfke ve korku içindeler.

Sabah zor oldu. Geceler uzuyor han odasında.

Koca Sadullah çay getirdi, Cemile bir içti, bir içmedi.

7.00'de çıktı handan. Dolmuşla gitti Para Fabrikasına kadar. Nerden sapacağını, nereye döneceğini unutmuştu. Gene sordu birkaç kişiden. Ayten Sokağı buldu. 8.00 oldu mu olmadı mı bilmeden kapısına dayandı İçel milletvekilinin. Önce dövdü bir iki, sonra akıl edip zile bastı. Uzun uzun bastı. Eli yüzü şiş, gözlerinin altı torbalanmış, çıkıp geldi milletvekili. Pijamasının üstüne bir yün ceket almış. Kapıyı açıp baktı baktı; "Haaa, sen misin yahu?" dedi. "Ne istiyorsun sabah sabah? Neyse! Gel bakalım! Ne yaptın kızını? Kusura bakma, akşam geç yattım! Sen şöyle geç, ben yüzümü yıkayıp geleyim.."

Salondaki koltuklardan birine oturdu. Bekledi biraz. Bekledi; nice sonra boynunda havluyla geldi milletvekili: "Bu sizin işlere çok üzülüyorum!" dedi. "Yani bilemiyorum ne olacaksınız böyle teker teker? O kadar çoksunuz ki! Hastalarınız o kadar bitkin ki! Sonra insan bu derece yoksul kalır mı? Kim yoldu sizleri bu kadar hemşerim? Yoksa dedikleri gibi, tembelliğinizden mi bunca yoksulluk? Çok zor sizin durumlar çooook!"

"Sağol, Allah razı olsun!" dedi Koca Sadullah.

Salon bir tuhaf kokuyor. Bayat sigara dumanı kokusuydu sanki. Her yere sinmiş.

"Böyle perakende, böyle teker teker değil de, toptan çözümlemeli sizin işleri! Ona da yüzyıl gerek. Ama senin kız yüzyıl dayanmaz. Neyse! Şimdi sadece seninkine bakalım. Şimdi bana açık söyle: Benden ne bekliyorsun? Nasıl yardım edebilirim sana? Erdoğan Beye gittin, 3000'i yarıya indirtti. Daha ne bekliyorsun?"

"Valla Beyim, Allah seni millete bağışlasın, bakan, başbakan yapsın! Erdoğan Bey 1500'ünü kırdırdı, ama 1500'ünü istiyor. Ben de bulamıyorum. Ankara'nın ortasında, fırtınalı, derin bir denizdeyim, ne yapacağımı bilemiyorum.."

"Para mı istiyorsun benden?"

"Çok ayıp ama.. Bana bu parayı verirsen.. Eylüle kalmadan.. Yani satar savar, üstünün faiziyle... Hatta valla alır gelir elimle teslim ederim! Nasıl olsa aylığın yüksek. Allah daha da yükseltsin.."

Birden kızdı İçel milletvekili:

"Deme bunu! İşte bunu deme! Kes! Yani öyle sakat konuştun ki! Ne yükseği? Ne alıyorum ben? On iki bin dört yüz! 13.000 diyelim! Ay sonunda ne kalıyor biliyor musun? Hiç!" Ellerini birbirine çarptı milletvekili: "Bir çay parası bile kalmıyor! Yüksek, ama ona göre giderim var! Washington Restoran'da bir porsiyon pirzola elli kâat! Üstüne bir de İşletme Vergisi biniyor. Bir karın doyurayım diyorsun, yüzden aşağı düşmüyor! İki arkadaş götürsen, 300 kâat! İçki de oluyor. Bak örneğin Doktor Erdoğan Bey bir kart alıyor benden, üç bini, bin beş yüze indiriyor. Az değil: Yarı yarıya! Nasıl oluyor bu? Böyle yedirip içirmelerle. Sen onu görüyorsun, o da seni görüyor! Milletvekilliğinin parası bol sanılır. İçyüzü başkadır. Karşıdan kimse bilemez. Şimdi demek benden 1500 istiyorsun? Vah vah! Yahu insafın yok! Beş yüz filân da değil, 1500! Yani bak, çok yaşlı, saygıdeğer bir adamsın, belki Ulusal Savaş'a da girdin, hemşerim oluyorsun, Kargalı köyünü severim; böyle olmasa valla kovardım seni! Neyse! İyilik bende kalsın; sana bir kart daha yazayım! Erdoğan Beye bir daha git! Biraz daha indirim yaptırsın. Hatta temelli parasız olsun. Millet yoksul olunca, milletvekilliği çok zorrr!"

Masanın çekmecesini açtı, kart kutusunu aldı. Bir kart daha yazdı, imzaladı, verdi Koca Sadullah'ın eline.

Koca Sadullah bakıyor. Para isteyen bir hali var.

"Hiç bakma yüzüme! Bakmanın yararı yok! Bak hastam ağır diyorsun, bir an önce git, Erdoğan Beyi gör! İşin rasgider inşallah! Bakma bana! Kusura bakma.."

Kalkmaktan başka çözümü yoktu. Kalktı. Durağa doğru yürüdü ağır ağır. "Şu Cemile var ya! Benim öz kızım! Taşıdım

geldim sırtımda! Valla kamyon devrilip öleydi, bundan iyiydi!" dedi. "Ay benim gözel Allahım!" dedi sonra. "Sen de bizi unuttun! Hele beni temelli unuttun ay kara gözlüm!" dedi. "Bugünece hiçbir dediğinden şaşmadım. Hiçbir buyruğuna karşı gelmedim. Düzenli gittim cemilere, cumalara! Oruçları düzenli tuttum. Yıldan yıla kurbanlarımı kestim. Ama çok ağır hastalıklar sardın kızımın başına! Yoksulluğun en beterini verdin! Şimdi tedavi için dönüp duruyorum Ankara'da! Kızılca kıyamet bir yangının içindeyim. Güvenip adını çağırdıklarım sidiğini esirgiyor! Senden başka kimseciği tanımıyorum!"

Bekledi durakta. Gelen dolmuşlardan birinin köşesine sıkıştı. İçel milletvekilinin kartını poturunun cebine koydu. Pek güvenmiyor buna, ama deneyecek. Başka umudu yok. Elindeki tek umut. Ankara'nın sokağından caddesinden bilerek, bilmeyerek yürüdü. Geldi hana.

"Gene kart verdi! Bir daha git, belki temelli bedavaya indirirler! dedi. Gideceğim bakalım, bir umut!"

Mustafendi bakıyor. Çıplak başparmağı gördü. Kaçırdı gözünü: "Hemen git! Bakarsın oluverir! Bakarsın, Getir kızı, yatırıp ameliyat edelim! derler. Hemen götür!"

Gözünü merdivenden yukarı döndürdü Sadullah. "Çıkıp bir bakayım ne yaptı, nişledi? Çok kadersizmiş Cemilem! Yavruları döküldü kaldı köyde.."

"Çabuk git.."

Elini karyolanın demirine koymuştu Cemile. Başını elinin üstüne uzatmış. Sol eliyle başını tutmuş, bastırıyor. Yüzü sarı, kara. Yarısı görünüyor yüzünün. Başörtüsünün birazı açık. Gök boncuklu bir küpe var görünen kulağında. İki örgülü saçının boncukları da görünüyor. Hafif terli. Ekşili tuzlu kokuyor teri. Koca Sadullah, gıcırdatarak kapadı kapıyı. Kaldırdı Cemile'nin başını. Baktı acı acı. Çok acı duyuyor. Bir şey diyecek oldu Cemile, dişlerini araladı. Dudakları kurumuş. Kurumuş tükrükleri çatladı. Dili zor dönüyor. Paslı dişleri kalınlaşmış gibi. Dili dönmüyor. İçinden geçirdi: "Gidelim, babaaaa, köyümüze! Ben Şerfe'mi özledim babaaa! Köyümüze gidelim, yanıyorum babaaa!" Başını demirdeki eline koydu, yumdu gözlerini.

"Kadın kızım!" dedi Koca Sadullah. "Cesur ol! İçel milletve-

kilini gördüm! Bir kart daha verdi. İnşallah bu kez tam geçecek! Metin ol kadın kızım! Ben hastaneye gideceğim. Birazdan gelirim. Hiç eyleşmem, gelirim! Çay alayım mı? Söyle, çay alayım mı?" Elini omzuna koydu, sarstı hafif: "Cemilem, söyle alayım mı?"

Güçlükle konuştu Cemile: "İstemem, almaaa.."

"Limonata alayım öyleyse!" Hemen yürüdü Sadullah. "Bir limonata!" dedi Mustafendi'ye. "Çok çabuk olacak! Nerden bulurum?"

"Kahveciye git! Yoksa oralet verirler! İkisi aynıdır.."

Hanın hemen iki dükkân solundaydı kahve.

"Limonatanız var mı?"

Güldü kahvecinin çırağı:

"Oraletimiz var!"

"Bir oralet yap, handa hastam var!"

Çırak baktı: "Hangi hanı diyorsun ki?"

"Biraz çabuk! Nevşehir Hanı'nı diyorum.."

Çırak seslendi ocağa: "Yap bir oralet, sıcaaak!" Sonra Koca Sadullah'a döndü: "Sen git, ben getireyim amca!"

Az sonra oralet geldi. Birlikte çıktılar çırakla. Cemile gene öyle. "Masanın üstüne koyuver oğlum!" dedi Sadullah. "Kaç paraysa onu da vereyim! Kupayı aşağıdan alırsın.."

Çırak parayı alıp çıktı.

"Cemilem!" dedi Koca Sadullah. "Biraz doğrul kızım! Kalk bak sana ne getirdim: Oralet bu; bak babam!" Doğrulamadı Cemile. Sadullah çekti: "Bak hele, oralet getirdim!" Masa yatağa yakın. Bir eliyle Cemile'nin başını tuttu, bir eliyle bardağı yanaştırdı. "İçiver!" Dudağına doğru götürdü bardağı. "Bak sıcak, mayhoş!" Cemile yıkılacak gibiydi. Gözlerini ardına deviriyor.

"Cemile! Bak kızım! Cesur ol da içiver! Ben de Hacettepe Hastanesine gidip Erdoğan Beyi göreyim. İçel milletvekili bir kart daha verdi! İşimiz olacak gözelim.."

"Köyümüze gidelim babaaa!"

"Gideceğiz hatun kızım! Gideceğiz dorumum! Sen oraleti iç, ben hastaneye gideyim! Kart verdi milletvekili! Kartı biliyor musun? Hani bir daha verdiydi? Cemilee, ay Cemile! Cesur ol kızım! Bak oraleti iç, ben de hastaneye gideyim! İşimiz bu kez olacak inşallah! Allahtan umut kesilmez kızım, Cemocuğuuum!"

Bardağı dudağıyla dişinin arasına tuttu, bir yudum kadar akıttı ağzına. Gözleri ağarıyor. Oralet biraz durdu ağzında. Dişlerini hafif açtı Cemile, dilini döndürüp yalandı bir iki. Gözlerini yumdu açtı, sonra gene yumdu. Koca Sadullah, "Mayhoş! Hem de sıcak! Haydi içiver Cemocuğum!" dedi. İki üç yudum içti. Babası başını devirdi kolunun üstüne. Birkaç yudum daha içti. Bardak yarılandı. "Aaah" dedi. "Sevdin mi kızım? Tatlı mı Cemilem? Cemile, bak az bir şey kaldı, içiver de gideyim hastaneye!"

"Ba-baa köyümüze.."

İçirdi son kalanı. Eğilip alnından öptü kızını. Cemile ateşli ateşli yattı kaldı. Koca Sadullah çıkıp yürüdü.

Dolaşık sokaklardan, Denizciler'den, Numune'nin önünden Samanpazarı'na yollandı. Göklere giren yapılarıyla Hacettepe ordaydı. Büyücek bir yığın, sanki devlerin öreni, ya da çok büyük bir cin kentiydi. Çöküp duruyor çukurda ve tepelerde! Kıyıdan kıyıdan, dikkatle yürüdü. Yapıların önü yanı çimen çiçek kaplı. Belki sekiz kat, on kat yükseliyor her biri! Büyük ve geniştiler: Kalkmaz kıpırdamaz yapılar. Bütün hastane yapıları gibi duvarları iniltilere sağır.

Neresi Erdoğan Beyin yeri? Şaşırdı gene. Diş Hekimliği Okulu'nun yanındaki mi? "Dalıp sorayım en iyisi!" Girdi kapıların birinden. Bir işgören yolunu kesti. Süzdü tepeden tırnağa. Sol ayağının başparmağı ayakkabısını delip çıkmış. Görünüyor. Durdurdu Koca Sadullah'ı:

"Ne istedin aksakal?"

"Kızım hasta. Handa yatıyor. Doktor Erdoğan Beyi göreceğim. İçel milletvekili kart yazdı. Vereceğim. İşim acele! Yerini göster ki, gecikmeyeyim.."

"Doktor Erdoğan Bey poliklinikte şimdi! Bissürü adam var sırada. Nasıl göreceksin? Bekleyenler can değil mi?"

"Beni bekletmesen iy'olur!"

"Gel bakalım yanım sıra! Gidip sorayım. Eğer gelsin derse, salarım girersin!"

"Bir iyilik yap gözünü seveyim!"

İşgören girdi, Sadullah dışarda bekliyor.

Sabah erkenden koridor dolmuş, kapı önleri ana baba günü olmuştu. "Sağlam adam kalmamış Türkiye'de! Türkiye'nin düş-

manları bu halleri görmesin, hücum ederler! İki günün içinde devirirler hepicimizi! Bu kadar hasta iyi değil" Handa yatan kızını düşündü: "Baba köyümüze. Daha bir de köydekiler gelse! Çok hasta var Türkiye'de!"

Bir kadın Cemile'nin yaşında belki, çöktü duvarın dibine. İnliyor. Önü açık. Genç göğüslerinden biri görünüyor. Suları sütleri boşalmış memesinin. Cemile'ninkiler de böyle oldu ya! Aynı hastalık mı acaba bununki de?

İşgören çıktı, aradı gözleriyle. Sadullah yarım adım yürüdü, baktı gözlerine. "Haaa; gel bakalım!" dedi. "İstiyor seni! Gir çabuk!" Omzundan itti Koca Sadullah'ı.

Gene o poliklinik. Sekiz on doktor var içerde. Bayan doktorlar var. Hemşireler eğilmiş, açıyor kapıyor, kaldırıyorlar. Kartlara, kâğıtlara yazı yazanlar var.

Doktor Erdoğan göz ucuyla baktı Koca Sadullah'a. Bırakmadı elindeki işi. Bekletti bir süre. Sonra bir daha baktı, göz göze gelince, "Azcık bekle!" işareti yaptı. "Bu özel ricacılardan bıktım! Bütün ilişkileri temelinden bozuk bir ülke! İnsanlar çözümsüzlüğün son ucuna gelmiş. Ne yapabilirim şimdi bu aksakal için? Dekan Beye gidemem. Döner Sermaye Müdürü diyecek: Hastane çıkarları aleyhine girişimler yapıyorsun! Benim bu işten çok başım ağrıyacak! Yalnız bu olsa! Yüzlerce böyle! Biri gelir, biri gider. Hepsi özel ricacı. Bu kadar yükün altında nasıl ilerlerim mesleğimde? Yoksul ülkelerin doktorlarıyız biz. Benim gibi binlerce meslektaşım, Asya'da, Afrika'da, Latin Amerika'da aynı zorlukları çekiyor. Tabii çekmeyen de var aramızda. Kanatlanan uçuyor! Fırsat bulan Amerika, Kanada, Almanya, Belçika, Hollanda deyip gidiyor varsıl varsıl ülkelere. İnsanın kişisel rahatını sağlaması kolay! Karın, kızın, otomobilin, hatta garsoniyerin! Bundan kolay şey yok böyle bir mesleğin olunca! Fakat ya toplumsal sorumluluklarımız? Ya toplumcu sorumluluklarımız? İşte benim mutsuzluğumun nedenleri! Bu koşullar içinde nasıl mutlu olurum? Koca Sadullah'ın kızını parasız tedavi edebilseydim, edebilseydik, yani sağlık bütün yurttaşlar için parasız olabilseydi! Benim toplumcu özlemlerim böyle! Kahroluyorum sağır çerçeveler içinde! Bu sınırlamaları hiç sevmiyorum; çok nefret ediyorum bu çerçevelerden!"

Birden bir ses duydu içinden: "Ama işte insanlar hasta! İşte insanlar çözümsüz. Halkın acılar içinde. Sen onların hekimisin. Bunun için okumuşun. Yalnız poliklinikte muayene etmekle olur mu? Ne yapıyorsun mesleğini daha yararlı kılmak için? Hangi savaşımın içindesin? Yanıt ver!" Yanıt ararken dalıyor. Dalgınlıkla elindeki işi unutuyor.

Özür diledi hastasından: "Bir dakika bekleyin, hemen geliyorum!" dedi. Yürüdü Koca Sadullah'ın yanına. Selâm verdi adam adam. Dedi ki:

"Bir kart daha getirmişin İçel milletvekilinden, ama ben bu konuda başka bir şey yapamam artık! İstersen kendin git Dekan Beye ve Döner Sermaye Müdürüne! Ben Esat abiye telefon ettirdim, bir daha ettiremem! Hastanemiz aleyhine çabaları var diye Disiplin Kurulu'na verirler! Çünkü oluyor bunlar. Ayrıca bu özel ricacılardan bıktım Sadullah amca! Senin durumunu anlamıyor değilim. Fakat yetkilerim sınırlı. İkincisi, bunlar yöneticileri ilgilendiren işler. Bense doktorum. Mesleğimi bilirim, fakat bunlara diş geçiremem! Koşullarımı iyileştirmek için de savaşmıyor değilim. Fakat birden başarı gösteremiyorum. Lütfen kusura bakma! Haydi önce Dekan Beye, sonra Döner Sermaye Müdürüne."

"Bir kupa oralet içirdim, yatıyor handa! Burda bu kadar doktorsunuz, ne olursunuz bakıverin! Üç günlük yoldan geldik! Bir daha ya geliriz ya gelmeyiz! Böyle olacağını bilsek gelmezdik! Ne olursunuz bakıverin! Evet, görünüyor, çok gözel hastaneler yapmışınız, ama içinde yatabilene mübarek olsun! Bense, kızımın üç kez değil, yalnız bir kez tedavi görmesini istiyorum, ne olursunuz bakıverin! Yani beni kırmasanız çoook iyi olur!"

"Bunları bana mı söylüyorsun?"

"Tabii sana söylüyorum evlât!"

"Ama sana durumumu söyledim. Benim yetkim yok! Hastane yönetimine sözüm geçse seni şimdiye bekletmezdim; daha ilk gelişinde, Peki baba! der, kızını yatırırdım. Gerekli sayımları yaptırır, filmleri çektirir, lökositini, EG testini, anjusunu, hepsini yaptırırdım. Doçent arkadaşları ve hocaları çağırır, şipşak bir de konsültasyon.. Ondan sonra ameliyatsa ameliyat! Yaptırır kur-

tarırdım! Ama para diyorlar, paraya geçmez sözüm! Kimin sözü geçer? Dekan Beyin, Döner Sermaye Müdürünün geçer. Vakit geçirmeden onlara git.."

Koca Sadullah boynunu büktü. Çok sert bir söz diyecekti, yuttu. "Pekey İçel milletvekilinin kartı ne olacak? Geçersiz mi temelli? Koskoca vekil kartı be!"

"Bilmem! Bana yazmış ama, söylüyorum halimi!"

"O dediğin adamlar nerde? Hani söylüyordun adlarını?"

"Bir işgören verebilirim yanma. Bir de pusula yazabilirim. Gider, kâğıdı verirsin. Başka ne yapabilirim?"

"Canın sağolsun!" dedi Sadullah.

Kapının yanındaki masaya gitti Doktor Erdoğan Bey. Kâğıt aldı. Yazdı üzerine. İşgöreni çağırdı: "Bu amcayı Dekan Beye götür!" dedi. Kâğıdı verdi Sadullah'a.

Dekan Beyin odası, bir başka yapıdaymış. Yürüye yürüye gittiler. Asansöre binmeleri gerekiyor. Beklediler. İki bayan gelip durdu yanlarına. İki erkek öğrenci geldi. Altı kişi oldular. Asansör inip geldi. Biri bastı düğmeye. İşgören, "Sekiz!" dedi. Vuuuuuuv gittiler. Kulakları bir tuhaf oldu Koca Sadullah'ın. "Ulan bu içine tükürdüğümün Ankarasında daha neler var acaba? Aldı mı göğe çıkarıyor insanı, tuttu mu yere çalıyor! Vay dinikırık Ankara vaaay!" dedi, tutundu işgörene.

İşgören güldü: "Korkma amca!" dedi.

"Korktuğumdan değil.." dedi Koca Sadullah. "Bu kadar bilim, bilgi, fen, hız; bizim işler görülmüyor!"

"Paraaa!!" dedi işgören.

Dekan Beyin sekreteri mini giymiş, bir o yana, bir bu yana dönen sandalyenin üstünde doğru duramayan, her yanı boyalı bir hanım. Onca süs püs içinde güzelliği yitip gitmiş. Kalçalarına kadar açık bacakları. Azıcık kaldırsa kutusu görünecek. Takıldı gözleri: "Hey yarabbim!" dedi usulca.

"Bekleyiniz efenim!" dedi, Sadullah'ın adını yazdı önünde kâğıda. Yazabilmek için bir iki sefer de sordu: "Sadullah! Sadullah değil mi? Sadullah Yakar, peki! Oturun lütfen, bekleyiniz efenim!"

Sadullah oturdu, işgören gitti.

"Allaaaah!.." Çok oturdu Koca Sadullah.

"Bir heyet var efenim içerde! Dış yardım konusu var. O yüzden biraz uzadı, lütfen kusura bakmayınız.."

Epey geçti. "Heyet" çıktı. Elleri çantalı, kelebek kravatlı, hem de gerdanlı adamlar. Fanfinfon konuşuyorlar. Sadullah baktı kaldı. Kelebek kravatlı başka bir adam, biraz kısa, biraz tonton, şişik.. Bu da Dekan Beydir herhalde. Yabancıları geçiriyor. Sonra girip kapadı kapısını. Sekreter hanım daldı içeri. Birkaç saniye sonra çıktı: "Bakın efenim! Dekan Beyin bir toplantı için hemen bakanlığa gitmesi gerekiyor. Gene de sizi kabul edecek Ama rica ediyorum, fazla kalmayın. Anlatıp çıkın, olmaz mı?" Bir şey söylemeye bırakmadan itti Sadullah'ı.

Geniiiş bir oda. Burda bir alçak masa, oturacak yerler var; şurda başka bir masa, masada bayrak, bayraklar var. Boynu kelebekli adam masaya hafif abanmış. Ardında çok büyük bir resim asılı duvarda. Birden tanıdı, bildi Koca Sadullah: "Hey gidi koca rahmetli!! Ne çok resim çektirmişin! Mâmirlerin de büyütüp büyütüp asıyor başlarına! Şişiniyorlar arkalarında sen varsın!"

Dekan Bey birden bağırdı:

"Evet baba! Seni dinliyorum!"

"Evet beyim.."

Birden şapkasını çıkarıp eline aldı Koca Sadullah. Saygıda kusur ettiğini anladı. Köylü gövdesinin ağırlığını sağ bacağı üstünden sol bacağı üstüne aktardı. "Yani Dekan Beyim, çok sıkıştırma kurban olayım!" dedi. "Zaten her yanım, tasa ve merak! Yanık bir çam gibiyim! Kızımı yatırıp geldim Nevşehir Hanı'na. İçel milletvekili kart verdi. Ama koskoca vekilin kartı geçmedi. Bir dünya para istiyorlar, tedavi için! Taş taşı yiyor şimdi köyde. Beş kuruşun yoğu yok. Yokluk zalim bir düşman. Yokluğun eline düşen iflah olmuyor. 1500 lira gelmeden bakmayız diyorlar üç gündür. Üç gündür kızım, ne yiyor, ne içiyor! Bugün azcık oralet içti, bir kaşık da yoğurt! Bize bir medet! Sen bilirsin Dekan Beyim! Büyüksün diye sana yolladılar. Asansöre binip geldik, gönlüm döndü!"

Ellerini masaya vurdu Dekan Bey:

"Yahu ne memlekette kaldık! Yahu çok uğraştırıyorsunuz! Çok vakit alıyorsunuz yahu! Şunun şurasında modern bir hastane kuralım, son sistem araç gereçlerle donatalım diyoruz, maşallah çorap söküğü gibi geliyorsunuz! Ortadoğu'nun ve

Balkanlar'ın en büyük yapılarını dikelim, memleket için büyük bir yapıt olsun diyoruz, siz özel ricalarla arka arkaya sel gibi, eksilmeden geliyorsunuz: Parasız, parasız, parasız!"

"Parasız Dekan Beyim.. Çünküm körolası yoksulluk! Yoksullukla hastalık zor! Kalkıp köyden buralara kadar gelmek daha da zor ! Biz önce sekiz saat at arabasıyla geldik. Sonra durduk yola, gelip geçen otobüse el kaldırdık. Durmadı kavatlar. Kamyona, pikaba el kaldırdık. Binip birine geldik. Geldik her şey para! Geldik hana, han para! Su gibi gidiyor paralar! Doktor para, hastane para! Sana yalvarıyorum, bizim derdimize bir çözüm bul! Dekan Beyim, kurban olduğum!"

Önünde deri kutular var Dekan Beyin, küçük küçük. Birinin kapağını kaldırıp kâğıt aldı. Yazdı üzerine, "Al bunu!" dedi. "Döner Sermaye Müdürü Cevdet Beye götür. Sora sora gitsen gösterirler.." Birden kalktı masadan, zile bastı. Sekreter hanım girdi. "Babayı Cevdet Beye yollayın! Tarafımdan gönderildiğini bildirin kendisine.."

Koca Sadullah, sekreter hanıma baka baka çıktı. Kapı aralığında durup sordu:

"Yani şimdi görüldü mü işim? Tamam mı? Bakacaklar mı kızıma? Kızımın iki bebesi var, ikisi de kız! Gelin gittiği evde hastalandı. Kocası hayırsız çıktı. Alıp geldim buraya, ama para yok! Şimdi çok zordayım! Bakacaklar mı!"

Sekreter hanım, Koca Sadullah'ı tiyatrolarda oynayan köy konulu oyunlarda gördüğü bir kişiye benzetecek oldu. Güldü içinden. "Haydi şimdi yürü! Bak elinde kâğıt! Sora sora Cevdet Beyi bul. Ben de telefonla haber vereyim. Dekan Bey yazmış, görülecek işin. Haydi, vakit geçirme!"

Çıktı Koca Sadullah.

Vakitler koşuyor. Ama işi görülmüyor çabucak. Kahroluyor. İçi içini yiyor. Köylülük bu koşullarda daha da zor! Hele hem köylü, hem hasta, hem de yoksul olursan, zorun zoru! "Dünyaya bir daha gelmek kısmet olursa, köylü gelmem! Aynı rezillikleri çekecek olduktan sonra, hastalık, yoksulluk ve cahillikle cebelleşecek olduktan sonra, neden geleyim! Tadı tuzu mu var? Dururum toprağın altında, yağan yağmurların, eriyen karların soğuklarında üşüye üşüye yatar, bundan bin kat rahat olurum!"

Döner Sermaye Müdürü Cevdet Beyin kapısını bulmak, sıra alıp karşısına çıkmak sorun oldu. Başka bir yapıda geniş bir bekleme salonu vardı Müdürün. Orda bekledi Koca Sadullah. Çok insan bekliyor. Her birinin elinde kartlar, kâğıtlar. İçlerinde en köylüsü, en yoksulu, en üstü başı dökületeni Koca Sadullah. Belki değildi, ona öyle geliyor. Kadın var iki tane. Pırıl pırıl giysileri. Koku filân sürünmüşler. Adamlar var, yeni tıraş olmuş. Hiçbirinin pabucu yırtık değil kendininki gibi. Çok derinlerden bir eksiklik duygusu kavurdu içini. Bereket, pek ilgilenen yok kendiyle. Bir ikisi şöyle bir göz atıp çevirdi başını; kendi sorununu düşünmeye geçti.

"Öğlen oldu yahu!" dedi.

Galiba en son Sadullah'ı alacaklar. Yeni gelip sıraya girenler var. Gecikiyor. Cemile kimbilir ne yapıyor handa? "Mustafendi çıkıp bir yoklar mı acaba? Neden yoklasın? Ne ilgisi var? Babasının kızı mı? Hancı Mustafendi de Ankara'nın bir parçası! Gözeeel Ankara'nın!"

Burdaki sekreter de bayan. Ötekinden daha körpe. Ama belki evli. Kaşları sürekli çatık, yüzü durgun. An oluyor anlayışlı, an oluyor anlayışsız. Gülsen belki gülecek, ya da azarlayıp bozacak. Telefonlara yanıt veriyor. Kuru bir sesi var. Hem de soğuk.

"Sayın Sadullah Bey!" Sekreter hanımın çağrısını anlamadı önce. Kendi adını sesliyordu galiba. "Efendim Sadullah Yakar Bey!" Ömründe ilk olarak ona "Bey" diyorlar. Köyde deseler alay sayılır. Kızardı. "Evet Sadullah Yakar Beey?"

Buz gibi bir akım bedenini dolaştı.

"Sadullah Bey, efendim sıranız!"

Kendisini çağırıyor evet, kuşku yok! Alay da etmiyor; hayır! İşte öyle kuru, hem de soğuk bir Ankaralı o da! Başka dil cömertlikleri de yapabilir gerekirse! Ama biraz yardım, ama kızının tedavisi? Nerde o günler? Sağ gözden sol göze yardım var mı şimdi ülkede? Varsa, nerde?

Kalktı döküle döküle. Yıkılacak gibi oldu. Toparladı kendini. "Elin günün içindesin! Ölsen de kuyruğu dik tut Koca Sadullah!" dedi içinden. "Nevşehir'in Gölgeli köyünden, bir sürü savaşların, kıranların artığı, bir türlü geberip kurtulamamış Sadullah! Çözümsüz Sadullah, dik tut kuyruğunu!" Toparlanıp girdi içeri.

Karabıyık bir adamdı Müdür dedikleri. Yunmuş parlatılmış yüzünde kır yaşamından kalma çizgiler görünüyor. Davarları, çadırları vardı belki dedesinin, babasının! Şimdi "Masa Beyi" olmuş. Gündüzleri koltukta oturuyor, akşamları rakı içiyor evinde. Belki sık sık arkadaşlarıyla çıkıp bara gidiyor. Kızları kolejleri, fakülteleri bitirmişti. Oğlu Keban'da mühendis, doktor olacaktı hayvan! Heves etmedi! Filtreli sigara filân içmiyor. Piposu var. Bir garsoniyeri iki arkadaş kullanıyorlar başkentte. "Yemeyip içmeyeceksin, ne geldin dünyaya? Bunca karının kızın tadına bakmayacaksın, Ankara'da ne yaşıyorsun? Neden çekiyorsun isini dumanını? Yani bu köylüler de neden bu kadar çok hastalanır? Neden kürem kürem Hacettepe Hastanesine gelir, neden bizi tercih ederler?"

"Yok mu memlekette başka hastane?"

"Sizin âletler kuvvetliymiş Müdür Beyim!"

"Ne demek? Suç mu âletleri kuvvetli olmak? Ötekiler bu memleketin hastanesi değil mi? Onlarınkiler de kuvvetli olsun! Onların beceriksizliğinin cezasını biz mi çekeceğiz? Siz bizim hastaneye yükleniyorsunuz, bu arada onlar ense yapıyor! Bu İçel milletvekili de çok oluyor haa! Ne giriyor böyle zırt zırt araya? Otursun Meclis'te saylavlığını yapsın, saydırsın kendini! Bizim işlere burnunu sokup onu bunu yollamasın üstümüze!"

Gövdesinin yükünü o bacağından bu bacağına bir daha aktardı Nevşehir köylüsü Koca Sadullah:

"Yani Beyim, ister darıl, ister gücen; şu üç gündür Ankara'da çektiğimi, hani söylemek ayıp ama, gâvur İslama çektirmez! Çok çektiriyorsunuz bize, çooook!"

"Ne dedin ne? Biz mi çektiriyoruz? Ne ilgisi var yahu? Siz orda kendinize bakmayı bilmeyip hasta oluyorsunuz, burda, derdinizi biz çekiyoruz! Kim kimden şikâyet etsin asıl? Şuna bak, beyimiz bizden şikâyet ediyor! Ne kadar tersine dünyanın işleri!"

"Din iman, kan kalmamış Beyim!"

Bazen içinden bir ses, "Tut kendini Koca Sadullah, yapma Allaşkına! Germe sinirlerini şunların! İşin görülsün! Bak yüzdün yüzdün burnuna getirdin, biraz daha sabırlı ol!" diyor, ama sabredemiyor artık. Tartışma serteliyor.

"Yahu ne âlâ memleket!" Elâzığ köylerinden Cevdet anımsadı: "Öküz bağıracakken kağnı bağırıyor!" Dedelerinin sözünü söyledi. Kalmıştı kafasının kıyısında.

"Ne öküzü, ne kağnısı Beyim! Yani insanı ağlatan derdidir. Ben buraya keyfimden gelmiş değilim! Kızım ölümcül yatıyor handa! Hastane devletin, hasta devletin; almıyorsunuz! Soracak olursanız her yıl bir dünya vergiyi de veriyoruz gık demeden!"

"Haha haha!" Güldü Cevdet Bey. "Sizin köyün verdiği vergi, burda üç memurun beş aylık maaşına yetmez! Siz ne vergisi veriyorsunuz Allaşkına? Vergiyi biz veriyoruz asıl! Maaşlarımızdan tırak kesiyorlar; maaşımız kadar vergi!"

Biraz durup düşündü Koca Sadullah:

"Yani çok yalvardım Allaha, beni kurtar bunlardan, kurtarmadı! Vardır bir bildiği! Oğullarımı asker ettim. Kendim bütün savaşlara girip çıktım. Devlete güvenerek buraya kadar geldim; hasta kızıma baksın doktorlar dedim. Ama hepiciği para soruyor! İlk sözleri para, para! Devletimiz maşallah yukarılarda geziyor! Yapılarını filân büyük dikmiş! Yolları dersen asfalt, kaymak! Cila sürüp her yakayı gözel parlatmış! Gerçekten çok gözel yapıları kapıları, yolları var! Fakat.."

"Ne fakatı? Ne fakatı?" Kızdı Cevdet Bey. "Neyse! Kısa keselim Sadullah Bey!" Tam o sırada gözleri Sadullah'ın başparmağına takıldı. "Kısa keselim amca! Biz bu büyük hastaneyi yaşatmak, yürütmek emelindeyiz. Herkese parasız bakarsak olmaz. Dekan Bey sana büyük iyilik yapmış: Üç bini 1500'e indirmiş! Bu kadarcığını veriver! Biliyorsun, iğneler ilâçlar pahalı. Bütün araç, gereçler dışardan geliyor, onlar da pahalı! İnşaat malzemesi dersen ateş pahası! Yani babacığım, benim sana yapabileceğim iyilik sadece şudur: Getir kızını, baksınlar. Ama senden de senet alırım: Tedaviden sonra köye gideceksin, hemen yatıracaksın parayı hesabımıza! Değilse Tahsili Emval Yasası gereğince işlem yaparız! Tarla tapan, bağ bahçe, neyin varsa satılır; o zaman çok zararlı çıkarsın!"

Gözleri birden ışıdı Sadullah'ın. "Yahu gene de dünyada göğsü acımalı adamlar var!" dedi usulca. Yükseltti sesini. "Bayâ oldu benim iş! Kabul etti Müdürüm!" Yükseltti: "İşte ben bunu istiyorum!" Durdu: "Bunu mu?" Durdu gene:

"Bunu!" dedi çözümsüz "Allah bin bin razı olsun! Getir istediğin senetlere parmağımı basayım! Yani buna memnun oldum Müdür Beyim!"

Cevdet Bey yazıcılardan birini çağırdı: "Kredi kartı getirin!" dedi. "Bir borç senedi imzalatın amcaya! Sonra Doktor Esat Çetin'e gönderin. Hastasını tedavi etsinler." Sadullah'a baktı, Kalk git! gibisine, eliyle işaret etti. Koca Sadullah, yazıcıyla birlikte çıktı. Sekreter hanım başka birini yolladı içeriye.

Öğle güneşi dikilmiş tepeye. Ama kat kat bulutların ardında, görünmüyor. Koca Sadullah elinde kâğıtla yürüdü. "Hemen alıp gelsin!" demiş Esat Çetin. O gördüğü doktor mu acaba Esat Çetin? Belki gene o bayan doktor bakar o ilk odadaki. "Baksın da hangisi bakarsa baksın! Cenaballaha hamdolsun! Gene iyi insanlar var! Hemi de kendi memleketimizde! Biraz üzdüler ama ne yapalım, o kadarına razıyım. Kızım tek kurtulsun da.. Şimdi handa ne yapıyor kimbilir?"

Ayakları kararlamadan buluyor yolu. Koşuyor bazen. Soluğu kabarıyor, yüreği sıkışıyor. Ama zararı yok. "Zaral tünne, zaral tünne!" Ulusal Savaş'ta bir Kürt arkadaşı vardı, adı İdris'ti. Onbaşıydı, şehit oldu. O söylerdi: "Zaral tünne!" Ulusal Savaş'ın kan, barut yılları. Ne kadar üst üste ölüyordu yiğit insanlar! Ne kadar azgın geliyordu gâvur sürüleri! Gene de kovduk hepsini. Kurtardık yurdu.."

Var hızıyla yetişti hana. Bir taksi tutacak. Bindirecek kızını. Gene arkaya oturtacak, "Sür!" diyecek şoföre. "Sür oğlum! Dosdoğru Hacettepe Hastanesine!"

Mustafendi camın ardından renksiz bakıyor.

"Çok şükür Allahıma Mustafendi!" dedi Koca Sadullah. "Sermaye Müdürü kabul etti! Ben de senet verdim. Hemen götüreceğim Cemile'yi! Biraz zor oldu, ama oldu!"

Bekledi Mustafendi konuşsun, ama konuşmadı.

Hemen yürüdü. Çıktı ikinci kata. "Yurdu kurtardık ama kendimizi kurtaramadık.." Açıp kapıyı, girdi içeri.

Karyolanın ayak ucuna, demirin üstüne kıvrılıp yatmış Cemile. Başörtüsü düşmüş, saçları dağılmış.

"Cemile! Kalk yavrum! İşimiz oldu, kalkıver! Uyudun mu

kızım? Uyan uyudunsa! Çabuk gelin dedi Doktor Esat Çetin! Hemen gidelim kızım!"

Eğildi, elini sürdü başına. Saçlarını okşadı bir iki. Omzuyla kolunun bitiştiği yerden tutup çekti:

"Haydi yavrum! Bekletmeyelim herifleri! Haydi yavrucuğum! Bir senet verdim devlete! Köye varınca tedarik edip yollayacağız! Haydi! Gene göğsü acımalı heriflerimiş! Allah razı olsun! Çok oyaladılar üzüldüler, ama sonunda pekey dediler!"

Başını çevirdi kızının. Yüzünü yukarı döndürdü.

"Cemile gıı, kalkıversene yavrum!"

Gözleri yumuktu Cemile'nin. Başı düşüyor.

"Cemile! Bak bakayım bana! A'a'a'a'a'aaaa! Bak bakayım bana kızım diyorum! İnsanı bir de sen üzme Cemile! Gıı!."

Yüzünü siler gibi yaptı usulca. Biraz soğuktu. Titredi birden. Gözünün birini açtı. Devriliveriyor.

"Cemileee!"

Ürperdi Koca Sadullah. Eridi yüreğinin yağları.

"Cemileee! Cemile diyoruuum!"

Hafifçe soluk alıp verdiğini sezdi. Dudakları kıpırdadı. Dişleri paslanmış gibi göründü..

"Aklım çıkıp gidecekti Cemileee!. Çok korktum!"

Kendiliğinden açtı gözlerini Cemile. Ama çok değil, birazcık. Hafifçe gördü babasını. Dudaklarını oynattı. Bir şey demek istedi. Bir "... kö..." duyuldu. Fısıltı gibi.

"Kö??! Ne kö'sü kızım?"

"Kö.." dedi gene Cemile. Sesi gırtlağını yırtıp geliyor. Bir çalıyı zorla çekiyorlar.

"Kusacak mısın kızım?"

"Kö.."

Sonra bir şey demedi. Yummadı da soluk yeşil gözlerini. Dudakları açık kaldı öyle. Dişleri paslı kaldı.

Koca Sadullah, kızını kaldırıp sırtına almak istedi. Kaldırdı. Karyolanın üstüne otursun diye bıraktı. Ama Cemile yıkılıp düştü. Çenesinden tutup salladı kızını. Oynatamadı, baktıramadı gözlerini.

"Cemileee!" dedi.

İşittiremedi. Az önce boynunda atıp duran damara baktı. Kıpırtı yok. Elinin birini eline aldı, biraz kaldırdı bıraktı, kolu düştü.

"Al haaaa!" dedi Koca Sadullah. "Al başına!"

Sonra durduğu yerde dönmeye başladı.

"Ne oldu Allahım şimdi?"

Dönmesini sürdürdü.

"Cemile kızım! Toparlan yavrum! Bak Sermaye Müdüründen kâğıdı alıp geldim, bakacaklar! Tam işimiz görüldü, sen atıverdin kendini! Yapma böyle kızım! Cemileee! Kalk bakayım şöyle ayağa! Pekey baba, gidelim hastaneye! diye doğruluver bakayım! Biraz direşken ol bakayım kızım!"

Durup bir daha baktı Cemile'nin yüzüne.

"Allaah! Koca Allaaaah!" dedi Sadullah.

Baktı dikkatle, kavradı gerçeği; ölümün soğuk yüzüyle karşı karşıya olduğunu anladı.

Kaldırdı başını yukarı:

"Yahu büyük Allahım, iş mi şimdi bu yaptığın? Biz derledik topladık, Sermaye Müdürünün gönlünü ettik, sen alıverdin canını! Oldu mu şimdi?"

Baktı tavana. Sanki Allah tavandaydı. Asıldı kaldı gözü orda. Sonra nasılsa, başka bir yere kaydı aklı. Eğilip diz çöktü. Açtı ellerini, dua etmeye başladı. Ve ağladı. Hem dua etti, hem ağladı. Çok kötü koşullar içine sıkıştığını anladı.

"Ne yapacağım şimdi ben? Alıp götürsem hastaneye iyi edemezler mi? Temelli öldü mü şimdi?"

Ölümü iyi tanıyordu. Savaşta barışta, köyde kırda, vadeli vadesiz çok görmüştü. Kürt İdris yanıbaşında gitmişti.

"Eve!" dedi. "Cemilem öldü! Allah kızımı elimden aldı! Tedavisine gerek kalmadı! Dürzülerin ilâcına, yardımına lüzum kalmadı! Ne kadar nazik kız idi Cemilem! Ruhu gitti, erimiş bedeni kaldı! Vay benim büyük Allahım vaay! Ankara'yı da bir şey sanıp geldim! Vay benim kalleş Ankaram vaaaay!"

Topladı kendini. Kalktı.

Usulca kapıya yürüdü. Çıktı koridora. Merdivene vardı. İndi ağır ağır. Mustafendi'nin yamacında durdu. Camın ardından hâlâ bakıyor anlamsız. Sadullah da ona baktı. O ona, bu

ona, bakıştılar. Koca Sadullah konuşmadan baktı. "Bu adama ne söyleyeceğim!" Sordu içinden. Durdu biraz. Usulca bir adım attı.

"Tamam Mustafendi!" dedi.

Sustu biraz. Sendeledi: "Öldü!" dedi.

Çok söz var içinde söylenecek. Ama ne yararı olur Mustafendi'ye söylemenin?"

"Götürecek misin?" diye sordu hancı.

"Götüreceğim elbet! Koymam Cemilemi buralarda!" Durdu, düşündü biraz: "Bunu da koymam!" dedi.

Adalet Ağaoğlu
(Nallıhan/Ankara, 23 Ekim 1929)

Öykü Kitapları: *Yüksek Gerilim* (1974, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Sessizliğin İlk Sesi* (1978), *Hadi Gidelim* (1982), *Hayatı Savunma Biçimleri* (1997).

Yüksek Gerilim

Yağmurlar dindi. Ovanın böğründeki hafif eğimli toprak kanalları, tarlalarda biriken fazla suyu denize akıttı; akıntı, kıyılarında sivrisineklerini ve kurbağalarını çoğalttı. Tarlalar da, kanalların toprakta bıraktığı nemi sakladı, pamuğunu büyüttü.

Tek pervaneli uçaklar, mayıs sonu ovanın üstünde dolaşmaya başladılar. Sonra artık tarlaların üstünde sık sık uçtular, ovaya ilâç püskürttüler. Siyolan kokusu, bir yol ayrımındaki çilek tarlasında olgunlaşan çileklerin tadına sindi. Çevredeki hüsnüyusufların, morsalkımların, ıtırların özsuyuna yürüdü; şantiyelerdeki araçların dişlilerine, çimento ve çakıla, battaniyelerle karavanalara; işinden göçenlerin ve iş aramaya gelenlerin yatağına, yorganına, poturuna, mintanına sindi.

Tek pervaneli uçakların attığı ilâç, pamuk fidanları üstünde kurudu; damarlı yüzlerinde benek benek beyaz lekeler bıraktı. Dümdüz ovayı yer yer kesen çitler arasındaki otlar, önceleri pamuk tarlalarına dolan fazla suyu bir uçtan çaldı, emdi, azıp gelişti. Kanallar suyun fazlasını denize akıttıkça, otların payına düşen nem de azaldı. Yaz boyu azaldı bu pay ve otlar kurudu, dikene sardı. Dikenleşen sürgünlerle gövdeler, yolun tozuyla havanın ilâcını tuttu; beyaza yakın bir külrengine bulandı. Bu kirli beyaz öbekler arasında kurumamakta direnen ince mor çiçekli ılgınlarla süpürge otları ve çavşırlar güneşten renklerini attılar. Atılan rengin yerini hemen ilâcın beyazlığı aldı.

Kuru pamuklar eylülde toplanmaya başladılar. Sulanan

ekim pamukları daha dolup gürbüzleşerek, yağmurlara kalmadan toplanacakları günleri beklediler. Yaprakları genişti. Üstlerinde daha çok ilâç lekesi biriktirdiler.

Güneş, bütün yaz denizin üstünü kaynattı. Kaynatıp buharını aldı. Getirip taa ötelerden, ovanın üstüne saldı. Buhar tabakası, uçakların püskürttüğü ilâcın pek az kısmını kaptı. Yine de yoğunlaşıp kalın bir sis bulutu yaptı. Uçaklar yeniden ilâç püskürtmeye geldiklerinde, ovaya doğru biraz daha alçaldılar. Sisin altından uçup her seferinde biraz daha alçaldılar ve artık son ilâçlarını püskürtecekleri zaman, yoğun buhar tabakasıyla benekli bitki örtüsü arasında kalan ensiz bir koridorda uçtular.

Hafif eğimli kanallardan akan suyun yüzü hareketsiz, ince, kahverengi, tahıl kabuğunu andıran nesnelerle örtüldü. Böylece kanallar, ovadan çektikleri fazla suyun yüklendiği sivrisinek ölülerini de denize akıttılar. Ama kanalların nemli karanlığında kurbağalar yaşamlarını sürdürdüler. Kanalların içinde siyolandan korunup büyüdüler. Gece ay, yoğun buhar tabakasını delip de tarlaları aydınlattığında, tedirginleşip daha çok bağırdılar.

Yukarda, kuzeyde baraj, nehrin bahar suyunu biriktirdi. Biriktirip güçlü çarklarında döndürdü, ağdırdı. Ağdırıp ağdırıp bu suyu elektrik gücüne dönüştürdü ve yüksek gerilim hattına akıttı. Durmadan akıttı. Yüksek gerilim hattı, direkler üstünde ovaya uzandı. Tarlalarda, yol kıyılarında dura dikile sulama kanallarının ve bu kanal yavrularının döşenme çizgilerini şurda burda kese atlaya daha güneye, kalabalıkların toplaştığı yerlere uzandı. Uzanıp, yüklendiği öldürücü ve diriltici gücü bu yerlere taşıdı. Geçtiği her yerde kendisiyle kesişen her şeye ve herkese güçlü adını kazdı, bıraktı. Ama oralara uzanmadan önce bu yüksek gerilim hattı, geçtiği yerlerde hiçbir katı cismin kendisine elli santimden daha yakın gelmesine izin vermedi, yağışlı havalarda çevresini daha geniş tuttu; yüz elli santimlik bir çapın çizdiği daire içinde egemenliğini kurdu. Dokunulmazlığını böyle koruyarak yürüdü, gitti ve milyarda bir gücünden çok daha, ama çok daha azını vinç operatörü Kadir Çiçek'in ot-sap tavanından sarkan yirmi beş mumluk ampulüne boşalttı.

Ampul, Kadir Çiçek'in tavanında bir saat kadar ışıdı. Karısı çocukları yatırdı, bulaşıkları yıkadı, ekşimiş yoğurt artığının üstüne tel kasnağı örttü; öylece getirip pencere önüne bıraktı. Camsız pencereye ince naylon bir gergi gerdi; dışarı, avluya çıktı.

Kadir Çiçek, yirmi beş mumluk ampulün kapı önüne vuran aydınlığında tuzlu su kabını önüne çekti. Kabaran avuçlarını tuzlu suyun içine soktu: Çok erken varmalı şantiyeye. Vincin makarasını yağlatmalı. Doğru sürmeli kanaletlerin başına. Hava kararmadan ne kadar çoğunu oturtursak eğerlerine, o kadar iyi.

Ellerini tuzlu sudan çıkardı, üstündeki atlet fanilaya sildi. Kapıdan süzülen ölü aydınlıkta baktı ellerine:

"Dürzünün vinci!" dedi. Güldü yine de.

Karısı tuzlu su dolu kaba uzandı:

"Oldu mu?" dedi.

"Oldu, oldu," dedi Kadir Çelik, "götür dök."

Sakine Çiçek, tası aldı, avlunun karanlığına daldı. Kocası bir sigara yaktı. Duvar dibindeki peykede yatan kardeşi Hasan'a baktı: "Aferin ülen," dedi nerdeyse yüksek sesle. "Dünün çocuğu... Şaka maka, kıvırdın gitti bu işi... Çabuk öğrendin orta halat yardımcılığını..."

Hasan, uykusunda mırıldandı. Sonra bir bağırdı ve peykeden aşağı sarkan sol bacağı seğridi. Bacağını çekti yukarı. Yan döndü. Derin uyuyordu.

Damın üstünde Hasan'ın küçüğü Sefer'le kendi büyük oğlu Kemal yatıyorlar. Uyumadıkları, cibinlik bezinin altında itişip kakıştıkları duyuluyordu. Kemal, neye gülüyorsa, kikir kikir gülüyordu. Sefer:

"Sus be, uyu artık!" diye bağırdı.

Kadir Çiçek, başını yukarı kaldırdı. Sefer'le Kemal'i görecekmiş gibi baktı. Oysa dam, ensesinin üstünde kalıyordu.

"Seslen şuna. Rahat versin. Her akşam bir oyun bulur. Uyutmaz küçük amcasını, it."

Karısı, dama çıkan merdiven başına vardı. Yukarı seslendi:

"Kemal! Baban yanına varıyor ha!"

Kemal'in zorla sindirmeye çalıştığı sesi, yine de bıcır bıcır duyuluyordu aşağıdan.

"İşin bittiyse söndür ışığı," dedi Kadir Çiçek karısına.

"Yatacaksan yatağını açayım mı?"

Sakine Çiçek, yeniden içeri yöneldi.

"Açma daha. Çok sıcak. Uyunacak gibi değil. Işığı söndür. Sivriler dolmasın içeri."

Kapıdan dışarı süzülen sarı ışık birden yitti. Kadir Çiçek, kapının önünde ak bir leke olup kaldı.

Uzaklarda kurbağalar durmadan haykırıyorlar. Bütün kanalların, derelerin, su birikintilerinin içinde yükseliyor bu haykırışlar ve yankılanıp geliyor; Kadir Çiçek'in avlusundaki bütün sesleri, Kemal'in gülüşlerini falan bastırıyordu.

Sakine, usulca çıktı içerden. Usulca konuştu:

"Sivriler pek eskisi kadar değil artık. Azaldılar."

"Uyumuş mu kızlar?"

"Uyumuşlar. Oğlan da uyusun iyice, alıcam yanıma."

Kocasının soluna bir sandık çekti. Üstüne ilişti. Karanlıkta onun yüzünü seçmeye çalıştı. Daha otuzuna varmadan yaşlı bir ağaç gibi kalın kabuksu, yol yol çizgiliydi kocasının yüzü: Bütün gün vincin üstünde. Ha babam, de babam. Ovanın güneşi üç yılda çökertti onu da.

İçini çekti:

"Nasıl avuçların?"

Kadir Çiçek, dizlerine sürttü avuçlarını. Ses vermedi.

"Düşünme Kadir. Ne düşünüyorsun anam? Borçlarımız tükendi oldu işte. De işine bak. Kışa pencereleri camlarız."

Kocası başını çevirip baktı ona: Yine de kurban olduğum güneş. Yaz boyu Kadir'imin gözlerine dolmuş dolmuş da, şimdi, gece ortasında gelmiş ordan şavkıyor.

Böyle geçti Sakine Çiçek'in içinden. Kocasının gözlerindeki parıltıdan hoşlanıp eğdi başını.

Peykede bir kıpırdanma oldu. Hasan doğrulup kalktı.

"Uyunmuyor be yenge. Çok sıcak..."

Genç irisi gövdesiyle dikildi peykenin önünde. Ayak alışkanlığı gitti, avlunun bir köşesindeki musluklu tenekeden su çarptı yüzüne. Kollarını iyice ıslattı. Çizgili pijama altlığını çekerek şöyle bir dolandı avlunun ortasında. Abisi bir kibrit çaktı. Bir sigara daha ateşledi:

"Hasan..." dedi sonra, "demin uykunda konuşuyordun düdük..."

Hasan, kötü şaşırdı:

"Yok yahu abi?.. Ne diyordum ki?.."

Vinç operatörü, treylerin üstündeki Hasan'ı gördü şimdi. Bütün gün, gözü onun gözlerindeydi. İki yardımcı da treylerin üstünde, yan halatları bir kaneletin iki ucuna geçiriyorlar, kancalarını takıyorlar, onlar kancaları takar takmaz Hasan, abisine, "vinç askısını indir," işareti veriyor, sonra acele çelik orta halatı döndürüyor, vinç askısını çelik halata geçiriyor, yeniden abisine bakıyor, tam zamanında, "kaldır" işareti veriyor.

Önceleri bu iş sesli sürüyordu. Giderek iki kardeş gözleriyle anlaştılar. Hasan'ın işi çok dikkat istiyordu. Orta halatı döndürmekte, ânında "indir" ya da "kaldır" işaretini vermekte ustalaşıyordu. Bakışları hep öyle çocuksu bir ciddiyeti, çocuksu bir önemsemeyi barındırıyordu. İşini öğrenmekte gösterdiği tükenmez çaba; o, kollarını oyuna çıkmış gibi geriş; o boynunu balıkçıl kuşu gibi dikrişi, hep bir kıvanmayla bir gülme duygusunu da birlikte getiriyordu Kadir'in yüreğine.

"Söyleyim mi?" dedi, Hasan'ın ürkek gözlerine bakıp.

"Söyle..."

"Yengenin yanında?"

Durdu Hasan. Uykusunda olmadık sözler ettiyse yengesinden çok abisinden utanacak.

"Olan olmuş zaten. Duymuşsun ya," dedi.

Pijamasının altlığını az daha çekti yukarı. Gidip yeniden musluklu tenekenin önüne çöktü. Ağzına bir lokma su alıp çalkaladı, tükürdü. Arkasını dönmedi hiç. Öyle çömeldiği yerden:

"Yengem de duysun, n'olacak," dedi, isteksiz.

"Hadi Kadir, deyiver neyse..."

"Ah oğlum, kız adı saysaydın daha iyi olurdu yaa..."

"Ee, ne saymışım?"

"Kaldır, kaldıır!.. İndir, indiiir!.."

Hep birlikte güldüler. Geniş bir soluk aldı Hasan. Gelip abisinin dizi dibine çöktü:

"Başka?"

"Ne olsun başka."

"Pek bir sevdin sen bu işi Hasan... Pek bir sevdin... Etmeyeydiniz... Askere gideydin daha iyiydi ya, askerden gelmiş gibi yapacağınıza..."

Sakine, bitirmedi sözünü. Gülmeler durdu. Uzun sustular. Olmadı; Sakine, başka yerden aldı sözü:

"İşte, öyle istedin, öyle oldu! Ne deyim?.."

"Aman be yenge! Der der aynı şeyi dersin. Bitirmişim ortaokulumu sayesinde abimin. Yarın bitirir Sefer de ortaokulunu acık benim sayemde... Derken Kemal, derken Gülten, derken Ayten ve dahi girer sıraya Orhan... Birbirimize dayanacağız demedik mi?"

"Yapsaydın askerliğini önden..."

Kocasının kıpırdandığını, yüreğinin darlandığını bildi; kesin sustu. Yetmedi, koydu parmaklarını dudaklarının üstüne, kitledi onları. Kadir Çiçek, dibe eren sigarayı yere attı, tokyosuyla bastı üstüne.

"Kaç metre döşedik bu ay?"

Hasan, okulda derse kaldırılma korkusuna benzer bir korkuyu atlatmış gibiydi. Öğretmenin gözleri bir değip geçmişti kendisine, işte o kadar. Şimdilik. Şimdilik yine iyiydi her şey.

"Bugün yüz yetmiş metre geçtik abi... Öyle ya, eğere son monte ettiğimiz kanaletle yüz yetmiş metre geçtik.... Yarın beş yüz metre fazlayı doldurursak primimiz üç bin lira tutar, değil mi?"

"Doldurursak tutar," dedi, Kadir Çiçek.

"Üç bini de pay ettin mi dördümüze..."

Kafasında hesabını kurdu.

"Kadir Usta..." dedi sonra, "Kadir Usta... Yevmiyelerle iki saat fazlalarla birlik bu ay sade benim elime ne geçiyor biliyor musun? Tam bin dört yüz elli lira geçiyor. İlk bu kadar çok olacak, biliyor musun? Şimdiye kadar en çok dokuz yüz elli olmuştu... İlk, bin dört yüz elli lira. Para bu be! Gidip hemen bir buzdolabı alıcam şuraya... Taksitle maksitle... Konduracam avluya... Çekecem bir de elektrik hattı, içeri ampule giren hattan buraya... Artık buz gibi içeriz suyumuzu... Ayranımızı da soğuturuz..."

Göz kırptı abisine:

"Rakını da soğuturuz. Dolabın rakısı benden haa! Her zaman... Çocukların kitabı, kalemi, defteri de benden... Her zaman..."

Abisi sevinmeye çalıştı ama, gelmedi içinden sevinmek.

Sakine, Hasan'ın coşkusu çözülmesin diye, çözdü parmaklarını dudaklarından, güldü:

"Amanın şuna bakın!.. Büyümüş, adam olmuş da..."

Olmadı. Oturmadı bir şeyler yine yerine. Bu konu ne zaman açılsa, bir söz ya fazla, ya eksik söylenmiş oluyor.

"Sağol Hasan... Sağol yine de..."

"Bir de Almanyalara gitmeye kalktındı abi. Hepimizi böylece döküm saçım bırakıp buralarda... Şimdi yani, kötü mü oldu?.."

"Amma öttün be sümüklü!" dedi Kadir.

Yüreği hopladı Sakine'nin. Ama baktı ki, karanlıkta güzel parlamakta kocasının gözleri. Güzel, yumuşak. Hasan da baktı. Baktı ki, alay değil abisinin gözlerindeki. Öfke değil. Horlama değil. Sarıldı ona:

"Baba Kadir... Kadir Usta... Baba Kadir Usta abim benim be..." dedi; kardı karıştırdı bütün bu adları-sıfatları birbirine.

Yüksek gerilim hattı yukarlardan dolandı, alçaklara indi. Yine döndü, dolandı ve gecenin ortasında kararmış bakır telleriyle gücünün milyarda birinden çok daha, çok daha azını, bir gün Kadir Çiçek'in avlusuna yerleşecek olan soğutucuya da aktarmak üzere kendini hazır etti; bekledi.

Yirmi altı beton kanaletle yüklü treyler, akşama doğru yükünden hafiflemiş olarak birkaç metre daha ilerledi. Kanalet hattına çapraz durdu, bekledi.

Vinç operatörü Kadir Çiçek, boynuna bağladığı turuncu mendili çözdü; vincin üstündeki yerinde kımıldadı; altının terini havalandırdı; parmaklarını büktü, açtı, levyeyi kavradı; vinci, yirmi dördüncü kanaleti yerine oturtmak üzere, treylerin ilerleyip durduğu yere sürdü; vinç askısını doğrultup bekledi.

Az önce yirmi üçüncü kanaleti yerine oturtmak üzere, ellerinde birer katranlı iple eğerlerin başına koşmuş olan iki yan

yardımcı, boşalan vinç askı halatlarının kancalarını çözmüşler, yirmi dördüncü kanaleti vince takmak için yeniden treylerin üstüne çıkmışlardı. Hasan Çiçek, katranlı iplerin eğerlerde tam yerine konulup konulmadığına bakmış, abisine, "tamam" işareti vermiş, yirmi üçüncü kanalet, eğerlerindeki yerine oturduktan sonra, o da dönmüş; treylere, yirmi dördüncü kanaletin ortasına çıkıp durmuştu. Vinç bumundan sarkan çelik askı halatını yakalayıp bekledi.

Sağ yardımcı Bilâl ile sol yardımcı Osman, yirmi dördüncü kanaletin iki ucundaki yerlerini aldılar, beklediler. Hasan orta halatı öptü. Orta halattan sarkan iki yan askıyı ayırıp birini Osman'a, ötekini Bilâl'e attı. Vincin üstünde, gözlerini kendisinden ayırmayan, her hareketini hoşgörmez bir usta dikkatiyle izleyen abisine gülümsedi. Vinç motorunun büyük gürültüsünü bastırarak:

"Varan yirmi dört!" diye bağırdı ona.

Sesini daha çok yükseltti:

"Geçtik! Dokuz kilometreyi tam dört yüz doksan metre geçtik şimdi!"

Kadir Çiçek, yeniden önündeki kola uzandı. Kolu çekti. Çatırtı büyüdü.

"Kes hesabı! İşi bitirelim!.." diye haykırdı kardeşine. Çenesinde bir damar seğridi. Hasan'ın o ânda derin bir utanç ve saygıyı yükleniveren bakışlarını görmemek için, gözlerini uzak denizle ova arasına kalın bir perde çeken yoğun sis tabakasına çevirdi.

Güneş iyice alçalmış, şeklini iyice dağıtmıştı. Bir buzlu camın ardından yansıtıyordu kendini. Nerdeyse, haşlanmış, haşlanıp diriliğini yitirmiş püskül püskül radika otları gibi, radika otlarının renksiz kökleri gibi buharlar saçarak ve artık her ân biraz daha biçimini dağıtarak ovayı tarıyordu. Buharını koyveren ova mı, buzlu bir cam gerisinden yansıyan ışınları mı, ayırdetmek her ân güçleşiyordu.

Taa uzaklarda, büyük kentin güneye bakan salkım saçak dış mahallesinde, bir kereste bıçkısının cızırtılı sesi bütün gün Sakine Çiçek'in dişlerini kamaştırdı. Gürültüye alışkın kulakları, duyarlığını ağzına, dişetlerine aktarmıştı. Küçük bütan gaz ocağını avluya çıkardı. Tüpün düğmesini çevirdi, kibriti çaktı. Hışırtıyı

duydu; ocağın yanmış olduğunu bu güçlü hışırtıdan bildi. Yanmış gazın deliklerden fışkıran parıltısı, alçaldıkça aydınlığı yayvanlaşan ova güneşinin parıltısını yine de bastıramıyordu.

Sakine Çiçek, avluda çok eski bir bisiklete düşe kalka alışmaya çalışan Kemal'e:

"Koş anam. Sefer abine söyle, bir paket de sana alıversin gelirken," dedi.

Bütan gaz ocağının üstüne bir tencere su koydu. Kemal, annesini duymamış gibi bisikleti yalpalatarak bir kez daha döndü avlunun içinde. Gaz ocağına sürtünerek geçti. Sakine'nin içinde birşey sıçrayıp indi. Dışardan avluya dolan bıçkı sesine arkasını dönüp yeniden seslendi:

"Sağır mısın Kemal? Sana söylüyorum!"

"Duydum," dedi, Kemal. Bisikletin cantını duvara sürttü.

Sakine'nin dişleri daha bir derin kamaştı. Dilini dişetlerinin üstünde gezdirdi.

"Duydunsa koşuversene. Gelirler nerdeyse. Hazır edelim yemeklerini..."

"Erken daha."

"Erken... Sana erken. Bana her şey geç, baksana... Koş hadi!"

Kemal isteksiz, bisikleti duvara dayadı. Cansız pencere önünde duran plastik sürahiyi ağzına dikti, içti.

"Ilık. Kan gibi," dedi.

"Buzdolabı alacak Hasan amcan. Akşam söyledi. Babanla bir olup alırlar..."

"Ne zaman?"

"Bu ay başı."

"Yarından sonra yani?"

"Yarından sonra belki. Belki birkaç gün daha sonra... Hesaplarını bir yapsınlar hele. Borç-harç ne kalmış, görsünler de..."

"Fruko da koyalım içine anne. Şişe şişe, her çeşidinden koyalım."

"Bakalım. Belki. Bir gün koyarız belki."

"Keşke yaz başında alsaydık be anne!"

"Sana konuşması kolay. Fırla hadi!.. Yağ lâzım bana. Koşuver Sefer abin dönmeden..."

Orhan, peykenin üstünde bir mısır koçanıyla oynuyordu.

Koçanı ağzına, yeni çıkan diş yerlerine sürtüyor, salyasını akıtıyordu. Ayten'le Gülten, musluklu tenekenin başında bez bebeklerinin çamaşırlarını yıkıyorlardı. Kemal, avlu kapısına çıktı. Sakine Çiçek, kızların yanma koştu; çekip aldı onları ortadan.

"Bütün suyumu harcadınız yine!.. Su nerde?.."

Beton sulama kanallarının içi kuruydu. Çeşmeler çoktan kurumuştu. Eğimli kanallar, yaz başı pamuk tarlalarından artan suyu denize akıttıktan sonra, şimdi bu kanalların içbükey toprak duvarlarında dağınık tebeşir tozunu andıran ince, beyaz, iplik iplik, düzensiz bir çizgi kalmıştı.

Ovanın pamuğunu ilerde daha uyumlu sulayacak kanalet yapım tasarısı kâğıt üstünden kalkıp her gün biraz daha genişleyerek, büyüyerek, uzayıp oranlarını çoğaltarak ovayı örtmeye başlamıştı. Bütün yaz ovaya ilâç püskürten küçük uçak pilotları, mat sedef renkli kalın çizgilerin ovayı düzgün parçalara bölerek toprakta yürüdüğünü görmüşlerdi.

Güneyde iki büyük kenti birleştiren asfalt yol üstündeki kanalet fabrikası, her gün biraz daha çok sayıda kanalet üretti. Fabrikanın önündeki yapım şantiyesinde, duvara asılı ova haritasına bir mühendis, her akşam daha çok sayıda renkli topluiğneler batırdı. Topluiğneler arasındaki uzaklığı gözüyle birleştirdi; her santimini iki binle çarptı; şantiye muhasebecisi, bu çarpımdan çıkan metre ve kilometre fazlalarını paraya dönüştürüp yevmiyelere böldü. Şirket mühendisi, her akşam, yerleştirilen kanaletlerin en son ucuna gitti; işçilerin kaç eğere kaç kanalet oturttuklarına baktı. Devlet kontrol mühendisi, her ay sonuna doğru gidip, yerlerine oturtulan kanaletlere ayağının ucuyla vurdu ve dönüp masasının başına, şirketin devlet alacağını hesabetti. Akşamları şirket mühendisleri, devlet mühendislerini içkili, serin lokantalarda ağırladılar. Ağırlamadıkları zaman, devletin şirkete sunduğu aylık payı alabilmek için beklemek zorunda kaldılar. Böyle zamanlarda işçiler, bakkal ve fırınlardaki veresiye hesaplarını, bankalar ise kredi faizle-

rindeki toplamları çoğalttılar. Ama bütün bu, çok sayılı sahipleri adına her gün biraz daha hızla devindi ve ova, pamuğunu her gün biraz daha onlar için büyüttü. Şantiye mühedislerinden biri, "Bankalar için," dedi. Kontrol mühendislerinden biri, "Ovayı bölüşenler için," dedi. Kuşkulandılar birbirlerinden; küstüler ve ayrı adlı partilere oy verdiler. Durup seçim sonuçlarını beklediler.

Güneş biraz daha dağıtıp yaydı ışığını.

Vinç bumunun gerisinde, eli levyenin üstünde oturup bekleyen vinç operatörü Kadir Çiçek, gölgesini ardına düşürdü. Orta halat yardımcısı Hasan Çiçek, sağına baktı; sağ halat, yardımcısı Bilâl, yirmi beşinci kanaletin sağ altından ipi geçirirken o da hızla sola döndü. Sol halat yardımcısı Osman'ın da kanaletin sol alt ucundan halatı geçirdiğini gördü. İki yanına yeniden baktı. İki uçtan sarkan çelik halatların askı halkalarına geçirilmesini bekledi. Vinç askısından sarkan orta halatı eliyle tarttı. Dengeyi duydu avuçlarında. Çelik halatı büktü, vinç askısının ağır ağır dönmesini sağladı. Kadir Çiçek, gözüyle izledi dönüşü ve bakışlarını çevirip kardeşinin gözlerine dikti. İşin bu en önemli, en çok dikkat isteyen ânını, kaçıncı kez yine gözleriyle paylaştılar. Hasan'ın gözünde Kadir'in artık ezbere tanıdığı ışık parladı: "Kaldır!"

Kadir, işaret pırıltısını yakalar yakalamaz vinci çalıştırdı. Vinç bumunu ağır ağır kaldırıp döndürmeye başladı. Bilâl ve Osman bir sıçrayışta treylerden indiler. Ellerinde katranlı halatlar, ovada birkaç metre aralıkla çifter çifter ve çatal ağızlarıyla açılıp duran beton kanalet eğerlerinden en yakındaki çiftin başına koştular. Katranlı iplerini eğerlerin üstüne serdiler. Onlar bu serme işini yaparlarken Hasan, sürekli olarak abisine işaret verdi. Vinç bumunun ucunda askıya alınmış ağır beton kanalet, tam eğerlerin üstüne oturacak biçimde geldi, orada bekledi.

Hasan, treylerin üstünden yere atladı. Bilâl'le Osman'ın yanına koştu. Katranlı iplerin eğerler üstüne uygun serilip serilmediğine baktı. İpler güzel serilmişti. Başını kaldırdı, abisine baktı:

"İndir!" dedi, bu kez sesli olarak.

Kadir Çiçek, kolu çekti. Vinç bumu gıcırtıyla ağır ağır indi eğerlere, eğerlerdeki katranlı ipler üstüne. Hasan, kanalet iki uçtan iki eğer üstüne tam oturana dek işaret verdi abisine. Bu arada treyler hareket etti, bir sonra konulacak kanalet yerine ilerledi. Hasan:

"Tamam!" diye haykırdı.

Sağ ve sol yardımcılar, gevşeyip boşalan çelik askı halatlarını büyük bir çabuklukla kancalarından çözdüler, vinci serbest bıraktılar. Hasan'la birlik yeniden treylerin üstüne çıktılar. Kadir Çiçek, bir sonraki ve en sonuncu kanaleti kaldırıp yerine oturtmak üzere, vinci, treylerin şimdi bulunduğu yere sürdü. Orada bekledi.

Yukarlardan inip gelen yüksek gerilim hattı, ekibin ulaştığı kilometre noktasının az ötesinde kanalet hattını kesiyordu. Treylerde kalan son kanalet de az sonra yüksek gerilim hattının toprakta bıraktığı yayvan gölgeyi bıçkı gibi kesecek. Kesip taa ötelere uzanacak. Uzanan her fazla metresi, kanalet döşeme ekibinin her biri için birer öğün demek olacak.

Sakine Çiçek, duvar dibindeki ıtırlarla sardunyalara, camsız pencere dibinde ağır ağır boy atan mor çiçekli hüsnüyusufa su verdi. Diplerini serinletti. Plastik ibrikte kalan suyu avlunun sonra hemen kayboldu esmer kıvrık çizgiler. Avluya çizgilerin cılızlığında ince bir serinlik dokunup geçti.

Çapraz ayaklı masayı ıtırların yanma taşıdı Sakine. Açtı. Masanın yeşil-beyaz çiçekli muşambası üstüne cacığı koydu. Cacığın yoğurdu, yüzeyinde, henüz gözle seçilemeyen hafif bir fışırdamayı gizledi.

Sakine Çiçek, bütan gaz ocağının başında durdu. Kaynayan suya evde kesilmiş makarna saldı. Boynunu dikip gökyüzüne baktı yine. Zamanı anlamaya çalıştı. Ay çıkıyordu. Buzlu cam gerisinde irin renkli bir ışık, şimdi maviye çalan beyaz bir ışıkla kavgaya başlıyordu. "Vakittir," dedi Sakine Çiçek. Peykenin üstünde yüzükoyun sızıldayan Orhan'ı doyurmaya koyuldu. Bıçkı sesi dinmişti.

Vincin bumu askısını sarkıttı. Hasan, çelik halatı yakaladı. Aşağıdan gelen soluk yeşil renkli bir pikap, hızını yavaşlattı. Şantiye mühendisi Nazif, pikabını yolun kıyısına bıraktı, indi. Bir hendeği atlayıp ekibin yanına vardı. Eliyle, "durun" işareti yaptı. Durdular. Kadir Çiçek'in canı sıkıldı. Hasan Çiçek, orta halatı gevşetti avcunda, ama bırakmadı. Kadir Çiçek, levyeyi boşa aldı, kalktı, başını Nazif beye uzattı.

"Elektrik hattını görüyorsun değil mi usta?"

"Biliyorum," dedi Kadir Çiçek.

"Dikkatli olmak gerek. Bumu uzak tut. Yaklaştırma."

"Evet, evet," dedi Kadir Usta.

"Kötü bir saat. Geç. Uzaklıklar yanıltır şimdi..."

Hasan Çiçek atıldı:

"Tek kanalet kaldı!" dedi.

"Olsun. En iyisi bırakın işi artık. Sabah yerleştirirsiniz."

"Tek kanalet için bekletmeyelim vinci," dedi Kadir Usta. "Sabah Y 12 hattına başlarız."

Hasan, soluğunu gevşetti. Kıvançla baktı abisine.

Yaşını on sekizden büyük ve askerliğini yapmış gösteren bir sahte kimlik kartıyla abisinin karşısına dikildiği günden bu yana altı ay geçmişti. O sabah abisi kendisini kovalamıştı. Akşam, evde dövmüştü. "Kaç kişi girdi bu yoldan işe. Şantiye anlamıyor. Anlasa da anlamamazlığa geliyor. Bilâl nasıl çalışıyor sanıyorsun" diye karşı durmuştu Hasan yine de. Yumuşamadı abisi. "Sıkıntıdasın... Çok sıkıntıdasın. Bilmiyor muyum ben?" dedi Hasan. O zaman iki tokat daha yedi abisinden. "Sana ne ulan? Benim bileceğim iş! Okula gideceksin. İşte bu kadar!.."

İlk büyük çatışmalarıydı abisiyle. Çocuklar yadırgadılar. Hepsi korktular, ağladılar. Kadir Çiçek, fırlayıp kahveye gitti. Gece çok geç döndü. Konuyu açtırmadı bir daha. Hasan'la konuşmadı. Evin kereste borcu hesabını ona değil, Kemal'e yazdırdı. Üçüncü gün, memleketlisi Avni'den biraz daha borç para istemek için de Sefer'i gönderdi. Sefer, eli boş döndü. Dördüncü gün, Osman'ın beşiğini götürdü. Beşik bir daha geri gelmedi, ama Kadir Çiçek, akşam Sefer'le eve üç ekmek ve birtakım ciğer gönderdi. Kendi gelmedi. Beşinci gün, şantiyede yevmiye dağıtma günüydü. Saki-

ne Çiçek, gözünü avlu kapısından ayırmadı. Bütan gaz ocağını yakmak için kocasının dönmesini bekledi: Kıyma getirirse patatesi vururum ocağa...

Yağışlar dinmemişti daha. Bütün ay vinç de, treyler de araziye çok seyrek girebilmişti. Fazla çalışma, prim söz konusu değildi. İş günleri bile sayılıydı. "Hepsi hepsi yedi yüz tutar bu ay. Fazla tutmaz," demişti Kadir Çiçek. Karısı, bütün bir ayı nasıl geçireceklerini düşünmeyi çoktan unutmuştu. En yakın akşamı ve en yakın sabahı düşünebiliyordu o. Hasan, damın üstüne çıkmış, akan yerine bir çinko parçası çakıyordu. Damın üstünde eğilip doğruldukça yengesini görüyordu. Yengesinin işi her gün biraz daha azalmıştı. Her gün biraz daha az tencere ovuyordu. Çamaşırı biriktiriyordu. Biriktirmeye olanak kalmayınca, düz suda çalkalıyordu. Terden kayışa dönmüş gömlek yakalarını bir tutam kille ovuyordu.

Hasan, elini cebine sokmuştu. Sahte kimlik kartını çıkarmıştı. Karta, herkese iyi gelecek bir iksir gibi bakmıştı. Damdan indi sonra. Yengesinin, yeşil lastik ayakkabılarının ucuyla bir su birikintisini incitmeden dürtüklediğini gördü. "Ne inat bu benim abim!.. Ne inat..." dedi. Sakine Çiçek, kocasını savunmak istedi. Ama şu ân savunacak belli bir ipucu yakalayamadı. "Sen düşündüğünden..." dedi sadece. "Bu yaz çalışsam... İlerde yine okurum..."

Hasan, sözünü tamamlamadan avlu kapısı gıcırdadı. O yana fırladı Sakine. Baktı, kocasının elleri bomboş değil. Eski gazete kâğıtlarına sarılmış paketlere uzandı. "Al. Götür, ocağa birşeyler koy." Kadir Çiçek'in sesi, başka bir adamın sesiydi. Yüzü başka bir adamın yüzüydü. "Hasta mısın Kadir?"

Kadir, karşılık vermedi. Kaç gündür tek söz etmediği, yüzüne bakmadığı Hasan'a doğru yürüdü. Hasan, abisi yeniden tokatlarsa diye, kendini hazır etti. Söyleyeceklerini bir bir dizdi içinden. Abisi yanından geçti. Peykenin ucuna ilişti. Ellerine baktı. parmaklarını kenetleyip şıklattı. "Sen git, ocağa birşeyler koy," dedi yine karısına. Hasan, elindeki çekici toprak duvara sürttü. Kabaran toprak hemen döküldü yere.

"Hasan..." dedi Kadir Çiçek, "yanıma gel."

Hasan, yanına gitti abisinin. Ama çok yakınına değil.

"Yarın birlikte gidelim şantiyeye. Kâğıtlarına bakacaklar. Uygunsa iş verecekler sana."

Hasan'ın yutkunma bezleri sızlamıştı. Göz çevrelerinde bir yanma olmuştu. "Sağol abi," demişti, sızlama ve yanmaları bastırıp

"Doğramacı yevmiyelerimi kestirmiş. Şantiye şefi haberliydi. Kesmiş. Bu ay öderim demiştim."

Başka bir açıklama yapmamıştı Kadir Çiçek. Sadece sözü bağlamıştı: "Yanıma alacağım seni. Belki ilerde iyi bir vinç ustası olursun sen de." "Olurum," demişti Hasan da. "Senin borçların var, keserler. Benim borçlarım yok, kesemezler," demişti, dili ağzında dolaşarak. "Yani diyeceğim... bir yandan kesilirsek, bir yandan damlarız hiç değilse... Öyle değil mi abi?"

Mühendis Nazif, kararsız duruyordu.

"En iyisi boşaltın treyleri. O gitsin. Bilâl vincin başında kalsın," dedi. "Gerçi evet... tek kanalet için... Yine de, boşaltın."

Kadir Çiçek, kararlı konuştu:

"Çift iş olur bey. Şimdi oturturuz onu biz. Yerleştirir geçeriz."

Mühendis Nazif, artık birşey demedi. Bütün gün yerlerine oturtulmuş kanaletlerin şimdi iyce belirginleşen aklığına baka baka yürüdü. Bir boydan bir boya geçti döşenmiş kanalet hattının yanından ve çatlayan eğerlerden birini kafasına not ederek pikabına döndü.

"Yine de dikkatli olun!" diye bağırdı ekibe; bindi, gaza bastı, doğu yönüne sürdü pikabını.

Vincin bumu son kanaleti kavradı, kaldırdı.

Hasan, çelik orta halatı büktü.

Bum ağır ağır döndü, yüksek gerilim hattının altına özenle girdi. Operatörün gözüyle ayarladığı sınırı bir milim aşmadan girdi hattın altına; kanaleti hizaladı, eğere yakın indi, orada başı eğik bekledi.

Kadir Çiçek de sabırsız bekledi. Hasan'ın bakışları seçilmez olmuştu. Sesini duymayı bekledi. O, her gün biraz daha erkekle-

şen, artık nerdeyse tam kendisi olmaya aday sesin "boşalt" demesini bekledi. Ama Osman, kendi payına düşen katranlı ipi aceleden kötü sermişti. Halat tam yerinde değildi. Hasan, çelik orta halatı bırakmadan sol yardımcıya seslendi:

"Düzelt ipi! İpi düzelt!.. Oturt yerine Osman!.."

Sol yardımcı, ipi düzeltmek için askıdaki kanaleti usulca itti; itip yer açmak istedi. Açtığı yerden eğere doğru eğildi, sığmadı. Az daha itti kanaletin ucunu. Kadir Çiçek, vincin gürültüsünü bastırmak, bastırıp sesini duyurmak: "Oyun mu oynuyorsunuz be?" diye bağırmak için soluğunun hepsini topladı, ağzını açtı ve:

"Oy..." diyebildi.

Kanaleti taşıyan askılardan biri kaymış, kanaletin bir ucu yere vurmuştu. Bozulan denge, o ânda ağırlığından kurtulan vinç bumunu yukarı doğru esnetti. Yukarı doğru esneyen bum, yüksek gerilim hattının egemenlik alanına girdi; gücünün milyarda birinden pek azını kapıp, elinde hâlâ çelik halatı tutmakta olan Hasan'ın gövdesine akıttı. Çelik halat ucunda iri, siyah bir kömür asılıp kaldı.

İş erken başlamıştı. Şimdi ay, kalın buhar tabakası ardında, az önceki kavgadan yorgun, derin soluyarak, derin soluyup durmadan terleyerek ovaya çiseliyordu. Islak ışık, vincin ucundaki iri kömür parçasında ince cızırdıyordu.

Sakine Çiçek, cacık yoğurdunun yüzeyinde giderek çoğalan fışırdamayı gördü. Daha bekledi. Fışırtı derine dibe indi. O zaman, artık beklemedi. Çocukları Sefer'e bıraktı. Başına bir örtü örttü, yanına Kemal'i aldı; siyolanlı pamuk tarlalarının kıyıcıklarında dura dikile, yüksek gerilim hattı direklerinin koyduğu işaretleri izleye ede, bir kalabalığın toplaştığı resmî araçların mavi kırmızı ve sarı ışıklarını durmadan yakıp söndürdükleri bir yere doğru yürüdü. Ama Sakine Çiçek daha oraya varamadan, asfalt yoldan sirenlerini öttürerek bir polis aracı geçti. Ters yöne, kente gitti. Polis aracının içinde biri:

"Kardeşindi ha?" dedi, Kadir Çiçek'e.

Kadir Çiçek, bumun ucundaki kömür parçasından daha kara görünüyordu. Bir kömür parçası nasıl ses vermezse, o da öyle ses vermedi.

"Demek iş kazası?" dedi, aracın içindeki öbür polis. "Sigortanız vardır. Kaza ise iyi. Kardeşininki sana kalır."

Kuşkuyla baktı Kadir Çiçek'e.

"Yaşı uygun ki çalıştı. Vardır sigortası kardeşinin de," dedi beriki.

Hasetle baktı Kadir Çiçek'e.

Yağmurlar yeniden başladı. Ovanın böğrüne sokulmuş hafif eğimli toprak kanallar, pamuk tarlalarının fazla suyunu denize akıtmaya yetişemedi. Tarlalarda küçük, durgun göller oluştu.

Kuzeyde baraj, daha çok elektrik gücü üretti ve bu gücü yüksek gerilim hattına akıttı. Durmadan akıttı.

Yüksek gerilim hattı, direkler üstünden ovaya uzandı. Dokunulmazlığını koruyarak, büyük kentlerin kapılarında bölünüp kollara ayrılarak, caddelerde yeniden kollara ayrılarak, dış mahallelerde daha ince kollara ayrılarak, ayrılan en ince kollarından birini Kadir Çiçek'in ot-sap tavanından aşırtarak gitti; gücünün milyarda birinden çok daha azını bir kez daha parçalara böldü ve böldüğü daha küçük çaplı güçleri cezaevlerinde durmadan çoğalan koğuşlara, o koğuşların tepelerindeki en küçük ampullere boşalttı. Çoğalan koğuşlarda ampuller, en uzak yıldızların ışıkları kadar ölü bir ışıkla sabahlara dek yandı.

Kadir Çiçek, koğuşta gözünü bu soluk ışıktan hiç ayırmadı. Üşenmesiz, uzun baktı. Aylarca baktı: Işığı iyice tanıdı. Tanıyıp beynine akıttı; gerildi. Her sabah daha yüksek gerildi.

1976 • Dostlukların Son Günü

Selim İleri
(İstanbul, 30 Nisan 1949)

Öykü Kitapları: *Cumartesi Yalnızlığı* (1968), *Pastırma Yazı* (1971), *Dostlukların Son Günü* (1975, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Bir Denizin Eteklerinde* (1980), *Eski Defterlerde Solmuş Çiçekler* (1982), *Son Yaz Akşamı* (1983), *Hüzün Kahvesi I, II* (Toplu öyküler, 1991), *Kötülük* (1992), *Otuz Yılın Bütün Hikâyeleri 1967-1997* (1997), *Fotoğrafı Sana Gönderiyorum* (2006).

Dostlukların Son Günü

Sanki mutlu olmayacağız. Hiç mutlu olmayacağız. (Bir bakıcının acımasız sözleri.) Kül tablasında yarım bırakılmış, gerisi içilmeyecek bir sigara; duvarda kirlenmiş parmaklarımın çocuksu izi ya da çiçeklikte soluncaya kadar atılmayacak, rafyaları çözülmemiş bir demet sümbül onlara beni hatırlatabilir. Kısa bir süre, birkaç saat. Her şey bitmiş gibi. Neydi beni bu eve çeken: Gülten'in insanlığı, içtenliği; Ali'nin kimseye değişilmeyecek dostluğu, ama coşkularımı öldürüyor. Coşkularımdan tek tek vazgeçiyorum. Unutacaklar. Birkaç saat sonra duygularımın, sevgilerimin sesi soluğu kesilecek. Kötü pazar sabahlarını yaşayacaklar. (İlkyaz geliyormuş; bu yağmurlar ilkyazı müştularmış. Mevsimler gündelik, sıradan, hayatımıza etkisiz birer olay sanki.) Unutmalarını önleyebilseydim keşke; elimden gelseydi bu. Silik, gölgelenmiş bir Kemal olmaktan çıksaydım yaşayışlarında. Kahveyi şekersiz içtiğimi hatırlayacaklar belki. Gülten hatırlar; Gülten iyidir.

Kitap okunacak, geç vakitlere kadar yatak keyfinden vazgeçilemeyecek bir pazar sabahını bozmaya hakkım yoktu. (Yağmur bir yağıyor, bir duruyor. Böyle olurmuş ilkyazın yağmurları, bereketi. Eskiden söylerlerdi. Görmediğim, tanımadığım kırlıkların gövereceğini söylerlerdi yağmurla. Yağmur, Kurtuluş'un

dar, arka sokaklarına çamuru, pisliği taşıyor sadece.) Gecelerce oturduğum koltuklar. "Evlendiğimizden beri ilk defa burada oturuyoruz her gece," diyor Ali. Her gece. Her gece sen buraya bizi rahatsız ettiğine aldırmadan geliyorsun. Arkadaşlığın da bir sınırı var... Oturma odasının hiç yaşanmadığı bir ev. Ufacık bir apartıman katı. Üçüncü kişi olmanın, bu evdeki yersizliğimin acılarını duyuyorum her gelişimde. Gene geliyorum ama. Yürek burkucu yalnızlıklarımdan. "Bıktık senin burjuva yalnızlıklarından," demişti Ali sonraları. Çok sonraları. Başlangıçların güzel tedirginliği azalınca, geçince.

Yazlara aldanmıştım. Yazların gevşetici, uyuşturucu sıcaklarına.

Şimdi bitti. Her şey. Bütün bunları bir onur çıkmazı yapmalıyım. Yüreğimin suskunluğuna, sinsice karşı koyuşuna aldırmayacağım. Yalnızlığın alfabesini sökeli yıllar oldu. Bıraktığım sayfadan devam edeceğim. Hepsi ucuz duyarlıklar.

Yağmurun durduğu anda dükkâna giriyorum. Dört bir yanım alacalı bulacalı çiçeklerle donanıyor. (Rafyası çözülmemiş bir demet sümbül. Sümbüller mutluluğu simgeliyor nedense.) Hemen koparılır, köksüz bitkilerdenmiş. Dere kıyılarında, bayırlarda, pınar başlarında yetişirmiş. "Nerden buluruz kış günü, imkânsız bir şey." Öyle dedi çiçekçideki kız. Püsküllü kemerini düzeltti, etekliğini çekiştirdi ve gülümsedi bana. Artık diretemiyorum. Oysa küçük bir sepeti döşesinler istiyordum. Küçük bir sepeti olsun. Bir hasır sepeti çiçeklerle döşesinler. ("Burjuva yalnızlıkları." Artık demeyecek Ali.) Kış aylarının kötü saatleriydi; akşamın erkenden karardığı. Eve döndükten sonra dayanamayıp sokağa çıkmıştım. "Pazar günü kimsenin evine gitme," demişti annem; "bir gün kovulacaksın." Bir türlü büyüyemediğimi, aklımı başıma toplamam gerektiğini yinelemişti ardından da. İşitmezlikten geldim. Odamın duvarları üstüme üstüme yürüyorlar. Yatağın kenarına asılmış bir oyuncak ayıyla yetinemem. İnsanlara, arkadaşlıklara alabildiğine ihtiyaç duyduğumuz zayıflık anları. "Anne, ben sokağa çıkıyorum," diyorum. Ters ters bakıyor yüzüme. "Zaten bu mevsimde unutmabeni yetişmez." Oyuncak ayımın kulaklarını koparmıştım. Hafiften okşuyorum keçelenmiş tüylerini, bir fiske atıyorum burnuna: "İşte baş ba-

şayız, anlarsın sen." Çiçekçiyi fark ediyorum. Her zaman önünden geçmek zorunda olduğum bir dükkân. Ama ilk kez fark ediyorum. Kime çiçek gönderebilirdim: Yaşamadığım aşklar; jelatin kutulardaki orkidelere yabancıyım.

"Çiçek göndermek istiyorum."

Kuşkulu bakışları kızın. Süzüyor. Bumburuşuk bir kadife pantolon, yakası paçası bir tarafa gitmiş yağmurluğum, boyasız ayakkabılar ve bütün bunlara karşın çiçek göndermek istedim. Anlayamazdı. *"Onların gözlerini kör etti, ve yüreklerini katılaştırdı ki, gözleriyle görmesinler, ve yürekleriyle anlamasınlar..."*

"Sepet mi? Kutuda mı istersiniz yoksa?"

"Sepet. Küçük bir sepet."

"Menekşe koyalım içine..."

"Hayır; menekşe, sümbül falan olmasın."

Mavi çiçekler açardı. Daha elimi değdirir değdirmez koparlardı. Ali'nin ekmeğini kazanmaya başladığı yıllar. Çocukluğumun olanca iğrençliğini, hastalıklarını tadıyorum. Başıboş dolaşırdım; unutmabeni çiçekleri çiğniyorum. Hayatta özlediği her şeye sahip olmuş biri Ali. Yoksulluğunu, aç kaldığı zamanları, gönlüne attığı isteklerini bile kıskanıyorum. "Sağlıklısın. En önemlisi bu." Burjuvalığımı karıştıracak. Bir tokat gibi patlayacak kimsesizliklerim. Dişlerim kenetlenecek; ağlamamak için tutacağım kendimi. Gülten aramıza girecek. Çalışan bir karı-koca; oturma odalarında oturmamışlar hemen hiç. Benim ortaya çıkışımla oda kullanılmaya başlanmış. Bu odayı çok seviyorum. Anlatamam, çok seviyorum. Huzurlu, diri, insanı güvenlendiren bir oda. "Bir sizinleyken mutluyum." Taşınılmaz bir sorumluluk gibi Ali'nin omuzlarına çöküyor sözlerim. Omuzları çöküyor. Birden dikleşiyor; "Saçma sapan konuşma," diyor. Saçma sapan konuştuğumu sanmıyordum. Arada sırada tekmelenmeye razı bir sokak kedisi gibi sığınmıştım ikisine. Alçaldığımı, onursuzlaştığımı hissediyor ve kaçamıyordum.

Bu, aşksız günlerin son sığınağıydı.

"Bencilsin sen," diyor Ali. Artık demeyecek. Bir daha Kurtuluş dolmuşlarına binmeyeceğim. Bu evde bütün mevsimler yaşandı. Mevsimlerin hayatımıza yeni anlamlar katacağını diyemem. (Yine karşılaşacağız. Aynı çekişmeler, anlamazlıklar,

konuşmaları bölen ölümcül suskular... Bir şeyin sürekli kırıldığını, incindiğini görmüyorlar mı? Gülten görüyor galiba. Ya da acıyor. Bana acıyor. Nihayet acınacak biri haline geldim. Ve Gülten bana acıyor.) Bir pazar sabahı kalkıp onlara gidiyorum. Birlikte geçmiş, herhalde eğlenilmiş bir cumartesi gecesinden sonra. Gecenin bitişine ne türlü üzülüyorum. Sabaha karşı ayrılıyoruz. Gülten'in patates salatası, Gülten'in pişirdiği kahve, Gülten'in sevecen sözleri umutlandırıcı. Ali de iyiydi. İnsanları bıktırmamak gerek. Dün gece Ali de iyiydi. "Her dakka onlara gidiyorsun. Evde oturmayı unuttun. Bir gün kovacaklar seni." Zili çalarken ellerim titriyor. Merdivenleri uzun tutuyorum. Karşılaşmamız geciksin. Hatta geri dönmeliyim.

"Bunaltıyorsun insanı. Günün yirmi dört saati senle konuşalım, senle uğraşalım istiyorsun."

"Öyle değil Ali. Çok yalnızım. Özür dilerim, tedirgin ettiğimi biliyorum. Dayanamadım."

"Tedirgin ediyorsun sahiden. Geceyarısı ayrıldık, sabah senin yüzünle uyanıyoruz."

"Çok yalnızım. Bir sizin yanınızdayken unutuyorum."

"Bize ne kardeşim senin yalnızlığından..."

Gerçekte bunları söylemek istemiyordu. "Bunları söylemeyecektin. Bir gecenin bitişinden duyduğum üzüntüyü, korkuyu küçümsemezsiniz siz. Küçümsemiyorsunuz." Kargaşalık ağır basıyor yaşayışımızda. Hep birbirimizi suçluyoruz.

Gülten, merdivenin başından ayrılmamıştı. "Allahaısmarladık Ali," demiştim. Elini uzatmıştı. (Bir onur çıkmazı yapmalıyım pazar sabahlarını.) Basamakları çabuk çabuk iniyorum. Düşmeyeceğime, ayağımın takılıp üstelik gülünç olmayacağıma inansaydım birer ikişer atlayarak inerdim; kaçardım burdan. Gülten, merdiven aralığında, üzülmüş, sürekli çarpıp sesleyen bir şeyleri anlamış; ona buna selâm gönderiyordu. Selâmları söylemediğimi, dostluklarımı delicesine kıskandığımı biliyorlar. Ama sözlerin tüketilmemesi gerekiyordu. Basamaklardaydım; düşünmek olanaksızdı.

"Dün gece de üçüncü kişi olduğumu hissettim. Yaz tatillerinden söz ediyorduk. Bir yerlere, deniz kıyılarına gidilmeliydi bu yaz: Bodrum'a. Siz konuşuyordunuz. İkiniz konuşuyordunuz. Din-

liyordum. Beni çağırmıyordunuz. Çağırmak zorunda değildiniz. Bodrum'un kumsalı, güneşi, balıkları... Bodrum'a ben hiç gitmedim; gitmeyeceğim. Bu yaz da. Çünkü çağırmadınız."

"Nerdeydin?"

"Alilere gittim."

"Sabah sabah... Ayıp oğlum. Evi yok mu bu çocuğun diyecekler."

"Demediler bir şey."

Ali, odayı dolduran ölümcül suskuları sevmiyordu. Konuşmanın birden bölünüşü, yürütülmeyişi benim kalkıp eve dönmemi çağrıştırmalıydı. Oysa suskunluğu da seviyordum. Koltuğa gömülüp kullanılmamış odayı yaşamaktan göneniyordum. Gülten başka. O, her zaman konuşacak, ilgiyi dağıtmayacak şeyler bulabilir. Ali'nin dünyası daha yoksuldu. Sonra içine kapanıktı Ali. (Yağmur yüzümü kamçılıyor. Birilerini bulmalıyım. Gülten'le Ali'yi düşünmeyeceğim birilerini. Hem yağmur hızlandı.) Dostluklarında neyi söyleyip, neyi söylemeyeceğini hesaplar Ali. Günap çıkarmıyor benim gibi. Görülmemiş biçimde açığım onlara; kimselerle olamadığım denli. Gecelerce dinliyorlar beni. Bütün bir ay, yıllık izinlerin sarhoşluğu bitene kadar. "Bu yaz artık bir yere gidelim Ali. Denize hasret kaldık." Gülten'in gür, simsiyah saçları; incelikli giyim-kuşamı. Kıyı lokantalarına gidecekler akşamları. Yaz akşamlarının dayanılmaz bir sıcağı vardır. Kavrulur İstanbul. Bodrum'da denizden gelen rüzgâr. Balık yiyecekler; karides, istiridye, kalamar...

"Bir şey mi oldu Kemal?"

"Ne gibi?"

"Bilmem; yüzün soldu. Canın sıkılmış gibi bir halin var."

"Yok canım."

Başımı eğeceğim. Ali'nin bakışlarıyla karşılaşıyorum. "Burjuva yalnızlıkları depreşmiştir," diyor gülümseyerek. Bu camları kırabilirim; bu porselen kül tablalarını da, mutfaktaki tabakları, bardakları, yatak odasının lambalarını... Ama Ali'nin takılmasında kötülük, hayınlık sezemiyorum. Dostça takılıyor. Dostluklarını seviyorum.

Onları yıllardır tanıyorum gibisinden yalnızım. Yılı dolmamış bir arkadaşlık gerçekte.

Bomboş bir pazar sabahıydı. Yapacak hiçbir şey bulamamıştım. Ali gibi yatağa uzanıp roman okuyabilecek gücü kendimde bulamadım. Hiçbir zaman bulamadım. Telefon ederler sanıyordum. Telefonun başındaydım. Telefon çalmıyordu. Gazeteleri karıştırmıştım. Göz gezdirdiğim her satırda saran, çevreleyen umutsuzluğu hissediyordum. Kuşatılırcasına. Gülten'le, Ali'yle aramda geçen bir dolu incinmişlik, gazetelerde kıyıcılığa dönüşüyordu. Tek başıma korunamayacağımı, kendimi savunamayacağımı ve bu umutsuzluğa yenileceğimi açıklamalıyım onlara. (*"Ne mutlu yaslı olanlara, çünkü onlar teselli edilecekler... çünkü onlara merhamet edilecek."* Edilmedi. Yağmurun bereket olduğuna inanmadıklarından belki.) Sabah kahvaltısındaydılar. "Çay ister misin?" demişti Gülten. "İçmez mi, su bile içer," desin diye bekliyordum Ali. Susmuştu. Okuyamadığım gazeteleri açmıştı, yüzünü örtercesine. Sanki görmek istemediği, görmekten nefret ettiği bir şey vardı. Alnı kırışmıştı; gözleri eski yumuşaklıklarını yitirmişti. Gülten, ekmeğe yağ sürüyor. "Tokum Gülten, teşekkür ederim," diyorum. Israr ediyor, üsteliyor Gülten. Göz göze geliyoruz. Anlayışlı, duyarlıklı bakıyor. Göz pınarlarımdaki vıcık ıslaklık. Yutmalıyım ne olursa olsun. (Yağmur başlamamıştı. Boğaz'a gidebilirdik. Kıyı lokantaları-balık çeşitleri. "Siz beni Bodrum'a çağırmadınız ama, ben sizi balık yemeye çağırıyorum." Yol boyu ezberlemiştim diyeceklerimi. Canlı, kaygısız, rahat davranmaya çalışacaktım. Öyle olacaktım. Yağmurun yağacağına bir bakıcının falı tanıklık edebilirdi ancak. Aydınlık, ilkyaza açılan bir kış sabahıydı.)

"Bodrum'a gidin. Bütün sahilleri dolaşın isterseniz. Döndüğünüzde bir daha konuşmayacağım sizinle. Konuşmamalıyım. Kendi kendinize gidin Bodrum'a. Yalnız olmadığınızın tadını çıkarın. Güneş bir size sevecenliğini bağışlasın. Denizin serinletici ıslaklığından bir siz yararlanın. Dedim ya, bütün sahilleri isterseniz..."

Sonra Ali gazete okumayı bıraktı. Tektük konuşmuştuk. "Bir şey mi oldu?" diye sormuştu; "Böyle çıkıp geldiğine göre bir şey olmalı." Yatak odasına gitmişti. Mutfakta baş başaydık Gülten'le. (Yağmurun camlara vuran ilk damlaları ve camlarda damlaların göllenmesi.)

"Sepetten vazgeçtim. Sepet olmasın."

"Nasıl isterseniz." Gözleri hâlâ yağmurluğumda, kadife pantolonun çamurlu paçalarında.

"Menekşelerin fiyatı ne kadar?"

"Demeti on lira."

"Şunlar ne?"

"Tavsiye etmem efendim. İki günlük. Menekşeler çok taze."

Adlarını öğrenmek istemiştim. Zambağı hatırlatıyorlardı. Zambakları da severdim.

"Menekşeler pahalı. Çok göndermek istiyordum. Kocaman bir kutuda."

"Haklısınız. Biraz pahalı olur. Kaç liralık bir şey istiyorsunuz?"

Merdiven başında duran, inişimi bekleyen Gülten'e çiçek göndermek istiyorum. Bütün bu çiçekleri göndermek istiyorum.

"Buket karanfil hazırlarsak. Karanfil de güzel olur." Taçyaprakları döküldü dökülecek karanfilleri gösteriyor. Beğenmiyorum. Karar vermeliyim. Kızın püsküllü kemerle oynaması hızlandı.

Ayakkabılarımı giyerken sendeliyorum. Bağlarım hâlâ çözük. Ali kapıda duruyor. Duvara tutunuyorum. Duvarda elimin izi kaldı. "Kirlettim Gülten," diyorum. "Ne zararı var, silerim," diyor. Ayrılırken bir şeyler kopuyor içimde. Her defasında, onları artık göremeyeceğim sanıyorum. "Tekrar ne zaman görüşürüz?" diye soramıyorum. "Telefonlaşırız, araşalım," diyorum hep. Bugün demedim. Ayakkabılarımı bağladım. Elimi, yağmurluğun eteklerine sildim ve sonra onlara uzattım: "Allahaısmarladık Gülten, allahaısmarladık Ali." Ali, merdiven aralığına çıkmıyor. Pazar sabahlarını bozmaya hakkım yok.

"Dost insanlarsınız. Sizi seviyorum."

"Sağ olasın Kemal."

"Çok içten söylüyorum. Zaman zaman tek kurtuluş yolunun Ali'yle sen olduğunu düşünüyorum."

"Bu yalnızlık duygusundan kurtulmalısın ama."

"Kemal'in burjuva olduğunu unutuyorsun Gülten."

"Ali sana şakadan söylüyor onları."

"Ben de şaka yapıyorum. Burjuva falan değilim."

Jelatin kutuyu getiriyor genç bir çocuk. Akşam yemeğine Alilere gitmiştim. Küçük masada güzel saatler yaşamıştım. Son sığınaktı dostluklar. Jelatin kutunun kapağını açıyor kız. Alışkın elleri. "Boş bir kart var mı acaba?" Kartı uzatıyor genç çocuk. Masadaki tükenmezi alıyorum: "Çok sevgili Gülten; insanların yalnızlığını senin kadar paylaşan birini hiç tanımadım. Bu sabah için teşekkür ederim." Kalemi aldığım yere bırakıyorum. Adresi söylüyorum kıza. Püsküllerle oynamıyor artık. Deftere geçiriyor adresi. "Tam yedide gönderin yalnız lütfen." Gülümsüyor, "Merak etmeyin," diyor.

Sevdiğim bir yazdı. Kullanılmamış oturma odasıyla, küçük balkon arasında geçmişti. Tekdüzeliğin inceliklere, duyarlıklara, anlamlı uçlara çekildiği bir yazdı. Merdivenleri çıkarken hep aynı coşkuları hissetmiştim.

"Çocukluğundan beri böylesin. Hiç değişmedin. Hep başkalarının evinde. Daha dün akşam ordaydın."

Çocukluğumdan beri böyleyim. Hiç değişmedim. Hep başkalarının evine düşkünüm. Ali'nin evinde neyi sevmiştim? Önceleri bir oyundu, vazgeçilirliği zedelenmemişti... Yorgun argın iş dönüşleri yüksünmeden, istekle yemek hazırlayışları Gülten'in. Ali'deki güvenirlik, horlamayış. Çabuk kaynaşmıştık. Ali'nin hayatını kesin bir iki çizgiyle çizişi: Üsküdar'da doğmuş, yoksulluk, çalışıp okuduğu yıllar, Gülten'le sevişmiş, evlenmişler... Üsküdar, unutmabeni topladığımız bir semt çocukluğumda. Sık sık gelip gittiğimiz bir yer. İnanmadığım bir alınyazısı gibi yıllarca Üsküdar'dan kurtulamıyorum. İşlemediğim bir günahın öcünü alıyor. Ali'nin kavuştuğu, yaşadığı sağlıklılığı özlüyorum. Kıskanmak değil bu. Onların mutluluğuna saygı duyuyorum. *"Ne mutlu yaslı olanlara..."*

(Başkalarını bulmalıyım. Uzun süredir görmediğim tanışlar. Kapıyı açınca sevinmeliler. "Gece beraberdik, sabah zilinle uyanıyoruz. Çok bencilsin." Yağmurun temizleyemediği toz-toprak. Şimdi çamur.) Çiçeği saat yedide göndereceklerdi. O genç çocuk götürür. Söver içinden de bana; "Bu yağmurda..." der. Ama bir şeyin kutlanılışına, gönül almalara gönderilmiyor. Bir duyguyu

bitiriyorum, sonuna geldim. O yazdan sayısız şey anacağım. Otuzunda bir adam değil Ali. Yeniden genceliyor, çocuklaşıyor. Gencelmesi büyülü. Yazlık bir sinemada Gülten'le ikimize gazoz alıyor. Yazlık sinemada kötü bir film seyrediyoruz. Gülten'in gülüşleri, Ali'nin gülüşleri. Onlara katılıyorum; kahkahalarla gülüyorum. Gözlerimden yaş geliyor, hâlâ gülüyorum. Katılırcasına gülüyorum. Yazlık sinemanın kalabalığı boşalıyor. Gülten bir şeyler diyor bana. Bana güzel bir şeyler anlatıyor. Boyunlarına sarılmak istiyorum ikisinin. Garip bir taşkınlık. Benle uyuşmayan taşkınlıklar. Ağırbaşlı olmalıyım. Öyle öğrettiler. Kaldırım taşlarında gözlerim, girintilerde çıkıntılarda.

"Yine ara Kemal."

Aramayacağımı Gülten biliyor. Merdiven aralığında bunca uzun durmazdı yoksa. Üzülüyorum için için. (Onurum kırıldı.)

"Canım sıkıldı, size geldim."

"Yemek yedin mi Kemal?"

"Çok yoruyorum seni Gülten."

"Aşkolsun Kemal. Nasıl olsa yemek pişiyor."

Saçma bir davranış çiçek göndermem. Dönüp vazgeçtiğimi belirteceğim. "Kendim götüreceğim; kutuyu bana verin," derim. Tenhalıkta atarım; koşarsam kimse anlamaz. Ali büsbütün kızacak. Gülten'in acımasına dayanamam. Püsküllü kemerini sallayacak çiçekçideki kız. Pantolonumun paçaları daha da çamurlandı.

Eve dönüp Gülten'in telefonunu beklemeliyim.

Necati Cumalı

[Bakınız: 1957 tarihli 73. sayfa.]

Bazen Bir Savcı

Yunanlılar'm İzmir'e çıkarma yapacakları gündü. Evin sabah alışverişini yapmış, elimde zembil, çarşıdan dönüyordum. Dükkânının önünden geçerken terzi Arsenios camını tıklattı. Durdum. Ayak ayak üstüne atmış, dikişi dizindeydi. Eliyle beni içeriye çağırıyordu. Kolumu biraz kaldırıp zembili gösterdim. Olsun, aldırma, gel anlamına bir daha el salladı. Güldüm, yürüyüp geçmek istedim. Dikişini sandalyesine bırakıp dışarı fırladı. Elimdekileri eve bırakayım gelirim, diye direnmeme aldırmadan, "Geç bre Mustafacığım bir iki dakika. Konuşacaklarım var seninle," dedi. Kolunu omuzuma atarak beni içeriye aldı. Yer gösterdi:

— Otur şöyle...

Oturmadım.

— Elimde zembille rahat etmem. Ne konuşacaksın?

Duraladı. Kaşları hafif çatık, dikişini aldı.

— Acele etme. Otur bir dakika...

Gösterdiği sandalyeye kıyısından iliştim. O da oturdu. Hatırımı sordu. Kahve içirmek istedi. Bakışlarını yüzümden kaçırıyor, bir yakınımın ölümünü, ya da o türlü başka bir acı haber verecekmiş gibi, sözü dolaştırıyordu.

— Ne söyleyeceksin? diye yineledim.

Oturduğumdan beri ilk kez yüzüme baktı. Ciddileştiği zaman, Hazreti İsa gibi, acılı, bağışlayıcı bir anlamı vardı yüzünün.

— Söyleyeceğim ama canın sıkılmasın.

— Söyle, sıkılmaz.

— Venizelos, bugün İzmir'e asker çıkaracak.

Venizelos'tan hep böyle kendisiyle hiç ilişiği olmayan bir yabancı gibi söz ederdi. Benden üç dört yaş büyüktü. Çok okurdu. Dükkânının neresine baksanız, tezgâhının, sandalyelerden birinin üstüne, kumaş rafına bırakılmış; duvardaki askı demirlerine sıkıştırılmış, dörde katlı gazeteler görürdünüz. Sokakta her karşılaşmamızda elleri kolları kitaplarla dolu olurdu. Florina'da herkes yalnız terzi Arsenios olarak tanırdı onu. Rum olduğunu, Ortodoks olduğunu hiç düşünmeden, hatırlamadan girer çıkardık dükkânına. O da yalnız terzi Arsenios olarak karşılardı bütün tanıdıklarını. Onun içindir ki her ulustan Balkanlılar kavgasız gürültüsüz bir araya gelirdik onun dükkânında. Daha doğrusu, dini dili ne olursa olsun, Ortodoks, Müslüman, Rum, Bulgar, Sırp, Ulah, Arnavut, Türk bir arada kavgasız gürültüsüz yaşamak isteyen Balkanlıların uğrağıydı onun dükkânı.

Verdiği haberi yadırgamamam gerekirdi. Yunanistan'da kaç aydır seferberlik vardı. Kışa girerken Paris'te toplanan barış görüşmelerinde Venizelos, İstanbul'u, Trakya'yı istemişti. Kasabadaki Venizelosçular, dört yıl süren dünya savaşın son aylarında katılıp beş on silah patlatmakla savaşı sanki kendileri kazanmış gibi patırtı ediyorlar, Batı Anadolu ile Trakya'yı alacaklarını her yerde söyleyip duruyorlardı. Yunanistan'ın her yanında, askeri gösteriler, geçit resimleri, törenler birbirini kovalıyor, bandolar, askeri havalar, nutuklarla halkın savaş duyguları körükleniyordu. Terzi Arsenios'un, Rum, Bulgar, Sırp arkadaşlarının kaç kez, "Yunanistan'ın burnunu boka sokacak bu Venizelos," dediklerini duymuştum.

Yine de bozuldum:

— Biliyorum...

Arsenios sıkıla sıkıla:

— Elbet biliyorsun, dedi. Haber gizli olmaktan çıktı. Venizelos'un gemileri yolda. Belki de şimdi su saatte İzmir'de rıhtıma yanaşmışlardır...

İç çekti, işaret parmağının ucuyla bir iki kez alnını gösterdi. Sonra parmağının tersiyle tezgâhına vurdu:

— Ah, ah! Na kafa! Mermer! Hep boşuna bu işler! Ama bırak bunları şimdi. Günü gelince Arsenios haklıydı dersin. Benim sana söyleyeceğim başka...

— Ne?

Kardeşçe gülümsedi:

— Sen geceleri pek uslu durmazsın...

Bense doğru dürüst gülemedim:

— Eh...

— Bu gece evde kalsan, sokağa çıkmasan iyi olur..

Sustum. Beni kıracak bir şey söylemiş gibi gönül alıcı bir sesle ekledi:

— Daha açık konuşayım...

— Konuş..

— Tatsız şeyler geldi kulağıma...

— Ne gibi?

— Venizelos'un çapulcuları bu gece sokaklarda gürültü edeceklermiş. Olur önüne çıkarlar, karşılaşırsınız, sen de öfkelisin, çabuk kızarsın, başın belaya girmesin..

Yunanlıların İzmir'e çıkarma yaptıkları gece eğlenmek içimden gelmezdi elbet. Evimden çıkacak değildim. Yine de Arsenios'a evde oturacağıma söz vermeyi kendime yedirememedim. "Ne olacaksa olur, eksik olma," dedim. Dükkânından ayrıldım.

Eve giderken iyice üzgündüm. Başım öne düşmüş yürüyor, kimseyle göz göze gelmek istemiyordum.

Bir yere vatanım diyebilmek için orada doğup büyümenin yetmediğini pahalı öğrenmiş bir kuşağın çocuklarıydık biz. Balkan Savaşı çıktığı yıl on dokuzundaydım. Üstünde doğduğumuz, çocukluğumuzun geçtiği, vatan bildiğimiz topraklar el değiştirmişti. Bizleri de kendiliğinden uyruk değiştirmiş sayıyorlardı. Gerçekte saçma bir durumdu bu. Uyduruk, temelsiz bir işti. Biz yine bizdik. Kaşımız gözümüz, boyumuz posumuz, dinimiz dilimizle eskiden neysek yine oyduk. Ama üstünde yaşadığımız topraklarda alınıp veriliyor, ev sahibi iken yabancı tutuluyorduk. Dengesiz bir yanı olduğu açıktı bu oyunun. Bu saçmalıkları gerçekten utku bilerek hora tepen, çalım satan bazı görmemişlerin çiğliklerine katlanmak kolay değildi bizler için. Balkan yenilgisinden sonra acılar birbirini izlemişti. Art arda gelen yenilgilerin onur kırıcılığı, küçük düşürücülüğü ile yaralıydık. Hele Yunan ordusunda askere alınmak ölüm gibi geliyordu

bize. Sağlık, levazım gibi geri hizmetlerde çalıştırılıyor, sedye, karavana taşıyor, ördek temizliyorduk. Nedir ki giderek susmaya, beklemeye alışmıştık. Dünya Savaşı yıllarında suçumun ne olduğunu bilmeden iki yıl yabancıların elinde tutuklu kalmıştım. Savaş sona ereli beri her gün bir acı haber alıyorduk. İstanbul düşman elindeydi. Padişah İngilizlerin maşası olmuştu. Venizelos bağırıp çağırıyordu. Bütün bu olanlardan sonra, daha başımıza neler gelecek diye her gece yatağımızda uykularımız kaçıyor; acaba, acı, yüz kızartıcı daha neler duyacağız diye her sabah başımız öne düşük sokağa çıkıyorduk.

Eve canım sıkkın döndüğümü gören rahmetli anam, dışarda başımdan ne geçtiğini öğreninceye kadar önüm ardım sıra dolandı. Terzi Arsenios'tan duyduklarımı anlattım. Elinden başka bir şey gelmediği için, "Azdılar bu kâfirler," diye Venizelosçulara uzun uzun ilendi. O gün bir daha beni sokağa bırakmadı.

O gün sık sık Arsenios'u düşündüm. Tutumlarımızdaki ayrılığın nedenlerini anlamaya çalıştım. O Rum'du, ben Müslüman'dım. Ama o yine de benimle bir olup Venizelos'u çekiştirebiliyor, Yunanistan'ın büyüklük heveslerini alaya alabiliyordu. Benimle konuşurken içtendi. Bana yakınlık gösteriyordu. Ben de severdim onu. Dükkânına uğramak, yüzünü görmek içime rahatlık verirdi. Ama ben yine de Balkan Savaşı'ndan bu yana arkası arkasına süregelen yenilgileri kabullenemiyordum. Hâlâ Makedonya'nın felek düşkünü eski sahiplerinden biri olarak görüyordum kendimi. Kanıma işlemişti Osmanlılık. Daha doğrusu yaşadığım topraklarda güçlü topluluktan biri olarak dünyaya gelmek. Olsa olsa bu yüzden bana gösterdiği açık yüreklilikle konuşamıyordum onunla; ona evden çıkmayacağıma söz vermeyi bu yüzden küçüklük saymıştım.

Arsenios'u düşündükçe yanlış, biraz da çiğ bir davranış olduğunu seziyordum tutumumun. Gerçekte doğru olan onun tutumuydu. O, kimseyi kendinden aşağı, ya da kendinden üstün görmüyordu çevresinde. Doğru düşünebilmesinin, olayları rahatlıkla yargılayabilmesinin nedeni buydu. Doğrusu sırasında bizim de onun gibi davrandığımız olmuştu. 1908'de Hürriyet'in gelişini, Meşrutiyet Anayasası'nı, Türk, Rum, Bulgar, Sırp, Arnavut, hep bir arada, Balkanlılar arasında eşitliğin, kardeşliğin ka-

bulü olarak bayramlarla kutlamamış mıydık? Arsenios gibi düşünmüyor muyduk biz de? İçimden kendimi tam haklı görecek gibi karşılık veremiyordum bu soruya. O dönemde yine de ev sahibi olarak gördüğümüzü seziyordum kendimizi. Büyüklük bizde kalsın gibilerden bir davranıştı o. Arsenios'un tutumunda ise böyle bir duygu yoktu.

Yine düşündüm. Çok okuyan bir çocuktu o. O da, dükkânına sık sık uğrayan öbür arkadaşları da, Florina'nın en çok okuyan, en çok kitapla gazete ile düşen kalkan gençleriydiler. Günde üçer dörder gazete okurlardı. Kimi Fransızca, kimi İngilizce, kimi Almanca bilir, kimi de öğrenmeye çalışırdı. Bildikleri dillerde ne olduğunu bilmediğim kitaplar okur, okuduklarını saatlerce birbirlerine anlatır dururlardı. Bir gün neden o kadar çok gazete okuduğunu sormuştum Arsenios'a. Her biri başka bir Yunanistan! demişti. Kimlerle bir arada yaşıyoruz, sağımızda solumuzda kimler var, bilmek öğrenmek gerek...

O dönemde radyo yoktu. Selanik'te Türkçe tek gazete çıkar, o da kimi gün Florina'ya gelir kimi gün gelmezdi. Bizler Elen Alfabesi'ni öğrenmek gereğini duymamıştık. Dillerinden başka dil öğrenmek gereği duymayan şimdiki Amerikalılar gibi görürdük kendimizi. Çoğumuz gazete okumak gereksinimi de duymazdı. Yeryüzünde Kur'an'dan başka okunacak şey bulunmadığı kanısındaydı. Dünyada neler olup bittiğini, Avrupa'da Amerika'da olanları, Rusya'da çarın yıkıldığını hep Arsenios'un dükkânında duymuştum. Dünyanın değişmekte olduğu, daha çok değişeceği onunla arkadaşlarının hep dillerindeydi. Rum Panos, Bulgar İvan ile Nikola, Sırp Mate en yakın arkadaşlarıydılar Arsenios'un. Her akşam onun dükkânında toplanırlardı. Panos, saat onarımcısıydı. İvan, Bulgar okulunda öğretmen, Nikola, eski komitacılardandı. 1908'den sonra dağdan inmiş, Florina'ya yerleşmişti. Sütçüydü. Mate, kunduracı. Ne olduğunu hiç bilmediğim bir partiye bağlıydılar hepsi. Sosyalisttiler. Ben, sosyalizmin ne olduğunu çok sonra, Makedonya'dan göç ederek Urla'ya yerleştikten, çocuklarım büyüyüp de, polis, çevremdeki çekemeyenler, oğlumla uğraşmaya başladıktan sonra, yaşlılığıma doğru öğrendim. Ömrümün son yılları yaklaşırken Arsenios'la arkadaşlarının her dediklerinde haklı olduklarını daha açık anladım.

O ilk gençlik arkadaşlarımı hep sevgiyle, özlemle anarak, 1965 seçimlerinde oyumu Türkiye İşçi Partisi'ne verdim.

O gün sokağa çıkmadım. O kara günün mayıs ortalarına düştüğünü tarihler yazar. Günler uzamıştı. Hava kararduktan bir süre sonra, Venizelosçular, patırtı gürültü, hurralarla kapımızın önünden geçtiler. Ellerinde fenerler, meşalelerle bütün Müslüman mahallelerini dolandılar. Havai fişekleri attılar. Çatpatlar, maytaplar patlattılar.

Ertesi gün öğleye doğru Arsenios'a uğradım. Panos ile İvan da dükkânındaydılar. Üçü de en küçük bir alınganlığımı önleyecek bir incelikle karşıladılar beni. Yani, yıllardır nasıl karşıladılarsa yine öyle. Hiçbir şey değişmemiş gibi.

Arsenios geceki gösteriler için:

— Boşuna üzülme, dedi. Adama benzer tek adam yoktu aralarında. Ne kadar çapulcu, işsiz güçsüz varsa onlardı gürültü eden...

Panos:

— Çıraklar, daha başka zavallılar, diye ekledi. Ellerine fenerleri, meşaleleri, havai fişeklerini tutuşturanlar kodamanlar. Onlar yoktu ortada. O zavallıların, beş on drahmi koymuşlar ceplerine, salmışlar sokaklara. Onlar da kendilerine şenlik çıktı diye hoşlandılar bu işten...

İvan:

— Venizelos bütün İzmir'i, bütün Batı Anadolu'yu alacak olsa onlara ne? Ne düşecek onlara? dedi.

Panos:

— Ne düşecek? diye karşılık verdi: Ölüm! Venizelos, Anadolu'da ilerlemeye kalkacak olursa elbet bir iki kurayı daha askere alacak. Elbet Anadolu'da da bir direniş başlayacak bu saldırıya karşı...

Arsenios düşünceliydi:

— Yalnız onlar değil askere alacakları. Belki bizi de alacaklar. Sen, ben, İvan, hepimiz boylayacağız Anadolu'yu...

Panos dikleşti:

— O biraz zor!

— Niye?

— Beni Batı Anadolu'ya gönderemezler!..

— Sen öyle san!
— Gönderemezler!
— Ne yaparsın?
— Kaçarım!
Üçü birden bana baktılar.
Arsenios:
— Mustafa güvenilir çocuktur, dedi. Teorilere yabancıdır ama, doğruyu yanlışı sezer, söz taşımaz...
Panos öfkelenmişti:
— Lloyd George'un emrine girip adam öldürecek değilim! diye parladı.
İvan ile Arsenios ona hak verdiler. Sonra uzun bir tartışmaya giriştiler aralarında. Hep İngiliz oyunuydu dönen işler. Ama Sovyet Rusya karşı çıkacaktı bu saldırıya, İngilizlerin, sömürgecilerin Yunanlılar aracılığıyla güney sınırlarına sokulmalarını kendi güvenliğine karşı görecekti. Beklemek gerekirdi daha beş on gün. Anadolu'da bir şeyler olacağı yüzde yüzdü. Daha sonra gece olanlar için yeniden avutmak, gönlümü almak istediler benim. Her zaman her yerde olurdu bu türlü gösteriler. Seçimlerden, yarışmalardan sonra olanlardan ayrı görmemek gerekirdi. Bazı zavallılara bağırmak çağırmak düşerdi daima. Parsayı kapan kapar, onlar ise bağıra çağıra sokaklarda dolaşır, küçüklüklerini, ezilmişliklerini unuturlardı...
O gün dinledikçe iç rahatlığı duydum Arsenios ile arkadaşlarını. Aralarından, ne olduğunu tam derleyip toparlayamadığım umutlarla ayrıldım. Daha sonra anladım ki nereden, nasıl diye çözümlenmesi güç bir duyguydu o. Salt umuttu. Soyut olarak umut. İnsanı kendi yenilmezliğine inandıran, özünde saklı olduğunu duyduğu güçtü. Arsenios ile arkadaşlarının arasında o gücün boy vermeye başladığını duymaya başlamıştım yüreğimde, daha başka bir yerlerde. O günden sonra o umut bir daha hiç yalnız bırakmadı beni. Birbiri ardından acı haberler geldikçe umudumu arttıran haberler de onları kovaladı. Arsenios'un, dükkânında Yunanlıların İzmir'den sonra Saruhan'ı, Aydın'ı aldığını duyduğum günlerde Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçtiğini de duydum. Yunanlılar Uşak'ı, Balıkesir'i, Kütahya'yı aldılar. Mustafa Kemal Paşa, Erzurum'dan Sivas'a, Sivas'tan

Ankara'ya geçti. Çete savaşları, Batı Anadolu'yu bir baştan bir başa sardı.

Mustafa Kemal Paşa'yı, Balkan Savaşı'ndan az önce, Selanik'te görmüştüm. Güzel adamdı. Güneşli, güzel günleri andırıyordu. Güzellikten de çok, duruşuyla, fiziğiyle görene bir şeyler anlatıyordu. Binbaşı olmalıydı o sıralar. Paşaların, alay kumandanlarının arasında, yüz subayın arasında seçiliyor, insan ilk bakışta onu görüyor, bir görünce de bir daha dönüp bakmak isteği duyuyordu. Yenilgi ile bağdaşacak insan değildi o. Ondan gelen haberler umutlarımı arttırıyor, güzel şeyler doğuyordu içimde. Akılla, mantıkla açıklanamayacak durumlar vardır dünyada, insan bir umuda kapılır, sonra o umudun gün günden gerçekleşeceğine inanır, yüreğinde en küçük bir kuşkuya yer veremez olur, o kadar ki yemin et deseler yemin eder, sonunda da umutları gerçekleşir, haklı çıkar. Yalnız ben değil, birçoklarımız, o türlü bir umutla izliyorduk Mustafa Kemal'in haberlerini. Bu umudu besleyenler arasında yalnız Florina Türkleri değil, Arsenios'la arkadaşları da vardı. Panos: "İyi gidiyor, hesaplı gidiyor, attığı adımları sağlam atıyor," diye söz ediyordu ondan.

Yine o günlerde kasabadaki dostlarımızı düşmanlarımızı daha iyi tanıdık, iyileri kötüleri, doğuştan soylu olanlarla uşak yaratılışlı olanları, doğrularla ikiyüzlüleri ayırmasını öğrendik. Arsenios'la arkadaşlarının Mustafa Kemal'den yana olmalarına karşılık, bir iki kişi de olsa, Florina Türkleri arasında Venizelos'u alkışlayanları da gördük.

Bir otelci Spiro vardı. Boynuzlunun biriydi. Karısının ağzından güçsüz olduğu duyulmuştu. Venizelosçuların önde gelenlerindendi kasabada. Tüylü, küçük bir köpeği vardı: Kemal, koymuştu adını. Tam bizlerden biri geçerken otelin önünden, gel, gel, gel, Kemal, Kemal, Kemal, diye çağırırdı. Kanım tepeme çıkardı. Kaç kez, tabancamı çekip vurmak gelmişti içimden o edepsizi otelinin önünde.

Otelci Spiro gibi böyle kendini bilmez üç beş Venizelosçu daha vardı kasabada. Söz atarlar, gülüşürler, uğraşır dururlardı bizimle. Ama onların karşısında bizi yalnız bırakmayan Rumlar da vardı. Hiç unutmam, bir akşam, ben otelin önünden geçer-

ken, Spiro yine Kemal! Kemal! diye finosunu çağırmıştı. Sanki fino benmişim gibi şaklatıyordu parmaklarını. Otelin önünde, kaldırımda dolanan fino bile, sesini duyunca sahibine doğru koşmadan önce, çağrılan kim diye bir kararsızlık geçirdi, bir bana bir sahibine baktı. Tepem atmıştı. Yine de kendimi tutmaya çalıştım. Yürüyüp geçmek istedim. Elimde değildi. Ayaklarım dolanıyordu. Arkamdan Spiro'nun kahkahaları, parmak şaklatmaları, finosuna küfürlü takılmaları geliyordu kulağıma. Bre köpoğlu köpek, bre dürzü, bre kodoş! Ne olursa olsun dedim. Otel, ana caddeye çıkan yan sokaklardan birinin köşesinde kalırdı. Karşı köşede bir şarapçı dükkânı vardı. Köfte, peynir, şarap, rakı satardı. Şarapçıyı yeni geçmiştim. Döndüm. Dönmemle birlikte Arsenios'un arkadaşlarından Yannis'i koluma girmiş buldum.

— Vazgeç, yürü, dedi. Yine yoluma döndürdü beni...

— Görmez misin rezili? dedim

Şarapçının dükkânındaymış. Spiro'nun köpeğini çağırışını, benim nasıl bozulduğumu hep duymuş, görmüş. Sürükler gibi oradan uzaklaştırdı beni.

— Biliyorum aklından geçenleri ama, değmez! Neye yarar? Alt tarafı karakolluk olursun. Karakolluk bir olay olur seninkisi. Karakolda da komutan, başçavuş ondan yana çıkar. Belki de hırpalanırsın. Bunları toptan yola getirmedikçe boşuna, yararsız olur karşı koymak. Hadi geniş ol, sabırlı ol.

Daha ilerde bir meyhaneye girdik. Ayakta orta boy bir şişe Uzo içtik.

— Üzülme be Mustafam, dedi, sen bu türlü edepsizlerin sözlerine, kabalıklarına. Sen duyma bunları. Üstüne alma. Onlar ne kadar edepsiz olursa olsun sen yine efendi ol, efendi kal. Ben sana söyleyeyim mi bu savaşın sonunu?..

Yüzüne bakarak ne diyeceğini bekledim.

— Yazık ölenlere! Yazık sizden de bizden de verilen kurbanlara! Ölenler öldükleriyle kalacak! Sonunda yine her şey başladığı yerde bitecek! Başladığı yere dönecek! Ama bu yıl, ama gelecek yıl, ama on yıl sonra! Çünkü başka türlü sonu yok bu kavganın. Başka türlü kapanması olanaksız... Biz kim, sömürgecilik kim? Biz kendi kalkınmasını yapmamış, tamamlamamış, sanayisini kurmamış bir halkız. Çiftçiyiz, çobanız! Sömürge neyimi-

ze? Sömürge bize yük olur. Biz sömürge yönetemeyiz. Ayrıca sömürgecilik kanımızda, mayamızda yok bizim! Sömürgecilik, anasından sömürgeci doğmuş birtakım insanların işi. Aç, bencil, acımasız insanlar ister. İşte tarih! Biz ne zaman sömürgeci olduk? Kendi aramızda bile doğru dürüst bir araya gelemedik. Eski Yunan'da hemen hemen her kent bir cumhuriyetti. Atina, Isparta, Argos, Tebai, daha bir sürü kent... Hiçbir zaman bir bölge öbür bölgenin boyunduruğuna girmedi. Girdiği dönemlerde rahat durmadı. Nerede devlet kurduksa küçük küçük devletler kurduk. Tarihte Büyük İskender'in imparatorluğu kadar kısa sürmüş ikinci bir imparatorluk göster bana! O imparatorluğu Yunan imparatorluğu sayacak olursak, o da Büyük İskender'in kısa ömrü ile başladı bitti. Yunan halkının özünü tanımıyor bu adamlar. Sömürgecilik bize göre değil! Nasıl olsa Mustafa Kemal kazanacak bu savaşı. Nasıl olsa siz kazanacaksınız!.. Bunların burunları kırılacak nasıl olsa. Yenilip de Anadolu'dan geri dönünce bakalım çocukları ölen analara nasıl hesap verecekler?

Yine o yıl yeni bir savcı gelmişti Florina'ya. Kırk yaşlarında ince yapılı bir adamdı. Çok temiz, düzgün giyinirdi. Sokakta karşılaştığı çoğu Türklere, şapkasını çıkararak selâm verirdi. Bizlerden biriyle, bir lokantada, bir dükkânda karşılaşacak olur da konuşursa özellikle gönlümüzü almaya gayret ederdi.

Çok geçmeden Arsenios'la arkadaşlarının haklı oldukları anlaşılmaya başladı. Birbirinden iyi haberler geliyordu artık. Sovyet Rusya Anadolu hükümetini tanımıştı. Yardım ediyordu. Mustafa Kemal Fransızlarla anlaşmış, Fransızlar Anadolu'dan el çekmişlerdi. İnönü Savaşları, Sakarya kazanıldı. Venizelos orduları Sakarya'nın batısına çekilmiş kalmıştı. Bir süre suskunluk sardı kasabayı. Sonra Venizelosçular sabırsızlanmaya, sinirlenmeye başladılar. Derken, Afyon Savaşı'nı, Yunan bozgununu, Mustafa Kemal'in süvarilerinin dolu dizgin Akdeniz'e indiklerini duyduk. Ne kadar ölçülü olmak istesek sevincimizi gizlememiz zordu. Üç yıldır öne eğik başlarımız kendiliğinden doğrulmuştu. Gözlerimizin içi gülüyor, yere daha sağlam, daha dik basarak yürüyorduk. Kasabada Venizelosçuları görünce yolumuzu değiştirmiyorduk artık.

Ortada doğru mu yanlış mı olduğu bilinmeyen haberler,

söylentiler dolanıyordu. Yunanlı tutsakların camilere doldurulup toptan öldürüldüğü, binlerce Rum'un kılıçtan geçirildiği, bütün Ege kentlerinin, kasabalarının yandığı söyleniyordu. Sonunda İzmir'in geri alındığı gündü. Öğle yemeğinden yeni kalkmıştık. Kapımız çalındı. Kız kardeşim Huriye kapıya gitti geldi. Beni aradıklarını söyledi. Gittim kapıda Arsenios vardı. Yüzü hafif soluk, sokaktan gelip geçeni kolluyordu. "Aman Mustafa," dedi. "Venizelos takımına, yenilmek fena dokundu. Öfkeden ne yapacaklarını, kime sataşacaklarını bilmiyorlar. Sokağa çıkayım, görüneyim deme..."

— Üç yıldır yaptıkları yetmedi mi? dedim.

Kapının önünde görünmek istemediği açıktı:

— Girsene... diye kapının aralığından çekildim.

İçeriye girdi. Kapıyı kapadım. Hemen kapının ardından konuşmaya başladı:

— Bu sefer niyetleri bildiğin gibi değil!

Meraktan çok öfkelenmiştim:

— Neymiş niyetleri?

— Hazırlanıyorlar. Spiro'nun otelinde toplandılar. Karakol komutanı da aralarında. Bu gece Müslüman mahallesini basacaklarmış. Evlerini yakıp ne kadar Müslüman varsa öldüreceklermiş...

Yüzümü kan basmıştı. Öfkeden ne diyeceğimi tam bilemiyor, söyleniyordum. Ama daha o anda gelecek olurlarsa karşı koymaya karar vermiştim.

— İtler! Gelsinler bakalım gelebilirlerse...

— Soğukkanlı ol..

— Nasıl olayım? Ne yapayım yani? Boynumu uzatıp tavuk gibi boğazlanmaya razı olacak değilim ya gelecek olurlarsa...

Başını öne eğdi:

— Kaçın, Sarımeşe'ye, bağa gidin...

— Zor, karım, küçük çocuklarım, yaşlı babam, kız kardeşlerimle...

Biraz sustu:

— Ya da kimseye görünmeden gelebilirseniz bize gelin... Bu geceyi atlatalım, yarına Allah büyük...

Yatışıyordum. Ne yapacağımı düşünmeye başlamıştım:

— Bakalım, babamla görüşeyim de...

— Tatsız şeyler var ama, haber vermesem olmazdı...

— Eksik olma. Teşekkür ederim...

— Kaçsanız da saklansanız da olur. Yalnız sokakta görüneyim deme. Evde kalırsanız da tedbirli olun...

— Merak etme... Tedbirli davranırız.

Kucaklaşarak ayrıldık. Kapıdan çıkarken:

— Ah be Mustafa, dedi, zorla düşman olmaz insan!..

— Olmaz, dedim. Bacak kadardan birlikte büyüdük. Birbirimizin hiçbir kötülüğünü görmedik.

Gözlerimiz nemlenmişti. Kapımızdan iki yanına bakarak çıktı gitti. Allah'tan evimizden çıktığını gören olmadı. Haberi babama söyledim. Biraz düşündü.

— Kaçacak zamanı geçirdik. Yolda daha kötü yakalanırız...

Hak verdim.

— Kısmet neyse, ne kadarsa, diye ekledi. Ölümse ölüm, kapıları kapar bekleriz...

Her zamanki gibi telâşsızdı.

— Enişte lerini yokla. Duymamışlarsa haberleri olsun. İsterlerse bize gelsinler. Ama evlerinde kalıp beklemeleri daha iyi olur. Toptan ele geçmeyiz, her ev ayrı ayrı uğraştırır gelenleri, ayrı bir siper olur...

Müslüman mahallesi toplu sayılırdı. Büyük enişte min evi Kurşunlu Camisi'nin arkasındaydı. Rumlara görünmeden gidip dönebilirdim. Gittim, söyleyeceklerimi söyledim. Onların da kulağına yarım yamalak bazı haberler gelmiş. Onlar da çarpışmadan teslim olmamakta kararlıydılar. Babamın dediklerini duyunca daha da yüreklendi. Müslüman mahallesi ev ev karşı koyarsa bu iş bizden daha pahalıya oturur onlara, dedi. Küçük enişteme kendi haber vereceğini söyleyerek benim eve dönmemi istedi.

Eve döndüm. Hazırlığa başladım. Makedonyalı her Türk evi gibi, çeşitli silahlarla doluydu evimiz. Bir Alman, bir Yunan mavzeri, bir kırma çifte, bir otomatik Parabellum ile bir de Bulgar Nagantımız vardı. Fişeğimiz boldu. Babam doksanındaydı. Silah kullanacak yaşı geçmişti. Karım, küçük kız kardeşim Meryem silah almamışlardı ellerine. Ama benim küçüğüm Huriye

en az benim kadar nişancıydı. Yanlış dünyaya gelmişti sanki. Erkek gelmesi gerekirdi. Evdeki Bulgar Nagantı onun sayılırdı.

Eniştemin, babamın hesapları doğruydu. Geleceklerin Müslüman mahallesini üç beş saat içinde ele geçirmeleri olanaksızdı. Mahalleye girince kendiliğinden kuşatılmış olacaklar, iki yanlarına düşen evlerden açılacak karşılıklı ateş arasında kalacaklardı.

Evimize saldırının dere boyunca uzanan cadde üstündeki dış kapımızdan gelmesi gerekirdi. Kapının demir kolunu vurdum. Dış kapı ile haremin arası yirmi adım kadar tutardı. Haremin alt katındaki oturma odası ile mutfağın avluya bakan birer küçük pencereleri vardı. Pencereleri dolaştım. Dış kapıya karşı düşüyordular. O günlerde ahırın, samanlığın onarımı için bir araba kum getirmiştik. Mısır harmanlarında kullandığımız kendir çuvallarına ikişer üçer gaz tenekesi kum doldurdum. Çuvallar büyüklü küçüklü kum torbalarına dönüştüler. Küçük torbalardan birini oturma odasının, öbürünü mutfağın penceresi içine yerleştirdim. Pencereler böylelikle dışardan atılacak kurşunlara karşı iyice küçüldü, pencerenin gerisinden ateş edecekleri koruyacak güvenli birer siper durumuna geldi. Büyük torbaları saldırı sırasında kapının gerisine yığmak üzere, içeriye, kapının yanma taşıdım. Bu önlem de kurşunlarımız tükendikten sonra saldıranların eve girmelerini güçleştirecek, bize zaman kazandıracaktı.

Huriye'ye, mutfak penceresini sen tutacaksın dedim, oturma odasını ben. Dış kapıyı kırıp avluya girecek olurlarsa fişeklerimiz bitinceye kadar dayanacağız. Sonra... Gerisini söyleyemedim. Öfkeden titriyordum. Karım hiçbir şey demeden yüzüme bakıyordu. Rengi sararmış, çeneleri kısılmıştı. Huriye de öyle. Biz hazırlıklara başlayalı beri, Allahım ne yapacağız, bunlar da mı başımıza gelecekti? diye ortalarda telaşlı telaşlı dönüp duran Meryem, sonra ne olacak, dedi, gâvurların eline mi düşeceğiz?..

— Sonra...

Parabellumumun iki yedek şarjörü vardı... Birini elimde salladım.

— Bu bizim için. Fişeklerimiz tükenip de kapıya kadar geldiler mi, önce sizi vuracağım birer birer, sonra kendimi. Sağ geçiremeyecekler bizi ele.

Karımla, Huriye yine ağızlarından tek söz çıkmadan karşıladılar dediklerimi. Meryem, bir çığlık kopardı. Annesinin etekleri dibinde dolanan oğlum Ahmet'i kaptı kucakladı:

— Ah bu sürmeli gözlüme mi kıyacaksın!.. Bu canıma mı, bu ciğerime mi?

Ahmet'i öpüyor, kokluyordu. Sonra ağlamaya, inlemeye başladı:

— Hayır görmesinler inşallah! Gözleri kör olsun inşallah!..

Ahmet, ürktü, kollarını annesine doğru uzattı. Karım, çocuğu halasının kucağından aldı.

Mutfağın penceresinde, Alman mavzerini kum torbasının üstüne, fişek bağlarını, Nagant mermilerini pencere dibine yerleştirdim. Huriye'ye Nagant'ı verdim. Pencereden nasıl ateş edeceğini, fişek doldururken nasıl yana, pencere duvarı gerisine çekileceğini gösterdim. Mavzeri doldurup kapamasını, Nagant'ın topuna fişek sürmesini dört beş kez yinelettim.

Babamın koltuğunu, henüz iki aylık kızım Muazzez'in beşiğini üst kattan, aşağıya, oturma odasına indirdik. Ahmet yirmi aylıktı. Meryem, odada babama, karım da çocuklarıma bakacaktı. Parabellumum belimdeydi. İki yedek şarjörümden biri de ceketimin cebinde. Yunan mavzerini, çiftemi pencerenin yanına dayadım. Fişekleri pencere dibine yığdım. Artık hazırdık. Gelebilirlerdi! Oysa akşama, günün kavuşmasına daha altı saat vardı. Hazırlıklarımız bitince, bizim için uzun, dingin, geçmek bilmez dakikalar başladı. Hepimiz oturma odasındaydık. Kapana kıstırılmış hayvanlar gibi dönüp duruyorduk odanın içinde. Dışarda bütün sesler kesilmişti. Bütün Müslüman mahallesi tam bir suskunluk içindeydi. Ne sokaktan geçen bir araba, ne bir ayak sesi! Avlulardan birinde bir tavuk gıdaklayacak olsa yadırgıyorduk...

Babam Kuran'ını almıştı eline. Kuran'ına sığınmıştı. Kur'an kalesiydi onun, dinginlikler içindeki limanıydı. Elinde Kuran'ı ile her saldırıya karşı koyabilirdi! Kur'an dokunulmaz bir insan kılıyordu sanki onu. Seçtiği sûreleri okudu. Ölmüşlerine Yasinler gönderdi. Hepimize Tövbe Sûresi'ni okuttu. Kelime-i Şahadet getirtti. İman içinde ölüme hazırladı kendini. Bizi de..

Odada hiç sesi çıkmayan karımdı. Sağ eli hep kızımın be-

şiğindeydi. Yavaş yavaş sallayıp duruyordu. Dalgın görünüyordu. Ahmet, canı istedikçe annesinin kucağına sokuluyor, canı istedikçe odanın içinde dolaşıyordu. Ne anlıyordu odanın içinde konuşulanlardan? Kestirmesi güçtü benim için. Sık sık elime asılıyor, duvara dayalı silahları gösteriyordu bana, bummm! Halalarına, annesine, baba bum yapacak, gâvurlara bumm! diyordu. Sonra silahları, fişekleri ellemeye kalkacak oluyordu. Kolları altından tutup annesinin yanma bırakıyordum. Ya da annesi benim bir şey dememe sıra kalmadan uzanıp yanma çekiyordu çocuğu. Halaları hoşlanıyorlardı onun silahlarla ilgilenmesinden. Huriye, "kanında var," diyordu. Meryem: "Küçük dayıma çekmiş," diye ekliyor. Birinci Dünya Savaşı yıllarında silah elinde dağlarda can veren, dayımın oğlu, çok sevdiği Zülfikar'a benzetiyordu Ahmet'i. Karım, ilkten sabırla karşıladığı bu sözler birkaç kez yinelenince, dayanamadı, "O okur inşallah, tabancayı tüfeği unutur," dedi.

Bir ara Huriye ile Meryem mutfağa geçmişlerdi. Ben pencereden avluya bakıyordum. Saat ilerlemek bilmiyordu. Karıma:

— Konuşmuyorsun? dedim.

Omuz silkti:

— Ne konuşayım?

— Çok düşünüyorsun...

— Eh...

— Düşündüklerini söyle...

— Söylemesem de olur...

Sustuk.

Yine tek ses yoktu dışarıda. Rüzgârsız, soluk bir gündü. Avludaki gölgeler bile kımıltısızdı.

— Ne düşünüyorsun?

— Ne düşüneceğim? Çocukları...

Bütün iç organlarım burkulur gibi oldu. Kısa bir sessizlik geçti aramızda.

— Biz neyse, ama onlar hiçbir şey görmediler daha dünyada. Hiçbir şeyden haberleri, hiçbir günahları yok...

Ahmet'e baktım. Onu vurduğumu, ağzından kanlar boşanarak, bir av kuşu gibi, yerde cansız yattığını görür gibi oldum. Öfkelenmekten başka bir şey gelmiyordu elimden.

— Yedi kişiyiz, gelecek olurlarsa, en az yedisini cansız avluya sermeden kapıya yaklaştırmam ki...

Kendimi tutamadım:

— Ya ne yapayım? Buyurun mu diyeyim?

— Onu demedim.

— Ya ne dedin?

Susmak istiyordu:

— Sen bilirsin, nasıl istersen öyle yap! Benim yerim çocuklarımın yanında...

Pencereye, ona, yine pencereye, yine ona baktım. Sonunda pencereden dışarıya takıldım kaldım. Dışarının sessizliği arttırıyordu öfkemi. Sanki bütün mahalleli kaçmış gitmişti uzaklara. Biz bu kapana kısılmış kalmıştık.

— Fişeklerim bitince, kapıya kadar yaklaşırlarsa önce seni vuracağım...

Karşılık vermedi.

— Duydun mu?

Duydum anlamına başını eğdi.

— Önce seni!..

— Vur!..

— Sonra Huriye ile Meryem'i...

Yine karşılık vermedi.

— Sonra babamı, çocukları...

İç çekti.

— Sonra da kendimi...

— Sen bilirsin!..

— Elbet ben bilirim! Bilirim ben o kudurmuşları! Bilirim sağ ele geçirirlerse ne hale getirirler kızları kadınları. Çocukların nasıl bıçakla karınlarını deşerler...

Yavaşça:

— Ben de bilirim, dedi.

Balkan Savaşı'nın bütün acılarını yaşamış, üst üste göçler geçirmiş bir ailenin kızıydı. Yine de:

— Öyleyse? diye çıkıştım.

Babam söze karıştı:

— Tövbe et! Söylediğin her öfkeli söz için tövbe et...

Sustuk.

Babam, ayaklarıma dolanan, bir türlü söz dinlemeyen Ahmet'i yanma çağırdı. Dizlerine aldı. Yirmi aylıktı ama konuşmayı sökmüştü. Fatiha Sûresi'ni heceletmeye başladı çocuğa...

Huriye ile Meryem odaya döndüler. Ben mutfağa geçtim. Babamın yanında cigara içmezdim. Arada dışarı çıkıp bir cigara içiyor, yine odaya dönüyordum. Böyle, insanın içi dar, aklı başka yerdeyken içilen cigaralar ne biter ne tükenir, üstelik birbiri üstüne çekilen soluklarla zehire döndürür ağzını.

Karımı çağırdım bir kahve pişirmesi için. Bu kez mutfak penceresini gözlüyordum. Karım geldi. Gençti, güzeldi, ne kadar uçarı olursam olayım, dışarda ne yaparsam yapayım ayrı bir yeri vardı yaşamımda.

— Belki de bu geceye sağ çıkmayız...

Kahvemi pişiriyordu. Karşılık vermeden iç çekti. Kahvemi alırken elini tuttum. Buz kesmişti.

— Bütün kanın çekilmiş...

— Sinirden...

— Korkmuyor musun?

— Korkmakla ölümden kaçılmaz...

Hep böyle konuşurdu. Kendisi hiçbir şaşkınlığa düşmeden, karşısındakini soğukkanlılığı ile yatıştırarak:

— Doğru...

Karşımda duruyordu:

— Ölüm daha sıcak...

— Nasıl?

— Böyle, başıma neler geleceğini bilmeden sağ kalmaktansa...

Öylesine dingin, kararlıydı ki...

— Ya önce ben vurulursam?..

— Yakarım evi...

Evet, yakardı. Yapacağı işi önceden pek söyleyenlerden değildi ama bir kez söylediğini yapacak demekti.

Kahvemi içtim. Saatime baktım kimbilir kaçıncı kez. Kum torbalarının gerisinden dış kapıyı gözlemeye başlayalı ancak bir saat olmuştu daha. Yine içim daraldı:

— Allahın belâsı itler! Geleceklerse gelsinler!..

— Belki de gelmezler!..

— Gelmezler mi?

— Belki de...

Hiç aklımdan geçmemişti gelmeyecekleri. Otelci Spiro, başçavuş, daha onlar gibi burnu havada bazı Venizelosçular geliyordu hep gözümün önüne. Durdurulabileceklerine inanamıyordum.

— Bu kuyruk acısını kolay kolay sindiremez onlar!..

— Belli olmaz...

— Olur! Üç yıldır öyle azmıştılar ki şimdi yatışamazlar kendiliğinden...

— Azgınlıklarının cezasını gördüler...

Nerden geliyordu bu umut ona? Yaratılışındaki iyimserlikten mi? Bana kalırsa iyimserliğinden çok, çocuklarının tek yaşama umudunu sonuna kadar korumak istediğinden. Analığının bu sınırsız sabrı, iyimserliği her konuşmasının sonunda biraz yatıştırıyordu beni.

— Ama gelecekler!..

— Gelirlerse gelsinler. O zaman yaparsın yapacağını!..

Bir ses kesti konuşmamızı. İkindi ezanı başladı evimizin karşısındaki Kurşunlu Camisi'nde. Hasan Hoca'nın sesiydi. O inatçı, yenilmez adamın. Benim, Fransızların elinde iki yıl birlikte tutsak kaldığım tutukluluk arkadaşımın, çile ortağımın. 1916 Temmuz'unda, onun sol bileği benim sağ bileğime kelepçeli alıp götürmüşlerdi bizi Florina'dan... Bir hoş oldum. Değişik bir sevinç sardı içimi.

— Hasan Hoca'nın sesi, dedim...

Karım gülümsedi:

— Onun sesi...

— Aşkolsun!..

Böyle bir günde yalnız bırakmamıştı bizi. Minareye çıkmış dönüyordu. O gür, davudî sesiyle okuyordu ezanını. Sesi bütün Türk mahallesinin soluğu gibiydi. Onu dinlerken bildiğim bütün Türk evlerinin içini görür gibi oluyordum. Hepimiz evimizdeydik. Hepimizin silahları avlu kapılarını gören pencerelerinin içinde...

Böyle mutfaktan odaya, odadan mutfağa geçtim durdum. Karım benimle çocuklarım arasında gitti geldi. O uzun saatler

birer birer tükeniyordu. Avludaki gölgeler dış kapıya doğru ilerledi. Tırmandı, aştı. Karanlık inerken akşam ezanını da okudu Hasan Hoca. Bu kez sesi, Venizelosçulara, açık açık, hazırız bekliyoruz, der gibiydi.

Gün boyu avlumuzun iki yanında Rum komşumuzdan çıt çıkmamıştı. Ortalık kararıktan az sonra evlerinin ışıkları yandı. Yatsı ezanı yeni okunmuştu. Gaz lambalarını yakmış oturuyorduk. Yine sessizlikler içindeydi dışarısı. Avludan adımın çağrıldığını duydum:

— Mustafamu! Bre Mustafamu. Evde misin?

Komşumuz Panayot Margariti'nin sesiydi. Oturma odasının penceresinden başımı uzattım. Panayot bahçe duvarının üstünden sesleniyordu.

— Evdeyim bre Panayot!..

— *Kalispera.**

— *Kalispera...*

— Eh, çok şükür, bu da geçti! Rahat rahat uyuyun...

Anlamazlıktan gelmem tatsız olurdu:

— Dağıldılar mı?

— Savcı tümünü dağıttı. Bütün çapulcuları... Çok şükür!.

Sesi sevinçliydi:

— Nasıl olduğunu merak etmiyor musun?

— Etmez olur muyum?

— Bre öyleyse giy pabuçlarını, üşenme, çık kapının önüne kadar da konuşalım.

Çıktım. Sokak kapılarımız önünde buluştuk. İkimizin arkasından hemen fırıncı Vasil de katıldı aramıza. Birer cigara yaktık. Panayot Margariti:

— Bre Mustafa, çok acı olacaktı... diye başladı. O gün öğleden sonra kasabada olanları anlattı, arada Vasil onun eksik bıraktıklarını tamamlıyordu. Biz konuşurken mahalle canlanmaya başladı. Evlerin kapıları açılıyor, bütün gün içerde kapalı kalan erkekler o saatte kahveye çıkıyorlardı. Çok geçmeden üçümüz, çarşı yolu üstündeki kahvedeydik.

O gün öğleden sonra Spiro'nun otelinde toplayabilecekleri bütün adamları toplamış Venizelosçular. Yine de iki yüzü ya

* *Kalispera: İyi akşamlar.*

bulmuşlar ya bulamamışlar. Kışkırtıcı konuşmalar olmuş. Silahlar dağıtılmış. Gece yapacakları baskınlar kararlaştırılmış. Derken hiç beklemedikleri bir şey olmuş. Toplantının sonuna doğru, savcı, tek başına salona girmiş, ilerlemiş, ön sıraya oturmuş. İçerdekiler, kendilerine katıldı sanarak savcıyı alkışlamışlar. Savcının, otele girdiğini gören dışardakiler arasında merak artmış. Savcının arkasından en az iki yüz kişi daha dolmuş salona. Panayot ile Vasil de onların arasındaymışlar. Savcı son konuşmalardan sonra söz almış. Tane tane konuşmaya başlamış. Önce biraz okşamış salondakileri. "Anlıyorum, acılısınız, üzgünsünüz, ben de sizler gibi Anadolu'da ölen kardeşlerimiz için üzülüyorum, yanıyorum," demiş. Sonra sözü yavaş yavaş Florina'ya getirmiş. "Acılar acı ile dindirilemez," demiş. "Savaş Batı Anadolu'da başladı, Batı Anadolu'da bitti. Burası savaş alanı değil, memleketimizin bir parçası. Ben de bu kentin savcısıyım. Hıristiyan, Müslüman hepiniz memleketin yasaları önünde eşitsiniz. Ben bu yasaları uygulamakla sorumluyum. Sizin Türk diye, Müslüman diye evlerini yıkmak, öldürmek istediğiniz hemşehrileriniz, yıllardır bu kentte birlikte yaşadığınız, her gün selâmlaştığınız insanlar. Komşularınız, çocukluk arkadaşlarınız! Savaşın acısıyla, öfkesiyle, onlara karşı yarın pişman olacağınız, akıllarda yüzünüzün karası olarak kalacak çirkin saldırılara, yasadışı davranışlara kalkışmamalısınız..."

Manifaturacı Maksimyadis:

— Onlar çocuklarımızı boğazlarlarken senin dediklerini düşündüler mi? diye bağırmış. İzmir'e kadar az mı can yaktılar?

Savcı sormuş:

— Onlar kim?

— Siz duymadınız mı kim? Gazete okumuyor musunuz?

— Onlar asker! Orası ise savaş alanı. Ne yazık ki sizin duyduklarınızı ben de duydum. Duyduğumuz haberler çoğunlukla doğru! Ama savaşın acıları bunlar. Tarih boyunca bütün savaşların değişmez acıları! Dediğim gibi savaş orada başladı, orada bitti. Bize düşen, savaşı Florina'ya sokmamak!

Bir başkası:

— Orası bizim bileceğimiz iş... diye çıkışmış.

O ince, efendi davranışlı savcı birden dikleşmiş.

— Öyleyse ben savaşı Florina'ya sokmayacağım! Müslüman mahallesine saldıracak olursanız, mahallenin girişinde karşınızda beni bulacaksınız. İlle kan akıtmak istiyorsanız ilk beni öldürürsünüz. Benim savcısı olduğum kentte yasadışı adam boğazlanamaz! Onu bilin!.

Salonu bir sessizlik sarmış. Savcı, başçavuşa seslenmiş:

— Siz derhal buradan çıkın, karakola görevinizin başına dönün, emirlerimi bekleyin!

Sonradan ardından salona girenler alkışlamaya başlamışlar savcıyı. Savcı, söze ilk başladığı gibi yine yumuşatmış konuşmasını. Sizler büyük bir uygarlığın mirasçılarısınız, demiş. Silahsız insanlara saldırmayı kendilerine yakıştırmayacak kadar mert, dürüst insanlar olmak yakışır size. Sokrat'ın, Eflâtun'un, Perikles'in, Likurgos'un torunlarısınız. Soyundan geldiğiniz büyüklerin onurunu koruyun. Hadi şimdi sessiz sedasız dağılın. Kimseyi rahatsız etmeden evlerinize dönün. Yataklarınıza girip uyuyun. Haklarınızı korumayı hükümete bırakın. Hükümetiniz kendi üstüne düşeni yapıyor. Merak etmeyin.

Panayot, halk adamlarının o kendine özgü katıksız coşkusuna kapılmıştı:

— Bak sen şu işe be Mustafa! Bunca yıldır komşuyuz, biz bu kadar kişi, elimiz kolumuz bağlı seyirci kalacaktık hepinizin ölümüne. Ne yaparsın? Onlar çete, onlar haydut, eli tüfekli, biz hepimiz kendi halinde insanlar. Allah gönderdi bize böyle günde bu savcıyı. Vallahi ilk gördüğüm yerde sarılıp elini öpeceğim adamın! Hani nasıl derler? Bir deli bir kuyuya bir taş atar kırk kişi çıkaramaz diye, demek bazen de bir savcı... Aşkolsun adama...

Evimizin avlusu tanıdığım bazı Venizelosçuların ölüleriyle dolmuş gibi gözümün önüne geldi. Sonra içerde, odada, babamı, kız kardeşlerimi, karımı, çocuklarımı, kendimi vurulmuş, kanlar içinde, yerde yatarken görür gibi oldum. Bunları Panayot'a söylemedim.

— Ya, dedim, bazen de bir savcı böyle yüz deliyi yola getirir, yüzlerce can kurtarır...

1978 • Gözleri Bağlı Adam

Adnan Özyalçıner

[Bakınız: 1964 tarihli 93. sayfa.]

Gözleri Bağlı Adam

Bitek ovanın ortasından kıyı boyunca uzanan Yalova-Karamürsel karayolu gecenin bu geç saatinde oldukça sessiz ve karanlık olurdu. Ara sıra son hızla geçen ağır yük kamyonlarının uzun ışınlı farları yolu aydınlatır ya da şehirlerarası otobüslerinden birinin pırıl pırıl ışıklarıyla bir yıldız ışığı gibi kayıp gittiği görülürdü. Onlar da olmasa yolun deniz tarafında sıralanan yazlık evler, beri yanda da kimi yerde ovaya sarkan yamaçlarla ta dipteki vadilere saklanmış köyler aynı karanlığın içinde eriyip giderdi yaz kış. Onlar da olmasa ne geniş, dümdüz, yağ gibi kayganlaşmış kara asfalt, ne uğuldayan deniz, ne de uzun boyunlu gündöndülerle ağır başakların hışırtıyla sallandıkları ova, kayalık yamaçları kaplayan zeytinlikler ayırdedilebilirdi. Yalnızca uzayıp giden bir karanlıkla denizden yanı az aydınlık, dağlara doğru gittikçe koyulan bir gökyüzü... Ve dağları, ovayı, denizi kapkara bir dumanla saran gece sisi.

Yalova'dan Altınova'ya kadar böyleydi yol. Altınova'ya yaklaşırken gözleriniz yoğun bir ışıkla kamaşırdı. Burada uzun ışınlı farları söndürseniz de olurdu. Şoförler de öyle yapıyordu. Asfalt, Amerikan Hava Üssü'nün telörgülerini aydınlatan projektörlerle ışıl ışıl parlardı. Artık geride bırakılan Yalova'nın, yaklaşılmakta olan Karamürsel'in pırpırlı ışıklarını büsbütün donuklaştıran bir donanma ışığıydı bu. Önemli bir bayramın kutlandığı bir şehrin ortasından, çılgın bir şenliğin içinden, bir ışık denizinden geçilir gibiydi. Alanı çeviren telörgülerin her deliği, dibinde biten otlara kadar, çiğ ışıkta parıldardı. Sisi de, dumanı da dağıtan dev jeneratörlerin fışkırttığı demet demet

ışınlarla dupduru aydınlatılan gökyüzü sayısız çelik antenlerin üstünde gerili durur du.

Burada gökyüzü vınıltılı bir titreşimle denize kadar uzanıyor, aydınlığının bir bölümü İzmit Körfezi'nin duru sularında yansımalar yapıyordu. Böylece, çepçevre aydınlanan denizle birlikte körfezi upuzun bir çıkıntıyla kapatan Dil Yarımadası bütün dehşetiyle ortaya çıkıyordu. Karşı kıyıya varmasına, körfeze giriş çıkışı kapatmasına nerdeyse bir parmak vardı. Denizin yalnız o kadarı bize kalmıştı. Orası da karanlıktı. Sisli, dumanlı. Görünmüyordu. Yok gibiydi.

Üs'te üç vardiya çalışılırdı. Son vardiya sabahın olmasını bekliyordu. İşi gecenin on birinde almışlardı. Şimdi beşe yaklaşıyordu saat. İki saat sonra işi bırakacaklardı. Onarım bölümünde üç kişiydiler. Çalıştıkları yer, büyükçe bir barakaydı. Sactan yapılma askeri bir baraka. Gündüzleri güneş sacı kızdırdığında, sıcaktı içeri hâlâ. Kapıyı açmışlardı. Sabah serinliği vursun diye.

Çalışanların üçü de Karamürselliydi. İkisi, kasabanın yerlisi, Türktü. Üçüncüsü, köyden inip sonradan kasabaya yerleşmiş Boşnaklardandı. Adı Hayri'ydi. Ama Hayro derdi herkes ona. İri yapılıydı. Geniş omuzları vardı. Öteki Boşnakların tersine esmerdi. Karayağız dediklerinden. Et, iri kemikli gövdeyi sıkı sıkı sarmıştı. Taş gibi sert duruyordu. Arkadaşları cılız iki çocuk gibi kalıyordu yanında. Tombalak, patlak gözlü olanı, Vedat, eski bir şoförd ü. Palabıyıkları olan Hüsnü'nün ise masmavi gözleri vardı. Üçü de dalgındı. Sabah mahmurluğu içindeydiler. Vedat usta, üstüpüyle bir şanzımanı silip temizliyor, Hüsnü kalınca bir saca raspa yapıyor, pas duman gibi tozuyordu havada. Hayro, barakanın ayrı bir köşesinde bir pistonu yuvasına alıştırmaya uğraşıyordu. Cıgarayı ağzında unuttuğunda, külü parmak gibi uzamış, dalıp gitmişti.

Çocukluğuyla delikanlılığı köyde geçti Hayro'nun. Kasabaya uzak bir dağ köyünde. Bütün köylüler gibi o da hayvanları güttü, tarlada çalıştı. Patatesle tütün ekerdi onun köyü. Patatesi bayırlardaki tarlalarda, tütünü aşağıda ovada yetiştiriyorlardı. Oturdukları evler ta tepedeydi. Dağı inip çıkmakla geçerdi hayatları.

Çevre ormanlıktı. Askerde jandarmaya ayırdılar Hayro'yu. Sınıra gönderdiler. Biraz para edindi oralarda. Döndüğünde yeniden dağı inip çıkmayı, ömür boyu kasabadan, şehirden uzak kalmayı gözü yemedi. Kasabada bir ev yaptırdı. Askerden dönüşünü sabırla bekleyen köydeki yavuklusunu alıp kasabaya, yeni eve gelin getirdi. Her şey iyi, hoştu. Ama kasabada iş yoktu. Yılmadı Hayro. Bağlara kirizma yapmaya gidiyordu. Karısı da mevsime göre kiraz, erik, zeytin topluyordu. Kasabanın meyvecilikten başka geçimi yoktu zaten. İnsanlarının bir bölüğü de balıkçıydı. Hayro ırgatlık dışında iskelede hammallık da yaptı. Meyve-sebze motorlarına sandık taşıyordu. Bir ara bu motorlardan birine tayfa oldu. Kaptan, Hayro'nun babasını tanırdı. Delikanlıyı da sevmişti. Motorculuğu öğretti ona. Makinist oldu. Bir ara sert rüzgârlarda ciğerlerini üşüttü. Motorculuğu bıraktı o zaman. Bir süre kalafatta ufak tefek onarım işlerinde çalıştı. İyice de pişti bu işlerde. Ama kazancı azdı. Para yetmiyordu. Çocukları da vardı şimdi. İki kızıyla bir oğlu. İşte bu sırada bacanağı Muyo* imdadına yetişti. Onu Amerikalıların yanma aldırdı. Hayro, Karamürsel Amerikan Hava Üssü Ana Tamir Bölümü'ne kalifiye işçi olarak alındı. Muyo, üs'te garsonluk yapıyordu. Amerikalıların garsonuydu. Snack Bar'da çalışıyordu. Karton karton Amerikan cıgaraları, gazlı çakmaklar, çeşit çeşit kalemler, keskin cilet bıçakları, tıraş makineleri getirir satardı kasabada. Cebi cikletle dolu olurdu. Hayro'nun çocuklarına gönderirdi her zaman.

Ya anlattıkları? Neler anlatmazdı ki... Her zaman aralarında olduğundan, evlerine serbestçe girip çıkardı. Her şeyi gözleriyle görmüştü. Bir düğmeye basmakla duvara gömülüp çıkan yataklar mı istersin; hiçbir pencere açılmadan kendi kendine rüzgârlanan, soba moba olmadan kendi kendine ısınıveren odalar mı istersin; yoksa en koyu kışta bile ıpılık ısıtılabilen, saksılarında yaz çiçekleri biten açık balkonlar mı istersin... Karıların, önünde sereserpe dolanışları, işmarları da cabası...

Muyo'nun anlattıklarından öylesine büyülenmişti ki Hayro, üs'te çalışmaya başlar başlamaz, bacanağından bütün dinlediklerini, bütün duyduklarını görmüşçesine, kendi yaşamışçasına bire bin katarak kasabadaki kahvede anlatmaya girişti. Her gün

* Mustafa.

anlatacak yeni bir şey buluyordu. Muyo kulağını öylesine doldurmuştu.

Anlattıklarına inanan da oluyordu, inanmayan da. Amerikalıları, saçma sapan da olsa onların bütün yaptıklarını, uygarlıklarını, adamlıklarını, bilir bilmez, göklere çıkarıyordu. Yeşil Amerikan dolarından kasabadaki hemen herkes doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak sebeplendiğinden anlatılanlar ne kadar abartılırsa abartılsın pek karşı çıkan olmuyordu. En çok bıyık altından gülünüp geçiliyordu. Hayro da anlattığı masalı şişirdikçe şişiriyordu.

— Derinlere dalmışsın Hayro Usta, diye omzunu dürttü Hüsnü.

Birden dönünce cıgaranın uzayan külü kalıp gibi düştü. Tezgahta un ufak olup dağıldı. Hayro, külü üfürdü.

— Ne var? diye soracakken içgüdüyle kapıdan yana döndü.

Kapıda Amerikalı bir inzibat dikilmişti. Ağzındaki cikleti Hayro'nun ayağı dibine, ortalığa tükürdü. Elindeki paketten bir yenisini çıkardı, kıvırıp soktu ağzına. Onlara da tuttu paketi. Vedat usta, sırıtkanlıkla aldı. İş gömleğinin cebine koydu. Eliyle selam verip, "Tenkyu" etti. Hüsnü de alıp çiğnemek üzere kağıdını yırttı. Gülümsedi Amerikalı ere. Hayro, şaşkınlıkla elini salladı. Amerikalı inzibat da istemiyor diyerek cebine attı paketi. Hüsnü, cikleti ağzında yuvarlarken Amerikalı er işaret etti.

— Bununla gidecekmişsin, dedi Hayro'ya. Öyle söylüyor.

Vedat Usta, dalkavukça bir tavırla.

— Ana Tamir'in Amerikalı uzmanı çağırtmış, diye ekledi.

Hayro, sevindi bu işe. Çok sevindi. Nicedir beklediği fırsattı bu. Türklerin Amerikan bölümüne girmeleri yasaktı. Ama Amerikalı erler, çavuşlar, subaylar, özellikle de inzibatlar sık sık onların çalıştıkları bölümlere uğrar, çalışmaları denetlerlerdi. Ciplerle her saat, her dakika üssün bir ucundan öteki ucuna dört dönerlerdi. Ufak tefek onarımlar için arkadaşlarını Amerikan bölümüne çağırdıkları olmuştu. Gündüzleri çağırırlardı çoğunluk. Ayak işleri için. Musluğun onarımı, kanalizasyonun temizlenmesi gibi... Öye de olsa çoktan razıydı Hayro, ama onu hiç

çağırmamışlardı. İlkti bu. Onun için sevinmesine karşılık şaşalamış, biraz da ürkmüştü. Heyecandan kekeleyerek,

— İyi anladınız mı, gerçekten beni mi istemişler? diye sordu. Övüngeç bir horozlanmayla çevresini süzdü.

İnzibat, Hayro'nun duraklamasını sezmişti.

— Yes yes, dedi, çabuk çabuk.

Hüsnü ortaokul sondan ayrıldığı için çat pat İngilizce biliyordu. İnzibat, Hüsnü'ye, Hayro'yu başuzmana Garson Mustafa'nın öğütlediğini, ustalığını övdüğünü anlatmaya çalıştı. Hayro, bacanağının adını duyunca uçacaktı sevincinden nerdeyse. İnzibatın karşısında hazırola bile geçti. Ne olsa askerdi karşısındaki. Kendinin de üç yıllık çakı gibi jandarmalığı vardı.

— Okey okey, dedi inzibata. Anladım. Geliyorum, tamam!

Ceketini çividen aldı. Amerikalı erin ardına takılıp barakadan çıktı. Dışarısı serindi. Üşüdü biraz. Gün nerdeyse ağaracaktı. Gökyüzü parça parça aydınlıktı. Körfez ucundan ucundan ışıyordu.

İnzibat, Hayro'yu barakanın biraz ötesine bıraktığı cipe bindirdi. Arkaya oturttu. Hemen gazladı. Araba fırladı. Gece vardiyasında çalışanlar azlıktı. Ortalıkta kimseler yoktu. Çabucak "depertment" dedikleri iki katlı idare binasının önüne geldiler. Bütün pencerelerde ışık vardı.

Hayro, yolda Muyo'nun ona daha bu akşam anlattıklarını düşündü hep. Kimselere dememişlerdi. Ne Muyo, ne de Hayro. Dinleyenlerin ağzı bir karış açık kalacaktı. Şimdi kendi gözleriyle görüp tanık olacakları da cabası.

Muyo'nun son anlattığına gelince ne görülmüş, ne duyulmuş bir şeydi bu. Olay şu: Amerikalı zenci çavuşlardan biri dün gece barda iyice sarhoşlamış. Muyo'ya alıp götürmesini buyurmuşlar öteki subaylar. Bacanak da arabı atmış bir cibe, doğru lojmanına zıbartmaya. Bekar olan çavuşun lojmanının kapısını adamın cebinden aldığı anahtarla açmış. Her zaman yaptığı işlerden olduğu için sarhoşu yarı sürükleyip yarı itekleyerek kolayca sokmuş içeri, sonra da salondaki kanepenin üzerine uzatıvermiş. Bakmış Muyo, evin içinde ışıklar yanıyor. Yatağına yatırayım bari diye düşünmüş. Yatağı açmak için odaya girmiş. A, bir de ne görsün, kırmızı gece ışığının aydınlattığı geniş yatakta

bomba gibi bir sarışın yatmıyor mu? Aman nasıl olur bu diye düşünürken elinde olmadan yaklaşmış yatağa. Sarışında ses yok. Bir adım daha. Gene öyle, ses seda yok. Çavuş nasılsa çoktan sızmış kanepede. Ulan armudun iyisini hep bunlar mı yiyecek diyerek kafası bozulan Muyo, bir hamlede soyunup atmış kendini yatağa. Abanmış üstüne. Çırılçıplakmış sarışın. Sıcacık. Sesini de çıkarmıyor. Sarılmış iyicene. Dolanmış üstüne. Bacaklarının arasına bırakmış kendini. Memelerini, boynunu, dudaklarını, saçlarını öpüp koklamış. Sarışın alabildiğine sıcak, ama hiç sesini çıkarmadan, soluk bile almadan ve hiç kıpırdamadan isteğini yerine getirmiş Muyo'nun. Meğer bekar Amerikalının yatağındaki bu sarışın bomba sıcak suyla doldurulan lastikten yapılma yalancı bir kadın değil miymiş?

Bu akıl almaz oyuncağın etkisinde gülümseyerek girdi daireden içeri. Bir masal dünyasına, bir düş dünyasına adımına atmış saydı kendini. Daire bizimkilerden farksızdı. İnzibat, Hayro'yu koridorda bıraktı. Geldiklerini haber vermek için Başuzmanlık odasına girdi. Önemli bir şey olmalıydı. Uzun süre içerde kaldı inzibat. Bu süre içinde günün ışıması sürüyordu. İnzibat, Hayro'nun yanına geldiğinde karanlık biraz daha erimişti dışarda.

İşte o sırada Hayro'nun koluna yapıştı inzibat. Koridorda yanıbaşında dikildikleri odanın kapısını ayağıyla açtı. Kolunu bırakmaksızın Hayro'yu odanın içine itti. Oda boştu. Ama ışığı yanıyordu. İnzibat, Hayro'yu meşin kaplı bir sandalyeye kolundan bastırıp çökerttikten sonra parmaklarını gevşetti. Sonra ardına dolanıp bir dolabı açıp kapadı. Masanın çekmecesini karıştırdı. Ama çok kısa sürdü bütün bunlar. Hemen hemen göz açıp kapayıncaya kadar. Bir anlık bir duraklama oldu. Çarçabuk geçiveren bu anın sonunda gözlerine kara bir perde indi Hayro'nun. Görmez oldu. Arkasından kafasına bir yumruk yeseydi, bıçaklansaydı bu kadar şaşırmazdı. Başına çuval geçirilmiş atlara döndü. Ne yapacaktı şimdi, ne yapmalıydı? İnzibat, gözüne taktığı sert nesneyi arkadan tokalandığını sandığı lastiklerle sıktıkça sıkıyordu. Yerinden sıçrayıp:

— Yeter be, ne oluyor? diye bağırmaktan kendini alamadı. Kollarıyla boşlukta destek aradı kendine. İki avuç karanlık

doldu ellerine. İnzibat, hiçbir şey olmamış gibi, çırpınıp duran Hayro'yu kolundan tuttu, yeniden koridora çıkardı.

Gün ışımaktan caymış, ortalığı yeniden gece basmıştı. Üstelik bütün ışıklar sönmüştü. Söndürülmüştü. Koridorda, inzibat, Hayro'yu orta yerde tek başına bırakıp uzaklaştı. Ne yana gideceğini bilemediğinden kıpırdayamadı Hayro. Kimbilir belki de sınıyorlardı. Kıpırdasa vururlardı belki de.

Yanından yöresinden gelip geçenler oldu Hayro'nun. Kapılar açılıp kapandı. Konuşmalar kısa ve katıydı. Ne dendiğini anlamadığından daha da katı geliyordu ona. Birileri önünde dikilip Hayro'ya bakıyorlardı sanki. Soluk alışlarından anlamıştı. Bir şey söylemeden bakıp duruyorlardı. Biri konuştu sonunda.

— Bak Hayri Usta, dedi. İstanbullu tercümanlardan biri olmalıydı. Tanımadığı bir sesti. İnce, kibar bir tonda konuşuyordu.

Hayro, elinden olmadan, başını sağa sola çevirerek konuşanı aradı. Ona, koridorda yalnız bırakılışından bu sesi duyana kadar çok uzun bir süre geçmiş gibi geldi. Otomatik olarak karşılık verdi:

— Dinliyorum!

Beriki sözünü sürdürdü:

— Başuzman gözlerini bağlamak zorunda kaldıkları için çok çok özür diliyor.

Başuzman da konuşanın yanıbaşında olmalıydı. Kesik kesik konuşan biriydi. İngilizce bir şeyler söyleyerek onayladı tercümanı. Sözünü, "Sori" diye bitirdi.

Tercüman:

— Seni Amerikan bölgesine götürecekler şimdi. Bir makinenin onarımında yardımını istiyorlar. Ne olduğunu ben de bilmiyorum. Sana durumu açıklamam için bunları söylememi istediler. Korkacak bir şey olmadığını bilmen için. Başuzman da birlikte geliyor. Tekrar ediyorum; korkulacak bir şey yok, çavuş yol boyunca koluna girecek. Sen yalnız adımlarını atarken dikkatli ol, o kadar.

Gerçekten de tercüman, sözlerinin sonunu bağlarken biri gelip koluna girdi, yürümesi için de itekledi. Karanlığın içine ilk adımını atıyordu. Ayağını kaldırdı Hayro. Bir an ayağı yere değ-

meyecekmiş gibi geldi. Attığı adım sert bir biçimde adeta çarptı betona. O anda kolundaki inzibat çavuşunun dün akşam sarhoşlayan zenci çavuş olabileceği geldi aklına. İçinden gülümsedi bu raslantıya. Muyo'dan dinlediği zencinin yatağında kıstırılan sarışın bomba masalı, canlı gibi bütün kadınlık görevlerini yapan lastik bebeğin büyüsü uçup gitmişti bu karanlıkta. Hınçla, "İyi etmiş Muyo" diye düşündü. "Sarışın bebeğinle yatmakla iyi etmiş. Ben olsam daha da kötüsünü yapardım. Avanak arap!"

Merdivenleri güç indi. Ama düzlükte hiç de kötü yürümüyordu. Adımlarını ölçülü atmayı öğrenmişti. Cipe kolundaki çevuşun yardımıyla bindi. Çavuş, cipte onun yanma yerleştikten sonra kolunu bıraktı. Hayro'nun cibe yerleştirilmesinden kısa bir süre sonra ötekiler geldi. Cipi sallayarak bindiler. Binenlerden biri başuzman, öteki şoför olmalıydı. Kontak açıldı. Motor bir süre hırıltılı hırıltılı çalıştıktan sonra araba hareket etti. Motor soğuk olduğuna göre onu buraya getirdikleri cip değildi bu. Yanına kattıkları çavuşu da değiştirmişlerdi. Cipte dört kişiydiler. Konuşmadan ilerliyorlardı. Yolda, korka korka parmaklarını gözlerine götürdü. Elleri titriyordu. Çavuş bir şey diyecek mi diye bekledi. Ses çıkmadı kimseden. Gözündeki nesneye dokundu. Orasını burasını yokladı. Kalın, meşinden yapılma bir maskeydi. Arkadan iyice sıktıklarından gözlerinin üstüne bastırıyordu. Gözlerindeki bu ağırlık ve içinde boğulduğu karanlık midesini bulandırıyordu.

Cip, uzun bir süre asfaltta gitti. Hiç sarsılmadılar. Bir ara kıyıdan geçmiş olmalılar, yosun yosun koktu ortalık. Dalgacıkların sesini duyar gibi oldu. Bir iki martı çığırıştı. Taptaze bir sabah esintisi yüzünü yalayıp geçti. Kıyıdan sonra sık bir kavaklığa girdiler. Rüzgârda pırpırlanan yapraklardan ağaçların ağır ağır sallanırken çıkardıkları gıcırtılardan ayırdetti kavaklığı. Ama bir tek kuş ötmüyordu. Çünkü üssün haber alma antenleri çevreyi ağ gibi sardıktan sonra kuşlar buralara uğramaz olmuştu. Her şeye kulak kesilmişti şimdi. Nerede olduklarını ölçmeye çalışıyordu. Gözünün önüne Dilburnu'nu kaplayan eski tarlaları, otlakları, zeytinlikleri, içinden geçtikleri kavaklığı, sökülmüş bağlarla bahçeleri getiriyordu. Kumsalı, gölcüklerle bölünmüş kıyıyı kafasında canlandırmaya çalışıyordu. Ama hepsi birbiri

üstüne yığıldığından nerden geçmekte olduklarını kestirse de, ne yana gittiklerini bir türlü çıkaramıyordu.

Cipi iki yerde kısa aralıklarla durdurdular. Kontrol geçitleri olmalıydı bunlar. Yolu açıp kapayan paralellerin gıcırtıyla inip kalkışını duydu. Üçüncü geçidi de arkalarında bıraktıktan sonra cip biraz daha gitti. Sonra bir dönüş yapıp durdular. Motor sustu. Önce öndekiler indiler. Ardından çavuş indi. Hayro'yu kolundan tutup indirdi. Denize çok yakındılar. Rüzgâr vardı. Hem de sıkı esiyordu. Üşüdü Hayro. Ceketinin yakasını kapattı. "Dilburnu'nun ucuna mı getirdiler yoksa?" diye düşündü. Rüzgâr saçlarını karıştırarak esiyordu.

Bir süre rüzgâr altında kaldılar. Sonra çakıl gibi, kum gibi ayak altında gıcır gıcır eden bir yoldan yürüdüler. Şimdi kuytu bir yerdeydiler. Rüzgâr geride kalmıştı. Bir kapının açılmasını beklediler. Garaj ya da hangar kapısı gibi bir şey olmalıydı. Açılması epey uzun sürdü. İçeri girdikten sonra bir süre de kapanmasını beklediler. Düz bir alan geçtikten sonra bir süre de kapanmasını beklediler. Düz bir alan geçtikten sonra merdiven inmeye başladılar. Sayacaktı. "Yeraltına iniyoruz" diye düşündü. Rutubetli gibiydi geçtikleri yer. "Tünel olabilir mi?" diye geçirdi içinden. Kolunu yana açtı. Duvara değdi parmakları. Islaktı duvar.

Yirmi beş merdiven sayabildi şaşırmadıysa. Yirmi beşincide düze geçtiler. Başını öne eğdirmişlerdi. Sanki yuvarlak bir borudan geçiyorlardı. Omuzları tavana değiyordu. Tek sıra olmuşlardı. Borudaki yolculuk iki yüz metre kadar sürdü. Adımlarıyla ölçtü. Borudan geniş bir alana çıktılar. Alabildiğine geniş ve ferahtı. Hayro'ya sanki açık havaya çıkmışlar gibi geldi. Çevrelerinde birileri vardı. Az önce geçtikleri yerlerde soluğu iyice daralmıştı. burada rahatça soluk alınabiliyordu. Yolculuğunun sonuna gelmişti anlaşılan. Altına bir sandalye ittiler. Omuzlarından bastırarak oturttular. Sandalyeye oturur oturmaz gözlerindeki maskeyi çekip aldılar. Maskenin alınması omuzlarını çökerten ağır bir yükün kalkması gibi bir etki uyandırdı Hayro'da. Bir an gözlerini öylece yumulu tuttu. Açamadı. Yumruklarıyla ovalayarak aralayabildi sonunda. Bir şey göremedi önce. Karaltılar, kımıltılar... Oysa gereğinden çok aydınlıktı. Gözlerini ka-

maştırıyordu ışık. Kuş kanadı gibi ürkekçe açılıp kapanıyordu gözkapakları. Biri uzunca bir bardak tutuşturdu eline.

— Viski, dedi yedeğindeki çavuş.

— No, no... diyerek elini salladı. Su getirmelerini işaret etti. Viski bardağını götürüp aynı tür bardakla istediği suyu getirdiler. İki yudum aldı. Soğuktu su. Kalanını yüzüne vurdu. Çevresini yavaş yavaş ayırdetmeye başlıyordu şimdi. Bir laboratuvarda sandı önce kendi. İçerdekilerin hepsi beyaz gömlekliydi. Görülmemiş büyüklükte bir telefon santralına benziyordu burası. Kız saçı gibi örgülü teller, düğmeler, tuşlar, dev teyplerle dönen bantlar, mikrofonlar ve bir duvarı boydan boya kaplayan yan yana dizili televizyon ekranları... Ekranların kiminde görüntü vardı. Kiminde enine ya da boyuna çizgiler oynaşıp duruyordu. Kimi de ayna gibi gözalıcı bir ışıkla parlıyordu.

Şaşkınlıkla doğruldu oturduğu sandalyeden. Anladığına göre büyük antenin altındaydılar şimdi. Büyük Kulak dedikleri radarın bağlı olduğu merkezde. Dünyanın bütün gizlisi saklısı burada ses olarak, görüntü olarak yakalanıyordu bu tuzaklara. Büyük kulak her zaman tetikteydi. Herkesi izliyor, her şeyi dinliyordu. Her yerde vardı o. Ama onun nerde olduğunu hiç kimse bilemezdi. Kimbilir toprağın kaç yüz metre derinliğinde bulunuyordular şimdi. Kimbilir belki de derin, karanlık denizin, sarp uçurumların altındaydılar.

Tavan yokmuş gibi yüksekti. Görünmüyordu da. Yalnız yağmur gibi ışık serpiliyordu yukardan.

Beyaz gömleklilerden biri Hayro'ya yaklaştı. Kendisini izlemesini işaret etti. Hayro yürüdü uzmanın ardından. Başuzmanla çavuş oldukları yerde kaldılar.

Uzman, çelik bir asansöre bindirdi Hayro'yu. Asansör hareket etmiyormuş gibiydi. Yalnız kapının üstündeki numaralı ışıklar yanıp sönüyordu. Otomatik kapı açılınca indiler. Duvar yarılmış gibi oldu. Onlar inince kapı kapandı. Dümdüz bir duvar oldu orası yeniden. Penceresiz uzun bir koridor geçtiler. Koridorun sonunda kalorifer dairesi gibi bir yere girdiler. İnceli kalınlı borular her yanı kaplamıştı. İç içe, arap saçı gibi birbirine dolanmışlardı.

Onu getiren uzmanın gözetiminde bu odada bir saati aşkın

kaldı. Uzman o bir saat boyunca ıslık çaldı, bir aşağı bir yukarı dolandı da dolandı. Borulardan gaz geçiyordu. Bozukluk bu borulara bağlı püskürteçteydi. Meme şişkinlik yapmıştı. Onu düzeltti. Boruları denetimden geçirdi. İşi bu kadardı

Uzmanla buraya kadar çıktıkları çelik kutuya kapandılar. Kapının üstündeki numaralı ışıklar yandı söndü. Duvar yarıldı. Çıktılar. Göz açıp kapayana kadar dev santraldaydılar. Başuzmanla çavuş, orda, bıraktığı yerde, ayakta onu bekliyordu.

Yanlarına gelir gelmez, inzibat, yeniden gözünü bağladı Hayro'nun. Geldikleri yollardan geri döndüler. Dönüş daha kısa sürdü gibi geldi Hayro'ya. Cip, son hızla gitti. Hem de kestirme yoldan. Ne deniz kıyısından geçtiler, ne de kavaklıktan.

Cipteyken gözlerindeki bağı çıkardı inzibat. Yeryüzü kor ışıktı sanki. Gözlerini açamadı. Cipi durdurduklarında, gözleri, yarı yarıya yumuktu daha. Açmaya cesareti yoktu. Yüreği hızlı hızlı atıyordu. Cipten yere indirdiklerinde de tam olarak açamadı. Birden açsa ışığın keskinliği gözlerini kör edecekmiş gibi geliyordu.

Bıraktıkları yerde durdu kaldı öyle. Soluksuz kalmıştı sanki. Ne ileri, ne geri kıpırdayabildi. Ne yapacağını, daha doğrusu ne düşüneceğini bilemiyordu. Altüst olmuştu.

Birden:

— Vay Hayro Usta gelmiş, diyerek işçiler çevresini aldılar. Barakanın önüne bırakılmıştı demek. Gözlerini araladı. Çevresindekiler gündüz vardiyasının işçileriydi.

— Saat kaç? diye sordu. Sekizi geçtiğini söylediler. Sonra hep birden üstüne üşüştüler.

— E, hadi bakalım anlat Hayro Usta!

— Neler gördün Hayro Usta!

— Nereye götürdüler seni?

— Anlat da dinleyelim!

— Nazlanma be Hayro Usta! Anlat be Hayro Usta!

— Görmediğin yokmuş diyorlar Usta! diye hep bir ağızdan karmakarışık bağrıştılar.

Doğruydu. Hayro, en sonunda, ilk ve son olarak, her şeyi görmüştü, biliyordu, ama onlara anlatacak bir şeyi yoktu. Masal sona ermişti, büyü bozulmuştu.

Gözlerini iyice açtığında çevresine uzun uzun baktı. Gökyüzüne, denize. Sonra alanın dışındaki dağlara, ovaya çevirdi yüzünü. Sanki ilk görüyordu hepsini. Gökyüzünü, gökyüzündeki kara sisi, bulutları, denizi, denizin çırpıntısını, uçuşan martıları, dağları, dağları yeşerten bodur makileri, dikenli böğürtlen çalılarını, ovayı, ovadaki otları, devedikenlerini, kır çiçeklerini, arıları, kelebekleri, tırtılı, solucanı, kurdu, kuşu, yılanı, fırtınayı, şimşeği, yağmuru, karı, tipiyi, boranı, sıcağı, soğuğu, güneşi ve bütün bunları çeviren alanın telörgülerini, dünyadaki bütün telörgüleri yeniden tanıyor gibiydi.

Neler gördüğünü habire karmakarışık soran işçileri arkasında karşılıksız bırakıp çıkış kapısına doğru ağır ağır yürüdüğünde kulaklarında binlerce antenin vınıltısı yankılanıyordu hâlâ.

Telörgülerin dışına çıkıp karayoluna ayak bastığında taşıtlar iyice sıklaşmıştı. Hızla geçen taşıtların azgın homurtusu antenlerin vınıltısını bastıracak kadar güçlüydü. İlk duyuyordu bunu. Telörgülerin dışındaydı. Ayağını bastığı yer sarsılıyordu taşıtlar geçerken. Geceden çökerek dağları, ovayı, denizi kara bir dumanla saran sis, Gökçe'nin ardından yükselen güneşle dağılmaya başlamıştı. Denizden gelen esinti de güneşe yardımcı oluyordu. Gün ilerledikçe ışık çoğalacak, esinti de artacaktı.

Hayro, ellerini ovuşturdu.

— Bugün hava güzel olacak... dedi kendi kendine.

Başına gelenlerden sonra ilk olarak gülümsedi. Esmer yüzü ışıdı. Asfaltın karşı kıyısına geçti. Her zamanki gibi durup Yalova'dan gelecek minibüs ya da otobüsü bekleyeceği yerde, anayolu bırakıp, zeytinliklerin içine vurdu.

1978 • Anaların Hakkı

Selçuk Baran
(Ankara, 7 Mart 1933 - 4 Kasım 1999)

Öykü Kitapları: *Haziran* (1972, Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü), *Anaların Hakkı* (1977, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Kış Yolculuğu* (1984), *Tortu* (1984), *Yelkovan Yokuşu* (1984), *Arjantin Tangoları* (1992), *Porselen Bebek* (1996).

Anaların Hakkı

I

Dağlar, hemen hemen bir dik açı yaparak körfezi iki yandan kuşatırlar ve denize doğru hafif bir eğimle inerler. Kent, denizle dağlar arasındaki daracık şeride sıkışmış, uzanır. Kuzey yakasındaki dağdan, Anadolu'nun içerlerinden gelen karayolu iner. Fundalıklarla kaplıdır tepeler. Nane ve kekik kokar. Dağın eteğindeki kaynağın çevresinde meşeler vardır. Oralara pikniğe gidilir. Cumartesileri ve pazarları yanmış yağ, tandır kebabı, duman kokar pınarbaşı... Bol bol da anason. Doğu yakasındaki tepelerse çam ormanlarıyla kaplıdır. Yazları serin olur. Dağın denize bakan yüzüne büyük turistik oteller yapılmıştır. Çevre kentlerin; özellikle de Ortadoğu zenginlerinin paraları buralara akar. Geceleri kuzey yakasındaki dağ karanlıktır. Ay olmayınca seçilmez bile. Bir kara, yıldızsız boşluk görünür, o kadar. Ötekinin dorukları ışıklar içindedir. Tepelere tırmanan arabaların farları sabaha kadar dolanır durur dağı. Arabalar, sınırın ötesinden sakallı, bıyıklı, beyaz ipek ceket giymiş adamlar taşırlar. Parmaklarında elmas yüzükler vardır adamların. Sakallarına, bıyıklarına sıcak havalarda boğuntu veren kokular sürmüşlerdir. Pipo ya da puro içerler. Kimileri, boyunlarına, yazın sıcağına aldırmadan pahalı kürkler dolamış çok boyalı kadınlarla gelirler. Yanlarında kadın yoksa da tasalanmazlar. Varacakları yerde, pezevenklerin de bulunduğunu bilirler.

Bir gece kuzey yakasındaki dağda da ışıklar yandı. Soluk, kızılımsı ışıklar... Yandı, söndü durdu. Ardından silah sesleri duyuldu. Daha sonra soluk kızılımsı ışıklar görünmez oldu. Dağ karanlığına çekildi.

Sabah, doğu yakasındaki tepelerden doğru hiçbir şey olmamışçasına indi kente; serin, günahsız ve umursamaz. Ezan okundu. Sıcak bir gün başlıyordu. Öğleye doğru üç ölü getirdiler Belediye Hastanesi'ne. Fotoğrafları çekildi. Sonra üstlerini örttüler, morga kaldırdılar.

Sokaklarda, kahvelerde, dükkânların önlerinde ve resmî yerlerde konuşuldu:

— Eşkıya vurmuşlar.

— Ben gördüm ölülerini... Üçü de pek gençti.

— Öğrenci, dedi kimileri de.

İki Cadillac, bir Mustang, bir de kırmızı Thunderbird indi otellerden doğru. Kentin sokaklarını geçip sahil yoluna vurdular, sonra geri döndüler. Görülmeğe değer bir şey bulamamışlardı besbelli. Kaldırımlarda şeftali, salatalık, üzüm satıldı. Çıraklar dükkân kapılarının önünü ikinci kez suladılar. Lokantalarda, evlerde öğle yemeği yendi.

Saat ikide dükkânlar, daireler, lokantalar kapandı. Herkes evine çekildi. Sıcak, dayanılır gibi değildi.

II

Dağdaki otellerden Büyük Çınar'ın sahibi Halil Bey, arkasında kahve fincanını taşıyan hizmetçi kızla merdivenleri çıktı. Karısı Saide'nin kapısı önünde durdu. Bir an için kapıyı vurmayı düşündü; kendine yakıştıramadı, vazgeçti. Hep öyle olurdu. Kapıyı vurmazdı ama bir süre beklerdi. Gene öyle yaptı. Sonra yavaşça açtı kapıyı. Arkasında hizmetçi kızla içeri girdi. Saide pencerenin önünde, ayaktaydı. Kocası içeri girince dönüp baktı. Kız, fincanı, duvara dayalı küçük masanın üzerine koyup çekildi. Yukarıya, otele gitmediği günler, kahvesini karısının odasında içerdi Halil Bey. Günün öteki saatlerindeyse karısının yüzünü bile göremezdi. Saide dudaklarını kısmış karşısında duruyordu, her zamanki gibi. O yer gösterip buyur etmeğe bile kalkışmadan. Halil Bey masanın yanındaki sandalyeye ilişip bir sigara yaktı.

— Hüseyin Bey bir sepet vişne yollamış, dedi, söze başlamış olmak için. Yedin mi?

— Yemedim.

— Sen seversin vişneyi... Tadına baksaydın...

— Dağdan silah sesleri geldi gece yarısı. Çarpışma mı ne olmuş! Gülperi bir şeyler anlattı ya, pek kulak vermedim. Bilirsin, ağzı kalabalıktır. Deli deli söylenir durur.

Saide, kocasına hiç soru sormazdı. Kocasının sorularını da ya evet ya da hayırla cevaplandırırdı hep. Bu kez böylesine uzun konuşunca, Halil Bey seviniverdi. Saide'nin gözüne girmek için acele acele:

— Üç kişiyi vurmuşlar, dedi. Üç genç... Ölülerini de kente getirmişler.

— Demek doğruymuş Gülperi'nin anlattıkları... Üç genç ha?.. Ne istiyorlar çocuklardan?

— Ne çocuğu canım, saçlı sakallı adamlarmış. Yirminin üstünde olmalılar.

— Olsun. Gene de çocuk sayılırlar. Çocukların kolay kolay büyümediklerini sen nereden bileceksin?.. Neden vurmuşlar ki körpecik civanları?..

— Uzun hikâye... Anlatması güç... Hem karıştırma aklını şimdi.

— Kim yollamış ki onları buralara, taa buralara ölmeğe?.. Gülperi, İstanbul'dan gelmişler, dediydi. Taa İstanbul'dan buralara, vurulup öldürülsünler diye kimler, neden yollarlar ki çocukları?

Halil Bey kendisini umutlandıran konuşmanın bu yöne dönüşebileceğini hiç hesap etmemişti. Mendiliyle alnında biriken terleri sildi. Kahvesinden bir yudum bile alamadı. Sigarasını da öylece fincan tabağının kenarında unutmuştu.

— Hemen davranıp bir hikâye kurmağa kalkışma kafanda... Herkes eşkiya olduklarını söylüyor. Eşkiya öldürmek yasak değil ya. Bırak bunları dedim sana. Aklın ermez. Boş yere üzme kendini. Baak, sarı güller açmış. Senin güllerin... Sulatayım da bahçe mis gibi koksun.

— Kahveni iç, dedi Saide kocasına, soğuyacak!

III

Bahçeden gelen su sesini duyunca kıpırdandı Saide. Hâlâ pencerenin önünde ayakta duruyordu. Oda sigara dumanı ve kahve telvesi kokuyordu. Silkindi. Bahçeye baktı. Gür yeşillikli, bakımlı bir bahçeydi bu. Kayısı gülleri bahardan beri üçüncü kez açıyordu. "İyi ama, ben bu bahçeyi sevmiyorum," diye düşündü Saide, "hiçbir şeyi sevmiyorum."

Uzaklardan gelen ezan sesini duydu. Ezanın okunup bitmesini bekledi. Sonra sedirin üzerinden seccadesini aldı, serdi. Başına beyaz bir örtü örttü. Dizlerinin üzerine oturdu. Bekledi. Namaz kılmasını bilmezdi Saide... Namaz surelerini de... Bir zamanlar annesi öğretmişti, ama hepsini unutmuştu. Anlamadığı Arapça sözleri anımsamağa da çalışmamıştı. Arada ezan sesi duyduğunda, seccadesini serer, oturur, beklerdi. Uzun sürmezdi, Tanrı hemen gelir dururdu seccadenin öbür ucuna. Tanrı ya da dayısı... Hep karıştırıyordu. Gelen dayısı mıydı, yoksa Tanrı mı, seçemiyordu. Ya da Tanrının yüzü, dayısının yüzü gibiydi.

— Tanrım, dedi ve gözlerinden yaşlar boşandı. Sonra: Çocukları vurdular dayı, diye sürdürdü konuşmasını. Gene vurdular bak... Hâlâ öldürüyorlar çocukları.

Dayısı üzülmedi. Bu dünyadan değildi artık. Üzülmemeyi, acı çekmeden umut ve sevecenlikle dolu olmayı becerebiliyordu. Yalnızca bal renkli gözleriyle baktı Saide'ye. Saide'nin yüreği serinledi, dili çözüldü:

— Ben sana hep yalan söyledim dayı, hep aldattım seni.

Seccadenin başındaki yüz, iyi bir şey duymuş gibi gülümsedi.

— Annem mektup yazdırtırdı bana... "Saide gene hastalandı. Bu kız neden böyle çürük, bilmem. Doktor, ilaç derken bir sürü para harcadım. Yirmi beş lira yollasan yeter." Utanırdım. Gene de yazardım annemin dediklerini. Yazmazsam döverdi. Yazarsam şeker alırdı. Şekeri çok severdim. Parlak, renkli kâğıtlara sarılı meyvalı şekerleri... Çocukların hepsi şeker severler dayı. Tatlı yiyecekleri severler... Helva, baklava... O vurulanlar da severlerdi besbelli... Onlara, analarının en son ne zaman baklava açtıklarını bilmek isterdim... Ya, işte böyle dayı. Evlenirken de yalan söyledim sana. "Beni isteyen adamın bir dükkânı var," diye yazdım.

Sen izin vermezsen evlenemezdim. Babam yerindeydin çünkü. Kocamın kaçakçı olduğunu yazsaydım eğer, onunla evlenmeme engel olurdun. Öyle değil mi? Bu yüzden yalan söyledim ben de. Elimde değildi, seviyordum onu. Öyle güzel bir yüzü vardı ki. Böyle, şimdiki gibi şişman da değildi o zamanlar... Tığ gibiydi. Bense çirkindim. Parasızdım. Gene de istedi beni. "Okumuş kızsın," diyordu, "okumuş, akıllı, dürüst." Okumuşluk, dürüstlük bir kaçakçının ne işine yarardı ki dayı? Hâlâ anlayamadım. Ama onu çok sevdim. Öyle çok sevdim ki, yüreğim bin parçaya bölünüp göğsümden taşacak, titreyen ellerimi sakladığım kucağıma akacak sanırdım. Senden bile çok sevdim onu. Doğurduğum çocuklarımdan bile çok sevdimdi sanki. Ama artık sevmiyorum. Hiç sevmiyorum. Oğlum vurulalı kimseleri sevmiyorum. Kızlarımı bile... "Ne hakları var, onlar niye yaşıyorlar, oğlumun yiyemediklerini yiyip, giyemediklerini giyiyorlar?" diyorum. Haksızlık ediyorum belki ama elimde değil. Oğlum öldürüleli yalnız seni seviyorum. Yalnız sen varsın benim için... Sen, ya da Tanrı.

Saide gözyaşlarını başörtüsüne sildi. Anlaşılmaz sözler mırıldanarak tesbih çekti, iki yanına sallana sallana. Sonra gene konuştu:

— Senin ölüm haberin geldiğinde gebeydim. Öyle üzüldüm, öyle ağladım ki, komşular, "Kendine gel artık," dediler, "karnındaki bebeyi düşün. Eksik-meksik doğar da... Tanrım korusun!" Oğlum doğunca senin adını verdim ona, "Hasan," dedim. Sana benzesin istiyordum çünkü. Benzedi de. Hem yüzü, hem huyu sana benzedi. Görecektin oğlumu. Altın yürekli, güleç yüzlüydü. Şakalaşmayı severdi. Gerektiğinde ciddi olmayı da bilirdi. Tıpkı senin gibi... Üstelik güçlüydü, inatçıydı... Senin gibi. Korku nedir bilmezdi... Ölüme de öyle gitti, gözünü bile kırpmadan. Ben odanın ortasında, halının üzerine diz çökmüş ağlıyordum. Kocam yalvarmalarıma aldırmıyordu. "Ben gidersem vururlar beni, pusu kurmuşlar," diyordu, "oysa çocukla bir alıp veremedikleri yok. Ona dokunmazlar." Baktım ki, oğlumun gitmesine engel olamıyorum, son anda ağlamayı kestim. Gözlerimi iyice kurulayıp oğluma baktım. Yüzü resim gibi kafama çakılıp kalsın istiyordum besbelli. Hasanımm gözleri dupduruydu. Yedi

yıldır düşünürüm, o duruluğun anlamını çözemedim. Gerçek bir yiğitlik miydi, ya da çocuksu bir aldırmazlık mı? Yoksa akıl erdiremediği dünyada olup biten bunca saçmalığa karşı sessiz bir sitem mi? Belki de hepsi vardı bakışlarında... Ne bileyim? Gene de diyorum ki, herkes dünyaya böylesine yiğitçe bakabilmeli. Yiğitçe ve çalımsız. Oğlumun ölüme baktığı gibi. Zavallı yaratıklarız hepimiz. Pisiz. Bak, her yanım kokuyor... Yıkanmak neye yarar? Sular kirimi temizlemez ki... Gene de dünyaya öyle bakmayı öğrenmeliydik bana kalırsa... Hasanım daha küçüktü. On beşindeydi. On beş yaşında öldü. On beş yaşında tabanca kurşunuyla vurdular... Tepedeki otel, bu kocaman süslü ev, onun kanı bedelidir. Bak, şimdi de üç delikanlıyı vurmuşlar. Bütün tepelerde çocuk kanları... Neye varacak bu işin sonu?

Dizleri sızladığından soluna doğru kaykıldı, oturdu.

— Ne çok konuştum gene dayı!.. Ortalık kararmış bile. Kafamın içi karmakarışık. Yorgunum. Nedir bu yorgunluk? Odamdan dışarı çıkmıyorum. İş falan gördüğüm de yok. Neden böyle yorgunum?

IV

Bitişik odada Saide'nin anası Fatma hanım geziniyordu. Ayak sesleri bir duyuluyor, bir duyulmuyordu. Mallarını beklerdi Fatma hanım. Çalınmasından korktuğu mallarını. Perdeleri sıkı sıkıya kapalı, tepesinde yirmi beşlik çıplak bir ampul yanan loş odasında beş kocaman sandık vardı. Altıncısını ısmarlamayı düşünüyordu Fatma hanım. Bir yolunu bulup damada söylemeliydi. İlkin kızar, hatta eğlenirdi Halil Bey, ama sonunda alırdı gene.

Önce tek sandık vardı Fatma hanımın odasında... Çok eskiden Saide'nin evlendiği o küçük, ahşap, akarsuyu bile bulunmayan evde. Saide'nin çeyiz sandığıydı. Saide postanede çalışırken biriktirdiği paralarla yapmıştı çeyizini. Gene de Fatma hanım, kızı evlendiğinde, birkaç çarşafı, havluyu vermemiş, üstelik sandığı da kendi odasına taşımıştı. O zamanlar sandığın üstüne çıkıp oturmak huyu yoktu. Çünkü evde tek başınaydı. Kızı da, damadı da işe giderlerdi. Kızından kaptığı sandığı kolayca doldurmuştu Fatma hanım. Damadı iyi kazanıyordu; sürüyle kaçak mal geliyordu eve. Fatma hanım canının istediğini seçebi-

lirdi. Kadifeler, simle işlenmiş ipekli kumaşlar, havlular, yorgan yüzleri, bilezikler, saatler... Sonra bir sandık daha aldı. Üzeri renk renk boyalı, yaldız çemberli güzel bir sandıktı ama kapağı tümsekliydi. O zamanlar üzerine oturmuyordu sandıkların, nereden bilecekti. Şimdi artık ceviz ağacından oymalı, kapakları dümdüz, hem de alçacık boylu sandıklar seçiyordu. Onlara kolayca oturup kalkabiliyordu çünkü.

Bu kocaman evde iyice tedirgin olmuştu Fatma hanım. Evin içinde iki hizmetçi vardı. Kızlar da büyümüşlerdi; arkadaşları gidip geliyordu. Evin içine giren çıkan belirsizdi zaten. Üstelik Saide bir odaya kapanıp, eviyle ilgilenmez olunca, Halil Bey Ankara'dan dul ablası Nevin'i getirtmişti. Evin her bir şeyine o karışıyordu şimdi. Ve insana güven vermeyen bakışları vardı kadının. Bu yüzden Fatma hanım artık odasından dışarı çıkmıyordu. Çişini bile oturağa ediyor, Gülperi gelip döküyordu. Camlar da hiç açılmadığından kötü kokuyordu oda. Ama Fatma hanım bu pis kokuyu duymuyordu.

Saide, ikindileri annesini yoklardı; birlikte çay içerlerdi. Odanın kokusu, yirmi beşlik ampulden yayılan cansız ışığın hüzünlü havası yüreğini bulandırır, gene de giderdi anasına. Odaya girince gözleri Fatma hanımın sağ yanağında, burnunun tam dibinde bulunan et benine takılırdı. Ben, büyümüş büyümüş tam karafatma kadar olmuştu. Kadın konuşurken karafatmaya benzeyen ben kıpırdanır, Saide'nin yüreği ezilirdi.

Kızı içeri girince, kapağı tümsekli sandıktan güçlükle indi Fatma hanım. "Hoş geldin," dedi Saide'ye, sonra acele acele öteki sandıklara baktı. Hangisinin üzerine oturması gerektiğine karar veremedi bir süre. Neden sonra birini seçti, gitti oturdu. Saide, odada iskemle bulunmadığından yatağa ilişti her zamanki gibi.

— Kahvaltıda gene o tuzlu zeytinden getirdiler, dedi Fatma hanım sızlanarak. Bir haftadır yeşil zeytin istiyorum, aldıran yok. O pinti karı, ağabeysinin paralarına iyice sahip çıktı. Her şeyi esirgiyor bizden. Arttırdıkları kendi cebine gidiyor da ondan. Söyle şuna, eve yeşil zeytin aldırsın.

— Olur anne, söylerim.

— Senin canın hiç yeşil zeytin çekmiyor mu? Şöyle ekşi ekşi olanından...

— Hayır.

— Ağzının tadını bilmezsin ki. Ne anlarsın yeşil zeytinden! Çocukluğunda yediğin kara zeytine doyamadın gitti. Sabah akşam zeytin yerdik unuttun mu? Tek katığımız oydu. Şimdi bunca paramız varken neden iyi bir şeyler yemeyelim?

— Camları açsak biraz anne... Çok sıcak burası.

— Sıcak mı? Yok canım, ben üşüyorum. Kanım çekilmiş besbelli. İhtiyarlık, ne yaparsın? Doğru dürüst yemek pişiren de yok ki, yiyip azıcık canlanayım... Görümcenin nasıl semirdiğinin farkında mısın? Çünkü canı ne isterse onu pişiriyor, doya doya tıkınıyor. Bizi hiç düşünmüyor. Dün uğramıştı. İki saat oturdu uğursuz. Sanki yüzünü görmek istiyorum da... Koca cepli bir esvap vardı üzerinde. Nereden gerekti dersin böyle büyük cepli esvaplar giymek... Ha? Geldiğinde yoktu. Bütün giysileri cepsizdi. İyi biliyorum. Besbelli içlerine bir şeyler tıkıştırıyor... Her gün uğruyor mu sana?

— Uğruyor.

— Belli etmeden bir bakıver, ceplerinde neler var. Hiç değilse ceplerinin sarkık olup olmadıklarına bak. Hemen anlaşılır. Eğer sarkıksa, içine bir şeyler doldurup odasına taşıyor demektir. Nerede kaldı çay... Seslensene şunlara.

V

Halil Bey arabasını öfkeyle dağ yoluna doğru sürdü. Kaldırımlardan yola taşmış arabalı sebze, meyva, kuru yemiş satıcılarına küfretti. Salatalık yüklü bir arabayı devirmesine ramak kaldı. Tekerleklerin arasına giren bir plastik topu patlatınca rahatladı. Daha sonra iki yanında okaliptüslerle pembe çiçekli zakkum ağaçları sıralanan dağ yoluna vurdu. Sert dönemeçlere aldırmadan hızla sürdü arabasını. Kötü bir şevroleydi bu... ikide bir tamir isterdi. Altmış üç model bir tenekeydi açıkçası. Ama boş inançları vardı Halil Bey'in. Can yoldaşı Abdullah uyarmıştı onu, "Göze gelirsin," demişti, "nene gerek, bırakma eski arabanı." Oysa hiç değilse, az kullanılmış, içi kırmızı döşeli beyaz bir parizyen almak işten bile değildi Halil Bey için. Gene de Abdullah'ın sözünü dinlememezlik edememişti. Yokuşları homurdana homurdana tırmanan eski şevrolesiyle uyuşmak zorundaydı.

Tabiî bütün sorun araba değildi. Öfkelenince tekmelerdin hiç değilse. Daha olmadı Abdullah'ı da, boş inançları da siktir eder, çekerdin altına bir parizyen, bir tandırbörd... Ama Saide'ye gelince iş değişiyordu. Saide'yi ne tekmeleyebilir ne de başından atabilirdi. Kadın, kendi öz nikâhlı karısı, üç –yok– iki çocuğunun anası karşı koyuyor, Halil de boyun eğiyordu. Evlendiklerinde Saide liseyi bitirmişti, çalışıp para kazanıyordu. Halil'se boktan bir kaçakçıydı altı üstü. İlk yıllar Saide türlü sıkıntılara, kocasının sınırı geçerken bir mayın tarlasında parçalanması ya da jandarma kurşunuyla geberip gitmesi olasılıklarına yiğitçe göğüs germiş, bir erkeğin huysuzluklarına, ara ara salt ahmaklıktan savurduğu tokatlara ses çıkarmamıştı. Şimdi kendisine zengin nimetler sunuluyordu. Saide kafasını dikip "hayır" diyordu, her şeyi elinin tersiyle iteleyiveriyordu. Yalnızca parayı mı, Halil'i de bozuk çıkmış bir mal gibi fırlatıp atmıştı işte.

Üstelik unutmasını da bilmiyordu. Yedi yıldır unutmayan, bundan sonra hiç unutmazdı. Kaçakçılık yaparken kocasını hor görmemişti Saide. Namuslu bir iş saymıştı kaçakçılığı. Halil'in hep önde gitmesi, arkadaşlarını görüp gözetmesi kaçakçılığı namuslu bir iş olarak kabullenmesine yetiyordu. Halil kaçakçılıktan kazandığı paralarla bar açınca da kızmamıştı. İstanbul'lara gidip kız getirmesine de. Ama Halil'in gerçekten zengin bir adam olmasını bağışlamıyordu. Kendisini korumak için fedai tutmasını korkaklığına veriyordu. (Burada durdu Halil Bey. İşine gelmeyen bir olayı atlayıverdi. Sıkıntısı geçince düşüncelerini sürdürdü.) Hiç de hırslı adam değildi, bunu biliyordu. Karısıyla, çocuklarıyla (burada da bir atlama yaptı) rahatça yaşamaktan başka dileği yoktu. Ne var ki, ancak çok parası olunca güven duyacağını sandığından, bir an önce, ne yolla olursa olsun bol para kazanmak istemiş, bunun için de elinden geleni yapmıştı. Elinden geleni yapmak demek, Saide gibilerce konulan namus sınırlarını aşmak demekti kuşkusuz. Bu da hiç ırgalamamıştı Halil Bey'i. Herkesin yaptığını yapmakta ne sakınca olabilirdi ki.

Sonunda yeterince para kazanmıştı. Ama artık duramayacağını da anlamıştı. Çünkü sınır kentlerinde hiçbir şeyin sınırı yoktu. Sınır kentlerinin kendine özgü yasaları acımasızdı. "Bir kez başlayınca, artık durulmazdı. Bir tek sınır vardı belki

de... Herhangi biçimde yok olmak, kısacası geberip gitmek... Saide bütün bunları bilmezdi. Bilmemesi daha iyiydi. Halil'in canının, malının ancak kaçakçılık günlerindeki kadar güven altında bulunduğunu anlayamazdı. Anlamamalıydı da. Anlamakta, bilmemekte direndiği için, karısını bu kadar önemsiyordu belki de Halil. Hayatının tek dokunulmamış, temiz kalmış yanıydı o. Gene de, "Neye yarar?" diye içini çekmekten, hırslanmaktan kendini alamıyordu.

Arabasını bir dönemeçte durdurup, kayaların gölgesine çekti. Arabadan indi. Yolun kıyısına kadar yürüyüp aşağıya baktı. Dönemecin başındaki kayalık, sol yanı kapattığından, aşağıda körfez bir göl gibi görünüyordu. Sular sıcak mavi buğuların altında ışıl ışıldı. Kentin kocaman uğultusu buralara kadar yükseliyordu. Anlaşılmaz garip bir uğultu... Arada, bir klakson sesi, bir çocuk ağlaması, hatta bir eşeğin anırtısı iyice belirgin, açık ve seçik duyuluyor, insan böylece kendine gelir gibi oluyor, ne var ki, çok kısa sürüyordu bu ayılış... Başdönmesi geçmiyordu. Kente böylesine yukardan bakmak, insanları, evleri küçücük görmek ürküttü onu. "Bu kadar yukardan bakmak benim işim değil," diye söylendi. "Saide yükseklere çıkmayı severdi. Yıldızları görmesine engel oluyor diye penceresinin önündeki güzelim armudu da budatmadı mı? Oysa pencereyi açınca eliyle armut koparıp yesin, diye düşünmüştüm ben. Evet, Saide yüksekleri sever... Dipsiz, sonsuz olan şeyleri de sever. Geceleri yıldızlara bakar durur. Ne görür ki oralarda... Ben hemen önümde olana bakarım. Böylesi daha sağlıklı..."

Çömeldi. Önünde kıpkırmızı bir çiçek tarlası uzanıyordu. Çiçeklerden birini koparıp aldı. Kocaman, nasırlı başparmağının ucunda küçük bir yara gibi duruyordu çiçek. "Budala sen de," diye söylendi ve çiçeği iki parmağının arasında ezdi. Garip bir koku duydu. Sonra bayırdan aşağı akıp giden kırmızı çiçeklere takıldı gözü... Binlerce, milyonlarcaydılar. Bayır, taze taze, sıcak sıcak ama gülümseyerek kanıyordu sanki.

Taa aşağılardan, kentten bir çığlık yükseldi. Ya biri ezilmişti ya da çocuğun biri sevinçle haykırmıştı. Satıcının biri sesleniyordu belki de. Yükseklerde her şey anlamını, önemini yitiriyordu demek. Ama Halil Bey önemsememek değil, önemsemek istiyor-

du. Bir işi vardı örneğin. Kendisine çok para kazandıran bir işi... Hayatını namlu ucunda kazanmak zorunda kalan zavallı bir kaçakçıyı bugün herkesçe sözü dinlenir, saygın kişi haline getiren işi... Her şeyi vardı şimdi Halil Bey'in. Canının istediklerini, kimsenin gözünün yaşına bakmaz, çeker alırdı gerektiğinde. Parası da, sahip olmak istedikleri de hemen şuracıktaydı, elinin altında... Ama uzaktan bakınca, küçüklüğüne karşın, garip uğultuların ardında büyüyen şu kent, avuç içi kadar görünen deniz, nasıl da yabancı, inanılmaz biçimde ürkütücüydü. Uçurumun önünde böyle tek başına dururken tiz bir çığlıkla sarsıldı. Bağıran kendisi miydi yoksa? Kente tepeden bakarken neden bu kadar küçülüyordu? Kol uçlarından sarkan büyük, güçlü, korkunç elleri hiçbir işe yaramayacak gibiydi. Aşağıda çatıların üzerini örten duman koyulaşıyordu. Duman, kalabalıklardan çıkıyor, yükseliyor, boyuna yükseliyordu. Bayırdan akıp giden kan çiçekleriyle birleşiverecekti sanki. Kalabalıklar, çokluklar, çığlıklar Halil Bey'i yadsıyordu. Arabasına doğru, yürüdü. Arabaya binip hemen motoru çalıştırdı.

VI

Saide yatağının üzerine oturmuş titriyordu. Bir türlü engel olamıyordu titremesine. Kendisini tutmak, bedeninin sarsılmasını engellemek ister gibi kollarını çaprazlamış, elleriyle omuzlarını tutuyor, sıkıyor sıkıyordu ama titremesi geçmiyordu. Çeneleri birbirine vuruyordu. Oysa sıcaktı oda. Yatağına girip örtünmeyi düşündü. Yerinden kalkamıyordu. Yüreği ağrıyordu. Sanki göğsünü yarmışlar, içine bir avuç köz doldurmuşlardı. Gülperi bir tepsi içinde öğle yemeğini getirdiğinde, onu oturduğu yerde titrerken buldu. Rengi sapsarıydı, gözleri evlerinden uğramış, bir noktaya dikilmişti.

— Nen var hanımcığım, dedi telâşla. Hasta mısın?

Koşarak öteki hizmetçi Hatice'ye ve Nevin hanıma haber, verdi. Onlar hep birlikte odasına girdiklerinde hiç konuşmadı Saide. Gözlerini bakıp durduğu noktadan ayırmadı. Hatice, bir bardak suya kolonya damlatıp içirdi, biraz nane ruhu koklattı. Ötekilere de, "Siz gidin," dedi, "yalnız kalsın. Ben şu çorbayı içirtmeğe çalışayım. İyi gelir." Saide, Hatice'nin uzattığı çorba

kaşıklarına hiç karşı koymadan ağzını açtı. Yarım kâse içtikten sonra:

— Yeter, dedi, iyiyim artık. Yatıp uyumak istiyorum. Annemin çayını götürdüğünde gelemeyeceğimi söyle. Kimse de içeri girmesin!

Saide uyandığında akşam olmak üzereydi. Oldukça halsizdi ama, titremesi geçmişti. Göğsündeki o dayanılmaz acıyı da duymuyordu artık. Kalktı. Kerevetin üzerinde duran gazeteyi aldı.

Toprağa yan yana uzanmış yatan üç delikanlının resmi vardı gazetede. Bedenlerinin belden yukarısı çıplaktı ve delik deşikti. Yüzleri bile kandan, kurşunların açtığı yaralardan seçilmiyordu. Resimler bulanıktı gerçi, ama içlerinden birinin eli açık seçik görülüyordu. Üzerinde ne kan ne de kurşun izi bulunmayan tertemiz bir eldi bu. (Bir yaban nanesinin üzerine konmuş, yaban nanesi elin ağırlığıyla hafifçe eğilmişti. Bir resim daha vardı. Ölenlerden birinin vesikalık fotoğrafı... Ciddi, korkusuz, güvenilir bir yüz.

"Herkes dünyaya böylesine yiğitçe bakabilmeli... Oğlumun ölüme baktığı gibi... Yiğitçe ve çalımsız."

Saide gene seccadesini yaydı, başını örttü, oturdu. Beklemeğe başladı. Tanrı geldi. Ama bu kez dayısının yüzüyle değildi. Oğlu Hasan vardı karşısında.

— Hasan, diye fısıldadı, Hasanım, oğlum benim... Canım yavrum!

Hasan gazetedeki resim gibi kıpırtısızdı. Saide'nin onu son kez, yedi yıl önce gördüğü yüzüyle duruyordu karşısında.

— Hasan, gülsene bana yavrum... Konuşsana... Bak, dayın hep gülerdi; hatta konuşurdu bile. Sen neden susuyorsun?.. Hasan, bir tek söz olsun söyle. Azıcık gül bari... Gülsene ciğerimin köşesi... Yoksa bana kırgın mısın? Sen ölünce evi ateşe vermeli, dünyaları mı yakmalıydım? Öyle ya, ne yaptım ben? Sustum. Yalnızca sustum, odama çekildim. Bıraktım, baban, kardeşlerin senin kanının pahasından yararlansınlar... Susmak, küsmek nedir ki! Bir çocuk yok yere öldürülür, sonra öz anası bile susarsa, başka çocuklar da öldürülür artık değil mi? Kötüler, "Bak biz haklıymışız," derler, "hesap soran yok çünkü. Analar bile susarsa, meydan bizimdir." Analar hesap sormazsa kim sorar?

Ha yavrum?.. Yaşasaydın onlar kadardın şimdi... Dün dağda vurulanlar kadar. Baban öldürtmeseydi seni, belki delik deşik bedeniyle toprağa uzananlardan biri de sen olacaktın. Değil mi Hasan, madem kahpeler hesap sormuyor, korkuyor. Hasanım kahpeyim ben... Ne istersen de. Vur bana... İncit beni... Kır! Ne söylersen söyle... Ama yalvarırım, bir kez gül bana. Gülüşün al bir gül gibi tomurcuklanırdı yüzünde. Bir çocuğun gülmesi nedir, bilir misin Hasanım? Serin suları kucaklamaktır. Tan ağardığında soluyup soluyup göğü yüreğine doldurmaktır. Gül bir kez anana Hasan.

Hasan gülmedi. Dünyaya çalımsız, ama yiğitçe bakan bir gencin fotoğrafı gibi kıpırtısız durdu.

VII

Akşamüzeri olduğundan deniz kıyısındaki gazino kalabalıktı. Esmer yüzlü, kara bıyıklı adamlar iskambil ya da tavla oynuyorlardı. Tavla oynayanlar neşeliydiler; yitirmeleri önemli değildi çünkü. Mahalle kahvelerinin geleneklerine uyularak, çayına ya da kahvesine oynanırdı hep. Akıllarını, becerilerini kullanıp, cesurca bir oyun çıkarmanın, çalım satmanın tadına varıyorlar, şen kahkahalar koyuveriyorlardı arada. Bunlar soluk gömlek giyinmiş küçük esnaftan gençler, orta yaşın üstünde olanlar, bir de öğrencilerdi.

İskambil oynayanlar iki ayrı gruptular. Onların bulundukları yerden hiç ses gelmiyordu. Büyük paralar dönüyordu çünkü. Bütün yapabildikleri, hırsla bıyıklarını kemirmek ya da hınzırca şöyle bir gülümsemekti, ama çok kısa bir süre için; öteki oyunculara hiçbir şey sezdirmemek en iyisiydi. İri parmaklarında altından kalın yüzükler vardı. Pall Mall ya da Kent içiyorlardı.

Denizin tam kıyısındaki masalardan birinde beş genç oturuyordu; ikisi kız üçü erkek. Giyimleri ötekilerinkinden ayrıydı. Belli, dışarlıklıydılar. Kızlar da, oğlanlar da kot pantolonlar, rengi atmış gömlekler giymişlerdi. Oğlanların bıyıkları, sakalları vardı. Kentin yerlileri –ya da kendilerini yerli sayanlar– kızlara da oğlanlara da aldırmadılar. Ne de olsa dışarlıklıydılar.

Gençler konuşmuyorlardı. Önlerindeki meyva suyu bar-

daklarına da dokunmamışlardı. Bir ara içlerinden biri "Ölüm tartışılmaz," dedi. Ötekiler ağır ağır başlarını salladılar.

Güneş batmak üzereydi. Limanın ağzında bir tanker belirmişti. Gövdesi baştan başa pembeydi. "Suların rengi vurmuştur," dedi kızlardan biri. O sırada gazinonun radyosunu açtılar. Bir şarkı duyuldu. "Şarkı gazinoya yakıştı," dedi oğlanlardan biri.

Tanker limana girdi. Rengi hâlâ pembeydi. Radyo haberleri vermeğe başladı. O zaman biri gitti, radyonun sesini yükseltti. Duygusuz, ölçülü, denenmiş bir ses, bir erkek sesi öteki sesleri örttü. Kararnamelere uygun olarak seçilmiş sözcükler, insan kafalarının üzerinden aşarak körfeze yayıldı; deniz, duyarlığını yitirdi birden. Tavla oynayanlar, kâğıt oyuncuları, evlerinin balkonunda günbatımına karşı oturmuş nakış işleyen kadınlar aldırmadılar. Güven içinde yaşadıklarını bir kez daha duydular.

VIII

Ertesi gün de ara ara titreme nöbetleri geldi Saide'ye. Öğle yemeğinden sonra küçük kızının gönderdiği hapı içti. Hapı içince, derin derin uyudu. Kalktığında ikindi olmuştu. Seccadesini yaydı, oturdu. Bekledi. Uzun uzun tesbih çekti. Gene bekledi. Kimseler gelmedi. Ne oğlu, ne dayısı... Akşam yemeğinde yalnız çorba içti. Gülperi'ye, "Soğuk bir ayran yap da getir," dedi, "büyük bardakla olsun. En iyisi maşrapaya koy. İçim yanıyor." Gülperi ayran getirince, Saide, beyi sordu. "Daha gelmedi," dedi Gülperi. Şaşırmıştı. Çünkü hanımının, beyi arayıp sorması duyulmuş değildi.

Kıskanç bir kocaydı Halil eskiden. Saide o zamanlar içinden gülerdi: "Beni kim, ne yapsın ki! İşte, âdettir diye kıskanıyor o da..." derdi. Kaçakçılığa gidip de uzun süre eve uğramadığı günlerde hep kaygılı olurdu Halil. Bu yüzden bir Smith-Wesson alıp geldi günün birinde. Saide'nin silahı görünce ödü kopmuştu. Silah kendi kendine patlarmış gibi çığlıklar atmış, sonra yatak odasına kaçıp kapıyı sürgülemişti. Ama Halil'e göre bir kaçakçının karısı silah kullanmasını bilmeliydi. Hem onun evde olmadığı günlerden birinde, sütü bozukların kapılarına yüklenmeyeceği nereden belliydi.

Bir gün kimselerin bulunmadığı bir meyva bahçesine gö-

türdü karısını. Silahı nasıl tutacağını, emniyeti nasıl boşa alacağını falan bir bir gösterdi. Sonra da, "Hadi bakalım koca kız," dedi, "çek!" Ağaç gövdelerine nişan alıp ateş etti Saide. Silahı doğrultuyor, nişan aldıktan sonra gözlerini kapatıyor, tetiği öyle çekiyordu. Her atıştan sonra Halil, karısının sırtını sıvazlıyor, kahkahalar atıyordu. Yürümeğe yeni başlayan çocuğunun maskaralıklarını seyreden bir baba gibiydi.

Evet, silah nasıl atılır öğrenmişti Saide, ama onu kullanması gerekmemişti hiç. Hatta o zamandan beri tabancaya elini sürmemişti. Eski yerinde miydi acaba? Odasından çıktı. Bir süre dikeldi kapının önünde... Durdu, dinledi. Evde hiç ses yoktu. Herkes yatmış olmalıydı. Halil Bey akşam yemeğinde evde değilse eğer, genellikle ya bire doğru, olmadı sabaha karşı dönerdi otelden. Saide sessizce merdivenlerden indi. Kocasının yatak odasının kapısını açtı yavaşça. Bu odaya ilk kez giriyordu. Elektriği açmadı. Pencereden vuran ölgün ışık odayı az çok aydınlatıyordu. Odaya hiç girmemişti, ama eşyaları hemen tanıdı. Eski takımlardı bunlar. Saide'nin henüz kocasıyla birlikte yattığı günlerden kalmaydı. Halil Bey eline para geçer geçmez, önce yatak odalarını düzmüştü. Saide küçük kızı Fatoş'u bu yatakta doğurmuştu.

Sağ yandaki komodinin çekmecesini açtı, baktı. Boştu çekmece. Sol yandakini açtı. Sigara paketlerinin arkasına gizlenmiş silahı buldu. Eline aldı. Artık korkmuyordu tabancadan. Atış talimi yaptığı günlerin üzerinden yirmi yıl geçmiş olmalıydı, ama alışkın, yatkın ellerle kavrayıvermişti Smith-Wesson'u. Gene çok alışkın ellerle silahın topunu çevirdi, baktı; tabanca doluydu. Rahatladı. Yatağın üzerine oturdu. Smith-Wesson'u da yatak örtüsünün üzerine, sağma bıraktı.

Dışarda bir duvar saati ağır ağır biri, bir buçuğu vurdu. Demek sabaha karşı gelecekti Halil Bey. Saide odanın öteki penceresini de açtı. Hafif bir hava akımı oldu. Uykusu yoktu. Öğleden sonra uyumuştu ya... Üstelik çok sakindi. Beklemenin huzursuzluğunu bile duymuyordu. "Hasanımın ölümünden bu yana hiç böyle olmamıştım," diye düşündü. Acı duymuyordu artık. Oğlu ölmemişti sanki. Yaşıyordu. Anasına sevinç, yaşama gücü, gelecek için sonsuz umutlar vererek yaşıyordu. Saide'nin

bedeni de hafiflemişti. Ellerini, ayaklarını unutmuştu. Sağ elini kıpırdattı. Tabancanın kabzasını sıktı.

Sonra odanın karanlığı ışıdı. Kuşlar hep birden ötmeğe başladılar. Tül perdeler havalandı. Şafak sökmüştü demek. Bir motor gürültüsü duyuldu. Daha sonra kilide sokulan anahtarın sesi. Hâlâ sakindi Saide. Yüreğinde hiçbir kıpırtı yoktu. Elinde olmadan, gülümsedi, neye sevindiğini bilmeden.

Halil Bey yatak odasının kapısını açtı. Saide'yi görünce şaşırdı. Daha doğrusu sevindi. Birden umutlanmış mıydı, neydi?

— Aa, ne arıyorsun burada?

Aslında başka şeyler söylemek istiyordu. Karısına doğru yürüdü. Yaklaştı. Saide tabancayı sımsıkı kavradı, kaldırdı, Halil Bey'in göğsüne doğru tuttu. İki el ateş etti. "Smith-Wesson'lar tutukluk yapmaz hiç." Halil Bey şöyle bir kaykıldı önce, sonra toparlandı.

Öyle iki kurşunla devrilecek adamlardan değildi. Besbelli şaşkınlık sarsmıştı onu. Karısına doğru yürüdü. Saide atik davranıp kendini yana attı; Halil Bey yatağın üzerine kapaklandı. Saide ayağa kalktı; kalan kurşunları yatakta yatan adamın üzerine boşalttı. Sonra tabancayı komodinin üzerine koyup kapıya doğru yürüdü.

Halil Bey yattığı yerde hâlâ çırpınıyor, belki de doğrulmağa çalışıyordu.

1979 • Bir Gemide

Ferit Edgü
(İstanbul, 24 Şubat 1936)

Öykü Kitapları: *Kaçkınlar* (1959), *Bozgun* (1962), *Av* (1967), *Bir Gemide* (1978, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Çığlık* (1982), *Eylülün Gölgesinde Bir Yazdı* (1988, Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü), *Doğu Öyküleri* (1995), *İşte Deniz, Maria* (1999), *Do Sesi* (2002), *Nijinski Öyküleri* (2007).

Bir Gemide

Yemekten sonra, her akşam yaptığım gibi, güverteye çıkmıştım. Hava ağırdı. Eriyen bir kurşun. Buharını ben soluyordum. Kesik soluyuşumla. Tere batmıştım. Filikaların altında, hiç kimsenin görüp tedirgin etmeyeceği bir köşeye sığınmış, serinlemeye çalışıyordum. Bir yandan da, kafamı nicedir çelen şu sorunun karşılığını arıyordum: Nerden binmiştim bu gemiye? Nasıl binmiştim bu gemiye? (Eskilerin deyimiyle, feleğin bir cilvesi olmalıydı bu.) Ne zamandan beri bu gemideydim? Bunu bile ansımıyordum. Anılarımda bir toprak parçası var. Yemyeşil bir toprak parçası. Göz alabildiğince uzanan. Belki de bir çöl. Külrengi. Ya da boz. Ayırt edemiyorum. Ansımıyorum. Ayrıntıları ansımıyorum. Bir zamanlar gerçekten böylesi bir toprak parçası (yemyeşil, boz, ya da külrengi) üstünde miydim? İlkin bu toprak parçasının üstünde mi yaşamıştım? Yoksa bu, okuduğum kitaplardan, gördüğüm resimlerden bende kalan bir iz miydi? Benim yaşamımla ilgisi olmayan. Bir yazarın betimlediği ya da bir çizerin boyadığı? Benim olmayan bir gerçek. Benim olmasını (belki) istediğim bir gerçek. Bu geminin üstünde doğup büyümüş olmayı, burdan, bu gemiden ve denizle gökten başka bir yeri görmemiş, yaşamamış olmayı yediremediğim için mi bu düşü kuruyordum; yoksa, bir başka yaşam, bir başka geçmiş mi arıyordum kendime? Bilmiyorum.

Ter, yalnız derimin üstünden değil, derimin altından, etimden, kaslarımdan, kemiklerimden, iliğimden, beynimden, kulaklarımın zarından, gözyaşı pınarlarımdan, ciğerlerimden, gırtlağımdan da fışkırıyordu. Boğuluyordum. Güverteye çıkmak, kimsenin olmadığı bir köşeye kapağı atıp, bağrımı gecenin serinliğine açmak da yetmemişti.

Geminin kaptanını tanısaydım, ya da nerede olduğunu bilseydim, bizi bu sıkıntılı sulardan kurtarmasını, meltemlerin estiği sulara doğru dümen kırmasını yakarabilirdim. Oysa yıllardır (daha doğrusu kendimi bildim bileli) kaptanı bir kez olsun görmemiştim. Yanılmıyorsam, iki ya da üç kez kaptan köprüsüne değin çıkmıştım. Birincisinde, kaptan köşkünü bomboş bulmuştum. Dümen bağlanmıştı ve gemimiz, tıpkı bu geceki gibi, ağır ağır yol alıyordu. İkincisinde, dümen başında bir yabancı görmüştüm. (Yüzü, gözlerinin rengi, giysileri bizimkilere benzemediği için yabancı diyorum.) Üçüncüsünde ise şaşkınlığım o kadar büyüktü ki, bütün bir gece uyumamıştım. Üstü başı yırtık pırtık, hemen hemen çırılçıplak, gözleri yuvalarından fırlamış, yağlı saçları omuzlarını bulan, bir deri bir kemik, zavallı bir insandı dümen başındaki. Üstelik, sağ ayağından dümenin başına zincire vurulmuştu. Kuşkusuz ona hiç soramazdım kaptanımızın kim olduğunu ve onu nerde bulabileceğimi. Belki de, soruma verceği karşılık korkutmuştu beni: Öyle ya, pekâlâ, "Kaptan mı? Kaptan benim!" diyebilirdi.

O gün, yemekte, garson yamağına (şirin bir Arap yumurcağıydı) karşılaştığım görüntüyü anlatmış, "Nasıl oluyor da, Kaptan Babamız –kaptanımıza böyle derdik– geminin yönetimini yabancıların ve zavallıların eline bırakıyor?" diye sormuştum. Garson yamağı bu soruma şaşırmış ve, "Tüm iş rotada, biliyorsunuz," demişti. "Rotayı, Kaptan Babamız çizer. Rota çizildikten sonra da kim olsa yönetebilir gemiyi. İş bir fırtına patlamasın. Kimi zaman, yemeğini götürdüğümde, bana bile bıraktığı oluyor dümeni."

Piç kurusu benimle eğleniyor, diye düşünmüştüm. Ama o günden sonra, bir daha kaptan köprüsüne çıkmaya cesaret edememiştim.

Bence, kaptanımızı (yemeğini götürdüğünü söyleyen garson

yamağı, dümen başında gördüğüm yabancı ya da o insan kalıntısı prangalı zavallı dahil) hiç kimse görmemişti bu gemide. Bunu belki herkes biliyor, ama yüreklilik gösterip kimse kimseye açıklayamıyordu.

Kuşkusuz, bazı günler üniformalarını çıkarıp, aramıza bizden biri gibi girdiği oluyordu. Ama o zaman, onu hiçbirimiz tanıyamıyorduk. Kimbilir, belki kaptan diye biri de yoktu; çok önceden çizilmiş bir rotayı izliyordu gemimiz. Garson yamağının dediği gibi, iş rotanın çizilmesindeydi. Ondan sonra, sırası gelen herkes dümene geçiyordu. Sorumluluktan kaçmak isteyenleri, ayağına zincir vurarak tutuyorlardı dümen başında. Belki bir zamanlar kaptanımız vardı da bugün yok. Onun çizdiği, belki ondan bile önce çizilmiş bir rotayı izliyorduk. Rüzgâr estiğinde yelkenleri açarak. Rüzgâr yattığında yakıtımızdan harcayarak.

Rota?

Bu sözcüğün denizcilikteki anlamı ve önemi bilinen bir gerçek. Acaba bizim rotamız neye göre çizilmişti? Hangi limana doğru? Gemiyi yönetenler biliyor muydu bu sorunun karşılığını? Yoksa onlar da bilinmezliğin rotasında mı tutuyorlardı dümeni? Gelişigüzel çizilmiş, amacı olmayan bir rota üstünde mi ilerliyorduk? Belki haritası bile olmayan bir rota. (Olabilir mi?) Gemimiz bu bilgisizlik içinde ilerliyordu. (Olabilir mi?) Hiçbir yere doğru? Bu gece, bu sorulara, Evet, demek geliyor içimden. Evet, bizim rotamız, belirsizliktir demek. Böylece, bir gün, bir kaza sonucu gemimizin sulara gömüleceğini, bunun kaçınılmaz olduğunu dile getirmiş oluyorum. Örneğin haritada görülmeyen kayalara çarparak. Ya da bir buzdağına. Ya da bir başka gemiye. O zaman zaman uzağımızdan geçen, bizi görmeden yollarına devam eden gemilerden birine. Ya da bugüne değin gördüğümüz fırtınalara benzemeyen bir fırtınayla, bir kasırgayla karşılaşıp, atlatamayıp sulara gömüleceğimizi söylüyorum.

Sanki kasırga patlamış da batıyormuşuz gibi paniğe kapıldım: *"Cankurtaran yelekleri nerde?"* Onların yerini birkaç kişi biliyor olsa gerek. (Ne yazık, yoksa, Çok şükür, mü demem gerekiyor?) Açıkça söyleyeyim ki, o günü, kasırganın patlayışını ve bu geminin batışını bir an önce yaşamak isterdim. Yalnızca,

kaygısızca, sorumsuzca yemeğini yiyen, yatıp uyuyan bunca yolcunun, bunca tayfanın KAPTAN BABAMIZ NERDE? NİÇİN KURTARMIYOR GEMİMİZİ? İMDAT! diye bağırışlarını duymak için. Kaptan Babamız, fırtınanın şiddetini daha önceden (bilgisiyle ya da aygıtlarıyla, deneyimleriyle) ölçüp, gemisini kurtaramayacağını aklı keser kesmez, geminin tek su almayan filikasına atlayıp, *"Batıyorsunuz çocuklar, batıyorsunuz, bense sizleri yazgınızla baş başa bırakıp kaçıyorum,"* diye neşeli kahkahalar atarak sıvışma yolunu seçmeyecek mi? Eğer kaptanı varsa bu geminin, mutlaka böyle yapacaktır gibime geliyor.

Tüm bu düşündüklerimi, öbür yolculara, tayfalara da açmam gerekmiyor mu? diye düşündüm bir an. Ama bunları düşünen, kaptanın varlığından ve kişiliğinden kuşkuya düşen, yalnız ben olabilir miyim?

Tayfaları alalım, onlar her gün değişmeyen görevlerini yapıyorlar. Sanki başka bir şey düşünmüyorlar. Yolculara gelelim. Onlar sınıf sınıf. Birinci mevkidekiler domuz gibi yiyorlar ve geceleri balo salonunda oyun oynayarak, dans ederek eğleniyorlar. İkinci mevkidekiler, birincidekilere özeniyorlar. Üçüncü mevkidekiler, kendilerine gösterilen işleri yapıyorlar. Önlerine konulan çorbayı, fasulyeyi, pilavı yiyorlar ve hiçbir gün, "Bıktık," demiyorlar. Ben, ikinci mevkidenim. Gerçi, birincidekilere özenenlerden değilim. Dans etmiyorum. Oyun oynamıyorum. Yalnızca kitaplıktan kitap alıp okuma ayrıcalığımı kullanıyorum. Tayfalar üçüncü mevkidekilerle yemek yiyorlar. Ve bütün gün çalışıyorlar. Geminin temizliğinden üçüncü mevkidekiler sorumlu. Ama ocakta çalışan, makineleri yağlayan, yelken çeken, indirenler tayfalar. Acaba onlarla konuşmamda bir...

diye düşünürken, filikanın gerisinde bir ayak sesi duydum. Toparlandım. Gömleğimin düğmelerini ilikledim. Kitaplıktan aldığım kitabı gizledim. (Belli olmaz, böyle sıkıntılı bir gecede karşılaşabilirdim kaptanımızla. O da sıkılmış, hava almak için üst güverteye çıkmış olabilirdi.) Ayak seslerini duymamış gibi davrandım. Gelen (yaklaştığında gördüm) gençten bir çocuktu. Bu kuytu köşede bir insan olduğunu görünce şaşırmış, belki de korkmuştu. Bilmiyorum niçin,

— Gelin, gelin oturun şuraya, dertleşelim, dedim. (İlk kez böyle bir tedbirsizlik yapıyordum.)

Yabansı yabansı yaklaştı.

— Çok sıkıntılı bir gece değil mi? dedi. Buraya biraz hava alabilirim diye çıktım.

İlk kez birisi böyle konuşuyordu benimle. Benim dilimle.

— Ne yazık ki burda da hava yok, dedim. Rüzgâr esmiyor.

— Ne kadar yavaş yol alıyoruz, öyle değil mi? dedi.

— Evet, çok yavaş, dedim.

— Niçin dersiniz? diye sordu.

— Kimbilir, dedim, herhalde Kaptan Babamızın canı böyle istiyor olmalı.

— Yakıtımız bitmiş olmasın? dedi.

(Ne demek istiyordu? Kim göndermişti onu buraya? Ağzımı mı arıyordu?)

— Ne fark eder? dedim.

— Nasıl ne fark eder? dedi, şaşkın.

— Yakıtımız bitmiş ya da bitmemiş, ne fark eder? dedim. Yavaş ya da hızlı gidiyoruz, ne fark eder?

— Doğru, dedi. Hiçbir şey fark etmez.

Düştün ağıma yavrucak, dedim içimden.

— Yanılıyorsunuz, dedim. Çok fark eder. Birincisi, varacağımız yere zamanında varamayız. İkincisi ve en önemlisi, belki hiç varamayız. Üçüncüsü, bir fırtına patlayacak olursa, yakıtsız bir gemi hemen denizin dibini boylar.

— Tabii varacak bir yerimiz varsa, demek istiyorum.

Anlamamazlıktan geldim.

— Biliyor musunuz, diye devam etti, gerçekten hiçbir şey fark etmez. (Güldü.) Kendimizi kandırmayalım. Nasıl olsa bir gün yakıt bitecek. Bugün değilse, yarın bir fırtına patlayacak, atlatamayacağımız bir kasırga.

— Ne demek istiyorsunuz? dedim.

— Demek istediğimiz şu, dedi, önünde sonunda dibi boylayacağız.

Konuşmasından ve giyiminden, birinci mevki yolcularından biri olduğu anlaşılıyordu.

— Ne zamandan beri bu gemidesiniz? diye sordu

— Uzun bir süredir, dedim. Ansımadığım kadar uzun bir süredir.

— Sakın siz de bu gemide doğmuş olmayasınız? dedi.

— Hayır, dedim. Ben bir kara parçasında doğdum.

— Ya da öyle sanıyorsunuz, dedi. Düş gücü.

— Anlamadım, dedim.

— Anlamayacak bir şey yok, dedi. Bir kara parçasında doğmuş olsaydınız, bu gemide işiniz neydi?

— Yolculuk tutkusu, dedim. (İnanmayacağını bile bile, yalanıma kendimi inandırmak istercesine.) Yolculuk tutkusu... Gençsiniz... Bunun ne demek olduğunu bilmiyor musunuz?

Soğuk bir "Hayır" oldu aldığım cevap

— Hayır, böyle bir tutku bilmiyorum. Ama izin verirseniz, size bir soru soracağım.

— Buyrun, dedim.

— Daha doğrusu iki soru, dedi.

— Buyrun, dedim.

— Birincisi, niçin bu gemiyi seçtiniz?

— Başkası yoktu, onun için, dedim.

— İkincisi, nereye gitmek istiyordunuz?

— Bunu ben de bilmiyordum, dedim. Bildiğim, yalnız gitmek istediğimdi. Limana indim (az önceki yalanımı sürdürüyordum) ve limanda demirini almakta olan bu gemiyi buldum. Hemen atladım.

— Kaç yaşındaydınız? dedi

— Sizin yaşınızda olmalıydım, dedim.

— Peki geminin adı neydi?

Başımı çevirip, sırtımı yasladığım filikaya baktım. Hiçbir harf yoktu.

— Bilmiyorum, ansımıyorum, dedim.

— Binerken de bakmamış mıydınız? dedi.

— Bakmıştım, dedim. Garip bir adı vardı. Garip bir ad... Neydi? Unutmuş olmalıyım.

— Niçin geminin adını sorduğumda filikaya baktınız? dedi.

— Genel olarak filikalarda geminin adı yazılıdır da ondan, dedim.

— İlginç, dedi. Çok ilginç. Siz, gerçekten bu gemiye sonra-

dan binmiş bir yolcuya benziyorsunuz. Peki, size bir sorum daha var: Niçin bu gemiye bindiniz? Niçin bu da, başkası değil?

— Dedim ya, bir rastlantı. Limana vardığımda, bir tek bu gemi vardı.

— Öyleyse bir soru daha: Kaptanımızı tanıyor musunuz? Yani onu hiç gördünüz mü?

— Hayır, dedim.

— Öylesine basit sorular soruyorum ki, ihtiyar yolcular bile cevaplayamıyorlar sorumu. Ya kaçıyorlar. Ya da anlamsız, boş gözlerle bakıyorlar.

— Nasıl, tayfalarla konuşuyor musunuz? dedim.

— Buna konuşmak denirse, evet, dedi. Bir çeşit sağırlar konuşması.

— Özür dilerim, dedim. Bu konuda size yardımcı olamayacağım.

— Hiç kimsenin kimseye yardımcı olacağı yok bu iğrenç teknenin üstünde, dedi.

— Öyle görülüyor, dedim.

— Öyle görülüyor, diye tekrarladı. Doğrusunu isterseniz bundan daha doğal da bir şey olamaz. Gencimiz yaşlımız, hepimiz aynı durumdayız. Bu geminin üstündeyiz. Adı belleğimizin derinliklerinde silinmiş bu geminin üstündeyiz. Hoş adını bilsek de neye yarar? Ne nereye gittiğimizi biliyoruz, ne niçin gittiğimizi. Yiyip, içip, yatıyoruz.

— Fakat kaptan biliyor, dedim.

— Kaptanın da bir şey bildiği yok, dedi.

— Olamaz, dedim.

— Niçin olamasın? dedi. Bunu size söyleyen, kaptanın kendisiyse?

Titredim.

— Bağışlayın, dedim.

— Neyi? dedi.

— Bu gevezelikleri, dedim.

Bir kahkaha attı.

— Bağışlanacak bir şey yok, dedi. Ben de sizin gibi bir yolcuyum. Şaka ettim. Ama, bir an için inandığınıza göre, kaptan ben olabilirdim demek. Yani, size olduğu gibi, herkese kendimi kap-

tanım diye tanıtabilirdim... Sahte bir kaptan... Olsun. Ama gerçek kaptandan farkım ne olurdu? Bakın, siz bile az önce, gençliğime bakmadan kaptan olabileceğime inandınız.

— Doğru, dedim.

— Bana sorarsanız, dedi. Kaptanı filan yok bu geminin. Varsa bile o da sahte bir kaptan.

Bütün cesaretimi toplayıp, yaşamımın itirafında bulundum.

— Benim inancım da bu, dedim.

— Bu sonsuz denizlerin ortasında gelişigüzel gidiyoruz, dedi.

— Bir gün batacağız, dedim.

— Ona şüphe yok, dedi. Az önce söyledim size.

— Bir şey yapılamaz mı? dedim.

— Kafamı kurcalayan tek soru bu, dedi. Uykularımı kaçıran tek soru bu. Yapılacak bir şey olmalı.

— Yapılacak tek şey, belki kaptan olmaktır, dedim.

— Ben de öyle düşündüm ilk zamanlar, dedi. Ama bu neyi çözümler? Amacımız ne? Kendimizi mi kurtarmak, yoksa gemiyi mi?

— Elbette gemiyi, dedim. Yani gemideki insanları. Öyle olması gerekir.

— Karmaşık bir sorun bu, dedi. Biliyor musunuz, bunu yalnız düşünmekle kalmadım, gerçekleştirmeye de çalıştım. Bilmiyorum siz kaçıncı sınıfın yolcususunuz, ben birinci mevkidenim. Gerçekte ancak kendi çevremizdeki insanları tanıyoruz. Bu gemide neler olup bittiğini bilmiyoruz. Bir gün, bu üstünde yaşadığım gemiyi tepeden tırnağa tanımaya karar verdim. Ateşçilerin, kazan dairesinde çalışanların yanma indim. Forsalarla konuştum. Belki bu gemide forsaların var olduğunu bile bilmiyorsunuz. İtiraf edin, bilmiyorsunuz değil mi? (Hayır, bilmiyordum. Bunu ilk kez duyuyordum.) Demek doğru tahmin etmişim. Evet, forsalar da var bu gemide. Yüzlerini kimsenin görmediği. Derileri kara mı, ak mı belli olmayan, korkunç bir pislik içinde yaşayan. Onlarla konuştum. Daha doğrusu konuşmaya çalıştım. Forsalar söylediklerimden hiçbir şey anlamıyorlardı. Ayrı bir dil konuşuyorduk. Tayfalara gelince, "Kaptan" sözcüğü ağzımdan çıkar çıkmaz, beni olduğum yerde bırakıp kaçıyorlardı.

— Anlıyorum, dedim.

— Bu durumda, dedi, yapılacak bir tek şey kalıyor. Kaptan köprüsüne çıkmak, geminin yönetimini ele almak. Sonra haritaları incelemek. Güzel bir rota çizmek. Ilıman bir ülkenin limanına, en kısa zamanda ulaşmak. Bütün tayfaları, bütün yolcuları bu limana çıkarmak, sonra da bu gemiyi batırmak. Bir güzel batırmak.

— Benim düşüncem de bu, dedim. Yalnız ben bir noktada ayrılıyorum sizden: O sözünü ettiğiniz ılıman limanı düşleyemiyorum ben. Çünkü harita okumasını bilmem. Dolayısıyla sağlıklı bir rota da çizemem.

— Öyleyse?

— Ben denizin ortasında batırmayı düşünüyorum bu gemiyi.

— Ya içindekiler?

— İçindekilerden kurtulan kurtulur, dedim.

— Bu bir cinayet olur, dedi. Bilmiyorsunuz, forsaların ayakları birbirine bağlı. Paslı, uzun zincirlerle. Onlara bir kurtuluş olanağı vermemiş olursunuz bunu yaparsanız.

— Az önce de söylediğim gibi, forsaların varlığından haberim yoktu, dedim.

— Aslında sorun forsalar değil, dedi. Aslında sorun, bir bütün. Bu bütünün anlamı ne? Bir bunu bilseydim... Ama sanırım biliyorum.

— Niçin bir anlam arıyorsunuz? dedim. Bir rastlantı bu. Yalnızca bir rastlantı. Şu anda burda oluşumuz gibi. Tek anlamı bu.

— Ama rastlantıya da bir anlam verilebilir, dedi. Görüyorsunuz, şimdi burda sizinle konuşuyoruz, tartışıyoruz, birbirimizin düşüncelerini öğreniyoruz. İlk kez karşılaştık sizinle. Ama bu rastlantıdan bile bir anlam doğdu.

— Doğru, dedim.

— Peki Bay Rastlantı, dedi gülerek, gemiyi batırdınız diyelim, kendinizi kurtarabileceğinizi umuyor musunuz?

— Önemli olan bu değil, dedim. Benim kurtulmam değil. Genel bir kurtuluş. Acıların ve anlamsızlığın ve bir rastlantının sona ermesi.

— Bu da belki bir rastlantıyla sona erebilir, dedi.

— Hayır, dedim. Bunu sanmıyorum.

— Öyleyse niçin üzülüyorsunuz? dedi. Nasıl olsa bir gün sona erecek. Bunu, siz de, ben de biliyoruz. (Durdu.) Biliyoruz değil mi?

— Evet, dedim. Biliyorum. Ama ben yaşarken görmek istiyorum. Daha doğrusu bu batışı yaşamak istiyorum.

— Ah! Ne kadar olumsuz bir kişiliğiniz var, dedi. Sonra handiyse utanarak sordu:

— Ama dediklerniz doğruysa, şu anda benimle konuşurken içtenseniz... Sorabilir miyim, niçin yazıyorsunuz?

— Yazdığımı nerden biliyorsunuz? dedim.

— Gördüm, dedi. Kıyıda köşede, gizli gizli bir şeyler karaladığınızı gördüm.

— Bilmiyorum, dedim. Gerçekten bilmiyorum. Belki yazılabilirdi. Kimin için? Niçin? Neyi aramak için? Bu sorular sorularak ya da sorulmayarak (çünkü bu gemide o kadar az insan var ki okuyan) yazılabilirdi.

— Ama siz yazıyorsunuz, dedi.

— Evet, kırık bir kalemle, dedim. Zaman zaman dayanamayıp yazdığım oluyor... Birkaç sözcük... Küçük bazı mesajlar... Bazı mektuplar... Bunlara yazmak denirse, evet, arada bir yazıyorum.

— Peki yazdıklarınızı ne yapıyorsunuz? dedi. Mektup dediniz, kime yazıyorsunuz mektupları? Nasıl gönderiyorsunuz?

Bir yazar için en güç olan bir durumla (sorguya çekilme) karşı karşıyaydım. Böylesi durumlarda yapılması gerekeni yaptım, kaçamak bir karşılık verdim.

— Denize atmak için, dedim. Yazdığım mesajları boş bir şişeye koyup ağzına tıpasını yerleştirip denize atıyorum.

Sustuk.

Sanırım her şeyi söylemiştik birbirimize. Özellikle ben, tümüyle ele vermiştim kendimi. Kendi içimde gizlediğim düşünceleri, ilk kez, bu gece bir yabancıya açmıştım. Bir pişmanlık duymadım, hayır, tam tersine, bir benzerime açılmış olmaktan ötürü, erinç içinde olduğumu bile söyleyebilirim.

"Bu kadar yeter. Daha fazla uzatmayalım. Hadi kalk bakalım."

Yavaşça kalktım oturduğum yerden.

— Durun, dedi. Durun gitmeyin. Şuraya bakın. Işıkları görüyor musunuz?

— Hayır, dedim, hiçbir şey gördüğüm yok.

— Şu karanlıkta yanıp sönen ışıkları görmüyor musunuz? diye sordu (şaşkın).

Daha dikkatle baktım. Hayır, hiçbir şey görmüyordum.

— Görmüyorum, dedim, bu karanlıkta, üstümüzdeki yıldızlardan başka gördüğüm bir ışık yok.

— Size yıldızları soran yok, dedi. Karşıdaki ışıkları görmüyor musunuz?

— Bak delikanlı, dedim, bir gece, ben de böyle bir ışık görmüştüm. Ya biz, yani gemimiz bu ışığa yaklaştı, ya ışık bize doğru. Gene bu geceki gibi güvertedeydim. Bir ara burnumun dibinde gördüm ışığı. İçimden atlamak, o ışığa doğru yüzmek geldi. Yıllarca önce. Belki senin yaşındaydım. Kollarım güçlüydü. Yüzerek o ışığa varacağıma güvenim vardı. Ama bilmem niçin, cesaret edip, bu aşağılık gemiden atlamadım. Atamadım kendimi denize. Kurtulamadım. Ve geldiği gibi yitti ışık. Bir daha ışık mışık görmedim – arada bir uzaktan geçen gemilerin iskele sancak ışıklarından başka–. Şu anda da ışık mışık gördüğüm yok.

— Nasıl olur? dedi. Nasıl olur anlamıyorum. Capcanlı, kıpır kıpır, tam karşımızda ve bize doğru yaklaşıyor.

— Hayır, görmüyorum, dedim. Eğer sen görüyorsan... Omuzlarından tuttum. Amacımı sezdi.

— Hayır, dedi. Hayır, kendi yapamadığınız bir şeyi bana yaptırmaya kalkışmayın.

— Madem ki görüyorsun ışığı, atla, dedim. Gençsin. Kollarında yeterince güç var. Hiç değilse bu gemilerden biri –

Sözümü ağzıma tıkadı.

— Söz konusu olan benim kurtuluşum değil, dedi. Bunun hiçbir anlamı yok.

— Söz konusu olan senin kurtuluşun, dedim. Başka kurtuluş yok. Bu gemi batacak. İçindekilerle birlikte. Hiç kimse kurtulamayacak.

Yüzüme baktı, tiksintiyle mi, acıyarak mı, çıkaramadım.

— Atlayıp yüzsem ve o ışıklara varsam bile kurtulmuş olmam ki, dedi. Benim istediğim ortak bir kurtuluş.

— Ortak bir kurtuluş yok, dedim.

— Var, dedi. Olmalı. Bu köhne geminin üstünde yaşasak bile var. Gemi su almaya başlasa bile var. Kayalara çarpsak bile var. Batarken bile var. Suyun dibini boylasak bile var. Giderek, asıl o zaman var diyesim geliyor. Gerçek bir umutsuzluktan doğan gerçek bir kurtuluş. Bir gün göreceksiniz bunu.

— Sen daha bu gemiyi yönetenleri tanımıyorsun, dedim. Ben gördüm.

— Yanılıyorsunuz, dedi, çok iyi tanıyorum onları. Siz görmüş olabilirsiniz. Ama ben biliyorum. Geceleri herkes uyurken bir limana varıyorlar. Demir atmıyorlar. Geminin yakıtını, suyunu, kumanyasını alıyorlar. Sabah uyandığımızda, kendimizi denizin ortasında buluyoruz. Sanıyoruz ki, bütün bunlar, yediklerimiz, içtiklerimiz onların eliyle bize veriliyor. Onlar işlerini çok iyi biliyorlar bayım, çok iyi biliyorlar. Yüzyıllar boyu ustalaşmışlar.

— Peki, siz nerden biliyorsunuz bütün bunları? dedim. (Açıkça söyleyeyim ki, tüm bu söylediklerine hiç mi hiç şaşırmamıştım.)

— Burdan, dedi (kafasını gösteriyordu).

— Bu genç yaşınızda çok şey biliyorsunuz, dedim. Kutlarım.

O, gecenin son sözünü, bir âhir zaman peygamberi gibi söyledi:

— Öyle günler yaşayacağız ki bu geminin üstünde, yalnız gençler bilecek.

Sonra, bana bir "İyi geceler" bile dilemeden, (kuşkusuz) aşağıya, makine dairesine inmek üzere yanımdan ayrıldı.

1980 • Yürekte Bukağı

Tomris Uyar
(İstanbul, 15 Mart 1941 - 4 Temmuz 2003)

Öykü Kitapları: *İpek ve Bakır* (1971), *Ödeşmeler* (1973), *Diz Boyu Papatyalar* (1975), *Yürekte Bukağı* (1979, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Yaz Düşleri / Düş Kışları* (1981), *Gecegezen Kızlar* (1983), *Yaza Yolculuk* (1986, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Sekizinci Günah* (1990), *Otuzların Kadını* (1992), *Aramızdaki Şey* (1997), *Güzel Yazı Defteri* (2002, Dünya Kitap Ödülü).

Yürekte Bukağı

Üçüncü Gün

"Yaşam, bir çatlayıp dağılma işlemidir zaten, gelgelelim oyunun en çarpıcı bölümünü oluşturan vuruklar –dıştan gelen ya da dıştan geldiği sanılan büyük, beklenmedik vuruklar– anımsadıklarınız, özürlerinizi yüklediklerinizi, zayıf anlarınızda dostlarınıza açtıklarınız –etkilerini hemen göstermezler öyle. İçten gelme bir başka tür vuruk vardır ki– ancak onunla başedemeyeceğiniz kadar geciktiğinizde duyarsınız varlığını, bir bakıma artık eskisi kadar sağlıklı biri asla olamayacağınızı sezdiğiniz bir gün. Birinci tür çözülüşün çabuk olup bittiği sanılır oysa ikinci, nerdeyse biz bilincine varmadan olup bitmiştir de ansızın fark ediliverir."

Yüzyılın başından bana usulca seslenen ölü dayımı okuyorum. Türkçe bilmeyen, gâvur bir dayı. Örneğin, kendisine neden "amca" değil de, "dayı" dediğimi bile bilemez. Onun anadilinde tek sözcük karşılıyor ikisini. Oysa bizim buralarda, Akdeniz kıyılarında, müslüman mahallelerinde dayılar, daha sevecendir, daha yakındır çocuklara, onlara daha bol harçlık verirler, ev ödevlerine yardım ederler, baba evindeki sofralarda hep iğreti bir konuk gibi oturarak çocuğa ataerkil düzenin ipuçlarını öğretirler.

Olsun! Varsın bilmesin! Ben "dayı" diyerek kandaşım kılıyorum onu!

Bir yaz ayında, bir yaz tatilinde üçüncü gün, otelin bahçesinde baş başayız dayımla. Biraz ötemizde bir masada iki genç kadın, tiz seslerle konuşuyorlar. Oysa çevrede büyük bir dinginlik sürüyor. Herkes denize gitti çünkü. Garson çocuk, biraz bozularak bilmem kaçıncı çaylarını getirdi demin. Suratı asık. Ama onlar umursamıyorlar. Kendilerini sarsılmaz ve değişmez bir düzenin odak noktasında saydıklarından çevreyi hiçe sayıyorlar. İki küçücük bencil.

Suluboya kır resimlerinde, insan bedeninin kıvrımlarını açığa vuran yağlıboyalarda ya da fotoğraflarda, kısaca yaşamın ta kendisinde gözetilen "derinlik" kavramını tanımadıklarından, dünyayla aradaki boşluğu bu çığırtkan sesle kapatıyorlar. Kendi öz seslerini bir kere bile duymadan ölecekler: cezaları bu.

Yirmi beş yaşlarındaki iki genç kadın. Gözlerini kısıp uzaktaki yorgun, yeşil denize bakarken, rüzgâra saçlarını uzatırken, kıyıda oynayan küçük çocuğa ara-sıra bir göz atarken güzel sayılabilirler pekâlâ. Biri, saçlarını sarıya boyatmış, öbürü doğal kumrallığında kalmış. İkisi de gözlerine, yeterince sivriltilmemiş kapkara göz kalemiyle acemi birer çizgi çekmişler. Mavi farlar sürmüşler gözkapaklarına. Tırnakları upuzun, alıcı-kuş kızılı. Ama deniz kıyısı burası, sabahın daha sekizi, gözleri zaten parlak... Onlara ne?

"Canım başka ne beklenebilir ki? Neden beklensin ki?" gibi önce akıllı uslu gelen, sonra kişiyi bıktırtan, derken çileden çıkartıp başkaldırtan, en sonunda yine çaresizliğe götüren sorular sordurtan kadınlar.

Çocuk, kovasına küreğiyle doldurduğu çakıltaşlarını tüyler ürpertici bir şakırtıyla deviriyor mermer kütlesine, sonra önündeki taştan tümseğe tükürüyor. Hiç usanmadan, her keresinde. Şimdiden öğreniyor varlığını bu yoldan belirtmeyi.

Garson, çay arasında, çöpleri yakmaya koştu. Bütün lokantacılar, otelciler, pansiyoncular çöpleri yakıyorlar bu saatte. Denize gitme saati bu. Denize gitmedik, demek ki yokuz. Keçi'ye bakıyorum. Çöpleri gözlüyor. Bu sakız-kekik-adaçayı

kokan Ada'da en canlımız o. Ayaklarına dolanan ipi didikliyor.

— Çocuk sizi tedirgin etti, dedi Sarışın. Kusura bakmayın.

— Yok canım, dedim utanarak, okuduğumdan utanarak.

Sesinde gizli, örtülü bir öfke var. Ben de sesimi iki kat tizleştirip "konuk ağırlama" sesimi buldum, gülümseyişimi iki pembe açıp "yaranma" kıvamına getirdim.

— Küçüğün bir şey yaptığı yok... Hem ben şeye bakıyordum.

Çocuk taşları boşalttı yine. Yüreğim ağzımda.

— Yapmasana sen! Geliyor, şimdi geliyor tokat! Teyzeyi tedirgin ediyorsun, diye üsteliyor.

Bir yandan da kışkırtıcı bakışlarla süzüyor beni. Görmeyeceğimi bilse, arkadaşına göz kırpacak.

— Roman mı okuduğunuz?

— Değil. Yani roman da, eski. Göz gezdiriyordum. Sesimi tanımıyorum artık.

— YAP-MA DEDİM! diye azarlıyor çocuğu. YAP-MA!

Karşımda oluşturulan duvarın basıncına karşı susacağım; tek çarem bu.

— Valla bıktım usandım bu çocuktan, diye arkadaşına döndü. Şeytan diyor ki yani...

Arkadaşının sesini tanıdım, bildiğim bir ses bu. Gebe bir dişinin ürkek evetleriyle konuşuyor, özürler yetiştiriyor, sıradan değerlere asılıyor, sırnaşıyor.

— Şekerim, çevre, hele toplum yozlaşmışsa bir kez, hepsi boş, boşuna. Çocuğunu tek başına eğitemezsin ki. Hem altı üstü çocuk bu. *Büyükler* gibi bacak bacak üstüne atıp kitap okuyacak değil ya... Tatil yapıyoruz burada; gezip eğlensin.

Radyolarda, televizyonlarda, fotoromanlarda, dergilerde başkalarının ondan ödünç aldığı sözcüklerle konuşuyor.

— Bizimki bir gelse! Şu oğlanı bir alsa başımdan... diyor Sarışın.

— Yarınki gemiyle gelecekti hani, diyor Kumral. Hem tutturmasana sen, bana bak, adamın işi gücü var, tatile yollamış seni, daha ne?

Tatlıya bağlanması önceden kararlaştırılmış bir konuşma bu aralarında, düzmece bir çekişme.

— Geldik de ne oldu sanki? Besiye çekilmiş hayvan gibi gerzekleştik. Ye, iç, yat uyu. Ne gidecek yer var ne bir şey. Baksana kilo aldım...

— Pay vardı içinde...

— Ne bileyim ben canım...

— Semoş pay bırakmıştı dikerken. Ben söyledim bırakmasını...

— Bırakmamış işte. Sen de kalkmış Semoş'a güveniyorsun.

Eli, havlu giysisinin zırzırına gidiyor, bedeninin her ürpertisine kulak veren, dışarıya sağır bir kafes hayvanının titizliğiyle. Acıkmayı sahibine karşı bir ödev bilir, doyurulmayı da. Doymayı hiç düşünmez ama...

Dayıma dönüyorum. Ben de onun gibi, bugüne kadar aldığım giysilerin, eteklerin, pabuçların, küçük pahalı şeylerin bir listesini çıkarıyorum aklımdan... Uzun bir liste değil.

O sırada ne giydikleri çarpıyor gözüme. Aynı ikindi, aynı dükkândan alınma, aynı kumaştan aynı biçim giysileri. Sarışın, beyaz üstüne mavi benekli deseni seçmiş. Kumral-Gebe, mavi üstüne beyaz benekliyi. Yemek pişiren gebe kadınların, karınlarıyla tezgâh arasında gittikçe kısalan boşluğu bir türlü hesaplayamadıklarını, göbeklerine boyuna bir şeyler döktüklerini, yağ sıçrattıklarını biliyor; kumaşın mavisi iyice koyu.

Keçi, ipini didikliyor yılmadan. Çocuk, taşları bıraktı, onunla ilgilenmeye başladı. Bir tutam yaprak getirip koydu önüne. Çocuğun başında mavi üstüne beyaz benekli kumaştan geniş kenarlı bir deniz şapkası var.

Tamam: Kumral, Sarışın'ı yalnız bırakmamak için gelmiş buraya, ailenin konuğu olarak. Şapka, onun armağanı.

— Sıkıntıdan pat diye patlayacağım, diyor Sarışın Mavi Benekli.

— Yazık ediyorsun kendine Gülseren! diyor Kumral Beyaz Benekli.

Keçi, durup dinlenmeden bukağıyı kemiriyor. Ben yazıyorum.

Yvonne Sanson, benekli bir giysiyle ahşap bir evin merdivenlerinden çıkıyor. Yoksul bir İtalyan evi bu.

[Çok sonraları, bu filmin "yeni gerçekçilik" akımının sıradan ve ağlamaklı ürünlerinden biri olduğunu öğrenmiştim. Sıradandı belki ama, o türe özgü buğulu, çarpıcı fotoğraflarıyla, gizemcilikle toplumculuğu birleştirmekteki ustalığıyla ilginç bir çalışmaydı. Ukala bir aydın, bunları der!]

Biraz önce kaptıkaçtıya doluşup bir kıra gelmişlerdi. Bir aile toplantısı, çanlarıyla katolik bir pazar yemeği, bir buluşma... Saçlarını topuzlarına bir türlü sığdıramayan yaslı, ihtiyar, önlüklü, şişman İtalyan kaynanalar, kasketli, dişleri dökülmüş bir işçi, o işçinin ağzını dayadığı şarap fıçısı, Yvonne Sanson'un yırtıcı hayvan bakışları, hepsi, hepsi gerçekti. Gerçeği utandıracak kadar gerçekti.

İçlerinden biri, yanık, duygulu bir Sicilya türküsü patlatıyordu, bir başkası coşkun bir Napoli şarkısı.

Yvonne Sanson, demin ahşap İtalyan evinin mutfağından kıra bakıyordu. Dudakları titriyordu. Patiska iç eteği sarkıyordu benekli giysisinin altından. Dolgun bacaklarını kalın, siyah, katolik çoraplarla gizlemişti. Ama orada tek başına dururken, evinin işleyişiyle bir an ilgilenmezken, kendini, gidişini tam kestiremediği bir karara hazırladığı belliydi.

Kır yemeğindeydiler şimdi. Herkes şarkı söylüyordu artık. Fotoğraflar griydi. Yvonne Sanson'un bedeninin üst yanını görüyorduk, oturduğu yerden, spagettiyi andıran bir yemek dağıtıyordu çanaklara. Yemeğin buğusu dudaklarını terletiyordu. Aynı anda bacağını görüyorduk. Bacağını uzatmıştı, aranıyordu, derken Amedeo Nazzari'nin şayak köylü pantolonuna, çamurlu çizmelerine bitiştirmişti bile. Onun dişi bacağıyla, anaç yüzü ve kolları arasındaki anlaşılmaz uyum, hepimizi tetikte tutuyordu.

Amedeo Nazzari'yi tanımıyorduk ki. Nasıl bir adamdı, kızı ele verir miydi? Bari bir terslik, bir kara çalma, bir dedikodu çıkmasaydı...

[Çok sonraları, İtalyan yönetmenlerin kadınları hep el üstünde tuttuklarını, yakışıklı, oyuncak-erkekleri onların gerisine attıklarını öğrendik. Kendimizi biraz da onların gözüyle tanıdık. Ama olgunlaştığımızda...]

O anda sinemada hiç kimse Yvonne'un ele verilmesini istemiyordu. "İyi aile kadını" kavramını alaşağı etmiş, çirkin, bayağı bir davranışa kalkışmıştı, orası doğruydu. Ama sinemadaki erkekler, onu kendi karılarıyla özdeşleştirmediklerinden, kaba saba kocasının onurunu da önemsemiyorlardı. (Ne karı be!)

Hem hepsi birer Amedeo Nazzari'ydiler o yıllarda. Yeni moda yumurta topukları, kıvırcık, yağlı saçlarıyla (Yaman herif, helâl olsun!).

Kadınlar biraz bozulmuşlardı doğrusu. Michèle Morgan sözgelimi, bacağını Henri Vidal'e asla uzatmazdı böyle. Ne Deborah Kerr'de, ne Micheline Presle'de, ne de ilerde Grace Kelly'de falan göreceklerdi korkusuzluğun bu türlüsünü. Kültürlü olanlar, devrimci Simone Signoret'de bile.

Adları sayılan bu saygın kadınlar; incileri, şapkaları, tülleri, uzun eldivenleriyle, özel pahalı arabalarından ucuz öğrenci arabalarına geçme, sınıf ve yaş takas etme derdindeydiler. Paralı bir devleti mi, paralı bir kocayı mı atlattıkları, kaçamaklarını kime, neye, ne süreyle yönelttikleri anlaşılmazdı. Zaten para, aile içinde kalırdı eninde sonunda. Hele intiharlarda, yüklü miraslar...

Kerima'nın hınzır dudaklarını, Silvana Mangano'yu çeltik tarlalarında düşünüyorum. O küstah, başıbozuk kadınlarsa, sahte değerlere karşı yabanıllığın, sevgi emeğinin, göze alınan yasalarını savunuyorlardı bilmeden. Bireyciliği değil bireyliği; karar verme sorumluluğunun ölümcül önemini. Cinselliği içeren aşk, bütün yaşamlarına söz geçiriyordu, ölüme bile. Başsız ve sonsuzdular onlar.

Şarkılar vardı o yaz. Her yaz gibi yazın kendi şarkıları:

"Bir ihtimal daha var, o da ölmek mi dersin?"

"Yine bu yaz ada sensiz içime hiç sinmedi."

"Çıkar yücelerden haber sorarım."

[Belki de kılpayı'nın gergin sorumluluğunu o şarkılar, o filmler aracılığıyla kavramışımdır. Bayağılıkla soyluluğun, geçiciyle süreğenin arasında kılpayı yattığını.

Roman yazmaktan kaçmam da buna bağlı belki. İlk romanın genellikle özgeçmişe dönük bir ürün olduğuna inanılır. Oysa özgeçmiş, yazarın bugününü, yarınını yönlendiren kısacık bir başlangıç noktası değil midir yalnızca? Uzarsa kimi ilgilendirir? Kendimizi temize çıkarmak ya da hırpalayıp ezmek adına, genel akış içinde seçtiğimiz bir noktada durdurabilir miyiz yaşamı, dondurabilir miyiz? İlk roman yazılmadan ikincisinin yazılmaması da doğal. Ver elini öykü öyleyse, dinmeyen devingenlik...]

Üçüncü Gün, öğleye doğru, bukağıyı zorlayan Keçi, Anna Magnani'nin bir erkeği belinden kavrayan delişmen, küfürbaz ellerini anımsattı bana. Yeni ölmüş bir yavrunun taze derisini sıyırıyor, öksüz kalmış bir başka kuzuya giydirerek yavrusuz kalan ananın onu emzirmesini sağlamaya çalışıyordu.

Peki Keçi miydi gerçekten bu çağrışımı başlatan? Benekli giysiler miydi? Bukağı mıydı? Yoksa iki genç kadının konuşmalarında geçen, o anda hiç önemsemediğim "Babamız..." sözcüğü mü? Babamız? Kocamız yani. Evin gelir kaynağı, ırgatı. Karşısında "nesne kadın" olunması gereken "özne erkek".

Ama ben bunları değil, bayağılığa karşı bağışıklık kazandığımı anlatmak istiyordum. Çok genç yaşta aşılandığımı. Bir daha korkmadığımı.

"Çünkü kümelenmiş köpeklerde kokladığı ve kendi tükürüğünde tattığı şeyi tanımıştı şimdi, tanımıştı korkuyu, bir çocuğun, bir gencin, kendine miras kalacak olan, ama henüz eline geçmiş bir miras durumuna gelmeyen aşkın ve *tutkunun ve yaşantının varoluşunu, birçok erkekleri sevmiş ve birçok erkeklerce sevilmiş olan bir kadının yanına ya da hatta, belki sadece yatak odasına bir rastlantı sonucunda girmekle tanıdığı gibi."*

Sen, yaşamanın iyiliksever soyguncusu, demişti ya biri bana, "soyguncunun yüzü" ilk çizgilerini böyle aldı.

İkinci Gün, yaz sonunda bir gündü. Geçen yıl.

O yaz birdenbire, çok içtiğimizi ayırt etmiştim. Deniz adamlarıyla uzun yol sürücülerinin dadandıkları içkievlerine tek başıma girip çıkıyordum. Hepsiyle dosttum, rahattım. Parmağıma ürkütücü bir nişan halkası takmadığımdan, bana engelsiz açılıyorlardı. Anlattıklarını dinliyordum. Boyuna içiyordum.

Bir öğle saatinde, sabahçı kahvesiyle içkievi arası bir dükkâna girerken eski yayımcımla karşılaştım. Eski bir dosttu.

— Kitaplarını kâğıt fabrikasına yolluyorum, dedi. Sahaflara, ayağa düşmelerini istemedim, içim götürmedi. Satmıyor bu tür kitaplar, satmıyor biliyorsun... Bulaşık sabununun yanma katıp ev ev sattırmak da var, ama onur kırıcı. İnan, kamyona atlayıp ben de gideceğim İzmit'e, başlarında duracağım, bembeyaz kâğıda dönüşecekler, hamur olacaklar.

Dostum haklıydı, alınmayan bir kitabı beyaza çevirmekten, hiç yazılmamış, hiç yaşanmamış saymaktan başka ne gelirdi elden? Hem o zaman başkaları, gençler, yeniler doldurabilirlerdi beyaz sayfaları. Kimbilir, belki benimkine benzeyen ya da taban tabana aykırı düşen deneyleriyle.

Yoksa sahaflara düşmek daha mı iyiydi?

Uzun süre düşündüm, alışmaya çalıştım, olmadı. Yazdığımı hiç yazmamış olmak duygusuna alışamıyordum bir türlü. Oysa buna hazırlıklı olmadığım söylenemez. Ne tür kitapların sattığını, boş kâğıdın yazılı kâğıt karşısındaki değerini biliyordum. Birkaç tane kendim de çevirmiştim bu tür kitaplardan.

İkinci Gün, bir dönüm noktasıydı, O güne kadar görmezlikten ya da bilmezlikten geldiğim şeylerle yüzleşmeye karar vermiştim. Kalktım bir vapura atladım, kış ortasında bu Ada'ya geldim, sığındım.

Kalabalıktan, ölümlerden ve acıdan kaçan bir genç adamdan Otelinin anahtarlarını aldım, üç de kalın battaniye istedim. Gemileri kıyıya yanaştırmayan, pencere pervazlarını zorlayan azgın bir fırtınanın yanı başında "muhasebe"ye giriştim kendimle.

Ne çok sevmiştim! Bedenim ve belleğim ne kadar unutkandı...

Benim önemli saydığım günleri hiç unutmayan, beni sevindirecek ayrıntıları kollayan, düşüncelerime hep saygı gösteren gençlik arkadaşlarımı silip atmıştım. Sınıfdaşlarımı. Tutarlı sınıfdaşlarımı. Bir arada kalıp bir yozluğu körüklememeliydik. Küçük burjuvaca duygularımıza saplanmış kalmamalıydık. Tek başına, eldeğmemişliğimizi, cesaretimizi denemeliydik. Dürüst, ödünsüz, gözden çıkarıcı bir yaşam sürdürmeliydik.

Demek onları bir çeşit sayrılık gibi atmıştım bedenimden, kafamdan. Çevremi boşaltmıştım. Yalnızdım. Yerlerine koyduğum yeni ilişkiler nelerdi? Başkaları adına savunduğum şeylerin kaçta kaçını uygulamıştım kendim?

Babaevimde, "küstahlık" diye nitelendirdiğim, asla katlanmadığım davranışları, sövgüleri sevimli bulmaya alışmıştım yavaş yavaş, yeni yaşama düzenlerinde.

Neden yalan söylemeli, kabalık sevimli gelmeye başlamıştı bana. Alt sınıflardan gelip başarıya ulaşanları, kendilerini devrimci, eylemci sananları, yedikleri çanağa, yaşadıkları aşka utanmadan tükürenleri, savundukları düşüncelerle yaşam biçimlerini asla yan yana götürmeyenleri, götürmek istemeyenleri ağzım bir karış açık dinlemiştim. Hepsinden ben, benim sınıfım sorumluydu. Onların benim bin güçlükle sıyrıldığım düzmece değerlere yapışmaları hiç mi sarsmamıştı beni?

Sözde-köylülerin sınıf atlama çabaları, iyi yemeklere, lüks lokantalara, okumuş kadınlara düşkünlükleri? Seviştikleri kişileri saymamaları, saydıklarından ürkmeleri?

Anlaşılan, bu toplumu yalnız benim sınıfımın yağmaladığını düşünmüştüm. Cezam azdı bile.

(Daha önce davransaydım aynı şeyleri ben söylerdim:) Otuz yaş, kötü başlamıştı.

"Bayağılığın mümkün olduğunu ve bunun kendisine yaklaştığını anlıyor, ama bu kez bayağılık, zorla üstüne atılıyor ve boğuyor onu. Ve birden, bu bayağılığın uzun bir serüveni olacağına, bunun serpilip büyüyerek hayat içerisinde bir baştan bir başa yürüyüp gideceğine kesinlikle inanıyor.

"Her fırsatta bir dostluğa, bir sevgiye, bir teklife evet demiş ve bütün bunları da iğreti olarak, sonradan yine hayır demek üzere yap-

mıştı. Dünyayı işine son verebilir, kendisini işine son verilebilir bir nesne olarak görmüştü hep.

"Asla düşünmemişti ki...

"Hiçbir şeyden korkmamıştı."

İkinci Gün'ün birinde, yemek Otelde hazırlandı.

Kocaman tencerelere, kevgirlere, derin tavalara alışık olmadığından uzun sürdü yemeği hazırlaması.

Faruk Bey, turşu ile baklava getirdi evinden. Halit Reis, balık getirdi. Hasan, kurban etiyle pilavın pişirilmesine yardım etti. Musa Bey, rakı getirdi: yeni banka müdürü.

Bu mevsimde içine kapanan, yabancılarından arınan orta masanın çevresinde toplandılar. Bir ara, kurban etinin meze edilip edilemeyeceği tartışıldı. Müslüman geleneğinden örnekler verildi.

Ve Enis Bey'in uzun ölümü konuşuldu.

Ölü bir zamansızlık kokusu dolanıyordu Ada'da. Yaz, çekilmiş bir diş gibi yokluğuyla zonkluyordu.

Bulaşıkları yıkadıktan sonra otelden çıktı, kıyı şeridi boyunca yürüdü. Savrulan yapraklarla boğuştu, çamurlu kuma daldı çıktı. Mermer parçalarının güzelliğine baktı. Bir yaz gecesi, kendini içinde bir gezegen kadar özgür, tek başına, mutlu saydığı denizi gözledi. Hırçındı deniz.

Şimdi beyaz olacak yazılarında bunları kaç kereler anlatmıştı. Zorlamıştı.

Otelin kocaman, eski anahtarını okşadı.

Kıyıda otururken, hep Enis Bey'in adımlarını izlediğini, kan tutmuş gibi hep onun gezindiği yerlere döndüğünü, onun oturduğu iskemlelerde oturup onun konuştuğu kişilerle konuştuğunu kavradı. Birden. Neden korkunun ya da acısının nesneleriyle özdeşleşmişti böylesine? Neyin gerekçesini arama peşindeydi?

"Yine de çatlak tabak mutfaktan eksik edilemez, vazgeçilmez bir gereçtir, öyle saklanacaktır. Bir daha ateş üstüne konulamaz, öbür tabakların arasına rastgele bulaşıklığa devrilemez, konuk önüne çıkarılamaz artık, ama gece geç saatlerde içine bisküvit falan koyabilirsiniz, artan yemeklerle bir buzluğa tıkabilirsiniz..."

Doğrusu dayısı kadar acımıyordu durumuna. Şimdiye kadar kaç değerli porseleni, ailenin senindir-benimdir tartışmalarında eliyle kırmıştı. Baba tarafının da, ana tarafının da tabaklarını... Kenarı çiçeklerle çevrili bulunmaz porselenleri. İçi yanmadan –ne yanması, büyük bir erinçle– yere bırakıvermişti. Bitti. Tartışma da, tabak da!..

Yoo, çatlamak, dağılmak, önemli değildi belki sanıldığı kadar. Enis Bey'in uzun ölümünü, ölmeye çabalarken, bacaklarını onun uzattığı kıyıdan denize uzatırken ilk saldırılarda nasıl gafil avlandığını anlıyordu:

"Atlıların amacı, sürüyü o otlaktan kovalayıp on kilometre güneydeki başka bir otlağa sürmekti. Bu iş, görüldüğü kadar basit değildi. Zorunlu göç, vahşi hayvanları doğdukları topraklara bağlayan doğal güçle mücadele demektir. Hayvanlar, gelişme çağında bağlandıkları yerlerden çıkmamak için vahşi bir direnç gösterirler. Oralarda edindikleri âdetlerince yaşarlar, üstelik kendilerini güven içinde duyarlar. Değişmez bir güvenlik kanunu, her hayvanı koruyucu bir kuşak gibi sarar. Bu kanun, sayısız insanların ölümüne yol açmıştır. Boğa, arenaya girer girmez, çocukluğunun o koruyucu kuşağı yeniden onu sarıverir ve İspanyolların Querencia dedikleri o alan, pistin en tehlikeli kesimi halini alır; çünkü onun hayalî sınırı aşıldı mı, hayvan beklenmedik bir boşalma gösterir. Bu ölüm coğrafyası bilinmediğinden, matador, hasmını bu güvenlik kalesinden dışarı atamamışsa, tam ona hâkim olduğunu sandığı anda, vahşi hayvanın beklenmedik bir saldırısının kurbanı oluverir."

Bu öyküdeki alıntılar sırasıyla: Scott Fitzgerald'ın *Çatlama Çözülme, Öbür Parçalarla Öyküler*'inden (Çev. T. U.), William Faulkner'ın *Ayı*'sından, Ingeborg Bachmann'ın *Otuz Yaş*'ından, Dominique Lapierre-Larry Collins'in *Yasımı Tutacaksın* adlı belgesel romanlarındandır.

1983 • Geyikler, Annem ve Almanya

Nursel Duruel
(Ş. Karaağaç/Isparta, 3 Mart 1941)

Öykü Kitapları: *Geyikler, Annem ve Almanya* (1982, Akademi Kitabevi Öykü Ödülü, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Yazılı Kaya* (1992, "Burgaç" öyküsüyle Yunus Nadi Öykü Armağanı).

Geyikler, Annem ve Almanya

O gece İstanbul'da üçüncü gecemizdi. Üçüncü ve son gecemiz. Ertesi sabah annem, Almanya'ya babamın yanına gidecekti, anneannemle ben Çay'a dönecektik. –Afyon'un Çay ilçesinde oturuyoruz biz, anneannemin dedemden kalma dul maaşıyla geçiniyoruz, kardeşimi de orada, teyzemgilde bıraktık.– İstanbul'da anneannemin uzak bir akrabasına konuk olduk. Ev sahibimiz de yalnız yaşayan yaşlı bir dul hanım. Kocası Dışişleri'nde görevliymiş. Gençliklerinde çok ülke gezmişler, çok insan tanımışlar, hiç çocukları olmamış, çocukları çok severmiş. O gece gençlik serüvenlerini anlattı, fıkralar söyledi; fotoğraflar gösterdi; çok eğlendirdi bizi. Yatma saati geldiğinde anneme iyi geceler dilerken, "Kıskanıyorum seni" dedi. "Almanya'ya gideceksin. Almanya... ah Almanya... ne günlerdi Tanrım... en çok eğlendiğim ülkelerden birisi orasıdır."

Yattığımız oda tıklım tıklım eşya doluydu: koltuklar, sehpalar, sehpalarda türlü türlü süs eşyaları, duvarlarda resimler, fotoğraflar... bir köşede de bizim naylon torbalarımız ve filelerimiz. Anneannem beni daha ilk geldiğimiz gün sımsıkı tembihlemişti: "Aman dikkatli ol, Mihriban Hanım'ın eşyaları antikadır, zarar verirsen ödeyemeyiz." Hiçbir yere çarpmamaya çalışarak soyundum, yatağa girip anacığıma sokuldum. Annem, bir süre sonra beni uyudu sanıp yavaşça yataktan çıktı ve anneannemin yattığı koltuğa gitti. Fısır fısır konuşmaya başladılar. Arada bir babamın adı geçiyordu. Konuştukça sinirlenmeye başladılar, si-

nirlendikçe fısıltıyı unuttular. Artık her söyleneni duyabiliyordum. Anneannem, anneme "boşan" diyordu. "O adamdan hayır gelmeyeceğini biliyorsun, bir de gidip elin memleketlerinde sefil olacaksın. Boşan; hiç değilse koca yumruğu eksilsin tependen. Çocuklarına babalık etmeyi şimdiye dek bilmeyen adam, bundan sonra mı adam olacak?.." Annem direniyordu. "Bunca yıldan sonra mı?" diyordu, "çocuklar..." diyordu. "Nasıl olur? Ne yaparım?" diyordu...

Daha neler konuşmadılar... Babamın Almanya'ya gittikten sonra iyice bozulduğunu, bize hiç para göndermediğini... neler neler... Başkaları da gidiyormuş Almanya'ya, ama onlar canlarını dişlerine takıp çalışıyor, çocuklarının geleceğini kurtarmaya uğraşıyorlarmış. Benim babamsa vurdumduymazmış, akılsızmış. Annem de eskisi gibi sayıp sevmiyormuş onu. Eski iyi günlerinin hatırı için, çocuklarının hatırı için sabrediyormuş şimdilik. Almanya'da babamı bir kez daha zorlayacakmış düzenli yaşamaya, bu son deneme olacakmış. Olmazsa o zaman ayrılırmış. Hem Almanya'da bir iş bulabilirse bize gerektiğince sahip çıkarmış.

Anneannem, "Bu benim son öğüdümdü. Yarın uçakta olacaksın. Madem bu ölçüde kararlısın, hiç değilse erken yat, bilmediğin memleketlere uykusuz varma, gözün açık olsun" dedi ve iyi geceler dileyip yorganı başına çekti.

Annem usulca sokuldu yanıma. Elini uzattı, yüzümü okşayacaktı, vazgeçti. Sırtüstü yatıp gözlerini tavana dikti. Hâlâ uyuyormuş gibi kıpırtısız duruyordum. Aralık pencereden ayışığı giriyordu içeri. Hiç ses yoktu. Öyle bir sessizlik ki, neredeyse camı geçen ayışığının sesini duyacağım. Almanya'daki kentlerin, kentlerdeki fabrikaların sesini duyacağım, annemin yarın bineceği uçağın sesini duyacağım...

Boğazıma dek tıkandım. Boynumdaki damar hiç böyle atmamıştı. Ağlamak istemiyorum. Ağlarsam burnum akacak, burnumu çekersem annem ağladığımı bilecek. Uyuyamayacak, uyuyamazsa yarın güçsüz kalacak. Anneannem haklı, çok zayıfladı annem. Ağlamamalıyım. Her şey bir yana, ağladığımı görürse annem utançtan öleceğim. Hayır. Görmemeli... bilmemeli... Bütün çabam boşa gitti. Tutamıyordum kendimi. Sel gibi geliyordu göz-

lerimden yaşlar. Yastığım sırılsıklam oldu. İyice gömüldüm yorganın altına. Burnumu çekmemeye uğraştığım için nefes alamaz oldum. Azıcık araladım yorganı, annemin gözleri hâlâ tavanda. Bu gözyaşları düşmanım benim. Onlarla savaşırken annemi seyredemiyorum. Oysa tek isteğim anneme doyasıya bakmak. Pis gözyaşları, kötü gözyaşları, yok olası gözyaşları, yarın istediğiniz kadar akın. Ama şimdi, bu gece rahat bırakın beni, perde gibi inmeyin gözlerime. Anneme bakmak istiyorum ben.

Annem, iyice zayıflamış annem dünya güzeliydi. Ayışığı boynunu, çenesini, yanağını aydınlatıyordu, gözleri gölgede hep öyle tavana dikili. Sabahın alacası ayın rengini soldurana dek seyrettim annemin yüzünü. Kimi an, "İşte şimdi yanımda yatıyor" diye düşünüyor, sevinçten bağırasım geliyordu. Hemen ardından, "Yarın yok!" diyordum.

Bir bilseniz neler etti o gece ayışığı, annemin yüzünü durmadan değiştirdi. Bir bakıyorum, sisler buharlar içinde gibi belli belirsiz. Bir bakıyorum bizim Çay'da yol yapılırken toprak altından çıkardıkları kadın heykelinin yüzü gibi kıpırtısız, dümdüz. Bir anneannemin yüzü gibi kırış kırış, bir gelinlik fotoğrafındaki gibi gülümsüyor...

Ben böyle hem ağlar, hem bakar, hem annemin nelere benzediğini ayırt etmeye uğraşırken bir "offff" çekip benden yana dönüverdi annem.

"Yeter artık... yeter... yeter... yeter diyorum sana."

Yalnız benim duyabileceğim kısık bir sesle, böyle azarladı beni. Sonra sarılıp tekrar tekrar öptü gözlerimi, yanaklarımı. Yine azarladı, yine öptü.

"Ya ben ne yapayım" dedi. "Anadan ayrılmak zorsa, evlatlardan ayrılmak daha zor."

O böyle söyleyince ağlamaktan duyduğum utanç yitip gitti. Sarıldık birbirimize, ikimiz de gülmeye başladık. Bilmem size hiç böyle oldu mu? Olmuştur, mutlaka olmuştur. Hani gülün pembesi var ya, kokulu gülün pembesi, işte öyle baştan ayağa pembelik içinde kaldık. Sabahın alacasında iki pembe gül... Havada savrulan kucaklar dolusu gül yaprağı... Her bir yaprak camdan sızan ışık oklarına takılmış fır fır dönüyor. Gökten gül yaprağı yağıyor, annemin kokusu gül kokusu... annem, babam, ben, kar-

deşim el ele tutuşmuş dönüyoruz, giysilerimiz gül yaprağından. Yanaklarımıza gözlerimize gül yaprakları konuyor. Dönüyoruz, dönüyoruz... hepimiz gül yaprağıyız. Sabah ışığı bir yanımızdan öte yanımıza geçiyor, hepimiz saydam pembeyiz. UYUMUŞUM.

Rüyamda şimdikinden daha küçüktüm. Kış bitmiş, bahar gelmiş, karlar çoktan erimiş, sular çoğalmış. Mayıs ayının sonlarındaymışız. Uzaktan, kıvrım kıvrım parlak bir kemer gibi gözüken, yakınlaştıkça çağıltısı insanın içini hoplatan bir derenin kenarına varmışız. Kilimlerimizi yıkayacakmışız. Gökyüzü masmavi, kuşların cıvıltısı derenin sesine karışıyor, toprak ılık, mis kokuyor.

Kilimlerimizin üstünde geyik resimleri var, kuş resimleri var, çiçekler, yuvarlaklar, çizgiler, çaprazlar var. Her biri başka renk. Mor, sarı, yeşil, pembe... "Hadi," diyor annem, "tut şu küçük kilimin ucundan, suya basalım, bir güzel ıslansın, tozları aksın." Kilimin iki ucundan ben tutuyorum, iki ucundan annem, götürüp derenin ortasına, suyun en çok olduğu, en hızlı aktığı yere seriyoruz. Babam, dört tane büyük, yuvarlacık taş bulup geliyor, kilimin dört ucuna yerleştiriyor. Dere küçük kilimin üstünden akıyor. Sonra geride kalan iki kilimi getirip küçük kilimin alt yanına yayıyoruz. Babam onların da dörder köşesine taş yerleştiriyor. Dere kilimlerimizin üstünden akıyor. Sular aktıkça geyikler hep aynı yöne doğru koşuşuyorlar. Suların altında, kilimin çizgileri boyunca dizi dizi koşuyorlar. Koşuyorlar, koşuyorlar, hep aynı yerde kalıyorlar. Üstlerine eğilip suyu gölgelediğim zaman bedenleri dalgalanmaya başlıyor, boynuzları dalgalanmaya başlıyor. Onların altındaki çizgi boyunca dizilen çiçekler, yuvarlaklar, çaprazlar hep birlikte halka halka dalgalanıyor. İncecik kum tanecikleri savrula yuvarlana üstlerinden geçiyor...

Dayanılmaz böyle bir güzelliğe, kimse dayanamaz. Ben de... Tutamıyorum kendimi, derenin en derin olduğu yerde kilimlerin üstüne atlıyorum. Suyu, çiçekleri, geyikleri, kum taneciklerini, her şeyi kucaklamak istiyorum. Kalkıp kalkıp atılıyorum sulara. Annem kahkahalarla gülüyor, babam, kıyıdaki teyzem kahkahalarla gülüyorlar... SEVİNÇ... yalnız sevinç var yeryüzünde. Başka hiçbir duygu yok. Sırtüstü, yüzükoyun, yan, nasıl olursa,

yeniden yeniden vuruyorum kendimi sulara... Diplere tutunmaya çalışarak ayaklarımla dereyi dövüyorum. Durmamacasına, deli gibi... Geyikler altımdan kaçışıyorlar, sonra geri dönüp yeniden katılıyorlar oyuna. Ben ayaklarımı vurdukça sular havaya sıçrıyor, sular oynuyor, sular coşuyor, sular kahkaha atıyor... Suların kahkahası ovaya yayılıyor. Binlerce küçük çıngırak aynı anda çalınmış gibi yankılanıyor kahkahalar.

Babam paçalarını sıvamış koşarak geliyor bana doğru. Kucaklayıp havaya atıyor. Sonra bir daha atıyor, bir daha, bir daha... Göğün maviliğiyle kucaklaşıp kucaklaşıp babamın kollarına düşüyorum. Sevinç var... yalnız sevinç... Gökyüzünde, ovada... yalnız sevinç! Babam da, ben de soluk soluğa kalıyoruz. Kıyıdaki beyaz çakıl taşlarının üstüne yatırıyor beni, kendisi de yanıma uzanıyor. "Biraz dinlen," diyor, "akşama dek buradayız, bak size neler hazırladım." İşaret ettiği yöne bakıyorum. İki koca taşın üstünde bir kara tencere, altında çalı çırpı yanıyor. "Mısır haşlıyorum" diyor. Gözlerimi kapatıyorum. Güneş gözkapaklarımı öpüyor, burnumu, saçlarımı, ıslanmış kollarımı, ayaklarımı öpüyor. Renk renk sayısız yıldızcık pır pır ediyor kirpiklerimin ucunda. Kalkıp oturuyorum. Bir de bakıyorum, derenin öbür yanında tam karşımda bir leylek. İncecik uzun bacakları, ışıl ışıl yanan kara tüyleri, ak tüyleriyle göz alıyor. Uzun kırmızı gagasını tak... tak... tak... vuruyor. Onun takırtılı gülüşü de yayılıyor ovaya. İlk kez görüyorum bir leylek, yine de biliyorum onun leylek olduğunu. "Şuraya bak, şuraya bak!" diye sesleniyor annem. Bakıyorum, uzakta bir ağaç. "İşte yuvası orda," diyor.

Yeniden koşuyorum sulara, anneme... Annem eteklerini toplamış, beline sıkıştırmış. Saçlarından, elbisesinden sular sızıyor. Benim annem, bu iki yana açtığı bacaklarının arasından çağıldayan derenin aktığı annem dünyanın en güzel kadını, en güçlü kadını. Islak saçlarıyla, bembeyaz bacaklarıyla, beni kucaklamak için açtığı gürbüz kollarıyla, hep böyle duracak suların ortasında. Dimdik. Sonsuza dek... Ayaklarının altında hışırdayan çakıl taşları, suların akışına dayanamayıp kıvıldanan kum tanecikleri, bembeyaz minare böcekleri sonsuza dek gülümseyecek bize. Tarlaların ötesindeki çayırlık sonsuza dek yeşil serinliğini gönderecek bize.

Ben bir su damlası gibiyim annemin yanında. Dereden kopup havaya sıçrayan haşarı bir su damlasıyım. Güçlü, neşeli, yok edilemez bir su damlasıyım. Durmadan akan derenin ve durmadan değişen annemin bir parçasıyım. Onlardan kopan ama onlardan bağımsız bir damla...

Annem babama el ediyor. Babam koşup gidiyor yanına. Ağırlaşan kilimleri sürüyerek kıyıya çekiyorlar, katlayıp büyücek yayvan bir taşın üstüne yerleştiriyorlar. Sonra teyzemle annem tokaçlarla dövüyorlar kilimi. Sırayla bir annem vuruyor, bir teyzem, pat... pat... pat... Tokaç sesleri de yayılıyor ovaya, leyleğin tak takları gibi. Onlar vurdukça kilimin üstündeki çiçekler yeniden açıyormuşçasına renkleniyorlar. Geyikler, sevgili geyiklerim parlayan tüylerini gösteriyorlar bana. "Ne güzel eğlendik!" diyorlar.

Bütün bu olanlar başımı döndürüyor. Mutluluktan yorgun düşüyorum. Bedenim gevşemeye başlıyor. Derenin akışı yavaşlıyor yavaşlıyor, durgun bir süt gölü oluyor. Annem teyzeme fısıldıyor: "Uyudu."

Kapının ziliyle uyandım. Anneannem akşam yattığı koltukta oturmuş beni seyrediyordu.

"Günaydın kızım," dedi.

"Günaydın," dedim, "annem gitti mi?"

"Evet gitti. Bir saat önce yolcu ettik. Seni uyandırmak istemedi. Gece çok geç uyumuştun."

Burnum sızlayıverdi. Yine başlarsam ağlamaya. Hayır... hayır... ağlamayacağım artık. Ben bir su damlasıyım. İnatçı bir su damlasıyım. Büyümek için savaşacağım. Mutlu düşleri gerçekleştirmek için savaşacağım.

Yatağı topladım, çarşafı özenle katladım, yastığın kılıfını çıkarttım. Anneannem şaşkınlıkla izliyordu beni.

"Ne olacak o kılıf?" dedi.

"Yıkayacağım. Yoksa Mihriban Hanım Teyze beni çişli bir kız sanır. Hem de yatak yerine yastığı ıslatan biri."

1984 • Akışı Olmayan Sular

Pınar Kür
(Bursa, 15 Nisan 1943)

Öykü Kitapları: *Bir Deli Ağaç* (1981), *Akışı Olmayan Sular* (1983, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Hayalet Hikâyeleri* (2004).

Kısa Yol Yolcusu

Önceleri saat altıda kalkardım. Bir süre sonra altıyı on, daha sonraları yirmi geçe kalkmaya başladım. Hazırlanma süremi kısaltmayı başardıktan sonra uyuma süremi uzatabildim dersem doğru olmaz. Uyuma süremi elimde olmadan –gözlerimi açamıyordum bir türlü– uzattığım için hazırlanma süremi kısaltmak zorunda kaldım. Başlangıçta –bir iki günlük sakalımı hiç kimsenin ayrımsamadığını anlayıncaya dek– akşamdan traş olup yatıyordum düzenli biçimde. Sonra üç günde bir traş olur oldum. Sabahları bir çay olsun içmeden evden çıkamama alışkanlığından kurtulabilseydim eğer, bu traş işini akşamdan yapmama da gerek kalmayacaktı, altı buçuktan önce kalkmama da..

Yedi otobüsüne yetişiyorum her sabah; ama oturacak yer bulabilmek için daha erkenden durakta olmam, sıraya girmem gerek. Bizim oranın insanları en geç yedide yola çıkmak zorundalar. Kalabalık oluyor sabah otobüsleri.. Şu körüklüler geldikten sonra biraz rahatladık ama, gene de...

Kışın çalar saat çaldığında, her seferinde, yanlış mı kurdum diye soruyorum kendime gözlerimi açmaya çabalarken. Bunca yıldır bir türlü alışamadım sabahın kör karanlıkta olmasına.. Oda soğuk, yorganın altı sıcakken bir de zor ki uykuyu açmak, şafaksız sabahları kabullenmek.. Kalktığımda, akşamdan demleyip bıraktığım çayı aygazın üstüne oturttuğumda, aceleyle giyindiğimde, geceden üşümüş –ama donmamış– bir şişe suyla helaya girip çıktığımda, çayımı içtiğimde, ayakkabılarımı giydi-

ğimde, aygazı son bir kez denetleyip evden çıktığımda, durağa vardığımda, otobüse binip yer bulduğumda, o saatte bile yorgun kalabalıkla birlikte yola koyulduğumda bir süre daha gecenin ortasında yaşıyormuşum gibi oluyor. Derken yavaş yavaş, hava yağmurlu ya da yağmur bekleten kapalılıkta değilse eğer, Şişli'nin oralarda, bilemedin Taksim'e varırken aydınlanıyor ortalık; sokakların yüzünü seçebiliyorsunuz. Gene de Şafak'ı görmedik, o başka..

Şafak'ı görebilmek için –daha doğrusu, Şafak ile birlikte kalkabilmek için– ilkbaharı beklemek gerek.. Mevsim yaza dönmeden, kısa bir süre için de olsa, tanıyabilirsiniz onu. Yaz sabahlarında saat zili çaldığında Şafak çoktan geçip gitmiş, gün başlamış oluyor. Yazın her şey daha kolay elbet.. Uykuyu sürdürmek gereksinmesini duymuyorum çoğu kez.. Hatta, sık sık değil ama arada bir, saatten önce uyanıp günün doğuşunu yakaladığım bile oluyor. Üşümeden, titremeden hazırlanıp giyinmek kolaylığı da var.. Sokağa çıktığımda kimi kez öyle parıl parıl ki her yan, yanılıp derin soluklar almaya kalkabilir kişi.. Yanılmamak gerek oysa.. Aydınlığa kanmamak gerek.. Daha erken olsa da, koku çevreye yayılmamışsa da, içine çektiğin hava zehir..

Yazın her şey daha kolay dedim ya, bilmem doğru mu bu? Karanlıkta uyanmamak, evet. Üşümemek, evet. Ama sıcağa dayanmak da zor. Hele akşamüstü eve döndüğünde yüzüne serin serin sular –yazın daha çok kesilir su bizim oralarda– çarpamamak.. Pazar günleri, yarım metrekarelik deniz kıyısı bulacağım diye yollara düştüğünde iş günlerinde olduğundan daha kalabalık otobüslerde sıkışmak.. En zor da yaz akşamlarının bitmez tükenmez aydınlığı.. Nasıl doldurulur uzayıp giden bu aydınlık saatler? Kışın erken bastıran karanlığında erkenden yatağa sığınabiliyor insan..

Aslında yaz kış hepsi aynı. Havanın sıcak ya da soğuk olması.. Karanlığın erken ya da geç gelmesi.. Gerçek ayrımlar değil bunlar. Mevsimler değiştikçe ve değişirken yaşam hiç değişmezse eğer, nasıl gerçek olabilirler?

Yaşamım hiç değişmez. Gün ağarmış olsun, gecenin siyahlığı sürüyor olsun, her sabah Levent kapısından girerim İstanbul kentine. Kentin ta göbeğine dek giderim. Otobüsün önündeki

levhada yazılı iki duraktan birinde biner, ötekinde inerim. Akşam dönerken de öyle. Çoğu kişi yolun başından sonuna dek sürdürmez kent içi otobüs yolculuğunu. Ortada bir yerde biner, gene ortada bir yerde iner. Ben sürdürürüm.

Bindiğim yer resmen İstanbul Belediyesi'nin sınırları içinde ama, aslında İstanbul'a yakın, gene de çok uzak bir taşra kentini andırır. Vaktiyle, belki de ben doğmadan önce, bir gecekondu mahallesi olarak kurulmuş. Zamanla öylesine gelişmiş, öylesine gelişmiş ki, başlı başına bir küçük kent olmuş İstanbul'da çalışan ama orada yaşayamayanları barındıran.. Giderek eteklerinde kendi gecekondularını doğurmuş.. Bizi İstanbul'a bağlayan ana yol herhangi bir Anadolu kentinin ana caddesi gibi geniş, asfalt döşelidir. İki yanında sıralanmış yapılar üç dört katlıdırlar ve çağdaş kalfa mimarisinin parlak renklerini taşırlar. Yapıların giriş katları dizi dizi dükkândır. Bu yolda on beş, yirmi dakika gittikten sonra İstanbul'un gerçek bir varoşuna varılır.. Fabrikaların arkasıdır burası. Adını da kim bulmuşsa iyi bulmuş: Bacadibi! Bacadibi'nden, ilâç fabrikalarının arasından büyük kente, gerçek kente gireriz. Çok geniş bir cadde.. İki yanda varlıklıları barındırdığı hemen ayrımsanan yüksek yapılar.. Özel araba bolluğu.. Varoştan lüks semte geçiş öylesine birdenbiredir ki –arada topu topu bir durak var– İstanbul'un garipliklerini bilmeyen biri şaşırabilir.. Fabrikalar ilk yapıldığında buralar da kent dışıymış herhalde.. Sonra sonra, İstanbul büyüyüp geliştikçe, zenginlerle yoksullar aynı oranda mı çoğalmışlar ki, fabrika önlerini varlıklı, arkalarını derme çatma mahalleler sarmış?

İndiğim yer, kentin göbeği yani, İstanbul'un galiba en eski meydanı. Ama adına bakmayın, artık meydan falan değil. Vaktiyle, belki ben doğmadan önce, belki de tam doğduğum yıllarda, yol yapmakla ünlü bir başbakan burayı da yol yapmış. Eski durumunun güzelliğini sık sık yaşlı patronumdan işitiyorum ama gözümün önüne getiremiyorum. Kocaman bir havuz varmış, ağaçlar bolmuş, kuş sesleri duyulurmuş sözde.. Kediler rahat dolaşırmış ortalıkta.. Canlandıramıyorum kafamda.. İki yıl devam ettikten sonra, ikiden üçe geçmeme birkaç ders kala bıraktığım Hukuk Fakültesi de burada. Bir süredir yeniden niyetlendim sınavlara girmeye; elimde kalmış kitaplardan hazırlanmaya çalı-

şıyorum. Sonunda girmeyi göze alabilecek miyim, bilmem. Şimdilik uzaktan bakıyorum Üniversite'nin görkemli kapısına..

Burada, son durakta iniyorum, evet. İnmem gereken yer bir önceki aslında. Orada inmiyorum, iki durak arasındaki uzaklığı yürümeyi yeğ tutup otobüsün üstünde adı yazılı olan yere dek gidiyorum. Böylece her gün, bir işi başından sonuna değin başarıyla yaptığım, tamamladığım duygusunu yaşayabiliyorum.

Yolculuğum sabahları bir buçuk ile iki, akşamları iki ile iki buçuk saat arasında değişiyor. Bu da mevsime –yazın daha tenha oluyor caddeler– ve hava koşullarına –yağmurda, karda trafik sıkışıyor– bağlı. Ortalama iki saat diyelim. Demek ki gidiş-geliş her günün dört saatini İstanbul'un yarısını bir uçtan bir uca katetmekle geçiriyorum.

Her gün dört saat boyunca İstanbul iki yanımdan akıyor, ben saydam bir kutu içinde İstanbul'un ortasından akıyorum. Ama birbirimize değmiyoruz. Şişe içinde ırmağa atılmış bir mektup gibiyim. Hem ırmağın içindeyim, hem ona bir katkım yok. Hem diyeceğim bir şeyler var şişenin içinde kapanmış, hem ırmağın bunlardan haberi yok ve olmayacak. Hem ırmak beni bir yerden bir yere götürüyor, hem gittiğimiz yönü *ben* saptayamıyorum. Hem ırmak bana dokunuyor, hem ben ırmağa dokunamıyorum. Birbirimize değmiyoruz.

Gidiş yoluyla dönüş yolu hemen hemen tümüyle aynı; yalnızca Beyoğlu'nun eski, dar arka caddelerinde kısa bir süre için ayrılıyor. Yol boyunca yüzlerce, binlerce birbirine yapışık duran yüksek yapı, sarp kayalar arasından ilerliyormuşum duygusunu uyandıran.. Tek tük birkaç ağaç.. Yol boyunca sayısız dükkân, tabelâ, renkli, ışıklı yazı.. Bakkal dükkânları, manavlar, küçük, gösterişsiz lokantalar –kiminin adı restoran, kiminin adı aşevi– ayakkabı tamircileri, ayakkabı satış yerleri, eczaneler, vitrinlerindeki parlak atlasların pembeleriyle, mavileriyle göz boyayan yorgancılar; kadın giysileri satan yerler, erkek giysileri satan yerler, diş hekimleri, dizi dizi buzdolaplarının, çamaşır makinelerinin, fırınların bir hastaneyi anımsatan beyazlığını kara televizyonların kör bakışlar gibi deldiği ev araçları satış galerileri; oto, kamyon satış galerileri, kadın berberleri, erkek berberleri, her mevsimde cam ardından yapay bir renkli bahar sergileyen

çiçekçiler; terziler, konfeksiyon atelyeleri, bankalar, kapılarına pencerelerine file file kırmızı, turuncu, sarı meyveler asmış ve yabancı bira markalarının adını taşıyan daracık büfeler; sinemalar, tiyatrolar ve bunların düz duvarlara yapıştırılmış afişleri; gazete satış barakaları, turizm acenteleri, kadın-doğum doktorları, çocuk giysisi satan yerler, oyuncakçılar, kimsede yuva özlemi uyandırmayacak bir şatafatla süslenmiş mobilyacılar; muhallebiciler, börekçiler, pastaneler, camekânları yabancı dilden yazılar ve ne olduğu anlaşılmayan nesnelerle dolu yedek parçacılar; benzinciler, meslek liseleri, elçilikler, kadın çamaşırlarını kimi filmlere yaraşır azdırıcı bir sanat gücüyle sergileyen ufak vitrinler; spor gereçleri satan yerler, jaluziciler, plâkacılar, tekel bayileri, kiralık boş dükkânlar, kuyumcular, emlakçılar, kebapçılar, oteller, ilkokullar, çürümeye bırakılmış eski araba vapurları; gökyüzüne balkonlar uzatan, ne kaldırdıkları belli olmayan, hep boş duran vinçler; otomobil tamircileri, resmî daireler, fırınlar, kitapçılar, hamamlar, saunalar, hanlar, pasajlar, manifaturacılar, tuhafiyeciler, turşucular, turistik eşya satan yerler, sobacılar, kalorifer tesisatçıları, marangozlar, aynacılar, fotoğrafçılar... bir de insanlar. Çoğu kez koşuşturan, kimi kez salma salma yürüyen, çarpıştıklarında birbirlerine kötü kötü bakan, kimi kez kol kola, gülerek geçip giden, genellikle yalnız, suratsız, kavgaya hazır, bazan dalgın, görmeden bakan, aldırışsız bir dinginlik içinde akıp duran insanlar.. Beceriksiz bir şıklık sergileyen ucuz giysili kızlar, köşeli gövdelerini bir o yana bir bu yana sallayan delikanlılar, sıkıca korselenmiş orta yaşlı kadınlar, ekşi suratlı yaşlılar ve dünyaya omuz vuran çocuklar – giysileri pahalı ve cicili bicili de olsa yırtık pırtık da, hemen hemen aynı küstahlıkla yaşamdan bir şeyler bekleyen..

Hepsini, hepsini görüyorum her gün. Hepsi geçip gidiyor yanı başımdan. Bütün bir yaşam o dışardaki. Geçip gidiyor. Ya da ben geçip gidiyorum. Birbirimize değmiyoruz.

Yanı başımdan akıp giden yaşamın birer parçası hepsi ayrı ayrı.. Ama ben gide gele çok mu alıştım ne, çoğu kez ayırt etmiyorum parçaları birbirinden artık. Ayrıntısız, bitimsiz, duraksız bir sel görüyorum genellikle, otobüs duraklarda dursa da.. Ayırt ettiğim iki yer var yalnızca. Her ikisini de ilk ayrımsadığımda

koltuğumdan kalkacak oldum gideceğim yere varmışım gibi. Oysa yolumun ortasındaydım. Elbette inemezdim. Üç yıla yakındır her gün, her geçişimde gözlüyorum oraları gene de. Bir gün, diyorum, ineceğim bu duraklardan birinde. Daha yaklaşırken coşkulanmaya başlıyorum. Oturuyorsam eğer, kıpırdanıyorum yerimden kalkacakmış gibi. Ayaktaysam kapıdan yana göz atıp duruyorum. Yüreğim çarpıyor, boğazım kuruyor. Hadi, diyorum kendi kendime, hadi, hadi.. İşe geç kalmak korkusu mu, akşam vakti evimden uzak bir yerde yolumu yitirmek korkusu mu, bilmediğim başka korkular mı tutuyor beni? İnemiyorum.

Bir kış sabahıydı, kentin en geniş caddelerinden birinde gün ancak alacalanıyordu, gökyüzüne asılmış duran dört gelini yan yana gördüğümde. İçimdeki ilk duygu ürküntü.. Sabahın karanlığı kendiliğinden ürkütücü zaten.. Gerçeğin ötesinde bir yerde sanıyor insan kendisini.. Akşamın karanlığı, elektrik ampullerinin yıldız yıldız parlayan sarı ışıklarıyla, yağmur bile yağıyor olsa sıcak da, sabah karanlığı hep soğuk.. Yeşilimtrak yanan sokak lâmbaları çevreyi aydınlatacaklarına tüm ışığı emerler, yerler sanki; bir buz parçası donukluğundadırlar.. Akşam karanlığını yadırgamazsınız.. Gerçek bir günün, şöyle ya da böyle geçirilmiş ama hiç değilse üstünüzde yorgunluk bırakmış bir günün bittiğinin habercisidir.. Oysa o buğulu, puslu, aydınlanmaya yüz tutmuş sabah karanlığı henüz başlamamış gün ile, gerçek olabilecek bir dünya ile aranıza girmiş korkulu bir düş bulutu gibidir.. Uyandığınızı, yollara düştüğünüzü açık seçik kavrayamamışsınızdır daha.. İşte ben de, gökyüzüne asılmış dört gelini gördüğümde birden beklenmedik bir düşün içine düşmüşüm gibi şaşırmadım.. Düşümün daha bitmediğini sandım. Karım dört kez çoğalmış yolumu kesiyordu, bir kez daha hesap soruyordu benden. Ürktüm.

Trafik gene sıkışmış olmalıydı, otobüs epeydir duruyordu. İyi ki de durdu uzunca bir süre. Dört gelinin karşı kaldırımdaki çok yüksek bir yapının üçüncü katında boydan boya açılmış bir camekânda sıralanmış cansız mankenler olduklarını ayırmsayabildim böylece. Başımı biraz kaldırdığımda bunların hemen üstündeki koskocaman ÇİĞDEM GELİNLİK EVİ yazısını zar zor

okuyabildim. Ak üstüne kara harflerle yazılmıştı yazı. Tersi olsaydı daha kolay okunurdu karanlıkta. Yazıyı okudum, gelinlerin yapay olduğunu çözdüm de, bitiremediğim düşten uyanabildim mi? O kadar kolay değil bu...

Kiralık gelinlikle evlenmeyi bir türlü içine sindirememişti karım. Nikâh kıyılırken, süslü püslü taksiyle Telli Baba'ya gidilirken, öğleden sonra düğün salonunda, akşamüstü yeniden taksiye binip evimize doğru yola çıktığımızda bir kez olsun gülmedi yüzü. Evde, gelinliği çıkarma zamanı geldiğindeyse hüngür hüngür ağlamaya koyuldu. Oysa gelinlik almanın olasızlığını anlamış, durumu nicedir benimsemiş sanıyordum. Beyoğlu'ndan başlamış, Kapalı Çarşı'yı, Mısır Çarşısı'nı, Mahmutpaşa'yı dolaşmıştık günlerce. Aradan dört yıl geçti, bugünkü gibi ateş pahası değildi her şey.. Gene de onun beğendiği, benim gücümün yetebileceği bir gelinlik bulamamıştık. Babamdan kalan küçücük evin satışından elime geçen para –üvey annemin hakkını verdikten sonra– ancak yüzüklere, bir çift bileziğe, düğün masrafına, ille de alalım diye tutturduğu buzdolabı, televizyon ve misafir odası takımının ilk taksitlerine yetmişti. Patronum ev eşyasına kefil olmasaydı onları da alamazdık. Yanında uzun süredir çalışmıyordum üstelik, borç senetlerini imzalamayabilirdi pekâlâ. Bu zamanda kim kime el uzatıyor? O gün bu gündür boynum bükük kaldı adama karşı. Dört yıldır zam isteyemedim. Taksitler geçen yıl bitti, gene de isteyemedim. Kendi gönlünden kopmasa, ya da daha iyi para veren bir işe kaçacağımdan korkmasa yasal zorunluluğun dışında bir kuruş artırmazdı.. Belki de acıyordur bana.. Belki de için için gülüyordur altı ay bile kullanmadığım eşyaların bedelini üç yıl boyunca ödememe..

Kiralık gelinlikle evlenmek karımın dediği gibi uğursuz muydu? Yoksa ilk gece sabaha dek ağlaması mı uğursuzluk getirdi evliliğimize? Yoksa başından beri başka bir sevdiği mi vardı? Bunların yanıtını aramaktan çoktan vazgeçtim. Gene de gelinlerin sıralanmış durduğu yüksek vitrini her görüşte, günde iki kez yani, düşünüyorum, yanıtı olmayan sorular diye geçiriyorum kafamdan. Önceleri kendi kendimi suçlardım. Ne yapıp yapıp bir gelinlik alacaktın! Hadi gelinliği alamadın, daha çok para kazanacağım diye akşamın geç saatlerine dek, çoğu kez

cumartesi pazar günleri bile yalnız bırakmayacaktın gencecik kadını! Hadi yalnız bıraktın, bir an önce bir çocuk yapacaktın ki, gebelikti, çocuk bakmaktı, kafası boş kalmasın, hele hele başka birini hiç bulamasın!

Boş yerinmeler bunlar. O zaman da biliyordum, şimdi de biliyorum. İşyerindeki arkadaşlar, patron, benzer sözleri onca yinelemişlerdi ki o sıralar, benim de kafama takmışlardı. Yoksa doğrusunu bilen bilmez mi? Kaçacak kadın kaçar.. Kocası her akşam erkenden eve gelse de, kucağında bebesi olsa da, kaçacağı varsa kaçar. Ben kaç aylıkmışım annem gittiğinde?

Aradan bunca zaman geçti, sevmiyorum artık onu. Kızmıyorum bile.. Sevgi anında yok oldu galiba – akşam vakti gelip de evi yarıdan fazla boş bulduğumda.. Ama kızgınlık epey sürdü. Öyle bir anda yok olan sevgiye de sevgi denir mi, bilemiyorum şimdi. Sevgiyi kimi kitaplarda okuduğumda, yok oğlum diyorum, senin becerebileceğin bir duygu değil bu.. Senin gibilerin harcı değil bunca derin sarsıntılar.. Karın da belki o yüzden her koynuna girişte ağladı, altı aya varmadan taksitle alınmışların hepsini toplayıp başka birine gitti.. Oysa onunla evlenmeye o genç yaşımda karar verdiğimde, benimle evlensin için ona yal vardığımda içimde kamaşan duygulara sevgi adını vermiştim. Aşk demiştim hatta.. Baba evini satışa çıkaracak, bana onca yıl iyi kötü bakmış bir kadını sokağa salacak kadar âşıktım! Geriye kalan tek kızgınlık bu.. O da kendime karşı.. Sevmeyi bilmediğimden değil, yaşlı üvey anamı kırık dökük evinden ettiğim için kızıyorum kendime. Gerçi satıştan elime geçen paranın yarısını verdim ona; hakkından fazlasını bile veriyorsun dedi bizim patron. Onun dediklerine inanmaya çalıştıysam da çok iyi biliyordum verdiğim paranın geriye kalan yıllarına yetmeyeceğini. Yapabileceğim başka bir şey yoktu ama. Olmadığını sanıyordum o sıralar. Aysel ile evlenmeyi aklıma koymuştum. O ise babamın karşı taraftaki ha yıkıldı ha yıkılacak ahşap evinde yaşlı bir kadınla birlikte oturmayı hiç mi hiç aklından geçirmiyordu. Neler neler geçiyordu aklından... yüzükler, bilezikler, küpeler, renkleri birbirine uygun çizmelerle çantalar, bilmem hangi filmde gördüğüne benzeyen yakası beyaz kürklü mantolarla beyaz kürkten bereler... Ablasıyla eniştesi daha da sert koşullar ileri sürüyorlar-

dı. Ne yapsam yetersizdi onlar için. Biricik kardeşciğim benim, diyordu ablası. Kızım sayılır, diyordu eniştesi. Aysel'siz yapamayacağımı sandığımdan isteklerini elimden geldiğince -elimden gelemeyecekleri bile- yerine getirmeye çalışıyordum. Gelinlik almadan da bana pek pahalıya oturan düğün gecesinin üstünden altı ay geçmeden onsuz yaşamayı öğrenmeye başlayacağımı bilseydim babamın evini üvey annemin elinden almazdım.

Birkaç kez düşündüm bir tatil günü erken kalkıp karşıya geçmeyi, sığındığı akrabasının yanında onu aramayı, gelip yeniden benimle oturmasını önermeyi.. Ama olay sırasındaki ilenmelerinden sonra gelmeyeceğini bildiğimden mi, karımın kaçtığını öğrenmesini istemediğimden mi, yoksa her iki nedenle de mi, haftada tek tatil günümde erken kalkmayı hiçbir zaman göze alamadım.

Bana kızmakta, ilenmekte haklıydı. Hiç suçlamadım onu. Karıma da kızmıyorum artık. Kendime kızıyorsam, o da arada bir... yani, her gün iki kez, otobüs o durağa geldiğinde.. Bir gün ineceğim orada, yapay gelinlerin hep hazır bekledikleri yerde.. İneceğim de ne olacak, belli değil elbet.. Kollarını gelip geçenlere açmış duran mankenlerden biri canlanacak mı? Karım vaktiyle sahip olamadığı gelinliği giymiş olarak bana dönecek mi? Ya da ben, babamın anneme yaptığını bir cansız bebeğe mi yapacağım? Hep yuttuğum, unuttuğum kızgınlıklar birden kabaracak da, gerçek olmayan bir kadını mı öldüreceğim kanını akıtmadan?

Olacak gibi değil bütün bunlar.. Gene de bir gün ineceğim orada kesinlikle. Şimdilik inemiyorsam da, bir gün...

İnmeyi düşündüğüm öteki durak bu birinciden çok uzakta... her bakımdan. İçimde kızgınlık değil, bir garip özlem uyandıran bir yer orası. Neye özlem? Uzun süre anlayamadım.. Günde yalnızca bir kez geçiyorum oradan, akşam eve dönerken.. Adını bilmediğim daracık bir cadde üstünde.. Belki cadde bile değildir. İki yanında yüksek, kara suratlı, eski ama sağlam görünüşlü yapıların sıralandığı tek yönlü bir sokak.. Yan yana iki arabanın sığması olanaksız görünüyorsa da, iki büyük ve ünlü, bir sürü küçük ve ünsüz otel var bu sokakta.

Dönüş yolunda, günün tüm yorgunluğunu taşımama karşın daha uyanık, çevreye daha bir yakın olurum genellikle. Hele de

kalabalık otobüste bir yer bulmayı başarabilmişsem, bir de pencere yanma düşmüşsem, camın dışında akan selde ayrıntıları görmeye çalıştığım olur. Hızlı yol aldığımız sürelerde renklerle ışıklar birbirine karışır ama, çoğu kez ağır gideriz. O zaman tabelâlardaki yazıları sökmeye uğraşırım, camekânları nerdeyse incelerim. Duraklarda otobüse binebilmek için kapıya üşüşen insanları gözlerim. Kayıtsız ya da kaygılıdır yüzleri, sıska ve çizikli ya da tombul ve gergindir.. Bıyıklı, bıyıksız, yaşlı, genç, çirkin, güzel, haşin, kavgacı ya da korkak.. Hepsi başka başkadır ama aralarında bir akrabalık bağı var gibidir. Ya da bana öyle gelir.. Birçok kez çözmeye çalıştım bu akrabalık bağının nedenini. Öyle uzun uzun düşünerek, bilimsel bir yöntem arayarak değil elbette. Kısaca, bir duraktan ötekine varana dek, ya da birkaç durak boyunca, yapacak başka şey olmadığından, geçici, yüzeysel bir merakla.. Yorgunluk mudur ortak yanları, umutsuzluk mudur? Her ne pahasına olursa olsun otobüse kapağı atma çabası, inadı, zorunluluğu mudur? Bilinçsizlik midir aralarında bu bağı yaratan? Bilinçsiz itiş kakışın getirdiği hayvansallık mıdır? Ya da otobüse binmenin, bir yerden bir yere gidiyor olma konumuna girmenin güvencesine koşuş mudur? Açlık mıdır yoksa, ekmekten başka bir şeye? Ya da susuzluk mu, sudan başka bir şeye? Bilmiyorum. Bilemem de.. Bu konuda ne uzun uzadıya düşündüm, ne de uzun uzadıya düşünecek yeteneğim var. Oyalanmak benimkisi. Bir sürü şeyle oyalanırım.. Ama hep dışardakilerle.. Otobüsün içindeki insanlara hemen hemen hiç bakmam da, meraklı günlerimde dışardakileri incelerim. İçerdekiler benim gibi zaten, ilginç bir yanları yok. Dışardakilerde başka bir şey var oysa.. Nedir, onu da bilmiyorum. Özgürlük mü? İçeri girmek için kapı önünde savaşsalar da dışarda oldukları sürece özgürler.. Binmeme olasılıkları var.. Dışarda, *yaşamın içinde* olabilme özlemiyle mi bakarım onlara? Kimi kez bir genç kızın sarışın başına, kimi kez bir ihtiyarın korkulu gözlerine takılırım. Gene öyle uzun süre değil.. Otobüs yeniden yola koyulduğunda aklım hiçbiriyle geride kalmaz; yeni tabelâlara, yeni camekânlara, yeni ışıklara, bir sonraki durakta yeni insan yüzlerine dalarım. O her yanından eskilik akan, pejmürde ve tozlu, karanlık vitrine neden takılıp kaldım, günlerce anlayamadım.

Bulunduğu sokak –ya da, adı öyleyse eğer, cadde– dar ve karanlık, dediğim gibi. Yaya kaldırımı ise iki buçuk karış ya var ya yok.. Otobüsün camı ile vitrinin camı birbirine yapışık gibi, durduğumuzda.. İlk gördüğüm akşam –gökteki gelinleri ayrımsadığım sabahtan birkaç ay sonraydı galiba– yağmur yağıyordu. Kış akşamının maviden çok karaya çalan laciverdinde, aydınlatılmamış camekânın üstünden süzülen tanecikler bile parlamıyordu. Dükkânın içinden yansıyan adamakıllı soluk ışıkta gördüğümü görebilmem iyice şaşırtıcıydı. Otobüsün kirli penceresi, vitrinin içerden tozlu camı, aradaki karanlık yağmur bayağı kalın bir buzlu cam oluşturmuşlardı. Gene de gördüm. Gördüğüm şeyin neden çarpıcı olduğunu kavrayamadımsa da yerimden fırlayacak gibi oldum, tıpkı birkaç ay öncesinin kötü ruhlu sabahında yaptığım gibi.. Gideceğim yere varmışım gibi.. Bu kez ürkmemiştim, bir düşü sürdürüyormuşum duygusuna kapılmamıştım, ama yüreğim çarpıyordu. Oysa gördüğüm şey, o güne dek hiç görmemişliğime –ya da öyle sanmama– karşın olağan bir ev eşyasıydı.

Bir askıydı bu. Palto, pardösü gibi kalın giysilerin asılması için yapılmış cevizden – ya da ceviz sandıracak bir renge boyanmış.. Yan yana üç dörtgen, baklava biçiminde.. Her baklavanın her köşesinden ince oyulmuş bir tokmak uzanıyor. Toplam on tane –sonraki geçişlerimden birinde saydım– tokmak.. Ya da başka bir adı olabilir bunların. O askının belirli bir tür olduğunu, özel bir adı olabileceğini de düşünmedim o akşam.. Otobüs hareket ettiği halde aklım orada kaldığında, o karanlık vitrindekini duraklar boyu yanımda taşıdığımda, eve vardığımda, daire kapısını çarparak kapattığımda, 'o askıyı alıp bu kapının arkasına assam' dediğimde yüksek sesle kendi kendime, o akşamı izleyen akşamlarda hep o eski püskü 'Narin Mobilya ve Döşeme' –küçücük harflerle yazılmıştı bu, yağmur yağmadığında ancak okunabiliyordu– dükkânını gözlerken hiç aklıma gelmedi özel bir adı olabileceği. Varmış oysa. Bir gün öğle yemeğinde patron söyledi.

Küçük bir işyeri bizimki. Hepsi hepsi on çalışanı var. Öğle yemekleri için bir fabrikayla anlaştı patron. Her gün yarımla bir arası hep birlikte oturur yeriz; kendisi de katılır bize, demokrat

adamdır. Bedava yemek uğruna öğlenleri dışarı çıkamıyoruz, o başka.. Zaten çıkıp da ne olacak? En kötü bir tost, içinde iki lokma et olan bir dönerli sandviç bile ateş pahası.. Arada bir, şöyle bahar yeni yeni kokmaya başladığında falan, çıkıp bir soluk almak istiyor insan gerçi... Her neyse. Yemek sırasında hepimizle dertleşir bizim patron. Daha çok kendi çektiği sıkıntılardan söz açar.. İşleri her gün biraz daha kötüye gidiyor, buna en yakın tanık benim.. Eskimiş araçlar, dokuz işçi ve ben *muhasip-kâtip* ile yürütmeye uğraştığı dede zenaatini pırıl pırıl makineler ve yüzlerce işçiyle yapan koca fabrikalar var.. Onlar bile başedemiyor kolaylıkla.. Gene de kimi kez bizim dertlerimizi sorar, baba gibi ilgilenir, uzun uzun öğüt verir. Ben pek konuşkan değilim. Evlenmem, sonra da karımın kaçması olayları günün konusu olmaktan çıkıp eskiyeli beri hemen hemen hiç ağzımı açmıyordum bu kalabalık söyleşilerde. Vitrinde gördüğüm o askıdan söz etmek durup dururken nerden aklıma geldi bilmem. Tuttum, şöyle şöyle bir şey gördüm, kapı arkasına asmaya çok elverişli diye anlattım bir gün. "Haaa, evet.." dedi patron, bir yandan eski gerginliğini son aylarda yitirmiş göbeğini sıvazlayıp bir yandan bir kibrit çöpüyle arka dişlerini karıştırarak. 'Armonik askı.. Eskiden çok vardı... Benim gençliğimde hemen hemen her evde...'

O anda birdenbire gözümün önüne bir eski ev geldi ve de hayal meyal çocukluğum.. Askıyı ansıyıverdim.. Anneannemin evinde, kapının arkasında aynı o askıdan vardı, belki de o aynı askı.. Vitrinde görür görmez bu yüzden aklıma takılmış, bu yüzden bir daha aklımdan çıkmamıştı besbelli.

Anneannemin evi gözümün önüne geldi dediysem, hepsi, her şey bir anda gelmedi. Renklerini, kimi görüntülerini anımsamana karşın anlat deseler anlatamayacağın, hatta anlatmak istesen, kendi kendine olsun yinelemek için çırpınsan bile anlatamayacağın bir düş gibi gördüm o eski evi. Aynı anda soldu, silindi her şey. Akşam otobüs yeniden o dükkânın önündeki durakta durana dek..

Otobüs durağa yaklaşıyor. Daha iyice yaklaşmadan, Şişhane'den yukarı döner dönmez dikiyorum gözlerimi pencereye. Her zaman dükkânın olduğu tarafta bir pencere yanı bulup oturamıyorum. Gene de, ucundan bucağından olsun görebilmek

için camekânın içindekileri, elimden geleni yapıyorum. Otobüs durakta beklediği sürece oradan ayırmıyorum gözlerimi. Sanki gördüğüm tozlu, hemen hemen hiç değişmeyen bir eskici vitrini değil.. Hemen hemen hiç değişmiyor, evet.. İki yıldan fazla oluyor o askı satılmadı, örnekse.. Bir tek kez olsun yerinden oynamadı.. Dükkânın bu şaşılası değişmezliğine karşın, ilk sıralar her geçişte daha önceden ayrımsamadığım bir şeyler buluyordum orada. Her seferinde çocukluğumun anneannemin evinde geçen yıllarından yeni bir ayrıntı taşıyordum yanımda otobüs yeniden sarsıntılı yoluna koyulduğunda.

Anneannemin evinden ilk ve son ve hep anımsadığım şey bir sıcaklık.. Sonra yavaş yavaş, teker teker o sıcaklığın ayrıntıları.. Beyaz üstüne pembe çiçeklerin, kuşların işlendiği bir çini soba –bir ara o kuşların da ötebileceğine inanmıştım.. Bakırı kararmış kocaman bir mangal– korları sobadan mangala çektiğinde üzerlerine bir tutam şeker serpiştirirdi, mangalın içinde bir mavi yalım dolaşır, oda bir an bir güzel kokar, gözlerim yaşlanır, yanar, yaşlanma geçtiğinde korların rengi kızıldan karaya dönüşmüş olurdu.. Sarı sarı yanan çıplak ampuller – o ampullerden bir tane vitrinin gerisindeki dükkânda da yanıyor ama ışığı soluk, bizimkiler parlak ve sıcak yanardı.. Yerde halılar, duvarda gene halılar, sedirin üstünde gene halılar.. Sarılıp sarmalanmış bir dünya.. Babam beni alıp kendi evine götürene dek üşümek nedir bilmedim.

Dizine yatırırdı anneannem beni, öldüğünü söylediği annemi anlatırdı. Kimi kez köşede duran ceviz sandığı açar, içinden dantelalı ya da işlemeli, beyaz ya da parlak rengi solmuş giysiler, solmuş ya da ilk çekildiklerinde solgun çıkmış fotoğraflar çıkarır, gösterirdi bana. Sandık açıldığında güzel bir koku yayılırdı odaya, mangaldan gelenden değişik.. O süssüz, oymasız –kapağında çok derinden oyulmamış bir dörtlü yonca vardı yalnızca–, dört köşesinin çizgileri insanı geometri bilimine heves ettirecek kadar düzgün, dış yüzeyleri ayna gibi parlayan, içi kumaş kaplı sandığın şimdi o külüstür 'Narin Mobilya ve Döşeme' dükkânının derinliklerinde bir yerde durduğuna inanıyorum nedense.. Bir gün o durakta ineceğim, dükkâna gireceğim, anneannemin sandığını soracağım.. Kuşkusuz yaşlı, belki de ak

sakallı bir adam gösterecek bana onu. Hatta belki açıp içinden annemin silik fotoğraflarını, eski giysilerini çıkaracak.. Tozlu dükkânın içine bir güzel koku yayılacak..

Bunun böyle olmayacağını bile bile böyle olacağına inanıyorum. Bir gün ineceğim o durakta, inanıyorum..

Anneannemin görünüşünden yalnızca çok kırışık yüzü, şaşılacak aklıktaki saçları kalmış anımda. Oysa çevik bir kadındı. Sokakta handiyse yetişemeyeceğim kadar hızlı yürür, sürüklerdi beni. Evin içinde peşimden koşması gerektiğinde koşar, her zaman yakalardı. Demek öyle pek yaşlı değildi. Onu çok yaşlı düşünmem de, yüzünün gerçek çizgilerini açık seçik anımsayamamam da doğal herhalde. Çok küçüktüm babam beni alıp götürdüğünde –beş yaşında mıydım, altı mı? Okula başlamamıştım daha–. Annemin güzelliğini de onun gösterdiği resimlerden değil, anlattığı masallardan anımsıyorum. Güzelmiş, hem de çok. Dünya güzeliymiş, peri kızlarına benzermiş, inci gibiymiş.. Ama işte, aklı bir karış havadaymış.. Hep bulunduğu yerden başka bir yerde olmayı istermiş.. Deli deli hayalleri varmış – 'sen öyle olma, aklın başında kalsın, emi yavrum!'– Tutmuş, olmadık bir adama varmış. Adam neler neler yapmış ona.. Her şeyi ağzından burnundan getirmiş, yaşamını zehir etmiş.. Sonunda fazla dayanamamış annem, beni doğurur doğurmaz yakalandığı hastalıktan kurtulamayıp ölmüş. Ama nasıl güzelmiş, nasıl güzelmiş.. Can verdiğinde bile.. Melekler gibi..

Bütün bunların –ya da çoğunun– yalan olduğunu biliyorum şimdi.. Annemin meleklere hiç yakışmayan çirkin ve kanlı ölümünü.. Ama o zamanlar... her çocuk gibi ben de inanırdım masallara ve masallar güzeldi. Bugün bile inanabilsem keşke... demiyorum. Masallara inanacak yaşı geçtiğimi, yalnızca yaşlı anneanneminkilerin değil genç kadınların masallarının da yalan olduğunu biliyorum. Odaların her zaman sıcak olmadığını da.. Gene de bir sıcak oda görüyorum o camekâna her baktığımda.. Ceviz çerçeveli oval bir ayna var.. Bir de arkalığı olmayan ama kol dayayacak iki yanı olan bir garip iskemle – dükkânın dışına, kaldırımın üstüne koyuyorlar bunu hava yağışsızsa.. Bunların da anneannemin evindekilerin aynısı olduklarına yemin edebilirim. Bir gün ineceğim o durakta..

Babamı sorduğumda yüzü kararır, kısaca 'senin baban yok' derdi. Bu da yalanmış oysa – istemeden yakaladığım ilk yalan! Günün birinde kapıyı çaldı babam. 'Oğlumu almaya geldim,' dedi. Bu gelişin ne denli beklenmedik olduğu anneannemin taşlığın ortasında bayılıverip yere yuvarlanmasından belliydi.

Babam olduğunu söyleyen yabancıyla gitmemek, anneannemden ayrılmamak için ne çok ağladım! Adam beni karşı kıyıdaki soğuk, o zaman bile kırık dökük, çini sobasız, mangalsız, halısız, sandıksız, armonik askısız evine yerleştirdikten sonra aylarca sürdürdüm gizli gizli ağlamayı. Aylarca, hatta üvey annem geldikten sonra, ben okula başladıktan sonra bile, yıllarca oradan kaçıp eski evime dönmeyi kurdum durdum. Ama ilk zamanlar beni içeri kilitler öyle giderdi babam.. Üvey annem gelip de okula başladıktan sonra ise artık yolu hiçbir zaman bulup çıkaramayacağımı biliyordum. Eski mahallenin adını bile söylemekten kaçındı babam, ölünceye dek. Bir gün, İstanbul bunca değişmeden önce, rastlantı sonucu olsun geçebilseydim oradan, bir ağacı, bir pencereyi, bir şekerci dükkânını tanıyabilir, anneannemi ya da ondan kalan bir şeyleri yakalayabilirdim belki.. Olmadı. Bugün bile bilmiyorum çocukluğumun ilk ve en güzel yıllarını hangi mahallede yaşadığımı..

Annemi babama sormayı çok geç akıl ettim. O pis ve soğuk eve gittiğimizde değil.. Bir süre sonra yabancı bir kadın alıp geldiğinde değil.. Bir daha eski mahalleye dönemeyeceğimi kesinlikle kavradıktan sonra değil.. Çok daha sonra.. Anneannemin anlattığı hiçbir şeyin gerçek olmayabileceğini, 'annen öldü' sözünün 'baban yok' sözü kadar yalan olabileceğini düşündüğümde –ya da bunu umduğumda– ilkokulun son sınıfına varmıştım. Anneannemden ayrılmanın acısı küllenmişti, unutulmuştu belki de.. Neyin gerçek neyin masal olduğunu öğrenmek hevesine düşmüştüm.

Babama annemi sordum.

Tıpkı anneanneme babamı sorduğumdaki gibi onun da yüzü kardı. 'Annen yok senin,' dedi. 'Senin annen Hicran..' Kendine göre bir şiir düzmüyordu, üvey annemin adıydı Hicran.. Dedikleri yeni hiçbir şey öğretmemişti bana. Hâlâ neyin gerçek neyin yalan olduğunu bilmiyordum. Yıllar sonra, lisedeyken öğrendim

annemi öldürenin babam olduğunu.. Bir yerde anneannemin anlattıkları doğruydu. Ama üzüntüden, hastalıktan değil, bıçaklayarak öldürmüştü onu babam. Galiba bir başkasını sevdiği, ona kaçtığı ya da kaçmaya kalktığı için.. Hâlâ tam bilemiyorum. Rivayet muhtelif..

Annemi öldürdüğü için babama kızmadım mı? Ya beni bırakıp gittiği için anneme? Hepsi öyle uzak ve bulanık ki şimdi –hepsini yaşamımdan uzaklaştırmak için öyle çok uğraştım ki yıllardır– kızmıştıysam bile artık anımsamıyorum. Hiç tanımadığım bir masal kahramanına kolay kolay kızamazdım herhalde – hiçbir zaman gerçek bir kişi, bir anne olarak görmedim, benimsemedim onu; bir dünya güzeli olarak özledim.. Babamsa, kızdırsa bile kızanın kızdığını içinde saklamasını gerektirecek kadar güçlü kuvvetli ve adam dövmekten hiç çekinmeyen biriydi – olayı başkalarından öğrendikten sonra ona bu konuda bir şey soramadığıma göre.. Kızmıştıysam, tüm önceki ve sonraki kızgınlıklarım gibi yutmayı, unutmayı yeğlemişimdir. Uysal bir çocuktum, uysal bir adam oldum..

Uysal... Tüm yaşamını böyle bir tek sözcükle niteleyebilecek insan azdır dünyada sanırım. Uysal bir adamım.. Uysal bir yaşamım var.. Hep öyle oldu. Gene de işte, arada bir, başkaldırmayı düşünebiliyorum. Kendimden başka kimsem kalmadığına göre başkaldıracak, kendime kıyasıya kafa tutuyorum. Bir gün, diyorum, ineceğim o duraklardan birinde... kesinlikle. Otobüsün üstünde yazılı adlardan birinde binip ötekinde inerek her gün bir halkayı iki kez tamamlamak yetmiyor. Allahın günü yaşamın tam ortasında ama dışında yuvarlanıp gitmek yetmiyor.. Irmağın sularına kapılmış bir şişe içinde okunmamış bir mektup olmak yetmiyor.. Islanıp okunmayacak duruma gelmek, hatta paralanıp tümden yitmek pahasına da olsa çıkmalı o mektup şişesinden..

Anneannemin sandığını o tozlu, külüstür dükkânda bulamayacak olsam bile... Gerçi oradadır, orada olması gerek. Askı, ayna, garip biçimli iskemle orada olduğuna göre sandık da oradadır.. Ama yoksa bile olmadığını öğrenmek içinse bile, ineceğim o durakta. İnanıyorum buna..

Öteki durağa yaklaşıyor otobüs. Orada da ineceğim. Gelin-

lik giymiş bebeklerin canlanmayacağını bilerek.. Akacak kanı olmayan bir kukla kadını bile öldüremeyeceğimi bilerek.. İneceğim... kesinlikle..

Şişeyi kırıp akan sele karışacağım. Islanınca mektup okunmaz hale mi gelecek? Yırtılıp, dağılıp hepten yok mu olacak? Bilmiyorum. Aldırmıyorum. Göze almam gerek. Parlak renkleri yavaş yavaş solduran bir yaz akşamının yapışkan, terli, kirli sıcağında ya da bir kış sabahının ürkütücü mor soğuğunda, günlük yolumun ortasında bir başka yola çıkmam gerek.. Yapacağım bunu günün birinde..

Bir armonik askı, bir kararmış ayna, bir garip iskemle, bir olası sandık, tozlu bir vitrinin gerilerinde.. Gelinlik giymiş, kollarını iki yana açmış dört yapay kadın bir yapının yükseklerinde.. Hepsi cansız bunların, hepsi ölü madde.. Neden o duraklardan birinde yaşamı bulacağımı sanıyorum, onu da bilmiyorum..

Tarık Dursun K.
[Bakınız: 1967 tarihli 156. sayfa.]

Zabel Manol İçin Hikâye

O kadar hoşuma gidiyordu ki söyleyişi. Kıza adını sordum yeniden.

"Zabel," dedi. "Zabel Manol..."

Bütün dünyadaki kız adları bir araya gelseler, o anda Zabel'e değişmezdim.

"Beğenmedin mi Zabel adını?" dedi.

Yağmur, yağayım yağmayayım diye düşünüp dururdu. Bir dal parçası aldım; kumun üstüne büyük büyük *Zabel Manol* yazdım.

"Büyükannemin adı," dedi. "Onun adı da Zabel..."

"Sağ mı hâlâ?" dedim.

"A, sağ tabii," dedi. "Niye sağ olmayacakmış?"

"Büyükannen de senin gibi güzel mi?"

Fıkır fıkır güldü. Üsteledim.

"Güzel mi? Söylesene!.."

"Değil... O ihtiyar şimdi. Çirkin..." dedi.

"Sen de çirkinleşeceksin onun gibi bir gün. Suratın bumburuşuk, sümüklü, atına eden, çirkin bir kocakarı olacaksın."

Gözleri (içleri balrengi gözleri) açıldı.

"Alay ediyorsun," dedi. "Niye eğleniyorsun benimle?"

Hiç söz ettirmedim başka. Yakaladım, ağzından öptüm. Saçları sabun kokuyordu. Ağzını fırçalamıştı. Dudaklarında hoş, nanemsi bir koku vardı. Bıraktım.

"Çok cıgara içiyorsun sen," dedi.

"Ne olmuş?" dedim.

"İçme," dedi. "Fena fena kokuyor üstün başın..."

Ayaklarımızın altındaki denizden tüm ışıkları yanık, şıkır şıkır bir Ada vapuru geçti. Zabel,

"Hava serin mi?" dedi. "Üşüyorum ben..."

Yanına sokuldum. Bir kolum belindeydi. Çektim kendime doğru. Ağaçlardan ince bir rüzgâr esmeye başlamıştı. Bir ikinci Ada vapuru geçene kadar rüzgâr başımız üstünde ne kadar yağmur bulutu varsa sürdü götürdü; gökyüzü ağardı.

"Vereyim mi ceketimi omuzlarına? Üşümezsin?"

"Sen n'apacaksın ya?" dedi.

"Ben üşümem. Korkma!"

"Üşürsün."

"Üşümem."

"Niye üşümezsin?"

"Seni seviyorum da ondan," dedim. Öyle sevindi ki... Belli etmek de istemiyordu bir yandan.

"Biliyor musun?" dedi. "Seni hiç sevmiyorum ben..."

"Vay anasını... Neden sevmiyorsun?"

"Ne bileyim? Sevmiyorum işte. Ama yine de hoşlanıyorum senden. Hep yanında olayım istiyorum..."

"Bu yetiyor mu sana?"

"Yetiyor şimdilik. Arkadaşlarım seni çok beğeniyorlar halbuki."

Bir cıgara ateşledim. Eskisini attım. Biraz ilerimize düştü. Karanlıkta tek aydınlık, göz gibi yana yana az sonra söndü.

"Kızıyor musun?" diye sordu. "Niye kızıyorsun? Coya ne diyor, biliyor musun?"

"Ne diyor?"

"Sen çok çapkınmışsın. Bundan üç ay önce diyor Coya, Mari ile sinemaya gidiyorlarmış, seni görmüşler. Sen de onların peşinden sinemaya girmişsin, yanlarına oturmuşsun kızların. Coya, elektrikler sönüp film başlayınca, ta bitene kadar bacaklarımı elledi durdu dedi..."

Güldüm. Bana baktı. Başımı kasabadan yana çevirdim. Sokaklar bomboş, insansızdı.

"Yalan mı yani?" dedi. Soruşundan anladım. Yalan olmasın, fakat ben 'yalan' diyeyim istiyordu.

"Yalan!" dedim.

"Ama Coya, yalan değil diyor, yemin ediyor."

"Ne diye yemin ediyor?"

"Hazreti Mesih üstüne, Hazreti Meryem üstüne..."

Durdum

"Zabel..." dedim.

"Ne?" dedi.

"Bu Hazreti Meryem üstüne de yemin etmesi Coya'nın..."

"Kötü tabii," dedi. "İnsan çarpılır hem."

"Çarpılır tabii..." dedim.

Denizden balığa çıkanların sesleri geliyordu. Küçük bir sandal, burnunda bir gemici feneri asılı, geçti. Bir kişi kürekteydi. Fenerin ışığında kocaman, dev gibi iri bir başkası elinde tokmakla suları dövüyordu.

"Bu Coya kim?" dedim. "Ben tanıyor muyum onu?"

"İskelenin karşısında, hani bir berber var," dedi Zabel. "O berberin kızı."

"Güzel mi çok?" dedim.

Vücudunu az çekti.

"Güzel mi Coya, kız?" dedim.

"Bilmiyorum," dedi.

"Senden de güzel mi?"

"Bana ne soruyorsun?" dedi. "Sen bilmiyor musun sanki?"

"Bilmiyorum," dedim. "Ama dur sen, yarın ilk işim o berber dükkânına gitmek, tıraş olmak olsun. Görür müyüm dükkânda Coya'yı?"

"Pis..." dedi.

"Niye kız?"

"Git de gör," dedi. "Coya'yla yatılır mı hiç."

"Nesi varmış Coya'nın?"

"Leş gibi kokuyor," dedi. "Pis pis kokuyor vücudu..."

"Olsun," dedim. "Her gün elimle yıkarım ben de Coya'yı..."

"Yıka," dedi. "Yine kokar."

İçin için kızdığı belliydi. Ufacık burnu (üstüne nerden düşmüşse düşmüş) bir lokma aydınlıkta parlıyordu. Denizden doğru taptaze, yeni doğmuş yıldızların altında balık tutanların yavaş şarkısı bize kadar geldi. Söyledikleri insana bunun yanında

bir de org olmalı, çalınmalı mutlaka diye düşündüren bir gâvur şarkıydı. Epey sustuk. Denizi, rüzgârı, o denizden gelen ağır aksak şarkıyı dinledik. Zabel dayanamadı sonra, laf attı.

"Hem gör Coya'nın ayaklarını bir, korkarsın..."

"Büyük mü o kadar?"

"Büyük. Babası ona ayakkabı bulduramıyor da ısmarlama yaptırıyor..."

"Yok, deve artık."

"Sen ne bileceksin ki," dedi. "Görmedin. Gör hele bir, o zaman nasıl, Zabel bana demişti diyeceksin."

Ağzımdan kaçtı. Sesli sesli güldüm.

"İnanmıyor musun?" dedi. Bir an baktı. Gözlerindeki deminki kahraman ışık kaybolmuştu. Yüzünü, çenesinden ışığa doğru tutup çevirdim. Ağzı yarı aralıktı. Beyaz, inci gibi bir sıra dişi gözüküyordu. Söz söylerken dudakları tir tirdi.

"İnanmıyorsun, değil mi?" dedi.

Mahsustan,

"İnanmıyorum," dedim.

"Ama, yemin edeyim istersen..." dedi.

"İstemem, etme."

"Niye istemiyorsun, yemin edeyim?"

"İstemiyorum," dedim.

Hiçbir şey demedi. Kalkacak, bırakıp gidecek sandım. Geldiğimizde Adalara çıkan vapur aşağıya indi önümüzden yine. O sıra Zabel ayağa kalktı.

"Ben gideceğim," dedi.

"Neden?"

"İşte..." dedi.

Sesi ağlamaklıydı. Baktım. Ağlıyordu da.

"Ağlıyor musun be?" dedim.

"Ağlamıyorum..." dedi. Omuzları az çok sarsıldı. Yanına vardım. Sırtını çevirdi.

"Sahiden ağlıyor musun?" dedim. Omuzlarından kavradım.

"Coya'ya git!" dedi. "Sen ona yakışırsın. O kokara... Ona git!.."

"Ağlarsan ama, giderim yarın Coya'nın babasının dükkânına, tıraş olur, beklerim Coya'yı. Gelince de tavlarım sonra, alırım, götürürüm."

Yüzüme baktı. Kaşlarım çatık, dediğimi yapacakmışım gibi durdum.

"Yapar mısın ki?" dedi.

Yediği ekmek gibi bunu böyle bellemişti. Hemen yarın gidip iki ustura bir perdah yaptırıp sonra Coya'yı kafeslediğim gibi kolumda, çamlara götürüvereceğimden emindi.

"Ağlamıyorum işte..." dedi.

Cebimden mendilimi çıkardım, verdim. Gözlerini sildi. Mendil elinde,

"Burnumu da sileyim mi?" dedi.

"Sil..." dedim.

Mendili verdi, aldım. Aldıktan sonra ayak üstünde tuzlu tuzlu gözlerinden öptüm.

1986 • Eski Bir Balerin

Feyza Hepçilingirler
(Ayvalık/Balıkesir, 26 Ocak 1948)

Öykü Kitapları: *Sabah Yolcuları* (1981, Akademi Kitabevi Öykü Ödülü), *Eski Bir Balerin* (1985, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Ürkek Kuşlar* (1987), *Kırlangıçsız Geçti Yaz* (1990), *Savrulmalar* (1997, Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü), *Öykünmece* (2000), *Die Hochzcitsnacht* (2005). "Potluğu Gidermek" öyküsüyle 1989 Yunus Nadi Öykü Armağanı, "Ne Güzel Ölmüştüm" öyküsüyle 1991 Balkan Yazarlar Karşılaşması "Borski Grümen" Ödülü.

Eski Bir Balerin

Sokağa çıkmayı her düşündüğünde aklma, artık epeyce gerilerde kalmış olan o gün geliyor. Hiçbir ayırıcı özelliği olmayan sıradan bir gün... Sokağa çıkmış ve birden yaşlanıvermişti. İnsanın kafasını sert bir yere çarpması gibi saptanamaz kısalıktaki bir sürede yaşlandığını düşünmüştü. Çok şaşırmıştı buna; ama sonra düşündükçe daha çok şaşırdı. Yaşlanmak bir süreçtir, diye yineledi kendi kendine. İnsan bir saniyede yaşlanmaz. Günlerce evin içinde dolaşırken aynı sözleri söyledi: İnsan bir saniyede yaşlanmaz. İnsan bir saniyede yaşlanmaz.

Küçük olayları önemsemeden yaşamış demek. Bir çocuğun "Teyze" demesi, bir satıcının, "Çok taze bu salatalıklar hanımanne." diye salık vermesi gibi küçük şeyler. Sonra sıradan bir gün, o zamana dek uyumakta olan yaşlılık bilinci gözünü açıvermiş. Başka insanlarda böyle olup olmadığını bilmiyor, hiç sormadı. Ama üstünden yıllar geçmiş olsa da bir saniyesinde yaşlandığı o günü unutamıyor. Eve döndükten sonra oturup bir güzel ağlamış, sonra evdeki aynaların üstünü örtmüştü. İki kadeh içtikten sonra saçmaladığını anlayınca yırtarcasına çıkarmıştı önlükleri ve ekmek dağıtmak için gelen kapıcıdan büyük küçük ne kadar ayna bulursa alıp getirmesini istemişti.

Şimdi o boy boy aynaları da kanıksadı. Asılı ve dayalı ol-

dukları yerden sırıtıp durmayı kestiler çünkü. Her biri tam karşısına düşen boş duvarı, resim çerçevesinin bir ucunu, kurumaya yüz tutmuş sarmaşığın üst yapraklarını, çığırtkan duvar takvimini; anlamları, anıları unutulmuş biblolar, duvar süsleri, işlemeli yastıklar, süs kadehleri gibi ıvır zıvırı gösterip duruyor. Aynalara aldırdığı yok artık. Ama sokağa çıkmaya hâlâ aldırıyor. Ya kapıcıya gördürüyor işlerini ya akşamüstleri çıkıp gelen eski öğrencilerine ısmarlıyor. Ertelenemez gereksinmeler için de kasap ve marketin yan yana durduğu, sokağın üst başına kadar yürüyor. Bir şişe şarap, yarım kilo kıyma alıp ivecen geri dönüyor. Böylesi daha iyi.

Sehpanın üstünde dünden kalma nar tabağını gördü. Biraz sularını çekmiş gibiydiler; ama yalnızlıklarını dindirmek için bir kadeh beyaz şarabın arkadaşlığını bekliyorlarmış gibi geldi ona. Kendi isteklerine sırt çevirebilirdi; ama bu öksüz narlarınkine hayır. Hemen kadehini doldurup nar tabağının önüne oturdu. Uzayıp duran ve öğleye varmamak için direnen bir gün... Her zaman yaptığı gibi ilk yudumu ağzında dolaştırırken, "Merhaba anne." dedi, yuttu. "Saygıdeğer bayan, soylu hanımefendi, kızınız her ilk kadehte sizi saygıyla selamlar."

Annesi de çok içki içer miydi acaba? Arada bir uğrayan yaşlı dostlar Ingre Buckman'a kimselerin benzemediğini üstüne basa basa belirtmekten geri durmazlar. O da hep annesinden kaçtığını sanır; ama zaman zaman annesine benzeme çabası içindeyken de yakaladı kendisini. Yazgısının kötü bir kopya olmaktan öteye gidemeyeceğini anladığı için çok kızdı böyle zamanlarda kendisine. Günün her saatinde eksiksiz ve bakımlı kadınlardan biri olduğu için annesi, inadına beyazlamış bir kotla dolaştı evde, aynı kotla sokağa çıkıp aynı kotla sızıp uyudu. Torunlarını görse sever miydi acaba? Ingre Buckman'ın torunları, onun çocukları, yüzdeki kırışık gibi hızla yaşlandırırlar insanı. Arada annelerini görmeye gelirler. Akvaryum balığı getirirler gelirken. Başka getirilecek armağan bulamazlar. Artık bunların annesi ol, derler belki. Peki, balıkların da annesi olur. Üstelik balıklar insanı torun sahibi etmezler. (Doğar doğmaz yiyorlarmış yavrularını, çoğalacaklar diye korkulması gerekmezmiş, oğlu öyle söyledi.) O da torunları olmasına bayılmıyor zaten. Balıklar hep ona bağlı

kalacaklar, onu bırakıp bir yerlere gitmeyecekler ve yeniden yaşlandırmayacaklar demek, ne güzel. Patlak gözlü olanı kocasına benziyor, Haldun'a, gene de ondan sevimli. İnsanın ne yiyip içtiğine karışmıyor, Haldun karışırdı.

"Oyalanırsın anne." dedi Bilal, balıkları getirdiği gün. "Şeytan var ya, onunla oyalanıyorum zaten." dedi o da. Sahi Şeytan nerde? Şeytan, diye bağırır bağırmaz, kapıdan başını uzatıp göründü, geldi. Kıvrılıp yattı ayaklarının dibine. Gün boyu peşinden ayrılmaz Şeytan. Kara bir gölge gibi peşinde hep. Hem bekçisi, hem polisi. (Hiç duraksamadan ihbar eder insanı.) Ve Şeytan'ın onu sevdiği kadar, o da seviyor Şeytan'ı.

"Benim kızım dünyanın en iyi balerini olacak." dedi Ingre Buckman. Oysa dünyanın en iyi hiçbir şeyi olamadı. Belki Haldun bile anlamıştır dünyanın en iyi bir şeyi olabilecek yeteneğinin bulunmadığını. Annesine en iyi benzeyen bile olamadı. Görenler, bilenler öyle anlattılar. Annesi yaşam dolu bir kadınmış, o ölüm dolu. Yalnız kafa çekmeyi ve sarhoş olmayı becerebilir. Bunun da ne balıklara, ne Şeytan'a, ne çocuklara bir yararı var. Uyumasını kolaylaştırmaktan öte kendisine de bir yararı olduğu söylenemez.

Şeytan'ın şaşkın bakışları altında dün gece uzun uzun konuştu balıklarla. Haldun'un yanında dolaşan ve kuyruğunu çarpık çarpık vuran Bilal'di. İyi günler Bilal Bey, dedi. Nasılsınız? İyi ki bu balıkları getirdiniz. Onları yaşatabileceğimi gerçekten sanıyor musunuz? Bir zamanlar sizi de canlı va kanatlı tutmuştum; ama benim de kanatlarım vardı o zaman ve alnımda mavi bulutlar diziliydi. Teşekkürler Bilal Bey, çok iyisiniz, bu turkuvaz renkli gökyüzünü göremezsiniz. Kız kardeşinize rastlarsanız bir yerlerde, sigara söndürürken parmaklarımı yaktığımı söylersiniz. Haldun'a dargın olduğu için onunla konuşmadı. Tül kuyruklu, şiş karınlı, pembe, kavuniçi, kırmızı balıklar. Patlak gözlü ve siyah olanı Haldun balığı, çarpık kuyruklu, kavuniçi Bilal Bey oğlumuz. Kızı yurtdışında olduğu için akvaryumda görünmüyor. Kendisi de Divertismanları uçuk pembe tütüsüyle çalışıyor. Swan Lake provası muhteşem. Paquita'da biraz tutuk; ama gözalıcı. Müziği kulağınızla değil, ruhunuzla duymalısınız. Daha hızlı, daha zarif, kelebekler gibi süzülünüz, şimdi yavaş-

ça bir çiçeğe konuyorsunuz, tek yaprağını zedelemeden. Bravo Mademoiselle Papillon! Sonra minik tütü uzayıp japon balığının kuyruğu oluyor birden, ah ne yazık... Daha Giselle vardı. Giselle, erişilmez, düşsü güzel Giselle.

Yalnız yaşayan bir kadın olmanın gerektireceği hiçbir önhazırlığı yoktu. Hep kalabalıklar içinde, içinde ne, ortasında görmeye alışmıştı kendisini. Öyle, alkışlanma özleminden falan değil, bunu bir yaşama biçimi olarak seçtiğinden. Belki de alkışlanma özlemindendir, bunu iyi bilmiyor. Bildiği, bir şeyi, önemli bir şeyi yitirdiği. Yerine ne koymaya çalıştıysa tutmadı. O kalabalıkların yerine Haldun konabilirdi, zayıf geldi, doldurmadı boşluğu. Çocukları konabilirdi, ikisi de –biri erkek, biri dişi– boşluk doldurmaya meraklı değildiler, çekip gittiler. Kala kala Şeytan'la bu balıklar kaldı elinde. Şeytan hiç olmazsa havlıyor, balıklar ses de çıkarmıyorlar. Orada öyle kendi kendilerine yüzüp durmaları hiç eğlendirici değil. (Bilal Bey de eğlensin diye getirmemiştir zaten balıkları.) Çok yorulup dinlenemiyor, uyumak istedikleri halde uyuyamıyorlarmış gibi geliyor insana. Yeter artık yorulmayın, hadi siz dinlenin biraz, deyip onları pamuk döşeli minik yataklara almayı geçiriyor aklından zaman zaman. Üstlerini küçücük yorganlarla örtmeyi, hadi bakalım sabaha kadar dinlenin, demeyi kuruyor. Ama ne tuhaf, balıklar suyun dışında yaşamayı öğrenememişler hâlâ. O da sahnenin dışında yaşamayı öğrenemedi. Ya üstünde ya gerisinde, dışında değil, Madame Molinier gelmeden önce sahne dışına düşmek ağır gelmemişti. Öğrencilerini görüyor ve kendisini izlermiş gibi gurur ve beğeniyle izliyordu yapıtlarını. Madame Molinier geldikten sonra işine son verileceğini bilseydi, Tuğrul Bey'in ellerine sarılır, Türk usulü öperdi o kıllı elleri. Ben baleden uzak yaşayamam, derdi. Ne var bunda? İnsanlar düşkünlüklerini söylemekten utanmamalıdırlar. Haldun'un sözü bu. Sanki kendisi düşkünlüklerini söylermiş gibi... Senin içkiye düşkünlüğün var karıcığım, bunu söylemekten niye kaçınıyorsun? Delici burgaçlar olur gözleri böyle zamanlarda. Hayır, benim içkiye düşkünlüğüm falan yok, nereden çıkarıyorsun bunu? Şimdi o burgaç gözler sorsa, evet, der; ne olmuş yani, herkesin düşkünlükleri vardır, senin nelere düşkün olduğunu sıralayayım mı? Adım

atışına bayılıyorum, derdi Haldun o zaman. Konuşmanın ciddi bir boyut kazandığını ayrımsar ayrımsamaz dümeni kırıp hedef olmaktan kurtulan hep o olurdu. Niye karışıyorsun sigarama, benim sesimle işim yok ki, dediği zamanlarda takındığı o çocuk rolü yapaylığını unutabilir mi insan? Vücudumun bozulmasını göze alarak iki çocuk doğurdum sana, yetmedi mi?

Şarap bardağını sehpanın üstüne bırakıp Bilal'in balıklarına bakmaya gitti. Bakımına terk edilmiş balıklara yem vermesi gerekiyordu, öyle ya, acımasızlıkla suçlanmak istemiyorsa, doyurmalı ve iyi bakıp oğlunun kendisine armağan ettiği göz zevkinin tadını çıkarmalıydı. Zorunlu zevk... Akvaryum seyretmekten hoşlandığını kim söyledi Bilal'e? Ancak yemlerini attıktan sonra gördü balıklardan birinin suyun üstünde yan dönmüş yatıyor olduğunu. Adsız balıklardan biriydi. Kim olduğu bilinmeyenlerden. Niye yan dönüp yattığını uzun uzun düşünmesi gerekmedi. Ölmüş. Ölmüş ha? Bunu söylemedi Bilal. Bu balıklar ölebilir, demedi. Ölüm görmeye dayanabileceğini nasıl sanır oğlu olan bu adam? Burada yapayalnız otururken, sanki ölümü görebilsin diye, biri gelip bir balık ölüsü armağan etmiş, üstelik oğlu bu. Sen de öleceksin. Öbür balıkların ölü balığı umursamayışı gibi kimse umursamayacak seni. Ölmekten daha acı olan, kimsenin ayrımsamadığı bir ölümle ölmek. Bunu düşünmek istemiyor, görmek de... Hele görmek hiç, hiç istemiyor. Nasıl kaçabilir, ölümden, kendi ölümünden nasıl kaçabilir insan?

Ne yaptığını pek de düşünmeden bir ceket aldı üstüne, Şeytan'ı tümüyle unutarak, çantasını kapıp sokağa fırladı. Koşar adım geçti uzun sokağı, caddeye çıktı. Kalabalık ve hiçbiri tanıdık olmayan sesler, sesler... Yanında duran bir arabaya hiçbir şey sormadan bindi. Dolmuş'tu. Duraklayan, ne yapacağını bilemeyen her insanın önünde yavaşlayıp kapmaya çalışan dolmuşlardan. Şoförün yanına oturmuş, şoför bıyıklı herhangi bir adam. Ne tarafa doğru gittiğini bilmeden gitmek iyi. Bir şey var, uzuyor, yol diyorlar. Ama bir yerlere varacak, bir yerlere varması geciktirilemez. Olsun, oradan başka bir yola çıkılır, sonra başka bir yol, bir başkası... Hep böyle gitmek varmış, kolay ve çabuk. Haldun'la evlenirken ve ayrılırken niye gözlerini açmış sanki, nasılsa hiçbir şey değişmeyecekti.

Yeni ve sarsıntılı bir duruştan sonra çok güzel bir yüz belirdi dolmuşun camında, sonra gülüşlerin en güzeliyle güldü. Eski öğrencilerinden biri olabilir. Şoföre doğru bakıp yer açtı kıza. Kelebekler gibi uçuyordur sahnede. Belki Giselle'de başbalerin bile olmuştur. Sevgili Bayan Buckman, kızınızın başbalerin olmasını isterdiniz hep, olamadı, Giselle'de bile oynayamadı. Ama belki öğrencileri oynamıştır, başbalerin bile olmuşlardır. Niye olmasınlar, onların Ingre Buckman gibi bir anneleri yok diye mi? Siz de ne olacağınızı bilememişsiniz sevgili anneciğim, pekâlâ Leyla olmak varken, hatta Ayşe, Fatma olunabilirken kalkıp Meliha olmanın ne âlemi vardı. Ben de belki iyi bir terzi olurdum ya da belki iyi bir kuaför, belki de iyi bir çellocu; ama niye balerin olmam gerekti; balerin de değil, başbalerin. Arzunuz üzre balerin olundu; ama başbalerin olmaya yeteneğimiz elvermedi, ne olacak şimdi?

Ne güzel bir gülüştü. Bir an parlayıp her şeyi güzelleştiren bir ışık gibiydi gülüşü, sımsıcak ve gökkuşağmca renkli. Öğrencilerinden biri olsa öyle gülmezdi, ölçer biçerdi gülüşünü, bir milim gülücüğün boşa gitmemesine özen gösterirdi. Hem, "Nasılsınız hocam?" derdi mutlaka. Eeee artık dize geldiniz, söyleyin bakalım, havasında... "Şimdi neler yapıyorsunuz?" diye sorardı. Temsil öncesi sıkı provaların acısını çıkarmış olurdu bu soruyla, alacağı yanıtın kışkırtıcı sadizmi içinde tam da en alaycı ses tonunu bulur, vah vah demeye bakışlarını hazırlayarak sorardı. "Eeee şimdi neler yapıyorsunuz –bakalım–?" Hiç. "Hiçbir şey yapmıyorum." yanıtı (seçeneksizlikten va çaresizlikten) dökülüverince, kızın beklentisine cuk otururdu. Eski öğrencilerinden biri değilse kim bu kız? Öğrencilerinden hiçbiri böyle gülmeyi bilmez zaten, öğretmedi ki kimseye, öğretemezdi; o da bilmiyor böyle bol renkli ve ışıklı gülmeyi. Öyleyse bu kız kim? Niye öyle gülüyor? İnsanın yüreğine sokulan olağanüstü bir gülüşü, dolmuş gibi alelade bir yerde kullanmaya hakkı var mı? Dönüp bir daha baktı kıza. Kız gene öyle güldü. Uzun sürmesini istediğiniz uçucu bir görünüm gibi, devam ettirelemez.

Nasıl böyle hesaplamasız gülebilir insan, hele içten ve gerçekten güzel bir gülüşün sahibiyse... Kendi kendine gülüşün taklidini yapmaya çalıştı; ama dudaklarındaki gerginlik, bir sırı-

tış olarak asılı kaldı yüzünde. Bu gülüşü öğrenebilse sanki yaşamı değişecek ve sanki akvaryumun suyunda yüzen balık ölüsü artık acı vermeyi başaramayacak. Bu gülüşe çok çalışmak zorunda. Denenmiş bir yanıt gibi kendiliğinden belirivermeli yüzünde. Bilal'e böyle gülmeli, bakalım ne yapacak, hele Haldun, eli ayağı dolaşır herhalde, aptallaşır. Evdeki aynaların karşısında bu gülüş denenecek bundan böyle, çalışılacak, dolmuşta bir kez daha yineleyemez, ya komik olursa... Yüz kaslarının hiçbirini oynatmadan nasıl yapılacağını düşünmeye çalıştı.

Kızın inmek üzere olduğunu ayrımsadığı anda nasıl gülünebileceğini daha bulamamıştı. Provasız sahneye çıkmak zorunda kalmış utangaç balerin bakışıyla yakalandı güzel kıza, öylece gülüverdi. Önceki gülüş güzeli yanıtı alınca da sevinc inden uçayazdı. Kız inip gitti; ama içinde kanat çırpmaya başlayan kuş durmadı. Yüreğine sığmamaya başladı kanat şakırtıları. Ben de ineyim şurda, dedi şoföre ve aynı gülüşle güldü. Şoför de güldü. Kimi gülüşlerin provası olmazdı demek, kimi gülüşler provasız oldukları için güzeldir. Yolun karşısına geçip başka bir dolmuşa binebilir artık, bir taksi çevirip şoföre böyle içten ve abartmasız gülebilir. Evine bile gidebilir. Balık ölüsünü tutup fırlatır akvaryumdan, yaşamaya karar verebilir.

Tomris Uyar
[Bakınız: 1980 tarihli 386. sayfa.]

Son Sanrı

"Bir yapı çıldırabilir mi?"

Bu soruyu bir saat önce sormuştum. Yaz alacakaranlığı, Büyük Alan'dan yavaş yavaş çekiliyordu; çekilirken de sütunlarda, kemerlerde oyalanan son güneş kırıntılarını siliyor, kaygan taşlarda gittikçe genişleyen kara gölgeler bırakıyordu.

Alacakaranlığın, her şeyi olduğundan biraz daha değişik, abartmalı, bazen de olağandışı gösterdiğini, "zaman" duygusunu sallantıda bıraktığını bilirim. Yine de sordum:

"Bir mimari çıldırabilir mi?"

Son aylarda –ya da yıllarda– sürekli bir bezginlik içindeydik. Hiçbir şey eskisi gibi olamayacakmış gibi, düzelmeyecekmiş gibi, önceleri katlandığımız, sonraları boyun eğdiğimiz şu bezginlik bile aynı kalmayacakmış gibi. Konuşmalarımız da umutsuzluk üstüneydi hep. Arasıra bir çıkış yapıyorduk belki ama onun parlaklığı da kapkara gökte bir iz bırakmıyordu tabii. Sürüncemedeydik.

Ben de kendi adıma değişmiştim, seziyordum: bedenime ihtiyar bir erkek yerleşmişti, pantolonum boşalmış kalçalarımdan sarkıyordu. Yazmak bile istemiyordum.* Eski kendime dönmek için bir dönüş yolculuğu gerekiyordu. Eski bir öykümde bıraktığım ayak izlerini sürüyerek bu kente geldim. Bu sabah.

Irmaklarının ağızları ve kaynakları başka başka ülkelerde

* Yazarın cinsel kimliğinin öyküde pek önemli olmadığı anlaşılıyor.

yatan, yüzyıllardır surlarla daha da sıkıştırılmış, kendi içine kapanmış bu küçük ülkenin bu ihtiyar kentini boydan boya dolaştım sayılır. Sabahtan beri.

Toprak da sınır tanımadan öte ülkelere uzanıyordu. Bağrından fışkıran Flaman ressamlarının renkleri kadar sıcaktı, kanlı canlıydı.

Bitişik ülkenin başladığı sınır köyünde ağaçlı bir yolda yürüdüm. Kolalı dantel perdelerin arasına özenle yerleştirilmiş saksıların sayısı, evde yaşayanların varsıllığı konusunda bilgi veriyordu yoldan geçenlere. Koyu, uysal ve bir yerelcilik geleneğiyle, surlarda bir gedik bulur bulmaz başka kara parçalarına akan, oralarda egemenlik kuran saldırgan sömürgecilik geleneği içiçeydi burada. Aksayan, ters düşen hiçbir şey yoktu. İki dil, iki ayrı düşünce, iki ayrı tutum içiçeydi. Blucin satan en ünlü mağazanın yöneticisi de Türktü,* yapma gölde su bisikleti kiralayan işletmeci de. Merhabalaştık.

Bir zaman yazdığım öykünün bilmediğim kenti, gerçek kente tıpatıp uyuyordu. Şöyle bir sonuca vardım: demek bütün ihtiyar kentlerde en az bir kere yaşayabiliyordunuz, düşte ya da gerçekte. Gerçeğe edebiyat önünde ikincilik yakıştırmakta kararlıydım. Her şeyi alacakaranlığa bıraktım: alacakaranlığın tanıdığı yanılsama payından yararlanmak. Büyük Alan'ı o saatte görmek istedim.

Alacakaranlıkta alan, bir tiyatro sahnesini andırıyordu. Belki de kusursuz bir *mimari birim* oluşturmak için özenle düzenlendiğinden, o yılın o Temmuz akşamüstünde bile kurulduğu çağda yaşıyordu.

Sıralanış düzeni asla şaşmayan yapay, kaygan taşlarda yankılanan ayak seslerimden ürkerek, ezberini unutmuş bir oyuncu acemiliğiyle alana çıktım. Öteki oyuncular –yani turistler, turist rehberleri– uluslararası işadamlarından oluşan koro, sahnedeki yerini çoktan almıştı. Sezdiğim kadarıyla beklenen bir şey vardı ya da biri. Alanı bir bekleyişin tedirgin suskunluğu sarmıştı çünkü.

Şimdilik bir kahveye iliştim, daha doğrusu eski bir hana. Bir Branbant dükünün gelip geçene açık tuttuğu bir konaklama mer-

* Ama yazar, nedense Türk olduğuyla tutturmuş.

kezine. Akdeniz'den, doğu ülkelerinden kehribar, bira, buğday ya da kürk yüklü gemilerle limana yanaşan, Cenova kadifesi, Venedik brokarı, Tolfa şapıyla limandan ayrılan yorgun tayfalara belki.

Serin akşam rüzgârında, soluma düşen eski ekmek halinin çatısında dalgalanan renk renk geleneksel lonca bayraklarıyla irkildim. Dokuz meslek örgütü. Alınabilecek her hakkın yüzyıl süreyle ertelendiği bir ülkedeydim. Gerçi alan, çiçek ve nem kokuyordu ama dinçliğin ve varsıllığın son duvarındaki çatlaklardan öykümdeki veba ve tecim kokusu duyulabiliyordu, sızabiliyordu. Ezilme, sindirilme kokusu. Ve sınıf çatışması.

O sırada gördüm Kule'yi:

"Bir mimari çıldırabilir mi?"

Onu gördüğüm anda da nicedir aradığımın, uğrunda kıvrandığımın, kaçtığımın, bir yüz değil, bir imge ya da bir ses değil, eski bir metnin açıklanması da değil, yeni bir özsu, dağlayıcı ve ondurucu ılık ama harlı, vazgeçilmez bir özsu olduğunu anladım. Kule'nin gözlerinin içine bakabilmek, ona sırılsıklam âşık olabilmek için hanın üst katma çıktım. Aşkı çoktandır unutmuştum. Unutmuştuk.

Karanlık bastırmıştı. Yine de alanın ışıkları yanmamıştı.

— Tam zamanında geldiniz, dedi ihtiyar garson. Ne içerdiniz?

— Burada ne içilir? Ne içiliyordu yani?

— Geleneksel bir bira. Ama acı. Yabancılar sevmiyorlar, bizim gençler denemediler bile. İsterseniz... Tam zamanında demiştim, birazdan ses ve ışık gösterisi başlayacak da.

Toprak bir kupada getirdiği bira köpüksüz. Ahır kokuyor, tezek kokuyor. Demin merdivenlerden çıkarken doldurulmuş bir ata rastlamıştım. Eyeri, süslemeleri üstündeydi. Bey'in atıymış.

Birdenbire, yumuşatılmış bir Ortaçağ ışığı aydınlattı alanı. Kapanıklığı ve gururuyla ürküntü veren bir koro yükseldi.

Bitişik masalardaki gençler, gülüşmeyi sürdürüyorlar. Alt kattaki işadamları, birer viski daha söylüyorlar. Birdenbire hepsi, bir kentle birlikte büyüyen, açılan, artık onu kendi bedenin-

den sayan, araştırmaya hiç kalkışmayan kentliler olmakta birleştiler. Bu, onların, Avrupa'nın ortak geçmişi. O yüzden de hiçbiri karşısında yükselen, aydınlanan, özel sesini kazanan bu metni çözümlemeye kalkışmıyor.

Işık, Kule'nin giriş katını yakaladı. Tam orada olması gereken kapı azıcık yana çekilmiş. İki yanındaki pencere sayısı (on iki ya da on üç) birbirini tutmuyor. Yine de bezeklerde bir simetri gözetilmiş. Bir bütünün parçaları gibiler. Daha.

— Ne oldu bu çocuğa bir türlü anlayamıyorum. Ailede namaz kılan da yok ki gördü, öğrendi diyelim.

— Üstüne varmazsan geçer canım. Bu yaşlarda olur.

— Bari insan içine çıksa. Bütün gün sandık odasında. Kapamıyor. Dua ezberliyor. Şaşırdım. Azarladım olmadı, tatlılıkla anlattım...

— Önce hizmetçiyle sıkıfıkı olmasını önleyeceksin. Kırmadan.

Annesi ile eski okul arkadaşı Leyla hanımın konuşmalarını sandık odasından doğru dürüst duyamıyor. Zaten odanın loşluğunda da içlerinde ne olduğunu kestiremediği denkler, bohçalar, sandıklar var. Reçel, turşu kavanozları, küpler. Ayağı kırıldığı için gözden düşmüş bir koltuk, sırı sökülmüş bir konsol aynası, yüz günlerinin bahçe koltukları, Avrupa'dan getirtilme, hiç kullanılmamış bir hamur kesme aleti, bir pasta kalıbı. Taş plaklar: Beethoven'in 5. Senfonisi, Hafız Burhan'ın Kuş Sesleri, Nâzım'ın Salkım Söğüt'ü. Annesiyle Leyla hanım, Fransızca biliyorlar. Biri, leylak rengi keten etek-ceket giyiyorsa, beyaz eldivenliyse, öteki beyaz keten etek-ceket giyiyor, leylak eldivenli.

Uyum, umurunda değil çocuğun. Hiç olmayacak. Küçük yaşında, bu yerleşik keşmekeşi içine çekerek namaz kılıyor. Kulesine ikisinin de bilmediği yabancı bir dilde seslenmek hoşuna gidiyor.

Günde beş kere, hiç sektirmeden Kulesiyle buluşuyor:

Kıble aslında Kule midir?

Kule, loş bir ışıkta, bakanların seyrine katlanıyordu. Dimdik. Göz yaşartıcı görkemini gözler önüne sermekten utanmayacak kadar sabırlıydı. Ama geçit vermiyordu. Gizemli, acılı bir metin oluyordu yükseldikçe. Burcunda durup saldırı ya da savunma komutu verilebilecek bir hisar değildi. Yoksul, dindar halklara şaşırtmaca vermede kullanılan barok bir baskı aracı, bir kilise de değildi. Kişiye hangi suçla suçlandığını bir türlü söylemeyen, ulaşılmaz bir şato da değildi. Bürolar barındıran bir gökdelen de değildi. Kapkara bir gecenin ucunda görünen bir masal ışığıydı. Yükseltisi, bir o kadar derinlikten serpiliyordu, çağlardır tortulanmış koyu bir acıdan besleniyordu. Korodaki mezosoprano ses, ağıtıyla besliyordu onu. Başka seslerle içiçe geçerek, kendi başına sarmallar çizerek doruğa ulaşıyordu.

Sesin ışığını duyuyordum. Karasevdalı bir bestecinin her sabah penceresinden baktığında gördüğü Kule'ydi o: Bir sigara yakar, bir konyak içer, kara güne coşkuyla girer. Mozart.

— Bir bira daha lütfen.

— Kule'yi beğendiniz, diye gülümsüyor ihtiyar garson. Gözlerinizi ondan ayırmıyorsunuz.

Kavruk bir adam, elleri küçücük.

— Ne biliyorsunuz Kule hakkında?

— Söylentiler çeşitli. Gösteri birazdan bitiyor, masanıza ilişir, bildiklerimi anlatırım.

— Hadi kalk, Fatma hanıma gidiyoruz.

Fatma hanım, birkaç gündür temizliğe gelmiyor. Annesi, soğuk, resmi bir ilgiyle hizmetçisini merak ediyor.

Feriköy pazarının cıvıltısı geride kaldı. Fatma hanımın gecekondusunun önüne terlikler, pabuçlar dizilmiş. Radyosunun üstünde işlemeli bir örtü; zengin evlerin armağan ettiği yırtık yüzlü koltuklarda da işlemeli örtüler var. Her şey bembeyaz. Lekesiz ölü bir beyazlıkta tutarlılığını bulmuş.

— Sen namazını kılıver, diyor Fatma hanım kaçamak bir gülümsemeyle. Ben çayı demleyeyim. Dur dur, şimdi getiriyorum seccadeyi.

Ama bu evde kaçacağı, yalnız kalabileceği, acı çekeceği bir sandık odası yok ki. Burada her yer sandık odası. (O günden sonra bir daha namaz kılmayacak.)

Geceleri, Şişli Camii'nin ışıl ışıl mahyalarını gözlüyor. Minare, Kule değil, çünkü buyurgan, görev sıralıyor, tapınılmayı istiyor.

Fatma hanım, annesinden aldığı parayı alnına sürerek, "İki cihanda aziz ol" diyerek son belirsizlikleri de siliyor.
Kule, bir başkaldırıdır.

Kule, son bir çiğ kırmızı ışıkla aydınlanıyor. Ses susuyor. Karanlık. Alan yavaş yavaş boşalıyor.

İhtiyar garson bir bira daha getirdi. Birazdan masaları toplayacak.

— Üç gün sonra geleneksel Ortaçağ şenliği var, diyor. Bakın bakın, şövalyeler, leydiler, rahibeler, papazlar gelmeye başladılar bile. Prova yapacaklar. Size bir sır vereceğim. Kulenin mimarı Jan Van Ruysbroeck'in intihar ettiğini hepimiz biliriz ama turistlere pek söylemeyiz. Koruyucusu olan Karl'ın Kule'yi beğenmediğin öğrenince ta tepeden atlamış. Dikkat etmişseniz, mimari son katlarda iyice çılgınlaşıyor. Bilmem ondan mı? Rehberler, gotik tarzın bir örneği diyorlar. Kimilerine göre de ilk asimetrik barok mimari örneği. Hangisine inanacaksınız? Bana kalırsa, o kadar çok onarım gördü ki iyice sapıttı bu Kule. Genç mimarlar çalıştı onarımında. Herkes kendinden bir şeyler ekledi. Benim gençliğimde de karmakarışıktı doğrusu ama şimdi içinden çıkılmaz hale geldi. Artık hiçbir pencere birbirini tutmuyor.

— Sizin asıl işiniz ne? Garsonluk dışında yani?

— Eskiden yazardım. İhtiyar bir adam olmadan önce. Oldukça ünlüydüm de. Sonra baktım, altmış sekiz küsur yılı yazı yazarak tüketmek olanaksız. Garsonluk yapıyorum işte. Geleneksel şenlikte palyaço kılığında olacağım. Kalın lütfen. Size de bir kılık ayarlarız. Bir ömre bir tek yaşamın az geldiğini bilirsiniz, bir yazarsanız.

— İşin ilginç yanı sizi öykümden tanımam.*

— Ne yapıyordum öykünüzde?

— Vakanüvislik ile remilcilik arası bir şey. Yine böyleydiniz. Sizinle konuşurken gerçek acıyı hiç tatmadığımı düşündüm. Benim ülkemde acı, kemerlerle, kubbelerle örtülür, korunur, top-

Öyküde sözü edilen eski öykü "Gecegezen Kızlar"ı anımsatıyor.

lumsallaştırılır. Bireysel, sivri acı yok gibidir. Öğreniyoruz. Acemilik sancısı.

Cevizlik'teki küçük kilisinin alçacık kulesi. Sıcak bir yazın son günleri. Moda iskelesine vapurlar daha seyrek uğruyor artık. Çarşı esnafı küçük lambalarını gittikçe daha erken saatlerde yakıyor. Akşam inerken sebzelere serpilen su, yıkanmış taşların buğusuna karışıyor. Her yer deniz. Yakında kış gelecek. Oysa yaz dendi mi hep o: Ada'da, keskin akasya kokusu, Boğaz'da, denizli ıhlamur kokusu, arnavut ciğeri, rakı, balık kokusu. Ev hiçbir şey kokmuyor. Ev, yalnızlık demek. Kış demek.

Kış gecelerinde Kulesini bulmaya çalışıyor. Yol öyle uzak ki. Ama Cevizlik'teki Kule, her keresinde, çanlarıyla eğilip yanaklarından öpüyor onu.

Yanımızdan Marlboro sigaralı bir şövalye geçiyor.

İhtiyar garson, bardakları topluyor bir yandan.

— Şenliğe geleceksiniz değil mi? İsterseniz size bir garson önlüğü ayarlarım.

Pörsümüş, ihtiyar kadın kahkahalarıyla sarsılıyor.

— Buradan nereye gidebilirim? Gece daha bitmedi.

— Bir tek yer var bence. Bütün gece açıktır. Bir bar. Az ötede. Kime sorsanız gösterir. *La Dernière Hallucination.*

1988 • Bir Gece Yolculuğu

Gülderen Bilgili
(İstanbul, 1954)

Öykü Kitabı: *Bir Gece Yolculuğu* (1987, Akademi Kitabevi Öykü Başarı Ödülü, Sait Faik Hikâye Armağanı).

İcra Kararı

Gelen soluk bir akşamdı.

Kıvrılarak uzayan sokağın dönümüne yakın, çelimsiz akasya ağacının ardındaki barakadan hızar sesi alçalıp yükseliyordu. Ölgün ampulün yetersiz aydınlığında, hep aynı devinimi sürdürüyordu bir erkek bedeni. Akşamın en erken girdiği yerdi Şemsi Yılmaz'ın marangozevi, bugüne dek öyle olmuştu hep. Bundan sonra da aynı olacaktı herhalde. Nihan, artık görmeyecek de olsa, bilecekti ki o tek ağacın –akasyanın– en uç yapraklarından başlayıp evlerin alçak damlarına doğru usul usul çekilen, sonra kısa bir düş gibi birden yitiveren gün ışığı ahşap evlerin camlarını alaca maviye boyarken Şemsi Yılmaz'ın barakasına girmiş olacaktı akşam; o ölgün ampul tüm sokak fenerlerinden önce yanacaktı.

Böyle bir akşam saati, babasıyla birlikte içeri süzüleceklerdi yine. Yine Şemsi Yılmaz'la söyleşecekti babası, sigara tutacaklardı birbirlerine. En küçük, en düzgün kesilmiş tahta parçalarından isteyecekti babası bir ara, Nihan için. "Benim kız bir tuhaf Şemsi Amcası, bebeğiyle oynamıyor hiç. İlle de senin tahta parçaları! Ne evler, çiftlikler, kentler kuruyor o tahta parçalarıyla göreceksin!" Güleceklerdi karşılıklı, Nihan babasının iri avcu içinde yitmiş elini kıpırdatıp biraz geriye kayacak, Şemsi Yılmaz'ın gülen çekik gözlerinden kaçırmaya çalıştığı varlığını gizlemek için babasının arkasına sığınacaktı. Sarı sarı talaş tozları yapışmış olacaktı Şemsi Yılmaz'ın kirpiklerine, dağınık giyimine çekidüzen vermek istercesine tozlu elleriyle tozlu giysilerini silkeleyecekti

konuşurken. Babasının öbür elinde bir torba dolusu tahta parçası, marangozevinden çıktıktan sonra akasya ağacının altından geçerlerken karanlığa doğru seslenecekti Şemsi Yılmaz; "Kahveye uğra yarın akşam Rıdvan!" Rıdvan-Rıdvan... Evet, böyle bir akşamüstü babasıyla birlikte içeri süzüleceklerdi yine: Şemsi Yılmaz Nihan'ı da, babasını da göremeyecekti, sürdürecekti işini bilinmez bir şeyler düşünerek.

Eski kadınlar hamamına çıkan yoldan Burdurlu sütçü döndü. Ü'leri titrek, ince sesi hızarın uğultusunu biçti bir an. Sağrısı boz lekeli koyu renkli atın, yorgun nal sesleri, adım başı çarpışan süt güğümlerinin madensel tınlamasıyla birleşip sokak boyu ilerledi. Birbirine yaslanmış alçak ahşap evlerin önünden geçerken duraklıyor, yükseltiyordu sesini Burdurlu. Her yerde ahşap evler birbirine yaslanarak mı ayakta dururlardı acaba? Kapılardan biri açıldı. Gözlerini kırpıştırdı Nihan. Sütçüyü nasıl yanıtlayacaktı peki? Kaldırımın kıyısına dizili çiçek saksılarına indirdi bakışlarını. Tomurcuğa durmuş beyaz karanfili, kuşkonmazı, çekilen günışığıyla çarpıcı nar rengini yitiren sardunyaları atladı, saksısı paramparça olan yağlı begonyanın kırık dallarında, saçılmış toprağında koyulaşıp kaldı gözleri. Annesinin en sevdiği çiçekti. Kapının son kez çekilişini duyduğu an, birden boşalmıştı eli; kaymıştı saksı avuçlarından. Yağlı begonya.

"Ziya, oynama anam toprakla!"

Ziya, en küçük kardeşi, alabildiğine kaldırdı başını ablasının yüzünü bulmak için. "Kuyu açıyorum kendime."

Dizüstü çöktü Nihan, kardeşini sarıp sarmalama isteğiyle sıkıca kavuşturdu paltosunun ön parçalarını. "Haydi, bırakayım seni Cevza Ablalara yine. Ama yine ağlayıp tepinme elin evinde. Bak nasıl üşümüş ellerin. Biraz ısın, hemen gelip alırım seni. Birlikte bekleriz kamyonu. Ha?"

Kuşkulu gözlerle, Nihan'ın yüzünü inceledi çocuk, suskun omuz silkti.

"Ne dersin?"

Koşarak kaçtı Ziya. Yakalanmayacağına inandığı bir açıklıkta duraklayıp seslendi: "Buzdolabını bekliycem ben!"

"Ben beklerim."

"Annem, 'Ziya beklesin' dedi. 'Çocuklar çizmesin sakın' dedi."

Çoktan çizilmiş, çizgi de değil, kapağın ortasından irice berelenmişti dolap, görevliler dışarı çıkarırken. Şimdi birkaç adım uzakta, alacakaranlıkta öyle duru beyaz ama bereli dikilip duruyordu. Eve getirildiği gün, hamalların sırtında merdivenden çıkarılırken, "Aman ha!" diye seslenip durmuştu babası. Sık sık susamıştı Nihan o gün. Ama çok eskidendi bu...

"Hayrola! Taşınıyor musunuz?"

Dinmişti nal sesleri. Sütçünün çıkık kemikli zayıf yüzünü, kırık ön dişlerini seçer gibi oldu koyulaşan alacakaranlıkta.

"Evet."

"Annen nerede peki? Bu eşyalar sokak ortasında."

"Kamyon getirmeye gitti. Eşyaları bekliyorum."

Pürüzlenmişti sesi birden. Başka bir şey sormasaydı artık sütçü, çekip gitseydi nal seslerini de birlikte sürükleyerek.

"Ben de bekliyorum eşyaları ablamla birlikte."

Ziya'ydı, gizlendiği köşebaşından kafasını uzatmış sesleniyordu.

Saçılmış eşyaların önünde dikilmeyi sürdürdü sütçü.

"Geç saate kalmışsınız be çocuğum. Bunca eşya bu saatten sonra nasıl yüklenir, nasıl taşınır."

Yanıtlamadı, alt dudağını ısırdı Nihan.

"Neyse. Yakın mı bari yeni ev? Uğrayayım akşamları."

"Uzak. Çok uzak."

Sorulacaktı, anlayana dek sorulacaktı her şey. Mutlaka. Sıkıştırıp duracaklardı insanı kendilerince eşsiz kurnazlıklarla. Yakın mıymış ev. Uzak. Cehennem denli uzak. Çekip gideydi ya işte.

"Ziya! Buraya gel."

Köşebaşında tümüyle açığa çıkmış altı yaşlarındaki çocuk bedeni usulca çekildi karanlığa.

"Ziya!"

"Eşyaları niye çıkardınız ortaya kamyon gelmeden?"

"Bir kamyoncuyla anlaşmıştı annem. Gelmedi o kamyon. Başka birini çağırmaya gitti."

İstemediği biçimde keskin, paylarcasına sert çıkmıştı sözcükler. Yalan söylediği apaçıktı işte.

Bir şeyler mırıldanıyor, başını aşağı yukarı sallayarak iş ahlâkının bozulduğundan söz ediyordu sütçü. Sonra güzel dileklerde bulundu galiba. Hiçbirini duymadı Nihan.

Süt güğümlerinin tıngırtısı yorgun nal sesleriyle yoğrulup yol almaya başladı yeniden. İnanmıştı sütçü, gidiyordu. İnanmasa da, çok önemli değildi Burdurlu. Nasıl olsa, karşılaşmayacaklardı artık. Asıl sorun, Canan'dı. Okul çıkışı, sokağı dik kesen hafif eğimli yokuştan örgülü saçlarını savura savura inerken eşyaları görüp durmuştu birden. Evet, yarın ve daha sonraki günler –lise bitene dek– görüşeceklerdi Canan'la. Canan'ın seyrek kirpikli, soluk gözlerinden geçen o keskin çelik pırıltısı beklenmedik anlarda dirilip yürüyecekti Nihan'ın belleğinde. Düzensiz aralıklarla yolun ortasına bırakılmış sandıkların, katlanıp kalın iplerle bağlanmış yatak denklerinin, eski koltukların, buzdolabının, plastik kovalara doldurulmuş mutfak gereçlerinin, boyaları dökülmüş giysi dolabının arasında, darmadağın, çırılçıplak bulacaktı kendini sınıf arkadaşının karşısında yine.

"Çıkıyor musunuz?" diyecekti arkadaşı koltuğunun altına sıkıştırdığı ders kitaplarını yeniden kavrayarak.

Başını eşyaların çıkarıldığı sokak kapısına çevirecekti Nihan; ardına dek açılmış kapının alt kısmını örten sac levhayı ve kaba, kalın sesli iki hamalın kuş hafifliğiyle taşıdığı mavi komodini görecekti. Komodinin sağ yanal yüzeyinde, yol yol derinleşen çatlakların yer aldığını ayrımsayacaktı birden. Görmemiş önceden. Perdeleri çiçekli oturma odasında, dökme demir sobanın solunda kalan mavi komodinin ısıdan çatladığını düşünecekti.

"Bu adamlar kim peki, siyah giysililer?"

Zaman kazanmak için koyu giyimli icra memurlarının anlatımsız düz yüzlerini, arabasının açık kapısından içeri doğru eğilmiş, çantasındaki dosyaları çabuk çabuk karıştıran malsahibi avukatının hantal bedenini gözden geçirecekti kısaca. Yakınında duran icra memurlarına duyurmak istemeden fısıldayacaktı usulca:

"Babamın arkadaşları. Eski arkadaşları. Memur onlar, işten izin alıp gelmişler. Bize yardım etmek için."

Arkadaşının gri-mavi gözleri çelik çelik parıldayacaktı bir an. Bir acı derinleşecekti Nihan'da.

"Coğrafyacı habersiz sözlü yaptı bugün. Hepimiz bir aldık. İyi ki gelmedin okula. Bir yığın da ödev verdi yarma. Yarın yine sözlü."

Şimdi anımsayamadığı yanıtlarla geçiştirecekti Canan'ın öbür sözlerini. Öyle umursamaz, ama inanmamışlığını kesinlikle belirleyen bir gülümsemeyle uzaklaşacaktı arkadaşı. Başını çevirdiğinde icra memurlarından biriyle gözgöze gelecekti. Canan'la konuştuğu sürece uzun boylu, uzun burunlu icra memurunun kıpırdamadan kaldığını ayrımsamamıştı. Gözgöze gelmişlerdi sonradan. Anlatımsız, düz yüz çizgileri tümüyle değişmişti memurun; yeni bir şey görmüşçesine gerginleşip aydınlanmıştı. Nihan'a dikili gözlerinde tuhaf, kedere benzer bir tortu koyulaşıp çökeliyordu. Duymuştu herhalde. Babasının arkadaşları. Bir su birikintisine indirmişti bakışlarını Nihan. Kapkara bir utançtı yaşam, demek ki kimi zamanlar. İşlenmemiş suçların haksız utancı.

Ne uzunlukta süre geçmeliydi, kişinin bir olayı unutabilmesi için? Aylar mı? Yıllar mı? Nasıl bir süre? Canan'ın belleği zayıf mıydı acaba, birkaç ay içinde unutabilir miydi gördüklerini? Çok güçlüydü kendi belleği, şaşırtırdı annesini anımsadıkları. Ya Canan? Yarın, okula gittiğinde anlatsa mıydı arkadaşına işin doğrusunu; olduğu gibi? Başka kızlara söylerdi belki Canan. Bir hap olsaydı keşke; unutma hapı. Güzel olmayan her yaşam parçasını bir daha diriltmemek üzere bellekten silip yok eden bir hap.

"Abla, Nurcan Ablamın seksek taşını bırakacak mıyız?"

Ziya, elinde Nurcan'ın dörtgen biçimli mermer seksek taşı, buzdolabının önünde duruyordu.

"Bırak kaldırıma yine."

"Olmaz, unutmuş Nurcan Ablam!"

Acıları çeken Nihan'dı hep. En büyük çocuk olmak en çok acı çekmek demekti sanki. İşte Nurcan, bir küçüğü, öğlene doğru icra memurları geldiğinde sofranın toplanmasına bile yardım etmeden sokağa kaçmış, evin eşyaları sağlam bir organın bedenden koparılışı gibi hoyratça yerlerinden çekilip sokağa taşınırken, benzersiz bir umursamazlıkla seksek oynamıştı karşı kaldırımda; zayıf, çelimsiz bacaklarını birler ve sekizler kareleriyle apaçık ayırarak. "Her şey var, bir çekme yok." Oyundu san-

ki böylesi! Ayak ikiletmenin, adımın, "Pu" demeden başlamanın yasak olduğu tüm seksekleri fırtına gibi oynardı Nihan eskiden. Nurcan küçücüktü o zamanlar, çok kötü oynardı, kızlardan hiçbiri eş olarak istemezlerdi onu. Nihan'dı Nurcan'ın her zaman gönüllü eşi. Şimdi büyümüştü Nihan. Seksek... Gülümsedi.

"Geliyorlar! Abla bak, geliyorlar!"

Uzakta, sokağın kıvrıldığı kesimde ağır bir kamyon kalın homurtularla köşeyi dönmeye çalışıyordu. Farların koyu sarı aydınlığı akasya ağacının dibine dek uzanıyor, Şemsi Yılmaz'ın, marangozevinin kepenklerini indiren bedeninde zayıflayarak yitiyordu.

Ellerini çırparak kamyona doğru koştu Ziya.

"Koşma, gel. Buzdolabını bekle yine."

Ziya, şaşkın, geri dönüp buzdolabının hemen yanında nedensiz kahkahalar atarak el çırpmayı sürdürdü.

Önce annesi, ardından Zafer'le Nurcan indiler kamyondan.

"Çok şükür," dedi annesi, "çok şükür hallettik. Hasırcılar Çıkmazı'ndaki ev. Kırk yedi numara."

"Apartman abla! Apartman."

Susturdu annesi Zafer'i.

"Remzi Bakkal olmasaydı, zor bulurduk ev. Nasıl koşturup durdu görsen Nihan!" Yutkundu, çabuk çabuk ama daha alçak sesle ekledi: "Zemin kat. Biraz rutubetlice; neyse, bizim dökme soba iflahını keser rutubetin. Geniş ev, geniş. Bir de bahçe; küçük ama bahçe bahçedir."

"Girişi mermer basamaklı, abla. Dışı da pembe mozaik."

"Ne pembesi," dedi Nurcan Zafer'e, "bej mozaik."

"Şansımız varmış yine Nihan, yoksa sokaktaydık bu gece."

Hamallara döndü annesi; kamyona öncelikle yüklenecek eşyaları işaretliyordu şimdi. Koyulaşıp derinleşen alacakaranlık eşya yığınlarını, kardeşlerinin pürüzsüz çocuk sevinçlerini, geçmiş yılların en ele avuca sığmaz anılarıyla yüklü sokağı, kalın, yabanıl örtüsüyle kuşatmıştı. Ahşap evlerde, basma perdelerin ardında yanan dağınık ışıklar yürüyordu gözlerinde. Hiçbir şey yeniden yaşanmayacaktı. Şimdi salt ışıklar –alacakaranlıkta– marangozevinin kapalı kepenklerinin önünden geçen bir erkek;

kalkık omuzları arasına sığınmış kumral başı, belirsiz aksamalı yürüyüşü, elinde çift katlı sefertası, sigarasının küçük kızıl ışığı... Yeniden yaşanmayacaktı.

"Sevinmedin mi abla?"

Nurcan, ani bir coşkuyla beline sarılmıştı.

"Sevinmez olur muyum hiç. Seksek taşını unutmuşsun kaldırımda. Ziya aldı sakladı."

"Abla, o ev çok güzel. Bu bizim eski evden daha güzel. Hem apartman."

"Haydi saksıları sen taşı kamyona. Bak, kırdım ben annemin yağlı begonyasını. Sen daha dikkatli taşırsın."

Nurcan'ın bir yeni sevinçle koşusunu izledi.

"Nihan!"

Başını çevirdi. Annesiydi.

"Ne dediler, avukatla icra memurları, giderken?

"Kapıyı kırıp eşyaları geri taşırsanız haneye tecavüz olur, dedi avukat."

"Yapmam ben o işi. Kovulduğum yere, avukat istese de geri dönmem."

Su birikintisinin yüzeyinde akşam ışıkları metalsi bir parıltı oluşturmuştu.

"İcra memuru; uzun boylu olan, 'Zor bir görev bizimki,' dedi giderken."

Duymamıştı annesi. Yağlı begonyanın kırık saksısında dolaşıyordu gözleri. Eğildi, çiçeği topraktan silkeleyerek bir başka saksının içine özenle bıraktı.

"Üç çocuk, dedim Nihan. Dört desem, bu ev de olmayacaktı, biliyordum. Niye önceden akıl etmedik de dört dedik her ev bakmaya gidişimizde. Seni saymadım. Bir şey söyleyecek olurlarsa, o büyük, on beş yaşında, çocuktan sayılmaz derim artık."

Soba borularının birinden, is bulaşmıştı annesinin gülkurusu dekarına. En değerli giysisiydi annesinin, gülkurusu dekar. Ev bakmaya her gidişlerinde onu giymişti. Bir de okula, veli toplantılarına gelirken giyerdi, gülkurusu ruj da sürerdi dudağına. Günün karmaşık yaşanmışlığında birden eprimiş, iyice solmuş göründü dekar Nihan'a. Şimdi konuşurken, geniş kol ağızlarını açıp yeniden kıvırarak düzeltiyordu annesi. Sıkıldığı zamanlar

yinelerdi bunu. Gündüz, Remzi Bakkal henüz görünmeden, karşı evdeki Hacı Anne pencereyi açıp, "A kızım, hiç mi akıl yok sende? Söylesene memurlara erkeksiz kadınım ben diye. Bunca da mı vicdan yok bunlarda? Süre verirler, iyi ya işte. Söyle a kızım!" demişti. Gür kirpiklerinin gölgesi düşmüştü annesinin yanaklarına. Öyle suskun, dekarının kol ağızlarını katlayıp açarak dinlemişti Hacı Anne'yi. Tek söz söylememişti avukata da, icra memurlarına da.

"Yenge," diyordu hamallardan biri, "bir buzdolabı kaldı. Dokuma tezgâhını yerleştirdik."

Bir buzdolabıydı kalan. Sonra... Saatlerden beri ilk kez ardına dönüp evin karanlık pencerelerine baktı. Uzaklara da gidilse hep bilecekti bu evin içini. Alt kısmı sac levhayla pekiştirilmiş sokak kapısının ardında genişleyen taşlık ki annesinin dokuma tezgâhı taşlıkta dururdu; sırtında kalın bir hırka, hafif eğik otururdu annesi tezgâhın başına. Serin taşlıktan gelip geçen ürpertileri yoksamaya çalışıp ince sesiyle tuhaf, dokunaklı gurbet türküleri söyleyerek kazak örerdi. İstanbul kadınıydı oysa, niye öyle içliydi söylediği türküler? Yıkma duvarın dibine yerleştirilmiş iri taş ve üzerine konmuş tahta düzlem, merdivenin ilk basamağıydı. Ve gerçek merdiven. Tahtaları gıcırdar. Sofa, hela, odalar. Onca duvar. Duvarlar. Holde sarı, oturma odasında mavi, yatak odalarında pembe ve pembe – çocukluğunun nice tasasız yaramazlıklarına güleç yüzleriyle tanıklık etmişlerdi o duvarlar. Uçucu yıllardı geride kalanlar. Çocukluğun uçucu yılları. Arka oda incir ağaçlarına bakan, penceresi asmalı konuk yatak odası. Ürperdi. Saat tiktaklardı o odada. Kırmızı saten örtüyle yastıklar yer alıyordu demir karyolada. Kolonya kokardı asmalı oda. Limon kolonyası. Yo, sevmiyordu Nihan o odayı. Şemsi Yılmaz'ın marangozevine yürüdü bakışları. "Kahveye uğra yarın akşam Rıdvan!" Oraya artık hiç gitmeyeceklerdi.

"Haydi Nihan, tamamız kızım."

Zafer'le Nurcan kamyonun arka kısmında, eşya denklerinin üzerinde oturuyorlardı. Şoförün yanındaydı Ziya, güler gibiydi yüzü.

"Sıkışırız azıcık. Yanıma gel, Ziya'yı alırım ben kucağıma."

Kamyona yürüyordu annesi. Eşyalar toplanmıştı tümüyle.

Yağlı begonyanın saçılmış toprağı kalmıştı bir. O da esintilerle savrulup sokağın toprağına karışmaya başlamıştı bile.

"Anne!"

Bir ayağı kamyonun basamağındaydı annesinin, döndü.

"Coğrafyacı ödev vermiş, Canan'a uğrayıp ödevlerimi alacağım ben."

"E, kızım–"

"Gelirim ardınızdan anne! Hasırcılar Çıkmazı değil mi, biliyorum o sokağı."

"Kırk yedi numara. Zemin kat. Oldu mu be kızım böylesi!"

"Sözlü yapacakmış öğretmen. Gitmem gerek anne."

Kalın homurtularla sarsıldı kamyon. Farlar Nihan'ı aydınlattı bir an. Yüzünde ölümcül bir durgunluk, kamyonun arkasında ayağa kalkmış, "Apartmana taşınıyoruz! Apartmana!" diye bağıran kardeşlerine bakıyordu.

Hüsrev Baba Türbesi'nin önüne geldiğinde yavaşladı. Soluk soluğaydı. Başıyla eş düzeydeki tümsekte yabanıl otlar arasından kavuk biçimli mermer gömüt taşı yükseliyordu. Eğik boyunlu mumlar yanıyordu aşağıdaki küçük kovukta. Nemli otların akşam serinliğiyle keskinleşen kokularını çekti içine. Neydi ölüm? Hiç üzülmemek, hiç gülmemek, artık acı duymamak. Canan uzaklardaydı şimdi. Sütçü de. Uzun boylu icra memurunun gözbebekleri, koyulaşan bir kederi taşımamışlardı hiç. Vedat. Vedat ilk eşyalar dışarı çıkarılırken köşebaşında belirip, "N'oldu?" gibilerinden uzun parmaklarıyla işaretler yapmamıştı. N'olduymuş. Görmemiş miydi sanki memurları, avukatı, polisi. Vedat artık hiç olmayacaktı. Annesinin istediği de buydu zaten. Sokak fenerinin ışığıyla aydınlanan küçük loş odaya öfkeyle daldığında – Nurcan'la ev aramaktan dönüyordu annesi, pembe dekarı vardı üstünde–, "Sen," demişti, "sen utanmaz! Müzeyyen Ablan görmüş bir adamla, kıyı yolunda! Rezil ettin beni dul başıma ele güne karşı! Ben sokak sokak dolanıp ev arayayım, adamlarla gez sen ahlâksız."

Birden divanın üzerine yayılmış genç kız dergilerini görmüştü annesi. Atılmıştı Nihan, "Anne, lütfen, arkadaşımın o dergiler, ödünç aldım!" Annesinin ince kemikli elleri, yırtıcı

kuş pençelerine dönüşmüş, parçalayıp savuruyordu boşluğa dergi yapraklarını. "Bunlardan öğrendin yaptıklarını. Bu pis dergilerden! Bu pis, bu bayağı dergilerden!" Divana çökmüştü Nihan. "Anne, Vedat'la gezdiğim doğru. Ama o öyle bir adam değil. Üniversite öğrencisi. Genç. Geçen nisan sonu yaralanmış polis atının darbeleriyle." Üstüne yürümüştü annesi. "Konuşma bilmemneler gibi karşımda!" Alçak sesle yanıtlamıştı Nihan: "Yapmadık hiç kötü bir şey. Dondurma yedik kıyı yolunda. Roma dondurması." "Roma dondurması! Gez adamlarla sokak aralarında, sonra karşıma gel bir gün karnında, bir de- bir de-" Ayağa kalkmıştı Nihan. Neredeyse aynı boydaydılar annesiyle. Bakışmışlardı uzun uzun. Usulca sordu: "Evet anne, bir de?" Bir sonraki davranışı belirleyen o kaçınılmaz an'daydılar. Sırtından yumruklanmışçasına çökmüştü annesi koltuğa. Dirsekleri dizlerinde, başı avuçlarının arasındaydı. Ayaktaydı Nihan hâlâ. Sokak fenerine bakıyordu. İnce bir ses duyup çevirmişti gözlerini koltuğa. Sarsılıyordu annesinin kumral başı. "Anne, sence çok mu kötü, bir erkekle birlikte olmak?" Başını kaldırmış, gözyaşları içinde yine de dupduru, alabildiğine elâ bakmıştı Nihan'ın gözlerinin içine. Pembe bir ışık yürümüştü yanaklarına. "Nihan, senin, seni bilmez, seni tanımaz hoyrat erkek ellerinde darmadağın olmanı istemiyorum. Bir başıma yetişemiyorum her şeye. Bak, nasıl yalnızım! Ev aradım günboyu Nurcan'la. Söylemedim hiçbirinize: temyiz mahkemesi onayladı kararı. İcra kararı. Çok gördü malsahibi taşlıkta duran dokuma tezgâhını. İkametgâh ticaretgâh olmaz, dedi durdu ya avukat mahkemede. Onaylandı karar. Bir hafta süremiz var. Bulamazsak ev, atacaklar eşyaları kapı dışarı." Ardarda yutkunmuştu Nihan. Kilimin üzerinde üstüste duran annesinin ayakları ilişmişti gözüne. Kaba kadın ayakları. Şişmiş gibi kaba. Oysa incecik anımsardı Nihan annesinin ayaklarını. Dikkat etmemiş yıllardır. Kenarı patlak plastik terliğinden parmakları taşmıştı dışarı. Kolunu annesinin omuzlarına sardı Nihan. "İstediğin gibi davranacağım anne, Vedat'ı görmeyeceğim bir daha. Sen üzülme benim için."

Parka çıkan patikadaydı. Vedat olmayacaktı artık. Görmüştü üstelik evden atıldıklarını. Hukuk öğrencisi, anlamaz mı hiç.

Işık tozundan oluşmuş gümüşsü bir kürenin ardında, incecik parıldıyordu ay. Tek tük genç yıldızlar vardı gökyüzünde. Bulutlar geçse de, ortaya çıkıyordu yine genç yıldızlar. Unutamayacaktı yaşadığı günü. Hiç ama.

Matematik derslerinin en çok parmak kaldıran öğrencisi olmak, silemeyecekti utancını. Saffet Hanım sınıf başkanını kapıda ciddi gözlerle dinleyip, aynı bakışlarla kürsüye geçer, sınıfı kısaca gözden geçirdikten sonra, geniş kalçaları kıpır kıpır sandalyesine yerleşirken kaşmir bluzunun yakasından kırışık gerdanına akan yapay inci kolyesiyle oynayarak, "Eveet!" derdi upuzun. "Sınıfça mazeret beyan ettiniz müzakere yapılmasın diye. Benim müfredatımda müzakere var bugün. O halde, hem sınıfın, hem benim isteğim olsun: Bir kişi kaldıralım tahtaya. Nihan! Sen her zaman müzakereye hazırsındır. Gel çocuğum!" Tüm bağışlamaların dışında kalıp ders çalışmak zorundaydı Nihan öğretmenlerin gözünde. Her zaman sözlüye hazır. Hiçbir şeyi değiştirmiyordu demek bu. Çok iyi öğrenci olmak, haksız acıları yüklenmeyi hafifletmiyordu.

Kimsesiz parka girip bir dizi taflanın ardındaki banka oturdu. Cadde akıyordu az ileride. Sonra evler, ışıklar. Bulvarın karşı yakasında, kristal avizelerin sahte güneş ışığında akşam yemeğine hazırlanıyordu insanlar. Perdeler hep açık olurdu o evlerde. Karşısı açıklıktı çünkü, kimse göremezdi içerisini.

Yukarıda, gökyüzünde, bir bulut geçiyordu yıldızların önünden yine. Ölmekti en iyisi. Burada, bu bankta geceden sabaha, sabahtan gelecek geceye dek bekleyip sonunda ölmek. Ya da gidip durmalıydı caddenin ortasında. Bir araba çarpsaydı gelip. Duymamak artık hiçbir şeyi. Genç kızlığı tüketmeden, erişkin bir kadın olmadan, mimar olmadan ölüp gitmek. On beş yaşındaydı, iyi kötü yaşamıştı bir şeyler. Güzeldi de yaşadıklarının bir bölümü. Nerede birikirdi yaşanmış zamanlar, geçip gitmiş anlar? Şu uzak karanlık bulutların ötesinde, gecenin alacasının gün ışığına dönüştüğü yerde ve zamanda duruyor olmalıydı geçmiş anlar. Gidebilseydi oraya. Kar taneleri dönerek uçuşsaydı başlarından. Nihan, babasının kucağında, Ragıp'ın fırınından bir sahur saati kır pidesi almış dönerlerken. Yol boyu gülmüştü babası kendi kendine. "Annenin canı kır pidesi çekti kızım,

bulmadan eve dönmek yok bize." Işıltılıydı babasının yakışıklı yüzü. Saçlarına, bıyıklarına konup birden eriyordu kar taneleri. Gülüyordu sürekli. Nedenini bilmeden Nihan da katılıyordu babasının sokak sessizliğinde usul usul yankılanan gülüşlerine. Nurcan bir yaşındaydı henüz. Annesi Nihan'ın botlarını bağlarken, "Sen eğilme, ben yaparım," demişti babası. Kucağında duran kumral erkek başına sarılıvermişti birden Nihan. Nurcan'ı almadan, baba-kız gece çıkıp kır pidesi arayacaklardı annesine. Karlar dönerek uçuşmuştu başlarından. Birkaç ay sonra da Zafer doğmuştu.

Gecenin güne kavuştuğu yerdeydi babası. Penceresi asmalı, konuk yatak odasında yatmıştı günlerce. İncir ağaçlarına yağmur yağıyordu gittiği zaman. Ziya bebekti, sütü kesilmişti annesinin. Zafer'le Nurcan nedense bayram günleri babalarını anımsar, hemen ağlar ve unuturlardı yine. Nihan, üstünde ilkokul önlüğü, dışarısı hâlâ alacakaranlık, mutfakta solgun bir ampulün ışığında karşılıklı kahvaltı edişlerini, annesinin çabuk çabuk hazırladığı çift katlı alüminyum sefertasını, saçlarında dolaşan iri erkek elini, sonra ara kapının çekilişini, tahta basamaklardan adım adım sigara yüklü öksürüklerle inen ayak seslerini, sonra sokak kapısını, kapının ardında o güçlü omuzlara iniveren sabah pusunu, ahşap evlerin yanısıra başı omuzları arasında kısılı yürüyüp uzaklaşan, ışıksız, sisli bir yerlerde yok olan o sevgili kişiyi içinde sürdürüyordu yıllardır. Hiçbir gözyaşının aldatıcı rahatlığı unutturamazdı onu.

Eşyalar tümüyle boşaltıldığında anıların el değmemiş güzelliğine saldırıldığım duyumsamıştı Nihan. "Eski ev" olmuştu hemen o evin adı. Apartmanmış yenisi. Haydi, Nurcan çocuktu, neyse. Ya annesi? Sevinçliydi üstelik. Dönmeyecekti Nihan. Üç çocuk demiş annesi yeni evsahiplerine. Dönmeyecek ve üç çocuk olacaklardı gerçekten. Ölecekti burada. Mimar olmayacaktı. Çocukça bir oyundu o tahta parçalarıyla oynadıkları zaten. Derslerde başarılı olmak önemsizdi. Birincilikle bitirmişti ortaokulu. Müsamere salonunun sahnesinde, okul müdürüyle karşılıklı dururlarken yüzünü salona çevirmiş, annesi ve kardeşleriyle gözgöze gelmişti. Pembe dekarı vardı annesinin üs-

tünde. Nurcan'ın kulak memesi düzeyinde kesilmiş koyu renkli saçlarında, kocaman, beyaz, kelebek biçimli bir kurdela duruyordu. Zafer, özellikle o gün için göçmen pazarcılardan alınmış mavi keten ayakkabılarını giymişti. O zaman sevgiyle gözden geçirmişti annesini ve kardeşlerini. Şimdiyse, Zafer'in yeniliği yabancı duran keten ayakkabılarıyla Nurcan'ın eğreti kelebek kurdelası acıyla buruyordu içini. Bırakmıştı onları artık. Sevinç içindeydiler bıraktığı an. "Apartmana taşınıyoruz! Apartmana!" diye bağırıyordu kardeşleri eşsiz çocuk çığlıklarıyla kamyonun arkasından. Kişiyi acılar içinde bırakıp gitmek bağışlanmazdı. Ya sevinç? Çok muydu insanlara bir parça sevinç? Hemen bir acı mı izlemeliydi sevinci? Sevinci paylaşmadan, öyle olduğu yerde bırakıp gitmek neydi, peki?

Büfede sandviçlere, lahmacunlara atılan insan yığınına göz gezdirdi Nihan. Tüm bu insanlar adına ceza vermişti mahkeme onlara. İcra kararı. Ürpertiler içinde, serin taşlıklarda kazak dokumak evden çıkarılmayı, dört kardeş olmak yeni ev bulamamayı getiriyordu. Cezası sokakta kalmaktı bunun. Şu insanlar –tost yiyenler– dolmuştan inip evecen adımlarla caddeyi geçenler, ince hırkaların içinde titreyerek yürüyenler, şunlar. Bilirdi ki Nihan, onlar gerçekte yumuşak gönüllüdürler. Manolya Sineması'nın yaz akşamlarında, dokunaklı filmler izlerken bakışlarını birden perdeden kaçırır, sinemayı çevreleyen ağaçlarda beklerdi gözleri.

Acınmak istemiyordu Nihan, tiksindirici buluyordu acınmayı. Yine de, çektikleri ceza onun bildiği ve sevdiği insanların vereceği ceza değildi, buna inanıyordu.

Sessizce ayağa kalktı. "Hasırcılar Çıkmazı" demişti annesi. "Kırk yedi numara."

"Nihan! A kızım, nerdesin?"

"Geldim anne. Zor buldum evi."

Duvarlarında ince nem sızıntılarının yol aldığı holde bildik eşyalar, kutular, denkler yığılıydı. Pompalı gazocağında koyu yeşil emaye çaydanlık kaynıyordu.

"Nurcan'la Zafer bakkala gittiler. Bakkal çok yakın. Hemen köşede. Gördün mü gelirken?"

"Gördüm."

"Gerçi kötü bir biçimde ayrıldık ya, o evden Nihan, yine de iyi oldu çıkmamız. Burası daha geniş. Hem temizlemesi kolay. Yerler de marley."

Kapı yumruklandı, koşup açtı annesi. Nurcan'la Zafer daldılar içeri. Hâlâ aynı sevinci taşıyorlardı.

"Zili çalın be çocuğum! Çok çocuk diye söylenip durdu zaten yukarı kattakiler. Ellerden söz işittirmeyin bana."

Nihan, önünde duran ilk kapıyı açıp içeri girdi. Banyoydu. Kirli beyaz badanası yer yer dökülmüş, paslı sular turuncu yollar çizmişti kurnada ve lavaboda. Kardeşlerinin hep yeni şeyler bulan sesleri yankılanıyordu kulaklarında. Başını kapıdan içeri uzattı Nurcan.

"Abla, ev güzel, değil mi?"

"Evet Nurcan, çok güzel."

Koşup gitti Nurcan. Aynanın önünde durdu, kaldı Nihan. Sırları yer yer dökülmüş bir eski ayna. Ortaya yakın yerinden, derin bir zikzakla çatlamış. Parmağını çatlağa yaklaştırıp ileri geri, ileri geri sürdü, sürdü.

"Arkada bir bahçe daha var! Oraya Nurcan Ablamla birlikte maydanoz ekeceğiz abla! Gelip baksana sen de."

Zafer'di. Kapının önünde dikiliyordu.

"Geliyorum Zafer, işim var biraz. Geliyorum."

Örtüldü kapı. Parmağını çekip, yüzünü aynaya yaklaştırdı. Çatlağı tam ortaladığında gözleri birleşip bir tek göz oluyor, dudakları nokta gibi küçülüyordu. Öne arkaya eğilerek sürdürdü aynı devinimi. Sonra durdu, çatlağı ötede bırakıp olanca gerçekliğiyle gördü yüzünü. İri kahverengi gözlü, küçük ağızlı, aydınlık alınlı kumral bir genç kız. Mimar olacak. Mutlaka. Serin taşlıklarda çalıştırılan küçük dokuma tezgâhlarının gerçek yerlerini bulacağı, çok kardeşli olmanın hep bir sevinç olarak algılanacağı, mahkeme kararlarının hiçbir bireyin acıma duygusuna yol açmayacak denli adil olacağı bir geleceğin mimarı. Çok çocuklu aileler için geniş, aydınlık, bahçeli evler çizecekti hep; matematiği çok iyi kavrayan beyni durana dek. Yumdu gözlerini aynadaki görüntüye. Çok kısa süren, yumuşak bir içiçeliğe geçti kirpikleri. Serinlik duydu yüzünde. Bir yerlerde incecik yağmur çiseliyordu.

1988 • Ay Gözetleme Komitesi

Mahir Öztaş
(İstanbul, 19 Aralık 1951)

Öykü Kitapları: *Ay Gözetleme Komitesi* (1987, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Korku Oyunu* (1989, Yunus Nadi Öykü Armağanı). "Öteki Kadın" öyküsüyle 1988 *Playboy* Dergisi Hikâye Ödülü.

Ay Gözetleme Komitesi

Yengeç dönencesinin birazcık kuzeyindeki kutsal Medine kentinde o gece ay görünmedi. Yeryüzünün başka kentlerinde yaşayanlar için hiç önem taşımayan bu olay, Medine sakinleri açısından fazlasıyla önemliydi. Ölçüm araçlarının alabildiğine geliştiği günümüzde, bu kentin bulunduğu çöl ülkesinde, Müslümanların kutsal ayı Ramazan'ın başlangıç gününe, ayın görünüp görünmemesine bakarak karar veriyorlardı. Ama bir kez ayın görüldüğü haberi ulaşır veya Medine Emiri ay göründü kararını verirse, modern araçlar devreye giriyor, kutsal ay Ramazan'ın başladığı, televizyonla bütün ülkeye duyuruluyordu. Gece çalınan davul ve başka her çeşitten ses çıkaran araca karşın yine de habersiz birileri kalırsa, Uhud dağının eteklerinde patlayan topun sesini duymamazlık edemezdi. Gerçi bütün bunların *Medine Toplu Konut Projesi*'nde çalışanların yaşamında önemli bir değişiklik yaptığı söylenemezdi. Bir başka Müslüman ülke şirketi tarafından üstlenilen bu proje –kutsal kente Hıristiyan dininden olanların girmesi yasaktı– ülkenin o yıllarda yaptığı en önemli konut yatırımlarından birini oluşturuyordu.

Sözü geçen konut yerleşmesi, ikiz villa tipi konut planının yüzlerce kez yinelenmesinden oluşuyordu. Her geçen gün, yeni konutlar yapıldıkça yerleşme genişliyor, o kısıtlı dünya içinde, sanki çalışanların dünyasının da genişlemesi anlamına geliyordu. Villaların daha bahçe duvarlarının yapılmadığı zamanlar,

pencere, kapı gibi bir boşluktan bakıldığında, villalar çeşitli yönlerde sıralı oldukları ve bütün boşluklar da karşılıklı geldikleri için, gittikçe küçülen sonsuz sayıda pencere ya da kapıyla karşılaştırdınız. Dışarının kızgın ve parlak güneşi bu pencerelerin kıyılarına sert hatlı gölgeler düşürürdü. Durmaksızın küçülerek, aydınlıktan karanlığa kesin çizgilerle geçerek oluşan, sonsuzda biten bir helezon, dipsiz bir kuyu. Yeni villaların üretimi, aynı sonsuz yinelemeyi simgelerdi, çocukların kumdan kaleler yapmasına benzerdi. Dev böcekleri andıran iş makineleri, kocaman çelik kalıpları sanki kâğıttanmış gibi kaldırıp atar, toprağı tırmalar, taşır, iter, bütün bunları yaparken de birbirine karışan homurtularla tozu toprağa katarlardı.

Yeni doğmuş villalar, başlangıçta öbürlerinden daha koyu renkleriyle ayırt edilirdi. Ama kızgın ve ölümsüz çöl güneşi, kısa sürede onları da öbürlerine benzetirdi. Çalışanların yaşamıysa, bütün bu betondan kalelerin yaşamına koşuluydu sanki. Aynı sonsuz tekdüzelik içinde evlerinden, ülkelerinden ve alışkanlıklarından uzakta günler geçiriyorlardı.

Sözü geçen gecede ayın görünüp görünmemesi güncel ve tekdüzeliği bozan bir konuşma konusu olarak hemen her yerde tartışılır olmuştu. Gecelerin Şantiye Şefi'ni de ilgilendiriyordu bu olay, iki nedenden ötürü. Bunlardan daha önemli olanı, Ramazan'ın başlamasıyla geceleri çektiği yalnızlıktan kurtulacağı gerçeğiydi. Daha önemsiz olan neden ise, gece yarısından sonra sıcak yemek yeme olanağına kavuşmasıydı. Ama o gece ay görünmedi ve boşu boşuna umutlanmış oldu. Yine de ofisin çay ocağında sıcak bir çorba pişirtmekten geri kalmadı. Şöyle bol biberli, soğanlı bir mercimek çorbasıydı bu. Bunu unutmadım, çünkü benim için gerçekten hoş bir sürpriz olmuştu.

O gece bir şeyler yazabilirim umuduyla ofise inmiştim. Sanırım Gecelerin Şantiye Şefi de beni gördüğüne sevinmişti. Şantiyede hemen hemen hiç kimseyle arası iyi değildi. Biraz da bu yüzden, etkin olmayan bir görev sayılan, şantiyenin gece sorumluluğuna atanmıştı. Ama o bundan kendisine bir övünç payı çıkartmıştı, geceleyin alınan bütün kararları tek başına aldığını sık sık belirtirdi. Şakacı arkadaşları ona *Gecelerin Şantiye Şefi* adını takmışlardı. Çorbalarımızı hiç konuşmadan içtikten

sonra, kahvelerimizi içmek üzere ofisin önündeki terasa çıktık. Yıldızlarla dolu, derin mi derin bir gökyüzünün altında oturuyorduk. Geceydi ama sanki güneş hâlâ tepemizde asılı gibiydi, öylesine bir sıcak vardı. Gecelerin Şantiye Şefi, arada bir ayağa kalkıp ayın görünüp görünmediğine bakıyordu. Oysa gökyüzünde yıldızların solgun ışığından başka bir ışık görülmüyordu. İşte o gece bana, o zamana değin bir giz gibi sakladığını söylediği şeyleri anlattı.

Geçen yıl güneydeki bir şantiyede görev almıştı. Yüzlerce yazlık konutun inşa edildiği bu şantiye, ülkenin güneyindeki dinlence kasabalarından birine çok yakın bir yerdeydi. Dinlence kasabası, çevresindeki tarihi anıtlar ve antik bir tiyatroyla da ünlüydü. Bir yarımadanın üzerinde yer alıyordu ve şantiyeyle arasında göz alabildiğine uzanan bir kumsal vardı. Gecelerin Şantiye Şefi, güneşin batışının daha güzel olduğu bir başka yer görmediğini söylüyordu. Bana gelince, bu uzak çöl ülkesinde, denizin kıyısındaki bu şantiyeyi, akşamları içilen içkileri, uzakta görülen dinlence kasabasının batan güneşle boyanmış görüntüsünü imgelemimde canlandırmaya çalışıyordum.

Kış olduğu için çevredeki tatil köylerinin hepsi boştu. Gecelerin Şantiye Şefi, bitmiş konutlardan birinde kalıyor, uzun kumsallarda güneş batarken yalnız yürüyüşlere çıkıyordu. Kendi çalışma koşullarından memnundu, ama aradan bir süre geçtikten sonra şantiye şefinin despot ve acımasız biri olduğunu anlamıştı. Aynı zamanda yatırımın en önemli ortaklarından olan bu adam, hemen her şeye karışıyor, elinde kocaman bir sopayla dolaşıyor, soyadına uygun olsun diye –soyadı Altınkemer'di– altından yaptırdığı özel bir kemer takıyordu. Bütün bunları belki görmezlikten gelebilirdi, ama uzak köylerden getirdiği kimi işçilerle, öbür büyük çoğunluğu baskı altında tutması, fazla çalışma ücretlerini ödememesi içini öfkeyle doldurmuştu.

Bir gün işçilerden birinin başına gelen bir kaza durumunu daha da güçleştirmişti. Binaların yapıldığı alan, denizden otuz metreye yaklaşan yükseklikte bir kum tepesi olduğu için, kumun çeşitli yönlerde akmasını önlemek üzere betondan koruma duvarları yapılıyordu. Zavallı işçi, bu yüksek duvarların temelleri için açılan ve yukarlardan akan suyun getirdiği kumlarla ba-

taklığa dönüşen çukurlardan birine düşmüştü. Ağır ağır batıp tümüyle gömülmek üzereydi ki, Gecelerin Şantiye Şefi birkaç işçiyle birlikte yetişip kurtarmıştı.

Daha sonraları hastanede ziyaret ettiği işçi, ona bunun bir kaza olmadığını anlatmıştı. Yapı alanından sürekli tarihi eser çıkmaktaydı. İşçinin anlattıklarına bakılırsa, Altınkemer'in asıl korkusu, gizlice yabancılara tarihi eser sattığının anlaşılması değil, çok önem verdiği bu projenin durdurulmasıydı. Yatırımın ortaklarından biri olarak bu işe bütün servetini yatırmıştı, projenin durdurulması iflası anlamına geliyordu. İşçi bütün bu olup bitenleri rastlantıyla öğrendiği için, Altmkemer'in adamları tarafından öldürülmek istendiğinde direniyor, Gecelerin Şantiye Şefi ise bu anlatılanlara inanmak istemiyordu. Ama daha sonraki günler Altınkemer'e bağlı işçilerin, kendisinden kimi şeyler gizlediklerinin ayırdına varmıştı. Kendi aralarında bir şeyler konuşuyorlar, o yanlarına geldiği zaman hemen, kaygıyla susuyorlardı. Gecelerin Şantiye Şefi, yaşamının giderek bir cehenneme dönüştüğünü söyledi; o güzelim kumsallar, masmavi deniz, hemen her şey gözünde bütün anlamını yitirmişti.

Bu sırada rahatsızlıkla gözlerini kırpıştırdı. Ofisin önündeki avluya giren pikabın farları, huzursuz yüzünün anlatımını kısa bir an görünür kılmış, ofisin ön camlarını kararsızlıkla dolaştıktan sonra sönmüştü. Gecelerin Şantiye Şefi, kentten esen gizemsel bir kokuyla yüklü kuru çöl rüzgârının ayırdına daha yeni varmış gibi sıkıntıyla kımıldandı. Elindeki boş kahve fincanını sanki unutmuştu. Kısa süren bu suskunluğundan, gökyüzünde ayı aradığını anladım; başı hasır koltuğun arkalığına hafifçe yatmıştı, yorgun ve bezgindi. Söze yeniden başladığında, çocukların soru sorduklarında çıkardıklarına benzeyen, gizli bir tını vardı sesinde, hep kâşiflerin ya da ne bileyim belki dedektiflerin sesinde bulunduğunu düşündüğüm bir şey.

Bir gün kumsalda yalnız başına dolaşırken umulmadık bir şey bulmuştu. Son günlerde çektiği sıkıntılara bir tür ödül gibiydi bu. Antik çağlardan bu yana çevresinde neyin değiştiğini düşünmüş, daha sonra bu soyutlamayı mantıklı sonucuna vardırmıştı. İşte çevresinde hiçbir şey yoktu, ne dinlence kasabası, ne tatil konutları; yalnızca deniz, göz alabildiğine uzanan kum-

sallar. Gözlerini denizden karaya çevirmiş, işte o zaman ilk kez görmüştü, daha önceleri nasıl görmediğine şaşarak.

Binaların yapıldığı alan, bir kum tepesi halinde kumsalın kıyısından başlayarak sert bir eğimle metrelerce yükseliyordu. Bu kumdan tepenin cephesi, yaklaşık sekiz yüz metreyi geçiyordu. Sağında ve solunda hafif denebilecek bir eğimle arazi yeniden alçalıyor, bir yönde dinlence kasabasına doğru, diğer yönde denizin kıyısı boyunca dümdüz uzanıyordu. Binaların arkasında görünen ufak bir korudan sonra yükseklik yine alçalıyor, uzaktaki dağlara kadar bütün arazi dümdüz devam ediyordu. Altınkemer'in inşaatından, dinlence kasabasına giden yol üzerindeki birtakım antik kalıntılar sanki alay eder gibi görüntüyü tamamlıyordu.

Gecelerin Şantiye Şefi aynı heyecanı sanki sesinde yaşıyordu; yüzyıllardır biriken kumların örttüğü antik tiyatro, belki antik bir kent, her ne ise, işte onu, yaşayan haliyle görmüştü. Kumların altında koca bir tarih yatıyordu. Oysa onlar metreküplerce beton dökerek, her geçen gün biraz daha derine gömüyor, üzerinde yollar bahçeler yapıyor, çukurlar açıyorlardı.

Gecelerin Şantiye Şefi başını hüzünle iki yana sallıyordu. Bunu anlayınca ne yaptığını sordum. Kaçıp canını zor kurtarmıştı, bir gün konuşmasından korktukları için yaşamı hâlâ tehlikedeydi, ama bu uzak çöl ülkesinde kendisini bulabilecekleri olasılığını aklına bile getirmek istemiyordu. Bana gelince, kumsalın kıyısındaki antik kenti, tiyatroyu, o uzak yaşamı düşünüyordum, düşlere dalmıştım.

Gecelerin Şantiye Şefi etkilendiğimi anlamıştı, inandığımı da düşündüğünden olacak –anlattıklarına herhangi bir tepki göstermemiştim– konuyu değiştirdi, gökyüzüne bakarak, "Bu gece artık ay çıkmaz sanırım," dedi.

Uzaklardan makine homurtuları, bağırışlar, metalin betona çarpmasından çıkan sesler geliyordu. Şantiye yalnız kaba yapımı bitmiş binlerce konutla, içinde mekanik hayvanların gezindiği ve boğuştuğu betondan tropikal bir ormandı sanki, bizimle birlikte soluk alıyor, terliyordu. Neredeyse sabah ezanlarıyla birlikte şafak sökecek, Kutsal Kent'in beş vakit namaza bölünmüş yeni bir günü –Müslüman inanışına göre her yeni gün gece yarısın-

dan sonra değil, şafakla başlar–, inanılmaz derecede ışıklı ve sıcak bir gün başlayacaktı. Ama hâlâ ay ışığı denebilecek tek ışık yoktu gökyüzünde, yalnızca şantiyenin güneyinde, Mekke yolu kıyısında gece çalışmasının sürdüğü yerlerde, vinçlerden ve binalardan yansıyan soluk ışıklar vardı yaşamın sürüp gittiğini kanıtlayan. Yıldızlar tepemizde sıcağa karşın titriyordu, uzansanız tutardınız, sevdiğiniz birinin elini tutmak gibiydi, ama bana yalnızlığımı duyumsatan daha acımasız bir başka gökyüzü tanımamıştım.

Sonraki günler tekdüze sürüp gitti. Gecelerin Şantiye Şefi, birlikte çalıştığımız yıllar içinde o gece anlattıklarına bir daha hiç değinmedi. Ben de hiç sormamıştım ama yollarımız ayrılıp da yazıştığımız sıralarda –kuşkusuz başına o uğursuz felaketin gelmesinden önce, çok sonra olmuştu çünkü bu– bir kez değinecek olmuştum, o gece anlattıklarını unutmamı isteyen bir yanıt gelmişti.

Gecelerin Şantiye Şefi'nin anlattıklarının gerçek olup olmadığını hiçbir zaman öğrenemedim. Bununla kalsa gene iyi, şantiyede giz dolu bir yığın insan yaşıyordu. Yapay kimliklerle dolu bir dünyaydı; kimin gerçekleri anlattığını, kiminse akla gelmeyecek bin türlü kaygıyla yalan söylediğini anlamak gerçekten de güç bir işti.

Bunlar arasında kumar borcunu ödemek için, kısa sürede gerekli parayı kazanmak üzere gelenler vardı. Bir başkası zengin bir aileden olup, ailesi sevdiği kızla evlenmesine izin vermediği için buraya geldiğini söylüyordu. Amacı ailesinin onayı dışında bu evliliği yürütebileceği parayı kazanmak ve çölün yalnızlığında geleceğini düşünmek için boş zaman bulmaktı, sonuçta bu evliliğin yanlışlığına karar vererek, ailesine dönmesi de olasıydı. Ama bir kez de, babasını ameliyat ettirmek için paraya gereksinim duyduğunu ileri sürmüştü ki, ailesi zenginse, doğrusu ne gerek vardı böyle bir şeye. Her neyse, bin türlü amaçla Kutsal Kent'te bu inanılmaz büyüklükteki şantiyede buluşmuş yığınla insan vardı.

Kimi zaman odamda kitap okurken, soğutucuların ve uzaktan gelen motor seslerinin yoğun gürültüsünde düşünürdüm geceleri. Sanki nereye gideceğini bilmediğimiz, ama hep kendi is-

tediğimiz yere gittiğini sandığımız bir gemide gibiydik. Hemen hepimiz yaşadığı her günü, gerçek arzu ve umutlarından uzakta yaşadığı her günü ölçüp biçiyordu, bunca özveriye değer miydi acaba?

Genç bir arkadaşı anımsıyorum, bana durmaksızın memleketinde bırakıp geldiği sevgilisinin sözünü ederdi. Yabansı bir ilişkiydi bu. Kadın sürekli onun üzerinde etkinlik kurmak, onu denetlemek çabasındaydı; bu yetmezmiş gibi ne zaman sevişseler, bir kafeste beslediği küçük beyaz faresiyle oynamak alışkanlığındaydı. Ona gelince, küçük beyaz bir fareyi kıskanmıyordu, yalnızca iğreniyordu, fare fareydi rengi beyaz da olsa.

Kimi günler ona şantiyenin gözlerden uzak ve sessiz köşelerinde rastlardım. Kimsenin kendisini göremeyeceğini düşündüğü bir yer bulur, sürekli okurdu. Kimi zaman oldukça uzun süren kaçamak okumalar –kızgın güneşten korunmak için sürekli yer değiştirirdi– ama hep aynı kitaptı bu, *İbni Batuta Seyahatnamesi*, neden bilmem –bir toplumbilimci olarak mesleğimin değil, ama yaşamımın en önemli buluşuna yol açan o öyküyü, çok daha sonraları anlatana değin– okumadığını ve hep sevgilisini düşündüğünü sanırdım. Yine buram buram terleten sıcak bir akşam, o alkolsüz, o bir söyleşiyi geliştirmenin ölesiye zor olduğu akşamlardan birinde, konutlarımızın önündeki sundurmada, kadını niye bırakıp buralara kaçtığını sordum. Onun küçük beyaz faresi olmak istemiyordum diye yanıtladı.

Tasarlanması güç korkunç bir şeyleri bekler gibi sıcak mı sıcak yaz günlerini bekliyorduk. Çöl ülkesinde geçireceğim ilk yaz olacaktı bu, hava daha şimdiden dehşetli sıcaktı ve doğrusu anlatılanlara bakılırsa sözü edilen iklimde bir insanın yaşaması olanaksızdı. Ama işte buralarda yaşayan bir yığın insan olduğuna göre, korkacak bir şey olmadığına kendimi inandırmaya çalışıyor; yine de soğutucuların gürültüsü içinde, panik ve dehşetle kaçınılmaz sıcakları beklerken yakalıyordum kendimi, hep suskun, düşünceli.

Gecelerin Şantiye Şefi'nin anlattığı öyküyü unutmuştum. Ama o ilginç buluş, o soyut kurgu beni hâlâ ilgilendiriyordu. Her ne denli, işçinin ona anlattıkları, bulunan kimi tarihi eserler gibi birtakım somut ipuçlarının yardımıyla adım adım yaklaşmış

ise de bu sonuca, yine de o inanılmaz, şaşırtıcı buluş onundu ve bir mucize gibi apansız gerçekleşmişti. Gerisi doğrusu beni pek ilgilendirmiyordu, yani o kent toprağın altından çıkarılır veya çıkarılmazdı, ama bence inanılmaz gerçeklik o sonuçta vardığı kurguydu, işte onu Gecelerin Şantiye Şefi bulmuş, belki tasarlamış veya öyle olmasını öngörmüştü. Tıpkı bizlerden daha uzun yaşayacak bu kale gibi sağlam, bir anlamda ölümsüz beton villalar gibi diye düşünmüştüm, vardı böyle bir kent ve kumların altında uyuyordu. Doğrusu daha o zamanlar, kent planlama alanında çalışan bir toplumbilimci olarak, Gecelerin Şantiye Şefi'nin anlattıklarının benim için sandığımdan daha önemli olduğunu kavrayamamıştım.

Kimi kez şantiyede yüksekçe bir yere çıkar, içinde günlerimizi geçirdiğimiz, bu göz alabildiğine uzanan beton ormanına, bu yapay çöle bakardım. Bir gün yine böyle, çöl ülkesinin kahredici güneşine bizlerden daha dayanıklı, bu çirkin ölümsüzlüğü seyredip, onu tamamlamak için uğraşan insanların ve makinelerin uğultusunu dinlerken, aklıma o uzaklarda kumlar altında uyuyan kent geldi. İşte bu kent kumların üzerindeydi, ama henüz yaşamaya başlamamıştı. O kentin tarih öncesinde neler yaşadığı belki bir giz olarak kalacaktı, ama bu kentin gelecekte yaşayacağı da bir giz değil miydi? Birkaç yıl sonra konutların yapımı bitecek ve biz bu çöl ülkesinden ayrılacaktık. O zaman yeni insanlar gelip yerleşecekti bu taştan kente. Bu kent acaba nasıl etkileyecekti onların yaşamını?

Bir an uğultu kesilmiş gibi geldi, sıcaktan sanki her şey bayılmış ve susmuştu, yalnızca hızla görünmez olup kuruyan bir ıslaklık gibi –çölde her şey kurumuş ve tozlaşmıştı çünkü– arada bir kısa süre homurtusu işitilip sessizlikte yankılanarak geçip giden iri bir sineğin bezgin sesi. Birden şunu anladım, bu kentin planında sandığımdan daha gizemli bir şeyler vardı. Yok belki bunu apansızın değil, ama adım adım anlamışımdır, kimbilir, ama işte o sıcak öğleden sonra bu düşünceye giden yolun açıldığını duymuştum.

İlk bakışta planlamanın ana amacı ortadaydı. Bu binaları adına yaptığımız çöl ülkesi hükümetinin tutucu isteklerine karşılık vermek. Erkeklerin mutlak hâkimiyetindeki bu ülkede, bütün

amaç kadını yabancı gözlerden gizlemek, yan yana oturan iki komşunun bile birbirini görmemesini sağlamaktı. Bunun için binaların adam boyunu aşan yüksek bahçe duvarları vardı. Diğer yandan sıcak bir iklim olduğu, binlercesi de bir arada inşa olacağı için birbirine çok yakındı bu villalar. Bu da işlevsel olduğu için ilk bakışta şaşırtıcı bir şey yok gibi geliyordu insana. Ama yine de bu taştan villaların içinde yaşayacak olan insanların yazgısını belirleyecek denli olağanüstü bir gizem taşıdıklarını anladığımı söyleyebilirdim.

Bu akıl yürütmemde henüz kesin bir sonuca varamamıştım, yalnızca bir sezginin içimde geliştiğini duyumsuyordum. Günler her zamanki tekdüzeliği içinde sürüp gidiyordu.

Çöl ülkesinin ayın görünüp görünmemesiyle ilgili aldığı –kutsal ay Ramazan diğer ülkelere göre bir gün önce başlatılmıştı– sonradan yanlış olduğu anlaşılan karar eleştirilere uğruyordu. Çok sonraları bir gün Mr. Raşit –kendisi danışman şirket adına çalışıyordu ve bir başka Müslüman ülke yurttaşıydı– ayın görülmesi kararıyla ilgili bu tutumu eleştirerek, kendi ülkesinin bu konuyu daha tutarlı bir biçimde çözdüğünü ileri sürdü.

Ülkesinin bu konuda attığı en önemli adım bir *Ay Gözetleme Komitesi* kurmak olmuştu. Bu komitenin üyeleri ülkenin hatırı sayılır yaşlı başlı din bilginlerinden oluşuyordu. Bu yaşlı yurttaşlar ayı gözetleyecek, söz konusu ilk gece ayın görünüp görünmediğine karar vereceklerdi. Gelgelelim uygulamada ortaya küçük bir sorun çıkmıştı. Bu saygıdeğer insanların hepsi, ilerlemiş yaşlarından ötürü görme güçlüğü çekiyorlardı. Bu yüzden de dinsel olarak yetkili bu kişiler, söz konusu fiziksel yetersizliklerinden dolayı edimlerinin deneysel sonucundan kaygılıydılar. Sonuçta Mr. Raşit'in ülkesinde şu çözüme varılmıştı –Mr. Raşit'e göre olayın en ilginç ve başarılı yanı bu çözümdür–; *Ay Gözetleme Komitesi*'nin görevi doğrudan ayı gözetlemek değil, ayı gördüğünü ileri süren kişilerin, doğru söyleyip söylemediğine karar vermekti.

Ay gözetleme konusunda ülkenin aldığı yanlış karar unutulur gibi olmuştu ki şantiye, birkaç gözlemciden yayılan, çeşitli katkılarla zenginleşen bir haberle sarsıldı. O gün öğle namazından sonra, kentin ünlü camisinin önündeki meydanda, kafası uçurularak genç bir adam idam edilmişti.

Duvarcı ustalarından birinin anlattığına göre, adamı iki muhafızın arasında getirmişler ve cellatın önünde diz çökmeye zorlamışlardı. Öğle güneşi insanın içine baygınlık verecek kadar kızgındı. Camiden çıkanlarla, çevre dükkânlardan gelenler büyük bir kalabalık oluşturmuştu. Dünyanın dört bir yanından gelmiş insanlar, ama daha çok Doğulular, Afrikalılar, denenebilecek bütün sakal ve bıyık biçimleri, Türkistanlı dükkâncılar, hemen hepsi işte merakla bakıyor ve bekliyordu. Cellatın elinde kıvrık bir kılıç vardı. Bir kez, sonra bir kez daha inmişti bu kılıç adamın boynuna. Meydanın zeminini oluşturan aç toprak hemencecik içmişti kanı. Kahvelerdeki nargilelerden yayılan iç bayıltıcı kokuya, ter ve baharat kokularına işte bir de kan kokusu karışmıştı. Kalabalığın göz ve ağızlarında oynaşan birazcık nem tutkunu sinekler bu beklenmedik birikintiye bir bulut biçiminde akmıştı.

Gözlemcilerin hepsinin birleştikleri nokta, adamın oraya getirilmeden önce bir tür uyuşturucu verilerek yarı ölü durumuna sokulduğuydu. Hepsi de, adamın, cellatın önünde uysal bir biçimde diz çökmesini buna bağlıyorlardı. Bana kalırsa, bunda kurbanın içinde bulunduğu ruhsal durumun ve sıcağın da etkisi vardı. Bu çöl ülkesinde güneş belki kraldan daha çok iktidardaydı, binlerce yıldan beri bütün bu çöl insanlarını uysal ve boyun eğen köleler durumuna sokmuştu. Genç adamın suçunun ne olduğu konusunda oldukça farklı düşünceler vardı, ama ben kentte yaşayan bir dostumdan bu suçu öğrenmiştim. Evli bir kadınla seviştiği için –yasadışılığı belirten *zina* sözcüğünü kullanmıştı dostum– kesilmişti adamın kafası, bu suça bu ne korkunç bir cezalandırmaydı.

Bu son olay beni fazlasıyla üzmüş ve yormuştu. Kısa süreli bir izin alarak bulunduğum çevreden uzaklaşmayı, bir süre dinlenmeyi düşündüm.

Mısır eskiden beri ilgimi çeken bir ülkeydi. Kararımı vermiştim, ilk uçakla Kahire'ye uçtum; canlı, gizemsel, kalabalık bir kent yaşamının içinde buldum kendimi. Ne yapsanız hep dışında duyuyordunuz kendinizi oysa, sanki hep yapılmamış bir şeyler kalıyordu: Sabaha karşı balkonlu ve yüksek tavanlarında işlemeler olan otel odama sarhoş, ölesiye yorgun döndüğümde bile.

Kahire'de bolca rastlanan eski, çok katlı binalardan birindeydi otel, en üstteki üç kata yerleşmişti, daha alt katlar –avukat büroları, çeşitli iş yerleri, posta hizmetleri– değişik işlevlere ayrılmıştı. Geceleri sabaha kadar sokaktan gelen gürültüler dinmezdi, sanki geceleri uyumayanlar yarı nüfusuna yakındı kentin.

Kalabalık bir kent insanın yalnızlık korkusunu güçlendirir, hele geceleri caddeleri kaplayan insan ve araba uğultusu, ışıklı mağazalar, barların, kafelerin ardına kadar açık pencerelerinde, yavaş devinen loş görüntüler. Kimi zaman, gecenin belli bir anında beni de sarardı bu korku, ya da öğlene doğru nemli sıcak ince örtüyü çıplak bedenime yapıştırmış, ter içinde uyandığım zaman, sanki ben uyurken yanıma uzanmış bir kadın –nasıl, nerde tanışmıştık, Rivoli Sineması'nın köşesinde, Çin lokantasında, kimdi, benim gibi bir gezgin ya da Ambassador Oteli'nin resepsiyonunda çalışan kız, bunların hepsi alkolden sisli bir duvarın ardında olurdu–, balkona çıkar aşağıda koşuşturan insanlara merak ve şaşkınlıkla bakardım.

Bütün bunları niye anlatıyorum bilmem, gerçekte bu yolculuğun bende bıraktığı izler çok daha başkaydı. Gerektiği gibi anlatamamak beni korkutuyor, kimi soluk izlenimler, soyut ve tümüyle çözümlenmemiş düşünceler çünkü bunlar.

Onları gören hemen her gezgin gibi, piramitler beni de derinden etkilemişti. Nedense onların hep ucu bucağı belli olmayan bir çölün ortasında olduklarını düşünmüştüm, bunda gördüğüm fotoğrafların da büyük payı vardı. Büyüyen kent onları da sanki içine almıştı, yoksul bir banliyönün kıyısındaydılar, eteklerinde yemyeşil bir orman uzanıyordu. Ama hangi yönden bakarsanız bakın –evler ve orman çok aşağılarda kaldığı için– piramitler sonsuz bir çölün ortasındaymış gibi görünüyordu.

O gece Kahire Kulesi'ndeki döner lokantada hem içkimi yudumluyor, hem de elimdeki Mısır'la ilgili kitaba göz atıyordum.

Bilimadamları piramitlerin çeşitli ölçümlerinde ve karşılaştırmalı işlemlerin sonucunda daireyle ilintili değerlere –özellikle pi sayısına– rastlıyorlardı. Rastlantı sayılamayacak denli sık görülen bu durum karşısında, eski Mısırlıların matematikte sanıldığından daha ileri olduğunu kabullenmek gerekiyordu. Oysa papirüslerin, elyazmalarının okunmasından anlaşılmıştı ki, eski

Mısırlıların matematik bilgileri kuramsal değil pratikti. Gökbilimde, matematikte, özellikle de geometride tümüyle ampiriktiler. Tartışmalar sürerken bir bilimadamı, sorunu çözen değişik bir tez ileri sürdü. Mısırlılar kuramsal olarak pi sayısını bilmiyorlardı. Piramitlerin yapılışı sırasında, eski Mısırlıların kullandıkları ölçüm aracı, şerit değil de bir çember biçimindeydi. Bu tezi doğru kabul edersek eski Mısırlıların kullandıkları araca bağlı, rastlantısal olarak pi sayısını elde ettikleri sonucuna varmamız gerekecekti.

Elimdeki kitabın piramitlerle ilgili bölümündeki bilimsel yazı, özetle işte buna benzer şeyler anlatıyordu. Bana öyle geliyordu ki, yine de birçok şey bir giz perdesiyle örtülüydü. Böylesine sezgisel bir geometriyle o koca piramitler kurulabilir miydi?

Döner lokantanın benim masamın da bulunduğu bölümüne neşeli bir gezgin topluluğu gelmişti. Kahire Kulesi'nin kurulduğu yer bir adaydı. Nil iki yanından sessizce akıyordu, batan güneşte rengi hızla değişmekteydi, buraya oturduğumdan beri sürekli değişen kentin kuşbakışı görüntüsü gibi, uzaklarda Camiülezher'in minareleri güçlükle seçiliyordu.

Nil'in kabarmasıyla, güneş, ay ve yıldızların devinimi arasındaki ilişkiyi titizlikle gözleyen rahipler, geliştirdikleri teknikleri belki de herkesten gizlemişlerdi. Bütün bu varsayımlar bir yana eski Mısır sanatı amacına ulaşmıştı, ölümsüzlüğün peşindeydi o; güzeli aramıyordu. Eski Mısırlı sanatçı ortak bir geometrik düzen duygusuyla, özgünlüğünü *post mortem* (ölümden sonra) yitme korkusunu yenmek arzusuyla gözden çıkarıyordu, ne büyük bir özveri.

Kısa bir an görevim, çöl ülkesi aklıma geldi, içim sıkıntıyla doldu. Uzak gelecekte nasıl değerlendirilecekti acaba yaptığımız bu iş, seslice gülmüştüm bunu düşününce. Gezgin topluluğun masasından birkaç yüz, kaygıyla benden yana baktı.

Önümde beliren görüntü artık bir gece Kahire'si; bütün ışıklarını yakmıştı. İşte şu aşağılarda, karanlıkta akan nehrin –ölümsüz Nil– geçtiği bütün vadi boyunca bulunan sanat eserleri o yitmek korkusunu –ben buna unutulmak korkusu diyeceğim– yeniyordu. Nil'in çöl ve güneş karşısındaki bitmez çabası gibi, adını bilmediğimiz sayısız sanatçının emeği, kendi zamanların-

da yaşamış –bizden binlerce yıl önce– bir *soylu*'nun yaşamını bütün ayrıntısıyla bize ulaştırma uğraşı veriyordu. İşte böylece, eski Mısır sanatının amaçlarına uygun olan zaferi, benim o geceki yenilgim oluyordu: sırılsıklam bir hiçlik duygusu, yaşama arzusunun iflası; köprüden geçip, oteldeki odama giderken böyle düşündüm.

Bir süre sonra tutku dolu günler bitmiş, Mısır yolculuğunun sonuna gelmiştim. Kutsal Kent'e ve şantiyeye döndükten sonra, beni gerçekten ilgilendiren tek şey villaların yerleşme planının içerdiği gizdi. Uzun bir süre böyle bir gizin gerçekte var olduğundan kuşkuluydum. Ama bir gün hiç beklemediğim bir anda çok önemli bir ilerleme oldu düşüncelerimde. Bir akşam, küçük beyaz bir fare olmamak için buralara gelmiş genç arkadaşımla, kentin büyük otellerinden birinin lokantasına gittik. Benim aslında bir toplumbilimci olduğumu ve amatör de olsa çöl ülkesi halkının toplumsal yaşamıyla ilintili araştırma yapmakta olduğumu yeni öğrenmişti. Ben de onun bu kentin tarihiyle ilgili sandığımdan daha fazla şey bildiğini o akşam öğrendim.

Sözünü ettiğim otel, Kutsal Kent sınırları dışında sayıldığı için Hıristiyanlar da gelebiliyordu. Kimi Arap kadınlar, otelin kapısından girdikten sonra, bizim bulunduğumuz yere gelmeden önce çarşaflarını çıkarıyor, modern ama hep gözalıcı renklerle bezenmiş giysileriyle, kocalarının peşinde kendilerine ayrılmış masalara doğru yürüyorlardı.

Genç arkadaşım birden kapıdan yeni girmekte olan böyle bir aileyi göstererek Arapların cinsel yaşamı üzerine neler bildiğimi sordu. Şaşkınlıkla, kadınların yalnız hastanelerde çalışabildikleri çöl ülkesinde, bu konuda bir şeyler öğrenmenin olanaksızlığından dem vurdum. Bana hak verdiğini söyledi, kentin Yahudilerin yaşadığı zamanlarıyla ilgili kimi şeyler anlattı.

O zamanlar Yesrib kentinde –Medine kentinin eski adı– yalnızca Güney Arabistan'dan gelmiş iki kabile vardı ve Yahudilerin yönetimi altında yaşıyorlardı. Oldukça yaygın bir söylentiye göre, Fityevn adlı Yahudi kralı güçlenince, *Jus primae noctis* (ilk gece hakkı) uygulamak istemiş ve Arapların ayaklanmasına yol açmıştı. Fityevn öldürülmüş, böylece Araplar Yahudileri yönetimleri altına almışlardı.

Anlattığı şeyler ilgimi çekiyordu, yine de aklıma takılan bir şeyi sormadan edemedim. Arapların cinsel yaşamı derken niçin yalnızca bu ülkeyi amaçlıyordu, Kuzey Afrika ülkelerinde bulunmuştum, çöl ülkesinin ayırt edici özelliğini doğrusu kavrayamıyordum. Yanıt olarak bunun *baskı* sözcüğüyle kolaylıkla anlatılabileceğini söyledi. Yüzyıllardır bu baskı biçimlendirmişti çöl ülkesinde cinsel yaşamı. Sonra hafifçe gülerek İbni Batuta'nın Seyahatnamesi'nde Medine kenti bölümünde anlattığı öyküyü aktardı. Bir şeyh olan kocasını, hizmetine bakan adamla aldatmaya kalkan bir kadının öyküsüydü bu. Adam efendisini aldatmamak için kendisini yaralamıştı. Arkadaşım sözlerini tamamladıktan sonra kısa bir süre sustu; kapıdan yeni girenlere bakarak, görünüşe aldanmamak, gözlemle yetinmemek gerektiği üzerine bir şeyler söyledi; iyi anımsamıyorum, çok değişik düşünceler içindeydim.

Nasıl olmuştu da daha önce anlayamamıştım. Yerleşmede gözüme bir giz gibi görünen şey işte buydu; projenin çizilişindeki özel amaca aykırı bir şey, cinsellikle ilgiliydi. Bu kapalı ve baskıcı mimaride aksayan bir yan vardı, daha önce de ayırdına varıp çözümleyemediğim.

Çöl hükümeti yapıların dış dünyaya kapalı olması konusunda çok duyarlıydı. Binaların, kale gibi sağlam, yüksek bahçe duvarlarının amacı buydu. Bu duvarlar pencereleri bile tümüyle örtüyordu, her bahçe kendi içinde kapalı bir dünyaydı.

Gün boyu bunlara benzer şeyler düşündüm, akşama doğru yapılardan birinin çatısına çıktım. Göz alabildiğine uzanan beton ormanın bittiği yerde, seyrek ağaçlı bir hurma ormanı başlıyor, Uhud dağı eteklerine doğru yoğunlaşarak sürüyordu. Onun da gerisinde Medine kentinin ilk evleri vardı. Güneş, Kral'ın sarayının bulunduğu –yapımı daha bitmemişti– tepelerin ardında alçalıyordu ama ne denli yavaş ve bıktırıcı. Çatıda kafesli pencere biçimindeki boşluklar, küçülerek göz alabildiğine uzanıyordu. Çatıyı inceden inceye gözden geçirdim, komşu binalara baktım. Geleceğe dönük bir kazıbilimiyle karşı karşıyaydım, sanki gizli bir el burada yaşayacak olanların yaşamını yönlendirmek istemiş, bu konuda özellikle birtakım çabalarda bulunmuştu. Çatıdan çatıya rahatça geçilebilmesi düşüncesinin tasarıyı yönlendirdiği açıktı.

Telaşlı bir korna sesi, uzanıp baktım, Gecelerin Şantiye Şefi el sallıyordu. Bu denli erkenden şantiyeye inmesine şaşmıştım, daha geceye çok vardı, beni çay içmeye çağırıyordu.

Açığa vurmaktan kaçındığım kimi kaygılar bu buluşumu gölgeliyordu. Piramitler ve pi sayısı ilişkisinde olduğu gibi kullanılan araçlara bağlı bir rastlantı söz konusu muydu? Proje bürosunda bütün çizimleri tek tek elden geçirdim. Çatıdaki kafesli boşlukların karşılıklı gelmesi rastlantı olabilirdi, hem birbirine komşu binaların çiziminde kolaylık sağlıyordu, hem de yerleşme planına verilmek istenen düzen duygusuyla açıklanabilirdi. Öte yandan çizim zorluklarına karşın kimi bina kümelerinin, başka bina kümeleriyle açılar yapması yolu seçilmişti. Bina kümeleri arasındaki bu gereksiz kırılma açılarından dolayı –yerleşme planına bir hareket vermek için bunun isteyerek yapıldığını düşünebiliriz– istenmeyen üçgen biçiminde bahçeler, çıkmaz yollar oluşuyordu. Çizim kolaylıkları ve yerleşme planının izlemesi gereken kimi ilkeler bir yana atılıyor, çizimi çok daha zor olan, değişik açılara yer veren bir planlama yoluna gidiliyordu.

Bütün çizimleri inceledikten sonra şu sonuca vardım. Aynı bina kümelerinde, bütün bu eğip bükmelere, çıkmaz sokaklara karşın değişmeyen tek şey hepsinin çatılarının yüksekliği aynı olacak biçimde düzenlenmesiydi. Binlerce konutun yer aldığı yerleşme planının tek ortak çözümü –bir anlamda başka türden pi sayısı– işte buydu. Binaların çatıları birbirine kolaylıkla geçilebilecek biçimde tasarlanmıştı.

Sonraki günler bütün zamanımı bu bulgularımın kanıtlanmasına verdim. Çizimlerde bina içi, dışı ve çatısında kullanılacak bütün elemanlar gösterilmişti. Çatıda boşluklara gelecek kafes biçimindeki elemanlar, gerektiği zaman sökülebilecek hafiflikteydi. Çatı için düşünülmüş hafif tahtadan bir oturma elemanı vardı. Ölçtüğüm zaman artık hiç kuşkum kalmadı. Bu elemanın genişliği söz konusu boşlukların genişliğiyle el ile eldiven denli uyuşuyordu. Uzunluğuna gelince, binalar arasında zaten pek fazla olmayan uzaklığı, güvenlik payı denilebilecek biçimde her iki yandan birer karış geçiyordu. Böylece oturma elemanı ters çevrilerek karşılıklı gelen boşluklara yerleştirildiği zaman, her yönden güvenli bir köprü oluşturacaktı. Artık her

şey çok açıktı, meçhul tasarımcımız her şeyi en ince ayrıntısına varıncaya dek çözmüştü. Geriye gelecekte şeytanın yalanlarına kimlerin kanacağı kalıyordu ki, o konunun da bilimsel olasılık işlemleriyle çözüldüğüne kuşkum yoktu. Kendi payıma ben İbni Batuta'nın öyküsündeki gibi davranacak tek kişinin çıkmayacağına emindim.

Projeyi Mısırlı mimarların çizdiğini biliyordum, ama Mr. Raşit'in dediğine göre, geçen yıl danışman şirkette çalışan bir yabancı –hangi ulustan olduğunu gerçekten bilmiyordu Mr. Raşit, adam İngilizce ve Fransızca konuşuyordu– başkanlık etmişti onlara, bütün tasarımlar ayrıntılarına değin onun yapıtıydı. Yine de bütün bu tasarıma, bu kurgu ve düşleme ne gerek vardı bir türlü anlayamıyordum. Geleceğe yönelik kazıbilimimde, bu nokta bir giz olarak –her bilim niçin sorusu karşısında zayıf değil midir?– kalıyordu sanki. Oysa arandığında belki yüzlerce neden sayılabilirdi. Gelecekte bu Kutsal Kent'in geceleri, çatıdan çatıya geçenlerle dolacaktı; çok eşli evliliğin yürürlükte olduğu bir ülkede ne denli büyük bir karışıklığa yol açardı bu. Tek neden meçhul mimarımızın geleceği tasarlamak istemesi olabilirdi. Kimi sorular hep bir giz olarak kalır, talihim varmış ki, ben yıllar sonra rastlantıyla da olsa geleceğe dönük bu kazıbilimini doğrulayacak veriler elde ettim.

Daha sonraki yılları yazmalı mı, bilmiyorum. Yollar yapılmış, binaların eşyaları yerleştirilip, bahçesindeki çiçeği bile dikildikten sonra Kral'ın da katıldığı bir törenle içinde oturacaklara dağıtımı yapılmıştı. Bana gelince buluşumdan hiç kimseye söz edemeyeceğimi bilmek beni üzüyordu.

Çöl ülkesinden ayrılalı uzun yıllar olmuştu. Artık orada geçirdiğim sıkıntılı ve sıcak günler uzak bir düş gibi geliyordu. Gecelerin Şantiye Şefi'nin bir kazaya kurban gittiğini öğrenmiştim; oldukça kuşku uyandırıcı bir ölümdü bu. Son çalıştığı şantiyede, üzerine ağır metal bir kalıp düşmüştü ve vinç operatörünün açık hatası söz konusuydu. Elimde olmadan o sıcak gecelerden birinde anlattığı, şimdi bana bir fantezi gibi gelen inanılması güç öyküyü anımsadım. Bu öyküye inanmanın ne kurgular yapmama yol açtığını düşünmüştüm utanca benzer bir duyguyla. Ama bir gün Avrupa kentlerinden birinde rastladığım Mr. Ra-

şit bilmeden kimi düşüncelerimi değiştirdi ve çöl ülkesindeki o şantiyenin, toz toprak ve güneş altında göz alabildiğine uzanan binlerce betondan kalenin yeniden imgelemimde canlanmasına yol açtı.

Mr. Raşit o günleri özlemle anıyordu; kırılmaması için sesimi çıkarmamıştım, hem geçmişteki anıların çoğunlukla yalnızca güzel yanları anımsanmaz mıydı? Bir banliyö istasyonunun tahta sırasında oturuyorduk. Geçen yıllar, Avrupa kentlerinde yaptığı yolculuklar Mr. Raşit'in inançlarında hiçbir değişiklik yapmamıştı. Onu severdim, ama güneşten yanmış, acı çeken bu yüz anılarımda hep çöle ilişkindi; başka bir yere yerleştiremiyordum. Sanırım biraz da bunun için, şimdi düşünüyorum da, sakin bir yaşam geçirmek için kutsal anılarla dolu olduğunu söylediği Medine kentine yerleşme arzusunu doğal buldum.

Gitmek üzereyken Kutsal Kent'te yaşayan bir arkadaşından aldığı haberi aktardı bana. Kentin bizim yaptığımız bölümünde oturanlar arasında *zina* suçundan yakalanan çok kişi oluyordu. Bu yüzden, erkeklerin başları kesiliyor, kadınlar taşlanıyor, buna karşın bu suçun önüne geçilemiyordu. Medine-t-ün-Nebi'nin tarihinde görülmemiş bir şeydi bu. Mr. Raşit bunu çöl ülkesinin güvenilir bir *Ay Gözetleme Komitesi* kurmayıp, kutsal ay Ramazan'ı hemen her yıl yanlış günde başlatmasına bağlıyordu.

O dingin ve sıcak günlerin üzerinden nice yorgunluklar geçti. Sıkıntılı günlerdi o günler, ama şimdi yaşadığım fırtınalar, burukluklar, düş kırıklıkları geçmişi de içine alacak denli genişliyor ve insanın acılarını sevme yetisiyle o günlerimi hüzünle anımsıyorum. Bambaşka duygularla yazıyorum bunları, anlatmak istediklerim bunlar mıydı, kazıbilimcilerin gelecekte yararlanabileceği bir belge bırakmak isteği ya da bir gizi taşımanın dayanılmaz sızısı.

Belki de o çok uzak geçmişi, boş evler arasında dönüp duran tozdan hortumları, hurma ağaçlarının bunaltıcı gölgeliklerini – martı çığlıklarını dinleyip kahvemi içerek bütün bunları anımsadığım bu gece– bir kez daha yaşatmak belleğimde. Uçucu görüntüler, yaşamımın geride kalmış uzun yıllarını anlamlı kılma, bir boşluğu doldurma çabası, diyelim ki hiç yazılmayacak düşlerin tarihine bir katkı, sözler, yalnızca sözler, başka bir şey değil.

Demir Özlü
(İstanbul, 9 Eylül 1935)

Öykü Kitapları: *Bunaltı* (1958), *Soluma* (1963, Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü), *Boğuntulu Sokaklar* (1966), *Öteki Günler Gibi Bir Gün* (1974), *Aşk ve Poster* (1980), *Stockholm Öyküleri* (1988, Sait Faik Hikâye Armağanı), *İstanbul Büyüsü* (1994), *Balkur'da Akşam Yemeği* (1997), *Geçen Yaz Kentte Kızlar* (2001), *Şapka, Deniz Kıyısı ve Yüz* (2003). 1998 *Düşler Öyküler* Dergisi Öykü Onur Ödülü.

Stockholm'de Bir Öğle Vakti

Ön yüzleri Rokoko Tarzı'ndan bozma yapılarıyla düzgün bir cadde. Kurşun rengi, koyu sarı, mat açık mavi yapılar. Ekim ayının yağmurlu bir günü. Sokaklar ıslak, biraz önce dinmiş yağmur. Bir süre sonra yeniden çiseleyebilir. Kentin, daracık, körfeze yakın, hafif bir yokuşla çıkılan eski, kibar mahallesi: Östermalm. Taş döşeli, dört köşe alandan doğru aşağıya inen, dar bir sokak var: ölgün körfezin ucu görünüyor oradan. Kıyıya çekilmiş küçük gemilerin direkleri. Öte yandaki sokak, iki yanını dolduran dükkânlarıyla Dramaten Tiyatrosu'nun yanına, kıyıya iniyor. Biraz ötede, yanda, kentin biraz daha canlı bir caddesi var: Stureplan.

("Nereden gelir, nereye gidersiniz?")

Bahçe içinde, küflü, yeşil kubbesiyle Hedvig Elenora Kilisesi. Hafif yosun tutmuş bahçe duvarları. Kaldırım, kayın ağaçlarının dökülmüş sarı yapraklarıyla dolu.

(Ne çok özlerdin, çocukluğunun kayın ağaçlarını. Orada, küçük bir kasabada. Simav'ın yeşil doğası içinde. Kırlara doğru bahçeler. Sana rahat vermeyen bir geçmişin ıslak görüntüleri.)

Pazar gününün ıssız sokağında, Elenora'nın bahçesini çevreleyen duvarın dibindeyiz, kaldırımda, –birkaç gün önceydi– çocuk kilisenin bahçesine girmek istiyordu.

"Bahçede oturalım baba."

"Burada mı?"

"Kilisenin bahçesinde."

"Annenle oturuyor musunuz orada?"

"Oturduk baba."

Sessizlik içinde bahçe. Kilisenin içinde ayin çoktan bitmiş olmalı. Tek tük girip çıkanlar var. Sessizlik içinde, belirsiz, derin bir boşluğun belli belirsiz gürültüsü duyuluyor. Camlı kapıya ışıklar vuruyor, küçük, renkli camları aydınlatıyor. Kilisenin içindeki renkli boşlukta birileri var besbelli. Bahçede, yarı yarıya ıslak kanepenin, ıslanmamış bölümüne oturuyoruz. Çocuk, oturduktan sonra bacaklarını sallıyor. Kahverengi, bağcıklı, küçük ayakkabıları var.

"Burası güzel mi?"

"Güzel baba."

Daha aşağıdan, kentin içinde, geçit yapmaya hazırlanan askerlerin borazan sesleri geliyor. Her pazar günü yaptıkları geçide hazırlanıyorlar.

"Askerler geçecek çocuğum."

"Onlar asker değil baba. Kilisedekiler."

Ağacın altında, kanepede, başka bir ülkede yaşayan çocuğun yanında kalmanın nasıl bir şey olduğunu düşündüm. Kapalı gökyüzü altında, ağaçları, bu kara ağaçların altında, bütün, çok uzağında olduğun ülkenin bir görünüp bir yiten, seni yoklayan görüntüleri altında (kasabanın ovaya uzanan yüzünde kurulmuş, eskimeye yüz tutmuş yapılarıyla, memurların oturdukları Süleyman Sami Mahallesi, kaplıcalara doğru uzanan kırların başladığı bir yerdeydi, büyük ağaçların çevrelediği toprak bir köy yolu uzanırdı ovanın içine) –dipsiz, derin boşlukta, pazar gününün durmadan büyüyen sessizliği içinde bir çocuğun– küçük bir erkek çocuğun yanında kalmanın, –başka, uzak bir ülkede– onun yanında kalmanın gerekli bir şey olduğunu, onun yanında kalmanın yansıyan sıcaklığını düşündümdü, burada, bulutların, ormanlık, düz arazinin, uzakta denizlere uzanan dağların görüntüsüne karışan bir yaşamın içindeyken. Bu kuzey göğü altında. İşte sessiz, uzun bir yaşam, diye düşündüm. Sessiz bir kent. Sessiz bir pazar günü. Alanda, açık büyük mağazalar-

dan birinden, bir iki küçük şey –evde biten tereyağı, şeker...– almaktan dönen küçük bir çocuk. Saçlarının rengi, geçen aylarla, gittikçe koyulaşan, binbir gürültü, uğultu içinde, ardında bıraktığın ülkeyi anımsatan bir çocuk.

Alana birleşen caddelerden birinde, B.lle adlı bir lokanta bu. Bir Fransız lokantası adı sanki. Caddeye bakan pencereleri üzerinde mavi tenteler var. İçerde, masalarının örtüsü kırmızılı, mavili, dik çizgilerle desenli.

"Burası işte, bizimkilerin."

Kapıda karşılıyor lokantanın sahibi bizi. İnce, beyaz yüzlü, saçları düzgün, alnında hafif dökülmüş, genç, yakışıklı bir adam.

Alacakaranlık içerisi. Genişçe bir bütünlüğü var. Girildiğinde, solda, dibe doğru bir yerde, dörtgen bir bar var. Gerisi mutfak, ızgaraların yapıldığı yer ve davlumbaz. Burası ışıklı. İçlerine kahve konmuş, balon biçiminde cam kaplar barın kıyısında, ince bir elektrik ocağının üzerinde. Kapının ötesindeki masada bir İsveçli kahve içiyor. Barın dibinde, üç küçük masa birleştirilerek uzatılmış bir masaya oturuyoruz. Lokantanın kuytu bir köşesi. Salona girince sen de öyle düşünmüştün: lokanta sahibinin arkadaşları –özel konuklar– oraya oturabilirler diye: hem bütün salonu gören güzel bir masa, hem de kuytuda biraz. Böylece, artık geçmiş olan öğle yemeği vaktine karşın, gene de bazı müşteriler gelirse, bu *özel* topluluk kuytudaki masada rahatsız etmez kimseyi, göze batmaz.

Bardaki genç adam –kumraldı, çalışmaya alışmış, rahat bir bakışı vardı– size doğru eğiliyor. Arkadaşına:

"Hoş geldiniz ağabey," diyor.

Lokantanın sahibi genç adam, barın yanındaydı. Yanınıza geldi.

"Yemek ağabey."

"Bir şeyler var mı?"

"Biftek, tereyağlı ya da Fransız soslu."

"Bize birer biftek yap öyleyse."

"Bira ağabey."

"Mellanöl."

Arkadaşın sana dönüyor:

"Şarap içer misin?"

"Öğle vakti içmem," diyorsun. "Bira, bira en iyisi."

"Saluhallen'deydik," diyor arkadaşın. "Birer bira içtik orada. Karidesle bira."

"İstanbul'daki gibi."

Ardından, cadde üzerinde birinci kattaki, küçük loş büroda oturdunuz. On beş dakika kadar. Tütün içmek için; küçük, loş, büroda. Dağınık. Sessizlik içinde çalışmaya yarayan ya da fotoğraf banyo edilebilen bir yer. (Alanın bütün ağaçları dağınık saçlarını sarkıtıp... bir tutam da senin koparman için...)

Lokantanın sahibi, genç adam da masanıza geldi. Arkadaşının karşısına oturdu.

"Nasıl abi, bifteği beğendin mi?"

"Çok güzel."

"N'olacak abi, bu işler?"

"Kötü. Politik durum olduğunca kötü."

"Ne korkunç değil mi? Hiçbir kalıba sığmıyor."

"Orada kendi başına bırakılmış bir yer. Dünyaya kapalı..." (O anlatırken, bozkırın ortasında, esmer, gencecik bir adam imgesi gelip geçiyor zihninin içinden, besbelli, bir köylü, genç bir adam ya da bir kasabalı bu.) Hiçbir yönü yok. Sallanıp duruyor. Çakmaklara gaz doldurmakla geçinenleri düşün. Gene de onlar işsiz sayılmıyor. Kaldırımın üzerinde küçük bir tezgâh. Yeşile boyalı. Masaya benzer, kırk santim boyunda bir şey. Tahtadan. Sonra, yanda, belki küçük bir vitrin. Sonra kışın yağmurlu havalarda İstiklal Caddesi'nin çamurlu kaldırımlarını düşün. Amaçsız yürüyen işsiz kalabalığı. Sabahleyin, Sirkeci İstasyonu'nun karşısına, o ara sokağın başladığı yere toplananları düşün: küçük bir işsizler ordusu. Varoşları uğuldayan kente dağılmış işsizler ordusunun bir parçası. Zeytinburnu İstasyonu ya da Adliye'nin orası... Yürürken yollarda, sefaleti duyduğun yerler. (Gencecik bir çocuktu daha, sur dışında mezarlığın içine götürdüler. Boğucu bir yaz günü. Otların kokusu duyuluyor. Tabancayı doğrulttukları zaman hiçbir şey söylemedi. Yalvarır gibi davranmak onuruna dokunurdu. Sadece boğazına bir şey düğümlenir gibi oldu. Bir şey söyleyecek, anlayacak cinsten değillerdi. Sustu, sadece inancını düşündü.)

Issız sokaklarda yürüdün. Köşeden, kıyıdaki cadde, deniz, daracık körfez göründü. Evin biraz ötesinde –köşede, koyu kiremit rengine boyalı, güzel bir yapı– 15 no'lu apartmanın üst katında küçük bir çalışma odan vardı. Tek bir oda. Banyosu, tuvaleti olmayan; döşemesi cilalı tahtadan, incecik beyaz bir kaloriferi olan, köşede, tavana kadar uzanan silindir biçiminde şöminesi, küçük bir kitaplığı, yorulunca uzanmak için tek kişilik bir tahta yatak, ahşap güzel bir çalışma masası ile oturulacak yeri olan deri ile kaplı bir koltuk. Ötede, hasır bir koltukla, bez kaplı büyük bir koltuk daha. Pencereden genellikle kimsesiz olan iç avlu, apartmanların, birbirine bitişik, iç avluya bakan oval yüzleri görünüyordu. En üst kattaydın. Yazın güneşli havalarında –mat bir güneş ışığı– açık mavi gökyüzü de görünüyordu orada. Odanın penceresini aralardın. Yazacaktın... Neyi yazacaktın ama? Sabaha doğru zihninin içinde uğuldayan bir yığın görüntüyü mü? (Tünel'deki, eski bir büyük apartmanda, geçici olarak kapıcılık yapmıştı. İstanbul'a yeni gelmişti. Hep gülümsüyordu. Çocukları da vardı. O apartmanın taş girişinde küçük bir kapıcı odası vardır: Bitpazarı'nın çinko çatılarına bakar. Sonra kapıcılıktan da çıkarıldı. Onu gördüm Cağaloğlu'nda, tahta bir arabayı eliyle çekiyor, hıyar satıyordu). Gençlik yıllarını mı yazacaktın? Gençlik yılları... Beyoğlu'na ilk çıkışlarında, Balıkpazarı'na, satıcıların tentelerine vuran güneşi, şimdi erguvan rengi bir güneş sanıyorsun. İlk Ermeni fotoğrafçıların çektiği fotoğraflar gibi. (Merkez Efendi Mezarlığı'nda mutlaka dedelerinden biri yatıyor. Sen, şimdi belki de yitmiş olan o mezarın yerini bilmiyorsun. Sadece, babanın annesi, çok yıllar önce, eli ayağı tutarken, yaşlı, şişman kız kardeşiyle birlikte, bayram günleri ziyarete giderdi o mezarı. Gencecik bir çocuktu. Faşistler, Merkez Efendi Mezarlığı'nda vurdular. Ölüsünü bırakıp gittiler). Şimdi Beyoğlu'nda kara bir kalabalık dolaşıyor. 1950 yıllarının güneşli bir günü gördüğün, çiçekli, mor renkli kadın şemsiyeleri görünmez oldu artık. Neyi yazacaktın? Bilinç bütün yaşadıklarına büsbütün uzak bir kıyıya savrulduktan sonra. Koyu, göktaşı renginde bir körfezdi savrulduğu yer. Yazmak mı ayakta tutacak seni! İnsanın durumu bunca kötüye gittikten sonra yazma bir şey. Hamngatan'da –o çirkin caddede– bir gölge gibi yürürken. Pencereden insansız avluya, ıssızlığa, çatıların üzerindeki İskandinav

gökyüzüne bak ve hiçbir şey yazma: "Café Eclair adında bir kahve açtılar. Şimdi orada aynalar içinde oturanlar, güneşli yaz günleri de kaldırımda tek sıra halinde dizilmiş masalarda oturanlar var. Oradan Röda Rummet'in önündeki park da görünüyor. Hava biraz daha sıcak oluyor ve artık, İsveçliler de kaldırımlarda oturmayı öğreniyorlar. Merkez Efendi Mezarlığı'nda, gecenin içinde, Edirnekapı Surları'nın dışında, gencecik bir çocuğun alnına tetiği çekiyorlar... Bunları biliyorsun. Sadece bunları yaz işte."

Masaya, genç bir adam daha geldi, senin karşına oturdu. Dört kişi oldunuz masada. Birkaç dakika sonra, mutfaktaki işini bitiren aşçı da beyaz önlüğüyle gelip kıyıya, sessizce masanın kıyısına, sizi dinlemek için, konuştuklarınıza önem veren bir tavırla oturacaktı.

"Burada kalmayı düşünemiyorum," dedi lokantanın sahibi.

"Nasıl düşünebilirsin?" dedi, yeni gelen genç adam. "Çılgın olmak gerek."

"Vallahi, Allah inandırsın abi... şurada, barın kıyısında duruyorum... bütün gün. Lokantaya gelen müşterilerin yarısı öyle tuhaf adamlar ki."

"Alkolikler mi?"

"Alkolik olsun olmasın. Sessizce geliyor, önce bir şey söylemiyor. Ama ardından..."

"Kaç yıldır buradayım. Buraya yerleşmeyi aklıma getirmedim."

"Koskoca bir lokantan var?"

"Bir şey yazmaz abi."

"Biliyor musun?" dedi, yeni gelen genç adam. "71'de 'kesin dönüş' yapmıştım Türkiye'ye. Sonra gene geldim. Buraları gören adam orada da tutunamıyor. Ama burada da kalacak değilim."

"Şu memleket bir düzelse," dedi aşçı.

(Güzel, ışıklı bir toprak. Bozkıra ışığın nereden vurduğunu kestiremiyorsun. Güneş daha batmadı mı?)

Limanı düşündüm. Beyaz, küçük gemileri... Waxholm'e giden küçük gemiyi. Alçakgönüllü döşenmişti. Herhalde hava basıncıyla çalışıyordu. Küçük, kayalık iskeleden ayrılınca, kıç bölümü suya gömülüyor –suyu ardında dalgalandırarak (yüksek bir dalgaydı yarattığı)– yol alıyordu.

"Ne anne sevgisi var ne de aile. Yapayalnızsın."

"Çocukları küçük yaşta alıyorlar egemenliklerine, kendilerine göre yetiştiriyorlar. Sevgisiz, tek başına olacak ve çalışacak yalnızca."

"Buradan daha kasvetli bir yer var mı abi?"

Yeni gelen, yanımda oturan Deniz'e, ciddi ciddi böyle soruyordu.

Apartmanların iç avlularını düşündüm. Issız iç avlular, iç bahçeler... Bazen yaşlı bir insan geçer, arada bir, akşamüzerleri, yaz mevsiminde iki çocuğun bağrışarak oynadığı olurdu. Oraya oturtulmuş tahta ata biniyorlardır. Ya da bir kum havuzu vardır. Birçok iç avluda olduğu gibi. İç avluya bakan pencerelerin iç bölümlerinde yazın da, kışın da renklerini koruyan çiçekler vardır.

"O kafayla memleket yürümez," diyordu, sonradan gelen genç adam. Canlı, sinirli bir hali vardı. Gerçekten, Avrupa'da dolaşıp duran, ticaret yapan, becerikli ya da becerikli değilse, bu özelliği belli olmayan –o çokça rastlanan– her zaman canlı, başarılı görünen insanlara benziyordu. Oldukça yakışıklı bir genç adamdı. Amerikan sinema yıldızlarının, 1950 döneminin jönlerini andıran bir yanı vardı yüzünün. Türkiye'de, o dönemlerde, ne kadar çok Amerikan filmi oynamıştır. İlk defa Avrupa'ya çıktığında görmüştün, ona benzeyen insanları. Marsilya'ya gidiyordunuz, Pire limanında, "İşte Avrupa denizi," diye düşünmüştün. Deniz büyük gürültüyle dönüyordu sanki: limanların düşüyle, belli belirsiz bir kirlilikle kıvranan deniz.

(Bütün yeryüzüne dağılmış bir genç insanlar sürüsü.)

"Bürokrasi. Yurda döviz getirecek dışalıma bile kolaylık gösterecek yetenekte değil."

Lokantada, karşıdaki masalardan birinde, gerçekten sarhoş bir İsveçli oturuyor, arada bir de barın kıyısına, kahve almak için geliyordu. Kara renkli pardösüsünü çıkarmamıştı. Son gelişinde, aşçı, ona biraz da küçümseyerek baktı. Bir şey söyleyecek gibi oldu, caydı sonra.

Waxholm'ü düşündün. Temmuz ayıydı. Gemiyle gidilen bir küçük ada ya da yarımada. Gemi kıyıya yaklaşırken, temmuz

güneşi adanın eski, tahta yapılarına, pencerelerinin camlarına vuruyordu. Canlı bir yaz kalabalığı. "Kmalıada gibi bir yer mi?" diye düşündün. Ada'nın alçakgönüllü, kentten uzak halini, otomobillerin yaklaşmadıkları kıyıyı, küçük gemileri, şortlarını, yazlık şapkalarını giymiş insanları, yağmurlu yaz mevsiminin ıssız kentinden sonra, derin bir sevecenlikle kucaklamaya hazırdın. Karşıda, düz, belirgin özelliği olmayan duvarlarıyla, eski bir kalenin yer aldığı, küçük bir ada vardı. Askerler vardı orada. Bütün bu yöredeki kayalık –ama gene de çam ve köknar ormanlarıyla kaplı– tepeleri yüksek olmayan adalar gibi. Ama çıplaktı bu ada. Kalenin uzun taş duvarı görünüyordu.

"Ben de buraya yerleşebilirim ama..."

"Aman abi!"

Yemekten sonra caddeye çıktığınızda, hafif yağmur çiseliyordu. Deniz'e:

"Gene yemek parası almadı mı?" dedin.

"Söz konusu değil. Teklif bile edemem."

"Ama..."

"Yazın bende kalmıştı."

"Demek ki arkadaşın."

"Evet, arkadaşım. Karısı İsveçlidir. Uzun boylu bir kadın. Onun işlerine yardım eder."

"Epeyce para kazanıyor, ama buraya yerleşmeyi düşünmüyor. Karısı da buralı."

"Kazandığı para bir şey vermiyor ona ve buraya yerleşmeyi aklına getirdiğinde derin bir bunalım duyuyor."

"Ama yurtdışında olup da, bu hep dönmeyi düşünüp duranların yüzde doksan sekizi dönmeyecekler yurda."

"Hep dönmeyi düşünecekler ve hep kalacaklar."

"O belki dönecek."

"Ne zaman ama?"

Taş döşeli alana geldiğimizde, yeniden çiseleyen yağmur dinmişti. Orada ayrıldı Deniz. Tombuldu biraz. Otomobiline doğru yürüdü. Kara saçları vardı. İşte bugün, öğle yemeğine çağırmıştı seni. Önce halde bira içtiniz; sonra da Türklerin lokantasında öğle yemeği yediniz. Doksan yıl önce yapıldığı, giriş

kapısına yapıştırılmış yaftadan okunan –kırmızı tuğladan– hal yapısı, küçük kuleleriyle karşıda duruyordu. Stockholm'de bir öğle vaktiydi. Öte yanda, Elenora Kilisesi'nin bulunduğu yöreye yürüdüm. Pazar günü, oğlumla oturduğumuz banka baktım. Bank gene ıslaktı. Bozulmuş boyası, açık renk, kirli sarıydı. Bahçeye, kilisenin giriş kapısına doğru dökülmüş yapraklar da ıslaktı. Sonbaharın sarı yaprakları. Kilisenin bahçe duvarını geçince, aşağıya doğru, ince, asfalt bir yol uzanıyordu. Daha da aşağıda, tek katlı, geniş, eskiden süvari alayının yerleşmiş olduğu, gene kırmızı tuğladan yapılmış bir yapı vardı.

Eve giden yol, daha ötede, daracık körfezin kıyısına uzanıyordu. Nükleer enerjinin kullanılmasına karşı çıkan afişler: üzerlerinde çocuk resimlerinde görülen yeleli, sarı güneş. (Kara çizgiyle çizilmiş. Ağzı ve gözleri de var mıydı?) Akşamüzerleri evlerine giden insanları görüyorsun. Duraklarda, birkaç dakika, bekleyenler. Büyük bakkaliye mağazalarından, ellerinde plastik torbalarla çıkanlar. Mağazaların camlarına yapıştırılmış çeşitli ilanlar arasından görünen aydınlık; içlerine yiyecek paketlerinin sıralandığı raflar.

Şimdi artık kurşun rengi bir akşam vakti yaklaşıyor. İç avlulara, daha koyu bir karanlık çöktü. Diplomat Oteli'nin çay salonunda, birbirine sokulmuş birkaç insan var. Gecenin derin yalnızlığına gireceksin. Bu rengi kararan dış dünya, birkaç saat boyunca hiçbir şey söylemeyecek sana. Dilsizdir akşam vakitleri. Gece: gece, belki daha aydınlık olabilir.

1990 • Bir Kara Derin Kuyu

Nezihe Meriç
(Gemlik/Bursa, 28 Şubat 1924)

Öykü Kitapları: *Bozbulanık* (1953), *Topal Koşma* (1956), *Menekşeli Bilinç* (1965), *Dumanaltı* (1979), *Bir Kara Derin Kuyu* (1989, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Yandırma* (1998), *Toplu Öyküleri I, II* (1998), *Çisenti* (2005).

Bir Kara Derin Kuyu

Akşam Gene Akşam Çarşı

Akşamın bir vakti var; gökyüzünden iniveriyor çaktırmadan. Çarşının alvala akşamına sinsi bir saldırı bu. Renkleri düşmanca solduruyor çünkü. Çınarlar karanlığa hazırlanan bir hışıltıyla, daha görkemli bir görünüş alarak, rıhtımdaki kahvelerden gelen tavla şakırtılarına, gülüşmelere, yosun kokusuna, ızgara balık kokusuna doğru büyüyor. Doğanın bereketiyle şenlenen manav tablalarında, su yeşili, domates, elma, nar karışımı kırmızı, üzüm sarısı renk atmaya başlıyor. Dükkân içleri karanlık kovuklara dönüşüyor. Kalabalık durakta bir kadın var. Geçkinliğine karşın hâlâ çok güzel. Bir o seziyor bunu. Acıyla iç geçiriyor. Akşamın bu vakti ona dokunuyor.

Kent kendini korur oysa bu karanlıktan. Edison derlerdi bir adam yaşadı bu dünyada. Işıklarını yakıverir. Önce tekten tükten, sonra tümünü birden. Al sana bir çarşı gülüm, al sana bir şıkırdım! Küçük bir çarşı, amenna! Büyük 'market'lerden 'şarküteri'lerden yoksun. Doğrudur. Amma, eski. Sözün değeri varsa, kulak verilsin: Bu, eski İstanbul çarşısıdır. Yozlaşsa da, falan da. –Etin, yeşilliğin, peynirin iyisi, turşunun evde yapılmışı, rakının dinlenmişi burada bulunur. Bir de balık elbette.– Eski bir İstanbullu bilir eski bir İstanbul çarşısının ne demek olduğunu. Alıcılarla satıcıların, kesekâğıtlarıyla ağırlık ölçülerinin, ışıklar-

la renklerin, küçük kahveci çıraklarıyla hırçın özel arabaların, hantal kamyonlarla her zaman dolu geçen belediye otobüslerinin gürültüyle devinmesine karşın, o hep yerli yerindedir. Güngörmüş olarak, görüp geçirmişliğini sindirmiş bir çarşı olmanın, esnaf onurunun, müşteriye saygının... Yok yok, o kadar da değil! Eskidendi o. Her şey değişti. Değişiyor. Olacak bu. Doğaldır. Uzundur ol hikâyat! 6:40 iskeleye yanaşıyor. Amma yüklü. Akşamın en dar vakti işte. Düdük! Viyuuut! Ses hızla suya dalıyor. Gidip karşı kıyının pencerelerine vuran batmış güneş ışığında yankılanacak. Vakittir.

Faruk Öğüt – Bakkaliye
Rakı–Büyük–Klüp

— Buyurun efendim, buyurun Uğur Beyciğim. Nasılsınız efendim. Allah afiyet versin. Dedenizi tanımadım. Fakat peder merhum, Allah rahmet eylesin, her akşam bu vakitler, aynen sizin gibi, boyunuz posunuz da, Allahallah, nasıl desem sakalınız ve gözlüklerinizle, o da sizin gibi böyle orta boylu, ama yapılıydı. Merhum şu kapıdan girer her akşam bu vakitler, ah! Geçmiş gün! MÜNDEMİÇ MÜNDERİÇ MÜNEKKİT MÜNEVVER MÜNEZZEH MÜNFAİL... Yaa, Uğur Beyciğim.

İşte rakınız. Şöylece yerleştirelim çantanıza. Nasıl gidiyor yukarıda, inşaatta işler? Yok efendim bulunmuyor. Ben bunları nasılsa ayırtmışım da. Koş oğlum, "Uğur Beyamca için" de. Roka oğlum roka. Kırmızı turp da koysun. Afiyet şeker olsun efendim. Öyle. Tam üç teneke peynir, üçü de aynı nefasette çıktı. Elbette, siz olmasanız o inşaatın başında... Ne anlar o koca Lazlar, geç canım efendim allasen. Kim kaldı eski Boğaziçili, kim kaldı. Boğaz gitti elden. Yağ yok oğlum. Piyasada yok. Rezil ettiler piyasayı falanı. Ya Uğur Beyciğim. Eskidendi. Boğaz'ın Boğaz oluşu. Haa, hani sizin eve çıkan yokuşun başında bilirsiniz bir ev vardı üç katlı, hani merhum...

Mustafa mı? Bu nasıl Mustafa? Gerilmiş yay mı, güneş vurmuş cam parçası mı? Bu nasıl Karadeniz dalgası? Vayy! Vurgun yemiş bu oğlan. İnsan değil, sorun bu. İnsan suretinde koca bir sorun. Köyden kente göç mü dedin, al işte gör. Boğaz'ın tüm yukarıları Karadeniz göçmenleriyle dolu değil mi?

— Faruk Bey, Boğaz eski Boğaz değil. Doğrudur. Haklısın. Amma, olacak bunlar. Doğası bu işin. Gâvuristan'da da bu işler böyle olmuş. Ben Paris'teyken, neyse uzun hikâyedir, haa, yeter ki herifler durumun felaketini anlasınlar. Bu göç işini düzenlemek, yönlendirmek gerekirdi. Gerekir. Ulan yahu, böyle çayıra inek salar gibi, has bahçeye adam salınır mı? Ne günahı var bu adamların? Ne günahı var o bahçelerin, o köşklerin. Ve bizim. Biz ne olduk arada Faruk Bey. Ben Boğaziçiliyim. Öyle miyim? Boğaz'dan ayrı yaşayabilir miyim? Yaşayamadım da biliyorsun. Amma, işte Boğaz'da da yaşayamıyorum artık. Bu bir gerçek. Ben ölmüşüm, bu da bir gerçek.

Uğur Beyle Karadenizli Mustafa
Beraberce Bir Yokuşu Çıksınlar
Boğaziçi'nde Anadolu Yakasında
Ağır Ağır

Yakışıklı oğlan bu Mustafa. Yerinde duramıyor. Sarı bıyıklarını çiğneyerek, yan yan bakıyor tedirgin. Kot pantolonu, pamuklu gömleğiyle, pazularıyla, uzun boyuyla ne güzel delikanlı adam yahu! Gülüyor, ama acılı. Gamsızca gülmeli bu çocuk. Nesi var bunun? Arkadaşlarıyla oturmalı kıyı lokantalarına, Boğaz'a karşı, geniş soluklar alıp vererek. Yiyip içmeli, güzel kadınlar düşlemeli. Oysa bozgunda bu. Besbelli.

Erkekler, çocuklar konuşarak, gülüşerek, hızlı hızlı çıkıyorlar yokuşu. Bir de başları örtülü genç kızlar, kadınlar. Eski tahta evler, sonradan yapılan betebeli çirkin apartmanların arasında nasıl tek tük kaldıysa, Anadolu'dan gelip buralara yerleşen yeni ahalinin arasında da tek tük İstanbullu hanımlar var. Öksü-

rüklü sesleri, konuşma biçimleri, başörtülerini bağlayışlarıyla hemen ayrılan ötekilerden. Çağdaş giyimli genç kadınlar, kızlar da yok değil elbette canım. Ne ki, dikkatli bir göz, ince bir sezgi, hemen görür aksayan, tutmayan şeyi. Nedir o? Şu: İstanbullu bir kadının yürüyüşü, önüne bakışı, çocuğuna seslenişi başkadır. Kalın, kaba heceler incelmiştir. Ses neneden, anadan nazlı, hafif olmayı öğrenmiştir. Yüzyıllardan bu yana işlenmiştir kadının bakışı, duruşu, gülümsemesi, gizlice renk değiştirerek utanışı, gözyaşlarının inivermesi, ipek mendilinin arkasında hafifçe hıçkırması. Çok eski yıllarda bir İstanbullu bahar sabahında küçük bir erkek çocuğu, bir kadının yumuşacık elinden tutmuştur, vapurdan çıkarken. Denizin, güneşin, iskelenin bir martı kanadında nedensiz küçük kahkahalarla suya dalıp dalıp çıktığı öyle bir sabahta, o güzel kokulu eli sıkıca tutarak, iskeleden atlamıştır çocuk. Kısa pantolon, parlak potin, Bursa ipeğinden frenk gömleği, boynunda Avrupa kurdelasından fiyongasıyla. Hoppa! demiştir o İstanbullu hanımın nazlı sesi. Asla! İşte şimdi şu akşam vaktinde olduğu gibi, köşe apartmanın dördüncü katından bir kadın haykırmamıştır kabaca, bu İstanbul havasında: Hüsamettin! Hüsamettin la! Gel burya, ha gözü çıkasıca, gel eve de göresin gününü. Yürü la, ekmek al, yürü! Belki geniş ovalarda, dağ köylerinde yankılanırken bu ses güzel, canlı. Eh, evet! Bu kızlar yokuş yukarı çıkarken, kararmaya başlayan havanın içinde güneşten son ışıklarını alan çiçekli başörtüleriyle dalgalanmıyorlar, bir düşte gibi. Süzülüp geçmiyorlar insanın yanından. Birbirlerini dürtüyorlar. Gülüyorlar kaba gülüşlerle. Yürüyüşleri, hiçbir inceliği, yaşamlarından hiçbir duyguyu iletmiyor insana. Ayakkabılarının topukları küt küt vuruyor taşlara. Omuzlarından sarkan çantaları, boş torbalar gibi sallanıp duruyor anlamsızca.

Değişiyor İstanbul her şeyiyle. Elbet ahalisiyle de. Olacak bu, doğal bu. Uzundur bu hikâye. Düzenlenebilirdi bu göç. Bu adamlar bir düzenden başka bir düzene köprülerden geçirilmeliydi. Köy kent arasındaki uçuruma itiliverdiler. Şimdi bu yokuşu çıkan adamlar, o savaşın yorgunları işte. Evlerine doğru yürüyorlar. Hangi evlerine? Eski bir düzenin, eskiden bu İstanbul'da yaşanan günlere göre biçimlenmiş amma kendile-

rine hiç uymayan bir düzenin evlerine. Harap olmuş eski köşklerde, tek tek kiraya verilen odalarına, eski İstanbullu hanımların, beylerin yaşamlarına uygun, geniş bahçeler içinde sedefli mermerli, yüksek tavanlı, yaylalar gibi geniş sofalarıyla, kameriyeleri, meyve bahçeleri, çiçek bahçeleriyle kurulmuş bir düzenden geriye kalan harabelerin içinde boy atan gecekondularına, yeni kurulan semtlerde, iyi yapılmadığından, üç beş yıl içinde yıkık dökük bir görünüm almış olan apartmanlardaki dairelerine; yaşamaya değil, dinlenmeye değil, tıkılmaya; mutlu olup neşelenmeye değil, yorgunluğu arttıran, yoksulluk duygusunu çoğaltan, çirkin görüntüler biriktirip kahrolmaya.

Amma, ya Boğaz'ın doğası!

Bu yokuşu, her akşam böyle ağır ağır çıkmalı. Tek başınasın şu dünyada. Kimin kimsen yok. Sana yaramayan bir karı, iki kız Ankara'daki dairenin o görkemli salonunda asılı olan büyük boy büyütülmüş aile fotoğrafında. Kadın kısa saçlı, önde oturuyor, klasik koltukta. Parmaklarını birbirine geçirerek, ellerini yumuşakça kucağına bırakmış. Ayağının biri, öbürünün arkasında. Bacakları güzel, ayakkabıları çok pahalı. Yüksek topuklu, ince. Erkek koltuğun kenarına ilişmiş. Dik yakalı kazağı, taranmış sakalları, gülümser gibi bir hoş çarpılmış ağzıyla, yerini bulamamış bir aykırılık, bir sıkıntı külçesi. İki yanlarında iki kız. Güzel kızlardı o zamanlar. Çocuktular daha. Büyümemişlerdi. Sinirli değillerdi. Babalarını severlerdi. Durmadan sigara içen, küfürlü konuşan, iş arkadaşlarıyla sabahlara dek oyun oynayarak, arabalarına atlayıp pahalı, kalabalık yaz tatilleri yapan, evlenip evlenip ayrılmış özgür kadınlar olduklarını söyleyerek... Neden böyle oldu? Çünkü anaları öyleydi. Bitti! Bu, budur! İşte bu kadar! Sinir krizi geçirip haykırmalar: beni bu duruma getiren sensin. Aklın çocukluğunda kalmış senin. Hiçbir zaman, mevkinin adamı olamadın. Boğaz Boğaz, tutturmuş bir Boğaz. Ben Ankara'yı seviyorum. Ben operasız, tiyatrosuz yaşayamam. İşte burada gülünür. Güler adam da. Haykırışlar: Tanrım bu adamın bu sarhoş gülüşleri çıldırtacak beni. Eh be! Al evi, al parayı, al konserleri, hadi al mevki mevki dediğin o şeyi de. Bana eyvallah. Boğaziçi bana yeter. Anılarım da var. Ne kaldı İstanbul'dan birader? Bir Topkapı, bir Boğaziçi. Eh bir iki parça bir şey daha.

Şimdi çıkarsın her akşam bu yokuştan. Her akşam çıkmalı bu yokuştan ağır ağır. Çıkarken dinleyeceksin kenti. Dinlemek diye bir şey vardır. Ne demiş, ozan bak, Mustafa kulak ver söylenenlere, ne demiş ozan, İstanbul'u dinliyorum demiş gözlerim kapalı. Nasıl bir şey bu? Bunu bir ozan söylemişse, bunun bir nedeni olmalı. Ozanlar yüce kişilerdir. Onlardan insanlara yüceltici duygular geçer. Budur aranan. Aradığımız bu. Yüceltici, rahat ettirici, mutlu olduğumuzu duyuran, yaşamak güzel dedirten. Bir anlam verilmeli şu dünyaya. İçimizdeki güzelim insanı ziyan etmemeliyiz. Kapıp koyvermek yok.

Dinlemeli. Derinden İstanbul'un uğultusu gelir. Büyük çevre yollarının, denizin, kentin. Hafiflemiş bir uğultudur bu. Bahçeler emer gürültüyü. Geriye kalanın içine kuş sesi doldurur, esinti katar, yumuşatır, öyle yollar yukarıya yokuşa. Tepelerden bakıldı mı görünen, bakımsız kalmış viran bahçeler değildir. Tersine çok güzeldir görünüm. Şaşırır insan. Önce çepeçevre, sonsuz bir yeşillik vardır dalga dalga. Elbette açıktan koyuya, koyudan açığa geçerek yer yer. Aşağıda akan Boğaz'ın mavisi gibi. Doğal bu. Amma, bir de tanımlanamaz, bilinmedik, görülmedik, yeşiller girer araya. Boğaz'ın mavisinde de öyledir. Göz nereye bakacağını bilemez. Yürek, geniş soluklarla şişer. Sonra ağaçlar. Binlerce ağaç vardır. Çoğunun yapraklarının arasından deniz görünür. Boğaz akar yaprakların arasından. Binlerce sarmaşık, ot, bitki. Yeşili değiştiren, benekleyen, renklendiren bir doğa örtüsü. Hep Boğaz'ın esintisiyle ürpererek. Işıklı limon sarısı bir ağaçtan, kurutulmuş günbatımı kızıllarına geçivermek duvarlardan sarkan sarmaşık yapraklarında. Bakınıp dururken, umulmadık bir şey daha. Ah! Patlıcan moru üç ağaç, yan yana aşağıdaki açıklıkta. Sonra bayır yukarı, top peşinde koşan çocukların oynadığı büyük boşlukta, gökyüzünün önünde yüzlerce çam, sıra sıra.

Nerede Kalmıştık

ÖNCE: Faruk Bey'in bakkaliyesine giren o herif, hani şu sepet kafalı. İtişerek arkadaşıyla, kazık kadar, ama el kol bükme oyun-

larıyla, tüm dişleri ortada. Köşedeki yeni açılan kasabın damadıymış. Zengin diyorlar adama. Nevşehirli bunlar. Para bunlarda ha! Faruk Bey anlatır. Uğur Bey dinler. Bayılır çarşı dedikodularma. Almıştır Faruk Beyden ağzının payını. Adam yerine koymadı çünkü Uğur Beyi. Bir merhaba demeyi bilmedi. Arkadaşıyla itişip kakışıyordu saygısızca. Demiştir ki Faruk Beye, aynen böyle demiştir: Ha bana bak Faruk Bey, demiştir. Karadenizli bu oğlan. Nevşehirli kızını buna neden verdi bilinmez. Çünkü oğlan çulsuzun biri. Kız kaçar diye korkmuşlarmış. Bir tane evlat. Adam düşkünmüş kızına. Her neyse canım. Karadeniz ağzını yansılamak kolay, cav cuv etmiştir yani: Ha, bana bak Faruk Bey, demiştir. Demek istemiştir ki, bu saçı sakalı birbirine karışmış, bu gece içen, gündüz içen adamdan mı bizim Mustafa'ya hayır gelecek. Adamın kendine hayrı yok. Köyün delisi gibi. Baksana dökülüyor üstü başı. "Biliy misun" diyerek ikide bir. Yukarıda inşaatta, bir somya, bir radyo, bi dolu kitap, öyle yatar kalkarmış. İçer babam içer. Aşağıda diyorlar, yokuşun üstünde güzel bir evi varmış, babadan kalma, dayalı döşeli. Hem de eskiden kalma mobilyasıyla, atlas perdeleriyle. Her akşam evinin önünden geçermiş. İlle geçermiş. Geçer gider, çıkar yukarı, ta yukarı, tepeye. Bir inşaat bitti mi öbürüne. İyi mühendismiş diyorlar. Ha! "Biliy misun" diyerek ikide bir. Faruk Bey ne yapar? Tezgâhın arkasında, kimseye göstermeden tek tek atarak votkasını, höngürtüyle siler burnunu. Gözünün biri tıkanan trafiğin altüst ettiği arabalarda, korna sesleriyle çarşıyı patlatacak gibi şişiren gürültüden yüzünü kırıştırarak. "Ulan koca Laz" diye başlar. Akşam vakti, başlatmasın Faruk Beyi. Başlar sülalesinden. Uğur Beyin eline su dökemez onlar. "Cumartesi kibarı oğlum benim" der. Çekince takım elbiseyi, güveylik ipek gömleği adam olunmuyor. Anasını satmıştır o dünyanın. Onun bulunduğu yüksek mevkileri bilsen sen Ankara'da, dudağın uçuklar. Apartmandı, karıydı, çocuktu boş vermiş adam. Bakmış anlamıyorlar onu, gözleri parada pulda. Neyse uzatmayalım, yuf borusu öttürmüştür o, bu kahpe feleğe. Ya! Boğaz'ın eski ailelerindendir. Annesi genç yaşta ölünce babası büyüttü onu. Vurgundur Boğaz'a. Büyük adamdı babanız Uğur Beyciğim. Boğaz'ın gelmiş geçmiş MUHTEREM MUHTERİZ MUHTEŞEM MUHTEVİ...

SONRA: Eveeeet! Denir. Tek bir sözcük gibi görünüyor bu. Oysa içi, tıklım tıklım sözcüklerle, tümcelerle doludur. Şöyle: İşte geldik. Gördüğün gibi oğlum Mustafa, burada oturuyorum. Bu birinci kattaki ön odayı şantiye gibi kullanıyorum. Bu çınar, çınarın altındaki masa da yazlık evimdir. İşte İstanbul ayaklar altında. İstanbul bir masaldır. Anlatması zor, anlaması zor. Elin işe yatkın mıdır? Bravo! İşte rakı, işte peynir. İşte taze soğan, işte bol su. Nasıl çıktı kavun? Yaşasın. İşte balık, işte ateş. Şimdi yanar. Üfle, üfle. Efferim!

Anlat Oğlum Mustafa Anlat Tümünü
Gece Biter Dert Bitmez: Böyledir Bu
Dünyanın İşleri

Köyde hâlâ anlatılır. Doğduğu zaman bu Mustafa, ebesi secdeye varmış. "Töbe!" demiş. "Sanki gülüyordu" demiş. "Yeni doğan bebe güler mi? Gülüyordu" demiş. Çarpılmış gibi olmuş. Mavi yeşil çakır gözlerinden akan yaşları durduramamışlar. "Çok bebem oldu. Bu eller çok bebe doğurttu. Böyle güzel bir bebe görmedim" demiş. On altısına gelince Mustafa, ki köyün bir tanesiymiş, sevmeyeni yokmuş, karşı köyün en dilber kızını kaçırıvermiş. Düğün dernek, büyük bir şenlik olmuş. Bir sevda, bir sevinç, dillere güller. On yedisinde dul kalmış, ama. Çünkü altı ay sonra, kız baba evine el öpmeye gittiğinde, koca Rizeli, kızın babası sormuş, "Da..." demiş. Öyle der ya Karadenizli, "Rahat misun kizum?" Kız demiş, "Rahatum babaciğum." O sormuş, o söylemiş. Evinin, köyünün, Mustafa'nın şenliğini döküvermiş ortaya. Fırlamış yerinden koca Rizeli, kızın babası. Bu kız değil miydi onu köye rezil eden, başında tuz kavuran. Görsün şimdi cümle ahali bakalım, madem! Verecektir cezasını. Yollamayacaktır onu geriye. Mademki mutludur, ayrılsın neşesinden, sevincinden, çeksin cezasını, görsün evden kaçmayı. Kız orada ağlamış, Mustafa burada. Karadeniz'in dalgaları bir o köye vurup köpürmüş, bir bu köye. Ha çırpınmış, ha çırpınmış. Ne fayda! Ne olduğunu, neye uğradığını anlayamamış ki Mustafa. Hemen bir başkasıyla bağlayalım başını, kurtaralım

gözünü dışardan derler köyde. Karşı çıkılmaz. Analar atalar, öyle ister, gelenek görenek, böyle buyurur, böyle olur. Hep de oğlandan büyük kızlar alırlar. Evi çeksin çevirsin, bolca çocuk doğursun, diye düşünürler. Bir bakmış ki Mustafa yaş yirmi dört, ortaya çıkmış üç çocuk, yaşı kart, kalçaları çok kalın, burnu iri, elleri kaba bir karısı var.

Uzat Bardağını Mustafa
Bu Rakı Bu Akşam Bitmeli

Neden toptan alıp koymamalı rakıyı bir kenara? Mademki her akşam içiliyor. Olur mu! Her akşam yola çıkmak için bir bahanedir bu. Her akşam paydostan, işçiler dağıldıktan biraz sonra yavaştan yola çıkmalı. Akşamın bir vakti vardır. İniverir yukarıdan çaktırmadan. İşte tam o vakit nişanlayıp, ağır ağır inmelidir yollardan. Çocukluğunun geçtiği bu yollardan, bahçeler arasından. Sonra çarşının havasına, insanlara karışıp avunmalı biraz. Eve dönme sevincini her akşam yeniden yaratmaktır bu. Buraya dönülür, masa donatılır, bir Tanrı misafiri bekleyerek, usul usul içilir. Gelirse, hoş geldi sefa geldi. Başüstünde yeri var. Elhamdülillah. Gelmezse, nasip! Acının üstüne varmalıdır. O seni yok edeceğine, sen onu. Çalışmak bir umuttur. Bir katkı umudu. Binlerce, milyonlarca apartman yapılacak daha. Böyle gider bu. Yıllarca. Bunlardan bazılarına güzellikler ekleme umudu. Bir çıkma, bir gülen pencere, balkonu en gerekli, İstanbul'a en yakışan bir yere oturtma gayreti. Ne denmiştir Faruk Beyin bakkaliyesinde: "Ben ölmüşüm. Bu da bir gerçek!"

Ya Sen Neden Ölmüşsün Beyamca
Dur Bakalım Mustafa Önce Sen
Bütünle Bakalım Şu Serüveni

İşte bizim kızlar hep böyle. Bunlar gibidir. İş yok hiçbirinde. Şunlara bak, demişti bir ara, yanlarından geçip giden kızları göstererek, beğenmezlikle. Bir sigara yakıyor, emerek içine çeki-

yor hınçla, "Boka batırdılar beni" diyor. "Kandırdılar." Yay gibi oluyor gene. Rengi soluyor. Sinirli bu çocuk. Düğün dernek kurmuşlar yeni baştan, Mustafa'yı da sarhoş edip doğru bu ikinci gelinin koynuna. On yedi yaşında sarhoş bir çocuk, akrabadan otuzuna yaklaşmış bir kız. Karadeniz'i bilmeyenler de vardır. Uğur Beyin yolu hiç düşmedi şunca yıl Karadeniz yöresine. Karadeniz adamını, inşaatta çalışanlardan biliyor. Bir sofraya oturup sohbet kurarlar sık sık. Geceleri şu çınarın altında, şu masada. Karadenizli mi dedin, işte sözcükler ilk akla gelen; onları tanımlamak için: atak, ters, kaba, dikkafalı, inat. Yardım etmeli bu çocuğa. Zor olacak amma, değer. Aydınlık bir çocuk. Kendinden kurtarmalı önce onu. Düşmüş karanlığın koyusuna, cehennemin dibine. İşte ne köylü, ne kentli. Yarım adam, yarım. Kafası karışmış. Tutmalı elinden, bütünlesin kendini. Nasıl? Kolay değil bunu bilmek. Arayacağız. Alalım aramıza. İyidir bizim güngörmüş ustalar. Güngörmüş. Önemli söz bu. Altı çizilir. Bir de atasözleri var. Mustafa da onlarla daha rahat anlatabiliyor sözlerini. Bu ikinci kadın için, acı su sabunu köpürtmez, diye başlıyor. Ağacı besleyen toprak, toprağı besleyen yaprak. Öküz eşiyle koşulur. Aç it, koyun gütmez diyor. N'apar peki? N'apsın yahu peki şimdi bu oğlan. Dar yerde kalmış. Söylüyor zaten: Dar yerde can yaşamaz. Olan şu: Büyük amcaoğlu, İstanbul'a göçmüştür. Küçük amcaoğlu İstanbul. Büyük dayıoğlu İstanbul'a göçmüştür. Küçük dayıoğlu İstanbul. Enişteler İstanbul'a göçmüştür, hısım akraba İstanbul. Eh öyleyse Mustafa, yallah İstanbul'a. Ha!

Bilmediğin Göle Dalma Mustafa
Atasözü Bu

Dalmıştır. Çünkü çiziden çıkmıştır aklı fikri. Ne balığa çıkmak, ne karı kız oynatmak; rakıyı fıçıyla içip, ne kumara oturmak, gün doğumunu gün batımına ekleyip, üç gün üç gece. Ev desen, çocuk dövüşü, köpek boğuşu. Evdeki karı! İyi içiyor bu çocuk. Dayanıklı. İçtikçe kızarıyor gözleri, Karadenizli burnu. İstanbul'a cebi altınla dolu gelmiş. Anası, hem de büyük anası,

babası, babasının babası, hem de koca dedesi, amcası, hem de büyük dayısı, hem de ebe nenesi bırakalım eteğini, gitsin bu çocuk, dalgaya karışıp yitecek demişler. Almışlar İstanbul'da bir daire ona, Rizeli Kocaman'ın yaptığı apartmanlardan birinde. Çocuklarla karıyı da getirip... En küçük oğlan beş yaşında. Balık gibi. Işıldak bir oğlan. Çekip bıçağı, yürüyor Mustafa'nın üstüne: "Furacağım la seni!" Gülüyor o zaman Mustafa; içinden gelerek gülüyor. Boğuşuyorlar halının üstünde. Kızlar da koşuyor sevinçle. Küçük kızlar. Seviyor Mustafa bu küçük çocukları. En çok oğlanı. Karıya gelince... Ha! Anlaşılıyor ki İstanbul Mustafa'yla, Mustafa İstanbul'la öyle bir sarmaş dolaş olmuş ki, eh! Beymen'den takım giymiş oğlan. Vakko'dan ipek gömlek. Adı var, sanı var. İstanbul'a yerleşmiş cümle akranının arasında küçük düşürür mü öz canını sülalesini. Çekmez mi altına Mersedes'i. Pavyonlardı, şarkıcılardı, gazinolardı, kumardı, kadındı, Boğaz'dı derken başlamış Mustafa'yla İstanbul büyük bir bozukluğun içinde dönmeye. Atasözü ne der, bekâra mekânı sorulmaz. Evdeki karı da onu bekâra saymış. Hiç ses etmemiş. Nereyesin dememiş. Bir kez sancılanmış geceyarısı çocuk düşürürken, üstüne gelmiş Mustafa. Sarhoş. Kadın, kalın bir sesle çirkin bir bağırma, uluyup uğunma tutturmuştur. Basar tekmeyi Mustafa. Kadın hemen susar. Çıldırır Mustafa. Çünkü tam o gün, incecik bir kız Mustafa'ya bakakalmıştır. Sanki gözleri güneşten kamaşmış gibi. Kara gözleriyle bakmış Mustafa'ya. Daha on beş yaşında. Anası Macar mucar bir karı, pavyonda çalışıyor. Kurtar beni demiş kız, başını Mustafa'nın omzuna dayayıp. Bayıldım sana ben. Ay sen ne güzelsin. Âşık oldum sana ben, demiş. On gün sonra Mustafa on altı yaşının kara sevdasını tazeleyip, almış kızı, atmış eve. O incecik kızın incecik gülüşü, elleri, saçlarını savurması, nazı edası, güldürmüş, sevindirmiş Mustafa'yı yeniden. Almış kızı koynuna, yatmış aşağı. Pervasızlık. Böyledir Karadenizli. Dünyayı takmaz, aklına bir şey taktıysa. Ha, peki evdeki kadın? Ah! Sabah gelip kapıyı vurmaz mı, güm güm: "Suyunuzu ısıttım. Da!" Ah Mustafa! Gelenek görenek böyle oğlum. Böyle be çocuğum. Kadının üstüne kuma gelir. İşte bu! Doğal bu, onun için. Uygarlığa kapalıdır bizim oralar, görmeden, tanımadan anlayamazsın dememiş miydin? Sonra? Anlat

be oğlum, dök içinin ağusunu önce. Rahatla. Sonra: kız küçük, adam evli. Baskın, polis, karakol. Para dönmüş ortada. Kurtaramamışlar işi ama. Anası uçurmuş kızı. Kart bir herif varmış. Daire almış kadına. Mustafa da alırdı. Nikâh kıyacağım diyormuş kıza. Yok işte onu yapamaz Mustafa. Karşı çıkamaz atalarına, fındık bahçelerinden akan altına. Hah işte! Tam burada dur oğlum Mustafa. Para mı dedin, atalar mı dedin, tam burada dur. Sen yeni bir adamsın oğlum. Öyleyse!

YENİ BİR ATASÖZÜ BULMALI SANA MUSTAFA BUGÜNLERE UYGUN, YARINLARA KALACAK.

1991 • Sen de Gitme Triyandafilis

Ayla Kutlu
(Antakya, 15 Ağustos 1938)

Öykü Kitapları: *Hüsnüyusuf Güzellemesi* (1984), *Sen de Gitme Triyandafilis* (1990, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Mekruh Kadınlar Mezarlığı* (1995, Yunus Nadi Öykü Armağanı), *Zehir Zıkkım Hikâyeler* (2001).

Altın

"Nine, sana çorba getirdim."

Kız bunları kapıda söyledi, içeri girdi, kapıyı kapadı. Darmadağındı oda. Kadını göremedi önce.

Ortaya kadar yürüdü, yine durdu. Sandıklar, kapalı hasır sepetler, eski bir bisiklet, çoğu dağılmış büyük bohçalar, kilimler, yüzleri duvara çevrili, sırtları bir parmak toz kaplı bitmemiş resimler, her yana dağılmış resim gereçleri başını döndürdü. Her gelişinde böyle oluyordu. Oda, nineyi gördükten sonra aydınlanıyordu. Nine boğuluyor muydu bu odada, bilmiyordu. Gerçekten de aldırmıyor olabilirdi. Bütün günleri ve geceleri bu dört duvar arasında geçiyordu.

Tek penceresi vardı odanın. Kepenkleri kapalıydı. Hemen yanındaki somyanın ortası göçmüş, eski bozarmış çarşaf yatağın ortasında toplanmıştı. Kepenklerin arasından sızan ışık lekeler çiziyordu yere ve duvarlara. Deniz dalgalarının değişen biçimine göre ya gölgeler, ya da aydınlık lekeler büyüyor, odanın hareketli olduğu duygusunu oluşturuyordu.

Nine gün boyunca onları gözlüyor, geceleri ışığını yakmadan sabaha kadar yatağında oturup bekliyordu. Kız biliyordu, ölümü bekliyordu. Canlı, hatta insan biçimli bir şeymiş gibi bekliyordu. Ayak seslerini, soluğunu ve sesiyle kokusunu gözlüyordu.

Pencerenin karşısında, odanın en karanlık yerinde, kolçaklarından biri kopuk, sallanan iskemleye oturmuş, iki eliyle sağ-

lam kolçağa sıkı sıkı sarılmıştı. Sallanmıyordu. Uyuyordu. Belki de ölmüştü.

Kız, bir yastık kadar küçülmüş olduğunu gördü onun.

Öldüğünü düşündüğünde yüreği ağzına gelmiyordu ne zamandır. Eskiden tedirginleşir, inanamaz, bayılacak gibi olurdu. Nicedir Nine alıştırdı.

"Benim ölümüm bir soluk verdikten sonra yenisini almamak biçiminde olacak. Ne değişir o zaman? Kalanlara rahatsızlık vermek istemiyorum. Beni bulduğunda ağlayıp bağırma. Uslu uslu aşağı in. Yavaşça annene... Yok yok, babana söyle. Böyle durumlarda erkekler daha iyidir."

"Sen buz gibi soğursan korkarım ama..."

"O kadar soğuk olmak istemediğimi düşün o zaman. Hazır ol. Sen yanımdayken ölmemden daha çok ihtimali var bunun."

Hazırdı.

Yatağa bitişik küçük masanın üstüne koydu çorbayı. Ninenin ayağından çıkarırken lastiklerine sararak top gibi yapıp masaya koyduğu çorapların üstüne birkaç damla çorba döküldü. Kız yan gözle baktı. Gözleri kapalıydı Ninenin. Çorapları yatağın altına attı. Çarşafı düzeltmek istedi. Sertçe çekince çarşaf, tam ortasından uzayan, bıkkın bir sesle yırtıldı. Annesine öfkeleniverdi. Nasılsa ölecek, çarşaf da atılacak diye düşünmüş olmalı bu eski şeyi verirken. Nine için ayırdığı bütün eşyayı bu hesapla verdiğinden kuşkusu yok. Pamukları fırlamış yatak, yıkanmış yorgan, üstüne giysin diye seçilen eski giysiler...

Gözleri ıslandı. Nine bu kadar uzun süre susmaz diye düşündü. Yorganı çekti yatağın üstüne, örtüyü düzeltti. Yaşlı kadının önüne gitti durdu. O kadar yaşlı ki, insanın içine hüzün doluyordu.

Soluk aldıkça titriyordu derisi. Boynuyla geceliğinin yakasının açıklığından görünen göğüs derisi kırış kırış. Yaşıyor. Sevindi. Bekleyecekti. Onun uyanışını gözleyecekti. Kadının biraz paslı, çoğunlukla durgun, tutuk ve hafif soluklarını dinledi.

Uyanmıyor Nine. Ne zamandır beklediğini bilmiyor kız. Az sonra ışıklar azalacak, gölgeler yitip dalgacıkların oyunu görünmez olacaktı. Çorba soğumuştu. Karanlık bastıktan sonra,

yukarı çıkmasına izin vermiyorlardı. Nine ve gece yapayalnız kalıyordu o zaman.

"Nine, uyan. Ben geldim."

Uyanmadı. İç çeker gibi soluk aldı. Eline uzandı kız. Ters dönmüş yengeç sanki elleri. Sert kalın tırnaklı, boğumlu ve neredeyse mor.

Bu ellerin sedef aklığındaki günleri olmuştu. Uzaklarda, çok uzaklarda kalmış bir gençlik ışıltısı geçmiş olmalı, bu yüzden, saçlardan ve ellerden.

"Ben de genç oldum yavrum," demişti bir kez. Bunu, işlere gücü yetmediğinde annesi tarafından azarlandığında söylemişti, işini bitirmiş, gelmiş kızın başında masal anlatıyordu. Azarlanınca gözleri yaşa kesmişti. Yavaşça söylemişti. Tek karşı çıkışı bu annesine. Kız, onun haklarını korumaya karar verdi o zaman. Nine karşı çıkamıyorsa, o çıkacaktı.

Son yıl iyice çöktü Nine.

Dostlukları iki yıl önce kenetlenmişti. Anne, onları evden uzaklaştırmak için babayı zorluyordu.

"O giderse ben de giderim."

"Lafa bak. Nereye gidermişsin bakayım? Daha on dört yaşında bir çocuk."

"Kendimi öldürürüm. Nine giderse bu evde kalmam."

Annesiyle babası bu gözdağına direnemezlerdi. Doktora koşacaklardı şaşkın ve ürkek. Ağır bir kazadan kılpayı kurtulmuş, iyileşmesi yıllar almış bir ergenin gerilimlerden uzak tutulması gerektiğini söyleyecekti doktor. Omuzları düşmüş, her ödüne hazır gelecekler, Nineyi düşkünlerevine göndermekten vazgeçtiklerini söyleyeceklerdi. Bu ödünü, kızdan küçük ödünler koparırarak kendileri için hafifletmeye çalışacaklardı.

Böyle olmuştu.

Gülümsedi.

Nine uyandı. Onu karşısında ve gülümserken gördü. Ardında, kepenklerden sızan güneş ışıkları vardı ve saçlarını tutuşturmuştu ışık.

Halsizliğinden sıyrıldı.

"Geldin demek. Odamı ışığa kestin."

Başını salladı kız. Bunu biliyordu.

"Nine, gençken sen de güzeldin, değil mi?"

"Hep sorarsın bunu. Hayır, hiç güzel değildim."

Ekledi:

"Güzel değildim. Çirkin ve sıskaydım. Zaten azıcık güzel olsaydım, topal bir köşkere varmazdım."

"Şaka ediyorsun Nine. Sen nedense kocanı hep kötülersin."

Bu çocuk sürekli masallar yazıyor, sonra da onlara inanıyordu. Onun düşündüğü gibi yaşamadı kadın. On altı yaşında, zorluk ve deneyimlerden uzak bir kızın düşlerinden çok farklıydı yaşam. Zulmü görmedi kız, insanların içinde kaynayan zulmü bilmedi.

Sürekli oturmak zorunda kaldığı için kocasının kalçaları havayla şişirilmiş gibi yuvarlacık, yağlı, büyük ve çirkin. Bir köşker, ayakkabı onarıcısı. Şimdi köşker kalmadı dünyada. Bu işi kız da, ondan bir önceki kuşak da bilmiyordu.

"Nine, kepenkleri açayım mı? Güneş dolsun içeri."

"Küstüm güneşe. Barışmak için hiçbir şey yapmadı daha. Ben istemem. Sen aç istiyorsan. Giderken uyumuş olursam, sıkıca kapa ama."

"Kendini mezara alıştırmak istiyorsun Nine."

"Mezarda nasılsa yatacağım. Kendimi alıştırmazsam yatamam mı sanıyorsun?"

Kız kalkmaya davranırken durdu. Başını dizine koydu.

Bazen onun yaşadığından kuşku duyduğu gerçek. Ölüp ölüp geri dönüyor yaşama. Masallardaki ankakuşu o. Ölüyor, küllerinden yeniden doğuyor. Uykusu ölüm gibi. Uykudan yeni doğmuş bir bebeğin dalgınlığıyla uyanıyor.

Başını kaldırdı, yüzüne baktı kadının. Buradan, aşağıdan yukarı bakıldığında dudaklarının ağzının içinde yitmişliği, ağzının kuyu gibi karanlıklaşması ürkütücü. Koltuk belli belirsiz sallanıyor, dengesizce öne arkaya gidip geliyor. Kadının gövdesinden yayılan koku, bohçasından eksik etmediği limon çiçekleri dolu kesecikten çamaşırlarına, gövdesine işleyen temizlik kokusu. Bir doluyor kızın burnuna, bir yitiyor koltuk sallandıkça. Ayakları kâğıt... Kuruluğu, aklığı, damarsızlığı, yarı saydamlığıyla.

Şımardı kız:

"Kocanı anlat bana."

"Anlatılacak yanı yoktu ki."

"Kocanı sevmedin mi Nine?"

"Sevmedim."

"O kadar yıl sevmeden mi yaşadın onunla?"

"Sevmeden yaşadım. Başlarda zor geldi, sonraları alıştım."

"O seni sever miydi?"

"Bilmem. Ben kadınıydım onun. Düşünmezdi böyle saçma sapan soruları."

"Kimseyi sevmedin mi sen? Sevdin, mutlaka sevdin."

"Sevdim..."

"Kimi sevdin, kocan değildi, söyledin bunu. Kimdi sevdiğin?"

"Sevdim... Bedeli ağırdı. Çok pahalı ödedim."

Daha pahalı ödenemezdi. Alacak, verecek kalmadığı söylenebilir.

Kadın doğururken, kimselerin eve girmesine izin vermedi kocası. Kadının yalvarmalarına, diğer kadınların zorlamalarına aldırmadı. Duymadı sanki, iki kapı ötedeydi Bibi Esma. Bağırtıları duyup gelip topalı göğüsleyerek içeri girmek isteyince, kadının koluna vurdu. Uvundu Bibi Esma. İlençler yağdırarak çıktı gitti. Adam, topal ayağını yere hiç basmadan, seke seke odaya girdi çıktı. Bez getirdi, su getirdi. Döşekten kayan karısının koltuk altlarına yapışıp yukarı çekti. Kapı tokmağına asılıp ıkınırken, çözülen ellerini yeniden bağladı, doğurttu. Göbek bağını, o mor, kara, boğum boğum bağı nasıl keseceğini bilemedi. Çocuğu bıraktı, aksayarak dükkân olarak kullandıkları eyvana gitti. Karanlıkta buldu keskiyi. Büyüktü keski. Ucu örselenmişti. Kadın donmuş gibi bakıyordu adama. Göbek bağını bir vuruşta kesti. Yine çıktı odadan. Ağır teşti sürükleyerek getirdi. Bebek avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Kadın halsizdi, çok halsiz. Adam teşti kadından en uzak köşeye, duvara dayadı. Geldi bebeği aldı, kaygan çimento yere yatırdı. Çırçıplak bebek tepiniyor, bağırıyor, adamın elinden kayıyordu. Kan sıvaşıktı her yanına.

Erkek topallığı her zamankinden belirgin yaklaştı kadına. Eline bir bohça geçmişti. Onunla kadının bir elini, ayağına bağladı. Hemen yanı

başında sarkan perdeyi çekip indirdi, öbür eliyle ayağını da bağladı. Gülümsedi. Kadın o zaman korktu. Adam, aylardır ilk kez gülümsüyordu. Gebeliğinin saklanamaz görünüm kazandığı son dört aydan beri hemen hiç konuşmamışlardı. Ne yapacağını bilmiyordu... Bağırmak istedi. Avazı çıktığı kadar bağırmak. Adam kadının omuzlarına düşmüş örtüsüyle ağzını bağladı, doğruldu.

Bebek haykırıyor, sırtüstü yattığı yerde küçücük kol ve bacaklarıyla havayı dövüyordu. Topal, gözleri karısının gözlerinde, teşti çekti. Bebeğe yaklaştı, ağır, büyük bakır leğen bebeğin üstüne yavaş yavaş indi. Kadın debelendi, kasıldı, kurtulmaya çabaladı. Duyulmamış ilençler yağdırdı bakışları. Teşte bakmaya başladı, içinde o kahrolası umut vardı. Teşt kımıldayacak, çocuk altından çıkacak, yahut adam insafa gelip bu ceza yeterlidir diyecek... Adam kadına yaklaştı, ilk kez can korkusuna düştü kadın. Kendini geri atmaya çabaladı anlamsızca. Adam kadının bağlarının sıkılığını yokladı, aksayarak odadan çıktı.

Sabah ezanında yine aksayarak geldi. Teşti alıp çıktı odadan. Az sonra elinde üç dört metre ak bezle geldi, bebeğin kasılmış ölüsünü ona sardı, iki kolunun üstüne aldı çıktı, ikindiden sonra döndü. Kadının kollarını, bacaklarını çözdü, tiksinerek baktı.

"Temizlen, şuraları da toparla," emrini verdi.

Kadın uvundu, ağlamadı, uludu. Her şeyi birbirine kattı.

Teşti attı, bağlandığı bezleri attı, günlerce odadan çıkmadı. Çocuğun bırakıldığı yere oturdu. Çıplak çimentoya. Başını ellerinin arasına aldı, sıktı sıktı.

Bir daha birbirlerine sıcak söz söylemediler. Birlikte yaşamları sürdü. Yan yana... O kadar...

"Ne güzel senin yaşadığını bilmek, Nine."

Nine açıyor gözlerini. Şükür, geçti o günler, unutuldu. Gülmeye çabalıyor dişsiz ağzı büyüyüp karanlıklaşıyor. Kıza duvardaki gölge ve ışıkları gösteriyor.

"Koyulaştı renkleri. Böyle... Koyulaşınca, oynaklıkları azalıyor."

"Güneş gidiyor Nine. Bir daha gidiyor."

Çocuğa söylemediği yalnızlık korkusunu getiriyor bu gidiş. Kız varsın güneşi önemsemediğini sansın.

"Ben de gideceğim. Sen kalacaksın yavrum."

Gün iniyor. Birazdan güneş bütün gökyüzünü kızıla boyayacak. Bulutlar kırmızı giyip kırmızı değiştirecek.

"Nine, kocan hep kırmızı yemeniler mi yapardı?"

Kız, soruyu sorarken elini uzattı. Yengeç yavrusu yaşlı elin üstü kapandı. Parmaklarıyla gıdıkladı sert kemikli deriyi.

"Bilmem, en çok öylesi satılırdı."

"Sen yardım eder miydin ona?"

"Etmezdim, benim çok işim vardı."

"Keşke o günlerden bana bir çift yemeni saklasaydın. Odamda, masamın karşısındaki duvara asardım. Hatta bazı bazı giyerdim."

"Senin ayaklarını incitirdi çocuk. Herkesin giyeceği şey değildi onlar."

Taşlı yol, yetersiz yiyecek, yama bulamayacak kadar yoksulluk ve bayramdan bayrama giyilen çorap gerektirir yemeni. Kızın ayakları incinirdi.

Manda, öküz gönü pis kokardı. Çirişli su kapları, kök boyalarla kızartılmış öküz derileri, evin ve sokağın tüm kokularını yok ederdi. Hiçbir koku, o karanlık izbeden yayılan ve yitmek bilmeyen kokuya direnemezdi. Çiçek, tütsü, lavanta... Bastırır geçerdi gön kokusu. Bilmiyor bu çocuk, eyvan denilen penceresiz bir girintide yaşamak ne demektir, bir ömrü akıtmak orada... Yere yığılan, her gün düzeltilen, ama düzeltilirken bile dağınık duran gönleri, kötü dabaklanmış derileri, onları sürekli kemiren cardon ordularını görmedi, insanın kaba etlerini acıtan, perdahlanmamış tahtadan yapılmış, çivileri kötü ve özensiz çakılmış alçak kerevetin rahatsızlığını nasıl düşlesin? Temizlenemeyen, düzenlenemeyen alçak masayı bilemez. Çiviler, yüzlerce lastik ve deri parçası, kerpetenler, bizler, kirli, yapışkan, kokulu su kapları, çirişin ağdalı iç bulandıran kokusu... Öğrenmesin, iyi ki öğrenmeyecek. Bitti o iş. Masallar yazıyor şimdi. Varsın yazsın.

Yataktan kalkar kalkmaz eyvana çıkmak... Yalnızca kolları ve elleri çalıştırmak. Günlerce, aylarca, sonra da yıllarca hiçbir işe yaramayan iki organa dönüşmesi ayakların. Huysuzlaşmak, gözlerin bozulması, güçlenen kollara inat eder gibi bacakların incelmesi, güçsüzleşmesi. Hele, tek bacaksa işe yarayacak olan.

Kocasına dayanamıyordu. Konuşmamak çözüm değildi. Burun burnaydılar.

En büyük felaket, çocuğun ardından geldi. Gislaved lastikler çıktı. Yemeniler, çarıklar birden ölüme durdu. Belki düzen ne gerektiriyorsa, ona uyulabilirdi. Kocası anlamadı. Felaket büyüdü. Sanatının öldüğünü kabullenecek usta olur mu dünyada? O da ustaydı. Daha özenle sırımaya başladı yemenileri. Üstlerine ibrişim nakışlar, dikişler koydu. Kapının önünde salınmaya bıraktı. At boncukları, koşum örgüleri ve küçük çanlar salındı gitgide artan ve kuruyan yemenilerin yanında. Gelmeyen alıcılar yüzünden, müşteri çığıran el emekleri, evde kalmış kızlar gibi kavrulup gitti. Kaynayan tencere fokurtusunu yavaş yavaş azalttı, ardından tümden sustu. Tencerenin ardından kaşıklar, çanaklar, ocak külleri soğudu. Sıraya, ev girdi. Çiriş kokusu, gön kokusu azar azar çekildi.

Adam, oturduğu yerden kalktı, yollara düştü. Kadın topallığının daha çok farkına vardı o zaman. Çünkü oturacak gün geçmişti. Adam, topukların ucundan yükselen çekmeliklere geçirilmiş kınnaplara bağlı yemenileri omzunun iki yanından sarkıttı. Kamyon kasalarında, kaptıkaçtıların çamurluğunda yakın köylere gitti. Akşamları gün battıktan sonra döndü. Geldiğinde yükü azalmamış, cebi para görmemiş oluyordu. Daha uzaklara gitti, dağ köylerine çıktı. Kuşburnu, alıç, böğürtlenle doyurdu karnını. Yükü eksilmedi.

Bir gecenin bir vaktinde kalktı. Karanlık yoğun, gök aysızdı. Yemenileri, kıyı bucak saklanmış gereçlerini, eline geçen her şeyi hurç yaptı. Tek bacağına yüklenerek kan ter içinde çıktı gitti. Yükünü Asi Nehrine yıktı geldi. Gün doğarken iğne batırılmış gibi kalktı, kadını da sürükledi yanında. Yitirdiklerini deliler gibi aradılar. Yoktu. Su ya da insan, alıp götürmüştü hepsini. Öfkeliydi biri, diğeri kırgındı. Ayaklarının altında kof gevrek seslerle kırılan kamışları ikisi de fark etti.

Adam, kesti kamışları. Vurdular şelekleri sırtlarına.

Evin önü çalı süpürgesiyle süpürüldü. Genişçe yerler açıldı. Kamışlar ıslatılıyor, yumuşuyordu. Adamın sağlam bacağı dizden kırılır, yere basardı. Kamışların dış yaprakları saplarından ayrıldı önce. Parmak derileri yırtıldı, tırnakları aşındı, yok oldu. Sonunda yırtılacak deri, can yandığını belli edecek sinir kalmadı. Çıplak et duyarsızlaştı. Kamışları yere vura vura işlenecek yumuşaklığa getirdiler. Suyun ağırlaşmış kokusu kamış yere her vurulduğunda patlar, kadının burnuna

dolardı. Yine bulanırdı midesi. Bütün gün çalışarak ördükleri hasırlar bir öğün yemek fiyatına elden çıkardı.

"Ayaklarımı incitmezdim Nine. Usulüyle giyerdim. İçine kalın çoraplar giymek gerekir herhalde. Yün çorap alırız."

"Yün çorap, iplik çorap. Kadınların ördüklerini giymek zorundaydı erkekler. Kadınlar her işi bilmek zorundaydı o zaman."

"Güzel günlermiş ha, Nine?"

"Zor günlerdi... İnsanın hatırladıkları yaşadıklarının çok azı. Unuttukların ziyan olmaz. Hatırladıklarının üstünden cila olur geçer. Yine de kötüydü günlerim."

Gözüne güneş ışığı doldu, ikisini birden yumdu. Açtı, yine kapamak zorunda kaldı. Altınlar uçuşuyordu havada. Yere konuyor, Asi'ye yakın bir suda kadınlar eleklerle, ekmek tahtalarıyla kum eliyor, ayıklıyordu. Kadınların gözleri kamaşıyordu. Elleri silme altına sıvanıyordu. Ellerini tanıyamıyordu.

"Sana vasiyetim var kızım. Kumarbaz olma, kumarbazla evlenme."

"Annemi mi hatırladın şimdi de?"

"Annen mi? Yok hayır. Annen kumarı bırakmadı mı?"

"Nine, daha on beş gün oldu buraya çıkalı. Ne değişir bunca zamanda? Oynuyor, sabahlara kadar oynuyorlar."

"On beş gün demek. Bana ömrüm burada geçmiş gibi geliyor. Yaşadıklarımsa masal... Ah, kumarımı kazansaydım!"

Kız şaşkınlıkla baktı, ardından kahkahalarla güldü:

"Yapma Nine. Sen nasıl kumar oynarsın?"

"Oynadım. Çay kıyısına doluşan bütün kadınlar kumar oynadı. Aralarındaydım ben de. Altın aradık."

Çay kıyısında onlarca kadın birikirdi her sabah. Bir baştan öte başa kadar, her sabah altın lafı gezerdi. "Birisi başparmağım büyüklüğünde altın bulmuş geçen gün." "Nerede?" "Biraz aşağımızda, köyü geçtikten sonra." "O da bir şey mi? Bir herif çakıltaşı toplar gibi altın toplamış. Hilafsız bir hamam tası doldurmuş da öyle gitmiş..."

Umutsuzluklar bu sözle erir giderdi, inanmazlardı. Bir yanları vardı yine de. Eleklerini, tahtalarını sırtlarına vurup evlerine dönmelerini engelleyen. Orada, yukarda, uzakta, suyun çevresini dolaştığı da-

ğın bir yerinde gömü duruyordu. Binlerce yıldan beri biliyordu bunu insanlar. Suyun içinde, kumların arasında sahiplerini bekliyordu altın parçaları.

Eski öyküler dolaştı geldi. Her biri yeni gelenlere yaşamış gibi anlattı. Bulan olsa kıskanacaklardı. Ama arayan olmazsa, umut zayıflıyordu. Bir mercimek tanesi, irice kum büyüklüğünde bulanlar da oldu.

Altın dünyayı ısıtan güneşin kızıydı. Erkenden kalkıp gitmek gerekirdi. Güneş ışığı vurduğunda ışıldayanlar bulunsun diye. Güneş zaman zaman püskürürdü altını. Dağlar, tepeler kadar. Dünyaya düşerken her yere bulaşabilirdi. İnsanı kapladığı bile olurdu. Saç telinden ayak tırnağına kadar zenginliğe ulaşılabilirdi. Korkaktı güneşin kızı. Saklanır, sakınarak sunardı kendini.

Asi'nin sol yanındaki dağda saklandığını herkes bilir. Dağ yavaş yavaş suya bırakır. Taş, toprak, çakıl, ot, kök, lokman hekim iksiriyle birlikte ve simyanın zenginliğini sakınarak katar insanların yaşamına. Ne ki, güneş dünyaya düşen kızını insanlardan kıskanır. Bu da, kadınların suyun iki geçesine sıralanması için nedendir.

Suyun dibinde tortulanmış kumları taslarla alırlardı. Bulgur ayıklarken gösterdikleri özenin iki katını gösterirlerdi. Güneş döner, iş biterdi. Ertesi sabah yine sıralandıklarında umut ve kum birlikte ışırdı. Cam pırıltısı altına benzetilir, yürekler kalkardı.

Saatlerce suyun içinde kalmış, ayakları şişmiş, derileri su çekip kalın kalın buruşmuş, belleri eğik, ağrıları yaygın, kemikleri üst üste yığılmış ve eli boş dönerlerdi. Böbreklerine, yumurtalıklarına yavaş yavaş onmaz hastalıklar yapışırdı. Vazgeçen olunca, birinin fındık büyüklüğünde altın bulduğu, başkasının yağmurların ardından gelen sel çekildikten sonra zamanı, yeri bilinmez bir altın sikkeyi ayağının altından aldığını öğrenirlerdi. Keşke tümden asılsız olsaydı bu sözler, altın tozuna bulanmasaydı eller, insanı delice tutkulara salan bir kum tanesi kadar parçacık, el ayasının ortasında durmasaydı.

Uzak denizler gibi durgundu Nine. Kız, atlastaki maviliklere bakıyormuş gibi baktı ona. İçini anlamadan. Kadının içinde fırtınalar, hayal kırıklıkları ve patlamalar vardı, ama saklıyordu, konuşmak istemiyordu.

Zaman yoktu, bir kuru yer, bir örtü yoktu.

Nehir kenti geçip köyü aştıktan sonra bataklıkta yitiyordu. Gevşek çamura, hiçbiri fazla büyümeyen ağaççıklara, çalılıklara, bin türlü hayvanı besleyen bataklığa yaşam taşıyordu. Avcılar evsinler yapmışlardı ağaççıkların arasında.

Altın arayanlara katılan yeniler, oynak, şımarık ışık gözlerine tutulduğunda yavaş yavaş kadın öbeğinden uzaklaşırlardı. Suveydiye sadakorundan mintan, Tarabulus ipeğinden kuşak, Mançester şalvar giyip donanmış, kabzasına altın kaplattığı vinçester tüfeği elinde, fişekleri çapraz olarak göğsüne sarılı avcıya giderlerdi, iriydi adam. Kara kaş, kara göz, iri burun, burma bıyıklıydı. Gönül çelendi. Şimdi beli bükülmüş çok kadın, zamanında ona gitmişti. Tüfeğini namludan tutup kaldırır, altın kabzayı güneşe çevirir, gözüne kestirdiği kadının gözüne tutardı. Altının çektiği kadın yerinden kalkar, büyülenmiş gibi yürürdü çağrıldığı yere. Kalanlar, kıskançlıkla ve gizli bir imrenmeyle, bazıları ah çekerek ardından gülerlerdi.

Bir gün, iki kadının birden gözüne düştü ışık. Aynı anda kalktılar. Ayakta birbirlerini süzdüler. Ekmek tahtalarında kum yığılı kadınlar güldü. Ayaktakiler birbirini tarttı. Biri çok gençti, çocuk sayılırdı. Yürüdü, uzaklaştı. Namluyu tutan el indi. Adam gülümseyerek bekledi kadını. Kolundan çekti. Kayar gibi yere indiler ve gözden yittiler.

Diğeri... Köşkerin karısı, dönemezdi. Yürüdü, suların içine girdi. Beline kadar yükseldi sular, şapırdadı. Kollarını yukarı kaldırdı kadın, gölgesi ve dalgalanan suların sesi av kuşlarını kaçırdı. Avcılar kaba kaba sövdü. Kadın bunları duymadı. Gittikçe yükselen suyun içinde zorlukla yürümeyi sürdürdü. Görmediği, genç yılanbalığı avcısı kollarını açmış bekliyordu. Omuzlarından sardı kadını. Çekti, sudan çıkardı.

Yılanbalığı avcısı, ayağında uzun dar don, dik saçları, uykulu gözleriyle her zaman buralarda dolanırdı. Dalgın, tembel bir yoksul adamdı.

Böyle bir birleşme mi olur? Uyumuş gövdesi yıllardan beri. Tüyü tüyüne çarptığı anda yıldırımlar geçmeye başladı. Bir gövde nasıl böyle canlanır, bağırır, kahkahalar atar, bir başka gövdenin içine kopmamasıya süzülür?

Bilmediği sevişmeleri o gün öğrendi. Islaklıkları hiç geçmedi. Gürültü çıkardılar, kınalı keklikleri, karatavukları, çullukları kaçırdılar. Yorgunluklarının geçmesini beklemeden yeniden yapıştılar birbirlerine. Sonunda, yan yana, sırtüstü devrildiler ıslak toprağa. Ay çıktı, yıl-

dızlar parladı. Sudaki balıklar rahatça oynaşmaya başladı. Av kuşları uykuya daldı.

Çok geç geldi kadın o akşam evine. Yatsı kılınmıştı. Karanlık sokağına girerken, namazdan dönen erkekler, ışığı kısık fenerlerini sallayarak yanından geçerken şaşkınca baktılar. Bu saatte bir kadının sokakta dolaşması akıl alır iş değildi. Kadın aldırmadı, üşüyordu, korkuyordu. Bir erkekle sevişmekten geldiği yüzünde yazılı sanıyordu. Adını sormadığına hayıflandı. Yarın... Önce adını öğrenecekti.

Evin köşesini döndüğünde titremesi arttı. El ve ayaklarının şişmediği belliydi. Topal bunu hemen görecekti. Üstünün başının pisliğini de. Kapının önünde, süzgeçli tenekeyle duruyordu. Kadın, dişleri birbirine vurarak bir an baktı kocasına. Öfkesini belli etmesini, bağırıp dövmesini istedi. Ödeşmiş olurlardı o zaman. Adam bir şey sormadı. Eliyle kapıyı itip açtı, kadına yol verdi.

"Isıtman mı tuttu?"

"Bilmem... Herhalde... Kendimden geçmişim. Karılar unutmuş gitmişler."

Bu kadar uzatmasına gerek yoktu. Adamın olanı biteni anladığını fark etti.

Taş döşeli küçük avluyu geçtiler. Dört yandaki duvar diplerine yan yana dizilmiş, yalnızca kapı önleri boş bırakılmış ful tenekelerinden yükselen kokuyu, bu çiçekleri kocası çok sevdiği için dayanılmaz buldu. Odalardan birinin çürük tahta kapısını itti adam. Kadının elinden ekmek tahtasını aldı, duvara dayadı. Kadın içeri girdi. Bu ilgiden ürküyordu.

Adam aksayarak geldi. Yüksek eşiğin basamağına sakat ayağını dayadı. Kadına baktı. Kadın da ona bakmaya çabaladı. Işık azdı, biraz direnebilseydi. Direnemedi. Bakışları indi. Adam ağır ağır başını salladı. Soru sormadı.

"Yat... Hastasın..."

Ertesi sabah göndermedi kocası. Daha sonraları da izin vermedi.

Gebeliği belli olduğunda sormadı. Her şeyi biliyordu. Doğrulatma gereğini duymadı. Ne konuşulurdu böyle bir durumda? Kadın yalan söylemekte kararlıydı. Ölse bile. Adam da bunun böyle olduğunu biliyordu.

Çocuk doğdu ve gecenin sabahına çıkmadı.

"Altın buldun mu Nine?"

"Altını göremedim. Yine de... Parmaklarımın arasından yakalamayı beceremediğim çok altın geçtiğine inanırım. Bir gün, hepsi birleşip gelecektir. Çünkü benim hakkımdır."

"Öyle şey olur mu Nine?"

"Bilmem. Kumar dediğim de buydu. Geleceğe inanmak. Ben inandım. Şimdi de, hâlâ bekliyorum işte."

"Neyi?"

Nine yanıtlamadı, gözlerini yumdu.

Kız masaya baktı. Unutmuşlar çorbayı. Donmuş yağlar turuncu benekler oluşturmuş kâsenin üstünde. Annesi yine eğri saplı kaşığı koymuş. Ne çabuk unuttular, Ninenin apartmana canla başla hizmet ettiğini.

On yaşındaydı kız o zaman. Apartmanın sahibi olan annesinin önünde bir ikindi sonunda boyun bükmüşlerdi:

"Bir kişinin parasını verin, başımızı sokacağımız bir de oda verin, kimsiz kimsesiziz. Ta Antakya'dan geldik. Tükendik..."

Yüksekti annenin sesi. Olumsuzdu. Horgörüsünü belli etmek zorundaydı sanki:

"Hiç kimseniz yok mu?"

"Çocuk yok, çoluk yok... Bir dikili ağacımız da yok."

"Çalışamaz olduğunuz zaman ne yapacağız?"

İki kişiye tek kişinin parasını vermek haksızlık diye düşünmedi annesiyle babası.

Kız, sevinçle koştu, Ninenin elini tuttu.

"Nine, seni alıyoruz, alıyoruz..."

Topal başka yana bakıyordu. Kısa süre çalışabildi zaten. Kapıcılık ona göre değildi. Sıvaları dökülmüş, tuğlaları ufalanan ve aralarından sular sızan odaya, yatağına çakıldı. Hangi dairedeki kendilerine acıyan kiracı ilaç verdiyse yuttu. İyileşemedi.

Cenazeyi belediye kaldırdı.

"Nine, kocan öldükten sonra odanıza girdiğinde neler duydun?"

"Yapayalnız kaldın işte... dedim kendi kendime, insanlar aynı şeyleri duymaz. Ben ölünce sen farklı şeyler duyacaksın."

Adamın cenazesi kalktıktan sonra onu özlemediğini fark etti. Olan olmuş, geçen geçmişti. Ölümü, bağışlamadığı şeyleri bağışlanır kılma-

dı. Özlediği, kınnaplar, balmumları, çirişler, gönler, pis kokulu el yapımı jelatinler ve dağınık alçak masaydı, "insan sahiden de acayip," dedi.

Kınnapı balmumunun içinden geçirerek yumuşatıyordu adam. Balmumu sürekli elinin altındaydı. Biz, göne zorlukla giriyordu. Bir yukarı bir aşağı, bir yukarı bir aşağı... Kınnap arada yürüyor kısalıyor, sıkışıp inceliyordu. Sonunda bitiyordu. Aynı şey, hep aynı şey... Dalıp gidiyordu adam. Yemek, ekmek tahtası üstünde soğuyor, kadın önünde oturmuş sabırla bekliyordu. Tahta şişmiş, biçimi bozulmuştu. Altın hiç ele geçmeyecek, tahta giderek daha çok bozulup daha da kararacaktı.

Kız oturduğu yerden kalkıp masaya gitti.

"Nine çorba soğumuş. Isıtıp getireceğim."

"Yok yok, böyle de içerim."

Kız, kaşığı kâseye daldırdı. Donmuş yağlar, kâsenin dibine çökmüş, eski bir pilavdan artakalmış erimiş pirinçler midesini bulandırdı. Kaşığı çıkardı. Nine anladı, gülümsedi:

"Aldırma... Altınımız olsaydı seninle bir başımıza yaşardık."

"Nine, altın altın diyorsun, hiç bulamamışsın."

"Bulamadım demiyorum, göremedim diyorum. Elime sürünüp geçenlerin farkına varsaydım, altına keserdim şimdi, bu saatte. Güneşin kızıdır o. Giderken, yanına katılır... ben de giderdim."

Kızın göz pınarlarında küçük birer yaş damlası belirdi, damlalar dalgalanarak büyümeye başladı. Sesi titredi:

"Hep gitmekten söz ediyorsun Nine. Gidersen çok yalnız kalırım, dayanamayacağım kadar yalnız kalırım."

"Seni de götürürüm."

Kadın kızı götürmeyi çok istedi. Kız da öyle, ondan ayrılmamayı... Gözlerini yumdu, biriken yaşlar yuvarlandı yanaklarından. Gözlerini açtığında pırıl pırıldı gözleri. Güneş içlerine doldu, kız bir şey göremez oldu.

Ninenin parmakları kızın bileğine yapıştı. Parmaklar altındı. Kızın bileği altına kesiverdi. Bunun farkında değildi. Gözleri güneşle doluydu. Nine gülümsedi. Elini kaşığa uzattı. Kaşık altın oldu. Bıraktı kaşığı, ikisinin de kollarında altın yürüyordu.

Ninenin gülümsemesi yayılmaya başladı. Kız görmüyordu hiçbir şeyi. Keyifle, kahkahayla güldü yaşlı kadın. Küçük gözelerin kaynayan suyuna benziyordu gülüşü. Kısık, ama sevinçliydi.

"Sana saklamışım yavru, sana saklamışım."

Kız başını çevirdi, güneş uzaklaşmış, karşı kıyıya iyice inmişti.

"Nine, neler oluyor?"

Yanıtlanmadı sorusu. Nine büyük çaba gösterdi, yengeç yavrusu altın elini, kızın tazecik koluna yapıştırdı. Parmaklar karşı karşıya geldi, birbirinin içinden geçti, altın ergidi, yapıştılar.

Güneş o zaman son kez geldi odaya. Görkemiyle doldu. Suyun düz, geçirgen yerde yayılması gibi yayılıyor, sıkışıyor, yoğunluğunu artırıyordu. Kız, sallanan koltuğun ayakçasına dizini dayadı.

Aşağıdan annenin sesi duyuldu. Nine o sırada gözlerini kapıyordu. Kirpikler birbirine girdi, yontu duruşu aldı. Kızın içi telaşla doldu. Nine gitmiş, kendisi yarım olarak kalmıştı. Acele etmeliydi, çok acele... Başını kadının dizlerine dayadı. Ne kadar inceydi bacakları. Ne kadar sertti. Soğuk değildi.

Gülümsedi kız.

"Ben hiç yaşlanmayacağım. Ellerim çirkinleşmeyecek, yüzüm buruşmayacak, içim korkularla dolup boşalmayacak..."

Güneş yiterken, odadaki son kolunu çekti. Kapkaranlık oldu oda. Bütün duygular kaçtı, bırakılmışlığı belirginleşti eşyanın.

Anne kapıyı açtı, gözlerinin karanlığa alışmasını bekledi bir süre. Yatağın boş ve düzeltilmiş olmasından tedirginleşti. Nine yatağında da sandalyesinde de değildi. Odadan çıktı, ışığını yakıp koridoru geçti. Hela kapısı açıktı. Kimse yoktu. Adımları hızlandı, yüreği sıkıştı. Odaya döndü, ışığı yaktı.

Kepenkler kapalı ve çengelliydi. Çorba kaşığı sallanan koltuğun üstündeydi. Altından yapılmış gibiydi. Soluk kadife örtünün üstünde çorba lekelerinin ıslaklığı duruyordu.

Kalın, çok kalın toz tabakasına şaştı. Ne kadar zamanda oluşurdu böylesi tabaka? Parmağını sürdü farkında olmaksızın. Toz değildi.

Tavana baktı. Örümcekler aynı anda tavandan attılar ken-

dilerini, yere çok yakın hız kestiler. Saniye durmadan ağlarını örmeye, ördüklerini odanın her yanına dağıtmaya koyuldular. Bir anda kat kat oldu ağlar, üst üste yığıldı. Kadının çevresini kuşattı. Kadın ürktü, yüzünü, saçlarını, ellerini kuşatan ince yığınları yırtarak, bir kısmını üstünde taşıyarak kaçtı. Ne yapacağını bilemiyordu. Kızı yoktu odada. Nine yoktu, kimseler yoktu.

1992 • Elveda Alyoşa

Oya Baydar
(İstanbul, 3 Temmuz 1940)

Öykü Kitabı: *Elveda Alyoşa* (1991, Sait Faik Hikâye Armağanı).

Elveda Alyoşa

İlkyaz sabahlarında uçuk, buğulu, baygın iğde kokulariydı. Gün ne kadar sıcak geçecek olsa, şafak vakitlerinin ürpertici, güzel serinliğiydi. Birden boşanan sağanaklar ve caddelerin iki yanındaki akasyalara tünemiş binlerce serçenin, insanı sersem eden cıvıltılarıydı. Bitmiş bir aşkın can çekişmesi; geceyarısı telgraflarının izinde, postane kapılarında uzun, ezik bekleyişler; bir ayrılıp bir kavuşmalardı. Fıstıki yeşil, patlıcan moru entarilerim; gündüz insan, gece kurt yaşamım; yalnız evimin duvarlarına renkli tebeşirlerle yazdığım aşk dizeleri, yarım kalmış bir tutkuyu sökmek için yaşanan kaçamak çılgınlıklardı. Meze tabaklarına düşen erik baharları; Buzbağ şarabının kadehimizdeki koyu vişne rengi; aylı gecelerde, olmayan bir denizi özlemle aramaya çıktığımız Çankaya tepeleri; birden aklımıza esip kendimizi attığımız, ertesi sabah İstanbul'da, İzmir'de, Bursa'da, Bodrum'da uyandığımız Anadolu otobüsleriydi. Karpuz yüklü kamyonların arkasında Tuz Gölünü geçip Peri Bacalarına vardığımız; ilk Hıristiyanların gizli tapınaklarının sükûnetinde, dörtnala sonsuz bir koşu olan hayatımızın tatlı yorgunluğuna çare aradığımız; ufak tefek taşlı yokuşlardan nefes nefese kaleye tırmanıp, alev alev yanan avuçlarımızı ve alnımızı binlerce yıllık tanrıçaların, Hitit heykellerinin, donuk mermerlerin serinliğine yasladığımızdı.

Forumlar, yürüyüşler, mitingler, işgallerdi. Kongreler, toplantılar; tutkulu, ateşli tartışmalar; hırslı, keskin karşıtlıklardı. Yurtlarda, kampuslarda öğrencilerle birlikte nöbet tutup sabahladığımız; tüm saatlerin, tüm hayatların bilinmeyen bir devrime ayarlı

olduğu, "Ho, Ho Ho Şi Minh, daha fazla Vietnamlı", "Son sözümüz söylenmedi, kavga yeni başlayacak"lı, çılgın umutlarla dolu masal günlerimizdi. Yazı yazarak, yazı tartışarak sabahladığımız; dünyayı, yaşamı, savaşı, devrimi, sosyalizmi, insanı, kendimizi belki bir daha hiçbir zaman yapmadığımız kadar ciddiye aldığımız inançlı, coşkulu, özverili, umutlu 25 yaşımız, 30 yaşımızdı.

Külüstür mavi kaplumbağa arabaya balık istifi doluşup, çantalarımızda sosyalizm üstüne, faşizm üstüne kitaplarla cılız çamların altında gizli köşeler aradığımız; yaklaştığını sezdiğimiz fırtınaya karşı çocuksu önlemler, romantik çözümler bulduğumuz; evlerimizden bir sabah çıkıp bir daha uğramadığımız; kuşlar gibi hür, bulutlar kadar uçucu olduğumuzdu. Dört bir yana dağılışımızdı sonra... Bir gün ders ortasında kürsüden alınıp götürülüşüm; evlerimizi, hayatlarımızı, kimliklerimizi didik didik eden Tomsonlu, postallı 'Hâki'ler – Birkaç afiş, birçok dergi, kitap, külüstür daktilom, arkamdan mahzun bakan küçük kara kedim, kuşkulu, korkulu bakışlarını üzerimde hissettiğim apartman komşuları; bir bölük silahlı asker arasında komik miki filmlerini andıran ufacık, gülünç halimdi. Gözü bağlı götürüldüğüm kışlaların rutubetli, taş işkence odalarındaki kapana kısılmış fare korkum, kadınlar koğuşunun havalandırma avlusundan görülen mavi boyalı yoksul gecekondular, sonbahar sislerinin masal bahçelerine dönüştürdüğü kırlar, söğüt ağaçları, demir kapılar kapandıktan sonra içilen demli, sıcak çayların buruk mutluluğuydu.

Bugün, içimde incecik bir hüzün, seni düşündüm Alyoşa. Oysa aramızda hüzne en yabancı olan sendin. Duvarlarımdaki aşk şiirlerini *"-Seviyorum seni ekmeği tuza banıp yer gibi/geceleyin ateşler içinde uyanıp ağzımı musluğa dayayıp su içer gibi"*– Nâzım'dan bile olsalar, devrimciliğe yakışmaz sayıp çocuksu bir öfkeyle silmeye çalışırken; öğrenci forumlarında, tartışma toplantılarında, işçi mitinglerinde kendine ve fikirlerine sonuna kadar güvenli, kendi doğrularından hiç kuşku duymayan ateşli konuşmalar yaparken; kendi aramızdaki bitip tükenmez tartışmalardan sıkılıp, lafı, "Az laf, çok iş," diye noktalarken; ya da keyifli bir gününde, koca bir tepsi hamsili pilav yapıp, yarısını daha sofraya oturmadan silip süpürdüğünde, gözlerini yere eğip mahcup gülümserken, hüzün yanma yaklaşmaya bile cesaret edemezdi.

Kedileri, kâğıttan binbir çeşit hayvan yapmayı, hamsiyi ve tatlıları severdin. Alyoşa adına hak kazandıran çocuksu iyimserliğin, saflığın, gözükara aceleciliğin, hep harekete, işe, eyleme dönük didinmen... Belki biraz da küçümsediğim doğallığın, saydamlığın... Bir yanından bakınca öte yanı görebileceğim duygusuna kapılırdım. "Yaşam dolu" denilemez, hayır! Ağaçlar, otlar, geyikler, kediler, sular gibi yaşamın, doğanın gıllığışsız, dümdüz bir uzantısıydın sen! İnsanları biraz buğulu, biraz gizemli kılan, coşkuyu törpüleyen, heyecanı yatıştıran, eylemi arkaya itip duyguyu öne çıkaran hüznün ne ilgisi vardı seninle!

Dört bir yana dağılmış kitaplar, dergiler, kâğıtlar arasında nasıl da coşkulu, hummalı, hırslı çalışırdık... Hatice Abla fasulye pilakisini, havuç salatasını, zeytinyağlı dolmaları dünden yapıp buzdolabına koymuş olurdu. İşe içki karışmamalı kuşkusuz! Yine de bir yerlere zula ettiğim şarabı son dakikada biraz ürkek, biraz mahcup masaya koyarken bir tek senin gözlerini arardı gözlerim. Yine böyle bir gündü: Hani Alyoşalık payesini artık bir daha hiçbirimizin unutmayacağı biçimde hak ettiğin sonbahar akşamı... Kızgın kızgın homurdanma! Yüz yaşına gelsek bile, birlikte her sofrada, her içki masasında anımsayacağız. Adaşımın bir yerlerden bulduğu, günün sürprizi olarak sakladığı siyah etiketli Skoç viskiden payına düşeni, "Ben içmem," diye itiraz etmeye de çekinip, kimselere göstermeden gizlice mutfak musluğuna dökerken yakalamıştık seni. Alyoşalığın bir kez daha tescil edilmişti o gün.

Bahçelievler son durak... Elimde köşedeki kuruyemişçiden alınmış leblebi, şamfıstığı, dutkurusu, fındık, üzüm paketim. Çantamda bir küçük konyak ve notlar, kâğıtlar, kitaplar, dergiler... Tam donanımlı askerler gibi hazırlanırdık çalışmaya. Yine sabahlayacağız. Derginin yetişmesi gerek. Dünyanın, tarihin, Türkiye'nin, tüm insanların sorumluluğu omuzlarımıza yüklü. Buram buram inanç, umut, sosyalizm, devrim olan Ankara günlerimiz! Daktilo başında sabahladığımız; geleceğin ve dünyanın avuçlarımızın içinde olduğuna inandığımız; gece otobüslerinde, Ankara'yı İstanbul'un işçi semtlerine, öğrenci eylemlerine, basımevlerine, grevlere bağladığımız; serin şafak vakitlerinde iğde kokulu yollardan geçerek evlerimize, işlerimize dağıldığımız Ankara günlerimiz!..

Belki de bugün, şafakları iğde kokan uykusuz gecelerden onlarca yıl ve binlerce yol uzakta, sabah erken bastıran hüznün asıl anımsattığı, sen değildin de, o günlerdi Alyoşa. Tüm yaşantımızın hem çok gerçek, hem de masal olduğu; hayallerin, coşkuların, umutların sınırının nerede bitip gerçek dünyanın nerede başladığının bilinmediği; henüz yaşanmamış acılara, ayrılıklara, ölümlere, işkencelere, zindanlara, geleceği acılı, karanlık kılan ne varsa hepsine meydan okuduğumuz günler...

Belki Türkiye'den gelmiş bir gazetenin iç sayfalarında gördüğüm küçük fotoğrafındı sabah sabah hüzünlendiren beni. Hiç yaşlanmayacağını sandığım, çocuksu, aydınlık, hiçbir şey saklamayan, hiçbir gizi olmayan yüzün... Belki de hüzün o fotoğraftaki biraz bezgin, çok, ama çok yorgun ifadede, aklaşmaya yüz tutmuş saçlarında, sertleşmiş çizgilerinde, yorgun bakışlarındaydı; belki de, gazetecinin yönelttiği sorulara verdiğin ölçülü biçili, ağırbaşlı yanıtlardaydı. "Alyoşa'nın önüne geçilmez yükselişi" şakamızda saklı olandı; yazdığın son mektubunun, "Kendimi yorgun hissediyorum. Artık viskileri musluğa dökmüyorum, kendi çapımda çok içtiğim bile söylenebilir," dediğin satırlarıydı... Ama asıl, ne çocuk yüzündeki yorgun ve yaşlı bakışlar, ne içki içmeye başlamış olman, ne bir daha asla yakalanamayacak güzel bir geçmişe duyulan özlem! Hayır, hiçbiri değil, asıl gazetecinin sorularına verdiğin yanıtların kahredici ölçülülüğünde, sağduyuya uygunluğunda, "aklı başında"lığında, hesaplılığındaydı hüzün. "Artık iyimser olamıyorum," demendeki gizli boyun eğişte, kanıksamışlıkta, artık olduğun gibi olmanda, artık hiçbirimizin eskisi gibi olamamamızdaydı...

İstanbul günlerimizde, Cağaloğlu'ndan Sirkeci'ye yorgun argın inip bir an dinlendiğimiz Üsküdar vapurlarında, bir yandan güneşi batırıp bir yandan usul usul konuşurken –Ne çok konuşurduk, ne kadar çok sözümüz vardı söyleyecek!– batan güneşin Sarayburnu önlerindeki oynak denizde bıraktığı izleri görmediğini düşünürdüm hep. Sofralar daha kurulurken oburca bir iştahla yarıladığın mezelerin tadına varamadığını; içkilerin tadı gibi karmaşık duyguların tadını da alamayacağını düşünürdüm. Seni, biraz da bu yüzden, hiçbirimizin tam beceremediğimiz bir işi, Alyoşa olmayı başarabildiğin için severdik.

Şimdi, güneşi dünyanın dört bir yanında batırdıktan sonra, ufuktaki son kırmızı çizgilerin güzelliğini, nadide mezelerin ağır ağır yenmesi ve konyağın balon kadehlerde, avuçta ısıtılarak içilmesi gerektiğini, karmaşık duyguları, sinsi acıları, yengileri, hele de uzlaşmaları öğrendiğinden beri, Alyoşa adı artık hiç uymuyor, hiç yakışmıyor sana.

Gazetenin iç sayfalarında bir köşede, senin küçük fotoğrafının yanında, Kızıl Meydan'ın köşesindeki o peri masalı kiliseciğinin resmi var. – Geceleri, sütlü lacivert gökyüzünde Kremlin'in kızıl yıldızı parlardı. Masal kilisesinin rengârenk, çiçek çiçek kubbelerinin, kulelerinin hemen karşısında Lenin'in anıt mezarının önü, törensel nöbet değişimini izlemeye gelenlerle dolardı. Arkada kızıl bayraklı, kızıl yıldızlı Kremlin, yüzyılımızın gerçekleşmiş sandığımız en büyük masalının, en güzel umudunun kutsal simgesi gibi kale duvarlarının ardında saklanırdı. – Masal kilisesinin resminin altında, 'Kızıl Meydan değişiyor,' başlığı... Senin fotoğrafının yanma iri siyah puntolarla, senden bir alıntı: 'Çağın değiştiğini görmek, değişime uymak zorundayız.'

Ne olur bu kadar doğru, gerçekçi, akıllıca konuşma Alyoşa! Ne olur en pahalı, en nadide içkileri yine musluğa dök. Böyle kibar bir doygunlukla oturma, oburca saldır yemeklere. Tüm aşk şiirlerini duvarlardan değil kitaplardan bile söküp at istersen! Ne olur eskisi kadar aldırmaz, coşkulu, hesapsız, aceleci, öfkeli, uzlaşmasız ol. Siyasal hasımlarına söv, say! Yalan söyle: "Hiçbir şey değişmedi, dimdik ayaktayız," de! Yüzündeki o yaşlılık maskesini, bakışlarındaki donukluğu at, çocuk gülüşünle gül gazete sayfalarında. Masal bitmesin Alyoşa, korkuyorum! Masal şatoları yıkılmasın. Cadılardan, devlerden kaçarken yolunu yitiren çocuklara yollarını gösteren yakuttan masal yıldızları yere düşmesin, parçalanmasın!..

Her şey yıkılıyor... Duvarlar, kaleler, şatolar, yıldızlar, heykeller, hayaller, inançlar, değerler, geçmişe bağlanan her şey... Her şey tuzla buz, paramparça!..

Merhaba yeni dünya!

Elveda Alyoşa!..

1994 • Selam Ateşleri

Osman Şahin
(Aslanköy/Mersin, 3 Mart 1940)

Öykü Kitapları: *Kırmızı Yel* (1971, TRT Öykü Büyük Ödülü), *Acenta Mirza* (1974), *Ağız İçinde Dil Gibi* (1980, Nevzat Üstün Öykü Ödülü), *Acı Duman* (1983), *Kolları Bağlı Doğan* (1988), *Ay Bazen Mavidir* (1989), *Başaklar Gece Doğar* (1991), *Selam Ateşleri* (1993, Ömer Seyfettin Öykü Ödülü, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Mahşer* (1998, Yunus Nadi Öykü Armağanı), *Kanatları Yamalı Kuş* (1999), *Ölüm Oyunları* (2002, Yunus Nadi Öykü Armağanı), *Sonuncu İz* (2006). 2007 Edebiyatçılar Derneği Öykü Onur Ödülü.

Selam Ateşleri

Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş meğer
mahşerece sökülmez imiş
(Seyrani)

Ne zaman dönsem baksam, çığlığı derin oyulmuş ağzının tavanında donmuş kalmış o mağara karşımda. Gözlerimi yumsam, gece yatağıma çekilsem de, gelmiş geçmiş bir zamanevi gibi duran o dev mağara, derin, oyucu bakışlarıyla gelir, değişik insanlarla ilgili anılar, davranışlar, çığlıklar anlatır, duyumsatır; usumu kurcalar, uyarır durmadan. Sesler belirir içimde, sözler, çağrışımlar belirir. Ve giderek yaşamımın her anına uymasını bilir o. Bazen, kışları yorucu bir yolculuktan sonra özlemi çekilen sıcacık bir ocakbaşına varışın tatlı düşlerini anımsatır, bazen de bir insan gibi acı çekip inleyerek, yabansı, uzak, belirsiz iniltili sesleriyle büyüler beni. Geniş kıvrımlı ağzının açığında, bitmez tükenmez sorular varmış da, sorularının yanıtını beklermiş gibi bir arayıcılık sezilir bakışlarında hep. İlk yaratılış gününden beri kendi yalnızlığıyla beslenen o mağara, dünle bugünün olduğu kadar, yarının da ağzı, gözü, kulağı olarak her türlü ikiliğinden kurtulur. Her zaman kendine benzer; benzemesini de bilir.

Kışları karla buz, yazları ise ateşle su dokur yüzü mağaranın. Akıl almaz uçurumlarının önünü, gür sedir ormanları süsler. Rüzgârın savurduğu kuru kozalaklar, hafif çıtırtılar çıkararak düşer, yuvarlanır. Bir yıla kalmadan da çözülüp dağılarak, çimlenirler. Kendilerinden önce düşmüş, ölmüş, çürümeye durmuş kozalak eskilerinin canıyla ruhunu azar azar özümseyip emerek büyümeye başlarlar.

Zorlukla tırmanarak mağaranın ağzına vardığında, gözlerine değil, ruhuna dokunan mavilikte sonsuz bir gökyüzü boşluğu ile karşılaşır insan. Derin bir baş dönmesiyle bitkin düşer, kesilir soluğu. O boyutta bir doğa gizemi karşısında küçücük, çelimsiz bir yaratığa dönüştüğünü duyumsar. Göğü tıkayacak kadar yüksek, sivri dağların uçurumlarında ağır ağır dönen kartalların ışıltılı, yağlı, parlak sırtları görünür. Orman kuşları şikâyetli sesleriyle ötüşürler. Ve kıştan kalma karlar, ilk düştükleri saflıkları ile dururlar orada.

Bazı sabahlar güneşin ışıkları ile tutuşup yanan bulut parçacıkları, ipekleşerek, parlarlar orada. Bazen de, kendini yağmura hazırlayan kara, sıkıntılı bulutlar, gökyüzünün geniş karnına açılmış derin kuyular örneği açarlar. Ardından uğursuz bir koyulukta yoğunlaşarak, çatlamaya başlarlar mağaranın önünde. Ateş kızıllığında çılgın gök şimşekleri çaktırarak yakıcı gürlemeleri ile mağara derinliklerinde yansırlar. Ardından iri damlalı, kamçı gibi keskin, vurucu bir yağmur kükreyip düşmeye başlar ki, bol şarlayanlı sel suları, önlerine geleni burgu gibi delerek, suya, çamura boğarlar dereleri. O yağmurda, kurumuş güz yaprakları gibi savrulan ağaçlar, uyum içinde uğunarak bir o yana bir bu yana eğilip kalkarlar. Bunaltıcı öğlen sıcaklarında ise kelebeklerle dolar taşar ortalık. Arılar, böcekler, kelebekler, orman çiçeklerinden alırlar renklerini. Bazen dağların teri, soluğuymuşlar gibi de ipince tülden bir sis örter mağaranın önünü. Çıkan akşam rüzgârları üfleyerek sürer götürür o mavi yalnızlıkların sisini. Güneşin tutuşturduğu akşam ufuklarında ise ipince bulut erimeleri, bulut yanmaları olur. Derken ay doğar ve müthiş güzellikteki ışıklarını dökmeye başlar. Böylesi anlarda, gece yıldızlarına bakan ürkünç, loş ağzının izleği doyulmaz olur mağaranın.

Kaya güvercinleri, kırlangıçlar, yarasalarla doludur mağaranın içi. Yellerin savurduğu hafif kuru yapraklar örneği, mağaranın tavanına başaşağı tutunup salınan yarasalar, ufacık bir seste, işarette havalanarak, gizemli gölgeleri ile uçuşurlar. Kışın mağaradan dışarıya başını uzatamazsm, tokatlanmışçasına alıp götürebilir azgın fırtınalar yoksa. Burmalaşan kalın buzlar, ağzından aşağıya sarkıp direklenmesine karşın, olanca canlılığı ile bir bahar havası solur kucağı mağaranın. Altın sarısı, yeşil parıltılı anlar, sinekler uçuşurlar içinde. Parmak kalınlığında buz gibi de bir su kaynar yarıktan. Islığa benzeyen ince fısıltılarla kara yosunlu bir çukurun içine akar. Yosun çukuru ne dolar, ne taşar; onca su nereye gider, bilinmez.

Göçer kadını Simber'e ait olduğu söylenilen bir de gömüt eskisi vardır içinde mağaranın. Gömütün üstüne garip desenli, yer yer delinmiş, solmuş renkli keçe parçaları ile ipe dizilmiş paslı nal tornadan asılmıştır. Yarısı toprağın içinde kalmış, ölüm gibi tozlanmış keçe eskilerinin toprağın yüzünde kalan parçaları ise taze renkleri ile dururlar hâlâ. Gömüt eskisinin iki ucuna dikilmiş insan boyunda, sarkıtlara benzeyen hece taşları, yaşanılmış eski tutkulara, aşklara dair birer soru işareti gibi, ya da derin üzünçlerin elçileri gibi yıllardır dururlar orada. Yıkılmış, kafa kafaya vermiş hece taşları, belirsiz, ışıklı, kucaklaşmış insan gölgelerine benzerler. Öylesine sımsıkı sarılmış kucaklaşmışlardır ki, birbirlerinin içinde erimiş kaynaşmışlardır sanki. Taşlardan biri sarılmış sarmalanmış, giydirilmiş kuşatılmış, belik belik saçlardan örülmüş, akıtma paralarla süslü, renkli puşu ve kefiyeler geçirilmiştir başına da. Gökkuşağı rengindeki fesin üstüne de, uçları püsküllü ipek eşarbı sarılmıştır. Rüzgâr vurdukça, belikler, mızrak ucundaki tuğlar örneği, usulcana uçuşur, uzar, sarkar salınır, canlanırlar hep.

O ufacık gömüt eskisi, olağanüstü güzellikte yaşanılmış, destansı bir tutkunun kemik izlerini taşır hâlâ içinde. Dev mağaranın ağzında küçücük görünmesine karşın, her zaman küçükte gizi olan bir büyüktür o. Bu yüzden Toros göçerlerince her yaz ziyaret edilir, adaklar sunulur adına Simber'in.

O gömüt eskisinin görünen o anı, kimbilir kaç yüzyıl ötelerden oluşmaktadır? Hece taşlarından asılı duran belik belik

saçların uçlarında süzüle süzüle uçuşan dağ rüzgârları kimbilir kaç yüzyılı gerilerde bırakıp gelmektedir? Ve içinde gizlemeye çalıştığı aşklar, acılar, yürekler kaç yıl?

Ne zaman o mağara ile gömütlüğe bakacak olsam, aşklarını, sevgilerini oraların taşına, toprağına kanları ile çizen göçer kadını Simber ile Nalcı Bercis'in akıl almaz öyküleri gelir usuma. Ve bir zaman onların gözleriyle bakarım kendime. Hem dünün, hem bugünün, hem de yarının zamanını taşıyan o gömüt eskisi, durmadan yüreğimi ateşler de, yitmiş gitmiş eski tutkulara dair bir şeyler söyler, anlatır bana. Bu yüzden her zaman o gömütün yalnızca görünen yanında değil, görünmeyen yanlarında da olurum, gizlenirim acılarında, çığlıklarında....

Simber kadınla Nalcı Bercis'in tutkuları hakkında pek çok söylence ve öykü anlatılır. Obadan obaya, ağızdan ağıza söylenip hep.

... Eskiden o mağaraya analık eden güçlü dağların yüzünde, kimi siyah, kimi beyaz renklerde dokunmuş yüzlerce kıl çadır kurulur, çadır önlerinde ateşler yanar tüterken, alınları pul pul paralarla süslü, alımlı, genç, güzel göçer kadınları yün eğirir, ip büker, yayık yayarlardı. Meralar koyun keçi sürüleri ile kararır, tozar, sekişleri birbirlerinden güzel, birbirlerinden oynak, çevik, derileri yabanıl hayvanların tüyleri gibi parlak, ipekli kumaşlar gibi ışıltılı, safkan atlar, özgürce yelelerini uçururlardı, oradan oraya koşuşup oynaşarak.

Torosların gelmiş geçmiş en ünlü nalbantı Bercis Usta da o dönemde yaşadı. Öylesine ünlüydü ki, yumurtaya nal çaktığı bile söylenirdi. Kimdi, neyin nesiydi, hangi obadan, aşirettendi, bilinmiyor. Gezginci olduğu için belli bir yeri yurdu da yoktu. Yüz çizgileri, Toros yaylalarında gide gele, güneşten, poyrazdan kararmış, yanmış, kurumuş, rengi atmış silinmişti. Yüzünde hiçbir kanın, aşiretin damgasını anlayıp okumak olası değildi. Gür kaşlı, yüzü siyaha çalar bakırsı, yağız bakışlı, şakakları sivri çıkkın, yeşil gözlüydü. İnce uzun endamlı, av için yetiştirilmiş cins şahinler gibi tüm bedeni kemik ve sinire kesmişti. Çekicini sımsıkı tutabilen kalın bilekleri, güçlü kocaman elleri, boğum boğum kas kümeleriyle dolu omuzları, kolları vardı. Beyaz kuzu postundan papağını, başının üstüne hafifçe yıkar, güldüğünde,

biçimli bıyıklarının iki yanında tatlı gamzeler belirir, dolgun beyaz dişleri ağzında sedef beyazı ışıldardı.

Hepsinden de önemlisi, duruşundaki soylu, zengin tavrıydı. Bakışlarından yürüyüşüne kadar tüm davranışlarında kendine ve mesleğine olan üstünlüğünün umursamaz gururuyla, güvenci okunurdu. Önündeki çekici, keskisi, önlüğü, nalı, mıhı, kırık dökük örsünden başkaca dünya malı yoktu ama, sayısız develeri, sürüleri olan, görkemli çadırlarında nice yemeklerin hakkını veren zengin göçer beylerinden daha gururlu, daha özgür ve zengin görünürdü.

Çakacağı nalları hazır satın almaz, çivilerini kendisi keser, dövme nal kullanırdı. En belirgin yanı da, nal dövüşündeki inanılmaz ustalığıydı. Çekicini eline alıp da örsünün başına bir kez geçmeyegörsün, çekici, örsü, nalıyla öylesine bütünleşir, kaynaşırdı ki, çok ince, çok garip, içrek tını ve ritimlerle çekicini vurur indirir, akıp giden dizeler gibi kulakları tatlandıran bir hoş müzik yaratır, vurgulu, tiz, çın çın öten, ezgili, ince yabanıl sesleriyle insanın kanında, derin, yakıcı çağrılar yaratırdı. Ve bu sesleri duyan bir atlı, yolundan dönebilir, atından inebilir, çekiç seslerinin ince ritmini dinledikçe duyularının, yüreğinin esenliğe kavuştuğunu sanabilirdi. Tezgâhının önünde nallanma sıralarını bekleyen huysuz atlar bile onun çekiç seslerini kımıldamadan durarak dinlerdi. Kimi göçer beylerinin canları kahve içmek istediğinde, Bercis Usta'ya, tezgâhında nal dövdürdükleri hâlâ söylenir.

Nalbantlar vardır, hayvanın ayağının ölçüsünü almadan nal seçemez, nal çakamazlar. Ama Nalcı Bercis, nallayacağı hayvanın ayağını bir kez görsün, o ayağın tırnağına göre öyle bir nal seçer, çakardı ki, o nal tırnağın altına tıpatıp oturur, milim şaşırmazdı. Çaktığı çiviler, nalla aynı delikte birbirine girer, perçinlenir, kaynar, oynamaz, sallanmaz, fırlamazdı yerinden ta ki, çakılan nal kâğıt gibi eriyip delininceye kadar... Göçerler, yol üstündeki nal izlerinin içinden bir tek Bercis'in çaktığı nalların izlerini tanırlardı. Ve atlarından biri uçuruma düşüp öldüğünde, ölen atlarının çekisinden, semerinden, tokalarla süslü yularından önce, ayağındaki nalları söker alırlardı. Bercis Usta'nın elinden çıkmadır, diye.

Niçin böylesine içli, güzel, böylesine duyarlı, ince, dingin bir ritimle nal döverdi Bercis? Yüreğinin açıklanamayan gizlerinde kimi tutkuları, özlemleri vardı da, o istek ve özlemlerini diline vurup türküleyeceğine, çekiciyle demiri konuşturduğu, inceli kalınlı gizemli çığlıklar attırdığıydı.

Bir gün Simber adında bir atlı kadın çıkıp geldi tezgâhının önüne Bercis'in. Atın üstünde çuval gibi değil, usta bir binici gibi duran kadının, küçücük bir de akıtması vardı kuzgun karası atının alnında. Simber'i gören Bercis'in gözleri ardına kadar açıldı. Karşısında, uzun, gür kirpiklerinin altında, Toros göklerini anımsatan kocaman mavi gözleriyle, dosdoğru kendisine bakıyordu kadın çünkü. Al üzerine yeşil yapraklı, nergis desenli yazmasının uçlarına, küçücük pırıltılı buğday saplarından örülmüş ince tokaları, başını sağma soluna çevirdikçe sallanan, iki göğüs arasına oturmuş sarkan sedef taşından nazar boncuğu, yemenisi, renkli çorapları, şayak şalvarı üstüne mor nakışlı cepkeni, pul pul akıtma paralarla süslü göçer başlığı ile, yalnızca kendi kendisinin benzeri olan, arı ve yabanıl görkemlilikte bir güzellikti bu.

Eli ayağı tutuşan, ne yapacağını bilemeyen Bercis, şaşkın, garip, sevecen bakışlarıyla karşılık vermeye çalıştı kadına. Bakışları karşılaştı ikisinin. Ve sayısız nala, çiviye, örse, çekice söz geçiren Bercis'in, o güne kadar duyumsamadığı derinlikte bir yanma ve ağrı gelip oturdu yüreğinin ortasına. Tepeden tırnağa irkilerek, bir kez daha baktı kadına. Uzun siyah gür saçları belik belikti ve beliklerinin sayısı onu geçmekteydi. Arkasını döndüğünde, kalçasına kadar sarkan saçlarından görünmüyordu sırtı. Yanakları kırmızı, göğüsleri selli, bakışlarının derinliğinde de insana uzaklık duygusu veren, alıkonulmuş bir gizem ve hüzün vardı. Güldüğünde dağ çiçeklerinin göz kamaştırıcı gökçeliği siniyordu gözlerinin içine sanki. Gözlerini yumunca da, iri siyah kirpiklerinin gölgeleri, pembe yanaklarının üstüne düşüyordu.

Bercis'in bir gözü kadında, bir gözü çekicinde, özenle dövmeye başladı nalını. İşte o ara, nalbantlık yaşamında başına gelmeyen bir olay oldu; gözlerini bağlasalar ineceği yeri milim şaşırmayan çekici, nah tutan parmaklarının ortasına iniverdi birden. Canı yandı, tırnağının eti soyuldu. Kanamaya başladı parmakları. Bunu bir uğursuzluk sayan Bercis, nal dövmeyi bıraktı.

"Git başımdan, geri götür atını! Senin atına göre çakacak nalım yok benim!" diyerek, acıyla buruşturdu yüzünü. Simber, uzun, delip geçici bir bakışla baktı ona. Sonra da: "Nedenmiş o? Ne diye geri götürecekmişim atımı? Sen nalbant değil misin? Senin işin atlara nal çakmak değil mi?" diye üsteledi. Ardından da, çekici kendi parmağına yemiş gibi, Bercis'in kanayan parmağını olanca doğallığı ile ağzına alıp emmeye başladı; onun acısını kendi canına katarcasına. İkiye ayırdığı ipek mendiliyle de, parmağını usulca sarıverdi Bercis'in. "Şimdi oldu. Haydi nalla atımın ayaklarını," dedi ardından. Bercis, Bercis olsun da ne yapsın? Bir kez daha içli, anlamlı baktı kadına. Sevgiyle burkulup titremeye başladı içi; çekicini parmağına değil de, yüreğinin ortasına yemiş gibiydi.

Sargılı parmağıyla, döveceği nalı dövüp çaktı Simber'in atının ayağına. Atın tırnağının üstüne de, bıçağının ucuyla gizlice bir çentik atarak, işaret koydu. Simber kadın bindi atma. Eyer üstünde oturmaya öylesine alışkın bir hali vardı ki, yumuşacık bir yastığa oturuyordu sanki. Çekip giderken, aralarında gizli bir bağ varmış, ya da yüreğindeki bir bulmacanın parçalarını yerlerine yerleştirirmiş gibi son bir kez daha baktı Bercis'e. Bercis de derin, anlamlı, içli bakışlarıyla uğurladı ardını kadının. Sonra düşüncelere, düşlere daldı; kanayan parmağı sargılanmıştı, iyileşecekti, ama sevgiden kanayan yüreğini kim saracak, iyileştirecekti şimdi? Kocaman bir ateş alanına döndü yüreği.

O günden sonra nal dövüşlerinin, çekiş vuruşlarının sesi, tınısı değişti. Çevresine olan bakışları da... davranışları çatallandı Bercis'in. Gece yatağına çekilse, gözlerini yumsa, bu kez de gönül gözleri açılmaya başladı içinde. Ve sonsuz yürek ağrıları... Çekiç vuruşlarından biri kendi adını söylerse, öbürü de Simber'in adını söylemeye başladı.

Gün gelip Simber'in obasında işi sona erdi Bercis'in. Nallayacağı hayvan kalmayınca, istemeye istemeye topladı tezgâhını. Vurdu eşeğine. Gezginci yüreğini Simber'in obasında bırakarak, ekmek parası için diyar diyar başka obalara doğru çekip gitti.

Haftalar, aylar geçti aradan, bir gün obaların birinde tezgâhını kurmuş çalışan Bercis'in önüne, nallanmaları için hayvanlarını getirdi göçerler. Teker teker hayvanları nalladıktan sonra,

atlardan birine geldi sıra. Atın ayağının çamurlarını sildi. Aylar önce çaktığı nalla, gizlice bıçağının ucuyla çentiklediği atın tırnağındaki işaretinin yanıbaşına çizilmiş ikinci bir işareti görünce, aklı durdu, şaşırdı, kahroldu. Ama anladı Simber kadının, atın tırnağına gizlice koyduğu işareti yalnız bırakmadığını. Nice yollar, beller tepmiş gelmiş kuzgun karası atın tırnağını çiçek demeti gibi avuçlarına alarak, öpüp koklamaya başladı. Yanmalar, çımgışmalar oldu kanında. Nasıl olmasındı, nasıl içi burkulmasındı ki? Aylar önce nallayıverdiği atın tırnağında selamı gelmişti Simber'in. Gözleri yaşardı, kasırgalar koptu yüreğinde.

Atm tırnaklarının öpülüp koklandığını, yüz sürüldüğünü ömürlerinde ilk kez gören göçer erkekleri de şaşırdılar Bercis Usta'nm haline.

Bercis, özenle nalladı atm ayağını. Sonra Simber'in işaretinin yanıbaşına bir ikinci işaret daha koydu.

O günden sonra Simber'i görebilmek için sızılı bir istek duydu Bercis. Usunu kurcalayan bu düşüncesi giderek tedirgin etti onu. Başında dönmeler, duygularında inişli çıkışlı, garip kesintiler oldu. Dilsiz çekici daha bir ezgilenerek dillendi sanki. Ruhu ile çekici el ele vererek birlikte koşmaya başladılar. Duygularının içinde nerede duracağı belli olmayan bir koşuydu bu. Durmadan çekiç salladı, nal dövdü. Salladığı çekiçle, dövdüğü nallar inanırlardı ona çünkü. Yarattığı müzikle ritim de güvenirdi ona; bulmuşlardı girecekleri sağlam kulağı, hakkını veren ustayı. Ve Simber'in insanı büyüleyen o olağanüstü özellikteki yüzünü düşündü hep; dilsizmiş gibi durduğu halde insana çok şeyler söyleyen mavi gözlerini, yalanmış gibi ıslak duran, olgun şehvetli dudaklarını, alnına düşen pullu siyah perçemlerini...

Bir gün birdenbire ortadan kayboldu Bercis. Nereye, hangi yöne gittiğini kimseler bilmiyordu.

Günler geceler sonra, Simber'in obasına bakan sisli ormanların yüzünde, çok ince, titrek nal ve çekiç tınıları duyulmaya başladı, işitilmedik güzellikte bir müzik çıkartan, çılgın akışlar yaratan, düş gibi, büyü gibi gizemli, bir yaklaşıp bir uzaklaşan, ağlayan, yalvaran, çağıran, hafifçe de uğuldayıp tınılayan tatlı bir sesti bu. Kime seslendiği, ne demek istediği o ince zilimsi titreşimlerin dilinde yuvalanmıştı sanki. Onca tınılı sesleri obada

herkes duyar da, cümle çiçeklerin kokusunu, kuşların ötüşünü, çanların, keçilerin, oğlakların seslerini bilen Simber, duymaz anlamaz mı, gece gündüz sisli dağların yüzünde, yüreğine yüreğine koşan, haykıran bu tutkulu tınılardaki gizli çağrıların dilini?

Gece gündüz kıvrandı durdu. Evli de olduğu için ne yapacağına karar veremedi bir türlü, bir gece, ayaklarını gece kuşlarınınki gibi yere hafifçe basarak, gizlice çadırından dışarı çıktı. Soluklandı, baktı çevresine. Gece karanlığında gözüne çarpan karlı dorukların aldığı renkler, sisler, masallar dünyasına vergi bir güzellikte göründü ona. Ufuklardan koparak onu karşılamaya gelen, alnını serinleten gece rüzgârlarına orman kokuları karışmış gibiydi. Derin derin soluklandıktan sonra yüreğinin yazgısına teslim oldu. Her türlü yürüyüşe alışkın, güçlü bacaklarıyla, bitmez tükenmez çağrıların geldiği ormana doğru yürüdü gitti.

Gelininin kaçtığını öğrenen göçer beyi Bedirhan Ağa, adamlarını topladı. Atlanıp düştüler ardına Simber'in. Geçit vermez ormanlı uçurumların, yalnızca bir atın geçebileceği daracık yolların, birdenbire beliriveren karanlık, aşılmaz kaya duvarlarının içinde amansızca bir kovalamacadır başladı. Yorgunluk, açlık, susuzluk, hiçbiri etkilemedi onları. Güneş, sonu gelmez yolunu bitirip de, ertesi günü göründüğünde, izlerini buldular kaçakların.

En küçük ürpertiye, sese duyarlı kayalıkların yüzünde derin yankılar uyandırarak yaklaşan öfkeli nal seslerinin titreşimindeki can alıcı kovalamacanın hızını sezen Bercis'le Simber, şaşkınlıklarından ne yapacaklarını bilemediler bir an. Sağrıları tere, köpüğe batmış çıkmış atlarının üstünde, akıl almaz bir kana susamışlık içinde, gürültü etmeden, tek kelime konuşmadan, bıyıkları sinirden titreşen Bedirhan Ağa'nın adamlarınca kuşatıldıklarında, yıldırımlar yağsın, ayaklarının altındaki yer yarılsın, uçurumlar açılsın istediler.

Dövüşmekten başka çare kalmadığını gördü Bercis sonunda. Çelikleşmiş kolları, parmakları gerildi, çene kemikleri kasıldı. Kızılımsı yeşil bir öfkede alev alev yandı gözleri. Kayalığa verdi sırtını.

Bu dövüş iki taraf için de bir hak ve kendilerinden beklenendi. Bedirhan Ağa'ya göre, töreselliklerinden gelen, Bercis'e göre de sevmiş olmaktan gelen bir haktı bu. Sevmek ise, töresellikten değil, gökten inen, insan yaratılışına sinen bir nimetti. Bu nimet için kapıştılar. Kıyasıya dövüş oldu. Oldu ya, sevdası için dövüşmenin, meydan okumanın heyecanı, mutluluğu kısa sürdü. Taş ve sopa darbeleri altında öldürdüler Bercis'i. Onun akan kanlarının şiddet dolu rengini gören Simber, öylesine zorlu, çılgın, tiz bir çığlık koyverdi ki, yer gök bu çığlıkla büyüdü, güç kazandı. Dağların iliklerine kadar geçip yankılandı sesi sanki. Hava titredi, su ürperdi. Yüreğiyle kutsadığı, ölesiye sevdiği erkeğinin ilk dölünü karnında taşıma gururunun yücelttiği bir sesti bu. Bir an taş kesilen Bedirhan Ağa ile adamları, Simber'i yakalayarak, ellerini kollarını bağladılar. Yalın ayak başı çıplak, önlerine katarak, obalarına doğru sürüp götürdüler onu. Kalın sedir ağaçlarından birinin bedenine kalm iplerle sıkıca bağlayıp sardılar.

Simber'in yakalanarak getirildiğini gören obalıların tümü ayağa kalktı. Aşiretlerinin şanını, şerefini küçük düşüren Simber'e karşı, göçebe kanlarından gelen acımasız bir öç alma isteğiyle, tüyler ürpertici öfkeler patlamaya başladı ağızlarından. Çeşitli ses perdelerinde inip çıkan boğuk, sert, tiz çığlıklar atan insanlarla dolup taştı toprağın üstü. Zilli tefler çalarak, kalın bir vurma kırma isteğiyle yanıp tutuşarak coştu bu istekleri. Obalarının sanatı, çobanlık yapmak, yün eğirmek, at binmek sanatı değil miydi? Nasıl olurdu da, koskoca göçer beyinin gelini, kocasını, evini barkını bırakıp, soyu sopu, evi barkı, otlağı, atı, sürüsü olmayan, nal çakmaya gittiği obaların içinde bile ayrı ve yabancı kalan, Çingene ve Ermeni sanatından başka bir şey bilmeyen bir nalbant parçasının ardına düşerdi? Hangi ahlâka, geleneğe, göçebe kanına sığardı bu?

Zehirli bir yılana bakarmış gibi bakarak, tükürük, bulaşık suyu, taş sopa yağmuruna tuttular Simber'i. Yüzünü gözünü tırnaklarıyla cırmalayıp yırttılar, toz toprak attılar, yağlı karalar, isler sürdüler her yanma.

"Doğduğundan beri bizimleydin; tövbeni et, tövbenii!" diyerek çılgınca bağırdılar.

Tükürükten, tozdan topraktan, atılan taşlardan, vurulan

sopalardan, yüzünün görünümü değişti Simber'in. Patlayan dudakları ağır kan pıhtıları içinde kaldı. Koyun keçi yünlerinin ve kıllarının kırkımında kullanılan paslı kırklık makaslarıyla, belik belik saçlarını kökünden kesip attılar; bir göçer gelininin saçlarının kökünden kesilmesinin, ölüm kadar ağır bir aşağılama olduğunu bile bile.

Herkes bir diyeceğini on kez, yirmi kez söyledi, sövdü saydı. Yoruluncaya kadar sürdü bu. Birazcık soluklanıp dinlenmek için geri çekildiler sonra. Kimi çömeldi, kimi ayakta, kimi düşünceli, kararmış bir yüzde, öfkede bir sessizlik çöktü ortalığa.

İşte o sessizlikte, salt bir adamı sevdiği için, kadınlığının içine düşürüldüğü, kıskıvrak yakalanarak ağaca bağlandığı bu onur kırıcı durumu asla kabul etmediğini göstermiş olmak için, bakışlarını inatla kaldırdı Simber. Bir kadınla erkek arasındaki gönül alış verişi, güneş kadar doğal, yağmur kadar gerekliyken, niçin hesabını sorsunlardı kendisinden? İri mavi gözlerinin anlatımında en ufak bir pişmanlık, yenilgi ve başeğme görülmüyordu.

"İçinizde bağırıp çağırmayan, yüzüme tükürmeyen kimse kaldı mı? Kaldıysa onlar da gelsinler bağırıp çağırsınlar? Ama tövbemi istemeyin benden. İnsan insana gönül düşürmeylen tövbekâr mı olurmuş? Bu yaptıklarımı yüz kere, bin kere başıma kaksanız da, tövbem yok sizlere," diye bağırınca, zehir kapmış gibi fırladı yerinden herkes. Eskisinden de beter, can alıcı, acımasız bir saldırı daha başladı. Ağızlarında tek bir damla tükürük, salya kalmayıncaya kadar sürdü bu. Bağıra çağıra dövdüler, sövdüler. Yorulunca da, tekrar geri çekildiler.

Onca aşağılanıp dövülmesine karşın önüne düşürmedi başını Simber. Yediği tokat ve yumruklarla şişip yarı yarıya kapanmış olan gözlerinde güçlü, dingin bir gurur parlıyordu yine de; kadın olmanın, sevmenin gururu.

"Bir daha söylüyorum, içinizde öfkesini kusmayan kimse kaldı mı? Kaldıysa onlar da gelsinler, dövsünler, tükürsünler. Sevdim o adamı. Dövseniz kırsanız da, cümle ağaçlara bedenimi sarsanız da, sevdim. İnsanım ben, böyle yapılmışım," diyerek bir kez daha meydan okuyunca, yorgun, bitkin düşen koca kalabalığı akıl almaz bir sessizlik aldı.

Göçer beyi Bedirhan Ağa'nın gür kaşları çatıldı. Kalın dudakları büzüştü. Yaşlı yüzü kan kurusu karardı. Bir tiksinti kapladı varlığını. Üstü başı toz toprak, tükürük, salya, kan içinde kalmış gelinine karşı o anki duyduğu öfke, acı ve şaşkınlık, o yaştaki bir insanın katlanabileceği bir şey değildi. Kaybetme sınırına gelinceye kadar tuttu kendini. Kim olduğu belirsiz, gezginci bir nalcı parçasının ardına düşerek, obasıyla, kocasını küçük düşürsün, hem de olanca dayağa, zulme karşın, tövbesini etmeyerek, hepsine meydan okusun? Olacak iş miydi bu şimdi?

Son kez baktı gelinine: bakışlarının ucuna keskin bir kılıcın ıslığı sinercesine. Sonra da, tiksintiyle:

"Bu kadın kadın değil, ateş şeytanı. Kanında bir tek temiz damla kalmamış" diye bağırdı. "Ar damarı çatlamış, kaymış... Bırakın kimse elini sürmesin ona. Kalsın kaldığı yerde."

Öfkesine yenilmiş olarak, yorgun, bitkin bir yüzle çadırına çekildi sonra. Onun ardından obalılar da, sessizce girdiler çadırlarına. Başıboş dolaşan iri çoban köpeklerinin dışında canlı kalmadı ortalıkta.

Gün batıp akşam oldu. Hava tıpatıp toprağın rengine büründü. Bulutlarla karardı dağların yüzü. Çöken zifiri karanlık, çadırları, ormanı, Simber'in bağlı bulunduğu ağacı yuttu, eritti sanki obada. Ne bir yanan ateş, ne tüten duman. Yaşam durdu, konuşmaz, uyumaz oldu kimse.

Gece yarısına doğru, siyah giysili birkaç erkek çıktı çadırdan dışarı; zincirlerinden boşanmış iblisler örneği. Simber'in bağlı olduğu ağaca doğru yürüdüler, iplerini çözüp, ellerini kollarını ardına bağladıktan sonra, ormanın gizemli karanlıklarına doğru sürüyüp götürdüler onu. Gece boyu süren yürüyüşleri, gölgeler aydınlanmaya başladığında, dev mağaranın ağzında sona erdi.

Mağaranın üst katlarına yılan eğrisi yumrular, boğumlar halinde kök salmış burç çalılarının dalına uzunca bir ip atıp çektiler aşağı. İpin toprağa gelen alt dengine de, kıştan kalma ne kadar kar artığı varsa, toplayarak üst üste insan boyunda yığdılar. Yığının üstüne de Simber'i çıkardılar. Boynuna yağlı ilmeği geçirdikten sonra çekip gittiler.

Elleri kolları bağlı Simber, ayaklarının altında ezilmeye

başlayan kar yığınının üstüne ağırlığını verse bir türlü, vermese bir türlü, çırpınsa, bağırsa bir türlü, bağırmasa bir türlü. Dağı taşı ağır puslara boğarak yükselen kızgın, kavurucu güneşle, azar azar erimeye duran kar yığınına da söz geçirebilmesi olası değil. Karlar her an, her saat sulanıp eridikçe, ağır ağır boşlukla tanışmaya başladı ayakları Simber'in. İpince akan, eriyen kar sularının şırıltısı, bir tür gözyaşı, ağıtı oldu onun. Günler sonra ayaklarının altına gelen toprağın yüzünde azıcık bir ıslaklıktan başka bir şey kalmadı. Zamanın sonsuzluğuna kadar mola verdiği son durağı, ilmeğin ucu oldu böylece Simber'in.

İşte o günden bugüne, o mağaraya analık eden güçlü dağların yüzünde, binlerce insanın yaşayıp ölmesine karşın, ne dün, ne de bugün hiçbirinin adı sanı bilinmez, anılmaz, kalmamıştır. Kanlarının rengini o dağların toprağından, suyundan alan, yaşlı, bilge kişiler, konuştuklarında, o dağların yüzünde bugüne kadar yalnızca iki kişinin yaşadığını söylerler hep. Sonra da, ateşli tutkularıyla, o mağarayla özdeşleşerek, o mağarayı biraz da kendisi yapan, adı çağların ününe karışan Simber'in hüzün dolu aşk öyküsünü anlatmaya koyulurlar.

Serin yaz gecelerinde, mağaranın önünde bazen insan boyunda ateşler patlar, yükselir. Sonra bu ateşlere, karşı dağlardan yükselen irili ufaklı başka ateşler eklenir. Sevdalı, tutkun göçer çobanlarıyla genç kızların, Simber'in anısına yakarak sundukları bir tür 'selam ateşleri'dir onlar. En sıcak, en güzel ateşlerin onun yüreğinde yandığını, bu yolda hiç de yalnız kalmadığını duyumsatan, yaşatan ateşlerdir onlar. Yeşerenin ve solanın, doğanın ve ölenin, gelecek ve gidecek olan tutkuların tümü adına yakılan selam ateşleri... Bu ateşlerin ardından, gözleri yarı kapalı kadınlar, yurt yerlerinde yakılan ateşlerin dumanları gibi hüzünlü, üzünç dolu ağıtların, ilahilerin, henüz sözcüğe dönüşmemiş ninnilerin itişi ve çekimiyle ağır ağır dönerler. Tiz perdeden ağıtları bir kesilir, bir başlar, kaybolur, sonra yeniden belirir, hiç tükenmez. Ara sıra da göğüslerini yumruklayarak, yüzlerini tırmalayıp saçlarını yolarak, efsanelerin ezgisine uydurulmuş, uzun seslenişli, vurgulu dizelerle, çoktan ölmüş, toz olmuş Simber'in kadınlığını kutlarlar. Üzüntülerinde ve kendilerinden geçmişliklerinde, kendi kanlarından olan Simber'in

gücüne ve direncine imrenen bir anlatım gizlenir, değişik bir mutluluk okunur hep.

Tüm yeryüzü tutkularının belleği gibi duran o ufacık gömüt eskisinin yöresinde, masallarda bile görülmeyen, yaşamın başlangıcını anımsatan güzellikte, yeşil, taze, saf otlarla, kan kırmızısında çiçekler açar hep. Bir de, oğlakların doğumlarına yakın zamanlarda açtıkları, yalnızca dağ oğlaklarının tırmanıp çıkabildikleri yüksekliklerde açtıkları için, adına, 'oğlak menekşesi' denilen çıldırtıcı güzellikte mosmor oğlak menekşeleri açar. Kışın en amansız kar fırtınalarında bile o yumuşacık, tatlı, yeşil otlarla, kan kırmızısı çiçekleri ne soğuk vurur, ne kar örter. Bir tek dalı, yaprağı bile incinmez. Yapraklarıyla kırmızı, mosmor oğlak menekşelerine değen kar tanecikleri anında erir, çiçek değilmiş de, ateşmişler gibi.

Bir de ay ışığının mağara ağzına vuran ölgün, loş ışığında, kimi geceler inceli kalınlı nal tınıları duyulur hep. Ve bu tınıların anlamı, onu duyanların o anki iç durumlarına göre değişebilir; bazen adı sanı bilinmedik tutkulara, gizemli çağrılar olur; bazen de, sevecek olanları bekleyen ölümcül tehlikeleri haber veren birer tehlike işaretiymişler gibi için için uğunur, uyarırlar.

Mehmet Zaman Saçlıoğlu
(Bursa, 23 Şubat 1955)

Öykü Kitapları: *Yaz Evi* (1994, Yunus Nadi Öykü Armağanı, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Beş Ada* (1997), *Rüzgâr Geri Getirirse* (2002, "Topaç" öyküsüyle 1998 Haldun Taner Öykü Ödülü).

Bir Yaz Evi

Sonbaharın ilk günleri, yakında başlayacağını bildiği romatizma ağrılarına bir kış daha nasıl dayanacağını düşündüren nemli esintilerle gelmişti Selim Bey'e.

"Yetmiş beş yaşındayım." dediğinde, karşısındakinin yüzünde beliren şaşkınlık, son birkaç aydır onu en sevindiren şeydi. Bu şaşkınlığın, meraklı, imrenen bir bakış takınarak bedeninde dolaşması, Selim Bey'i bir kadının okşayışları kadar mutlu ediyordu. Hayran bakışların sahibi bir kadınsa, gözlerini onun gözlerinin derinliklerine sokmaya çalışıyor, yaşlıca bir erkekse, bakışlarına acımasız bir üstünlük duygusu yükleyerek: "Evet, yetmiş beş..." diyordu. Bu "yetmiş beş" sözcüğü hiç kimseye blöf gelmiyor, eline dört as geçirmiş bir pokercinin resti kadar etkili oluyordu.

Kimse, en yakın arkadaşları bile, onun son beş, altı yıldır romatizma ağrıları çektiğini; aldığı güçlü ilaçların etkisiyle, kimi günler ağrıların bir ejderha gibi, eklemlerinden yavaşça uzaklaşarak sıcak nefesini midesine çevirdiğini, o tam midesiyle uğraşırken sivri kuyruğunu şakaklarına sapladığını, daha sonra arkasına geçip yüzlerce tonluk ağırlığı ile sırtında, belinde, kürek kemiklerinin üstünde gezindiğini bilemezdi. Nemli günlerde azgınlaşarak, bedeninde bir dişi ejderha aramaya çıkan bu canavarın elinden kurtuluş olmadığını biliyor; ama yine de, kendini ona asla yenilmeyecek bir şövalye olarak görüyordu.

Selim Bey, yaşamının en ilginç kararını, işte bu nemli rüzgârların İstanbul'un üzerinde dolaşmaya başladığı günlerde almıştı. Kısa bir süre önce ölen bir arkadaşının cenazesinde bulunamamış; sonradan onun, kentin uzak bir semtinde, yeni kurulmuş bir mezarlığa gömüldüğünü öğrenmişti. Son görevini yerine getirmek üzere güneşli bir günü kollamış; yola koyulmuştu. Bindiği minibüs onu bir tepenin yarısına kadar getirmiş; şoför: "Beyim, şuradan yürüyeceksin." demişti.

Elindeki küçük kâğıtla; adayı, parseli, sonunda mezarı buldu. Gösterişsiz, çevresinde ince, beyaz bir mermer olan, üstüne küçük bir gül fidanı dikilmiş bir mezardı. Başucundaki taşta, arkadaşının adı, doğum, ölüm yılları yazılıydı.

Mezara bakarken, "Şu yazı da olmasa, kimin kim olduğu anlaşılamayacak." diye düşündü.

Tüm mezarlar birbirine benziyordu. "Bu mezar gibi binlercesi vardır dünyada" diye geçirdi içinden. Yaşarken, sokağının havasını, evinin kokusunu, evindeki sesleri, eşyalarını, hepsini bilirdim. Bunlardan herhangi biri bile, bana onu anımsatmaya yeterdi. Oysa, bu mezar bir şey anımsatmıyor. Evini seçme, döşeme şansı var da insanın, mezarını yok."

İşte bu başlangıç, onda mezarını tasarlama ve yaptırma düşüncesini doğurmuştu. Bekçiden, tapuların nereden alındığını öğrenmiş; arkadaşının ruhuna bir fatiha okuduktan sonra; mezarlığın yola ulaşımı yakın, manzarası güzel bir noktasında durmuş; iki selvi fidesinin arasındaki dört metre kadar eninde, dört metre de boyunda bir alanı gözleriyle çevirmiş: "Tamam, burası güzel." demişti.

Mezarlık henüz çok yeni olduğundan; eline biraz para sıkıştırdığı memur, istediği parselin tapusunu hemen çıkarmış, Selim Bey de, zaman yitirmeden, köşelerine dört kazık çaktığı alana iki sıra dikenli tel gerdirmiş; bir de, "Alınmıştır." tabelası diktirmişti.

Geniş bir alan aldığına memnundu. Kendisinden sonra karısı, çocukları, torunları aynı yere gömülebilirlerdi. Torunları düşününce, bu yerin yeteri kadar geniş olmadığını anladı. Hemen mezarlıklar müdürlüğüne gitti; bu kez karısının adına ikişer metrelik daha ek yaptırdı. Toplam otuz altı metrekare için yap-

tığı hesap, burada rahat rahat yirmi dört kişinin yatabileceğini ona gösterdi. Epeyi pahalıya çıkmıştı; ama herkesin ortalama altmışar yıl yaşayacağını düşündüğünde, bunun iyi bir yatırım olduğuna inandı. Torunlarının üzerinden büyük bir yük aldığına, en önemlisi, mezarını gönlüne göre yaptıracağına seviniyordu.

İşin kötüsü, ölümden korkar olmuştu. Mezarını bitirmeden ölmek, ona korkunç bir şanssızlık olarak görünüyordu. Kendisine dikkat etmeye, yeterince uyumaya, sağlıklı bir beslenme düzenine başlamıştı. Yağı, şekeri, tuzu tümüyle kesmiş, içkiyi yok denecek kadar azaltmış, üstelik her sabah jimnastik yapar olmuştu.

Ara sıra gittiği kahvedeki arkadaşları, birkaç ay içinde Selim Bey'in sanki gençleşmeye başladığını gördüler. Bedenindeki sağlıklı değişim, onda iyi giyinme, güzel görünme isteği de doğurmuştu.

Bu değişimler olurken, fikir almak için, İstanbul'un önemli mezarlıklarını gezmiş, Aşiyan Mezarlığı'na imrenmişti.

Karısına: "Şu bizim yeri satsak da, Aşiyan'da daha küçük bir yer alsak." demişti. "Şöyle merkezi, Boğaz manzaralı, nezih bir yer. Önemli yazarlar, şairler hep orada. İnsan öyle bir yerde yatmalı." (Az daha, ömrü uzar diyecekti.) Ama sonra, Aşiyan'da her yerin dolu olduğunu, bu isteğinin gerçekleşemeyeceğini öğrendi. "Ne yapalım," diye avundu, "ben de öyle bir mezar yaparım ki, öbürlerine örnek olur; ileride önemli insanları buraya çeker; belki Aşiyan'dan bile daha meşhur olur."

Önce bir mimar bulmaya karar verdi. Sorduğu mimarlar, ona mezarcılara gitmesini söylediler. Oysa o ölüme ilişkin bir şey yapmayacaktı ki; bir mezar yapacaktı; ama, bu dünya için bir mezar. Mezarın mimarisi güzel olmalıydı, bir ev gibi. İçeride rahatlık önemli değildi. Kendisi de biliyordu ölünce mezarın içinde yaşamayacağını; ama daha sonra, çok sonra, mezarcılar yeni ölüleri buraya koyarken hem rahat çalışabilmeli, hem de öbür ölülere zarar vermemeliydiler. Bunun için işlevsel bir iç mekân, güzel, gösterişli bir dış yapı gerekiyordu. Danıştığı bir mimar müteahhit, ona yüzde elli pay ile tasarıyı çizip, uygulamayı da yapabileceğini söylemiş, "Mezarı yaparım; ama mezarın yarısı-

na da ben ve ailem gömülürüz," demişti. Selim Bey bunu kabul etmemiş, yabancı birilerinin aile mezarlıklarında yatmalarını doğru bulmamıştı.

Sonunda, okuldan yeni mezun olmuş bir genç, Selim Bey'e ilgi gösterdi. Eski mezarların tarihsel, sanatsal çekiciliği, yirminci yüzyıldan geleceğe kalacak bir çağdaş mezar düşüncesi, çocuğu etkilemişti. Genç mimar, gelecek yüzyılların arkeologlarına önemli şeyler sunacak olmanın mutluluğunu duyuyordu.

Belki bin yıl sonra, savaşların ardından toprağa gömülmüş olan bu mezar, bir arkeolog tarafından bulunacak; kazılıp ortaya çıkarılacak; bin yıl sonrasının göğü altında, bin yıl sonrasının ağaçları arasında; eskimiş yapısı, görmüş geçirmiş, sessiz ruhlarıyla, bu tarihsel yapıyı gezmeye gelenlere, bin yıl öncesinin sanatını anlatacaktı. Küçük bir çocuk elini taşa sürecek: "Baba, bin yıl önce de insanlar bu taşa dokunmuştu, değil mi?" diyecekti. Sarmaş dolaş iki sevgili bu yapının etkisiyle birbirlerine daha sıkı sarılacaklar; yaşlı başlı olanlar buradaki tanrısallığı duyumsayacaklardı.

Otuz altı metrekarelik alan genç mimarın gözünde büyümüş; odaları, koridorları, sütunları, sunakları ile dev gibi bir nekropol halini almıştı.

Selim Bey'in, düşündüklerini anlatması, mezarlıklar müdürlüğünün tek kattan fazla yüksekliğe izin vermemesi, genç mimarın ayaklarını yere bastırdı. Yapının eskizlerini çizip Selim Bey'e götürdüğünde oturup konuştular; ana fikirde birleştiler. Mezar tek katlı olacaktı; ama dışarıdan birkaç kat gibi görünecek, çeşitli yükseltilerle tek kat kuralını bozmadan, dört metre kadar çıkacaktı.

Mezarın içinde, ortada bir koridor bulunacak; tabutların koyulacağı odalar, koridorun iki yanında altta, ortada, üstte olmak üzere üç sırada yer alacaktı. Hepsinin başı kıbleye dönük olacak; yapı en güzel, deniz tarafından, yani tepenin altından bakıldığında görünecekti.

Yapının dışı, pahalı, mor mermerlerle kaplandı. Koridora bakan iki küçük pencerede demir parmaklıklar vardı. Mermer yüzeye sığ nişler oyulmuştu. Nişlerdeki dairesel çizgiler yukarıda kubbeye dönüşüyor, dekoratif sütunlar, işlevi olmayan basamak-

lar, dört taraftan aşağıdan yukarıyı aydınlatacak lambalar, öndeki bayrak direkleri, kurban kesmek için bir sunak yeri, kurbanın kanını mezarın altına akıtacak kan yolu, dış duvardaki sebil çeşmesi, duvarlara gömülü küçük saksılarıyla, yirminci yüzyılı binlerce yıl sonraya anlatacak mezar, bir yıl içinde tamamlanmıştı.

Bu garip yapıyı; mezarlığa gelenlerden kimileri beğeniyle, kimileri hayretle, kimileri dehşetle izliyorlardı. Selim Bey hayatından çok memnundu. Ölmeden mezarını görebilmişti. Ara sıra geliyor, yanında getirdiği gündelikçiye yapıyı temizletiyor, çiçekleri sulatıyor, küçük onarımları yaptırıyordu. En kızdığı şey ise, çevrede birikmiş gecekondulardan gelen çocukların, mezarının duvarına yazdıkları terbiyesiz sözlerdi. Vasiyetine, mezara her ay düzenli bakım yapılmasını eklemişti. "İyi ki halim vaktim yerinde." diye düşündü. Mezara yaptığı harcamalar aylara bölününce, her ay bir memur aylığı kadar tutuyordu.

Yıllar çabuk geçmiş, sekseninci yaşını kutlayalı dört ay olmuştu. Son yaptırdığı kan ve idrar tahlilleri, elli yaşından bu yana en sağlıklı günlerini yaşadığını gösterdi. Tahlil sonuçlarına bakan doktor: "Selim Bey, trafik kazalarına dikkat edin; çünkü maşallah, başka bir nedenle ölmeniz pek mümkün görünmüyor." diye şakalaşmıştı. Yapmayı alışkanlık haline getirdiği sabah jimnastiğini bırakmıyordu. Uyguladığı diyet, ağız tadını değiştirmiş, bu sağlıklı yaşama biçiminden vazgeçemez olmuştu.

Bir gün, yine mezarla ilgilenmeye gittiğinde, dış duvarda bir ıslaklık fark etti. Sebil çeşmesine gelen boru patlamış; su, saate ulaşmadan dışarı akıyordu. Saatin giriş çıkışları duvar içinde olduğundan, arızanın su borusunun kalitesizliğinden kaynaklandığı anlaşıldı. Boru çürümüş, kimbilir ne kadar su boşa akmıştı. Çağırdığı tesisatçı, borunun bu tarafının değişiminin ancak su idaresince yapılabileceğini söyledi. Birkaç gün içinde onarım yapıldı; ama su işlerinden gelen uzman, boşa akan suyu hesaplamış, öylesine bir borç faturası çıkartmıştı ki, Selim Bey neredeyse mezarı yaptırdığına pişman olmuştu.

"Bu sizin hesabınız kadar su aksaydı, mezarlık bataklık olurdu." diye bağırmıştı sular idaresinde. Sonunda uzlaşmaya gidilmiş, Selim Bey faturadaki kadar olmasa da, yüklüce bir para ödemişti.

Bundan epey sonra, bir gün, mezarlık bekçisi Selim Bey'i arayarak, mermer kaplamalardan birinin düştüğünü söyledi. Aradan uzunca zaman geçmiş olmasına karşın mimarla ilişkisini telefonla olsun sürdürdüğünden, Selim Bey de hemen onu aradı. Ertesi gün, birlikte mezara geldiklerinde, iki mermerin daha düşmüş olduğunu gördüler. "Allah kahretsin, mezarım benden önce eskiyor!" diye yakındı Selim Bey.

Mimar, görmeyeli biraz daha şişmanlamıştı. Evlenmiş, çocuk sahibi olmuş, işyerini daha merkezi bir yere taşımış, son model, lüks bir araba almıştı. Piposunun sapını geveleyerek, Selim Bey'e; zeminin hareket ettiğini, toprağın, gecekonduların yerine çıkılan büyük yapılar yüzünden birkaç santim aşağı kaymış olabileceğini, bu kaymanın, mezarda zamanla çeşitli gerilmelere, deformasyonlara neden olabileceğini söyledi. Bu cins zeminlerde inşaatların riskli olduğunu filan anlattı. Selim Bey'i en çok üzen, beş on yıl içinde yapıda yatmalar veya çökmeler de olabileceği idi. "Gel de geleceğe güven duy." diye düşündü Selim Bey.

Birkaç hafta sonra, mimarın işyerinde, yeni çizimin başındaydılar. Tasarıya göre, yapı tümden yıkılacak, toprağa ikişer metre aralıkla kalın beton kazıklar çakılacak, bu kazıklar birbirine bağlanarak, en az bir metrelik beton bir temel atılacak, yeni yapı bunun üzerine kurulacaktı. Tabii artık sekiz yıl öncesininki gibi olamazdı. Mimari anlayış değişmiş, çok daha modern, hatta postmodern bir anlayış oluşmuştu.

Mimar: "Eskiden kolaymış;" diyordu. "Aynı mimari stil yüzyıllarca sürüyormuş. Oysa günümüzde öyle mi ya! Bu sekiz yılda seksen tarz geldi geçti. Üstelik artık yerel değil, evrensel olmak zorundayız. Mezarlığın arkasındaki şehir dokusuyla mezarlığın altındaki sanayi bölgesinin dokusu arasında, bunları görsel ve mekânsal olarak hem bağlayıcı, hem de ayırıcı bir yapı kurmak zorundayız. Üstelik, dikey bir perspektifle, mezar binası, sonsuzluğu simgeleyen gökyüzü ile, insanın çaresizliğini simgeleyen toprak arasında kavramsal bir ilişki yaratmak zorunda. Mezarınızın; duygusal, mistik değerlerin akılla sorgulandığını anlatan çağdaş ipuçlarını barındırması, hem bir ölü adayı olarak sizin, hem de bir mimar olarak benim için önemlidir." demişti.

Selim Bey bu sözlerden pek bir şey anlamamıştı; ama toprak

kaymasının farkındaydı. Bu işin çözülerek, yeni bir mezarın yapılması gerektiğine de emindi.

Mezarın maliyeti, Selim Bey'e kiradaki evlerinden birini sattırdı. Büyük kazıkları toprağa çakacak dev makineler geldiğinde, mezarlığın yaşayan sakinleri kuşlarla böcekler dehşete düşmüştü. Ölülerin kemikleri, kazıklar çakılırken çıkan sarsıntı yüzünde tabutlarında karmakarışık olmuştu.

Birçok kişi, ölülerin huzurlu mekânlarına yapılan bu saldırıyı belediyeye, hükümete, basına yaptıkları şikâyetlerle kınadı. Bu olay, birkaç uyanığın, "Ölüleri Koruma Derneği" adında bir dernek kurmasına bile neden oldu. (Bu dernek, askeri bir darbeden sonra, "Ölülerin siyaset aracı olarak kullanılmasının, milli örf, âdet ve geleneklerimizle çeliştiği" gerekçesiyle kapatıldıysa da, yetkililer, derneğin, faaliyetlerini yeraltında sürdürdüğünü demeçlerinde belirtmektedirler.)

Mimar, eski yapının yıkılmış olmasından büyük bir sevinç duyuyordu; çünkü o ilk acemi çizgilerinin mesleksel özgeçmişinde bir mezar oluşturmasından hep rahatsızdı. Üstelik, o zamanlar yaptığını o denli beğenmişti ki, nişlerden birinin içine kendi adını, mezarı tanıtan kısa bir yazıyı hem Türkçe hem İngilizce yazmış; ne olur ne olmaz, bir nükleer savaşın ardından, kimse kalmaz, yaşayan diller yok olursa diye, bu metni resimlerle de anlatmıştı. Şimdi bu yeni yapıya adını yazmayacaktı; çünkü savaş olacağına, ileride kazılar yapılacağına inanmıyordu. Olsa bile öldükten sonra bu kendisini hiç ilgilendirmiyordu. Selim Bey'den biraz daha para koparmaktan başka bir şey düşündüğü yoktu.

Yapı beş ayda bitti. Dönemin belediyesinden bir şekilde izin alınmış, iki katlı yapılmıştı. Alt katı penceresiz olan; küçük, şirin bir ev gibiydi. Alt kat ölüler, üst kat canlılar içindi sanki. Mimar, bunun kavramsal bir yaklaşım olduğunu kanıtlamak için bir sürü şey sayıp dökmüş, Selim Bey'e eski uygarlıklardan, ölümden sonraki yaşamdan, firavunların sevdikleri insanlarla, eşyalarla gömüldüklerinden, üç büyük dine göre ölümden söz etmiş, bu ev gibi mezarın mimari gerekçesini dayandıracak sağlam temeller bulmuştu.

Aradan birkaç yıl daha geçti. Selim Bey artık doksan iki ya-

şındaydı. Karısı, mezar yapımı sürerken öldüğü için, onu geçici olarak başka bir mezara koymuş, yapım bittikten sonra yeni mezarda ona ayırdığı yere yerleştirmişti. Sağlığı da eskisi gibi değildi artık. O romatizma ejderhası bu yıl daha da azmıştı. Karısından sonra evinde sürekli kalan bir bakıcı kadının masajları ve olağanüstü ilgisi sayesinde kışı atlatmıştı.

Yaz, sıcak bacaklarıyla ilkyazın üzerinden atlayarak İstanbul'a ulaştı. Boğucu sıcaklar, Selim Bey'in doktora gitmesine; doktorun da ona, yazı serin, havadar bir yerde geçirmeyi önermesine neden oldu. "Ağaçlık, havadar bir yer..." demişti doktor.

Mezarlığın canlı ve ölü sakinleri, bu kez pek rahatsız olmadılar. Yaşlı bir adamla, yaşlı bir kadına yetecek ufak tefek eşya, bir buzdolabıyla bir televizyon, pek gürültü yapmadan taşındı ikinci kata.

Ölülerin, bedenleriyle besleyip büyüttükleri; kuşların, karıncaların, ağustosböceklerinin neşe içinde yaşadıkları mezarlık ağaçları, geceleri pencereleri açık uyuyan bu iki yaşlıyı, güzel kokularla, serin okşayışlarla, yaz boyu, ölüm içinde yaşattılar.

1996 • Uzak Noktalara Doğru

Cemil Kavukçu
(İnegöl/Bursa, 11 Mart 1951)

Öykü Kitapları: *Pazar Güneşi* (1983), *Patika* (1987, Yaşar Nabi Nayır Öykü Ödülü), *Temmuz Suçlu* (1990), *Uzak Noktalara Doğru* (1995, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Yalnız Uyuyanlar İçin* (1996), *Bilinen Bir Sokakta Kaybolmak* (1997), *Dört Duvar Beş Pencere* (1999), *Gemiler de Ağlarmış* (2001), *Başkasının Rüyaları* (2003, Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü), *Mimoza'da Elli Gram* (2007). *Adam Öykü* dergisinin 1996'daki soruşturmasında "en beğenilen genç öykücü" seçildi.

Ormanın İçlerine Doğru

Bir kamyondayım; çalışabilmesi tansıklara bağlı bir Volvo'da. Bozuk, dik ve keskin dönemeçli bir dağ yolunda ilerliyoruz. Kamyon öyle bir inliyor ki, tamam diyorum, şimdi dağılacak ya da cayır cayır yanacak ve biz canımızı kurtaramayacağız. Eylül güneşiyle yanan ovayı ve renkli bir mendile benzeyen ilçeyi her dönemecin dirseğinde bir an için görüyor, ardından hemen kalın gövdeli ve sık yapraklı ağaçların perdelediği bir engelle yitiriyoruz. Ovadan ve ilçeden metrelerce yüksekteyiz. Pencereye yaslayıp dirseğimi dışarı taşırdığım kolum, arada güneş ışınlarıyla şakalaşsa bile tatlı bir serinlikle ürperiyor.

Vites değiştirmek için neler çekiyor sürücü. Şanzımandanmış, öyle diyor. Bu konuları pek bilmediğim için (sürücü belgesi almamak için bile çevre baskılarına karşı inat boyutlarına varan bir direniş göstermiştim) başımı sallamakla yetiniyorum. Oysa bir şeyler bilseydim, hiç olmazsa bir süre motor üzerine konuşurduk. Recep (sürücü), konuşkan biri değil. Benim için daha iyi, ama bir yandan da sıkılabilir mi diye kaygılanıyorum. Kamyonuna beni aldığına pişman olabilir o zaman. Frene basar ve in aşağı, der. Uzun suskunluklar iyi değildir. Şimdilik bir tehlike yok. Recep, istediği zaman konuşuyor, istediği zaman susuyor. Bu da sıkılmadığının göstergesi. Bütün kış yatmış kamyon. Bir-

den bu tümceye takılıyorum; nasıl yani, demek istiyorum, iki tekerleği üstünde yan gelerek mi, yoksa dördünü de gökyüzüne dikerek sırtüstü mü? Belki de ön dizlerini kırarak oturmuş, gözleri yarı kapalı, köpüklü bir salyayı çiğneyen bitkin bir inek gibi... İş yok, güç yok. (Aslında kamyonun yürüyecek hali yok. Yaşlı bir at görmüştüm yıllar önce, bir arabaya koşulmuştu. Öyle yorgundu ki, butlarında şaklayan kırbacın ince sızısını bile duymuyordu.) Recep'in de kış boyu günleri (ve geceleri) kahvede geçmiş (kahvecinin adını da verdi: Yakup); al kızı ver papazı. Havalar biraz düzelir gibi olunca –tam düzelmeyince, yani Recep'i idare edecek duruma gelince– bir sürü dert açmış başına. (Kim? Tabii ki Volvo!) Boş ver, dedim. (Kendi sesim değil, uzun süre konuşmayınca tanımakta güçlük çekiyorum. Aslında, beni düş kırıklığına uğrattın Recep Kaptan. Çünkü bu, Volvo değil de, benzinli bir Austin olmalıydı ve motorun ısısı içeri vuruyor diye kapılarını sökmeliydin. Kaputu da bir karış kadar aralayıp bir çubuk tutturmalıydın oraya. Kasanın kanatları da olmamalıydı. Öyle bir hurda anımsıyorum. Kasketini ensesine deviren ve dudağının kenarından sigarası hiç eksik olmayan biri sürerdi. İlçenin parke döşeli caddesinden deli gibi geçerdi. Herkes bilirdi ki Yıkıntı Seyfi tomruğa gidiyor. Zaman ve teknoloji her şeyi altüst etti Recep Kaptan. Türlerinin örneklerine ancak kalıntılarıyla doğa müzelerinde rastlanabilen eski zaman yaratıkları gibi, benzinli Austin kamyonlar da yok olup gittiler; ancak, kimi siyah-beyaz yerli filmlerde görebiliyorum onları ve içim sevgiyle doluyor. Bu sevgi kamyona mı, yoksa kamyonlara büyük ilgi duyan çocuğa mı, bilemiyorum. Çünkü Yıkıntı Seyfi benim babamdı.)

Yılanı gördün mü? dedi Recep.

Nerde? dedim, bu kez kendi sesimdi.

Geçtik, dedi, hendeğin kıyısındaydı ve soba borusuna benziyordu.

Atıyor, diye düşündüm, Afrika mı burası...

Motor olanca gücüyle bağırıyor, sesini duyurabilmek için Recep de bağırıyor. Kamyonun modelini sordum. Bilmiyor. Bu onu hiç ilgilendirmiyor, yürüsün de, yaşı isterse anasının bilmem nesi kadar olsun, hiç önemli değil. Orijinal bir şey yokmuş ki üstünde, hepsi toplama.

İnce, uzun bir yüzü var Recep'in, elmacık kemikleri çıkıntılı. Birkaç gündür tıraş olmamış. Dudağının kenarından sigara hiç eksik olmuyor, bu nedenle de gözünün biri hep kısık, Yıkıntı Seyfi gibi. Paketi ilk uzattığında içmediğimi söylemiştim. Ne iyi, demişti. Oysa, bu yolculuğa çıkmaya karar verdiğimde, yani birkaç gece önce, kilometrelerce uzaktaki evimin balkonunda otururken baca gibi tütmüştüm. Bu düşmandan kurtulmak için yıllardır ne büyük savaşımlar verdiğimi bilmiyor Recep. Birbirimizi tanımıyoruz. Koşullar gereği yaşamlarının bir ânında aynı zaman ve mekânı paylaşan iki insanız; hepsi bu! Sonra ne o beni anımsayacak, ne de ben onu. Ama, bu yolculuğa çıkmaya karar vermeden önceki dönemimde Recep'in kamyonuna binseydim ne bezdirici sorular sorar, onun özel yaşamına sızmak için ne tuzaklar kurardım. Önce kamyonla olan ilişkisini öğrenirdim; kendi malı mı, yoksa şoförlük mü yapıyor? Medeni durumu, yaşama bakışı, özellikleri... Yani bir yığın zırva. Sonra bir gün oturup Recep'i Receplikten çıkararak bir öykü yazardım. Onu 'dramatize' ederdim. Pek önemsediğim duyarlığımı, gözlem gücümü katarak okuyanı sarsacak ve iletiyle güdümleyecek bir olayın içine oturturdum. Canına okurdum yani onun. O, bunu hiçbir zaman öğrenemezdi. Öyküyü bir içkievinde, kendimizi dünyanın ve sanatın merkezi olarak gören üç-beş kişilik bir toplulukta, yüzlerimizden esrikliğin alevleri fışkırırken tartışırdık. Sandalyelerimize kaykılışımızdan bile kendimizi ne denli önemsediğimiz, hatta abarttığımız belli olurdu. Sigaralarımızın biri biter, biri yanardı. Onun posasını çıkardıktan sonra başka Receplerin peşine düşerdim.

Yandan çarklı bir gülüşle güldüm (aynalarda sınanmış bir gülüş bu, çok iyi tanıyorum; çarpık ve hüzünlü), Recep "Buyur?" dedi. Çünkü gülüşle birlikte 'hıh' diye küçümseyici bir nida da çıkarmıştım. Dönüp baktım. Yüzümdeki boşluk, çıkardığım sesin onunla ve kamyonuyla ilgili olmadığını göstermiş olmalı ki, Recep sorusunu yinelemedi. Ona tek bir soru sorabilirim: Babanın adı Seyfi miydi: Yani, Yıkıntı Seyfi. Bu kez Recep, şaşkınlıktan büyümüş gözlerini yüzüme çevirerek (soru soran bakışlar, biraz da ürkmüş) evet, dedi, nerden biliyorsun? Tanıdığım biri vardı, dedim, Seyfi; oğluna Recep adını takmıştı. Recep diye bir

arkadaşımın babasının adı da Seyfi'ydi. Benimki bir genelleme değil, yalnızca rastlantıların getirdiği bir 'acaba'. Hayret, dedi Recep, boynunu bükerek ağzını gerdi. Ona ilk yalanım değil bu, kamyonuyla durup beni aldığında da yalan söylemiştim. Bir şey sormamıştı, ama merak ettiğine emindim... Bir doğabilimci olduğumu, araştırma ekibimizle birlikte iki gün önce başkentten yola çıktığımızı, aracımız arızalanınca ekipteki arkadaşlarımın (onlar iki kişi, biri aracı kullanıyor) araç onarılana dek ilçede kalacaklarını, sonra gelip beni bulacaklarını, kamyonuyla durup beni aldığı yere kadar bir köy minibüsüyle geldiğimi (tam sapakta dikiliyordum çünkü) söyledim. İnandı. İnanmayacaktı da ne yapacaktı, senaryo oldukça iyiydi. Sırt çantam, çadırım, botlarım, kısacık saçlarım ve kara gözlüklerimle doğabilimciden çok, yabancı bir gezgini andırıyordum. Recep de öyle sanmış. Abi baktım, turist galiba dedim. Haklısın Recep, ama turistlerin burada işi ne, değil mi? Öyle deme abi, memleketimiz bir cennet, biz değerini bilmiyoruz, o başka. Adım adım geziyor kefereler. Hem gömü işi olur, tarihi eser olur, di mi? Recep uyanık biri, dikkatli olmalıyım.

Peki abi, dedi Recep yeni bir sigara yakarak, arkadaşların seni bu dağ başında nasıl bulacaklar?

Demek ki 'takmış'. Anlattıklarım o denli inandırıcı gelmemiş olmalı. Bozgun yok. (Yok.)

Buluşacağımız yeri önceden kararlaştırdık, dedim, haritalarımıza da işaretledik. Harita olduktan sonra işimiz kolay.

Recep'ten yeni bir hamle: Diyelim arıza giderilemedi, onlar da gelemedi. O zaman ne yapacaksın?

Güldüm. (İlahi çocuk!) Gözlerim dosdoğru ilerde: Çadırımı kurup yatacağım.

Tek başına mı?

Ne olacak!

Deme abi ya, orman mahlukatla dolu. Bana dünyayı bağışlasan kalmam.

Kalamazsın tabii, diyorum içimden, ben de kalamazdım, sonra da ona doğru dönüp, biz alışkınız, diyorum.

Yeniden sustuk. Bir dönemeçten sonra sağa sola serpiştirilmiş izlenimi veren köy evlerinin damları göründü. Çatıları oldukça dik. Kış aylarında yöreye çok kar düştüğünden olmalı.

Burası Boşnak köyüdür, dedi Recep, asıl adı da Polena'dır.

Biliyorum, demedim. Çünkü Recep hiçbir şey bilmediğimi sanıyor. Kayıtsız kalmamak için de köyün şimdiki adını sordum.

İhsaniye, dedi.

Saçma, dedim.

Bir süre ikimiz de sessiz kaldık.

Yol boyu başka bir yerleşme birimine rastlamadığımıza göre, bunlar –yani Polenalılar– neden bunca yükseğe çekilmişler?

Recep omuzlarını kaldırdı, bu konuyu hiç düşünmediği belli.

Bence, dedim, kendi içlerine kapanıp geleneklerini daha rahat sürdürebilmek için olabilir.

Recep, yaşa, dedi ve yeni bir sigara yerleştirdi dudaklarının arasına. Ben bu 'yaşa'dan şunu anlıyorum: Dediklerinden pek bir şey anlamadım ya, hadi senin de gönlün olsun.

Köyün girişi dik bir yokuşla başlıyor. Eski bir caminin minaresini görüyoruz. Alanda bir kahve var. Asırlık kestane ağacının altında sandalyede oturan birkaç kişi dışında köy boş gibi. Onlar da gerçeküstü bir tablonun figürlerini andırıyorlar. Recep, elini camdan çıkarıp selâm verdi. Başlarını eğmekle yetindiler. Çok tembel bir görünüşleri var. Köy çıkışında yolun iki yanına da çit çekilmiş, az ilersi ise arapsaçına dönmüş bir böğürtlen yumağı. Ne ovayı görmek mümkün artık, ne de ilçeyi.

Tomruk şantiyesine çok var mı?

Bir saat sürer, diyor Recep.

Gözlerimi kısmış aynaya bakıyorum, yüzüm ne kadar anlamsız. Boşluklar imparatoru; öyle diyorum aynadakine. Yüzümün hemen ardında, beyaz önlüklü, uzun saçlı, ince yapılı delikanlıya bakıyorum bu kez. O da boş ve anlamsız. Mavi bir örtüyü pat pat diye silkelemesi –daha sessiz olabilirdi kuşkusuz– kötü bir gösteri yalnızca. Buna zorunlu olduğunu bilmem daha da güçleştiriyor her şeyi. Az önce de gömleğimin yakasını içe doğru kıvırarak boynuma deniz mavisi bir havluyu (her şey

mavi burada) özenle yerleştirmiş, ardından bataryayı açarak suyun ısınıp ısınmadığını kontrol etmiş, "Buyur abi," deyip lavaboya eğilmem için omzuma hafifçe dokunmuştu. Her şey bir düştü sanki. Başım lavabonun içinde, gözlerim açık, beyaz fayansa çok yakından bakıyorum. Sıcak suyun saç diplerime doğru yayılıp bütün başımı sardığını duyumsuyorum. Şampuan köpükleriyle birlikte kirli bir su akıyor. Gözlerim hep açık. Başıma havluyu sarıp koltuğa yaslanmama yardım ediyor. Şimdi gözlerim kapalı, içimde kaçak bir huzur her an bozulacakmış gibi titreşiyor. Gözlerimi açsam bitecek, biliyorum.

Aynaya baktığımda kendimi gördüm. Değişmişim. Ne çok değişmişim.

Abi, sen ölmeye başlamışsın, dedi delikanlı.

Ölmeye mi? dedim. Hayır, demedim de düşündüm yalnızca, çünkü o da hiçbir şey duymamış gibi mavi örtüyü silkelemeyi sürdürüyor.

Nasıl olsun abi?

Az önceki ses değil bu, diye düşündüm.

Kısalsın, dedim, iyice kısalsın.

Tarak kulağımın üstündeki saçların arasına girdi ve makas şakırdamaya başladı. Örtünün üzerine, kucağıma saç kümeleri dökülüyor.

O haklı, ben ölmeye başladım.

Bu tırmanışın sonunda bir düzlük varmış, Recep orada durup motoru soğutacak. Buz gibi de bir kaynak varmış, Acısu derlermiş, tadı maden suyu gibiymiş. Evet duydum, dedim, ne de olsa doğabilimciyim. Recep'ten orada ayrılacağım.

Tırmanış bitti. Volvo, son gücünü –o da Recep'in hatırına– kullanmış gibi inliyor. Recep, "Of," dedi ve direksiyon simidine vurdu. Motorun ısısından ikimiz de ter içindeyiz. Kalın kütüklerden yapılmış köprüye gelmeden önce sola, araçların tekerlek izlerinin oluşturduğu patikaya saptı. Kalın gövdeli ağaçların çevrelediği, çimenlerle kaplı bir yer burası. İleride, büyük taşlardan atlayarak beyaz köpükler oluşturan bir dere coşkuyla akıyor. Su-

yun her iki yanı da koyu yeşil kocaman yapraklı bitkilerle kaplı. Karşı kıyıda kalem gibi sık ağaçların sıralandığı dik bir yamaç var. Durup el frenini çekti. Volvo, yaralı bir hayvan gibi inliyor.

Kaynak ilerde, dedi, biraz yürüyeceğiz.

Kamyondan indik. Terli bedenim serin havayla ürperdi. Bir an durup çevreye bakındım ve başımı kaşıdım.

Bir şey mi oldu? dedi Recep.

Yok, dedim, arkadaşlarımla buluşacağım yer de tam burası, şansa bak!

Recep'in gözlerinde ilk kez bir kuşkunun izlerini gördüm. Haritamı çıkarıp bakmadan, bulunduğumuz yerin kararlaştırılan yer olduğunu nereden bilebilirdim. Hemen konuyu değiştirdim ve elindeki naylon bidonu neden aldığını sordum. İçine acı su dolduracağını söyledi. Şimdi burada midesini tepeleme bu su ile dolduracakmış, ama biraz sonra sanki hiç su içmemiş gibi olacakmış, o zaman bidona ağzını dayayıp yeniden dolduracakmış midesini. Tomruk şantiyesine varana dek bu da bitermiş. Sen de iki bidon al, dedim, dönüşte de buraya kadar içersin. O olmuyormuş işte. Bu su, kaynağından alındıktan kısa bir süre sonra bozuluyormuş. Bütün özelliği, anında içmek. Çok da iştah açıyormuş. Recep üç arkadaşıyla birlikte bir koyun yemişler bu suyun başında, dört de yetmişlik rakı haklamışlar. Ovaya inene dek sanki onca şeyi yememiş gibi acıkmışlar.

Daracık bir patikadan yürüyüp büyükçe bir kayanın çevresini dolandık. Su, bir yarıktan sızıyordu. Kolaylıkla içilebilmesi için ağaçtan bir oluk yapılmış (Polenalılar yapmış olmalı). Akan su bir birikinti oluşturuyor, oradan da küçük bir yolla dereye doğru süzülüyor. Gölcüğün dibindeki çakılların rengi koyu kırmızı.

Ağaç oluk ve kırmızı taşlar. Uzun yıllar öncesiyle bağ kurmama yarayacak iki ipucu. Sonra belleğimi zorluyorum, ahşap köprü de gelip yerine oturuyor. Ama coşkuyla akan dereyi bir türlü bulamıyorum. Kamyonu bıraktığımız düzlük de bu biçimiyle yer etmemiş. Aslında hepsi çok bulanık ve bölük pörçük.

Bu taşlar neden kırmızı?

Az daha bilmediğimi söyleyecektim, ama birden Recep'e kendimi doğabilimci olarak tanıttığımı anımsadım. Bileşimindeki minerallerden, dedim, demir oranı fazla olmalı.

Yaşa, dedi Recep, içince demir gibi oluyor insan.

Şimdi bir ağacın gölgesinde oturuyoruz. Çoraplarını çıkarmış, pantolon paçaları dizlerine dek sıvalı. Sen de böyle yap, rahatlarsın, dedi. Oysa ben, güneş gözlüğümü bile çıkarmadım. Volvo, yaşlı bir timsah gibi motorunu soğutuyor. Daha önce bir konu konuşuyormuşuz da, ona dönüyormuş gibi, işte böyle, dedi. Nasıl? diye sormam gerekmiyordu, çünkü Recep, kaşlarını kaldırmış Volvo'yu gösteriyordu. Dönüp, kaputu kaldırılmış kamyona baktım ben de. Bizim yaşantımız da bu! Canlıymış gibi söz etmişti Volvo'dan. Bu ecel teknesiyle yoldaşlık etmişiz, sürünüp gidiyoruz. Hiçbir şey kolay değil, dedim. Demedim de düşündüm. Recep sırtüstü çimenlere uzandı ve anlatısını sürdürdü, bu arada ağzında bir sap, büyük olasılık dişleri arasına sıkıştırmış, çünkü çok rahat konuşuyor: bir ara çok bunalmıştım, çakayım böyle hayata, dedim. Kıştı tabii, işsiz günlerimdi. Volvo, evin önünde uzun bir uykuya dalmıştı. Uyandığında acıkmış, halden anlamaz bir çocuk gibi neler isteyecekti kimbilir... Hangi birine gücüm yetecekti. Yakup'un Kahvesi'nde pinekliyor, bir yandan da olmadık şeyler düşünüyordum. Baktım, Ercü, köşedeki masaya kaykılmış, peygamber gibi oturuyor. Ne gam, ne kasavet. Oysa durumu benden çok daha kötü. O da şoför. Ama ne araba var, ne ev, ne karı, ne de çocuk. Bir Ercü, bir de ehliyeti. Ehliyet var, ama iş yok. Hap, esrar, içki, her yol onda; yaptığı kazaların sayısını o da bilmiyor. Bunca kötü şöhretten sonra kimse malını teslim etmek istemiyor tabii ki. Ama kahvede bir oturuşu var, dersin ki dünyalar onun... Kalkıp yanına gittim. Şu işin sırrını bana da öğret, yoksa kafayı yiyeceğim, dedim. Tek yolu var, dedi, vitesten atacaksın! Nasıl? dedim. Eliyle vitesi boşa alıyormuş gibi bir hareket yaptı; işte böyle, dedi. O an için ne demek istediğini pek anlayamamıştım. Sonraları sık sık bunu düşündüm. Bir de öylesine deneyeyim, dedim. Ercü gibi olamazdım, biliyordum, ama vitesten atabilirdim. Yarı yarıya da başardım bunu. Bunaldıkça, at vitesten, diyorum. Vitesten atıyorum, rahatlıyorum.

Vitesten atmak!

Recep birçok şey daha anlattı. Sözcüklerini, çağıldayan derenin suyu gibi algıladım yalnızca, dinlemedim bile. Ben o iki sözcüğe takılmıştım. Ne demekti bu? Düşük vitesle inilen bir

yokuşta birden boşlamak mı? O zaman ne olur, dişlilerin denetiminden çıkmış bir mekanizma kendi başına buyruk olur, araç sürekli hız kazanır ve sen, artık hiçbir şey yapamaz duruma gelirsin. Peki, yaşamda 'vitesten atmak' nasıl olacak? Recep'in kamyonuna binmem salt bir rastlantıyla açıklanamaz, bu yapıyı oluşturan taşlardan biri o. Tam ayrılacağımız noktada bana bir anahtar verdi: Vitesten atmak!

Berberden çıkınca gömleğimin üst cebine yerleştirdiğim güneş gözlüğümü alıp takıyorum. Bu kez kararlıyım, ne yapacağımı net olarak biliyorum. Bundan önce de birkaç kez yolculuk hazırlıkları yapmış, ama yola çıkacak gücü kendimde bir türlü bulamamıştım.

Önceden saptadığım dükkâna doğru yürüyorum. Daha önceki yolculuk girişimlerimde de o dükkânın kapısına dek gelmiş, ancak içeri giremeyip yalnızca vitrinine bakmakla yetinmiştim. Tabelasında KÂŞİF yazıyor. Dağcılıktan bisiklete, çeşitli spor gereçleri satıyor. Malların büyük çoğunluğu ithal. Dükkânın bunca işlek olmasını buna bağlayabilirim. Benim içinse hiç önemli değil.

Beni karşılayan ve nasıl yardımcı olabileceğini soran güleç yüzlü gence (Amerikan traşı yaptırmış, soluk kot pantolonu da yabancı olmalı) nasıl yardımcı olabileceğini söylüyorum. Tam yerine geldiniz, diyerek parmağını şaklatıyor. Oysa ben çok ciddiyim. Dağcı mısınız? diyor. Gözlerimi görmediğinden (yüzüm de kaskatı, tedirgin ediciyim, güneş gözlüğümü bile çıkarmadım) yüzüne ölçülü bir gülücük yerleşti şimdi. Çünkü müşteri 'cins' biri. Evet, diyorum, dağcıyım. Onu yanıtsız bırakabilirdim. Belki de bu daha uygun olurdu. Çünkü ses tonum görünüşümle çelişiyor. Bu da onu rahatlattı. Bakın, dedi, en ideali budur. Neyin en ideali? Aradığınızın. Ne aradığımı nerden biliyor bu zibidi... Elindeki çadır paketine kayıtsızca baktım. Özellikle çok dayanıklı, diye sürdürdü, kesinlikle su geçirmez, öyle rüzgârdan falan da korkmayın. Bu kez elimde olmadan gülüyorum: Rüzgârdan falan korktuğum yok.

Genç adam (zibidi olduğunu düşünmekle hata ettim galiba) bir yandan çadırı açıp dükkânın ortasındaki boşluğa kurmaya çalışırken, ben de patronun buyur ettiği sandalyede bir sigara yakıyorum. Bir şey alır mıydınız, diyor patron. Yok sağolun. Elim göğsümde bu kez. Gerçekten... Gerçekten, diyorum. İlk söylediğim de gerçekti, ama anlayamamış. Bu kez patron, tam istediğiniz gibi, diyor, tek kişilik, küçük, hafif ve kullanışlı. Bunlardan çok verdim. Dışardan getirtiyoruz, birinci sınıf... Oysa ben, hâlâ ne istediğimi tam olarak söylemiş değilim. Ama onlar biliyor. Gerçekten de istediğim bu. Beğendiğimi belirtmek için başımı sallıyorum. Mümkün olduğunca konuşmamalıyım. Ağzımdan çıkacak her sözcükte güvenim biraz daha azalacak, biliyorum.

Tamam, dedim satıcının yardımcısına, çadırı kurmana gerek yok, alıyorum.

Uyku tulumu ve sırt çantası?

Tabii ki onları da istiyorum. Sağlam, ayağımı sıcak tutacak ve uzun yürüyüşlere uygun bir bota da gereksinimim var.

Yeni başlıyorsunuz herhalde.

Bu kez yanıt vermiyorum ve gözlüklerimin ardından bir süre yüzüne bakıyorum. Rahatsız oluyor. Kaykıldığı koltuğundan kalkıp çadırı paketleyen yardımcısına çıkışıyor: Bir dakika... bir dakika, öyle olmaz! Yanma gidip nasıl olacağını gösteriyor.

Paketlerim hazır. Parasını ödüyorum. Gülümseyerek teşekkür ediyor patron, başka gereksinimlerim olursa bana yardımcı olmaktan sevinç duyacağını (sahtekâr) söylüyor. Arabanızla mı gelmiştiniz efendim (arabam olduğundan emin, işini biliyor, arabanız var mıydı dese, arabası olmayan ve bu yüzden sıkıntı duyan alıngan bir müşteriyi yitirebilir), yoksa taksi mi çağırtayım? Amerikan tıraşlı genç fırlamaya hazır. Bir bana, bir kapıya bakıyor. Ağzımdan 'taksi' sözcüğü çıksa, sadık bir köpek gibi koşmaya başlayacak. Yalnızca, hayır, diyorum. Elimde paketlerle dükkândan çıkıp ağır ağır yürüyorum.

Çocukluğumda babamın da bir kamyonu olduğunu ve yaz aylarında ormandan tomruk çektiğini, kış aylarında ise yattı-

ğını Recep'e söylemekle söylememek arası gidip geliyorum. Kış aylarında Yıkıntı Seyfi de işsiz olurdu (gerçi babamdı, ama ardından ben de herkes gibi Yıkıntı Seyfi diye söz ederdim). Günleri kahvede kâğıt oynayarak geçerdi. Ben kahveye sokulur (içeri girmem yasaktı), pencereye ellerimi siper edip bakardım. Masası belliydi, sürekli aynı yerde otururdu. Avuçlarımı birleştirip cama soluğumu verir, oluşan buğu üzerine de parmağımla 25 yazardım. Yıkıntı Seyfi, yani babam, başından hiç çıkarmadığı kasketinin siperini tepesine doğru itmiş, dudağında tüten sigaradan gözünün biri kısık, bütün dikkati elinde yelpaze gibi tuttuğu kâğıtlarda olmasına ve pencereden yana bir an bile bakmamasına karşın elini cebine atar, sarı bir yirmi beşlik çıkarıp iki parmağı arasına yerleştirerek kahvenin kapısına doğru atardı. Gözleri hep elindeki kâğıtlarda, dönüp bakmazdı bile. İçeri girmem yasak olmasına karşın, bir adım atıp yerdeki yirmi beşliği alacak kadar esneklik tanınmıştı. Parayı kaptığım gibi kaçardım.

Recep yattığı yerden doğruldu.

Ben ufak ufak kaçayım.

Onu uğurlamak için ben de kalktım.

İstersen şantiyeye çıkarayım seni, dedi, birer çay içeriz, dönüşte de buraya bırakırım.

Sağol dedim, arkadaşlarımın ne zaman geleceği belli olmaz. Beni burada bulamazlarsa merak ederler.

Sen bilirsin gibilerden boynunu büktü.

Elini sıkıp teşekkür ettim. Aldattığım son insansın, diye düşündüm, başarabilirsem vitesten atacağım!

Volvo gözden yitene dek ardından baktım.

Şimdi yalnızım. Bir süre olduğum yerde, kıpırdamadan dikildim. Sonra güneş gözlüğümü çıkarıp sırt çantamın cebine koydum. Kimselerden gizlenmeme gerek yok artık. Ne yana yürüyeceğim belirsiz şu an. Yıllardır arzuladığım noktadayım. Recep'le bir süredir dinlendiğimiz düzlükten çıkıp az önce Volvo'yla geçtiğimiz yola doğru yürüdüm. Ahşap köprüde bir süre durup dereye baktım. Ormanın kendine özgü uğultusuna ve su sesine karşın büyük bir dinginliğin ve sessizliğin ortasındayım. Arınıyorum. Keyiflendim ve ıslık çalmaya başladım.

Otuz dört yıl olmuş, diye düşündüm. Suya bakıyorum yine, köprünün yorgun kalaslarına, Recep'in yitip gittiği yolun ucuna. Ağır ağır ormanın içine doğru yürüdüm. Geçmiş yılların yaprak ölüleri bir halı gibi kaplamış toprağı. Her adımda hafifçe çöküyor. Yaylı bir zeminde yürüyor gibiyim ve zaman zaman kırılan bir dal parçasının çıtırtısını duyuyorum: Sık ağaçlı bir yer burası. Gökyüzünü yitirdim artık, yeni yeni sararmaya başlamış yapraklardan bir kubbe var üstümde. Ne de olsa eylül. Eğim iyice arttığından oldukça sakınımlı yürüyorum. Bir süredir duyamadığım su çağıltısı yeniden ulaşmaya başladı kulaklarıma. Aynı dere mi? Her şey olabilir. Çünkü bu orman, birbirine karışan örümcek ağı gibi dereciklerin güvenilir bir barınağı. Bir kent ve bir yaşam çok uzaklarda artık. Ormanın içlerine doğru çekildiğim her adımda her şey uzaklaşıyor benden, ama ben kendime daha çok yaklaşıyorum.

Suya ulaştım. Şakacı bir çocuk gibi taştan taşa atlıyor, köpürüp duruluyor. Onun coşkusuyla benim dinginliğim öyle bir noktada buluştu ki, çadırımı şimdilik burada bir yere kurmaya karar verdim. Suyun bu çocuksu görünüşüne aldanmamalıyım, izlediği yol boyunca sürükleyip getirdiği kaya kütlelerine bakılırsa, baştan çıktığı, öfkeyle gürlediği anlar da oluyor. Oysa şimdi bir çocuk o, küçücük bir çocuk. İyi ki seni buldum, dedim. Yüzükoyun uzandım ve kana kana su içtim. Bana alışmalısın, ne senin işine karışacağım ne de soru soracağım. Saçım sakalım uzayacak burada, değişeceğim. O zaman beni seversin belki.

Çadırımı kurmam zaman almadı. İşim bitince oturup sırtımı bir ağaca dayadım. Daha önce duymadığım, değişik sesli bir kuş ötüyordu. Sigara. Yok. Unuttum, sigara olmayacaktı. Biraz odun toplamalıyım, karanlık basınca ateş yakarım. Orman korkunç olur. Ama ben korkmam, çünkü korku da yok. Oturur ateşe bakarım. Sırt çantamda konserve, peksimet, hazır çorba ve bisküvi var. Onları çok dikkatli kullanmam gerekecek. Gözlerimi yumdum. İçimde büyük bir huzur var. Saatlerce böyle kalabilirim.

O yaz gününü düşünüyorum şimdi. Söylenti, biz çocuklar arasında kısa sürede coşkulu bir şölene dönüşmüştü. Annemin, ardından 'yabani herif' diye tısladığına birçok kez tanık olduğumuz babam, Yıkıntı Seyfi, kırk yılın başında, her nasıl olmuşsa,

bu kez Austin'inin kasasına tomruk yerine mahalleliyi doldurarak bir pazar sabahı bilinmez bir yere doğru 'sefaya' götürmeyi akıl etmişti. Bir koşuşturmadır gidiyor evlerde; yufkalar açılıyor, dolmalar, sarmalar, kurabiyeler, çörekler yapılıyor. Annemin de yüzünde kasıntı bir gülücük, kapı kapı dolaşıp komşuları kamyonun kasasına buyur ederken (herkesi de değil tabii, kendince bir ön eleme yaptı bile), bilmem ki valla, diyor, herhalde Acısu'ya gidilecek. Nasıl herhalde? diyen olmuyor. Son anda çıkabilecek aksilikten çekindiğinden olacak, o da gidilecek yeri sormamış herifine.

Ertesi günün büyük serüvenini küçücük kafalarımızda süslerken, benzersiz bir yaz akşamını da (akşam ezanı çoktan okunmuş olmasına karşın) sokaklarda koşuşarak yaşıyoruz. Hiçbirimizi uyku tutmayacak, biliyoruz. Çünkü sabah çok erken kalkılacak. Yıkıntı, sıcağa kalmayalım, demiş. Saat vermemiş, ama annem kapı kapı dolaşarak (kız kardeşim de kuyruk gibi peşinde) sabah ezanında falan kalkılsın, diyor. Bütün hazırlıklar geceden tamamlanacağından mahallede olağandışı bir akşam yaşanıyor.

Gece birkaç kez uyanarak sessizliğe kulak kabarttığımı, usulca perdeyi aralayıp evin önüne çekilmiş, sokak lambasının ışığı altında çok görkemli, ama hiçbir zaman, hiçbir yere gidemeyecekmiş gibi mahzun duran kamyona baktığımı anımsıyorum.

Her uzun gece gibi o gecenin de sabaha ulaşması aniden oluyor. Annemin dürtüşüyle uyandım. Gecikmiştim, sokakta şenlikli bir koşuşturma başlamıştı bile. Kasaya renk renk kilimler serilmiş, döşeklerle, minderlerle yaşlı yolcular için rahat köşeler yapılmıştı. Kadınlar ve genç kızlar sepetleri, torbaları, karpuzları kamyona taşıyorlardı. Biz çocuklarsa, bir an önce yola çıkılmasına bir katkı amacıyla, salt yardımcı olmak isterken bile itilip kakılıyor, azarlanıyorduk. Ama olsun, hiçbir şeyin umursanmayacağı bir gündü o gün. Babam, kasketini kahvede oyun oynarkenki gibi geriye itmiş, sabahın körü olmasına karşın dudağında sigarası, arabanın kaputunu açmış, ince uzun demir bir çubukla yağma bakıyor. O anda nasıl davranacaklarını bilmeyen komşulardan birkaçı da, elleri kıçlarına bağlı, boyunlarını uzat-

mış, bir şey anlıyormuş gibi motora bakıyorlar. Babamla övünüyorum, bugün bir kahraman o. Kadınlar bir bir kasaya yerleşirken, genç kızlar tutuşturdukları bir gazete parçasıyla dümbeleği ısıtıyorlar; arada elleriyle sıvazlayıp parmaklarını deri üzerinde tıklatıyorlar. Deri iyice gerilmeli. Annem hâlâ gurk tavuk gibi ortalarda.

Sonra o büyülü ve müthiş yolculuk başlıyor. Annemin karşı çıkmalarına aldırmadan, benden daha büyük çocukların arasında, Yıkıntı Seyfi'nin tam tepesinde, bagajda oturuyorum. Kızlar başladı bile; biri dümbelek çalıyor, hep bir ağızdan söylüyorlar: Kızılcıklar oldu mu... Bense, dönemeçleri uysal bir kaplan gibi dönen Austin'in burnuna, bir çubukla hafifçe aralanmış kaputuna bakıyorum. Ardımızda akla ziyan bir toz bulutu.

Dik, kıvrıla büküle uzayan tozlu yollar bizi Acısu'ya götürüyor. Sesler kısılıyor, görüntü bulanıklaşıyor ve ritmik vuruşlu bir dümbeleğin sesi öne çıkıyor. Sonra dümbelek dere oluyor, dere dümbelek. Ve ben birden ormanın şaşırtıcı bir biçimde sessizleştiğinin ayrımına varıyorum. Ne kuş sesi var, ne de böcek. Bir, taşlarla söyleşen dere (yani çocuksu), bir de yüreğimin ritmik vuruşları.

Ateş yakıyorum. Çünkü ortalık alacakaranlık. Işık olsun istiyorum. Bu ilk gecem, belki daha sonraları onu da istemem. Çadırım büyükçe bir tabuta benziyor.

Birkaç gece öncesi, dairemin balkonunda oturup ışıklarına baktığım kent bu gece de ışıldıyor; düzenli, düzensiz ya da düzenliymiş gibi görünen, ama aslında düzensiz bir yaşam sürülen evlerde akşam yemeği hazırlıkları yapılıyor, meyhanelerde masalara beyaz örtüler serilmiş, garsonlar pusuda, ince sesli bir kadın dokunaklı bir şarkı söylüyor, yaşamdan ve sanattan konuşuyor birileri buğulanmış bira bardaklarına bata çıka, dumandan göz gözü görmüyor ve herkes kendi sistemlerinin güneşi olup yörüngelerine oturtuyor yaşamı. Oysa böyle bir gecede, böyle bir ormanın içini düşünemiyor hiçbiri. Ben, yaşamın bir başka yüzünü burada, gün boyu şımarmaktan yorgun düşmüş bir çocuk gibi uykuya hazırlanan derenin kenarında yakalamaya çalışıyorum.

Ayrıntıları silinmiş, keskin sınırlı ağaç kümeleri nefti ile siyah arası bir renge bürünmüş. Kocaman gözlü gece kuşları birbirine sesleniyor, çünkü gizli hazırlıklar var ormanda. Bütün bunlardan habersiz yorgun bir ayı, uzandığı doğal döşeğinde sere serpe uyuyor ve arıların kaynaştığı bir düş düzlemine hızla kayıyor. Karanlık bir kuyunun dibinde oturuyor gibiyim, başımı yukarı kaldırdığımda ürkünç ağaç uzantılarının arasından kıpır kıpır yıldızların kaynaştığı gökyüzünü görüyorum. Bir ormanda tek başıma değil de, kentin en işlek caddesinde, bulvarlara düşmüş ışık ve insan seli arasında bir cumartesi şenliği yaşıyormuş, ya da bir alana toplanmış kalabalığın uğultusuna karışmış gibiyim. Ağaçlar da insanlar gibi konuşuyor, kavga ediyor, dertleşiyor ve şarkı söylüyor. Kimi özdeyişler yankılanıyor kulaklarımda, kimi çığlıklar, kimi de otomatik silâhların cayırtısı. Çocuk ağlamaları duyuyorum, bir yaralı inliyor, sokak satıcıları, kahkahalar, alkışlar, şarkılar, türküler ve radyoda Yurttan Sesler, klaksonlar, sirenler, rayları sarsa sarsa geçen bir tren, bekçi düdüğü, taşlarda parçalanan bir rakı şişesi, köpek havlamaları ve bir sarhoş sarı badanalı okulun duvarına işiyor. Kocaman bir ay doğuyor ağaçların arasından. Hiç esinti yok, ama orman uğulduyor. Gece kuşları yeniden uyarıyor: Gizli hazırlıklar var. Ulu ağaçlar da hafifçe eğilerek her şeyin ayrımında olduklarını fısıldıyorlar birbirlerine. Az önce, coşkulu alevlerin dans ettiği ateş kora dönüştü. Derede, yüksekçe bir taştan küçük gölete atlayan suyun üzerine, yeni doğan ayın donuk ışığı vurmuş ve su, lepiska saçlarını rüzgâra vermiş bir kızın başını andırıyor. Ormanın efendi yaratıkları sürüngenler de yeraltındaki nemli, karanlık, ama güvenli barınaklarında, hiçbir tasarı yapmadıkları yeni bir gün için uyuyorlar. Ben de yatacağım sevgili yaratıklar, ağaçlar ve dere. Tabuta benzeyen çadırıma çekilip uyku tulumuma süzüleceğim. Buralara gelme şansı pek olmayan bir zibidi sattı bunları bana. Zibidi dedim yine. Düşünüyorum da, gerçekten öyle. Beni tedirgin edip uykuya geçmeme engel olacak o kadar çok ses var ki. Yumuşak tabanlı ayaklarını özenle yere basarak ilerleyen, yine de hafif çıtırtılar ve hışırtılar çıkaran dört ayaklı bir yaratığın küçük çadırıma yaklaştığını sezinliyorum. Bildiğim, resimlerini ya da kafeslerde kendilerini gördüğüm

hiçbir hayvana benzemiyor. Bambaşka bir yaratık bu. Amacını tam olarak bilmiyorum, ama en akla yatkını meraklı bir hayvan olma olasılığı. Korkmuyorum. Sürekli ilerliyor, ama bir türlü bana ulaşamıyor. Gözleri çakmak çakmak ve yarı aralık ağzında uzun sivri dişleri bembeyaz parlıyor. Yere düşen bir nesne (bir dal parçası, ya da uzaktan atılan bir taş) ile irkiliyorum. Islık gibi bir ses, sonra garip ötüşlü gece kuşunun uyarısı: Tanımadığın ve yasalarını bilmediğin bir yerdesin!

Gözlerimi yumup şöyle düşünüyorum: Vitesten atacaksın!

Ölmüş olmalıyım, diyorum, bir yandan da ölmüş biri öldüğünü nasıl düşünebilir, diyorum. Birden, bedenimi saran bu nesnenin uyku tulumu, kapatılmışlık duygusu veren daracık yerin bir çadır, tek heceli haykırışın bir kuş sesi olduğunu anlıyorum. Ormandayım... Gece bitmiş. Güneş ışınları, uzun ve geniş mızraklar gibi ağaçların arasından sızıyor. Ağdalı bir buğu tabakası ağır ağır yükseliyor. Coşkulu küçük dereyle selâmlaşıyoruz: Günaydın. Yüzümü yıkayıp ıslak ellerimi kısacık saçlarımda gezdiriyorum. Yola çıkarken saatimi yanıma almadığımdan zamanı tam olarak kestirmem olanaksız. Kuru dalların yardımıyla, geceki ateşin külleri üzerine yeni bir ateş yakıyorum. Küçük cezvemi dereden doldurup ateşe oturttum, kendime çorba yapacağım. Çantamdakileri sayıyorum, yirmi dokuz hazır çorba paketi var.

Ağacın dalına kurulmuş salıncakta, sürekli çığlık atan uzun saçları örgülü bir kız var. Salıncak salınımmı tamamlayıp geri döndüğünde onu öyle güçlü bir biçimde itiyorlar ki, yeniden, bu kez biraz daha yükselerek ayakları yapraklara değiyor. Yeterin, allahaşkına yeterin, diye bağırıyor. Korkuyla zevk iç içe. Bir başka grupsa ip atlıyor. Kadınların bir bölüğü dere kenarında. Kocaman kıçlı, dev anası gibi her biri. Çömelmiş bulaşık yıkıyorlar. Biz çocuklarsa az önce sürü halinde ormana daldık; ellerimizde uzun sopalar ve küçük çakılarımızla. Kızılderililere öykünüp belden üstünü soyunanlarımız da oldu. Ama birkaç adım sonra birbirimizi korkutarak geri döndük. Ayrı bir sofrada kümelenmiş, rakı içen erkeklerin 'sefası' sürüyor daha. Yalnız Yıkıntı Seyfi onlardan ayrı, bir ağacın altında, gömleğini çıkarmış, üzerinde delikli bir atlet ve kasketinin siperi burnuna dek

düşmüş, uyuyor. Austin ise her türlü ilgiden uzak, terk edilmiş gibi, bırakıldığı düzlükte duruyor. Yeniden ormana girmek için güç toplayan çocuklardan ayrılıp kamyona doğru yürüyorum. Yanına yaklaşınca bir kez daha babamdan yana bakıyorum. Derin bir uykuda. Kapısını açıp kamyona biniyorum. Direksiyonu kavradım, ayaklarım tam yetişmese de, biraz kaykılınca pedallara uzanabiliyorum. Anahtarı üzerinde değil, Yıkıntı gerekli önlemi almış. Vites kolunun siyah topuzunu kavrayıp hafifçe sağa sola oynatmaktan büyük haz duyuyorum. Sonra birden o ince ve keskin ıslık. Yüreğim ağzıma geliyor. Kamyondan atlıyorum. Babam, mışıl mışıl uyuduğu ağacın dibinde, beklenmedik bir tehlike karşısında birden irkilmiş bir aslan gibi yarı doğrulmuş, kasketi burnunun üstünden alnına doğru itilmiş, dimdik bana bakıyor. Gel, diyor eliyle. Suçlu suçlu ona doğru yürüyorum. Şimşek gibi iki tokat patlıyor yanaklarımda. Sonra Yıkıntı Seyfi, kasketini burnuna doğru indirip az önceki uyku durumunu alıyor. Yanaklarım alev alev. Çocuklar bana bakıyor. İp atlayan kızlar da gördüler. Bir geceyi uykusuz geçirerek beklediğim serüven dolu 'sefa' düşü, birden bir düş kırıklığına, bir bozuma dönüşüyor. Ormana doğru koşuyorum, ormanın içlerine, beni bulamayacakları kuytulara... Bir ağacın arkasına geçip ağlıyorum. O Austin'e bir daha binmeyeceğime yemin ediyorum.

Gözleri içkiden küçülmüş biri, sandalyesine kaykılıp sigarasından bir solup çekecek ve dumanları burnundan bırakırken psikolojik bir açıklamasını yapacaktı bunun. Konu Freud'dan Reich'a, oradan da Marcuse'a geçecekti (Fromm mu? Bırakın canım, onu çocuklar okuyor artık). Sonunda kavga çıkacaktı. Şiir yazdığına kendini inandırmış biri (yazdıkları yepyeni şeyler tabii ki, bu nedenle de kimseler beğenmiyor) kül tabağını karşısındakine fırlatacaktı. (Öyle ya, ne berbat şeyler yazdığını arkasından söyleyip eğleneceğinize yüzüne söylesenize...) Piposunu, cinsel organını yumurtalıklarından kavramış gibi tutan ve ucuyla da ak düşmüş sakallarını ağır ağır kaşıyan biri, azizim, diyecekti, tam öykülük bir konu bu; neden yazmıyorsunuz?

Recep'e babamdan ve kamyondan söz etmedim.

İyi de ettim.

Bir ses, bir motor sesi. Ne kamyona benziyor ne de başka bir araca. Bir el hızarı bu. Bana ne kadar uzakta olduğunu kestiremiyorum. Biri, ya da birileri ağaç kesiyor ormanda. Belki de kaçak kesimciler bunlar. Bir süre sonra beni de bulabilirler. Derecikle, o çocuk-su ile vedalaşmam gerekecek. Çadırı söküp topluyorum. Sırt çantam da tamam. Taştan taşa basarak dereyi geçiyorum. Son bir kez daha dost suya bakıp karşı yamaca doğru yürüyorum. Biliyorum ki, bu orman birbirine karışan örümcek ağı gibi dereciklerle dolu.

Oldukça dik bir yamacı tırmandığımdan ter içinde kaldım. Biraz dinlenmek için durdum. Bulunduğum noktadan ne Acısu'yun, ne de geceyi geçirdiğim dere kenarının yerini kestirebilirim artık. Her çıkışın bir inişi olduğu savı doğruysa –ki doğru– bir süre sonra rahatlayacağım. Yeni bir dere bulana dek yürümeliyim. Ama şimdi sırtım bir ağacın gövdesine yaslanmış olarak oturuyorum, çünkü soluk soluğayım ve kalbim küt küt atıyor. Ağacın gövdesini kaplayan kalın ve çatlamış kabukların üzeri yer yer kadife gibi yosunlarla kaplı, aralarında ise şaşkın böcekler koşuşuyor. Günlerin kısalmaya başladığının ve doğanın uzun bir kışa hazırlandığının ayrımındayım. Ne güzel, diyorum, sigara yok, içki yok (bir ara neydi o, bağımlılığa doğru hızla sürükleniyordum), karabasanlar yok, tartışmalar, kavgalar yok. TV programları, asık yüzlü gazeteler, birbirinin kanını içen uluslar, iflas eden inançlar, düş kırıklıkları, cinayetler, afetler, akmayan sular, kesilen elektrikler, karmakarışık bir trafik, alt geçitler, üst geçitler, kırmızı-turuncu-yeşil ışıklar, kıskançlıklar, uykusuzluklar... hiç, ama hiçbiri yok.

Vitesten atmak bu mu Ercü?

Bir film. Ne adını anımsıyorum, ne yönetmenini ne de oyuncularını. Türü: Western. Filmin aklımda kalan bölümü şu: Bir grup insan –başoyuncu da aralarında– posta arabasıyla yolculuk ediyorlar. Uzun ve güç koşullarda sürdürülen yolculuğun bir bölümünde atların dinlendirilmesi, su verilip karınlarının doyurulması, bu arada da oturmaktan yorgun düşmüş yolcuların (bir de bayan var aralarında, saçları bukle bukle, incecik belli

ve üzerinde yerlere dek uzanan, etekleri oldukça geniş bir giysi; bu yolculuğa bir çıkış nedeni var kuşkusuz) dinlenmesi için, bu tür filmlere uygun bir mekânda mola veriliyor. Ne oluyorsa da o molada oluyor. Beş altı kişilik patırtıcı bir çete de orada. Yeni gelenleri alaycı gülüşlerle izliyorlar bir süre, sonra da alay edip aşağılayarak belâ çıkarmaya uğraşıyorlar. Bu da yetmiyor, yolcuların üzerindeki değerli eşyaları, paraları alıyorlar. Peki filmin başoyuncusu ne yapıyor? Hiç. Duygusuz bir yüzle taş gibi oturuyor ve hiçbir şey yapmıyor. Oysa böyle koşullanmamıştık, onun bir şeyler yapmasını bekliyorduk. Haydutlar için soygun da, eğlence de tamam, heveslerini aldılar. Beyaz ve düzgün dişlerini göstere göstere gülerek (oysa son derece bakımsızlar, o dişleri öyle nasıl koruyabiliyorlar) kendileri gibi huysuz atlarına biniyorlar ve tozu dumana katarak oradan uzaklaşıyorlar. İşte o zaman başoyuncu oturduğu yerden kalkıyor, ağır ağır, aynı durağan yüzle dışarı çıkıp posta arabasına doğru yürüyor. Kapının basamağına basıp üstteki bagaja uzanıyor ve uzun namlulu bir tüfek alıyor. Kuşkusuz kendi silâhı bu ve sırt çantasıyla birlikte –nasıl olsa gerekmez düşüncesiyle– yukarı vermiş. Bir eli namluda, bir eli kabzada silâhı kırıp kapıyor ve bir gözünü kısarak uzaklaşan atlılara doğru nişan alıyor. Yüzü aynı yüz, tek bir çizgi oynamıyor. Ne yapacağını çok iyi bilen insanların güveniyle tetiğe basıyor. Haydutlardan birinin sırtında büyükçe bir delik açılarak kan fışkırıyor ve sırtüstü yuvarlanıyor... Ayağının biri üzengiye takılı kaldığından bir süre yerde sürükleniyor. Namluya yeni bir mermi sürüp bir daha basıyor tetiğe. O da hedefini şaşmıyor, atlılardan biri daha yuvarlanıyor yere. İlk şaşkınlığı atlatan öbürleri, kaçıp gitmek yerine araziye dağılarak (hedef küçültüyorlar tabii) geri dönüyorlar. O an akıllarından geçen şu olmalı: Bu çılgınlığa kim kalkışabilir! Hem sayıca çoklar, hem de her biri profesyonel silâhşor... Onlarsa örgütsüz bir avuç insan. Bize bir kişi karşı geliyor (ateş eden silâhtan anladılar bunu). Yapılacak en doğru iş, o kendini bilmezin canına okumak. Bu, onlar için bir onur sorunu artık. Kahramanımız ne tür bir belâya bulaştığının bilincinde (hiçbir şey yapmayabilirdi oysa, çünkü ona hiçbir şey yapmamışlardı) silâhını ve fişekliğini alarak kendini koruyacağı ve onlarla savaşabileceği bir yere doğru koşu-

yor: Sonra ne oluyor? Kıran kırana bir çatışma. O da içlerinde olmak üzere çatışanların hepsi ölüyor mu? Yoksa o, yaralı olarak mı kurtuluyor? Unutmuşum. Anımsadığım bu kadar.

Peki Ercü, sence, ben bu filmin bu bölümünü neden unutmamış, ya da unutamamış olabilirim?

Ilık bir gece. Havaya ağaçların baygın kokusu yayılmış. Ateşin başındayım ve konuşmayı unutmamak için kendimle konuşuyorum. Sesim bana yabancı geldiğinden iki kişi gibiyiz. Birkaç paket çorbam var, saymıyorum artık. Peksimetlerim bitti. Çantamı iyice ararsam belki bulabilirim, hatta konserve de kalmış olabilir. Recep'in kamyonundan Acısu'da indiğimden bu yana ne kadar zaman geçti, bilmiyorum. Haftanın hangi günündeyiz, bu hiç önemli değil. Birilerinin (kimlerin?) beni aramaya başlamaları için yeterli süre geçmiş olmalı. Günlerdir yüzümü de görmüyorum. Elimle çenemi sıvazlıyorum, sakalım uzamış. Uzun ve yorucu yürüyüşlerde terlediğimden kötü kokuyor olmalıyım, ama ben duymuyorum. Yalnızca yüzümü yıkıyorum. Saçlarım keçe gibi. Yıldızlar o denli parlak ve bol değil, çünkü değişken bulutlarla kaplı gökyüzü.

Konyakçı, çok önemli bir haberi Kulver Kalesine iletmek üzere yola çıkmıştır. Ormanda hızla ilerlerken ve arada da, izlenip izlenmediğini anlamak için dönüp ardına bakarken şanssız bir olay olur. Çok sık yinelenen bir olaydır bu; yalnız Konyakçı'nın değil, hemen hemen bütün kahramanların, haydutların, hatta Kızılderililerin başına gelir. Bu nedenle biraz daha dikkatli olmaları gerekmez mi? Çünkü doğada, bir dalı yere koşut olarak uzamış ve at üzerinde oturan bir insanın başına gelecek yükseklikte olan ağaçlardan çok vardır. Böyle hızla at sürerken (hele kaçıyor ve izlendiklerini sanıyorlarsa) bir an geriye bakınca soba borusu gibi bir dala başlarını çarpıverirler. Çarpmanın şiddetiyle attan düşüp –kimilerinin, hay aksi, diye mırıldanacak zamanları olur, kimilerinin olmaz– bayılırlar. Şimdi, yolumu yitirdiğim bu ormanda, böyle bir ağacın altındayım. Az sonra Kulver Kalesine doğru gitmekte olan Konyakçı tam bu ağacın altından geçerken alnını üstteki dala vuracak ve ayaklarımın dibine düşecek. Nal

seslerini duyunca soluğumu tuttum. Heyecanlıyım, çocukluğumun kahramanlarından biri o. Evet, göründü işte, ekose pantolonundan tanıdım onu. Yüzünü göremedim, çünkü arkasına bakıyor. Tam önüme düştü. Ak saçlarına dokunup yarasına baktım. İçki kokuyordu. Her zamanki gibi kör kütük sarhoştu. Yıllardır senin serüvenlerini okudum, bir gün bir ormanda, bu koşullarda karşılaşacağımızı düşünemezdim. Kötü bir şey olmayacak, biliyorum. Çünkü siz ölümsüzsünüz. Sizin dünyanızda her şeye olduğu gibi rastlantılara da büyüteçle bakmak gerek. O nedenle Tommiks ya da Doktor az sonra burada olurlar. En iyisi saklanmak. Çalının arkasına geçiyorum. Tom ve Doktor yerine, kafa derisi Kızılderililerce yüzülmüş Sam Boyle ile, Kızılderililerin kaçırıp büyüttüğü oğlu Silver geçiyorlar. Tabii ki Konyakçı'yı görmüyorlar; çünkü onlar aynı serüvende ve aynı uzamda değiller. Bütün gücümle KİNOVA diye bağırıyorum. Duymuyorlar.

Uyandığımda yağmur yağıyordu. Sararmış yapraklar ağaç diplerindeydi ve ıslandıkça renkleri değişiyordu. Bir süre sonra hava açtı. Bugün güçsüzüm. Uyku tulumunda, kendimi ısıtmaya çalışarak yatacağım. Çadırın aralık kapısından ağaçlar görünüyor. Bir başka dere kenarı burası. Öbür dere kenarlarına çok benziyor ve ben, zaman zaman, dönüp dolaşıp hep aynı yere gelip konakladığımı düşünüyorum, Oysa bu orman, birbirine karışan örümcek ağı gibi dereleri karanlık kuytularında saklıyor. Ercü öyle söylemişti. Yok hayır, Ercü değil Recep. Damlalar yeniden tıkırdamaya başladı. Yağmur olamaz, rüzgâr ağaçları sallamıştır, dalların ucuna tutunan damlacıklar da bu sallantıya dayanamayıp aşağı bırakmışlardır kendilerini. Bir ayı, çadırın açık kapısından başını uzatıp içeri baktı. Meraktan. Ya da yiyecek arıyor. Ya da ini sandı. Tanıyorum onu, ormanda birkaç kez karşılaşmıştık. Homurdandı ve çekip gitti. Sanırım yine gelecek. Bal getirse bari. Oysa canım hiçbir şey istemiyor. Belki de biraz üşüttüm. Hava oldukça serin. Ateş yakamıyorum. Tex Willer'i bir daha görürsem kibrit isteyeceğim, onda her zaman bulunur, çünkü bir yumrukta devirip bayılttığı kötü adamları ayıltmak için ayak parmakları arasına yanmamış bir kibrit yerleştirir ve onu tutuşturur.

Bütün gün yağmur yağdı. Bir ara doluya döndü. Çadır parçalanacak diye korktum. Akşam hava çok soğuktu. Üşüdüm.

Ayı yine geldi. Bu kez ön ayaklarını da soktu çadırdan içeri. Neden sonra onun ayı değil de Ercü olduğunu anlayabildim. Ateşim yükseldi galiba.

Ercü: Bak Ağa, dedi, vitesten atacaksın, ama kamyon yüklüyse bu çok tehlikelidir.

Ben: Neden? dedim.

Ercü: Hızını denetleyemezsin, dedi.

Ben: Sonra?

Ercü: Sonra seni kimse kurtaramaz.

Çadırdan çıktım. Destek aldığım sopanın yardımıyla güçlükle yürüyebiliyorum. Hava ne kadar soğudu. Belki o ayının inine taşınır kış uykusuna yatarım. Adı neydi? Recep. Hayır, ayının adı. Söylemişti, ama unuttum.

Bir patikada yürüyorum. Buna yürümek denirse tabii. Küçük birkaç adımdan sonra durup dinleniyorum. Oldukça güçsüzüm. Birkaç kez geçmiştim buradan, az sonra bir düzlüğe çıkacağım.

Düzlüğe ulaşınca olduğum yerde kalakaldım. Karşımda bir kamyon duruyordu. Benzinli bir Austin! Sopama abanarak ona doğru sürüklendim. Görünürde kimseler yok. Sol kapısını açtım. İçi boş. Geçip oturdum. Ön camına yağmur düşüyor, silecekleri çalıştırdım. Farları da yaktım, çünkü gece. Yağmurun sürekli çiziktirdiği iki konik ışığın aydınlığında, büyükçe bir ağacın altında dikilmiş bana bakan birini gördüm. Kasketinin siperi tepesine doğru itilmişti ve dudağının kıyısında sigara tütüyordu. Baba, diye mırıldandım. Oysa benden gençti. Ölüler genç kalırdı, unutmuştum. Işık konisi boyunca kamyona doğru yürüyordu, dudağında çarpık, bir o kadar da hüzünlü bir gülücük vardı. Sağ kapıyı açıp yanıma oturdu.

Nasılsın evlât, dedi.

Kayboldum, dedim.

Çalıştır da gidelim, dedi.

Ona sürücü belgem olmadığını ve araç kullanmayı bilmediğimi söyleyemedim. Kamyonu çalıştırdım. Ortalığa tatlı bir benzin kokusu yayıldı.

Nereye gidiyoruz baba?

Ormanın içlerine doğru evlât.

Peki baba

Kamyon hareket etti. Hayret, sürebiliyorum. Bedenime tatlı bir uyuşukluk yayıldı. Benzin ve kamyon sarhoşluğu bu.

Az sonra iniş başlayacak, dedi.

Başlayacak baba.

O zaman vitesten atacaksın!

Atacağım baba...

1997 • Foto Sabah Resimleri

Ayşe Kulin
(İstanbul, 7 Eylül 1941)

Öykü Kitapları: *Güneşe Dön Yüzünü* (1984), *Foto Sabah Resimleri* (1996, Haldun Taner Öykü Ödülü, Sait Faik Hikâye Armağanı).

Gülizar

Onat Kutlar'ın anısına

Artin usta alçı kalıbı özenle zamklayıp kâğıtladı. Tekrar zamklayıp bu kez kartonla kapladı, sonra kartonların üstüne vatkaları yerleştirdi. Bir teneke kovada katalizörü hazırlayıp, biçimli kadın bedenine bir güzel sıvadı. Cam elyafı katalizörün üstüne yerleştirmeden önce bir sigara yaktı. Bedenleri hazırlarken belli ölçülere uyma zorunluğu vardı. Türk ölçüleri standart kadın bedeninde göğsü 88, beli 70, kalçayı ise 90 sandim olarak saptamıştı. Kolların ve bacakların da bedene orantısı belliydi ama, sıra suratın hazırlıklarına gelince, Artin usta derin bir nefes alırdı. Surat kalıbını dökerken, verilmiş ölçülerin dışına çıkar, yolda rastlayıverdiği bir güzel yüzü, ya da sinemada seyrettiği bir yıldızı düşünür, elleri o farkına bile varmadan düşündeki, kafasındaki yüzü yaratıverirlerdi.

Yüzleri şekillendirirken hayal gücünün akışına kapılır, kullarını yaratmaya sıvanmış bir tanrıya benzetirdi kendini. Mesleği bambaşka bir boyut kazanır, yüreği sanatkârlara özgü yüce duygularla dolardı.

Kemo Giysi'nin manken siparişlerini aldığı gün, atölyesinde ön hazırlıkları yaparken, bu kez modelin yüzünde Gülizar'ı canlandıracağını biliyordu.

Gülizar on beşine girdi gireli fena takılmıştı aklına. Doğumunu, bebekliğini, altında bezleriyle dolaştığı ilk yaşlarını bildiği komşu kızına karşı yeni gelişen duygularından dolayı çok ra-

hatsızdı ama elinden bir şey gelmiyordu. Gülizar'ın olağanüstü gelişmiş bedeni, biçimli bacakları, uzun kirpikli menekşe gözleri, gür kumral saçları hayalinden çıktığı an rüyasına giriyordu. Artin usta tepeden tırnağa Gülizar'la doluyken, kızı yaratmayacaktı da ne yapacaktı. Kemo için hazırlayacağı mankenin genç yaşından beri emek verdiği elli yıllık mesleğinin doruk noktası olacağını seziyordu.

Baret Karayan'ın oyuncak atölyesinde çalışmaya başladığında gencecik bir delikanlıydı. Fransa görmüş akrabalarından çocukken dinlediği erişilmez oyuncakları, büyüdüğünde elleriyle üretmeye başlamaktan büyük keyif duymuştu. Ama elli yılların başlarında konfeksiyonculuk gelişmeye başlayınca, Karayanlar oyuncakçılığı bırakıp manken imalatına başlamışlardı. Günde yirmi-otuz mankenin ön hazırlıkları yapılıyordu. Bir manken, kurumasını bekledikleri için üç günden önce bitmiyordu. Zor yetiştiriyorlardı siparişleri. İş iyice büyüyüp, konfeksiyonculuk Anadolu kentlerine de sıçrayınca, atölyenin üst katını da kiraladılar. İki yıl sonra Artin usta, Tarlabaşı'nda kirada oturduğu evi bodrumuyla birlikte satın aldı. Gülizar doğmamıştı daha.

Ne var ki, manken ömrü de insan ömrü gibiydi. En azından yirmi yıl sürüyordu yıpranmadan. Bir yangın veya su baskını olmalı ki, müşteri gelip, yeni mankenler için sipariş versin. Yoksa arada bir saç modeli veya kirpik değiştirmenin dışında kimse uğramazdı semtine. Eskimek bilmezdi mankenler. Patron Karayan, "Allahın gücüne gitmesin ama, Lion mağazasının bodrumunu su bassın diye yine kiliseye mum yaktım, bassın ki ekmek paramız çıksın" dediğinde, cenaze kaldırıcılarına benzetirdi kendini Artin usta.

Bereketli geçen ellili yıllardan sonra da bir süre idare etti işyeri. Derken çöküş dönemi başladı. Baret Karayan vitrin mankenleri pahalıya geliyor diye, bezden, kolsuz ve bacaksız terzi mankenleri üretimine geçti. İşçilerin çoğunu çıkarttı. Artin usta kırk yıllık patronuna kendi teklif etti ayrılmayı. Yaşlanmış ve yorulmuştu. Üstelik karısı da hastalıklıydı, son yıllarda evde yalnız kalmamak için vızıldayıp duruyordu. Artin usta evin bodrumunu derme çatma bir atölye yaptı kendine. Karayan ar-

tık vitrin mankeni yapmadığı için, eskiden kalma birkaç müşteriyi eski ustasına aktardı. Geçinip gidiyordu Artin usta.

Artin usta cam elyafın üstüne izole maddeyi sürdü, sertleşmesini bekledi. Sıra suratın kalıbını dökmeye yaklaştıkça, çocuk gibi sevinip heyecanlanıyordu. Mankenini saçlarını naylondan yapmak istememiş, mahalle berberine gerçek saç ısmarlamıştı. Gerçek saç çok pahalıya çıkıyordu ama, bu kez yaratılacak olan Gülizar'dı. Gülizar'ın gür kumral saçlarını öleceğini bilse naylondan yapamazdı.

Mankeni bitirdiğinde, müşterisine götürürken, Gülizar'a benzerliğini mahalle halkından saklamak için bir çarşaf örtmek zorunda kalacaktı üstüne. Artin usta kendini kollarında çırılçıplak bir Gülizar'la düşününce kızardı, içine bir sıcaklık yayıldı. Ellerini önlüğüne kurulayıp, bir sigara yaktı. Gülizar bir film şeridi gibi akmaya başladı gözlerinin önünden. Göçmen Remzi'nin üçüncü çocuğu da kız olmuştu. Karısıyla ilk kez bebeği görmeye gittiklerinde, pazen kundağının içinde, ışıl ışıl mavi gözleriyle Artin ustaya bakmış, sanki ona özel bir selam yollamıştı.

Gülizar üç yaşında, Gülizar beş yaşında, Gülizar yedi yaşında... Göçmen Remzilerin çok çocuğu vardı, Artin ustaların hiç çocuğu yoktu. Gülizar yanaşma kediler gibi her gün gelirdi evlerine. İlgi ve sevgi görürdü. Artin ustanın karısının incik boncuğunu takar takıştırır, aynanın önünde oyunlar oynar, neşeye boğardı evi. Çocuğun en çok şaşkın bakışlı gözlerini severdi Artin usta. Hep bir şeylere hayret ediyor gibi bakardı Gülizar. Bazen de, okula giden kardeşleri bulaşıcı hastalıklar geçirirken, Artin ustaların evine yollanırdı gece yatısına. Artin usta Karayanlarda çalışırken birkaç kez yanında atölyeye taşımıştı Gülizar'ı.

Gülizar'ın okul yaşı geldi. İlkokula, sonra orta okula gitti. Film setlerinde ışıkçılık yapan babası geç saatlere kadar eve dönmediği, annesi de bilemeyeceği için, derslerini Artin ustaya sordu, aritmetik problemlerini ona çözdürdü. Önce tombul bir bebekken, sıska uzun bir çocuk, sonra da güzelce bir kız oldu.

Derken bir gün inanılmaz bir değişim oldu kızda. Güneşte boy atan başaklar gibi birden serpildi, tomurcuklar açtı bedeninde. Uzadı, güzelleşti, saçlarını kestirip sarıya boyattı, kirpiklerini rimelledi, makyajlı gözlerinin menekşe rengi büsbütün koyulaş-

tı. Mahallede dar paçalı bol kesimli pantolonlar, sarı çivili botlarla dolaşmaya başladı. Bir gün sırtında uzun tüylü bir kürkle geldi eve. Film setlerinin ışıkçısı Göçmen Remzi'nin kızı kimin gözüne çarptı da bu değişim gerçekleşti. Artin usta düşünmek bile istemedi. Sanki öğrenirse onarılmaz bir yara açılıp kanamaya başlayacaktı yüreğinde.

Bir gün bakkalda Gülizar'ın annesine rastladı Artin usta. Bakkal Koço, "Ne o Hatça'nım, nişanladınız mı kızı? Pek havalandı son günlerde" diye sordu.

"Yok canım nerdee" dedi Hatça'nım, "manken oldu kız, manken. Setçi Bülent, bu kızın güzelliğini harcamayın deyip duruyordu. Birkaç ay evvel makyajcı Zeliha süsledi püsledi kızı, aldı reklamcılara götürdü. Televizyonda hiç görülmedik, uzun saçlı güzel bir kız arıyorlarmış, şampuan reklamı için. Beğenmişler bizimkini. Kızım diye söylemiyorum ama, pek güzelleşti haspa. Rahmetli halasına çekmiş."

"Şampuan reklamına mı çıkıyor?" diye sordu Artin usta.

"Çıkıyor. Bir de ayrıca bir acansa bağlanmış. Manken okuluna yazdırmış bunu acans. Okulu bitirince tam manken olacakmış. Kazancının bir kısmını acans alırmış ama, öyle paralardan söz ediyorlar ki, kalanı bize yeter."

"Saçlarını ajans kestirdi demek" dedi usta.

"Bir tek saçı olsa iyi" dedi kadın, "kız tornadan çıkmışa döndü. Kaşlarını da yoldular. Canım samur kaşlar inceldi gitti. Dudaklarına kalemle biçim verdiler. Sanki daha mı iyi oldu? Bazen ben bile tanımıyorum kızımı. Beli de incelmeliymiş. Her sabah belinin etrafında bir sağa bir sola bükülür durur."

"Güzeldi zaten, öyle kalamaz mıymış?" diye sordu Bakkal Koço.

"Kalamazmış. Artık ne derlerse o yapılacak işte" dedi Hatça'nım. Bu işe sevinip sevinmediği belli olmadı hiç.

"Hayırlı olsun" dedi Artin usta. Çıktı bakkaldan, hızlı hızlı yürüyerek evine geldi. İsteksiz çalıştı o gün. Topu topu iki beden zamklayıp tek bir kol takabildi. Karısının ölümünden sonra, bir somya indirmişti atölyeye. Yorulduğunda eve çıkacağına somyasına uzanıveriyordu. Yine öyle yaptı, kollarını başının altına çaprazlayıp yattı somyasına. Gözlerini karşı duvarda asılı çer-

çevelenmiş diplomalara dikti. Tam altı taneydiler. En baştakinde aynen şöyle yazıyordu:

11 Ağustos 1929
1. Yerli Malları Sergisine iştirak eden dokuma mekikleri ve oyuncak sergisi imalathanesi sahibi Bedros Karayan beyefendiye iştirak hatırası olarak işbu diploma ita kılındı.

Diğer diplomaların tarihleri 1930'dan 1934'e kadar uzanıyordu. Gerçi Artin usta ne diplomaların ne de imalathenin sahibiydi ama, sergilenen malların tümü onun el emeğinden paylarını almışlardı. Fotokopi makinası icat olur olmaz, diplomaları fotokopilemiş, çerçeveletip asmıştı. Diplomaların yanı sıra bir sürü de fotoğraf vardı duvarda. Sergilerde Artin ustanın patronlarıyla birlikte çekilmiş resimleri.

Hepsi çizgili takım elbiseli, kravatlı, bıyıklı, gururla yanyana dizilmiş adamlar. Arka planlardaki raflarda, at ve bebek arabaları, trenler, tahta vagonlar, küçük kızların oynamaları için yapılmış ufacık salon takımları gözüküyordu.

Artin usta birden fırladı yattığı yerden, elli yıllık meslek anılarının tümünü sığdırdığı resimleri ve diplomaları duvardan alıp yere çaldı. Dişi ağrıyormuş gibi, yüzünü ellerinin arasına alıp dolandı durdu küçük atölyede.

Ertesi gün gidip malzemelerini aldı, kalıplarını döktü, ruhu ve bedeni kendine ait bir Gülizar üretmeye başladı. Beden ölçülerini tahmin edebiliyordu, Gülizar'ın. Bu seferki manken Türk kadınlarının standart ölçüleriyle değil, Gülizar'ın ölçüleriyle gerçekleşecekti. Beli, bilekleri belli ölçülerden daha ince, göğüsleri daha dik, bacakları daha uzun ve yalnızca onun olacaktı.

Gülizar'ı özenle hazırlaması günler sürdü. Hiç acele etmeden yavaş yavaş ve keyifle çalıştı. Tam yarattığı plastik bedeni pistole boya ile ten rengine boyamaya hazırlanıyordu ki, kapı vuruldu ve içeri Gülizar giriverdi. Yasak bir şey yaparken yakalanıveren çocuklar gibi ürktü Artin usta. Boyamaya hazırlandığı mankenin önüne geçip durdu.

"Selam Artin amca" dedi Gülizar, "Son günlerde hiç görün-

mez oldun. Kapandığına göre yeni siparişler almış olmalısın. Çok işin var herhalde."

"Buyur Gülizar kızım" dedi Artin usta, "tam da çay demliyordum. Kapıda durma, gir içeri de beraber içelim."

Gülizar üç beş basamak merdiveni bir koşu indi.

"Benim adım Güli oldu artık" dedi.

"O da niyeymiş?" diye sordu Artin usta.

"Artin amca, bizim orda, yani mankenlerin arasında Gülizar çok köylü adı gibi duruyor" dedi, "kısalttık Güli yaptık. Sen de bana Güli de artık olur mu?"

Bir iskemle çekip oturdu, bacak bacak üstüne attı. Demli çayı Acem bardağında koyup getirdi Artin usta, uzattı.

"Şeker istemem Artin amca" dedi kız.

"Sen üç şekerli içmez miydin çayı?"

"O eskidendi. Şeker, ekmek, pasta, abur cubur yemem yasak artık. Bir elma ile bir haşlanmış yumurta yiyorum öğleleri. Öyle fasulye pilavlara, dolmalara paydos. Yoksa şişmanlarım, vücut ölçülerim bozulur."

"Çöp gibisin zaten. İki lokma yemekle bu yaşta hiçbir şey olmaz. Saçlarını kestiğine çok üzüldüm doğrusu. Ne güzel saçların vardı, ipek perdeler gibi düşerdi sırtına."

"Eee, ne yapalım, kes denince kesmeye mecburuz. Ajans karar veriyor nasıl olacağına," dedi Gülizar. Paçalarını çizmelerinin içine soktuğu dar bir pantolon giyiyordu. Taze teni bol makyajlıydı.

"Bu çizmeler de mi yeni modadır?" diye sordu Artin usta.

"Evet amca" dedi Gülizar, "beğenmediğini biliyorum ama biz son modayı takip etmeye mecburuz. İşimiz modayı yansıtmak, unutma." İncecik beline kocaman bir kuşak dolamıştı. Hırpaniler gibi üstüste bir şeyler giyiyordu. Artin usta Gülizar'ı tiril tiril, hatlarını belli eden ipek entariler içinde düşündü, içi titredi.

"Ben bir şey anlamadım bu modadan" dedi. "Bizim nesil kırkların çizgilerinde kaldı." Sonra kızın üzülebileceğini düşünerek hemen ekledi: "Ama sana pek yaraşmış giydiklerin."

"Yaraşsın, yaraşmasın. Madem bu yılın modası böyle, bunlar giyilecek."

İkisi de konuşmadı bir süre, sessizce çaylarını içtiler. Sonra Gülizar damdan düşer gibi, "Ben yakında taşınıyorum amca" dedi, "dört arkadaş bir kat tuttuk Nişantaşı'nda. Ay sonunda oraya geçeceğim inşallah." Ağzı açık kaldı Artin ustanın.

"Annenin babanın haberi var mı?" diye sordu.

"Söyledim" dedi Gülizar. "Babam çok kızdı, annem de bir ağlamadır tutturdu. Ama bu iş böyle. Dünyam değişmeli anlıyor musunuz? Sadece üstümü başımı değiştirmek yetmez. Evim, semtim her şeyim değişmeli. Oh canım Artin amcam, sen Hıristiyansın, ne de olsa daha açık fikirlisin bizimkilerden. Sen onları ikna et kuzum. Babam seni çok sever. Anlatmaya çalış emi. Yakında bahar defilem başlayacak. Ünüm daha da artacak o zaman. Arayanım soranım olacak. Bakarsın gazeteciler filan da gelirler. Nasıl otururum canım buralarda."

Şap diye bir öpücük kondurdu Artin ustanın yanağına, kırıta kırıta kapıya yürüdü.

"Çaya çok mersi. Bundan sonra Gülizar değil Güli tamam mı, benimkilerle de konuşmayı unutma emi amca" dedi, atölyenin karanlığından gün ışığına karıştı gitti.

Artin usta işinin başına döndü. Tabanca boyası ile bir güzel boyadı Gülizarını. Sonra sırayla sağ ve sol kollarını, bacaklarını taktı. Menekşe rengi gözleri aldı eline, uzun yün kirpiklerle çevirdi etrafını. Dolgun dudaklarını kırmızıya boyadı. Saçlar henüz hazır değildi. Güzel yüzlü, güzel vücutlu, kabak kafalı Gülizar'ı dayadı duvara. Birkaç adım geri gidip eserine baktı. İçinde bir yerlerde bir yara hafif hafif kanıyordu sanki.

Bir süre gözükmedi Gülizar. Artin usta mahalle berberinde Hatça'nımın eskisi gibi konfeksiyonlara etek bastırmadığını, surfile yapmadığını, Göçmen Remzi'nin de akşamları pasaja dadanıp kafa çekmeye başladığını öğrendi. Onlarla karşılaşmamaya özen gösterdi. Gülizar'a dair kötü bir haber duymaktan korkuyor gibiydi. İyi haberlerini ise dergilerden ve gazetelerin magazin eklerinden takip ediyordu. Poz poz resimleri basılıyordu kızın. Her resimde birbirinden değişik giysiler içinde, saçları da her seferinde bir başka renk ve biçimdeydi. İnci dişlerini göstererek gülümsüyordu hep ama bakışlarındaki çocuksu hayret kaybolmuştu. Hiçbir anlam kalmamıştı gözlerinde. Değişmeyen

sadece gözlerinin menekşe rengiydi. Günlük gazetelerin sayısını sırf bu uğurda birden üçe çıkarttı Artin usta. Bir de televizyon dergisi almaya başladı.

Artin usta o kış tam yirmi üç tane Gülizar yaptı. Bunlardan bir kısmını değişik firmalara sattı, yedi tanesini kendine sakladı, mankeleri yanyana dizdi duvara. Karısının gardrobundan elbiseler bulup giydirdi hepsini.

Bir sabah gazetelere göz attığında, magazin ekinin ilk sayfasında Gülizar'ın kocaman resmini gördü. İlk kez birinci sayfada bu kadar büyük veriliyordu resmi. Altında, *ünlü manken Güli, mankenlerin dünyasını anlatıyor* yazıyordu. Hemen gözlüklerini taktı, okudu:

"Biz mankenler bir vitrinde yaşıyor gibiyiz. Herkes bize bakar, bizi gözler. Bu nedenle her zaman çok şık ve bakımlı olmamız gerekir. Saç biçimimize, makyaj ve giysilerimize moda hükmeder. İnsan ilişkilerimizi de bağlı bulunduğumuz ajanslar düzenler. Defile sırasında sadece podyumu yaşarız. Poydumda kişiliğimizi unutmamız gerekir."

Artin usta iskemleye çöktü, bir sigara yaktı.

"Hayır, düşünmeye vaktimiz yoktur. Ajanslar bizim için düşünür. Kitap okumaya da vaktimiz yoktur. Saatlerce prova, berber, yürüyüş çalışmaları. Ne zaman okuyacağız ki? İşimiz güzel olmaktır bizim. Aynada bazen tanımayız kendimizi, o kadar değişik ama hep güzel. Hastalanamayız. Kendimizi hiç bırakamayız. Bu meslek bakımsızlık kabul etmez.

Sanatçı bir aileden geliyorum. Babam art direktör olduğu için hep film setlerindedir. Annem de el sanatlarıyla uğraşır. Onları çok az görebiliyorum, hepimiz çok meşgulüz. Mutluluk mu, bilmem, hiç düşünmedim."

Daha fazla okumadı Artin usta. Gülizar'ın değişik pozlarda çekilmiş resimlerine, yarı açık kırmızı dudaklarına, dekoltesinden taşan diri göğüslerine baktı. Gitti kendi yarattığı Gülizar'lardan birinin saydam pembe tenine dokundu usulca. Atölyenin kapısını vurup çıktı.

O akşam pasaja uğradı Artin usta. Buranın bile müşterisi değişmişti son zamanlarda. Bir iki meyhane iyice sosyetik olmuştu. Yabancı turistler bile geliyordu ara sıra ama en çok son yıllarda yeni türeyen reklam filmi yönetmenleri ve yapımcıları dolduru-

yordu buraları. Yine kalabalıktı pasaj. Artin usta, Agop'un meyhanesinde mimlediği boş bir masaya doğru garsonlara çarpmadan ilerlemeye çalışırken, başka bir masadan biri seslendi.

"Artin usta, Allah mı gönderdi seni, gel be paşam."

Döndü baktı, yine bir reklamcılar masasıydı. Oturanları başıyla selamladı. Bir iki tanıdığı vardı masada.

"Bak bu bey yapımcı" dedi tanıdığı, "bir reklam filmi için çok sayıda manken bulması gerekiyormuş. Sen de tam üstüne geldin." İyi niyetle göz kırptı ustaya.

"Söyle bakalım usta, manken nerede yapılır?"

Yönetmen olduğunu bildiği sarışın sakallı adam gülerek atıldı, "Yatakta" dedi.

Artin usta masada duran rakı dolu bardaklardan birini kaptığı gibi yönetmenin suratına savurdu. Ne olduğunu şaşıran yönetmen, "Delirdi mi bu herif, ne oluyor bu bunağa" diye sorarken, o hışımla fırladı meyhaneden, Beyoğlu'nun arka sokaklarında koşmaya başladı. Atölyeye geldiğinde soluk soluğa kalmıştı. Yüreğinin gümbürtüsü kafasının içinde ötüyordu. Kapıyı tekmeyle açıp içeri girdi, bir tekme de duvarda dizili duran mankenlere savurdu. Sıra sıra Gülizar'lar iskambil kâğıtları gibi birbirlerinin üstüne yığıldılar. Eline geçirdiği iskemleyi cansız bedenlere ardarda indirmeye başladı. Kolları bacakları ve kafaları hoyratça ayırdı bedenlerinden, saçları yoldu. Kendine şaşkınlıkla bakan gözleri parmaklarıyla oydu. Ortalık bir anda savaş meydanına döndü. İçlerinde katalizör hazırladığı kovaları getirdi, yerde darmadağın duran parçalanmış, ezilmiş, kırılmış kol bacak parçalarını, gövdeleri doldurdu kovalara. En üste didik didik saçlı kafaları koydu. Çekeleye çekeleye çıkarttı basamaklardan, sokağa kapının yanına dizdi. Kapıyı kapadı, sendeleye sendeleye el yordamıyla somyasına yürüdü, sırtüstü uzandı yatağa. Yüreğinin gümbür gümbür atışları giderek hafifledi, duyulmaz oldu.

Sokakta tepeleme dolu kovaların etrafında bir kedi dolanıp durdu bir süre. Bir parça yiyecek bulma umuduyla hop diye sıçradı kovalardan birinin üstüne. Karıştırdı karıştırdı. Bir şey bulamayınca, yumuşacık atladı yere. Gülizar'ın nasılsa sağlam kalmış tek gözü şaşkın şaşkın baktı kediye, hiçbir şey anlamadı.

1998 • Sular Ne Güzelse

Erdal Öz
(Yıldızeli/Sivas, 26 Mart 1935 - İstanbul, 6 Mayıs 2006)

Öykü Kitapları: *Yorgunlar* (1960), *Kanayan* (1973), *Havada Kar Sesi Var* (1987), *Sular Ne Güzelse* (1997, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Cam Kırıkları* (2001).

Sular Ne Güzelse

Üzerine oturduğum kayalığın karanlık kovuklarına küçük patlamalarla vurup duruyor deniz.

Puslu, kapanık bir göğün altında yürüyüp geldim buraya.

Yıkık sur kapısını geçince, sur duvarlarının içine oyulmuş, altı yedi kişinin güçlükle sığıştığı o küçük içkievini görmüştüm önce. İçeridekiler görmesin diye pencerenin önünden eğilip geçmiştim. Sonrası birdenbire denizdi.

Kuma çekilmiş karanlık, uzun sandalların arasından geçtim. Uçtaki bu karanlık kayalığa nasıl gelip oturduğumu hatırlamıyorum. Sigaramı yakmak için kibritimi çakınca, kayıkların ötesinden birinin, ben de buradayım, der gibi bana doğru öksürdüğü aklımda.

Ötelerdeki fener, o sonu gelmez dönüşleriyle uzun ışık çubuklarını denizin üzerinde dolaştırıp duruyordu. Fenerden ara sıra bana kadar uzanan ışık çubuklarında görebildiğim denizi ellerimle tutacak gibi oluyordum.

Getirip geceyi süslediğim, getirip denizle gecenin buluştuğu yere koyduğum yüzüne ışıklar vurup vurup geçiyordu. Sana sigara içişlerini ekliyordum da, kibriti yakarken yine ellerim titriyordu. İnce parmaklarının arasında tuttuğun sigarayı dudaklarına yapıştırıp bana doğru eğilişin; kibritin alevine sokuluşun; o düzgün, öpülesi dudaklarının arasından dağılan, bir öpücük gibi yüzüme konan o ilk duman; sonra da masaya dayalı dirseğinin üzerinde bir kuğu boynu gibi yükselen biçimli kolunun ucun-

daki küçücük elinin ince parmakları arasında tüten sigaranın gerisine çekilip arkana dayanışın.

Var gibi yok gibi bir görünüp bir silinen yüzünün üzerinden deniz fenerinin ışık çubukları, belli aralıklarla gelip geçerken, sağa sola her dönüşünde savurduğun kalm örgülü saçınla süslediğin güzel yüzünü bir ben görebiliyordum. Bir keresinde yüzün yine aydınlığa girince, yanağında, dudağının hemen biraz sağında, oracıkta, bir küçük sinek ısırığı görmüştüm de, yaşanırlığın küçük de olsa bir belirtisi saymıştım onu; sevmiştim. Seni bir resim gibi, bir heykel gibi düşünmek istemeyişimdi belki. Yaşayan, soluk alıp veren, konuşan, öpüşen, gülen, sırasında ağlayan, mutluluğu özleyen, ama acı çeken, yalnızlıktan bunalan ve bunalmayan, deliceleri olan genç bir kız diye sevişimdi seni.

Sokağınızı bulduğumda güneş daha batmamıştı.

Tahtaları kararmış, ince demir parmaklıklı pencere önlerinde saksılar dolusu renk renk camgüzelleri sıralı, ikişer üçer katlı ahşap evlerin, boyaları dökülmüş kapılarında '48' numarayı arıyordum; senin verdiğin numarayı. Bir kâğıda yazmıştım. Unutmamak için boyuna elimde buruşturduğum kâğıda bakıyordum.

"Köşedeki bakkala sor," demiştin.

Sormuştum. Bakkalın başı kalabalıktı. Yüzüme dik dik bakmıştı. Aldırmamıştım. Başından savar gibi buraları söylemişti.

"Önünden tren geçer," demiştin.

Kapılarda numaraları arıyordum. Ansızın, müthiş bir gürültüyle müthiş bir tren geçmişti yakınımdan. Dalgınlığımın içinde hiç beklemediğim bir patlamaydı trenin geçişi. Neden bilmem, ilk evin basamaklarına atıvermiştim kendimi; sanki trenin üzerimden gelip geçmesinden korunmuştum böylece. Kirli mavi vagonların çok yakınımdan hızla akıp geçişi başımı döndürmüştü.

Kapıların hiçbirinde numara yoktu, ikişer atlayarak, evleri, kapıları sayarak yürüyordum. '48' numaralı olduğunu sandığım kapıyı bulduğumda yüreğim durmuştu sanki.

Yukarılara bakmıştım; evin ikinci katına. Pencereler açıktı, ama sensizdi. İyi ki sensizdi. Kimdi o kadın, bilmiyorum, kara bir başörtünün altına gizlemişti yüzünü; baktığım, perdeleri çiçekli pencerelere bakmıştı da, buruşuk, öfkeli, ince bir sesle,

"Kimi arıyorsun?" demişti.

Öyle ansızın, öyle dövercesine sormuştu ki, utanmıştım.

"Buralarda Şefik beyin evi olacak; onu arıyorum. Acaba siz..."

Bakışları, birden o örtülü kötülükten arınmış, bu kez de meraklı bir gülümsemeyle dolmuştu.

"Şurası," demişti.

'Şurası' dediği, başıyla gösterdiği eve bakmıştım.

"Şu taş basamaklı büyük ev."

"Şu köşedeki mi?"

Başını sallamıştı.

"Sağolun."

Kapattığı yüzünden genç mi yaşlı mı olduğunu anlayamadığım kadının, yüzünü açıp arkamdan şaşkın şaşkın baktığını sanıyorum.

Köşedeki taş basamaklı üç katlı büyük evin kapısında da numara yoktu. Görülmek de istemiyordum; çekiniyordum. Üstelik, evin ikinci katının penceresinden tren yoluna doğru uzatılmış uzunca bir değneğin gerdiği iplere kurusun diye bebek çamaşırları asılmıştı. Senin anlattığın eve hiç benzemiyordu. Bir başka Şefik beyin evi olabilirdi. Bir suçlu gibi sıvışıp gitmiştim o evin önünden.

Gecikiyor olmanın telâşı içinde dönüp bakkala bir daha sordum evinizi. Başı çıplak bakkal, müşterisi olmadığından belki, kapının dışına kadar çıkıp yolun çok daha ilerisini gösterdi eliyle. Açtım adımlarımı. Başka bir Şefik beyin oturduğu taş basamaklı evin önünden hızla geçtim. Köşeyi dönünce sokağı kız çocuklarıyla dolu buldum. Sizin olması gereken, perdeleri açık ama sensiz olan ahşap evin, beni bir an korkutan, beni belki de bilinmez bir gelecekte içine alacak olan evin önünde, bilmediğim çocukça oyunlarının içinde buldum onları. O kadar garip bir görünüşüm mü vardı, bilmiyorum, ama o sokak için alışılmamış, yabancı biri olduğumdandır belki, beni görünce bıraktılar oyunlarını, donuk gözlerle bana bakarak kalakaldılar oldukları yerde.

Senin gibi sarı saçlısı, gözlerimin içine kadar sokulup baktı bana. Ne yapacağımı bilemedim. Bir suçlu gibi geri çekildim. Neden sonra toparladım kendimi,

"Çocuklar," dedim, "Şefik beyin evini bilen var mı aranızda?"

Anlamamış gibi, oldukları yerde, suskun, durdular öylece.

"Sizin mahalleniz değil mi burası?"

Saçları senin gibi sarı olanı, çekingenliğini gerilere itip konuştu sonunda:

"Bizim mahallemiz tabii."

"Peki, bu sokakta oturan var mı aranızda?"

"Bu sokakta oturuyoruz," dedi saçları sarı olan.

Birden aklıma geldi; iyi ki geldi: adınla sordum seni, hiç çekinmeden.

"Tanımıyor musunuz onu?" dedim. "Burada oturuyorsanız tanıyor olmalısınız."

Sevinçle cıvıldaştılar. Sokak, bir anda şarkılandı. Başlarını kaldırıp bir ağızdan sana seslendiler.

Sarı saçlısı –ne güzeldi gözleri–, bir yandan sana seslenirken, bir yandan da koşuyordu sizin eve doğru.

"Çocuklar, durun biraz!"

Aklıma ilk geleni yaptım: dönüp hızla uzaklaştım oradan. Kaçtım da diyebilirim. Köşede bir an durup soluklandım; dönüp baktım: kolsuz, deniz gibi kazağınla ikinci katın penceresindeydin. Hemen önünden geçen elektrik tellerine takılmış bir uçurtma gördüm. El sallayacaktım sana uzaktan, ama arkanda beliren bir hanımın yüzü –annen olmalıydı–, bir de tam o sırada gürültüyle yanıbaşımdan geçen yeni bir tren, yeniden adımlarımı açmak zorunda bıraktı beni. Yukarıdaki caddeye çıktığımda tren sesi uzaklardaydı. Yokuş yukarı koşar adım yürümenin hiçbir anlamı yoktu; bir açıklaması da. Düzlüğü bulunca, bir taşın üzerine yığılınca anladım bunu. Üst üste birkaç sigara daha içtim orada. Uzaklardan, sizin oralardan bana kadar uzanan karşı yönden gelen bir başka tren sesiyle oturduğum yerden kalkıp tramvay yoluna çıktığımda sokak lambaları yanmıştı.

Ben bu türkülerle büyüdüm. Beni ninnileyen, ağıtlayan, mutlayan, beni 'ben' yapan biraz da onlar. Ben onlarsız yapamam. Ama bu yoğun, bu karanlık gecede, denizi, gökyüzünü, seni, beni birbirimizden alıp birbirimize vuran bu türkülü, bu

bol sigaralı gecede, az ötemdeki uzun, karanlık, yorgun kayıkların oralardan gelen o öksürüklü türkü, neden beni böyle duygulandırıyor, anlamıyorum.

Bir ara, bir sigara ateşinin, oralarda, yorgun kayıkların hemen ötesinde ateşböceği gibi parlayıp söndüğünü görür gibi oldum.

Oydu söyleyen. Kendini de, bilmeden beni de savuran oydu; o ateşböceği gibi yanıp sönen sigarasının ucundaki adam. Bu uçtaki kayaya gelip oturduğumda, ilk kibriti çakınca, uzun, karanlık, yorgun kayıkların oralarda görür gibi olduğumdu. Sevişmenin, aşkın bile hoş görülmediği, horlandığı, düpedüz yasaklandığı; ancak ayrılıkların, acıların seslendirilip türkü olduğu bu toplumda, oydu daha önce yaşanmış bir sevdanın acısına en ağır, en çırılçıplak, en bıçaklı ağıtı yakan. Bir yangın yerinde, içimize vuran büyük yalazları körüklüyordu sanki. Kayıkların ötesinde kumlara uzanmıştı belki de; ayaklarını denize sokmuştu belki de; bu sonsuz gecenin altında, alçalmış karanlık bulutların altında, deniz düzeyinde, kendince, ezilmişliğin, kahrolmuşluğun tarihini yazıyordu belki de. Geceye, gökyüzüne, görünmez engin denize karşı, içindeki Tanrıyı büyüterek, biraz da kendi Tanrılığını seslendirerek dolduruyordu geceyi kendince.

Yavaşça kalkıp gitsem şimdi yanına. Birden aydınlatıversem yüzünü, onu bütün içiyle, o kocaman çırılçıplak içiyle görebilir miydim? Sanmıyorum. Kirli açık yakasından içine sızan yüzündeki ıslaklığı görmeme kızardı sanıyorum. Yarattığı büyü bozulurdu.

Türkü durmuştu. Altımdaki kayalığın kovuklarına deniz küçük küçük vuruyordu. Bir sigara daha yaktım.

Herkes sokaklarına, evlerine; herkes perdelerinin ardına çekilmişti. Herkes akşam yemeğini yemiş, herkes kendi gecesine çekilmişti. Akşamüstü, önünde kız çocuklarının oynadığı, senin gibi sarı saçlı küçük kızın, "Bak seni bir ağabey arıyor!" diye penceresine seslendiği, '48' numaralı olması gereken, numarası düşmüş ahşap evin kapısıydı bu. Güneşin batmak üzere olduğu saatte gelip bulduğum, geceye hazırladığım evin kapısı.

Ellerim titriyordu kapınızı çalarken. Arkamda iki teyzem duruyordu; karanlıkta iki eskimiş bacı. Kapının üstündeki cam birden aydınlanıvermişti. Arkamı dönünce, iki eski bacının yüzlerini görmüştüm vuran aydınlıkta. Sonradan söylediler: hızla sarılıp ikisini de yanaklarından öpmüşüm.

"Saat 21.30'da çıkın; sizi şu ilerideki köşede bekleyeceğim," dediğim aklımda.

İkisi de bu kentin, hele bu sokakların yabancısıydılar. Orada burada dolaşacak, söylediğim saatte gelip bekleyecektim onları köşebaşında.

Kaçar gibi uzaklaştım oradan. Köşedeki lambası kırılmış elektrik direğinin karanlığına sığındım. Kapının açıldığını, yola doğru uzayan aydınlığın içinde kalan iki bacının içeri çekildiğini, ışığın daralıp yok olduğunu, kapının kapandığını izledim oradan. Bitişik evlerden görülmek korkusuyla, yoldan geçen herhangi biriymiş gibi geçtim evinizin önünden. Bir de ıslık sıkıştırdım dudaklarıma. Kim olsa anlardı garipliğimi. Sizin katın ışıklı, çiçekli basma perdelerinde, beklediğim gibi, koyu pembe gölgeler oynadı, sonra her şey durdu.

Ne zormuş. Aklımın ucundan bile geçirmezdim. Ben hiç böylesine sevmedim ki.

Orada saatin bir an önce 21.30'u bulmasını, iki eski bacının evden çıkıvermelerini nasıl istedim. Ne yaptığımı bilmeden ışıklı alana kadar koşar adım yürüdüm. Işıklı yazlık kahveye oturmak geçti içimden, bir bardak çay içmek geçti, ama nedense göze alamadım.

Sen bütün bu küçük güzelliklerin de en güzel ablasıydın; tıpkı sokağınızdaki çocukların ablası olduğun gibi. Bense, seni bütün bu şeylerden alıp koparacak bir yabancı, bir dışarlıklı. Hakkım yok gibiydi buna.

Birden yine bir tren, yakınımda. Köşedeki bakkaldan, çıplak ayaklarına geçirdiği kırmızı plastik terlikleriyle on beşinde bir kız çıktı sokağa, geçip giden trenin arkasından baktı bir süre; –ona ilk kez başka türlü baktığımı anlayıp şaşırdım– trenin soluk aydınlık camları ardı ardına akıp gidince yine dönüp bakkal dükkânına girdi kız.

Kahvenin, bakkal dükkânının alana vuran ışığında beş oğlan çocuğu top oynuyordu. Birisi, en küçük olanı, donsuzdu, yalınayaktı; küçük çüküyle topun ardında koşturup duruyor, ama topla bir türlü buluşamıyordu.

Üstünden tren geçen köprünün altından geçtim. Nemli bir karanlıktı. Odun deposunun önüne bırakılmış büyük kırmızı kamyonun arka lastiğine uzun uzun işedim. Yolun sağındaki daracık kaldırımda yürüdüm. Kaldırım boyunca uzanan yüksek sur duvarları karanlığı gökyüzünden indiriyor gibiydi. Niye olduğunu bilmeden tam yine koşmaya başlayacaktım ki, yıkık sur kapısını gördüm yanımda. Durdum. Uçucu bir çekingenliğin getirdiği ince, belirsiz bir ürpertiyle karanlık kapıdan geçtim. Kimsecikler yoktu. Aysız bir geceydi, işte orada, ansızın, sur duvarlarının içine oyulmuş o küçük içkievini gördüm. Ancak altı yedi kişinin güçlükle sığıştığı küçücük bir yerdi. Duman içinde birtakım alacakaranlık yüzler. Görmesinler diye pencerenin önünden eğilip geçtim. Sonrası birdenbire denizdi işte; sesinden, kokusundan bildiğim yoğun deniz. Denizleri hep sevdim ben, suları hep sevdim; seni denizler, sular gibi sevdim; sular ne güzelse seni öyle sevdim.

İşteyim. Kayanın ucuna oturmuş, denizle gecenin ortasına getirip koyduğum yüzünleyim.

Ne diye o iki eskimiş teyzemi alıp getirdim size. Sen istedin belki, ama niye? Ah, şimdi kimbilir ne kadar sıkılıyorsundur. Biliyorum, o kırmızı, yakası açık giyiminlesindir; nazlı bir kırmızı lale gibi utangaç, sevinçli, kederli, ortalarda salımyorsundur. Öyle ya, az sonra kız istenecek; susulacak, konuşulacak, gülünecek, sözde düşünülecek; belki de söz kesilecek. Kolay değil. "Kızınızı oğlumuza istiyoruz," denilecek. Onlar sana bakıyorlardır. Biliyorum, sen kimselere bakamıyorsun. Ama kimbilir ne güzel bakamıyorsun.

Birden aklıma saat geliyor. "Saat 21.30'da çıkın," demiştim. Saati görmek için kibriti yakıyorum. Ellerimde titriyor kibritin alevi. Daha yarım saatim var. Duramıyorum, kalkıyorum.

Küçük içkievinin önünden yine eğilerek geçiyorum. Birden-

bire deniz de yok işte. Birdenbire trensiz bir tren köprüsü. Sonra birden, çocukların çoğaldığı o ışıklı, kahveli, bakkallı, top oyunlu alan. Topun ardında koşan donsuz ufaklık yok. Başka çocuklar doluşmuşlar alana. Yazlık kahveye giriyorum. Aydınlıkta karanlık yoğun gece birden yok oluyor. Deniz işçileriyle üç yedek subay öğrencisi üç masaya doluşmuşlar. Hepsi de bana bakıyor gibiler. Boş bir masaya oturuyorum. Yandaki masalardan birinde bir bardak kırılıyor. Bardağı kıran, o kara ceketli işçi değilmiş, çok uzun bir bardakmış, kolu takılıvermiş; öyle söylüyor. Sonra birden, unuttuğum alanda koşuşan çocukların gürültüsü sarıyor ortalığı. İki genç kız, göstermelik yürüyüşleriyle, incecik yazlık giyimlerinin altında beliren yuvarlak, diri kalçalarım, küçük dik göğüslerini oynata oynata, kol kola alanı bir uçtan bir uca geçiyorlar. Arkalarına iki arsız ıslık takılıyor; kıkırdıyorlar. Yaşlı bir garson, güneşlerin, yağmurların eskittiği masalara çaylar dağıtmaya başlıyor. Seninle karşılıklı çay içtiklerimiz geliyor aklıma; saklı gizli buluşmalarımız, öpüşmelerimiz; ama hep saklı, hep gizli; her zaman, her yerde.

Teyzelerimi, o yorgun eski kadınları ta nerelerden getirdim; biliyorsun. Bu koca kentin yabancısıdırlar. İkisi de en sevilesi çağlarında dul kalmışlardır. Erkenden eskimiş iki bacı, bırakıldıkları ölü bir kasabada birlikte oturuyorlar, birlikte yaşlanıyorlar şimdi. Bakma, kendilerince hoşnuttur onlar. Mutluluk, onların görmedikleri, bilmedikleri, yaşamadıklarıdır. Bu yüzden, hiç aramazlar mutluluğu; bilmedikleri, tatmadıkları için de mutsuz değillerdir. Bir garip, anlatılmaz yalnızlıktır onlar; iki kişilik bir yalnızlık. Evlerinde kedileri vardır. Bahçede küçük bir kümeste tavuk da beslerler. Büyük teyzem çiçek delisidir; saksılarla doludur ev içleri, cam önleri. Küçük olanıysa durmadan dört bir yanı süpürür, siler, döşeme tahtalarını sarıya boyar. Eve gelenleri ayakkabılarıyla almazlar içeriye; kurumuş, boy boy konuk terlikleri vardır; üşenmeden hemen onları çıkarıp koyarlar çift çift, gelenlerin önüne. Ufak tefektirler, ama ikisi de boğazlarına düşkün kadınlardır. Erkenden de yatar uyurlar. Kocalarından kalma birer evin tek sahibidirler. Çocukları da yoktur. Evin birinde otururlar, öbür

evin geliriyle de yaşarlar. Kendileri gül gibi geçinip gittiklerini söylerler. Azla yetinmenin buruşmuş çiçekleridir onlar. Böyledirler işte.

Birden saat geliyor aklıma. Yavaşça bileğimdeki saate bakıyorum: Saat 22.00. Bilerek gecikmenin anlatılmaz keyfi içinde çayın parasını masaya bırakıp kalkıyorum. Yavaş, isteksiz adımlarla alanı geçiyorum.

İki şaşkın kumru gibi sokağın köşesinde beni bekliyorlardır şimdi.

Biliyor musun, seni çok seviyorum. Bu gece senin için bir öykü yazacağım.

Orhan Duru
(İstanbul, 18 Aralık 1933)

Öykü Kitapları: *Bırakılmış Biri* (1959), *Denge Uzmanı* (1962), *Ağır İşçiler* (1974, TRT Başarı Ödülü), *Yoksullar Geliyor* (1982), *Şişe* (1989), *Bir Büyülü Ortamda* (1991), *Sarmal / Toplu Öyküleri* (1996, Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü), *Fırtına* (1997, Sait Faik Hikâye Armağanı).

Fırtına

Deniz önce uzaklarda kabardı. Ufku izliyorum. Çok ötelerdeki adaların dibinden köpükler görünüyor, dalgaların uçlarındaki köpükler. Sular lacivertliğini yitiriyor ve giderek aklaşıyor. Belki de bu yüzden "Akdeniz" diyorlar.

"Fırtına biraz sonra buraya gelecek" diyorum. Seziyorum bunu, öngörüyorum. Dürbünle bakıyorum gökyüzünün denizle kesiştiği çizgiye. Yitiyor bu çizgi yavaş yavaş. Gerçekten de hava akımı hızlanıyor. Uğultular artıyor. Rüzgâr bir anda, alabildiğine bir ivme ile bastırıyor. Tam bir baskın. Pencere kepenkleri vuruyor gürültüyle, bahçede ve avluda sallanan koltuklar, sandalyeler devriliyor, kapılar çarpıyor, masa örtüleri ve çamaşırlar uçuşuyor, telefon ve elektrik telleri ötüyor.

Rüzgâra karşı konuşamıyorum ve bağıramıyorum. Gırtlağımdan çıkan ses titreşimleri gene ağzıma ve boğazıma geri dönüyor sanki. Önlemler alıyorum, oraya buraya koşturuyorum ve içime kapanıyorum tostoparlak olup bir tespihböceği gibi. Kabuğuma ve kendi gizli dünyama çekilip fırtınadan uzaklaşmak istiyorum. Duymak istemiyorum fırtınanın korkunç sesini. Kulaklarıma pamuktan tıkaçlar yapıyorum, ama rüzgârın tınısı engellenebilecek gibi değil. Tekdüze ve ısrarlı.

Denizin daha da kabarıp köpürdüğünü görüyorum. Pagan tanrıların gazabı bu sanki. Denizin rengi güneşte kalmış bir kumaş gibi atıyor, koyuluğunu yitiriyor, pastelleşiyor, süt mavisi-

ne dönüşüyor. Uzun koşudan dönen safkan bir atın ağzındaki köpükler gibi köpük taşıyor dalgalar sırtlarında. Bir dalgadan yiterken başka bir dalgayla yükseliyor köpükler, azgın. Denizin yüzeyi derin derin soluk alıp uyuyan bir canavarın göğsü gibi inip çıkıyor, yükseliyor, alçalıyor. Kıyıları jilet gibi keskin kaya parçalarından oluşan karaya müthiş bir hırsla vuruyor dalgalar ve patlıyorlar birbiri ardından. Nasıl bir inat bu? Nasıl bir güç, hiç tükenmeyen?

Ağaçların gövdeleri ve dalları fırtınanın önünde eğilip yere vuruyor, secde ediyorlarmış gibi.

O arada uzam değiştiriyorum: Bu kez denizde bir teknedeyim. Teknenin burnu sulara gömülüp göklere yükseliyor. Yaşlı bir tekne bu. Motoru güçsüz. Burnu suya girdiğinde uskuru açıkta kalıp havada dönüyor arada bir. Hiç ilerlemiyor gibiyiz. Yerimizde sayıyoruz. İlerleyip ne olacak? Nereye ulaşacağız? Rotamız ne? Onu bile bilmiyorum. Deniz birden patladı. Güverte kaygan. Küpeştede tutunacak yer yok. Tek tutamak yok yaşama. Oraya buraya savruluyorum. Kendimi Odysseus gibi direğe mi bağlatsam yoksa?

Kaptan şişman ve durmadan terliyor, büyük bir mendille terini siliyor ikide bir. Yaşamdan yakınıyor, yaşamın yarattığı beklenmedik olaylardan. Yörede tekneyi yenileyebilecek bir tek ustanın olmadığını söylüyor. Doğru dürüst kalafatçı bile yokmuş.

Dalgalar güverteye vurup sancaktan denize boşalıyor gene. Sallanıyoruz fındık kabuğu gibi, süregen. Tutunduğum yerde kazık kesiyorum. Sonra müthiş bir titremeye yakalanıyorum. Her yanım ıslak, dalgaların vurduğu tokatlar soluk aldırmıyor. Gömleğimi çıkarıp havlulara sarınıyorum. Sıtmam geçiyor biraz.

Kaptan, kıyıdan uzaktaki serpinti ve döküntü kayalara basıyor küfrü. "Hangisine bakayım, dalgalara mı yoksa kayalara mı?" diye homurdanıyor. Fırtına büsbütün azıyor. Azgınlığı hiç bitmedi. Rüzgâra sırtımı dönüyorum. Bu kez deniz tutuyor ve içimden bulantı geçiyor. Sırası mı şimdi?

Kamarada uyuyan biri var. Güzel, ince bir kadın. Bu fırtınada, bu sallantıda nasıl uyuyor? Kendi kendime soruyorum, nasıl uyuyor? Kadın bu, hiç belli olmuyor ne yapacağı. Kaptan,

temmuz denizinin kadın sevmediğini söylüyor. Anlamaya çalışıyorum. Kadın yüzünden çıkmış olmasın bu fırtına? O anda kadın ve deniz ilişkileri üzerinde duruyorum ve kamarada yarı baygın uzanan kadını düşünüyorum. Kısa sürede unutuyorum her şeyi.

Tenteyi güçlükle sarıp sarmalıyoruz. Yoksa uçacağız. Kaptan dümenle cebelleşirken ben göstergelere bakıyorum. Deniz dibinin kesitini yansıtıyor bir aygıt ve balık sürüleri sallanarak geçiyor ekrandan. Bir dizi rakam, derinliği, teknenin hızını, yola çıktığımızdan bu yana ne kadar yol yaptığımızı, aradan kaç saat geçtiğini gösteriyor. Balıklar salınarak geçiyor derinlerde, umurlarında bile değil yüzeydeki azgın sular ve korkunç esinti... Kaptan dalgaları verev alıp aşabilmek için ikide bir dümeni hızla çevirip, sonra bırakıyor eski durumuna gelsin diye. Bu işlemi yaparken tekne yatıyor bir oraya bir buraya.

Kıyıdaki kayalar, denizin dibinden fırlayan volkanik yükseltiler daha da korkunç görünüyor gözüme.

Uzaklarda bir tepede alevler yükseliyor, bir yangın başlangıcı olmalı... Güneşte kurumuş makilik bodur ağaçlar, çalılıklar yelin üfürmesiyle patlıyor birbiri ardından. Hızla yayılıyor yangın, kavuruyor ortalığı. Bu da nerden çıktı? Biz sularla ve fırtınayla boğuşurken yangın, gerisinde birkaç kararmış kelek tepe bırakıp iç kesimlere doğru ilerliyor.

Kitaba ve takvime bakıyorum: "Yaprak Fırtınası" diyor. Tarih tutuyor. Kulaklarım uğulduyor.

Dalgalar daha da yükselince bir konyak açıyorum. Kaptanla içip bağıra çağıra sövüyoruz denize, dalgalara, fırtınaya, balıklara, kamarada yatan kadına. Daha sonra yaptığımızdan korkup yakarıyoruz Tanrı'ya tüm bildiğimiz duaları sıralayarak yüksek sesle. Belki de biraz sonra batacağız. Daha da batacağız, daha da derinlere ineceğiz. Belki de kurtuluş yok.

Kaptanın yüzüne bakıyorum, güvenmek istiyorum ona. Yüzü ter içinde, alt dudağı titriyor, gözü seyiriyor. Yanakları kıpkırmızı. Belli ki iyi içici. Aradığım güveni bulamıyorum.

Kafamda garip düşünceler...

Fırtına bizi bugünden uzaklaştırıyor. Saçmalığa ve yitime yaklaştırıyor. Ağzımın içi tuz doluyor.

Esen yelin bir parçası oluyorum. Uzaklaşıyorum fırtınadan bir ortaçağ kentinin dar sokaklarında. Fırtınanın kolları buraya kadar uzanıyor, ama sıcak esiyor bu kez. Denizden ve esrik kaptandan nasıl uzaklaştım bilmiyorum. Kamaradaki kadını arıyorum. O da yitikler arasında. Fırtına yaşamımı altüst etti.

Bir köşeyi dönünce yanıp sönen kızıl ışıklar ve bir müzik dolabının seslendirme aygıtıyla püskürttüğü ezgi duvarıyla karşılaşıyorum. Yanıp sönen ışıklar bu gürültülü müziğe tempo tutuyor sanki. Yüzyıllar boyunca gelen geçen insanların aşındırdığı merdivenlerden tırmanırken, birbirine yakın alçak masa ve taburelerde oturan insanların arasından geçmeye çalışıyorum. Genç gövdeli diri insanlar, yakışıklı erkekler, iri göğüslü ve leylek bacaklı kızlar bir arada koklaşıp söyleşiyor, arada bir patlatıyorlar bir kahkaha. İnsanlar birbirlerine yakın ve saygın. Aşklar, sevgiler, tutkular, kendini gösterme çabaları, iç geçirmeler, eşeysel düşler, şehvetle karışık gülücükler ve göz süzmeler, oynaşmalar. Canlı, diri ve kıpırtılı bir topluluk. Giysiler renkli ve son moda.

Fırtınanın etkisini üzerimden atmaya çabalıyorum, kıvırtıp tepinirken ter içinde genç kızlara, kadınlara sarılıyorum, onları elleyip sürtünüyorum coşkuyla. Bu bambaşka bir duygu. Yeniden canlanıyorum. Saçlarımı arkadan bağlatıp sakal bırakıyorum, kendimi aşıp bambaşka biri olmayı düşlüyorum.

Limandaki teknelerin direk uçları ve donanımı vınlıyor.

Sabah hava durgun. Sanki hiç fırtına olmadı. Aldatıcı bir durgunluk ve dinginlik bu. Bir şey olmadı mı? Kamaradaki kadın ne oldu? Fırtına geçti. Anladık. Bu kez sıcak bunaltıcı. Sinekler ayaklarımı ve kollarımı yiyor ve didikliyor, sokuyor. Bir yağmur ferahlığı özlüyorum. Batı yeli, bulutları alıp karşımdaki dağlara yığıyor. Sezgim ve öngörüm olumsuz çalışıyor bu kez. Buraya, şu anda bulunduğum yere yağmur yağacağını sanmıyorum.

Sonra hafif bir değişim oluyor. Dağların tepelerindeki bulutlar koyulaşıyor, birbiri ardından yıldırımlar çakmaya başlıyor. Önce fotoğraf makinesi flaşı gibi, çakmaktaşı gibi bir ışık, ardından gök gürültüsü, gümbür gümbür. Birden çılgınca fırlayıp yakarıyorum: "Yağmur buraya gel! Kurtar bizi fırtınadan ve

kavrulmadan. Bu kurumuş ağaçlara ve çiçeklere can suyu ver. Bu kuru topraklara acı. Bu kez beklenmedik bir şey yap. Ey yağmur! Buraya gel!"

Hiç duymuyor gibi beni yağmur. Dağların tepelerine, onların gerisindeki ormanlara yağıyor ve söndürüyor yangınları. Bizim bağrımızdaki yangını söndürmeye yanaşmıyor. Kurak çalılıkların kısmeti yok. Umutsuzluğa kapılıyorum.

Belki. Beklenmedik bir şey oluyor. Batı yeli bu kez itiyor bulutları üzerimize doğru. Kuşkuluyum gene de. Bulutlar geliyor. O ne? Bizi duydular belki de. Tepemizde bir çatırtı, elektrik yükleri yer değiştiriyor bulutlarla toprak ve yer arasında. Evet. Hiç beklemediğim olay, umutsuzca yakardığım olay ufaktan başlıyor minik damlalarla. Sonra yağmur boşanıyor bir anda. Fırlıyorum ve damlalar büyürken zıplıyorum havalara. Bu ne coşku ve bu ne güç! Yıldırım çatırtıları yüreğimi hoplatıyor. Elektrik ve telefon bağlantıları kesiliyor. Varsın kesilsin. Kopsun dünyayla bağlantılarım. Yeter ki yağmur yağsın ve gerginlik bitsin.

İstediğim oluyor ve donuma kadar ıslanıyorum.

1999 • Güneş Giderken

Necati Tosuner
(Ankara, 18 Haziran 1944)

Öykü Kitapları: *Özgürlük Masalı* (1965), *Çıkmazda* (1969), *Kambur* (1972, "İki Gün" öyküsüyle 1971 TRT Sanat Ödülleri Yarışması Öykü Başarı Ödülü), *Sisli* (1977), *Necati Tosuner Sokağı* (1983), *Bir Tutkunun Dile Getirilme Biçimi* (1997, "Armağan" öyküsüyle Haldun Taner Öykü Ödülü), *Güneş Giderken* (1998, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Yakamoz Avına Çıkmak* (2007).

Halı

Arkadaşlarla aramızda
bir yarışma düzenliyoruz.
Bakalım
kim daha önce bunayacak?..
Beni kazandırıyorlar!

Çiçek getirmiş bana. Papatya.
Hani, yersem mideme bir şey olmasın.

Sen elbet yoksun.
Sen olsan, ben o hallere mi düşerim!..

Gün boyunca yağmur yağmıştı.
Belki gece de dinmeyecekti.
Dinmek bilmeyecekti.
Belki böylesi daha iyiydi.
Niçin daha iyiydi?..
O da, "belki"ydi..
Öyle ya, niçin daha kötü olsundu ki?..
Ve.. "ne"den daha kötü...

Seni ıslatan.. seni sen kılan yağmur... Ruhunun sızılarını.. sızıltılarını artıran yağmur...

Ve sen ne yapacaksın?.. Çünkü biliyorsun, nasıl olsa –öyle de.. böyle de olsa– yağmur dinecek.

Sen ne yapacaksın?..

Yarın.. yarın ya da sonraki gün, yağmur dindiğinde.. ıslaklık kuruduğunda.. her yer daha yeşillenmiş olduğunda.. sen ne yapacaksın?..

Badem çiçeklendiğinde.. çağla çıkıp bademe kabuk olduğunda.. kırılıp ince kabuğu ayıklandığında.. sobaya kabuğu atıldığında.. sen ne yapacaksın?..

Şimdi nane limon kaynatanın da yoktur senin.

Tıpkı Mesut Bey, -ha?..

O da işte böyle dönmüştü evine!

Mesut Bey, perişan bir ıslanmışlıkla giriyor apartmana. Yüzünden suların damlayışına hiç aldırıyor da değil. Bir iki bakınıyor, sonra basamakları çıkıyor ağır ağır. İlk kata gelince duruyor. Bir şey unutmuş gibi uzun uzun öylece duruyor. Birden.. çocuk gibi ışıyor gözleri.

İki ufak adım atıp eğiliyor, naylon torbayı alıyor yerden.

Boş.

Evirip çeviriyor torbayı, sonra usul usul katlıyor. İki adım daha atıyor, karşı kapının önünde duruyor.. duruyor...

Zili çalıyor sonra.

Dilek Hanım koşuyor kapıya, gözden bakıyor, Mesut Bey'i öyle görünce telaşla açıyor.

"Mesut Beyamca, nasıl da ıslanmışsınız..." diyor.

"Evet, biraz ıslandım, Hanım Kızım..."

"Bir şey mi istemiştiniz?.."

Mesut Bey uzatıyor elindekini:

"Bu torba sizin mi?.."

"....."

"Değil mi?.. Bir baksanız..."

"Ben sizindir sanmıştım..."

"....."

"O zaman ben gideyim... Sahibini bulayım... Sevaptır..."

İçini yaralayan çaresizlikten sıyrılıyor Dilek Hanım, diyor ki:

"Bir çay içer misiniz?.. Yeni demlemiştim..."

Derken de iyice yana çekiliyor.

"İçerim, Hanım Kızım..." diyor Mesut Bey.

Sevinmişlik de yok yüzünde.

"Bu bende dursun..." diyerek torbayı pardösüsünün cebine sokuyor.

"Buyrun içeri..." diyor Dilek Hanım.

"Nesrin'e telefon etmezsiniz, değil mi?.." diyor Mesut Bey.

"Canım, niçin telefon edecekmişim?.."

Mesut Bey, ilk adımını sanki güçlükle atıyor.

"Nesrin, benim kızım..."

"Şu terlikleri alın..."

"Nesrin, herkese telefonunu vermiş..."

"Çıkarın pardösünüzü..."

"Hepsi Nesrin'e telefon ediyor..."

"Geçin şöyle içeri..."

Mesut Bey, öyle tedirgin, yavaş yavaş salona geçerken, Dilek Hanım koşturup elinde bir havluyla geliyor.

"Buyrun, bununla yüzünüzü.. başınızı iyice kurulayın... Grip olacaksınız, Mesut Beyamca..."

"Ben grip olmam!"

"Tamam... Siz şöyle oturun, ben çayları getiriyorum hemen..."

Mesut Bey, havluyu yüzüne sürüyor birkaç kez, sonra dimdik oturuyor. Hiç kıpırdamıyor. Salonu inceliyormuş gibi de değil, oysa, bakışları bir orada.. bir orada... Sonra, ilerideki vazoda karar kılıyor, bakıyor.. bakıyor...

Dilek Hanım, çayları bardaklara dolduruyor, sonra –yaşlı adam, nasıl içsin– büyükçe bir fincana aktarıyor onun çayını, – hem soğusun, hem dudak payı biraz fazla olsun... Bisküviler.. peçeteler.. şekerlik.. bir tepside, koşturuyor içeri.

"Ben kırmadım.. bu vazoyu kim kırdı?.."

"Taşınırken oldu, Mesut Beyamca..."

"Kedi kırmıştır! Kediler vazo kırar, kırar da, kırmamış gibi dolabın üstüne çıkarlar, evet..."

"İlahi! bizde kedi yok ki... Buyrun, çayınızı şöyle bırakıyorum... Şeker bu kadar iyi mi?.."

"Çok olmasın.. çok olmasın..."

"Çayınızı karıştıralım..."

"Yukardaki yaşlı bunak var ya, o kadın.. onun kedisi kırmıştır..."

Kendi kendine gülüyor Dilek Hanım.

"Peki, nerde ıslandınız öyle?.." diyor.

"Ben dolaşırım... Kâmil'in Çayocağı'na gittim. Taksilerin orda. Şoförler beni hep sever. Bu iyi. Güzel. Ordaki çay... İnsan içiyor işte.. gidecek yerim yok ki, Hanım Kızım... Neyse, vazoya çok şey olmamış... Dolaşırım ben... Islanmak iyidir. İnsanın zihnini açar... Nesrin beni hasta sanıyor. Çay güzel. Bunlar da benim mi?.. İyi. Kıtır kıtır. Elektriği açmayın! Açtınız. Sonra açık unutursunuz... Nesrin pek kızar... Haklı."

Dilek Hanım, gözlerindeki buğulanmayı gizlemek için yan dönüyor.

"Bu adam beni ağlatacak!.."

"Ben çok cenazeye giderim..." diyor Mesut Bey. "Her cenazeye giderim... Onlar da benimkine gelsin, bekliyor insan..."

Gülmeden edemiyor Dilek Hanım.

Sonra da diyor ki:

"Mesut Beyamca?.."

Bakıyor Mesut Bey.

"Bir çay daha ister misiniz?.."

"İstemem!"

Kalkıyor hemen.

"Nesrin pek kızar... Annesi kızmazdı... O bana kızmazdı..."

"Nesrin Hanım da kızmaz, Mesut Beyamca..." diyor Dilek Hanım. "Bir çay daha vereyim..."

"İstemem! Aşağıdaki kadın çok içki içiyor. Ben kapılarına şey etmişim.. öyle diyor. Nesrin öyle diyor. Ben niye şey edeyim?.. Etsem, ellerimi orda nasıl yıkarım?.. Bana çay mı verecektiniz?.."

"Hemen şimdi..." diye koşturuyor Dilek Hanım. "Siz oturun lütfen..."

Oturuyor Mesut Bey, masanın üstündeki şekerliğe bakıyor uzun uzun. Dilek Hanım gelince de, kaygıyla soruyor:

"Nesrin'e haber vermediniz, değil mi?.."

"Yok, Mesut Beyamca..." diyor Dilek Hanım.

Çayını veriyor.

"Bakın, telefon orda..."

"İyi." diyor Mesut Bey. "Yukardaki Hanım Kız da beni pek sever. Nesrin'i o da hiç aramaz. O kız bir balerin. Yürürken belli oluyor. Olmuyor mu?.. Karşısındaki bunak, sokakta beni görmez. 'Günaydın...' bile demez o... Kedisi var, insan sevmez o. Sevse, 'Günaydın...' der. Yeşil on liranız var mı, Hanım Kızım?.."

Gülüyor Dilek Hanım:

"Yeşil on lira mı kaldı, Mesut Beyamca?.."

"Kalmadı mı?.."

Sonra da birdenbire ayaklanıyor:

"Ben gitmeliyim..."

"Nereye gideceksiniz?.."

"Aramaya..."

"Ne arıyorsunuz, Mesut Beyamca?.."

"Bir sebep... Bir sebep..."

" 'Bir sebep', -ha? "

Biraz da çaresiz, soruyor Dilek Hanım:

"N'apacaksınız bir sebebi?.."

"Bulmalıyım! Şu yukardaki caddeye bakayım bir de..."

"Yağmur çok kötü!.."

"Yağmur iyidir! Yağmur iyidir! Yağmurda insan daha iyi arar... Bunda çikolata mı var?.."

Sessizce gülüyor Dilek Hanım.

"Yeşil on liranız yok, çikolatanız var, iyi.. iyi..." diyor Mesut Bey.

"Bu adam bir çocuk!"

"Bakın sizinle bir anlaşma yapalım..." diyor Dilek Hanım. "Şimdi dışarı gitmek yok! Yarın ararsınız..."

Atılıyor Mesut Bey:

"Bulur muyum?.."

Gülecek, gülemiyor Dilek Hanım:

"Elbette! Ama, söz verin: Evinize gidiyorsunuz! Dışarı gitmek yok..."

Mesut Bey öylece duruyor.

Dilek Hanım, şekerliğin kapağını kaldırıp yanma bırakıyor. Gösteriyor parmağıyla:

"Eve gitmeye söz verin, ben de size çikolata vereyim..."

"Çok mu?.."

"Hepsini!"

"Yok yok, hepsi olmaz.. ayıp olur... İki tane.. üç tane..."

"Beş olsun!"

"İyidir.. beş iyidir..."

"Ama, söz!"

Hemen başıyla onaylıyor Mesut Bey.

Çikolataları peçeteye sarıyor Dilek Hanım, Mesut Bey'e uzatıyor:

"Buyrun..."

"Teşekkür ederim, Hanım Kızım..." diyor Mesut Bey.

"Rica ederim... Pardösünüzü de şöyle kolunuza alın... Hayır, giymenize gerek yok! Söz verdiniz, dışarı çıkmıyorsunuz ki, evinize gidiyorsunuz... Ayakkabılarınız burda... Anahtarınız yanınızda mı?.."

"Yanımda.. yanımda..." diyor Mesut Bey, kemerine uzun bir iple bağlı anahtarları gösteriyor.

"Güzel! Hadi, ben burda bekliyorum... Evinize girin, kapınızı kilitleyin!"

Söz dinliyor Mesut Bey. Ağır ağır karşı kapıya gidiyor, açıyor, giriyor içeri. Sevinmiş gibi bir bakıyor, kapatıyor kapıyı.

Dönen anahtarın sesini duyuyor Dilek Hanım.

İçimde
serinliğinde gecenin
derin bir ürperti.
Dudaklarımda

kıpırdanan mutsuzluk.

Issızlıkta
kafamın içinde
çırpınan
sanki çocukluğumda
yer etmiş.

Pınarda Ceylan dokulu halı.
Görmekte gözlerim..
yorulmakta.

2000 • Av Dönüşleri

Faruk Duman
(Ardahan/Kars, 6 Mart 1974)

Öykü Kitapları: *Seslerde Başka Sesler* (1997, Orhan Kemal Öykü Ödülü), *Av Dönüşleri* (1999, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Keder Atlısı* (2004, Haldun Taner Öykü Ödülü), *Nar Kitabı* (2001).

Av Dönüşleri

Hayvan

Hayvanı orada gördüm. Ağacın üstünde. Nesi vardı bilmem. Bu hiç bilinmeyecek. Ya da nereden gelmişti. Belki bir sahibi vardı, adam artık bıkmıştı ondan. Eskiden biz de böyle yapardık. Ağabeyim gider, bir kedi getirirdi. Sinsi, aşağılık bir kedi. Hiçbir iş yapmayan. Hiçbir işe yaramayan. Babam kızardı.

"Şunu götür evden be,"

derdi, bunu söylerken, haklıydı, hayvanın tüyleri boğazına kaçmıştı sanki, öyle tuhaf, kararsız bir ses çıkarırdı. İşte adam böyle bıkmıştı da onu getirip bu ağacın üzerine bırakıvermişti. İyi bir seçimdi. Bir hayvanın kurtulamayacağı tek yer orasıydı.

"Yine gelmiş bu,"

demeyecekti babası. Böylece sonsuza dek, tabii bu onun bileceği iş, kurtulmuştu işte. Ama ta yukarıda, yaprakların arasında, üstelik kalınca bir dalın üzerindeydi ve eğer varsa, kafasını tüylerinin arasına gömmüştü hayvan. Ben de bunu gidip anlatmalıyım hemen, diye düşünmüştüm.

Önce Recep'e söyledim. Recep kır bıyıklarını burdu,

"Ulan," dedi, "iyi gördün mü?"

İyi görmedim, bunu da söyledim,

"Abi," dedim, "dalın arkasına tünemiş, bir o yandan, bir bu yandan baktım ama..."

Buralarda toprak çabuk kurur. Yağmur yağar. Hay Allah, bir

açık hava sineması vardı. Filmi izlerken yağmur patlayıverirdi. O zaman naylon poşetler, şemsiyeler çıkardı. Sonra birden kesilirdi yağmur, ama kesilene dek filmin sesi duyulmazdı. Şemsiyelerin altında. Delikanlıların elleri kızların bacaklarına kayardı. Göz kırpmalar, dalıp gitmeler, allı yeşilli görüntüler – tabii, yağmurun etkisiyle hafif kaymış, toprak böyle çabuk kurumuş,

"İstersen gidelim, bir de sen bak,"
dedim.

Recep. Gözlerini kıstı, biliyordum, nasılsa gidecektik, bir şey elde etmesek de olurdu. Hiç unutmam,

"Bir ok yılanı görmüşler,"
demişlerdi de,

"Git oğlum, ok yılanı ne gezermiş buralarda, laf mı yani,"
diye çıkışmıştı bizimki, tabii bir yandan da elini o kır bıyıklarına götürmüş,

"Yine de bir bakalım,"
deyivermişti.

"Gidelim o zaman,"
dedi, ama Hasan'a haber vermek lazım, sonra tüfekler alınacak, saçmalar. Korkuyorum. Hayvanı görünce kızacak. Sen misin.

"Yahu vuramayız, fena gizlenmiş, şu tüfekleri almasak da öyle bir bakıp gelsek,"
dedim, dinler mi,

"Hasan! Hasaaan!"
diye başladı yolun ortasında.

Karşıda bir bira fabrikası, evlerin önünde. Akşamları fabrikayı havalandırırlar mı artık, püfür püfür, öyle eser. Arkada bir tren yolu, onun arkasında upuzun tarlalar. Ağaçlardan evlere sinekler vurur böylece ve sinekler, ne hikmetse, akşamları azar. Tren yolunu geçince, başakların arasında ince, uzun bir keçi yolu belirir. Allah korusun. Yağmur yağınca bu incecik yol bir denizin dibine döner.

Recep'i yıllardır tanırım. Hasan'ı da. Kondüktör düdüğünü öttürürdü,

fuuuuuuv-uuu-uv

kurşun çalardık. Hasan'ın elinde bir keser. Vagonları dolaşırdık, eller cepte... Avcılık merakımız o günlere dayanır. Birer sapan, hiç unutmuyorum, unutulur mu, nişan alırdık, ben Recep'i gözlerdim. Recep, şu dürbünlü tüfekleri kullanır gibi kullanırdı sapanı. Başını hafifçe sağa kırar, gözlerini kısar, uzun uzun beklerdi,

"Ne bekliyorsun be,"

diyecek olsak (öyle ya, nişan aldığı bir kuştur, uçabilir),

"Avcılar için avı ille de vurmak önemli değildir oğlum,"

diye yanıtlardı.

O zaman gülerdik biz tabii, çünkü bu türden kitabi cümleleri Recep, televizyondaki şu belgesellerden çalardı.

Zavallıcık. Hasan geldi, tüfekler, Recep, ben, kararsız bir rüzgâr esti,

"Neymiş?"

dedi Hasan.

"Anlayamamış,"

diye yanıtladı Recep.

Anlayamadım, yalan yok. Yahu koca adamsın, diyecekler (bu arada yola düştük, demiryolunu geçtik, çocuklar arkamızda kaldı, bisikletinin ziliyle bizi uğurlayanlar oldu), bir hayvanı anlayamadın mı. Bunca yıllık avcısın.

"Nasıl anlayamadın be?"

İnanmamış.

"Göremedim abi, ta tepeye çıkmış. Yaprakların arasına. Şöyle koyu kahverengi, kedi büyüklüğünde bir hayvan. Sanırsın tüylü bir top."

"Kirpidir."

Recep önce tükürdü,

"Ne kirpisi be,"

dedi sonra, yazık.

Tarlaların içinde yürüyorduk, işte böyle. Hasan. Dönüp dönüp bakıyordu arkasına. Hep böyleydi, korkak. Uzaktan sesler geliyordu. O hayvanın sesi geliyordu. Ne sesti, insana özgü, uzayıp kısalan, ama bir anlamı olsun, diye çalışılmış bir sesti. Ayaklarının sıcaklığından, upuzun tüylerinden el almış.

Sonra derenin çağıltısı.

Derenin kenarında sazlar vardı. Uçurtma mevsiminde koşardık. Ağabeyim öğretmişti, sazlar tehlikelidir. Kırmaya çalışırken dikkatli olmalıdır. İnsanın elini keser. Parmağın ucundan koyu, iştahlı bir kan akar. Belki koluna gider. Koluna gitmesin diye eğip bükersin. Uç böcek uç böcek. İşte sazlar böyledir. Ağabeyim ıslık çalardı, elinde bir avuç iplik, iplikte bir çomak. Kelebeklerin içinde.

Derken başakların içinde, yorgun, yaşlı bir avcı beliriverdi. Elinde bir tavşan. Beyaz, temiz, gözlerini açıp kapayan bir tavşan. Recep baktı yaşlı avcıya,

"Amca,"

dedi, ama adam gerçek bir avcı gibi, berikinin sözünü keserek,

"Bir ağacın tepesine çıkmış zavallı," dedi, "nasıl çıkmışsa artık, vurmama gerek kalmadı, götürüp..."

"Gördünüz mü, adam bizim avımızı..."

dedi Hasan, ama, eh, bütün hayvanlar ağaçların üzerine çıkmış demek. Hayvanı düşünüyorum. Orada acımasız bir rahatlıkla oturuyor. Birazdan orada olacağız. Recep, iflah olmaz yeteneği ile nişan alacak. Acımaz, biliyorum. Gözlerini kısacak, başını yan yatırıp, güm. O zaman görecek. Çıkıp orada, gözlerden ırak, neymiş. Kimbilir nasıl bağıracak. Bağırsın. Önce yaprakların içinde, sonra havada taklalar atacak, düzensiz, başıboş taklalar. Öyle düşecek, cansız. Belki biraz titrer. Vurulduğuna akıl erdiremediği için adım atmaya çalışır.

"... adam bizim avımızı vurmuş."

"Yok oğlum," dedim, "bizim hayvan koyu kah..."

Ama işte böyle, sözümü tamamlamadan, ağaca vardık. İri yapraklı, dev bir ağaç.

"İşte."

"Hani."

"İşte."

Oradaydı, dalın üstünde ve Recep nişan almış, ateş etmiş, vuramamıştı. İsabet ettirememişti. Bir süre öyle sessiz

kaldık. Kıpırdamamıştı hayvan. Duymamış mıydı. Kuşkusuz duymuştu. Başta nasıl gördüysem öyleydi. Başını gömmüştü tüylerine. Ayaklarını da. Bizimkiler delirmek üzereydi. Habire ateş ediyorlardı. O koca dalı vurabiliyorlardı yalnız. Onu da sıyırıyorlardı,

uzaktan bir tren geçiyordu, kimbilir trenden bakılınca burası nasıl görünüyordu,

yapraklar uçuşuyordu tabii, delik deşik olmuş. Bir yaprak, vurulan bir yaprak, havada taklalar bile atamadan düşüyordu. Sonra öbür dallar. Dayanılmaz bir ses. Yeteneksizler. Ağacı vuruyorlardı. Zaman zaman duruyorlardı. Umutsuzluğa kapılınca. O süre içinde, ortada hiçbir şey yokmuş gibi, öyle sakin bekliyorlardı. Ellerde tüfek. Tüfeğin ucu yere doğru hafif eğik, dizlerden biri kırılmış. Sonra yine,

uzaktan bisikletli çocuklar geçiyordu, bisikletlerin zili duyulmuyordu nedense,

ateşe başlıyorlardı. Recep. Belirli aralıklarla tükürüyordu, gözlerini kısmış, tabii vuramadılar.

"Şu tüfeğimi tut," dedi Hasan, "ağaca tırmanıp daha yakından ateş edeceğim."

İyi akıl etmişti, hatta, bunu neden daha önce düşünmediler, şaşmıştım. Çıktı ağaca, tüfeğini aldı ve güm. Yakından. Yazık. Az öteye düştü hayvan, havada, yolun yarısında, güçsüz, yetersiz, üşengeç bir ah etti... Koştuk, ne biçim vurulmuş, kafası parçalanmış.

"Kirpidir,"
dedi Hasan.
"Saçmalama,"
dedi Recep,
"köstebek bu."
"Köstebek ne gezermiş ağaçta be,"
dedim,
"sincap."
"Ulan hiç mi sincap görmedik."
"Kokarcadır."

Hayvanı orada bıraktık böylece.
"Kokarca kokar aslanım."
"Belki yaban tavşanıdır."
Ve mahalleye doğru, yavaşça uzaklaştık.

Irmak

Baykuşlar ötüyor. Baykuş öter mi. Akla zarar sesler geliyor, çok uzakta birini boğazlıyorlar. Belki bir tanıdıktır. Hava almaya çıkmıştır. Recep'i buldum hemen, telefon ettim. Yağmuru seyrediyormuş. Hep böyledir. Yağmur mu yağdı, biraz dayanır, kendini tutar, ama çok geçmez. Şemsiyeyi kapar, dışarı.

"Ne var?"

"Yahu bir ses var, duydun mu?"

"Ulan gök yarılıyor, duyulmaz mı?"

"Öyle değil, biri yardım istiyor, iyi dinle."

İyi dinleyecek. Karıma seslendim, yağmurluğumu bulabilir misin, diye. Bir fenerim olacaktı. Bir el feneri. Bizim sokakta elektrikler sık sık kesildiği için. Vakit geç olmuş.

imdaaat

İşte, yazık, kaç kişiler acaba. Karıma baktım, duymuş. Duymamak elde mi. Belki bir yerde sıkışıp... Nerede sıkışacak. Bir işler çevirmiştir, belalının biridir. Her şeye burnunu sokmuştur. Onlar da böyle sıkıştırırlar işte. Yağmurluğumu giyindim, başımı kapattım, fener, kapı çalındı. Recep. Üzerinde bir yağmurluk, elinde bir tüfek,

"Gidelim abi," dedi, "adamı bir ayı sıkıştırmış olmalı."

"Gidelim,"

dedim, ama dışarıdan yeni sesler geldi. Bir minibüs. Belediye görevlileri, dışarı çıkılmaması konusunda mahalle sakinlerini uyarıyormuş. Bunu Recep söyledi. Hemen anlıyor. Yakında bir ırmak var, yağmur uzayınca taşmış, sel olmuş (bundan sonrasını bizimki uyduruyor), ölü ve yaralılar varmış ve ölülerle yaralıların sayısının artmasından,

"Abi," dedi, "çizmeleri giyelim istersen."

"Eh, giyelim," dedim, "yahu çıkmasak mı yoksa?"

Da, dinleyen kim.

imdaaat... diye inledi dışarıdaki.

Böylece çıktık, ırmağa doğru, birbirimize tutunarak yürüdük. Uzak değil. Yazları sinekler gelir. Öyle yakın. Ağaçlardan, çalılıktan, ırmağın köpük köpük suyundan. Sesler gelir. Suyun sesi gelir, eskiden çocuklar yüzerdi.

"Duydun mu?"

dedi Recep.

"Duymadım,"

dedim, ama yaklaşmıştık, belliydi. Artık kimi kurtaracaksak, adam uzun uzun boğuşmuş, sonunda gücünü yitirmişti. Bu da sesine mi yansımıştı, imdaaat, diyemiyordu da, zayıf, belirsiz,

ihhmmmhhdaaah,

diye inliyordu.

İki buluşumuz vardı. Birincisi benimdi ve ben evimizin balkonunda, yazlık bir dinlenmede bulmuştum onu. Aşağıda kadınlar kış için hazırlık yapıyorlardı. Yün eğirenler vardı, turşu hazırlayanlar, domates kaynatanlar (salça olacaktı). Arabayı orada, şezlonga uzanmış, gözlerim kapalı tasarlamıştım. Hurdacıya gidilip dört şişme teker alınacaktı. İlk iş buydu. Gövde için devasa keresteler bulunacaktı (çünkü işin sağlama alınması gerekiyordu). İki koltuk, pedallar ve pedallar koltuğun önündeki boşlukta salınacaktı. Koltukların arkası depoydu. Depo yük taşımakta kullanılacaktı. Eşyayı, esnek fileden yapılmış bir torba koruyacaktı. Apartmanda on evdik, kimler yoktu ki, Memet Amcalar, Kadirler... Herkesin işine yarayacaktı araba. Pazara gidecektik. Turşuluklar, salçalık domates (domates kasalarını taşımak ne zordur). Ama hiçbir zaman yapamadık arabayı. Neden bilmem.

İkinci buluş Recep'indi. Bir sal. O günlerde ırmak temizdi. Balık bile tutuyorduk. Recep bir sapanseverdi daha. İşte gözlerini şöyle kısar, başını yana devirir, uzun uzun nişan alırdı. Sevdiği bir dükkân vardı,

Yeni Av Malzemeleri

adı sanırım buydu. Oraya giderdi. Gidip öyle bekler, vitrinin önünde saatlerce dururdu. Kendine tüfek beğenirdi. Belki fiyatlarını sorardı da dükkân sahibi susardı önce. Bu susuş Recep içindi, küçümseme susuşuydu. Git lan işine, dese daha iyiydi, hatta tekme tokat girişse. Göğsünde çapraz fişeklikler hayal ediyordu da Recep, o vitrinin önünden ayrılamıyordu işte.

"Bir sal yapalım,"

diye tutturmuştu.

"Gezeriz, biri boğulsa kurtarırız..."

Çizimlerini bile yapmıştı, koca çiviler bulacaktık tomrukları birbirine çakmak için ama,

"Git işine be,"

demiştim ben, bu buluş da öylece kalmıştı.

İşte şimdi ihtiyacımız vardı buluşlara. Benim arabaya, Recep'in salına.

Böylece, dizlerimize değen suyun içinde güçlükle ilerliyorduk, birbirimize de tutunuyorduk tabii. Zavallı, kimbilir şimdi bir ağaca asılmıştır ve ağaç da devrilmek üzeredir, diye düşünüyordum. Bir söğüt ağacıdır hatta, bu yüzden durum daha tehlikelidir. Söğüt ağacının dalları ince ve kaygan olur, hele yağmur yağmayagörsün. Zayıf, isteksiz bir ağaçtır, kabuğunu bırakıverir. Anca düdük yapılır da acılı bir horoz olur öter. Kırılmak üzeredir. Yetişsek.

ihhihimmmdaaah,

diye gittikçe garipleşiyor ses. Kararsız, acılı, tuhaf bir yaratıktan geliyor.

"Abi,"

dedi Recep,

"dikkat ettin mi, adam kişniyor be!"

"Oğlum, adam niye kişnesin, galiba bir at var, yazık, çamura saplanmıştır."

Gerçekten, şimdi gecenin içinde uzayıp giden bir kişnemeye dönüşmüştü ses.

"Şu taraftan,"

dedim Recep'e.

Derken arkamızda bir homurtu duyduk ve sırtımızda bir ışık parlayıp söndü. Irmağa varmak üzereydik. Döndük, bin bir güçlükle geçtiğimiz sokağın ucunda, derinde bir araba gördük. Yavaş yavaş ilerleyen bir araba. Sokak lambalarının altından. Sürücü bir şey mi anlatmak istiyordu bize, farları açıp kapatıyordu. Suyun içinde nasıl âcizdi, yavaştı,

"Gidelim biz,"

dedi Recep, ama ne olacaktı, biraz bekleyebilirdik. Belki polistir, evlerinize, diyecektir bize. O zaman işimiz kolaylaşacaktır işte, fena mı, hayvanı kurtarma işini onlara bırakır, evimize döneriz.

"Bekleyelim,"

dedim, zaten çok sürmedi, araba yaklaştı, kır saçlı, sevimli bir sürücü belirdi.

"İyi geceler," dedi sürücü, "buralarda mum satın alabileceğim bir yer var mı acaba, elektrikler kesildi de."

"Yok," dedik. "Zaten bütün dükkânlar kapalı, sel oldu, biz de çamura saplanmış bir atı kurtarmaya gidiyoruz, şurada, yakında."

"Peki,"

dedi sürücü, sonra yavaşça direksiyonunu kırdı ve geldiği yöne doğru uzaklaştı. Sokağın ucuna.

Recep'e baktım. Elinde tüfek, tüfeğin ucu yerde, neredeyse suyun içinde. Düğüne gidiyor. Düğünleri nasıl sever. Müziğe gerek yoktur tabii, halayın düşüncesi yeter, kollarını iki yana açar, başını hafif öne eğer, ayaklarından birini indirir, birini kaldırır... Soğuk bir rüzgâr esiyor,

ihhihiimmmh

ses artık oldukça uzaktan, belli belirsiz geliyor. Gecenin içinde huysuz bir at. Belli, bizimle oynuyor. Irmak boyunca ilerliyor, belki bizim ayak seslerimizden ürküyor. Ama suyun içinde ilerleyemiyoruz artık, ırmağın kenarında, sesi gittikçe azalan bir atın ardında.

O zaman birbirimize tutunuyoruz elbette, ama Recep işin farkında.

"Abi, çamura saplanıyoruz,"
diyor, ne yazık ki ben de fark ediyorum bunu. Böylece, gecede, çamurda, suda, yardım bekleyen iki karanlık oluveriyoruz,
imdaaat
diye bağıran.

Kız

Ardıcın yaşadığı yeri öğrenmiş, Recep. Biliyorum, kuşların yaşadığı yeri de öğrendiydi geçende. Nasıl süründüydük, eli boş döndüydük. Bir korulukmuş, serin. Olabilir, bana ne.

"Ben yokum," dedim.

"Abi, gelmezsen canıma kıyarım," dedi, "hem, ne olacak, ardıç olmaz, başka bir şey olur, eli boş dönecek değiliz ya."

İlk aşkım mahalle arkadaşımdı. Kısa saçlı, çilli bir kızdı. Okula birlikte giderdik. Onun yakalığı harikaydı, annesi uzun uzun uğraşmış olmalıydı. Kızın tombul yanakları vardı (ne yazık ki adını hatırlamıyorum şimdi). Bu yanaklar da çil. Tuhaf. Bu kız aklıma ne zaman gelse, düzensiz bir mahalle hatırlıyorum. Eğri büğrü yollar, kalabalık çeşmeler, bağrışanlar, at arabaları, hatta el arabası ile kum taşıyanlar, gazoz satıcıları, iflah olmaz ağlaşmalar... Kızın yüzündeki çil kalabalığından olmalı.

Karar veriyoruz. Koruluğa Hasan'ın arabasıyla gideceğiz. Hasan zaten hazır. Nereye gidileceğiyle bile ilgilenmiyor. Koltuğa kurulacak ya. Dirseğini cama yaslayacak. Elde bir sigara, oh. Yolcuların güvenliği, şoförün ağırbaşlılığı. Bagaja, ihtiyaç duyabileceğimiz her şeyi yerleştirdik, bir mangal, odun kömürü, kibrit, av torbası, saçma, tüfekler.

Çukura girip çıktıkça patlamasından korkuyorum tüfeklerin.

Böylece koruluğa geliyoruz, orada harika bir kız görüyorum, ikinci aşkımı görüyorum.

"Abi, biz tüfekleri alıp açılalım, Hasan araba beklesin, olmaz mı?"
diyor Recep.

Olur. Alıyoruz tüfekleri, açılıyoruz, dalların üzerinde. Ayaklarımızın altından çıtırtılar geliyor. Ağaç gövdelerinin içinde belirip kayboluyoruz. Kesik sorular soruyor Recep. İyi bakacaksın. Bakmadın mı fena. Her şeye. Dalların arasına, taşların, yaprakların. Renkleri de,

"Oğlum ne renk olur bu,"
diyorum.

"Valla abi, her renk olur,"
diyor.

Saçmalığa bak.

"İnce uzun, kahverengi çizgileri olmalı, sözde sen getirdin bizi ama..."

"Eksik olma abi, sen de olmasan, zaten bunun için ısrar ettim."

"Peki peki, sessiz ol."

O zaman yitiriyorum Recep'i. Yaprakların arasında kalmış olmalı, diye düşünüyorum. Belirsiz bir renk olmuş. Düzensiz soluklarıyla,

"Olurum,"
diyor, yanı başımda, olurum, diye itaat eden bir sessizlik yürüyor. Uzaktan ötüşler geçiyor, iç çekenler, böylece bir ırmağın kenarında buluyorum kendimi. Bu bizim ırmak olsa gerek. Geçen yıl nasıl taştıydı. Yine Recep vardı. Adamın biri atını yitirmişti. Hayvan, çamura saplanmış, nasıl kişniyordu. Gidip kurtardıydık. Ne rezillikti. Üstümüz başımız öyle, olsun, hayvanı kurtarmıştık ya. Demek o ırmak. İleride, daha ileride nasıl da genişleyip durulmuş, berraklaşmış, tabii, bu kır daha temiz, ıssız. Bizim orada çocuklar ırmağa işer, pis. Kulaklarım uğulduyor. Tatlı bir uğultu, bir esinti. Şöyle, belki bir köprü bulup karşıya geçmiştir. Dalların, yaprakların arasında bir köprü. Recep. Elinde tüfeği ile,

"Abi, iyi bakıyorsun değil mi,"
diyor, yanı başımda, abi, iyi bakıyorsun değil mi, diyen bir ses-

sizlik yürüyor. Apansız, ırmak boyunca uzaklaşan işte o harika kızı görüyorum sonra. Kız, beyaz, tüller içinde, ürkmüş. Yıkanmak için gelmiştir ırmağa. Demek yakında bir köy var. Hasan söz ettiydi, köylüler bilir, dediydi. Demek yıkanmış, tüh. İşini bitirmiş, beni görünce aceleyle giyinmiş, mum gibi eriyor yaprakların içinde. Ama bırakmıyorum peşini, elimde tüfek, takip ediyorum,

birinci tüyü işte o zaman, o koca çınarın gövdesinin ardında onu yitirdiğimde alıyorum, yere tüylerinden birini düşürüyor,

tüfeğin ucunu, gerçek bir avcı gibi yarı eğik tutmuyorum ama. Elimde, unutulmuş bir tüfek. Yazık. Recep öğrettiydi, bak, ne görürsen bak, dediydi. Bir emir. Tüfeği ıskalamış bir emir. Ben de ona uymuş bakıyorum,

"Abi, aman dikkat,"

diyor, yanı başımda, abi, aman dikkat, diyen bir sessizlik yürüyor, derken kızı yine görüyorum. Sessiz, beyaz, güzel bir kız, kalabalığın içinde. Giysisi kalçalarına yapışmış. Yuvarlak, turuncu kalçalarına, yıkanmış. Belli, kurulanmaya vakti olmamış. Öyle giyinmiş, saçları damlıyor,

ikinci tüyü işte o zaman, o koca cevizin ardında onu yitirdiğimde alıyorum,

o ilk aşkımı hatırlıyorum nedense, neden insan sevdiği kızı çıplak hayal eder, o çıplak hayalin de neden yalnız yüzüne bakar? Çil. Babasının bir kamyoneti vardı. Koca göbekli bir adamdı babası, siyah kumaştan bir pantolon giyerdi. Pantolon dar gelirdi adama, kıçına kaçardı. Çil'in beyaz, çiçek desenli bir pijaması vardı, ben akşamları, onun bu pijamayla çıkıp bakkala gitmesini beklerdim. Giderdi de. Kimbilir, beklediğimi bilirdi, onun hoşuna gitmek için elime kına bile yakmıştım,

"İşte bu olmalı,"

diyor, yanı başımda, işte, bu olmalı, diyen bir sessizlik yürüyor,

üçüncü tüyü işte o zaman, o koca elmanın ardında onu yitirdiğimde alıyorum. Ama bundan sonra kızı, bana yalnızca tüylerini kaptıranı yitiriyorum.

"İşte, bu olmalı,"

diyor Recep, önümüzdeki ağaç irisini göstererek.

"Hani?"

diyorum kısık sesle, tüfeğimi doğrultuyorum.

"İşte,"
diyor Recep, e'yi uzatarak, şaşırmış, ama bu arada anlıyorum ben: ardıç, ağaç. Kuş değil.

"Ulan, tüfekleri bunun için mi aldık, ağaç seyretmeye mi geldik, ne biçim adamsın!"
diye bağırıyorum.

"Bağırma abi,"
diyor.

"Ardıca saklanmışları vuracağız, anlarsın ya, ardıcın ardındakileri."

Tüyleri göstermeyi ise boş veriyorum. Salak. Tüyün tüyünü görsün o.

2001 • Bu Kitabı Çalın

Murat Gülsoy
(İstanbul, 31 Mart 1967)

Öykü Kitapları: *Oysa Herkes Kendisiyle Meşgul* (1999) *Bu Kitabı Çalın* (2000, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Âlemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikâyeler* (2002), *Binbir Gece Mektupları* (2003), *Bu An'ı Daha Önce Yaşamıştım* (2004).

Bu Kitabı Çalın!

Her zaman aynı şey oluyor. Bir öykü yazmaya başladığımda, hep Cem'in yüzü beliriveriyor karşımda. Üzerinde soluk tişörtü, şort mayosu ve kirpi gibi saçlarıyla Cem'in en kopuk, en fırlama, en bıçkın hali. Saçları kendisinden bağımsız birer canlıymışçasına oynayarak 'Neden?' diye soruyor.

O yıllarda başıboş tatiller yapmaya alışkındım. İki ay, bazen üç ay deniz kıyısında bambaşka bir hayat sürerdik. Yediden yetmişe tüm yazlıkçılar öğlen sıcağından kaçarak kireç boyalı serin pansiyon odalarında pikelerine sarılıp gündüz düşlerine dalarken, önceleri, okuduğum kitaplarımla; sonraları, yazı defterlerimle iğde ağacının altındaki yerimi alır, üzeri muşamba kaplı açılır kapanır tahta masayı bir güzel silip çalışırdım. Tabii, Cem'in gözünden kaçmazdı benim bu hallerim.

Bir seferinde geldi, oturup uzun uzun ne yaptığıma baktı. Ben tabii her utangaç delikanlı gibi –utandığımı belli etmek istemediğim için yazdıklarımı saklama gereği duymadan– sıkıntıyla söyleyeceklerini beklemeye başladım. İyi bir öğrenci olduğumu bildiği için –kendisi vasat bir öğrenciydi– ders çalışmadığımı, bir şeyler yazmaya uğraştığımı, kısacası 'yazar' olmaya çalıştığımı anlamıştı. Çok sonraları, kitaplar yazıp yayınlattıktan sonra sorulmasını beklediğim soruyu pat diye soruvermişti: 'Neden yazıyorsun?' Aslında güzel soru tabii. Ama kendimi haksızlığa uğramış gibi hissetmiştim. Zamanından

çok önce sorulmuş bu soruyu, üstelik ciddiye de almıştım. Gerçi yanımızda başkaları olsaydı –örneğin o dönem yazdıklarımın tek okuyucusu Serap olsaydı– mutlaka boğuntuya getirecek bir espri ile savuştururdum. Şimdi düşünüyorum da, Cem yalnız olduğum bir anı kollamıştı, çünkü başkalarının yanında nasıl davranacağımı kestirebiliyordu.

Zeki bir çocuktu. Elinden her şey gelirdi. Yıllarca bisikletlerimizin arızalarını gidermiş, kendine bir kayık edinip hepimizi balık tutmaya alıştırmış, bağ bozmayı, hangi yemişlerin ne zaman ve nasıl toplanacağını hem öğrenmiş hem de hepimize öğretmişti. On sekiz yaşına gelene dek onu görmezden gelen kızların hemen hepsi, o yıl sırayla Cem'e âşık olmaya başlamışlardı (çocukluktan gençliğe geçerken tüm toplumsal kodlar altüst olur, bilirsiniz). Kızlar saçlarını günbatımına doğru tararken biz erkeklerin de bir şeyler yapması gerekiyordu. Bir bakarsınız, hiç adam yerine koymadığınız bir çocuk bir sonraki yıl geniş omuzlarla, yakıcı bakışlarla çıkıp gelmiş ve kızları kendine hayran etmiş. O çelimsiz halimle fazla şansım olmadığını düşünmüş olmalıyım ki kitapların, yazarların dünyasına ilgi duymaya başlamıştım. Fazla işe yaramıyordu belki, ama hiç olmazsa ruhum serpilip boy atacak bir alan bulmuş oluyordu. Bir de Serap vardı tabii. Birçok öykümde anlattığım, aslında Serap olmayan Serap. Onun ilgisini çekmekten öyle mutluydum ki... Onunla konuşmak, filmlerden, kitaplardan söz etmek müthiş bir zevk veriyordu. Her şeyi, tüm önemli şeyleri biliyordu sanki. Ama bu öğrenilmiş bilgiden öte bir şeydi. Doğruyu hissediyordu. Yaşamın içinde gizlenmiş en estetik olan şeyleri doğal olarak görüp çıkarabiliyordu. O bir filmi beğenmemişse, o filmin beğenilmesine olanak yoktu. O bir kızı tutmamışsa, ağzıyla kuş tutsa o kız bir hiçti gözümde. Daha sonraki yıllarda da Serap'ın bu bakışı, Serap'ın gözü benim zihnime yerleşip kaldı. Ne yaparsam yapayım, nereye gidersem gideyim, kiminle olursam olayım durumu bir de Serap'ın gözüyle incelerim. Ve Serap'ı her düşündüğümde ilkgençlik aşklarının o tuzlu ve sıcak tadı aklımı kamaştırmaya yeter. O mu ne oldu? Bir biçimde yollarımız ayrıldı...

Her neyse, işte o öğleden sonra yanıma gelip bu soruyu sorduğunda, susup daha neler söyleyeceğini beklemeye başlamıştım. Oysa o bir yanıt bekliyordu. 'Ben, öykü yazıyorum,'

demiştim karşılık olarak. O, 'Ne yazıyorsun?' diye sormuş gibi. Bazen yaparım. Yanıtlamak istemediğim bir soru ile karşılaştığımda soruyu çarpıtıp anlamazlıktan gelip verebileceğim yanıtı veririm. Tabii karşımdaki de bunu yutmaz, ama konuşmanın sürebilmesi için sabırla sorusunu yumuşatıp bir daha sorar. Cem böyle tiplerden değildi. İki nokta arasındaki en kısa ve net yolu severdi. Kendisi de doğrudan bir çocuktu çünkü. Berrak bir deniz gibi içini görebilirdiniz. Örneğin âşık olduğunda sinema seyreder gibi seyretmiştik ruhunun derinliklerindeki yosunların, mercanların, gümüş balıklarının nasıl heyecanla parladıklarını ve tabii daha sonraları nasıl her şeyin ağır bir zift tabakasıyla kaplandığını. Ama hayır, Cem'in hikâyesini anlatmayacağım.

Hep aynı noktaya dönüyorum, ama Cem'in söyledikleri önemliydi: "Anladım da, ben neden yazdığını soruyorum zaten?" Artık kaçış yolu yoktu. Ben de, insanlara bir şeyler aktarmak istediğimi, bir şeyler ifade etmeye çalıştığımı yalın bir dille anlatmaya başladım. Yalın bir dille konuşmak, hele böylesine önemli konularda, oldukça zordu benim için. Düşünün ki yayınlanan hemen hemen tüm kültür/sanat/edebiyat dergilerini izliyordum; yazarların söyleşilerini defalarca okuyor, bazılarını içimden eleştiriyor, bazılarını farkında olmaksızın taklit ediyordum. *Bu tür konular* gündeme geldiğinde hep o büyük yazarların cümleleriyle düşünüyordum. Ayrıca, bu soru beni –zamanından önce de olsa– ciddi bir konuma getirdiği için üzeri örtülü bir sevinç vardı sesimin titreşiminde. Ama Cem, yazarların karşısında saygıyla kırılıp dökülen o muhabirler gibi değildi. "Bizden söz ediyor musun hikâyelerinde, buradan, arkadaşlardan?" Bu soruyu duyunca iyiden iyiye gevşemiş, rahatlamıştım. Ve oltanın iğnesini boğazıma geçirecek olan yeme hızla hamle etmiştim: "Yok canım. Hayalimden yazıyorum. Yaşadıklarımı yazacak olsam günlük tutardım..." Kimbilir kimden aşırdığım bu cümleleri pek de gururla söylemiştim. Sanki o güne kadar son derece hareketli bir yaşantım olmuş, bir sürü ilginç insan tanımışım da, onları yazmayı elimin tersiyle itip kurgular yapıyormuşum gibi. Evet, o zaman da bu takıntı vardı bende. Yazdıklarımın yaşadıklarımdan hep farklı olmasını istemişimdir, bunun nedenlerini de daha sonra çözdüm; ama o anda oldukça toydum. Cem yanıtımı duyunca zaten başından beri bunu

beklediğini belli edercesine sinirle üzerime atıldı: "Yani uyduruyorsun! Yalan söylüyorsun. Yalan, olmamış, olmayacak şeyler yazıyorsun. Bunu yapma! Dünyada yeterince yalan var zaten! Yalanları çoğaltmak için uğraşma." Söyledikleri o zaman komik gelmişti. İster istemez gülümsemiştim. Biraz üstten bir gülümsemeydi herhalde. Edebiyatı, sanatı, her şeyi bir kalemde silip atan bu cümlelerin sahibini küçümsüyordum ister istemez. Benim için devasa genişlikteki bir mucizeler sarayı olan edebiyat, bu zavallı cahil için 'yalan'dan başka bir şey değildi. Neler kaçırdığını ona anlatamazdım belli ki. Çünkü o yetkinlikte değildim. Belki de birtakım eksiklerimi kapatmak için kitapların içine gömüldüğümü düşünüp eziliyordum. Belki Cem gibi olsaydım, her balık tutuşumuzda misinayı dolayan hep ben olmasaydım, ben de uzak durabilirdim kitaplardan, öykülerden... Cem'in yaşam tarzını bir biçimde kıskanıyordum belli ki. Onun gibi becerikli ve zeki değildim. Ama akıllıydım. Cem'in aklının ermediği *çok ciddi* şeylerle uğraşıyordum. Üste çıkmanın getirdiği bir gülümsemeydi bu, çirkin bir savunma biçimi. O sırada Serap koltuğunun altında bir kitapla iğdenin altına gelmişti de bu sohbet daha fazla uzamamıştı. O yaz gündelik olarak giydiği mavi tonlarda batik bir plaj elbisesi ve deri sandaletleriyle, güneşten bal rengine dönmüş kumral kıvırcık saçlarıyla, yeni moda olmaya başlamış bağa çerçeveli güneş gözlüğüyle...

Serap. Anılarımda da hep bu görüntüyle canlandırdım Serap'ı. Başka kızlarla gençliğimin maceralarını yaşarken de hep o görüntüyle izledi beni Serap. Yok hayır, sandığınız gibi değildi. Sevgili değildik. Hiç olmadık. Birbirimize âşık da değildik. En azından o değildi. Ben ise hiç böyle adlandırmadım. Zaman içinde benim üst benliğim gibi, onayını beklediğim bir hayalet oldu hep. Cem ise bir tür kâbusum. Aslında kızgınlığım Cem'e değildi. Cem'in düşüncesine, o düşüncenin kendisine, öyle bir şeyin düşünülebilir olmasınaydı. Gerçekle kurmacanın sınırlarında yapılan savaşta benim safım en başından beri netmiş. O tarihlerde bunu dillendiremiyordum belki, ama şimdi geriye bakınca o ordunun sessiz bir neferi gibi çalıştığımı görüyorum. Cem de tam tersi bir yönde yol aldı. Daha sonra gazeteci oldu. Önce fotoğrafa, sonra videoya merak salmıştı. Sanırım gerçeği ele geçirmek, elle tutulur bir şey haline getirmek, onda bir sap-

lantı haline gelmişti. Belki de haksızlık ediyorum. Çocukluk yıllarının kıskançlıkları çok uzun sürüyor galiba.

Yıllar içersinde birçok öykü yazdım. Birçok şey anlattım. Bunların çoğu olmamış olaylardı. Ama inanın, Cem'in içime düşürdüğü kurttan hiç kurtulamadım. Hatta bu yüzden başım belaya bile girdi. İşte bu öyküde size o olayı anlatacağım.

Yazdığım öykülerin konuları, içine döküldükleri kurgusal yapılar hep çok çeşitli kaynaklardan beslenir. Bazen birisinin anlattığı bir olay zihnimde uzun zamandır uyuyan bir konuyu dürter, bazen de ben zihnimi açacak konuların ardında koşarım. Zaman zaman garip bir önseziyle bir konunun peşinden gider, araştırmalar yapar, bir tür *kütüphane yazarlığı*na, özenir, sonra da hiçbir yere varmadığımı şaşkınlıkla fark ederim. Daha doğrusu bir yere varırım da vardığım yer, başlangıçta hedeflediğim yer hiç değildir. Benzer bir amaçla geçen yıl sosyal psikoloji konularına girmiştim. Özel olarak da otorite ile kitle arasındaki ilişkiye odaklanmıştım. Propaganda yöntemleri çok ilgimi çekiyordu. Yazılı bir metnin, insanların davranışlarını nasıl olup da değiştirebildiğini, nereye kadar etkili olabileceğini çok merak ediyordum. İş, basit tabelalarla, oklarla, trafik işaretleriyle başlıyor, siyasi liderlerin uzman danışmanlarınca hazırlanan konuşma metinlerine kadar uzanıyordu. Gerçekten zevkli bir konu. Aynı zamanda edebi metinlerin bu düzlemde nasıl bir işleve sahip olacakları da aklıma takılıp duruyordu. Cem'in söyledikleri de aradan onca zaman geçmesine rağmen aklımın bir köşesindeydi zaten. Gerçek, yalan ve edebiyat...

İkinci kitabımı yayına hazırlarken yıllardır kafamı kurcalayan bu sorunlar gündemimdeydi. Abbie Hoffman'ın 'Steal This Book' adlı kitabından ilhamla 'Bu Kitabı Çalın' başlıklı bir öykü yazdım. Önsöz havasında bir üslupla kaleme almış olduğum bu öyküyü kitabın en başına koymam yetmedi, bir de kitabın adı olarak yayıncıma önerdim. İçimde müthiş bir merak vardı. Acaba kitabı gerçekten birisi çalacak mıydı? Yazdığım bir metinle, fiziksel dünyada bir şeylerin yerini değiştirebilecek miydim? Ya da en azından 'normal' okuyucu, bu başlığa baktıktan sonra gidip kitabı çalmak yerine satın alarak daha tek bir satırını okumaksızın metinle bir biçimde ilişkiye girdiğinin farkına varacak mıydı? Serap kitabı gördüğünde ne düşünecekti? Abbie

Hoffman'dan aşırdığımı mı düşünecekti, yoksa o kitabın ruhuna uygun (...çalın!) bir davranışla atıfta bulunduğumu mu? Öyküleri okuyunca hangisi hakkında ne düşünecekti? (Yanlış anlaşılmak istemem: Öyküleri onun gözüne göre yazmıyorum, sadece bittikten sonra bir de onun gözüyle okuyorum. Nasıl ki bazen yayıncının gözüyle okuyorsam, bazen de Serap'ın okuduktan sonra neler düşünebileceğini hayal ediyorum.) Ve daha bir dolu soru...

Çocukça bir şey olduğunu kabul ediyorum. Elbette kitap çalan insanlar var. Üstelik yaşamı boyunca hırsızlık yapmayı aklından bile geçirmeyecek kimi insanlar tanıyorum, kitap söz konusu olunca azılı birer soyguncu kesiliyorlar. Ayrıca bu başlık kitap korsanlığının hep gündemde olduğu bir yerde başka bir ironi de barındırmıyor değil. Her neyse, kitap yayınlandı. Hiçbir şey olmadı. Yani bu öykünün yazılmasına neden olan olay oluncaya kadar, bu öykünün yazılmasına neden olabilecek hiçbir şey olmadı. Komik değil mi? Bazen kılçıklı, okurken insanın boğazından geçmeyen cümleleri çok seviyorum. Kolay lokma olma endişesinin üstesinden gelmek için insanın daha fazla zamana gereksinimi var galiba.

Bir gün evde başka bir 'gizli' proje üzerinde çalışıyordum (insanın kendini ciddiye alması çok güzel bir davranış, başkaları bazen sadece bu tavra saygı duydukları için bu tavrı gösterme cesaretine sahip kişiye de saygı gösterirler), telefon çaldı. Arayan yayıncım. Hemen yayınevine gelmemi, başımızın belada olduğunu söyledi. Evden apar topar çıkmaya alışkın biri olmadığımdan evin anahtarını unutup bir taksiye atladığım gibi yayınevine gittim. Yayıncımın yüzüne baktığımda başımın cidden belada olduğunu fark ettim. En azından bir daha kitaplarımı yayınlamayacağını açıkça hissettiriyordu. Her zaman oturmaya alışık olduğum masasının önündeki koltuklarda iki polis oturuyordu. Bir tanesi kitabımı, verdiğim özgün dosyası ile karşılaştırarak okuyordu.

Öykü hakkında sorular sordular. Basmakalıp yanıtlar vermeye çalıştım, ama adamların ciddiyeti karşısında tedirgin olup gerçekten düşündüklerimi söyledim. Aslında olay onlar için basitti. Polisler filmin başını söylemeyi sevmezler. Önce sorularını sordular, sonra olayı anlattılar. *Büyük bir alışveriş merkezindeki kitapçının vitrini kırılmak suretiyle içeriye girilmiş ve vitrinde yeni çı-*

kan kitaplar rafında duran kitaplarım çalınmıştı. Ben olayı duyunca sevinçle heyecanlandım. İşte, öyküyü yazmaya beni iten merak sonunda tatmin olmuştu. İşte, metinle sözleşme yapmayı reddeden bir okur! Anlatılan, söylenen her şeyin yüzde yüz gerçek olduğuna inanan biri. Ya da her şeyin yüzde yüz olması gerektiğini iddia eden biri. Belki eski kuşak bir protestocu. Bu akla daha yakın tabii. Ya da Hoffman hayranlarından biri. Nasıl biri olduğunu çok merak ediyordum. Gözümün önünde fitilli kadife pantolon giymiş, saçı sakalı ağarmış modernist bir entelektüel canlanıyordu nedense. Zevkten titreyen sesimle "Kim yapmış?" diye sorduğumda polisler kuşkuyla süzdüler beni. "Biz de onu bulmaya çalışıyoruz." O sırada sinirden kızarmış yayıncımla göz göze geldik. Durum sandığımdan da çetrefilmiş. Birincisi, alışveriş merkezinin güvenliği olaya engel olamadığı için sıkıntı yaşıyormuş. Çalman şeylerin maddi değeri önemli değildi tabii, ama güvenliğin yetersizliği zincirleme bir tepkime yaratarak alışveriş merkezinin sahiplerini –oldukça ensesi kalın adamlar– rahatsız etmiş, olayın mutlaka çözülmesi istenmiş. Bu iki polis de özel olarak görevlendirilmiş. Bir suçun soruşturulmasında izledikleri ('bu suçun işlenmesi kimin ya da kimlerin işine yarar?' sorusuyla başlayan) yol hemen yayınevine ve bana ulaşmış. Doğru tabii, büyük bir alışveriş merkezinde bu ada sahip bir kitap için bir hırsızlık yapılıyor: *her açıdan haber değeri olan bir olay.* Medya olayın üzerine gidiyor ve kitap satışında patlama oluyor, reklamın iyisi, kötüsü, tuhafı olmuyor çünkü... Beni sorguladıktan sonra onlar gitti, ama yayıncım rahatlamadı. Çünkü soyulan dükkân da alışveriş merkezinin tutumundan yüz bularak yayınevinden (dolayısıyla benden!) tazminat talep ediyormuş. Bunları öğrendiğimde başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Aramızdaki gerginliği daha fazla taşıyamayacağımı fark edince hızla terk ettim orayı. Şaka bir yana, yazarlık hayatım daha başında bitmişti. Serap bu sahneyi izliyor olsaydı gülerdi herhalde. Durduk yerde saçma bir biçimde sorunlar yaratmıştım.

Eve giremeyince bir arkadaşıma attım kendimi, hem dertleşmek hem de kafamı toplamak için (yoksa izimi kaybettirmek için değil, polis *kent dışına çıkmayın* demeyi unutmuştu!). Ethem ile bütün gece konuştuk. O benim kadar karamsar de-

ğildi. Durumu lehime yorumlamaktan yanaydı. Ama ikimizin de anlayamadığımız, güvenlik atlatılarak bu hırsızlığın nasıl gerçekleştirildiğiydi. Aydınlanmak için bir gün daha beklemek zorundaydık.

Ertesi gün telefonun çalışıyla uyandım. Rüyamda çilingirle pazarlık ediyordum. Kapıyı açmak için öyle bir ücret istiyordu ki evi içindekilerle birlikte satsam bile ödeyemiyordum. Bu anlamsız paradoksu çözemeden uyandım. Telefondaki yayıncımdı. Hemen adını verdiği dergiyi alıp yayınevine gitmemi söyledi. Uyku sersemi gazeteciden dergiyi alıp yolda karıştırmaya başladım. Bizim hırsızlık meselesi kapaktaydı. Dergi hırsızı bulmuş, üstelik röportaj da yapmıştı. Hırsız tipsiz bir adamdı. Yani hayallerimin hırsızı olmadığı kesindi. Bir kitap okurundan çok, oto-teyp hırsızına benziyordu. *Dayanamadım, tahrik oldum, çaldım* gibilerinden bir şeyler söylüyordu. Haberciler bir taşla iki kuş vurmuştu. Hem alışveriş merkezlerinin güvenliğini sorguluyorlardı, hem de kitapla suç arasındaki ilişkiyi. Tabii kendi yöntemleriyle. Birkaç uzman kutusu da yapmışlardı: *kitap ve suça teşvik* üzerine. Olaydan habersiz uzmanlara nasıl sorulduğu belirsiz soruların gereksiz yanıtları ile birlikte fotoğrafım yan yana duruyordu. Gerçekten garip bir haberin kahramanı olmuştum. Kitap ve benim için küçük bir kutu açmayı da ihmal etmemişlerdi. İşte reklam kısmı da bu... Sonra bu haberi okuyanların neler düşüneceklerini kurmaya başladım. En çok da Serap'ın. Yayınevinin kapısına vardığımda hâlâ derginin kapağını görünce beni sıcak duygularla anımsayıp gazeteciden dergiyi alan Serap'ı düşlüyordum.

Yayıncım bir gün önceki kadar sinirli değildi, bu iyiye işaretti. Kitapçı tazminat istemekten vazgeçmişti. En azından sabah kahvesini keyifle içebilecektik. Haberi birkaç kez okuduktan sonra olay üzerine fikir yürütmeye başladık. En önemlisi, olayın bizi bağlayan polisiye kısmı bitmişti. İşte hırsız oradaydı. Gidip yakalasınlardı. O sırada telefon çaldı. Yayıncım telefonu bana uzatırken Cem'in aradığını fısıldıyordu. İşte o an çok tuhaf hissettim kendimi. Sanki bir zaman tünelinden geçtim ve Serap'ın yarıda kestiği konuşmamıza geri döndüm. Sanki o uzun suskunluğumuz sırasında Cem gerçeküstü bir yetenekle bana olabilecekleri göstermiş, o andan bugüne yaşadıklarımın hepsi Cem'in hakkımda yaratmış olduğu bir kurguymuşçasına ürperdim.

Tekrar on sekiz yaşında olmak, belki de bu olaydan ders alıp her şeyi başka türlü yazmak ya da yaşamak olasılığı... Serap'la bir başka yaşamda karşılaşma olasılığı... Oysa telefondaki Cem başka şeyler söylüyordu. Benimle röportaj yapmak istiyordu. Hemen kabul ettim.

Cem'i, fotoğrafındaki halinden daha genç buldum. Sanırım o da beni daha yaşlı. Baştan sona ilginç bir karşılaşmaydı. Yıllarca görüşmemiş iki gençlik arkadaşı düşünün, birbirlerinin yaptıklarını hep uzaktan izliyorlar ve bir gün yaşamlarını sürdürdükleri yolların çatallanan bir yerinde tekrar karşılaşıyorlar. Aslında konuşacak çok şeyleri var, ancak eskilere dönmekten, çocukluk anılarını tazelemekten de kaçınıyorlar. Bir açıdan bakıldığında 'büyük adamcılık' oynayan iki çocuk gibi hissediyorlar. Kendi adıma ben böyle hissediyordum. Büyük bir sınavdan önce her şeyi unutmaya benzeyen bir duyguyla ilkgençliğimden bu yana yaşadıklarımın hepsi uçup gitmişti sanki. Biraz derin soluk alsam altında oturduğumuz iğdenin kokusunu alacakmışım gibi... Pansiyonun önündeki tenekelerde çılgınca açmış sardunyaların çevresinde vızıldayan arıları duyacakmışım gibi... Yıllar önce başlanmış bir söyleşinin devamı gibi... Serap yine bir yerlerden çıkıp gelecekmiş gibi...

Ama Cem konuya göbekten girdi: "Başın belada galiba. İnsanları neşriyat yoluyla suça teşvik etmek biliyorsun büyük suç. DGM'de yargılanacaksın ve ceza alırsan aflardan yararlanamayacaksın." İnsanı güç duruma düşüren bu tür şakalardan hiç haz etmem. Hani çocukken birtakım zevzek amcaların yaptığı türden şakalar gibi; şaka olduğunu, sizi kızdırmak için yapıldığını bilirsiniz, ama küçük olduğunuz için yine de sinirlerinize hâkim olamaz, o amcaların almak istedikleri tepkileri verirsiniz. Hiç aldırmadım, münasebetsiz birkaç espriyle yanıt verdim. Sonra hemen kaynaştık. Cem yaman bir haberci olmuş meğer. Üstelik iyi de bir okuyucu. Konuşmamızın her bölümünde beni şaşırttı. Önce söyleyişi yaptık. İyi oldu. Öyküleri okumuş, hem de çok iyi okumuştu. Ayrıca, beni şaşırtan hamlesini yine yaparak, Abbie Hoffman'ın kitabını da araştırmıştı. Sorularıyla beni oldukça terletti. Bu kısmı çok önemli değil, belki özeti yayınlanmış olan söyleşiyi okumuş olanlarınız vardır. Asıl ilginç olan, teybini kapattıktan sonra bana anlattıklarıydı.

Daha fazla tütünsüz yaşayamayacağımızı anladıktan sonra derginin bulunduğu binayı terk edip kente inmeye karar verdik. Arabaya bindiğimizde birdenbire eski Cem olmuştu. Arabası tam tahmin ettiğim gibiydi. Bir zamanlar sahip olduğu kayığı gibi, bisikleti gibi... Onun yaşayan bir parçası. Bagajında her türden aksiliği gidermesine yarayacak, adlarını bile bilmediğim aletler bulunan eski model bir cip. Bense, silecekleri bozulduğunda arabayı satmayı düşünen bir beceriksiz. "Evlendin mi?" Birdenbire sorulan sorulara hemen yanıt veremem. Yüzüne bakıp aslında neyi öğrenmek istediğini düşünürken, "Hayır," dedim. O sırada, parmağındaki yüzüğe gözüm takıldı. Alyansa benzemeyen, ama yine de bir tür evlilik bağını ima eden kalın gümüş bir yüzük. Başımla yüzüğünü işaret ederek, "Sen evlisin galiba?" diye sordum. Laf olsun diye. Gerçekten ilgilendiğim için değil. Yanıtının beni değiştireceğini bildiğimden değil. "Hayır. Yok, hayır evlenmedim. Henüz... Yüzüğü Bombay'dan almıştık. Serap'la..." İşte orada, o noktada, mideme bir kramp girdi. Sigarasızlık böyle durumları daha da katlanılmaz yapıyor. Hangi Serap diye sormama gerek yoktu. Zaten Cem her şeyi anlatıyordu. Serap'la tekrar nasıl karşılaştıklarını, Serap'ın neler yaptığını... Susarak dinlemek dışında yapabileceğim bir şey yoktu. Cem, Serap'ın benim için neler ifade ettiğini bilmiyordu. Serap bile bilmiyordu. Aslını sorarsanız, ben bile tam olarak duygularımın nedenini, niçinini, nasılını bilmiyordum. Çünkü o güne kadar bilmek için asla çaba göstermemiştim. Ancak o zaman, sorgulamadığım zaman, o benim için öyle tuzlu, güneşli bir yaz günü olarak kalabilirdi. Zihnimin içinden bana bakan gözün aslında hiç var olmadığını, o gözlerin Cem'in yaşamını izlediğini hissettim. Yalnız bırakılmış gibi. Terk edilmiş gibi.

Bir yere oturup 'ciddi konulara' kaldığımız yerden devam ettik. Cem seri bir biçimde anlatıyordu. Bense bir saat önceki ben olmak için öyle çaba harcıyordum ki, anlattıklarını yarım yamalak dinleyebiliyordum. İlgisini çektiği için, Cem olayı araştırmış. Hem adımın olaya karışması, hem de rakip derginin böyle bir atlatma haber yakalaması, hem de olayın tuhaflığı çekmiş Cem'i. Tahmin ettiği gibi altından başka hikâyeler çıkmış. Öncelikle, hırsızlık meselesi düzmece bir olaydan ibaretmiş, onu anlattı. Biraz

üzülmedim desem yalan olur. Hırsızlık olayını, haberi 'yakalayan' dergi planlamış. Adam eline üç-beş kuruş sıkıştırılınca isteneni yapan sabıkalı biriymiş. Zaten bu davranışından dolayı hapse girmeyeceği garantisi de verilmiş adama. Onun da aklı yatmış olmalı ki, bu işe girişmiş. İkinci olarak, haberi 'yapan' derginin sahibi bu alışveriş merkezinin sahipleri ile bambaşka nedenlerden dolayı hasımmış. Ortada ciddi bir güvenlik sorunu olduğu izlenimini yaratmak işine geliyormuş... Muş, mış, miş... Bir sürü söylenti. Bir sürü düğüm. Hiçbiri beni ilgilendirmiyordu artık. Kitap da, Cem de, Serap da... Tek istediğim çekip gitmekti.

Cem suskunluğumun uzadığını fark etmiş olmalı ki uzatmadı. Neden sonra kendime geldim ve Cem'in şaşkın bakışları altında ona o yaz öğleden sonrası, iğdenin altında bana sorduğu soruyu anımsattım. Sanki halledilmemiş bir tek o mesele kalmıştı. Sanki tüm düğüm oradaydı. Sanki o günün hesabı görüldükten sonra her şey değişecekti. Ben değişecektim. Belki bir tür itirafa hazırlanıyordum. Bilemiyorum. Vereceği yanıta göre şekillenecekti her şey. Ve Cem ne dedi, biliyor musunuz? *Anımsamıyormuş*. Samimiydi. Gerçekten de anımsamıyordu. Bu, o günkü son şaşkınlığım oldu. Anımsatmam konusunda ısrar edince, küçük de olsa bir intikam almaktan kendimi alamadım. Bir kehanette bulunduğunu söyledim. Gerisini anlatmadım. Nasılsa bu öykü yayınlanana kadar düşünecek bol bol zamanı olacaktı. Kimbilir okuduktan sonra, o neler anımsayacaktı, o güne dair?

Bellek denilen şey esrarlarla dolu bir garip lunapark işte. Bazı olaylar bize olduklarından daha büyük ya da daha küçük ya da daha renkli görünüyorlar. Hatta bazen hiç olmamış olayları, hatta insanları anımsadığımızı sanıyoruz. Belki de uydurduğumu ya da kurguladığımı sandığım öykülerin birçoğu gerçekte yaşayıp da unutmuş olduğum şeyler. Ya da tam tersi... Belki de her şey büyük bir anımsama ânından başka bir şey değil. Bunu kim bilebilir ki? Artık bana doğruları fısıldayan Serap olmadığına göre, ben bilemem.

2002 • Aşk Mutfağından Yalnızlık Tarifleri

Yekta Kopan
(Eskişehir, 28 Mart 1968)

Öykü Kitapları: *Fildişi Karası* (2000), *Aşk Mutfağından Yalnızlık Tarifleri* (2001, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Yedi Derste Vicdan Muhasebesi* (2003), *Kara Kedinin Gölgesi* (2006), *Karbon Kopya* (2007, Dünya Kitap 'Yılın Telif Kitabı' Ödülü).

Aşk Mutfağından Yalnızlık Tarifleri

Hiçbir gösterişi olmayan, ucuz tükenmez kalemi elimde çevirip duruyorum. Aslında yazacağım kalemin bir albenisinin olmasını isterim. Yanımdan genelde ayırmadığım dolmakalemime bağlılığım bu yüzdendir. Tasarımındaki incelik, ele oturuşuyla verdiği özgüven, haznesinden yavaşça akan mürekkebin kâğıda büyüleyici bir şekilde yayılması... Ama şu anda elimde az önce havaalanının girişindeki ıvır zıvır satan dükkândan aldığım sıradan bir tükenmez kalem var. Kafamı bir türlü toparlayamamamın, önümdeki kartpostalın arkasını dolduracak satırları bulamamamın nedeni bu tükenmez kalem mi?.. Neler saçmalıyorum? Sonuçta ben sıradan bir muhasebeciyim. Arkadaşını yolcu etmek için sabahın dördünde havaalanına gelip, hiç beklemediği bir anda eski sevgilisiyle karşılaşan sıradan bir muhasebeci.

Dış hatlar yolcu bekleme salonunun girişindeki kafede oturuyorum. Daha önce hiç bu saatte içki içmemiştim. Salondaki floresan ışıklarının çiğliği gözümü alıyor. Köşedeki masada oturan kadın, uykulu gözlerle ayakta duran delikanlı, banklarda uçaklarının kalkış saatlerini bekleyen insanlar bu koskoca mekânda kendimi daha da yalnız hissetmeme neden oluyorlar. Aslında Levent'i yolcu ettikten hemen sonra eve dönmeyi ve işe gitmeden birkaç saat olsun uyumayı düşünüyordum. Ne garip, şu anda hiç uykum yok. Tükenmez kalem ve kartpostallarla birlikte aldığım sigaradan bir tane yakıyorum. Midemin yanmasına neden olacak kadar büyük bir yudum alıyorum viskiden. Neden

viski söyledim? Yıllar önce bıraktığım halde neden sigara içiyorum? Her zamanki gibi kendimi hüzünlü bir tablonun merkezindeki figür olarak görmekten aldığım garip zevk mi beni bu saatte burada tutan? Yoksa Figen'in sözleri mi?

— Hâlâ yazıyor musun?

— Yazmak denirse... Bildiğin şeyler...

— Bildiğim şeyler fazlasıyla ilginçti. Sakın yazmayı bırakma ha!.. Aaa, hatta yazdıklarını bana da yollasana. İyi de, sen zorlanmazsan yazmazsın. En iyisi şöyle yapalım. Örneğin... Örneğin her ayın beşinde bana yeni bir şey yolla...

Figen'le iki yıl önce tanıştık. Aralık ayının ilk günleriydi. Yani tam yıl sonu hesaplarının yapılmaya başlandığı günler. Ayrıca çalıştığım reklam ajansı o kargaşanın içinde, piyasanın önde gelen şirketlerinden birinin temsilciliğini aldığı için, yeni kayıtlarla uğraşmak zorundaydım. Üstelik şiddetli bir gribe yakalanmıştım. Sürekli ilaç kullanmaktan şişmiş bir surat, dudaklarımda bir türlü geçmeyen uçuklar ve paket paket kâğıt mendille dolaşıyordum. Bir gün, dolu sinüslerimin ağırlığından ve işlerden başımı kaldıramadığım bir anda yumuşacık bir sesin, "Merhaba, dün metin yazarı olarak işe alındım, bordro için gerekli bilgileri size vermem gerekiyormuş," demesiyle hayatımın böylesine değişeceğini nereden bilebilirdim? Zorlukla sesin geldiği yöne doğru baktığımda dünyanın en güzel gözlerini görmüştüm. Simsiyah gözler, yataktan kalktığı gibi evden çıktığı izlenimini uyandıran kısa siyah saçlar, ayakkabılarının görünmesine engel olacak uzunlukta siyah dar bir etek, üstten iki düğmesi açık beyaz bir gömlek, takı olarak sadece saat. Bir şeyler söylüyordu ama ben konuşurken durmadan aşağı yukarı oynayan alt çenesini ve dudaklarını seyretmekten ne dediğini anlamıyordum (belki de ilişkimiz süresince ne dediğini anlamadım). Gerekli belgelerin neler olduğunu öğrendikten sonra beni sayılarımla, kâğıtlarımla, bilgisayarımla ve yalnızlığımla baş başa bırakıp gitmişti. Öğle tatilinden sonra istediğim belgeleri masamın üstüne bırakmış olduğunu gördüğümde heyecanlanmış, nedense bana kendisini anlatmak için acele ettiğini düşünmüştüm (hep kurguladığım şeylerin olmasına inanmak

istedim sanırım). Şirketteki herkesin doğum tarihini, doğum yerini, ana-baba adlarını, mezun olduğu okulu, iş geçmişini biliyordum ama Figen'inkilere sahip olmak apayrı bir haz vermişti. O benim sadece adımı biliyordu ama ben, hem de daha ilk günden onunla ilgili her şeyi öğrenmeye başlamıştım (ne kadar az şey bildiğimi, ancak şu anda itiraf edebiliyorum kendime).

Viskiden bir yudum daha alıyorum. Boğazımdan sımsıcak bir şey akıyor mideme doğru. Önümdeki kartpostalın arka yüzüne boş boş bakıyorum. Beyaz zemini ikiye bölen dikey bir çizgi, sağ tarafta pulun yapıştırılacağı yeri gösteren küçük bir dikdörtgen, adresin yazılacağı dört satırı belirleyen yatay çizgiler. Sol tarafın en üstünde küçük harflerle kartın ön yüzündeki fotoğrafların künyesi var: 'Blue Mosque, Galata Tower and a panoramic view of Bosphorus - Photographed by: Nuri Göklü'. O küçücük alana ne yazacağımı, bir şeyler yazabilmek için niçin böylesine aceleci davrandığımı bilemiyorum. Bir an yaptığım şeyin ne kadar aptalca olduğunu düşünüyorum. Bir yılı aşkın bir zamandan sonra Figen'le karşılaşıyorum, bana hâlâ yazıp yazmadığımı soruyor, düzenli olarak yazmam için bir anlamda ödev verdikten sonra arkasını dönüp gidiyor, ben de sınıf geçme derdinde bir öğrenci aceleciliğiyle dört tane kartpostal ve bir kalem alıp ders çalışmaya başlıyorum. Ne kadar çalışırsam çalışayım bütünlemeye kalacağımın farkındayım, yazıyla ilişkim iyi bir okur olmanın ötesinde değil ki. Okuduklarından etkilenip bir-iki satır karalayanlardan hiçbir farkım yok. İlişkimiz süresince sadece onun gözüne girebilmek için alıyordum kalemi elime. Sıradan bir muhasebeci bu kartpostalların arkasını nasıl doldurabilir? Sıradan bir âşık, bitmiş ilişkisinin ardından nasıl bir metin yazabilir? Bu ilişkinin başlamasına neden olan satırlarımı düşününce burnum sızlıyor.

Her gün Figen'i görebilmek için masamdan kalkıp ofisin içinde dolaşıyordum. O güzel siyah gözlerin görüş alanına girdiğimde elim ayağıma dolanıyor, tanışmaya bir türlü cesaret edemiyordum. Neyse ki herkes yeni müşterimizin ilk işi olan 'Hazır Çorba Kampanyası' ile ilgilendiğinden, benim bu sarsak gezintilerim kimsenin dikkatini çekmiyordu. Arada bir Figen'le

göz göze geliyor, birbirimize gülümseyip selamlaşıyorduk, hepsi o kadar. İşte Figen'in dikkatini çekmek için bir şeyler yazmaya da, yeni yıla yaklaştığımız o günlerden birinin gecesinde karar verdim. O gece de çoğu gece yaptığım gibi hafif bir şeyler yedikten sonra salondaki koltuğa gömülüp *kule*min en üstündeki kitabı okumaya başlamıştım. Sehpanın üstündeki kitap yığınlarına 'şatonun kuleleri' demeye bayılırım. Bir kule okunmakta olanlar (üç-dört kitabı aynı anda okurum), bir kule sırasını bekleyenler (her hafta iki-üç kitap alırım), bir kule de her zaman elimin altında olmasından hoşlandıklarım (tabii ki bu en uzun kuledir). Ve ben her bir kuleyi avcumun içi gibi bilen, kralın en güvendiği, prensesin de gizliden gizliye hayran olduğu şövalye. Büyüleyici bir şiir kitabı okuyordum, gribi atlatmıştım, radyoda nefis bir müzik çalıyordu ve gökyüzünde insanın aklına çılgın fikirler getiren bir dolunay vardı. Figen'i etkilemek için, akla hayale gelmeyecek bir 'hazır çorba reklam metni' yazmaya işte o anda karar verdim. Hüzünlü bir gecede, gelip gelmeyeceği belli olmadığı halde umutla sevgilisini bekleyen ve ona çorba hazırlayan bir adamın iç seslerini anlattığım o metin hâlâ ezberimdedir: *"Dışarıda fırtına var. Ama, 'Hadi bisiklet yarışı yapalım mı?' diye soran çocuklara, hem de mahallenin en güzel kızının önünde, 'Ben bisiklete binmeyi bilmem ki!' diyecek kadar cesur bir fırtına. Arada bir pencereden sokağa bakıyorum. Köpekler aralarında çete kurmuşlar. Ufak tefek, beyaz olan köpek liderleri galiba. Korunmaya, birbirlerini korumaya, sevgiye ve tümüyle kemirilmeden çöpe atılmış kemiklere ihtiyaçları var. Sokağa bakıp bunları düşünüyorum... Anladın değil mi? Yalan söylediğimi yine anladın. Evet, yalan söylüyorum. Pencereden her bakışımda ne köpekleri seyrediyorum ne de en karşı konulmaz yalnızlıkları aydınlatan sokak lambalarını. Belki senin adımlarınla sakinleşir de, timpani seslerini unutmuş bir piyano solosuna dönüşür diye yolu seyrediyorum. Yolunu bekliyorum. Ocakta kimbilir kaçıncı defa ısıttığım çorba var. Kimbilir kaçıncı ısınması ama hâlâ aynı tazelikte, aynı lezzette. Senden öğrendim çünkü bu çorbayı. Hatırlıyor musun ilk yaptığında, 'Tıpkı annemin çorbası gibi. Bayılırım zaten evde yapılmış çorbaya!' demiştim de, gözlerime muzip muzip bakıp, 'Ama bu hazır çorba!' demiştin. 'O zaman bu çorbayı güzelleştiren senin dokunuşundur,' dediğimde ise, 'Hayır onun güzelliği doğala özdeş aromasında. Hem yağı, tuzu da kendinden. Eee, ne de olsa yılların*

markası!' demiştin. İşte hazır çorban, çorbamız. / Bir an önce gel de üşümesin doğala özdeş aşkımız."

Ertesi gün herkesten önce işte olabilmek için sabah erkenden yola koyulmuştum. İnsanlar gelmeye başladığında, mavi bir zarf çoktan Figen'in masasının üstündeki yerini almıştı. Tepkisini öğrenmek için ne yapmam gerektiğini bilmiyordum ama birtakım oyunlara gerek kalmadan, fısıltı gazetesinden, ajanstakilerin 'mavi zarfın esrarı'nı konuştuğunu öğrendim. İçeriğinden herkesin, hatta patronun bile haberi vardı ve asla böyle bir reklam çekilemeyeceğini ama yine de bunun mükemmel bir buluş olduğunu söylüyorlardı. Yazdıklarımın mükemmel bulunup bulunmaması umurumda bile değildi, ben istediğimi elde etmiştim: Figen bu metni kimin yazdığını merak ediyordu.

Saat beş oldu. Seferleri ve uçuş numaralarını gösteren panoya takılıyor gözüm. Salonda koşuşturan, tekerlekli valizlerini sürükleyen, bilet kontrol sırasında görevlilerle tartışan insanlar bu panodaki kırmızı yazıların çizdiği rotalara bırakacaklar az sonra kendilerini. Uzaklara gidecekler, başka coğrafyalardan buraya gelenlerle yer değiştirecekler. Hayatın pusulasında yönlerini bulmaya çalışacaklar. Birlikte uyuduğumuz gecelerin sabahlarında uzun uzun Figen'in yüzüne bakardım. Yanaklarım şiş mi, gözümde çapaklar var mı, saçım darmadağın olmuş mu demeden sevgilinin yüzündeki gülümsemeyi yakalamak, insanın artık rotasını bulduğunun kanıtı değil midir?.. İşte, yine aynı şeyi yapmaya başladım. Dünyaya, çoğu kez aptal durumuna düşmeme neden olan, romantik çerçeveden bakıyorum. Aslında ayrıldığımız gün bu romantik körlükten kurtulup, dünyayı olduğu gibi görmeye karar vermiştim. Ama şu anda önümdeki kartpostalın, pul yapıştırma bölümüne attığım tarihten başka bir şey göremiyorum.

Reklam metinleri yazma oyunuma bir süre daha devam ettim. Ajanstakiler bu gizemli metinleri yazan kişiye *Köstebek* adını takmışlardı. Hazır çorba reklamını, mutfak tezgâhının üstünde ruj izli bir şampanya kadehi yakalayarak aldatıldığını anlayan kadının hüzünlü öyküsünü anlattığım bulaşık deterjanı metni

izledi. Sonra bir şampuan reklamı... Sonunda bir gün iş yoğunluğu içinde kontrolümü kaybedip, Figen'in oyununa yenik düştüm. Kredi kartı başvurusu için muhasebenin onayının gerektiğini söylediğinde ben de hemen bir belge hazırlayıp verdim. El yazım, *Köstebek*'in kimliğini açığa çıkarmıştı.

Eve gitmem gerektiğini biliyorum ama Figen'i gördüğüm andan bu yana bedenim uyuşmuş durumda. Kalbimin düzenli atmadığını hissedebiliyorum. Onu artık tümüyle unuttuğumu, onun izini taşıyan her şeye yeniden dokunabileceğimi sanıyordum, yanılmışım. Tam da ayrılığımızın ardından bana cehennem azabı yaşatan nesneler, yerler, görüntüler, sesler başka anlamlar kazanmaya başlamıştı. Ama onu tekrar görmek (hem de sadece birkaç dakikalığına) bütün bunların yerle bir olmasına neden olmuş, beni sabahın bu erken saatlerinde bu masaya çivilemişti. Yazmamı istiyordu ve ben yaptığımın saçmalığını bildiğim halde, açma-kapama düğmesine basılmış bir oyuncak bebek gibi yazılarımla ona yeniden ulaşmaya çalışıyordum. Aşkın aptallaştıran müziği 'yazarsan seni yeniden sevecek, sevmese bile onu satırlarınla incitebilirsin' şarkısını söylerken, havaalanında koşuşturan insanların sesleri beni gerçek dünyaya ve kabullenmek zorunda olduğum yalnızlığıma davet ediyordu.

Yemeğe çıkma teklifi ondan geldi. Yemek sırasında yazılarımd

an etkilendiğini, aslında aylardır beni gözlediğini, bu çağda birine yanaşmak için benim gibi romantik yollar deneyen birini bulmanın ne kadar mutluluk verici olduğunu o söyledi. Nereye koyacağımı bilemediğimden, bir kucağıma bir masanın yanlarına saklamaya çalıştığım ellerimi ilk olarak o tuttu. Kısacık bir cümlenin içine defalarca 'sevgi' kelimesini yerleştirmeyi o başardı. Daha ilk gecemizde dudağımın kenarından öpülmekten nasıl da hoşlandığımı o keşfetti. Sevişmenin en güzelini yaşadığımız gecenin sabahında, o bana "Canım!" dedi. Bu kadar onun tuğlalarıyla örülmüş bir binanın, yine onun elleriyle yıkılmasına neden şaşıyorum ki şu anda?

Köşedeki masada oturan kadının yanma gidip, "İyi akşamlar hanımefendi, az önce eski sevgilimi gördüm... Özür dilerim,

eski dememeliyim... Az önce hâlâ sevdiğimi anladığım ama artık benimle olmayan sevgilimi gördüm ve bir zamanlar yazdığım küçük şeylerden çok etkilendiğini, yine yazmam gerektiğini söyledi. Ben de gidip dört tane kartpostal ve bir kalem aldım. Yaklaşık bir saattir içiyorum ve aklıma hiçbir şey gelmiyor. Ne olur yardım edin. Eğer bir şeyler yazabilirsem, eminim bana tekrar âşık olacaktır," demek istiyorum. Bunları düşündüğüm anda kocaman bir el yüreğimi sıkıyor. Gerçekten de bu kadar zavallı bir durumda mıyım? Hem bütün bunları söylesem bile kadının yanıtı ne olacak? Ya, "Deli misin kardeşim, dünyada yalnız bırakılan tek adam sen misin?" diyecek ya da, "Otur, kendini yaz."

Tabii ya, kendimi yazmalıyım. Yalnızlığımı yazmalıyım. Yıllardır içimde büyüttüğüm, neredeyse giderek zevk almaya başladığım yalnızlığımı. Ne zaman Figen ve arkadaşlarıyla mangal partisi versek, herkes gülüp eğlenirken mangalın başına geçen ben değil miydim? Bunu sadece o kalabalığın içinde bile yalnız kalabilmek için yapmıyor muydum? Saatlerce mangalın korunda kendi yalnızlığımı pişirmeye çalışmıyor muydum? Bir anda karar veriyorum ve kartpostalın en üstüne aklıma gelen ilk başlığı yazıyorum: 'Aşk Mutfağından Yalnızlık Tarifleri'.

Buğulu Yalnızlık
2 kişilik
Malzeme: 2 kişi. 1 ilişki.
Hazırlanışı: Mutlu günler geçirilir. Beraber olmaktan alınan keyif, kaynayana kadar hayatın her aşamasıyla sık sık karıştırılarak yaşanır. Arkadaşlar ortak edilir ilişkiye. Sinemaya gidilir, çıkışta filmden hiçbir şey hatırlanmaz, geriye kalan sadece sevgilinin film boyunca tuttuğu elinizde kalan sıcaklıktır. Sözler verilir. Sözlerin altında ezildikçe, yalanlar söylenir. Mutluluk fokurdamaya başlayınca, ilişkinin altı kapatılıp dinlenmeye bırakılır. Oda sıcaklığına geldiğinde kıskançlık ve kavga gibi baharatlar göz kararı eklenir. Arzuya göre aldatma da konulabilir. İlişki iyice soğuduktan sonra gözyaşıyla servis edilir.

Şimdi kendimi daha iyi hissediyorum. Gün ağarmaya başladı. Sanki yeniden yazmaya başlamamla doğdu güneş. Durmamalıyım, yazmalıyım. Hemen diğer kartpostalı alıyorum. Ön yüzünde bir minyatür var. Arka yüzünde de açıklaması: 'A miniature

from Falname, Topkapı Palace Museum'. Yalnızlık tariflerine devam etmeliyim. Zaten benim gibi aşkını bile yapayalnız yaşayan birinden sevgiyi yazmasını kim isteyebilir? Figen mi? Yoo, hiç sanmıyorum. Ne zaman kavga etsek, gönlünü almak için bir şeyler yazardım. Ne kadar üzüldüğümü, onsuz olamayacağımı anlatan metinler, hepsi o kadar. Ama o hep aşkı yazmamı istedi aslında. Ne garip bunu şu anda anlıyor olmam. Yedi ay birlikte olduk. Bu yedi ay Figen için iki insanın bir mutluluğu paylaşması, birbirini tanıması, güzel anları daha da güzel kılacak küçük sevinçler bulması anlamına gelirken, ben kitaplardan, filmlerden, damıttığım sözleri kendime göre yeniden yazarak bir *'Kişisel Aşk Destanı'* yaratmaya çalışıyordum. Evde oturduğumuz bazı gecelerde konuşmak ister, yemeğe, sinemaya, tiyatroya ya da yürüyüşe gittiğimiz anlarda çok mutlu olduğunu ama kulelerimin karşısında oturup, durmadan onlar hakkında konuştuğumuz anlarda içinin sıkıldığını, adlandıramadığı bir duyguya yenik düştüğünü söylerdi. Böyle düşünmesine üzülmüş gibi kucağıma alırdım onu ama asıl duygum üzüntü değil korkuydu. Onu kaybetme ve beni bu kadar kendime bırakan, yalnızlığımı istediğim gibi yaşamama izin veren bir başkasını bulamama korkusu. "Saçmalama," derdim, "ben seninle her şeyimi paylaşmak istiyorum. (Ben seninle sadece kendi istediklerimi paylaşmak istiyorum.) Tabii ki senden sonra hayatta beni en çok mutlu eden kitaplar da bu şeylerin içinde (Sen beni, ne kadar çok kitap okuduğumu gösterebileceğim biri olduğun için mutlu ediyorsun). Durmadan benzetmeler yapmaktan hoşlanmamın nedeni de senin güzelliğinin bugüne kadar gördüğüm her şeyin bir bütünü olmasından canım (Kitaplardan bana kalan tortuyu gösterebilmenin, benzetme yapmaktan başka yolu yok ki). Bak şu anda da yazdığı bir kitabın, kendisinden daha çok ilgi görmesini kıskanan bir yazara benziyorsun (Sen ancak istediğim anda okuyup, istediğim gibi yorumlayabileceğim bir kitap olarak algıladığımda güzelsin). Seni seviyorum..." Sonra öpüşmeye başlardık. O benim dudaklarımın kenarına ıslak öpücükler kondururken, ben hayranı olduğum vücuduyla, bakmaya doyamadığım yüzünün arasında, boynunda uzun bir yolculuğa çıkardım. O boyun beni bana bağlayan bir köprüydü. Sevişirdik. O benimle, ben kendimle...

Yapa-yalnızlık
1 kişilik
Malzeme: 1 kişi. Olabildiğince fazla ilişki girişimi.
Hazırlanışı: Kadın ya da erkek tarafından hazırlanabilir. Hazırlanışı biraz uzun zaman aldığından zahmetlidir. Ustalıkla yapılabilen, pişirilmesi diğerlerine göre zor ama bir o kadar da lezzetli bir çeşittir. Birçok ilişki denenir. Özellikle her ilişkinin ilk günleri büyük bir coşkuyla yaşanır. En güzel sözcükler, en güzel öpüşlere karıştırılır. Her yeni ten, keşfedilmemiş bir coğrafyaymışçasına fethedilir. Bütün bu ilişkileri kısa tutabilmek, hepsinde sonsuz bir mutsuzluk yaşamaya çalışmak gerekmektedir. İlişkilerde yaşanan mutsuzluğun giderek artması, kişinin giderek içine kapanması, ayrı bir lezzet verecektir. Kişi artık ilişki yaşayamayacak kadar yorgun ve mutsuz hale geldiğinde, yapa-yalnızlık hazır olur. Alkolle servis edilir.

Sonra bir gün devam edemeyeceğini söyledi. "Yoruldum artık," dedi, "inan benim için çok değerlisin ama kurmaca bir dünyanın içinde yaşayamayacağım artık. Kavga ederken bile aniden o sahne bitecek ve görüntüler mutlu mutlu koştuğumuz başka bir sahneye bağlanacakmış gibi davranmandan usandım. Ben seninle bağıra çağıra kavga etmek istiyorum, gerekirse günlerce dargın kalmak istiyorum. Aklım, sözlerin, her zaman iyi davranman çok hoşuma gidiyor ama hayat bunlardan oluşmuyor. Gerçek hayat diye bir şey var, biliyor musun? Bir masal şatosunda geçen bu günler çok güzeldi ama ben artık hayatın içindeki sıradan bir eve taşınmak istiyorum. Eğer bugün gitmezsem, yarın o hayat beni de kabul etmeyecek. Hoşça kal." Önce inanamadım, bu çıkışının anlık bir sinirden kaynaklandığını düşündüm. Ertesi gün ajanstan da ayrıldığını öğrenince, elim ayağım boşaldı. Giderken diş fırçasını almadığını fark ettiğimde, günlerce umutla bekledim. Ve bir gün... Bir gün, ara sıra ajansa dışarıdan iş yapan Bora diye bir fotoğrafçıyla birlikte olduğunu öğrendiğimde öteki yanımı öldürdüm, diş fırçasını çöpe attım.

Garson başka bir şey isteyip istemediğimi soruyor. Bir kahve içmek iyi gelecek... Yazdıkça, Figen'in görüntüsünden, çok değil iki saat kadar önce yaptığımız konuşmanın can acısından kurtuluyorum. Yazdıkça, aşktan uzaklaşıyor, daha çok

kendime dönüyorum. Üçüncü kartpostalın ön yüzünde Haliç Köprüsü'nde balık tutan insanların bir fotoğrafı var, hemen arkasını çevirip ne yazdığını okumadan başlığı atıveriyorum. Yeni bir yalnızlığı yazmaya hazırım. Tam başlayacakken, garson kahvemi getiriyor. Her zamanki gibi fincanın yanında duran şekerleri alabileceğini söylüyorum. Birden içim cız ediyor. "Zaten doğru dürüst meyve, tatlı filan da yemiyorsun. Bari kahveyi şekersiz içme de vücuduna biraz şeker girsin," diyen Figen karşımdaki sandalyede beliriveriyor. Elimi uzatsam, dokunacakmışım gibi. Ama gerçek değil bu, biliyorum. Figen az önce Amerika'ya giden bir uçağa bindi. Figen sadece benden değil, bize ait her şeyden uzaklaştı. O yok artık. Bu delirtici görüntüden kurtulabilmek için, hemen başımı önüme eğip, yazmaya başlıyorum.

Türlü Yalnızlık
Çok kişilik
Malzeme: 1 kişi. 1 şehir.
Hazırlanışı: Çok çabuk hazırlanabilir, ancak zamanla kazanılabilen bir el becerisi gerektirmektedir. Şehir bir dişi olduğundan daha çok erkeklerin damak zevkine uygundur. (Kadınlar tarafından da farklı şekillerde hazırlanabilir.) Sonucun güzel olabilmesi için dokusu, kokusu güzel bir şehir bulmak gerekir. Yalnızlığa yeterince acıkmış olunan bir anda, korunmasız bir ruh haliyle şehrin sokakları arşınlanmaya başlanır. Her sokağa, kaldırım taşına, elektrik direğine, binaya (özellikle tarihi dokusu olan yapılara) farklı anlamlar yüklenerek gün boyu dolaşılır. Çevredeki insanların konuşmalarına kulak kabartılır. Her biri için bir hikâye düşünülür. Dalgınlaşılır. Yalnız insanların yüzünde hüzün, mutlu çiftlerin gözünde kahkaha, gençlerde heyecan, yaşlılarda ölüm aranır. Bütün bu duygular şehrin değişik köşelerine adanır. Arada bir baş yukarı kaldırılıp, gökyüzü seyredilir. Ancak bunun çok yapılması umutları artıracağından lezzeti bozacaktır. Artık şehir tümüyle yalnızlığa dönüşmeye başladığında, yürüyüşe son verilerek bir duvar dibine oturulur ve duygular soğumaya bırakılır. Sonbahar sıcaklığına ulaşıldığında, türlü yalnızlık da servise hazır olur. Afiyet olsun.

Bir kartpostal daha kaldı. Hemen yeni bir yalnızlık tarifi yazmalıyım. Karşımdaki sandalyeye bakmamalıyım. Figen'i bir kez daha görecek cesaretim yok. Yine de kendime engel olama-

yıp, yavaşça doğrulduğumda hâlâ karşımda oturduğunu görüyorum. İki saat öncesindeki gibi, beni burada görmenin getirdiği şaşkınlık ve nedenini anlayamadığım bir sevinçle, "Merhaba," diyor.

— Ne işin var burada?

— Ben... Merhaba... Ben... bir arkadaşım... Levent, Hollanda'ya gidiyordu da, onu yolcu etmeye geldim.

— Çok şaşırdım birden seni karşımda görünce, hay Allah, ne rastlantı...

— Yaaa... Evet, garip değil mi?

— Eee, neler yapıyorsun?

— Bildiğin şeyler, iş güç... Bir değişiklik yok... Sen... Şey, sen de mi yolculuğa çıkıyorsun?

— Aslında yolculuk değil, göç benimki...

— Nasıl yani?

— Uzun süredir Amerika'daydım, duymuşsundur belki. Bir yandan iş arıyorduk, bir yandan da yeşil kart çıkartmakla uğraşıyorduk. Oturma iznini daha geçen ay alabildik. Ben de buradaki işleri halletmeye, eşyaları yollamaya filan geldim.

— Siz... Yani, şey... Demek Amerika'ya yerleşiyorsun...

— Yapmak istediğim her şey orada. Yine de Bora bir fotoğraf stüdyosunda iş bulamasaydı kalkışamazdık. Ben uzun süre çalışamayacağım. Ama şu durum geçtikten sonra bir tasarım okuluna gitmeyi düşünüyorum. Oraları bir görsen ne demek istediğimi anlardın...

— Ben... iyi olduğuna sevindim...

— Neyse, beni boş ver de, sen anlat. Yazıyla aran nasıl?

— Yazıyla mı?

— Hâlâ yazıyor musun?

— Yazmak denirse... Bildiğin şeyler...

— Bildiğim şeyler fazlasıyla ilginçti. Sakın yazmayı bırakma ha!.. Aaa, hatta yazdıklarını bana da yollasana. İyi de, sen zorlanmazsan yazmazsın. En iyisi şöyle yapalım. Örneğin... Örneğin her ayın beşinde bana yeni bir şey yolla...

Konuşmaya devam ediyoruz. Konuşurken durmadan aşağı yukarı oynayan alt çenesini ve dudaklarını seyretmekten ne de-

diğini anlamıyorum. "Beni neden terk ettin," demek istiyorum ama sesim boğazımda düğümleniyor. "Bora'da bende olmayan ne buldun? Arada bir de olsa, beni, o günleri anımsıyor musun? Buradan, dostlarından uzaklaşacak kadar çok mu seviyorsun onu? Kaç aylık hamilesin? Çocuklar bizim en büyük mutluluk kaynağımız değiller miydi, şimdi nasıl *şu durum* diyecek kadar basite indirgeyebiliyorsun? Adını Ali koyacağız derken hiç mi için titremiyor, hani bu bizim en sevdiğimiz isimdi?" Hiçbir şey soramıyorum. Konuşamıyorum. Elindeki küçük çantayı sırtına vurup, dudak kenarlarımın olabildiğince uzağına buz gibi birer öpücük kondurduktan sonra arkasını dönüp, gidiyor.

Havaalanının yalnızlığından eser kalmadı. Yeni bir güne merhaba diyor kalabalık. Önümdeki kartpostallar, yaşadıklarımın bir kâbus olmadığını kanıtlamak istercesine yayılmışlar masaya. Titrek el yazımı gördükçe, içimdeki kuleler bir bir yıkılıyor. Yıllar önce defterime yazdığım bir söz geliyor aklıma: "Sevmenin en zor yanı sevilmek..." Ne kadar aptalmışım, sevmenin en zor yanının, kendini bir kenara koyup, sevildiğini görmek olduğunu anlamak için, yalnızlığımı kendime tekrar tekrar tarif etmem gerekiyormuş demek ki. Yaratamadığım bir aşkı, yazarak yeniden kazanamayacağımın farkındayım artık. Yine de son bir umutla, dördüncü kartpostalın ön yüzünde ne resmi olduğuna bakmadan yazmaya başlıyorum:

Sevgili Figen...

2003 • İçeriye Bakan Kim?

Mehmet Günsür
(İstanbul, 1955 - 19 Haziran 2004)

Öykü Kitapları: *Caique* (1995), *İçeriye Bakan Kim?* (2002 –*Caique*'le birlikte– Sait Faik Hikâye Armağanı).

İçeriye Bakan Kim?

Her akşam eve dönerim: İşten çıkarım, bazı günler büyük, insansız, rafları her şeyle dolu bir gündelik ihtiyaç maddeleri mağazasından alışveriş yapıp eve gelirim. Torbalardan boşalttığım, çoğu birkaç gün sonra pörsüyüp eriyecek bazı meyve ve sebzeleri buzdolabına koyarım. Yeşil şişelerdeki biraları, tavuk kanatlarını, makarnaları ve konserveleri buzluğa, dolaplara, çekmecelere... yerleştirmeden, öylesine doldururum. Sonra da otururum. Pencereden denize, karanlıkta geçen gemilere bakan koltuğa otururum. Radyo dinlerim, sigaralar içerim. Altıncı katta, tepelerdeki bu kulenin loşluğunda, zamanı geçiririm. Küçük, cam bir bardakta, koyu renk, aromatik ve ağır alkollü içkiden –bazen az, bazen çok– içerim. Buzsuz. Sonra, kalkıp yiyecekler hazırlarım. Hazırlarken iştahım kaçar. Yemeden dönüp koltuğa, pencerenin karşısına tekrar otururum. Karanlık camdaki yansımama arada göz atarım. Radyo dinleyerek kitap okurum. Sonra yatağa gidip biraz da orada okurum. Lambayı söndürüp uyurum. Uyuyuncaya kadar köpekler havlar, gemiler düdük çalarak geçer.

Bazı geceler, keyifsiz ve dalgınsam, zor uykuya dalarım. O zaman salona, koltuğa dönüp birkaç sigara daha içerim, ışıkları yakmadan. Küçük, sıradan, gündelik şeyler düşünmeye çalışırım: bir sevinç ya da öfke izi arayarak. Bulursam sevinirim. Çoğunlukla bulamam. Koridorda, odalarda, şöyle bir dolaşıp, yatağa dönüp uyurum. Rüyalarımda, –uzun süredir– yabancı, ürkütücü, hiç tanımadığım, yorgun kalabalıkların doldurduğu

bazı kuzey şehirleri görürüm. Kaybettiğim, ne olduğunu da hatırlayamadığım bir şeyi ararım, silahlı bir grubun içinde olurum kimi zaman. Birbirlerine çok benzeyen rüyalarımda, arada, bir de ev vardır. İçinde bunaldığım bir ev. Çatlayan su boruları, saçma komşular ve kırılan pencereler, bardaklar, sürahilerle uğraşırım. Bazı geceler, silahlı grubun lideri gibi bir şey olduğumu da görürüm. Ama bizim silahlar çoğunlukla gerektiği gibi çalışmaz: Korkulu bir geri çekilme, sığınaklar, yeraltı geçitleri, ıslak, tanımadığım ölü bedenler. Zaman zaman, bir de insan vardır yanımda, duygu olarak tanıdık, yüzü belirsiz: Bir kadın. Annem mi, bir sevgili mi, bir zamanlarki karım mı, olmayan kız kardeşim mi... kim? Tanımlanmamış rolüyle ve kişiliğiyle, benimle hiç konuşmadan, yanımda ama uzağımda, olan biteni izler, bana bakar, hiçbir şeye karışmadan. Geceleri sık sık, rüyalardan yorgun, uyanırım.

Bu akşam, yine o koltukta oturuyorum.

*"Beyazların çocukları için küçük zenci masalları"*nı okuyorum. Dönüp durup okuduğum bir adam bu yazar.

Bir zamanlar bir çocuk vardı, bir kökün altına tuzak kurup hoş bir kuş yakaladı, şelalenin kuşu. Güzel. Tüylerini yoldu, pişirdi onu, yedi. Güzel. Yedikten sonra, geri döndü, tuzağı aynı kökün altına kurdu ve yine aynı kuşu yakaladı, şelalenin kuşu. O zaman eve koştu, kuşu kafese koymak için; ama annesi onu tarlalara, ekinleri gözetmeye gönderdi. Çocuk ona dedi ki: "Anne, bu kuşu bana kızartsana." "Olur," dedi annesi. Çocuk tarlalara gitti, öbür kuşları korkutmak için trampetini çaldı. Güzel. Bu arada anne, kuşu öldürdü, o hoş kuşu. Yoldu onu, kızarttı ve kendi kendine yedi, bir lokma bile bırakmadı. Çocuk geri dönüp kuşu isteyince, "Ben onu yedim," dedi. O zaman çocuk bağırdı. Güzel. "Anne, bana kuşu ver, kökün altında yakaladığım kuşu, şelalenin orada." Annesi ona mısır verdi. Güzel.

Öylece oturmuş, sakince Blaise Cendrars okuyorum. Radyo kapalı, yalnızca kalorifer borularından gelen çıtırtılar, merdivenlerdeki bazı ayak sesleri ve yan dairedeki yeni bir çift insanın gülüşmeleri duyuluyor. Damlayan su sesi de var. (Tesi-

satçı. Gevşemiş. Ev damlalarının büyüyen sesleri.) Sanki tütüne deli gonca karıştırıp içmişim gibi zihnim: Sesler ve ayrıntılar büyüyor, hareketlerim yavaş, baktığım şeyler derin ve yalnızca benim görebildiğim anlamlarla yüklü. "Ben onu yedim... Ben onu yedim..." diye defalarca, bana çok uzun gelen saniyeler boyunca tekrarlanıyor okuduğum cümle, yankılanıyor. Damlayan banyo musluğundan içime akan sessizlik gibi.

Çocuk, mısırını büyük, yüksek bir ağaç kütüğünün tepesine, ölmüş ağacın bir kovuğuna saklıyor ve karıncalar mısırı yediğinde onlara diyor ki: "Karıncalar, bana mısırımı verin, annemin verdiği mısırı. Annem, benim kökün altında yakaladığım o kuşu yemişti, şelalenin orada, kökün altında." Karıncalar, ona topraktan kaplar yapıyorlar. Güzel.

Yan dairede sesler çoğalıyor. Birileri geldi, misafirler. Oturuyorlar, konuşma başlıyor. Birazdan yemek yenecek, müzik dinlenecek. Bu gece nasıl geçecek? Sesler, anlamakta zorluk çektiğim bazı sözler, büyüyerek bana doğru geliyor. Merak ediyorum, bu karışıklıkta bir derinlik hissediyorum. Okusam mı, onları mı dinlesem, yoksa radyo mu çalsa? Ya da gidip uyumak... Neyse, öyle oturuyorum işte. Kitabım kucağımda, salonuma misafir gelen cümle kırıntılarını çözmeye çalışarak oturuyorum. Şimdi bir kahve içmeli, koyu bir kahve.

Kahveyi hazırladıktan sonra, geçen yaz deniz kıyısında, güneyde bir köyde tatil yaparken kendime yazıp gönderdiğim mektubu çıkarıyorum. Bu kış, bu mektubu yeniden okuma isteği sık ve olmadık zamanlarda geliyor. Bu gece de, nedense öyle oluyor. "Evdeki şeylere mektup" diye başlıyor. Bir kez daha okuyorum, komşudaki konuşmalara, sessizce katılıyorum.

Güneşin batmasına beş saat falan var. Haziran ışığı denize kırk beş derecelik bir açıyla değiyor. Rüzgâr, kuzeybatıdan on iki ile on beş mil arasında esiyor. Ben, denize karadan bakıyorum. Evim buradan karayoluyla dokuz yüz kilometre uzakta.

Denizin üzerinde, suyun hareketiyle akar gibi görünen ışık izleri, köpüklü parlamalar. (Renksiz, erimiş maden ya da cıva.) Uzaklardaki adalar, puslu havada iki boyutlu, uçuk mavi lekeler. Asma çardağının altında oturuyorum. Rüzgârın ağaçlarla çıkardığı sesi, kuma düzensiz, küçük dalgalar vuran denizi, böcek çıtırtılarını ve görünmeyen bazı kuşların seslerini duyuyorum. Okumakta olduğum kitaptan öğrendiğime göre, biyologlar belli canlı türlerinde kışın görülen uykululuk haline, *vita minima* diyorlarmış. Bunun, kumsala değen suyun sesiyle –yüksek başlayıp azalan, çakılların birbirlerine sürtünmeleriyle devam eden ses– pek ilgisi var mı bu mevsimde ve burada, bilemiyorum.

(Karşıdaki adalardan birinde, duvarlarla çevrili muz bahçeleri var. Ben gördüm. Orada, buradaki rüzgâr tersten eser. Yüksek, iri yapraklı muz ağaçlarının altında yürümüştüm.)

Beyaz köpükler ve renk kırılmalarıyla su gidiyor, geliyor. Aslında, sessizlik. Masanın üzerinde kıpırdaşan yaprak gölgeleri, ışık lekeleri, bardağın tahtada bıraktığı ıslak çember. Buradan bakınca evim görünmez. Kızımın, "Bu ev yaşamıyor," dediği ev. O ev zaten kimin, komşulara sormalı... Evdeki şeyleri hatırlıyorum ama: Kapıdan girdin, sola döndün, salon küçük. İki duvar pencere. Ağaçlar, büyük bir köprü, karşıdaki yakın tepeleri ve koyu görebilirsin. Bazı koltuklar, yuvarlak masa, üç tahta sandalye, kitapların ve evdeki şeylerin durduğu cam bir raf –etajer, büfe, her neyse–. Şimdi buradan, uzaktan, evdeki şeyleri düşünürken... aslında ben biriktirmedim, korumayı bilmem: Her gidişimde çantama konmuş ufak tefek önemli şeyler olmalı. Haftada bir tozları alınıyor. Zaten çok da yok. Az şey biriktirmek, azar azar yaşamak istemek mi demek, yoksa hatırlamaktan korkmak mı? Uyurken bağırdığım olur, ama konuşurken düzgün cümle kuramam. Mecburen, yazıyorum.

Birikenler arasında, kitabından koparılıp bana verilmiş bir dörtlük var. Onu plastik bir paskalya yumurtasının içinde saklıyorum. Fransızca yazılmış. Bin dokuz yüz yetmişlerden kalmış olmalı. Cezayir asıllı bir şairden olduğunu biliyorum: Zeid Rechid. "Gibi" diye başlayıp şöyle devam ediyor: "Sincabını kaybetmiş ve onun için hep ağlayan bir oğlan çocuk gibi, bıçaklarını yutan bir kasap gibi, hayvanları öldürmeyen bir Hemingway gibi."

Işık yavaş yavaş değişiyor. Denizden çıkıp giyiniyorlar. Kumda yalpalayarak yürüyorlar. Plastik su şişeleri ve pamuklu, uzun şortları var. Terlikleriyle kumda zorlanarak yürüyorlar. Pembe ve yorgunlar. Daha, çok yolları var. Ben buradayım. Onlar gidince yüzeceğim.

Evde, bir otomobilim var. Dört kapılı. Arka tekerleklerini yere sürtünce kuruluyor, bırakıyorsun ... birkaç metre gidiyordu. Ama düz zemin lazım, parke ya da fayans. Otomobilimin rengi güneşten soldu. 1966 model falan olmalı, kırmızı, ben 1992'de aldım. Hiç kullanılmamıştı. Hediyeydi. Doğum günüm olabilir. Otomobilimi bana veren, bir süre sonra durup dururken öldü. Beni daha önce de üzmüştü. Şimdi otomobilimin motorunda sorun var. Arka tekerleklerini yere sürtüyorum, bırakınca gitmiyor. Bozulmuş olmalı. Öyle, duruyor.

34 KV/P 22 plakalı motosikletle Kuzey Afrika'yı dolaşan arkadaşımın gezi notları defteri masada duruyordur: "Yine kahve içiyorum, espresso gibi bir şey. Kahvecinin önündeki tezgâhta, suyla dolu bir plastik bardakta kaşıklar var. Onlardan biriyle kahvenin şekerini karıştırıp tekrar aynı bardağa bırakıyorum. (Usul böyle.) Herkes öyle yapıyor."

Kuzey Afrika'yı ve daha bir sürü yerleri motoruyla dolaşan arkadaşım, evimden yürüyerek on dakika mesafede. Mahallenin piyade erleriyle birlikte. Ama onların mezarlarında ay-yıldızlar ve renkli fotoğrafları var. Gezegende dört yön bilinir: Kuzey, batı, güney, doğu.

Bir de on küçük sigara alan tabaka var. "Kılıckl" diye ya da buna benzeyen bir sesle açılıyor. On küçük filtresiz sigara, yaylı maşaların basıncı altında yan yana yatıyorlar. Eskiciden bulunmuş, sedefsi bir boyayla boyalı, hafif metal, yer yer paslanmış. (Var olma ihtiyacında ayna insan. Aynayı bilerek kırınca kaybettiğin bütünlük duygusu.) On küçük sigara alan tabakanın ilk sahibi, sigaraların filtresiz olduğu zamanlarda yaşamış, muhte-

melen Hıristiyan bir kadındı. Zengin değildi, tabaka öyle değil. Onu çantasından çıkarıp "kılıckl" diy ya da buna benzeyen bir sesle açar, yaylı maşalardan birini kaldırıp aldığı sigarayı ağızlığına takar ve kibritiyle yakardı. (Kendi yansımanın katili olma suçluluğuyla susup filtreli bir sigara yakabilirsin.)

Birazdan evimde akşam olmaya başlar. Deniz eflatunlaşır, tepeler koyulaşır, körfezdeki durgun suda zarif kotraların titreyen yansımaları ve caddeden geçen arabaların gürültüsü. İnce ince gemiler de geçer, Tuna'dan ve Karadeniz'e dökülen başka nehirlerden gelip karanlık suda akan siyah gemiler. Uzaklardaki görünmeyen bahçeli lokantalardan havai düğün fişekleri, önce ışık, sonra "patpat"larla çıkıp ve gökyüzünü binlerce renkli yıldızcıklarla aydınlatıp kaybolurlar. Batıdaki tepelerde uzak komşularım bir bahane bulup silah atar, korna çalarlar. Sirenlerle devlet büyükleri geçer, gider. Hava nemli ve sentetik laciverttir, ay varsa mutlaka hilaldir. Kuş birazdan uyur. Benim yokluğumda yemini ve suyunu apartmanın kapıcısı verir. Evdeki tek canlı şey kuştur. Ama kimse ona büyük bir kafes yapmak istemedi, kabul etmediler, çünkü o serbest olmalıymış. Dışarı bıraksam ilk sonbahar yağmurunda aç kalır, verem falan olur, ölür. Çünkü kafes yavrusu. Bu yüzden, çirkin, Sirkeci işi bir kafeste meyve, pirinç, bulgur ve makarna yiyerek oturuyor. Benden uzun yaşayacakmış. Kızım bakar. Konuşması lazım, ama öğretmeye üşendiğim için konuşmuyor, ötüyor. Bir süre ayrı kalınca küsüyor, bana susuyor. Akıllı bir kuş olmalı. Adı yok, kısaca "Karga". Ben bu kuşu hep evimde tutmak isterim.

Burada güneş batarken sessizlik olur. Sessizlikte denize girmek, gövde suya sürtünürken çıkan sesi dinleyerek yüzmek iyidir. Ilık, sessiz bir sestir, dokunuşu yumuşak. Gözlerin, bu denize alışıksan yanmaz. Günü bitirirsin, geceyi bilemezsin, sudan çıkınca biraz üşürsün. Yüksek okaliptüs ağaçlarına doluşan kuşlar hep birlikte ötmeye başlarlar. (Dikkat et, kumda yürürken

ayağına cam batmasın.) Giyinmeye gitmeden önce, beline bir havlu sarıp akşam vakti durulan rüzgâra karşı kahve ve biraz alkollü bir şey istersen, *calvados* dene, varsa. Fazla şekerli değildir.

Babamın çok az kullanmayı denediği bir tıraş makinesi var. "Elektrikli." Hem sesini, hem de muamelesini sevmemişti, bana vermiş. Sakallarım çıkarken ben de sevmeyip geri vermiştim. Ölünce, alıp evime getirdim. Döner bıçaklardaki kalıntı sakal kılları en son hangimizin acaba?

Seksen beş iğneli Norveç olta takımım duvarda asılıdır. Altı değişik olta çeşidiyle, istavritten orkinosa boy boy iğnesiyle. Tarihi belirsiz bir deniz eskisi, seksen beş iğneli bir büyü belki.

"Ego" ve "süperego"mu hatırlar mısın? Ceviz kıran Prusyalı subayla, donunu indirince çiş yapan şaşı çocuk... Biri tahta, öbürü plastik iki figür. İki arkadaşımın, ayrı ayrı arkadaşlık hediyeleri. Bu iki arkadaşım, bir ara birbirleriyle de arkadaştılar. Sonra birinin arkadaşı, dönmemek üzere gitti. Subay ve çocuk evde duruyorlar, belki de hiç tanışmıyorlar. Çocuğun mekanizması bozuldu, çiş yapamıyor. Subayın bir kolu koptu ve hiç ceviz kırmadı.

Yakınlarda bir yerde, bebekliğimin pudra kutusu teneke teneke dikiliyordur, kapaksız. Üzerinde çırpınan bir bebek ve hemşire-anne resmi var. Anne, önlüklü. Ev işi yapar gibi.

Altınsuyu yaldızlı bir küçük sürahi, biraz misafir gibi durur. Şiddeti derindir.

Işık batıyor, mor ve somon. On sekiz yazdır bildiğim gibi. Havlu ıslak. Odama git ve giyin! Ben evime bakıyorum: Orada tuval üzerine yağlıboya birkaç resim de var. Odama gidiyorum ve giyiniyorum. Üşüyorum. İki kurşun asker, yaralı arkadaşlarını taşırlar, üçü de çok küçüktür. En küçüğü şimdi ne yapar? Zeytinyağı şişelerinde defne yaprağı olsam, öylece uyurdum mutfakta. Mutfağıma beklerim, ama ufaktır.

İçine çağıran kabuk, çok uzaklardan geldi. Martinique Adası'na gittiysen, bilirsin. Oralarda bunlardan çok var. Ben gitmedim ama, biliyorum. Giden birinden istedim. Üşenmedi, buraya kadar taşıdı, ağır bir şey! Üşenmez, çünkü yirmi beş yıl önce birlikte büyümüştük, ay ışığında ve otlarla. Görebilemediğim derinliklerindeki kıvrımlarında, mutlaka biraz Karayip Denizi tuzu kalmıştır. Kulağına tutunca, rüzgârın uğultusu sandığın müziği duyamayabilirsin. O, aslında senin kalp atışlarının yankısı. Benim kabuk, müziksiz. Dokunması çok güzel ama: Serin, sert, kaygan. Sıcak ve yumuşak değil, ama yine de çağırıyor. Tabiatın tuhaflığı işte: Kaygan!

Kara, boynuz saplı bıçak hemen öldürür. Bıçakla ölmek çok kolaydır, ama öldürmek zor. Dokunarak. Sapı kıvrık, avuca oturur, sapla bıçağın yaklaştığı yerde, üstten görünen bir sinek kabartması var. Suya değdirilmeyen, ıslanırsa hemen kurulanması gereken bir çakı, Fransız geleneği. Ekmek, peynir, salam kesip yemek için. Sonra da mendilinle kurulayıp cebine koyarsın. Evde durması ricasıyla bana hediye edildi. Ben de elma soyuyorum, kesip yiyorum, sonra kurulayıp cebime koymuyorum.

Hiç köpek bakışlı cüzdanı olan kimseyi tanıdın mı? Madeinhonkhonk. Köpeğin gözleri şaşı da oluyor. Her yöne bakıyor. Şaşkın, kızgın, aptal bakabiliyor. Plastik, ya da naylon. Çocuk paraları daha küçükmüş o zamanlar. İçinde, küçük çocuk bozuk paraları için bir bölüm de var. Çıtçıtlı bu bölümü açarsan, asker künyelerim çıkar. Ölürsem dişlerimin arasına sıkıştırılacak künyeler, yaralıysam B RH+ olduğumu görürsün. Köpek, gözlerini çok komik yapıyor. Ama gülmüyorum. Köpek bakışlı kırmızı-siyah cüzdanım olduğunda ilkokulda çocuktum. Böyle şeyleri bana, babamın ressam arkadaşı bir Rum kadın getirirdi. Kızı vardı, bebek. Kızın babası gizliydi, çünkü çok meşhur bir gazeteciymiş, milletvekili. Hem de aslında evliymiş. Sonra bebek kızı ve annesini Türkler, İstanbul'dan Atina'ya gönderdiler. Ben küçüktüm. O zamanlar Büyükdere'de, büyük büyük evler, gidenlerin evleri, çok ucuza satılmış. Bir tane bile alamadık!

Sonra, Yunanlı kötü subaylar, kadını ve bebek kızını, kadın komünist diye adalara göndermişler. Köpek bakışlı cüzdan bende kalmış. Bebek kızın babası yaşıyor, ama Maya diye bir kızı olduğunu biliyor mu, bilmiyorum. Gizli baba çünkü. Maya, şimdi otuz yaşlarında olmalı.

Ben aslında, doğduğum evde ölmek isterdim. Daha çok şey biriktirmek ve onları birer birer çocuklarımın torunlarına vermek isterdim. Şimdi herkes var, hiçbir şey yok. Büyüyünce de olmaz, biliyorsun. Yaşamak, bir meslek değilmiş. Boşuna yazıyoruz. Yazık!

Mektup bitti. Komşuda sofra kuruldu. Sohbet başladı. İki kadın, iki de erkek var, genç. Sesler net, ama birbirine karışıyor. Cümleler var, sahipleri belirsiz. Bir de küçük kız çocuğu duyuluyor. Arada, hepsinin büyüğü, elli yaşlarında bir adamın, kısa, kesik, telaşlı monologları. İçki içiliyor, yaşlı adam içmiyor. Mektubumu götürüp onlara okusam, sofraya benim için de bir tabak koyarlar mı?

Çocuk toprak kapları aldı, gitti. Irmağa, şelalenin altına dizdi, dolsunlar diye. Ama şelalenin suları kapları kırdı, çocuk da ona dedi ki: "Ey şelale, bana kaplarımı ver, karıncaların bana yaptığı kapları. Karıncalar, annemin bana verdiği mısırı yediler. Annem, kökün altında, şelalenin orada, kökün altında, yakaladığım kuşu yedi! Şelale, ona bir balık verdi."

Güzel. Çocuk, balığı elinde tutarken, bir çaylak dalıp kaptı, aldı balığı gitti. Çocuk bağırdı: "Çaylak, ver bana balığımı! Şelalenin bana verdiği balığımı geri ver. Şelale, karıncaların bana yaptığı kapları kırdı. Karıncalar, annemin verdiği mısırı yedi. Annem, kökün altında, şelalenin orada yakaladığım kuşu yedi." Çaylak, bunun üzerine göğsünden bir tüy koparıp verdi. Güzel. "Bu tüy benim!" dedi çocuk. Ama rüzgâr, tüyü alıp götürdü. O zaman çocuk da rüzgâra dedi ki: "Rüzgâr, tüyümü bana ver! Çaylağın benim için göğsünden koparttığı tüyü geri ver. Çay-

lak, çağlayanın bana verdiği balığı yedi. Çağlayan, karıncaların bana yaptığı kapları kırdı. Karıncalar, annemin verdiği mısırı yediler. Annem, kökün altında, şelalenin orada, kökün altında yakaladığım kuşu yedi." O zaman rüzgâr ona, gökten birkaç hindistancevizi attı. Güzel.

Yan dairede müzik de başladı. Radyo kanalları, teyp ve diskçalar arasında gezinen uzaktan kumanda, insan seslerini, piyano ve gitarları, uzak dilleri ve çalgıları tutup bırakarak, konuşmalara katarak gidip geliyor. (Küçük kız çocuk, dans ediyor olmalı.)

"İstediklerimi yapamamaktan yoruldum. Artık, istemekten korkuyorum. Kapandım. Koptum," diyor komşudaki genç adamlardan biri.

Konuşma, ağızdan ağıza yayılıyor, dağılıyor. Şimdi hepsi birden konuşuyor.

"İstemek, yapmak için güç vermiyor mu?"

"Güç senin içinde. Ya vardır ya da hiç. İstiyorsan, var olan güç kımıldar."

"Sevmek mesela. Neden bilmiyorsun?"

"Yalnızca kendini sevebildiğin için mi?"

"Öğrenmemiş. Sevmeyi. Ne kendini, ne de kimseyi."

"Peki, bunda utanacak ne var?"

"Bir sakatlık gibi. Gidelim. Her şeyi bırakıp gitmek istiyorum. Her şey çok fazla gerçek. Gidip bir verandada uyumak istiyorum. Üzerime yapraklar düşerken. Sıcak, akşamüstü, sevişmekten sonra. Tercümesi olmayacak kadar dünyaya ait bir dilde, seste," diyor konuşmayı başlatan genç adam.

"Kapalı açıklıklarda istek ve oburluk. Doymayan zihin, iktidarı kovalarken yaltaklanıyor. Kemiği etli tarafından ver..." diyor yaşlı adamın sesi.

Çocuk yerdeki cevizleri toplamaya çalışırken, kocaman bir maymun gelip hepsini yuttu. Çocuk haykırdı ona, dedi ki: "Maymun, rüzgârın bana verdiği cevizleri geri ver. Rüzgâr, çaylağın benim için göğsünden koparıp verdiği tüyü alıp gitti. Çaylak, şelalenin verdiği balığı yedi. Şelale, karıncaların yaptıkları kapları kırdı. Karıncalar, annemin bana verdiği mısırı yediler. Annem, kökün altında, şelalenin orada, kökün altında yakaladığım kuşu yedi. Yani, artık eğlenecek bir şey bile kalmadı!" Güzel. Maymun, kahkahadan kırılarak ona dedi ki: "Benim

sana verebileceğim hiçbir şey yok." O zaman çocuk, maymunun boynuna bir ip bağlayıp, alıp eve götürdü, onu yemek için. Artık sıra onundu. Ama ev boştu, ateş sönmüştü. Annesi gitmişti. Annesi, ırmakta boğulmuştu, o hoş kuşun ırmağında. Şelalenin kuşu. Öten kuş. Çocuk ne yapsın o zaman? Gidip kökün altına, şelalenin yanına, kökün altına, bir tuzak kurdu. Ve hoş bir kuş yakaladı. Güzel.

"58 yaprak bu defter, çarpı iki, kaç sayfa eder? Üç yıldır yanımda taşırım, azar azar yazarlar. Defter bitmez, ben bittim."

"Sen bunu çok önce anlamıştın ve söyledin. Neden unuttun o zaman? Hatırlamadan?"

"Güneşe çıkmak istiyorum. Elleme... Güneşte uyumak istiyorum. Yumuşak olsun istiyorum."

"Konuşmuyorsun. Konuşmuyorsun! Sözümü kesme."

"Sabır sessiz, ben... ben bıktım. Kırsana. Çok kırın, her şeyi. Ölseniz üzülürüm."

"Birincisi, o iş ayakta yapılıyorsa, iki çift insan çift kıçlı tek insan olmuş gibi ya da bir tek insan varmış gibi gözükür ortada... Benim meramım başka," gibi bir şeyler mırıldanıyor büyük ses.

"Sular akıyor mu?"

"Konuşmak ne demek? Sen severek konuşursun ama ben anlayamam."

"Yeter artık, bize soyunma. İkiniz dans edin. Bırakın o ellerini yıkasın."

"Akıllıdır aslında deli... denilen başlar... mevsimler geçer ve artar yaşlar, deli denen velidir! Taburcu edilmelidir. Bitsin artık yetişir, bu bitmeyen tıraşlar. Yaşlar ve başlarda, 'lar'lar virgülle ayrılmış, yani özel isimdir başlar ve yaş."

Komşudan gelen sesler, eğretilemelerle dolu ve anlayamadığım bir dilin karanlık koridorlarında geziniyor. Beş kişi arasındaki bu tartışmadan bana geçen duygu, zamanın aslında hiç ilerlemediği ve hafızanın, olmadık anlarda "déjà vu"ler yaratmaktaki çalışkanlığından duyduğum ürküntü. Şu anda, ne Evdeki Şeylere Mektup, ne de Küçük Zenci Masalları, istemeden dinlediğim, dinlerken içinde kaybolduğum bu bulutsu konuşmadan beni çekip alamıyor. Küçük bardağıma içki dolduruyorum. Dinleyin!

"Anlatacaksan, ihanete ne gerek var? Uğrunda şaşırıyorum."

"Otuz beş yaş nasıl bir şey? Bıktın, değil mi görmekten?.."

"Bitsin artık, yetişir bu tıraşlar... Ve lar... lar... Larsistler! Bozguncu narsistler! Köşelerinize çekilin ve oturun. Kımıldamayın! Ben sizin terbiyecinizim. Bu bir kırbaç elimdeki."

"Senin algılaman karışmış, içine dönüp bir bak."

"Yumurta kırın! Yumurta kırın! Yumurtaları kıralım..."

"Kayıp bahçeye bahçıvan alır mıydınız? Şenlik fişekleri, umutsuz şuh nidalar, nur çekilmiş tek dakika..."

"Çok özelsiniz, ayrılın, yesinler hayat sizi."

"Eh, derinlerine indik de ne oldu? Efendilik taklidi yaparken kasılıp kaldım piyasa ekonomisinde."

"Her şey çok uyarıcı. Ne zaman suç mahalline dönsek bir şey oluyor.

Geçmiş, geçmişte olduğunda gibi değil, şimdi hatırlandıkça çok uyarıcı.

Hep çok şey gerekiyor."

"Bu düzen niye? Ne bu titizlik? Sus biraz bize, sus ki seni görelim, kimsin.

Yoksa bu kalabalık içinde sıkışmış teklik rüyaların beş para etmez..."

"Size darbuka çalayım mı? Bir de keman? Üflemeliler de üzülmesin..."

"Yüzünü dönmek istediğin bir yön var mı? Ya da yer?"

"Kırlangıçlar... Adamın neresini ısırırlar bu kuşlar?"

"Keşke hiç bilmesen..."

"Bir şey daha vardı, hayret çiçeği, gözü yok, annesi yoktur. Karın karanlığında açıyor tek ve son siyah gonca."

"Uğrunda siliniyor."

Gece uzuyor. Sesler soluyor. Koltuğumda oturuyorum. Komşuda müzik sustu. Şimdi yalnızca, aralarında uzun boşluklarla, cümleler var. Bir kadın sesi, bazı dizeler okuyor:

"Kar gibi örtülü masamız, ağacın ışığında. Büyük rüzgârdan önce, süt dökülmeden. Yakılan ateş bir imkânsızlık hedefi sunar. Boyun eğeriz gölgesinin fısıltısında... ah o güzel ağacın."

Konuşmalar birden, kötü, beklenmeyen bir şey olmuş gibi, kesiliyor. Mutlak sessizlik.

"Yapmaz öyle bir şey," diyor kadınlardan biri.

"Yavaşça konuş onunla," diyor diğeri.

Koltukta donup kalıyorum. Ensemden, beynime yürüyen sıcaklık. Karanlık pencerede, genç bir adamın silueti. Elleri cama yapışmış, dışarıda, çerçevenin hemen altındaki dar çıkıntı üzerinde dikkatle yürüyor. Ağır ağır. İçeri bakıyor. Göz göze geliyoruz. Cama vuruyor. Yavaşça kalkıp pencerenin bir kanadını açıyorum. Adımını atıp içeri giriyor.

"Buzunuz var mı?" diyor. (Bu sesi tanıyorum.)

Zil. Genç adamla birlikte mutfağa yürüyoruz. Kapıyı açıyorum.

"Komşudan buz almaya geldim," diyor.

Kadın hiçbir şey söylemeden dönüp karşı dairenin aydınlığına yürüyor.

Buz kaplarını adama veriyorum, kapıdan çıkıp gidiyor. Giderken teşekkür ediyor.

Çocuk uyandı. Rüya görmüştü. Trampetini çalmaya başladı. Öbür kuşları korkutmak için. Gökyüzünden, ekinleri yemeye gelen bütün kuşları.

"Offf! Amma da sıcak," dedi.

2004 • Getirin O Günleri, Yakalım Bu Öyküleri

Başar Başarır
(İstanbul, 8 Ocak 1970)

Öykü Kitapları: *Kent Kitabı* (1992), *Eski Şehrin Ayazı* (1996), *Nedir Hayat* (2000), *Getirin O Günleri, Yakalım Bu Öyküleri* (2003, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Çıktığınız Hevesle İniniz* (2004).

Meridyenler

Taşkıranlar vesilesiyle

Hikâyenin hazin sonu malum. Fakat işin içinde iş varmış. Başka başka ülkeden yüzlerle, binlerle insan... Bütün ipliğin pazara çıkması ancak geçen yıla rastlamış.

Her nasılsa, bizim kasabadan da iki çılgın katılmış bu çılgınlara. Gafil, batıl, iki eski dostumdu bunlar. Biri kız, biri erkek. Çocuksu merakları, saftorik akıllarıyla dünyalar tatlısı iki kayda değmez ahbabım:

— Biz ilk değiliz katiyen. Mazide böyle işler sık yapılmış. Bir resimli mecmuada tefrikası var idi. Fi tarihinde arzın merkezinde bir sıkışma başlamış. Takip eden zamanda yerin çekim kuvvetinde dengesizlikler, dönüşünde yalpalar hasıl olmuş. Bir vakit sonra kâinatın envai çeşit ülkesinden erenler toplanmışlar. Baba erenler üç gün üç gece üst üste oturup tahlil yapmış, bir çaresine bakmışlar. Nasılı şimdi lazım değil, şahane bir şey yapmışlar, hadiseyi şıpınişi çözmüşler.

— Küçükken ada göçmeni bir Tete vardı bizde, o anlatırdı. Kasabada her şeyin ters gitmesinde cinlerin bizzat parmağı var imiş. Fi tarihinde aşağı mahalledeki mezarlığın üstüne hamam yaptıklarında bu cinler hep beraber ayağa fırlayıp, bir ağızdan "çarşambadır çarşamba" diye bağırmışmış. Dokuz ayın çarşambası işte öyle bir araya gelmiş, bir daha da gitmezmiş.

Bilen biliyor ya, böyle anlatmaya başladıklarında önce ben

bile inanmadım onlara. Çok kere yok yere sözlerini kestim. Sualler sordum. Dalga mı geçiyorlardı, cehaletimle alay mı ediyorlardı, yoksa düpedüz çıldırmış mıydılar? Ama ısrar ettiler, hem de çok ettiler. Çaresiz kaldım, kandım söylediklerine. Maceraları pek dokundu bana, içime yılan kaçtı. Nakletmeyi borç bildim:

— Havsalam almıyor, nasıl görmediler bir türlü? Güneşler ısınıyor, buzullar eriyordu durma yok. Kuşlar geç göç ediyor, inekler erken buzağlıyordu. Dünyanın haline bir hal olmuştu. Yetmiş iki milletten insanoğlu vur patlasın çal oynasın seyrediyor, seyrediyordu.

— Bir aralık sabahı dereboyunda sular üç santim yükselip,

— beş santigrat da ısınınca...

— kani olduk ki artık bir şey yapmalı!

— Başladık mors alfabesiyle sinyal çakmaya.

— Duyan geldi, haberleştik.

— Neyse ki âlemin tuhaf hallerine bakıp bakıp içlenen bir biz değilmişiz.

— Kalabalıkmışız.

— Haberleştik. Mektup aldık, mektup verdik.

— Gel zaman git zaman mevsimler iyiden iyiye bozulup, gezegenler tozutunca...

— toplanmada karar kıldık.

— Her yerlere gizli dilden haber saldık. Erenler nutkunu okuyup anlayanlar peşimize takıldı, biz de düştük anlayanların peşlerine.

— Maçin'de buluştuk.

Maçin'de buluşmuşlar. Kalabalık bir grup, en başta da dediğim gibi, yüzlerle, hatta binlerle delikanlı oğlan ve kız toplanmışlar. Mecmuada okudukları baba erenler gibi kafa kafaya vermişler. Eski defterleri karıştırmışlar. Görmüşler ki, fi tarihi diye anlattıkları vakada meseleyi çözen çare pek yaman bir buluşmuş. Erenler iki civan mert seçip birini Kuzey Kutbu'na, diğerini tam tersi istikamete, Güney Kutbu'na gönderip, Afrika ekvatorundan çıkarılan 15 santimlik iki elmas çiviyi aynı anda arzın bağrına çaktırmışlar. O dakika bütün yalpalar durmuş, sıkıntılar nihayet bulmuş.

— Biz de oturup benzer bir çareye baktık.

— Çinli sıska bir tabip bu iğne meselesini tastamam anlattı. Âdemoğlunun vücudundan on ikisi çift, ikisi tek, tam on dört kol yol geçermiş. Bu yollardan ne kan, ne ilik, hiçbir madde akmazmış. Ancak bu yollar üzerinde doğru yere doğru cinsten iğneler batırılırsa, âdemoğlunun bütün illetleri o dakika bitermiş.

— Dünyanın haline bakılacak çare yine budur, dediler, iş ki lüzumlu noktaların yerini ve bunların kaç tane olduğunu bilelim. Bazısı "hadi gidip batıralım çivileri" diye sabırsızlanırken, akil olanları aldı bir hayıflanma.

— Batırmanın bir çare olduğu belliyse de, çivilerin yeri kadar sayısı da pek meçhuldü.

— Atlasları açtık önümüze.

— Başladık hesap yapmaya.

— Fi tarihinde iki kutup yettiğine göre, bu kez elzem olan fazlasıydı aşikâr.

— Bir grup da çivi imaline koştu. Elmas pahalı gelince bronzda karar kıldık. Fazla mal göz çıkarmaz diyerekten başladık yüzlerlen, binlerlen dökmeye.

— Bir müddet işin içinden çıkmak mümkün olmadı. Düşündük, taşındık, arpa boyu yol gittik.

— Neden sonra Fildişi sahillerinden bir zat mırıl mırıl söylenerek dolanmaya başladı, ilişmeyin, illetlidir, dediler.

— Ne oluyor demeye kalmadan, canhıraş bir haykırışla kendine geldi...

— ve başladı hepimizi şapır şupur öpmeye. Hem öpüyor hem de yere bir resimdir çiziyordu.

— Yanağımızı kurtarmakla dönüp bir de baktık ki

— yere "64 442" yazmış.

— Deli saydığımız fıldişisahilli meğer hesap yaparmış mırıl mırıl. Hem de ne hesap!

— 179 paraleli, 360 meridyenle çarptın mı,

— üstüne de eklersen 2 kutbu...

— etti mi sana altmış dört bin dört yüz kırk iki!

— Hesap buydu işte: Her meridyen boyunda 179 nokta, keza her paralel üstünde 360 kerte bulunacak ve bulunduğu saate bir çivi saplanacaktı.

— Sayısı da yeri de belli olmuştu hedefin.

— Kolları sıvayıp giriştik işe.

— Dünya eğri olduğundan, noktaların arası doğru değildi. Bir meridyen üstünde dünyanın göbek hizasından yukarı çıktıkça

— ve dahi aşağı indikçe

— mesafeler daralıyor, hedefler birbirine yaklaşıyordu.

— Hak geçmesin diye menzilleri kurayla bölüştük. Kimisine bir, talihlisine iki düştü. Tam bir yıl sonra buluşmak üzere sözleşerek, heybesini kapan yollara revan oldu.

— Biz iki can yoldaşı, biri kuzeyde biri güneyde ayrı ayrı rotalara çıkmıştık.

— Çıkmıştık ama, müşterek hareket etmeye kararlıydık. Tek başına seyahat zor olur diyerekten omuz omuza, sırt sırta, çıktık yollara.

— Önce kuzeye gidip, otuz beş bin küsur numerolu yerkabuğu çivisini hayırlısıyla yerine batıracaktık.

— Batırıp savacaktık dünyanın belasını.

— Sonra yine iki baş güneye yönelmekti hesap.

— Yanlışı orda yaptık korkarım. Tersten başlasaydık keşke.

— Ne işine gelir ayazlar, denizler...

Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Yerde toprak kaybolup, her yan buz kesene dek gitmişler. Sisli tepeleri aşmışlar, kanlı vadileri geçmişler. Ses duvarı renginde engeller çıkmış önlerine. Çok acayip mahallere girip çıkmışlar. İzbe gecekondularda gecelemişler.

Başlangıçta göktekiler acımış hallerine, yüzlerine talih gülmüş. Bindikleri bütün eğri gemiler seferleri doğru yapmış. Üç mevsim boyu koca bir meridyenin altını üstüne getirmişler. Meğer ki menzillerine varana dek...

— Pusulayla sekstantı ele alıp hesabı tutturunca, başımızdan aşağı kaynar sular döküldü.

— O dakika bütün tatlı emellerimizi kurda kuşa yem ettik...

— Iskalamak mümkün değil, hesabımız hep doğruydu. Ama elden ne gelir.

— Çiviyi çakmak gereken yer...
— Kapkara, sırlarla dolu bir denizin dibindeymiş meğer.
— Şeytan kulağına kurşun, yerin kulağına küpe,
— ama duyan duydu ya, bir ağızdan çok ah ettik kadere.
— Avaz avaz dövündük.
— İp sarkıttık, dibe varmadı.
— Kürek batırdık, dalgalanmadı bile.
— Olacak değil, olmayacak bir işti. Buzlu denizin ortasında kalakalmıştık.
— Balıklar kavağa çıksa, kösenin sakalı bitse, biz o derine dalamazdık.
— Ya battı balık yan gider deyip dönmek vardı,
— ya da bağlayıp çivileri ayağımıza sulara salıp ölmek.

Önce kendi kendilerine mahcup olmuşlar. Zanlarınca dünyayı kurtarmalarına ramak kala yerkabuğunun ekseriyetini örten ve hızla yükselen sular geçit vermemişti onlara. Mütemadiyen hayret ederek başlarına gelene geri dönmüşler.

— Çarnaçar döndük.
— Bir sene evvel nara türkü ayrıldığımız mevkide takımın kalanına güçbela yetiştik.
— Kimisi yine şen şakrak macerasını sayıp döküyor, nefes nefese mertliklerini anlatıyordu. Biz ne halt edeceğimizi bilmeden öyle duruyorduk. Harlı kızılcık ateşleri içimizi kül etti.
— Bazısı tıpkı biz gibi, karagözün kandilinden sönüktü.
— Kız kısmının yarısından fazlası saçı başı dağıtmış, çarşamba karısına dönmüştü.
— Kimisinin urbası kızarmıştı, kimisinin derisi.
— Heyecanlar küllenip hevesler sönünce açıldık, içimizi döktük. Herkes dili döndüğünce macerasını anlattı.
— Becerenler tayfası nevri dönükleri teselli etti.
— Çok geçmeden kahkahaya bulaştık. Çünkü gördük ki, hali bizden harap olan niceleri var imiş.
— En çok da adım adım gidip, santim santim ölçüp, nihayetinde bir binaya toslayana gülüştük.
— Kiminin Sedd-i Çin'e çıkmış yolu,

— kimisi Mısır'da sfensklere toslamış.

— Bizimkisi bela mı, savaş meydanında postu deldiren mi ararsın,

— zengin bahçesinde köpekten zor kaçan mı.

— Üç beş gece muhabbetle, gevezelikle harcandı gitti. Sonra aklımız başımıza geldi.

— Âlimler oturdu hesaba kitaba. Boş koyup, dolu çıkardılar, çakılan yirmi beş binden fazlaca çivinin faydasına baktılar.

— Al takke ver külah, masadan gözleri ışıldayaraktan kalktılar.

— Çoğu gitmiş azı kalmıştı.

— Okyanusları unutun, dediler.

— Çölleri, dağları, şelaleleri.

— Bunların hiçbiri mühim değilmiş. Esas olan kalabalık yerlerdeki, merkezi kesitlermiş. Bir mevkide insan kalabalığı ne kadar çoksa, oradaki hedef o kadar mühimmiş.

— Evet mühim, dedik birbirimize, bunlar pek mühim.

— Bu hesapça en fazla beş, bilemedin on çivi daha çakılsa görev tamam, hadise hallolacakmış.

— Üç ay üç gece kutladık bu havadisi. 93 şafak sonra,

— yeni liste yapıldı, yüksek sesle okundu. Yabancı kavimlerin milyondan kalabalık birtakım diyarları...

— Lordlar diyarı Londra, kulelerin semti Newyork, ahlakı sukut edip dejenere olmuş Rio, martılar köyü Montmartre... ve Zaire ve Zambiya.

— Yol, iz bilmez halimizle biz bile atıldık...

— Ne olur biz gidelim, bir bronz da biz asalım kahpe arzın göğsüne!

— Yağma yok dediler,

— yok öyle yağma. Kura çekilecek bir daha.

— Çektik kurayı, bu kez

— zırnık çıkmadı bize.

— Önümüze bakarak, arkamızı kollayarak, kös kös döndük köyümüze.

— Aylarca ses etmedik, ne de bir seslerini duyduk.

— Ama gidenlerin çoğu vardılar o menzillere. Vardılar ki, bizim derenin suları hem duruldu hem soğudu. Ekim dedi mi

takvim direkte leylek kalmaz oldu. Sütümüzün rengi yerine geldi. Hayat sütliman oldu.

— Ta ki işte geçen yıl, malum, Newyork'ta o hazin şey...

— Meğer iki kuleden birinin te dibindeymiş işaret,

— ve gözü dönmüş bir ahbap gitmiş basmış fitile, hâk ile yeksan etmiş gökkubbeyi.

İşte böyle hikâye.
Yalan değil bir yılan.
Sardı götürdü beni.
Ben de anlattım size, kurtuldum bir dakika,
ama vıyırdıyor içimde kurtlar: ne yalan, ne hakikat ?

Ayşe Sarısayın
(İstanbul, 1957)

Öykü Kitapları: *Denizler Dört Duvar* (2003, Yunus Nadi Öykü Armağanı), *Yorgun Anılar Zamanı* (2004, Sait Faik Hikâye Armağanı).

Maçka Palas

Bir roman kadar uzun bu tümce,
— Sonra işte yaşlandım.
(Gülten Akın)

O cenazede olmalıydım. Çocukluğumun sevinçlerini ödemek için orada bulunmalı, eski bir tanıdığa karşı son görevimi yerine getirmeliydim.

Maçka Palas'a yıllar boyunca nasıl koşarcasına gittiysem, cenazeye de öyle gitmeliydim.

Cenazede olmamamın bir nedeni vardı elbette; farklı bir yol seçtim bu kez, acı çekerek ödemeyi yeğledim.

"Meserret Teyzenlere gidiyoruz, haydi gülümse!" diyor annem. Sabahsa bunları dediğinde, o akşam gidilecekse Meserret Teyzelere, bir gün aydınlanıyor. Ertesi gün gidilecekse, iki gün. Kavrulmuş şehriye kokusu kaplıyor dört bir yanı. Meserret Teyzelere gitmek, zamanın kurtarılması, günün aydınlanması demek. İçim kıpır kıpır oluyor, Beşiktaş'tan Maçka'ya uzanan dik yokuşu yavaş yavaş çıkışımızı, bodrum kata inişimizi, kapıyı çalışımızı hayal ediyorum gitme zamanı gelene dek. Tıpkı beklediğim gibi yaşanıyor her şey. Maçka Palas'ın karşısındaki Kıyık Pastanesi'nden alınmış bir kutu pasta ya da çikolata –'Anne, çikolatalı pasta alalım, ne olur...'– ısrarlarım sonucu elime tutuşturulmuş. Heyecanım artıyor giderek, annem kızıyor: "Kızım, dikkat etsene yürürken, darmadağın oldu pasta!" Maçka Palas'a gir-

meden önce bir an durup başımı kaldırıyorum. Nasıl da yüksek bir bina... Merdivenlerden indikçe her şey farklılaşmaya başlıyor sanki, hafifçe ürperiyorum. Büyülü bir ortam bekliyor beni bodrum katta. Hangi kapının önünde duracağımızı karıştırıyorum her seferinde, kapıların hepsi birbirine benziyor. Oysa bizim evimiz, yapısıyla, kapısıyla ötekilerden ayrılır daha ilk bakışta.

İlk sevgilime anlatmıştım, Maçka Palas'ın, içine girdiğim ilk apartman olduğunu. Birlikte çocukluk evimin sokağından geçiyorduk, her şey bıraktığım gibiydi hâlâ, hiç değişmemişti. O da, sanırım aynı gün, bir mezara bırakılan kırmızı karanfillerin öyküsünü anlatmıştı bana. Her gün mü bırakılıyordu karanfiller, her hafta mı? Her ay, ya da her yıl... Ayrıntıları anımsamıyorum, önemi de yoktu belki. Yaşam boyu yinelenen bir eylem olduğunu algılamıştım yalnızca, bir mezara bıkıp usanmadan, kimselere görünmeden usulca bırakılan karanfillerin kokusu sarmıştı çevremi. Birlikte bir sevda masalı yazmıştık bu öykünün üzerine. Yıllar sonra onu terk etmeye karar verdiğimi söylemeye giderken, karanfil kokusu vardı havada.

Kapı açılıyor, gülen yüzüyle Meserret Teyze'yi görüyorum karşımda. Şen kahkahalar atıyor yine, evimizde duymaya alışkın olmadığım. Annem güler yüzlüdür, ama kahkaha atmaz pek, kalabalık konuklar geldiğinde, yemek masasının uzantıları açılıp kocaman bir masaya dönüştürüldüğünde, uzun akşam yemeklerinin sonlarına doğru, bazen... Oysa Meserret Teyze kahkahalarıyla birlikte yaşar, onun gözleri, eli, ayağı gibi bir parçasıdır kahkahaları. Sımsıkı kucaklıyor beni, canımı acıttığına aldırmadan sıkıştırıyor. Meserret Teyze'nin hemen ardında Sedat Amca. Bedenimi saran kollarını hissettiğim anda havada buluyorum kendimi, başım neredeyse tavana değecek bu kez, az kaldı! Çok yükseklerdeyim, ama korkmuyorum yine de, kıkırdayıp duruyorum herkese tepeden bakıp. Meserret Teyze, kahkahalarını bölüyor küçük çığlıklarla, "Aman Sedatçığım, dikkat et, bir kaza çıkmasın şimdi; çocuğun başı tavana çarpacak!" Hızla değil, yavaşça indiriyor Sedat Amca'nın güçlü, esmer kolları beni aşağıya. Sedat Amca'ya güveniyorum.

Mezara bırakılan kırmızı karanfillerin öyküsü müydü beni büyüleyen, yoksa yarattığımız sevda masalı mı? Bilmiyorum.

Tutku, sadakat, sevgi... Etkilenmiş, anlamaya çalışmış ve günün birinde bunu yaşamak istemiştim. Karanfiller getirilen mi, yoksa onları bir mezara götüren mi? Düşünmemiştim. İstediğim, öykünün içinde olmaktı yalnızca.

Yemekten önce annemler içki içiyorlar şık kadehlerde, ablamla bense gazoz. Hem de kocaman cam bardaklarda! Meyveli ya da sade, hangisini istersek. Meserret Teyzelerin evinde seçme şansımız var her zaman. Bir şişesi tam tamına bir bardak oluyor; içlerinde süslü kamışlar. Arada bir kamışı üflüyorum, çıkan hava kabarcıkları gazozu köpürtüyor. Ne kadar çok üflersem o kadar çok ses çıkıyor. Annem kaşlarını çatarak bakıyor yüzüme, sağ elinin işaretparmağını sallıyor hafifçe, utanıp başımı önüme eğiyorum hemen. Meserret Teyze bir kahkaha atıyor, "Bırak Allah aşkına!" diyor anneme, "Eğleniyor çocuk!" Sedat Amca, salonun kütüphaneli bölümünde duran pikaba doğru giderken ablama sesleniyor: "Gel, istediğin plaklar varsa seç de onları çalalım!" Ablam, onun ardından giderken canım sıkılıyor bir anda, okuma yazma bilsem Sedat Amca bana da seçtirir, biliyorum, ama yine de... Terk edilmişliğimin tadını çıkarmaya fırsat bulamadan Meserret Teyze elimden tutup mutfağa sürüklüyor beni. "Pilavın şehriyesini kavurmaya yardım eder misin? Benim güzel, minik bebeğim, küçük bir hanım olmuş artık, elinden de her iş geliyormuş! Görelim bakalım!" Yaşasın, bu akşam şehriyeli pilav yiyeceğiz yine, tam beklediğim gibi! Bol kahkahayla pişirilmiş, üstelik şehriyesi, güzel bir küçükhanım tarafından kavrulmuş şehriyeli pilav!

Annem hiçbir zaman şehriyeli pilav yapmadı, ne çocukluğumda ne de daha sonra. Maçka Palas'ın bodrum katındaki o evi benim için ayrıcalıklı kılan algılama, kavrulan şehriye kokusu muydu gerçekten? Belki de bodrum katın önündeki teras, aydınlık yaz ikindilerinde gözlerimi kamaştıran güneş, Meserret Teyze'nin saksılarda yetiştirdiği rengârenk çiçekler, "Gel bak, bu yavru kediler tam sana göre!" diyerek terasa çağırdığı kediler, annemin itirazlarına aldırmadan onları beslemem için elime tutuşturduğu yiyecekler... Kimbilir!

Meserret Teyze, pilav tenceresinin üzerine bembeyaz bir örtü koyup kapağını kapatıyor. "Haydi, içeri gidelim artık. Pi-

lav burada demlensin, biz de içeride!" Çapkınca göz kırpıyor, ardından bir kahkaha... Bardakları, tabakları birlikte yerleştiriyoruz sofraya. Annemi yerinden kaldırmıyor, "Benim küçük bir yardımcım var!" diyerek. Ablama bakıyorum, plakların arasında kaybolup gitmiş. Sedat Amca, babamın karşısında, elindeki kitaptan bir şeyler okuyor. Her şey yolunda, pilav da birazdan demlenir zaten...

Yıllar sonra karşılaştığımızda kırmızı karanfillerin öyküsünü, ilk sevgilimi, çocukluğumu, yitirdiğim tüm insanları bana anımsatan yaşlı adam Sedat Amca mıydı? Yüzüne bakmaya çekindiğim, bakarsam her an dağılıp gidecek duygusunu veren o muydu gerçekten? Titreyen ellerini birbirine kavuşturup sıkan, titremesini yalnızca beni ürkütmemek için durdurmaya çalıştığını hissettiğim insan... Otuz beş yıl sonra onunla birlikte miydim yeniden?

Annemler kadehlerini tokuşturuyorlar sofrada, ablamla ben de gazoz bardaklarımızı. Yemeğe otururken Sedat Amca çekip alıvermiş kamışları, "Yemek sırasında kamışla içmek hem güç, hem de sağlıksız olur!" demiş, eksilen gazozlarımızı tamamlarken. Sofra soğuk yiyeceklerle dolu, evimize kalabalık konuklar geldiğinde olduğu gibi. Şehriyeli pilav daha sonra gelecek, biliyorum, demleniyor içeride. Pikapta ablamın seçtiği plaklardan biri. "İyi seçmişsin!" diyor Sedat Amca, ablama, "Fransızca aşk şarkıları bir başka oluyor, değil mi Meserret? Ne güzeldi Paris'te geçirdiğimiz günler..." Meserret Teyze'nin kahkahaları, hiç durmaksızın. "Fasulyeyi bir gün önceden ıslatmadan pişirdim bu kez, attım olduğu gibi düdüklüye," diye anlatıyor anneme, ardından bir çatal alıp ağzına atıyor, "hiç de fena olmamış yani!" Tabağımı uzatıyorum hemen, iki kaşık fasulye, iki kaşık kahkaha koyuyor tabağıma. Tadına bakıyorum, "Hiç de fena olmamış yani!" diyorum, herkes gülmeye başlıyor. Utanıyorum. Sedat Amca, karşımdan uzanıp esmer elleriyle yanaklarımı sıkıştırıyor, "Hemen de kızarırmış yanakları! Sen çok yaşa, e mi?" Öylesine çok gülüyor ki, siyah çerçeveli kalın gözlüklerini çıkarıp gözlerinden akan yaşları silmek zorunda kalıyor. "Bunlar kahkaha gözyaşı!" diyor ardından, "Kahkaha gözyaşlarına içelim!"

Hiç kıpırdamadan dinliyordum karşımdaki yaşlı adamı. Bunca yıl sonra telefonla arayıp kendini tanıttığında da donup kalmıştım. Bodrum kattaki kahkaha evi, tüm ayrıntılarıyla canlanıvermişti gözlerimin önünde. Maçka Palas'a her gidişimde, karanlık merdivenlerden inerken serin bir ürperti kaplardı içimi. Kapının ardında saklanan gizemli dünyaya adım attığım anda ise her şey değişir, ürpertilerim coşkulu bir sevince dönüşüverirdi. O gün telefonda konuşurken yine bir mucize beklemiştim, ama olmamıştı, tedirginliğimi aşamamıştım bir türlü. Kesik, tutuk bir konuşma geçmişti aramızda. "Çok zaman geçti, görünce tanıyamazsın beni," demişti son olarak, "yaşlandım işte."

Kasvetli bir pazar öğleden sonrasında buluşmuştuk. Masamızda kırmızı şarap, birkaç meze ve anılarımız, öylece oturuyorduk. Sanki camdan bir nesneydi, sırça bir fanus, her an parçalanıp dağılıverecek, öylesine narin, ince. Güçlükle nefes alıyor, sözcüklerin arasında durup dinleniyordu. Hastalıklı soluk alma sesi nasıl da ürkütücüydü! Gözlerim ellerine takılıyordu istemeden; elleri, ah, elleri! Çocukluğumun en güvenli, en esmer elleri! "Ellerimin titremesine aldırma," diyordu, "bana rahatsızlık vermiyor... Beni asıl yoran nefes almak!" Yerin dibine geçiyordum o anda, ellerine bakmamak için bu denli çaba gösterirken ve bunu başardığımı sanırken... "Rahat ol, bu yaşa gelmenin bedeli bunlar. Seni görünce heyecanlandım galiba. Heyecanlanınca artıyor titremeler. Nefes almanın bedeli çok ağır artık!"

Sofrayı topluyoruz hep birlikte. Babamla Sedat Amca, bu kez kütüphanenin önündeler. Sedat Amca bazı kitaplar gösteriyor babama. Meserret Teyze küçücük mutfağında koşturup duruyor. Bulaşıklar birkaç dakika içinde toplanıp ne çabuk üst üste dizilmiş! "Kesinlikle yıkanmayacak!" diye kestirip atıyor, "Yarın tatil, ne işim var ki benim? Kahve yapmak için yer açılsın, yeter!" Kahveler pişerken, ablamla benim için de sütlü kahve yapıvermiş. "Kaşığın ucuyla azıcık koklattım kahveyi, merak etme!" diyor anneme gülerek. Kaşığın ucuyla kahve koklatmanın ne demek olduğunu düşünerek kokluyorum fincanı. Tabağıma konmuş çikolatayı ne zaman yesem acaba? Sıcak sütlü kahvemi boğazım yana yana içerken kararımı veriyorum, en sona saklayacağım! Artık rahatım.

"Yaşamım boyunca üç kez ağladım," diyordu yaşlı adam, "ikisi kedilerimin ardından, bir kez de bir kadının..." Sormaya cesaretim yoktu, ama başa çıkılmaz bir istek duyuyordum o kadının Meserret Teyze olması için. "Kadının kim olduğunu tahmin edersin," diye ekliyordu, "ayrılırken ağlamadım ama, öldüğünde... İsmini de söyleyemiyorum o zamandan beri."

Meserret Teyze'nin cenazesini anımsıyordum, gözlerimin sürekli Sedat Amca'yı aradığını –"Görsem tanır mıyım bunca yıl sonra?" kaygılarıyla– ama bulamadığını.

Tüm cesaretimi toplayıp soruyordum: "Cenazeye gelmiş miydiniz? Sizin orada olacağınızdan emindim neredeyse, ama görsem de tanımayabilirim diye düşünmüştüm. Bugün ise tam tersini düşünüyorum."

"Nasıl?"

"Görseydim, mutlaka tanırdım. Üstelik hâlâ orada olduğunuza inanıyorum. Söylediklerimde çelişki var, farkındayım."

Ellerinin titremesi, masada bir deprem olduğunu düşündürecek kadar şiddetleniyordu.

"Geç geldim," diyordu usulca, "kimseye görünmek istemedim. Görünmek, ölümü kabullenmekten daha güç oluyor bazen."

Annemle babamın konuşmalarını dinliyorum bebeğimin saçlarını tararken. Alçak sesle konuşuyorlar, ama duyuyorum Meserret Teyze'yle Sedat Amca'dan söz ettiklerini. Israrla soruyorum anneme: "Söylesene anne, haydi söylesene! Ne olmuş?"

"Meserret Teyzenle Sedat Amcan boşanıyorlar." Annem üzgün, babam suskun. "Boşanmak ne demek? Ne yapıyorlar yani?"

Evli olan kişilerin ayrılmasına boşanmak dendiğini öğreniyorum o gün.

"Neden peki?"

İnsanların, anlaşamadıkları için ayrıldıklarını da aynı gün öğreniyorum, kahkahalarla dolu bir evde, yüzleri hep gülen insanların nasıl anlaşamadıklarını bir türlü anlayamasam da.

"Biz onları artık birlikte görmeyecek miyiz?"

"Tamam, sus artık! Çocuklar her şeye karışmaz, bebeğinle oynasana sen!"

O gece yatmadan önce ablam kulağıma fısıldıyor yavaşça: "Meserret Teyze anneme anlatmış her şeyi, Maçka Palas'ta kalıyormuş. Evi olduğu gibi ona bırakıyormuş Sedat Amca, yalnızca kitaplarıyla plaklarını alıp başka bir eve taşınacakmış." Bir an için rahatlar gibi oluyorum, Maçka Palas'a gitmeye devam edeceğiz demek ki! Bodrum kata inen gizemli merdivenler, çiçeklerle dolu teras, kedi yavruları, şehriyeli pilav, kamışla içilen gazoz... Kitaplarla, plaklarla bir ilgim yok zaten, daha okuyamıyorum bile! Ablam düşünsün bunu... Ya Sedat Amca? Sevincim yarım kalıyor. Başımı tavana değdirmeye çalışan esmer, güçlü eller... Üstelik tavana bu kadar yaklaşmışken...

"Ölümle yaşam arasında sıkışıp kaldığım bir dönem geçirdim," diye anlatıyordu yaşlı adam. "On beş yıl kadar önceydi, uzun süre kıpırdamadan yatmak zorunda kaldım. Yalnızca okudum, tek yapabildiğim buydu. Bir dönüm noktası oldu benim için..."

Duraksıyordum, "Ama siz, nasıl olur? Eskiden de çok okurdunuz. Kitaplığınız hâlâ gözümün önünde..."

Gülümsüyordu, "İki yılını yalnızca okuyarak geçirdiğin zaman, tüm yaşamında ne kadar az okuduğunu anlıyorsun. Okudukça, iç dünyan da hızla zenginleşiyor. Bir daha da vazgeçemiyorsun."

Uzun konuşmasına rağmen, solukları düzene giriyordu yavaş yavaş. "Yataktan kalktıktan sonra da sürdürdüm, zaman buldukça okumak yerine, okumaktan artakalan zamanlarda yaşamayı."

Boşanmanın anlamını öğrenmeye başlıyorum o günlerde. Artık yalnızca Meserret Teyze'yi görüyorum, Sedat Amca ortalarda yok. Meserret Teyze'nin kahkahaları azalıyor gitgide. Maçka Palas'a daha seyrek uğruyoruz artık, sofralar eskisi gibi uzayıp gitmiyor. Gazoz bardaklarına kamış koymayı unutuyor, şehriyeleri kavurmak için mutfağa çağırmıyor beni Meserret Teyze. Daha çok o bize geliyor, babam yokken, gündüzleri. Her gelişinde çantasına takılıyor gözlerim, "Gel, sok bakalım elini çantama, senin için bir şeyler var mıymış?" demesini bekliyorum, demiyor. Çantasından ne oyuncak çıkıyor, ne de çikolata! Annem, o gittikten sonra azarlıyor beni: "Artık eskisi gibi değil

Meserret Teyze'nin durumu, her gelişinde sana armağan getirmesini bekleme, çok ayıp!" Uzun uzun konuşuyorlar annemle, okul yıllarından söz edip ağlıyorlar bazen. "Eski günlerimizi hatırladık," diyor Meserret Teyze gözyaşlarını silip gülümserken, "ne çok anımız var annenle, ne çok..." Sedat Amca'nm yeniden evleneceğini duyuyorum bir gün. Meserret Teyze çok ağlıyor, annem, "Haydi, sen git de odanda oyna biraz!" diye zorla dışarı çıkarıyor beni, Meserret Teyze engellemeye çalışmıyor onu. Sedat Amca'ya çok kızıyorum.

"Bir yerde biraz otururken bile çiçekler açtırmayı başarmak, o çiçekleri solmadan koruyabilmek, yeri ve zamanı gelince de yeniden ortaya çıkarabilmek. Önemli olan bu işte! Benim tek gerçeğim..." diyordu yaşlı adam. Ağlamak geliyordu içimden, omzuna yaslanıp sonsuza dek ağlamak... "Seni sevdim," diye ekliyordu, elleri çok titriyordu yine. "Yalansız bakıyorsun. Ürkek, ama yalansız. Çocukluğunun bakışlarıyla gelebilmişsin bugüne, ne güzel! Sevindim seni gördüğüme. Güzel bir çocuktun, güzel bir insan olmuşsun. Yalansız." Elleri, ah, elleri! Gözlerinin tam içine bakmak istiyordum, gerçekten istiyordum, ama elleri öylesine titriyordu ki! Başaramıyordum bir türlü, elimde olmadan kaçırıyordum bakışlarımı. "İstersen çiçekleri koruyabilirsin," diyordu, "sonra da açtırırsın yeniden, inanıyorum. Bugün birlikte nasıl açtırdıysak... Ürkme hiçbir şeyden!" Solukları düzensizleşiyordu yeniden, ellerini göğsüne bastırıp bekliyordu bir süre. "Yoruldunuz," diyordum, "daha fazla yorulmayın. Evinize bırakayım sizi, dinlenin." Başını sallıyordu, "Biraz daha kalalım, kimbilir, bir daha ne zaman..." Kısa bir suskunluktan sonra anlatmaya başlıyordu kesik kesik: "Babamın öldüğü yaşı çoktan geçtim, bekliyorum ne zamandır. Ancak bu bekleyişten bunalmadım. Kendimle barıştım, geç de olsa. Savaşacak hiç kimse yok ki karşımda! Aslında hiçbir zaman da olmamıştı galiba. Kendimizle savaşıp durduk, başkalarıyla savaştığımızı sanırken... Yaşamın sonuna yaklaştıkça daha iyi anlıyorsun." İlgiyle dinlediğimi fark edip gülümsüyordu. "Bak, bu son söylediklerimi unutma sakın!" "Tamam," diyordum, "ama yazmak istiyorum, ben de çocuk belleğimi yitireli epeyi oldu!" Söylediklerini kâğıt peçetenin üstüne not alırken başımı kaldırıp tam gözlerinin içine

bakabiliyordum sonunda. "Bak, oldu işte!" diyordu, "Ürkmüyorsun şimdi!" Yanıtımı beklemeden devam ediyordu, bu kez kendi kendine konuşur gibi: "Babamla aram pek iyi değildi gençliğimde. Sonraları da İstanbul'da kurdum düzenimi, Mersin'e belli zorunluluklar dışında yolum düşmedi pek. Düğünler, doğumlar, ağır hastalıklar, en çok da ölümler oldukça... Bir gün haber geldi, baban ağır hasta, günleri sayılı, belki yetişirsin diye... Annem bir suratla karşıladı beni, belli ki üzüntünün, yorgunluğun ötesinde bir sıkıntısı vardı. Israr edince anlattı; bilinci açıkken, ben gitmeden birkaç gün önce, komşunun ortanca kızını istemiş yanına babam. Otursun karşımda, seyredeyim diye tutturmuş. "Utanmıyor da!" diyordu annem, "Bu yaşa gelmiş, ölüm döşeğinde... Hiç utanmıyor!" Odasına girdim, gözleri açık, hiç kıpırdamadan yatıyordu. Elini tuttum, hafifçe sıktı elimi, gözlerini kapayıp açtı birkaç kez. Annemi dinlemeyip çağırdım komşunun kızını. Kırmadı beni, geldi, bir saat kadar oturdu başucunda. Ertesi gün öldü babam. Çok güzel bir kızdı gerçekten de... Kömür karası, sürmeli gözleri vardı, ceylan gibi. Kimbilir nerelerdedir şimdi, hatırlar mı ölümü bekleyen çapkın ihtiyarın yanında geçirdiği bir saati?"

Cenazeye yarım saat kala, işyerimde öğrendim Sedat Amca'nın öldüğünü. Yetişmeyi deneyebilir, denediğim için kendimi rahatlatabilirdim. Yapmadım. Odamın kapısını kapatıp o eski öyküyü düşündüm uzun uzun. Bir mezardaki kırmızı karanfilleri taze tutmayı ilk kez çok yürekten istedim. Bir insana bu denli tutkuyla bağlanmayı, o insanın Sedat Amca olmasını...

Bu kez yalnızca öyküyü yaşamak değildi istediğim, hangi tarafta olmak istediğimi de biliyordum artık.

Belki yine yanılıyorum, komşunun ortanca kızı olmak istiyorum belki de.

Sedat Amca'nın yanında da bir komşu kızı var mıydı acaba?

Kimselere veremediğim kırmızı karanfillerle geçiyorum Maçka Palas'ın önünden.

2006 • Saat Kulesi

Refik Algan
(Ankara, 1952)

Öykü Kitapları: *Saat Kulesi* (2005, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Umursamaz Uykucu* (2007).

REFİK ALGAN **SUPER STAR**

Soytarılar Bayramı
UZUNÇALAR

A

1.

Çöl gibi bir yerde bir toz bulutu varmış. Zaman zaman da birisi beliriyormuş içinde. Uzun saplı süpürgesiyle oradan oraya koşuşturuyor, duruyor, hızlı hızlı yerleri süpürüyor, tozun içinde gözden yitince başka bir yerde ortaya çıkıyor, aynı davranışı yineliyormuş.

Bu toz bulutu onun marifeti miymiş, yoksa toz bulutunu görür görmez süpürgesini kaptığı gibi içine mi dalmış?

2.

Artık mektup yazacak kimsem de kalmadı. Dün sana bir şeyler yazıp attım. Önümüzdeki yıl yanıtı elime geçerse iyidir. Yalnızlık çığlıkları insanları hep ürkütmüştür sanırım. Aziz dostum, eğer çevrenizdekileri kaçırmak istiyorsanız, onlara yalnız olduğunuzu söyleyiniz; insanın aynayla yüz yüze gelmekten korkmasına benzeyebilir bu. İyisi mi elden geldiğince okşayınız güvercinleri ve uzak kalmayınız sıcak iklimlerin limonsu tadından. Lüks sorunlar...

3.

Sabah uyanır uyanmaz. "Yitik bir dünyanın yitik insanları.

Yitik bir dünyada yok oldum. Sabah uyandığım zaman ağlıyordum." Ağlıyordum.

Hayır

Sabah uyanır uyanmaz yitik bir dünyanın yitik insanları yitik bir dünyada yok olunca bu sabah ağlıyordum uyandığım zaman. Noktayı bir ayrıntı yapıyoruz.

Bir sabah da Kierkegaard çobanlardan şiirlerden Danimarka'nın karanlık gökyüzü diyorlar ki adamın dünya görüşünü karartmış en görülmedik çiçeklerini

Tarlanın zambakları gökyüzünün kuşları
İnce yağmur han avlusunda
Sevdanın birçok görüntüleriyle

4.

Sonra bir duman oldum. Uyuyan insanların düşlerine girmeye de korkar oldum. Bir menekşenin tadıyla dolaşırken gökyüzüne baktım. Çıplak bir gecede bir kadının saçları denize doğru, hep denize doğru. Giderken ağladı mı bilmiyorum. Belki bir gün şarkılarıyla çıkagelir.

5.

Beyoğlu (37). Beyoğlu'nda bir adam var geçerken görüyorum bütün kaldırımlara değil sinemanın bir köşesinde elinde küçük bir tel var bir üflüyor her yerde balonlar uçuşuyor fındıklı sütlü çikolata kâğıtları bir kızın afro saçlarında birden yağmur

Pera'nın Karanlık Tarihi (Yazılacak)

6.

Birisi uykuda uyanın uyanın diye bağırmaya başlamış evdekiler kalkmış başında toplanmışlar adam hâlâ uyuyor ama bağırıyor uyanın uyanın diye bağırıyor uyandırmak istedikçe de büsbütün bağırıyormuş çünkü düşünde adam uyumuyormuş ki ötekiler uyuyormuş.

(Perde)

Soğuk bir hava esmektedir ve herkes sessizlik içindedir. Bazıları, "Bu da nereden çıktı?" gibilerinden birbirlerine bakarlar, ama konuşmazlar. Çok mu anladıkları yoksa hiç mi anlamadıkları için susmaktadırlar, bu da belli değildir. Bir iki alkış yükselir, herkesin dönüp bakmasıyla onlar da susarlar. Soru şudur: Bu adam karşıdan değildir, ama bizim içimizde kimden yanadır?

Sahnenin solundan emekli bir memur çıkar, perdenin önünde durur. Cepleri, eski yazın ve müzik bilgileri içeren sararmış kâğıtlarla şişmiştir. Bir ara bir tanesi düşer, rüzgâra kapılarak izleyicilerin arasına uçar, kâğıdı elden ele gene yaşlı adama uzatırlar. Teşekkür eder, öksürür ve konuşmaya başlar:

Arkadaşlar! Her zamanki sözleşmeli sanatçımız hastalandığı için (aramızda kalsın) bunu bulup getirebildik. Bir ara çok utandım. Ne demek istiyor, ne yapmak istiyor? Daha önce de önemli bir şeyler yaptığına inanıyormuş; ama, bugün karşılaşınca hiç bilgim yokmuş, hiç tanımıyormuş gibi yaptım. "Bütünlük" yok gibi. Ne dediği bir türlü anlaşılmıyor. Yoksa başımıza bir bireyci daha mı çıkıyor? (Sandalye gıcırtıları yükselir, adam konuşmasını sürdürür) Önümüzdeki hafta sözleşmeli sanatçımızı aynı biletle parasız izleyebilirsiniz. Bunun yerine. (Alkışlar) Hem de biz bize, değil mi? (Alkışlar) Yalnız, ikinci bölüme başlamadan önce, arada, bir arkadaşını konuk sanatçı olarak sunmamı istedi. Kim olduğunu bilmiyorum ama adı Arı Naşit'miş. Bu akşam içmeye davet ettiği için ben de kıramadım. (Alkışlar, homurtular, ön sıralardan, "Bize de, bize de" diye sesler yükselirken, sahnenin solundan girmiş olan sunucu sağından çıkar, gider.) Perde açılır. Orta boydan az kısa, tombulca, ağırbaşlı bir güldürücülüğü olduğu hemen duruşundan anlaşılan konuk sanatçı selam verir ve konuşmaya başlar:

Sevgili konuklar! (Sessizlik) Bu izlenceyi arkadaşımla birlikte hazırlamıştık ama uzakta bir işim çıktığı için zamanında yetişemedim. (Sessizlik) O, tek başına başlamak zorunda kaldı ve sonuna değin de öyle sürdürecek. Bir şeyi belirtmek istiyoruz ki bir şeyler yaptıklarını sananlar pek bir şey yapmıyorlar (gürültüler, homurtular yükselir. Daha yüksek bir sesle) ama makale

isteyenler makaleye, ansiklopedik bilgi isteyenler ansiklopedilere, reçete isteyenler doktora, klasikleri kırpmak isteyenler kolajcıya gidebilir. (Yine homurtular. Bazıları, ayaklarını yere vurmaya başlar) Er ya da geç, yaptıklarımızın size ulaşacağına inanıyoruz. Köşeler önemli. (Alkışlar ve köşelerden gelen homurtular, sandalye sesleri. Bazıları, ayağa fırlar) Köşeler, önemli; ama, bunu gelecek haftaya bırakıyoruz. Beni sorarsanız, Doğu'da yetiştim, Batı'dan yeni geliyorum. Arkadaşım, ikinci bölüme başlamadan önce, size "Hüzün" isimli bir çalışmamı sunmak isterim (Sessizlik):

HÜZÜN

Kimi dostlar
Diz boyu çamurda
Ağır aksak
Şiirler yazdılar

Kimi dostlar da
Türküler kamçılayıp
Ağaçlar üzerinden
Sıçradılar

Ne sıçramak
Yordu
Genç ayakları
Ne de
Çamur sıçratmak

Ah bir de
Olmasaydı
Ağaç köklerine takılmanın hüznü!

(Bir an için yüksek sesler, gürültüler, bağrışmalar duyulur; sonra hepsi hızla solar. Bir sessizlikten sonra):

B

1.

Hep bir ara-lık kapının - ardından mı (Hep bir - ara) sevgi-liy-le (hep bir ara) iç-ki-ler-le Ya-tak-lar-da (Birtan-godur) kenar-la-rı (tango) kı-rıl-mış-taş pi-lak-lar-da (tango-tango) hep bir ara (ara-lık-ka) lık ka-pı-nın (pı-nın-ar-dın) ar-dın-da-nı (danışıkla) şıkların kır (rın-kır-mızı) mızısıyla (tango tango)

Bazılarının yaşamı "bir tangodur" Bü-tün Ge-ce Bu-kö-şe-de (tango tango)

Sigara dumanlarıyla bir eski plağın, zamanından önce çökmüş briyantinlerin bir günlerin (şimdi tango - o gün tango) müziği kaldırımlarda, yaklaşırken

Diyordum ki hayır-hayır (tango-tango) Belki bile değil kesinlikle başka biçimlerde (birtan-godur)

Bir şiir şiir de istemiyordum ama yorgun bir piyanist gibi parmaklarımda viski kaçıklığı kazanmış terlemelerle

Bir şiir bir şiir

Valsler vardı (şimdi tango) bir denizin kıyısında

Dön (tango-tango) geri (tango) bak (dönge-ribak)

Dön (dönge) bir kez daha (ribak- tango)

Bazılarının yaşamı "bir tangodur". Kenarı kırık taş plaklarda. Dönüp de geriye bakınca. (Sessizlik)

2.

Beni seviyor musun? Gerçekten beni seviyor musun? Gereksinme sözcüğünü kullanmayalım. On yedi yaşımda değilim, ama otuzumda da değilim. O zamanlar yaşlıydım, şimdi çok daha gencim. (Kahkahalar) Ama benden yakınmalar duymayacaksın, sana hiçbir şeyi taşımayacağım. Gerçekten beni mi seviyorsun? Öyle hızlısın ki göremiyorsun, bazen yalnızlığı istiyorum. Bazen seni istiyorum, bana hep yalnızlığını veriyorsun. İşte buradayım. Buradayım ve şimdi de beni her şeyine ortak etmek, beni buradan götürmek istiyorsun. Benim dünyamı, benim cinsimi tanıyor musun? Dağlara çıkmadım, ama rüzgâra karşı durduğum çok oldu. Mutlu oldum, mutsuz oldum. Blucinler giydim,

soldular, paralandılar. Gece yarıları hızlı otomobillere bindim, kocaman cigaralar sundular. Ama pek de etkilenmedim. Uzun saçlı, yün kazaklı kızlar vardı. (İzleyicilerin arasından, "Oooh-oh" sesleri gelir) Peki, şansımı bir kez daha deneyeceğim. Bu kan ve barut, çocuk elli caniler ortasında bir kez daha seni sevdiğimi söyleyeceğim. Beni seviyor musun? (Kahkahalar)

3.

Çöl gibi bir yerdeymişiz. Bir toz bulutu varmış. Zaman zaman da birileri beliriyormuş içinde. Uzun saplı süpürgeleriyle oradan oraya koşuşturuyor, duruyor, hızlı hızlı yerleri süpürüyor, tozun içinde gözden yitince başka bir yerde ortaya çıkıyor, aynı davranışı yineliyorlarmış.

Bu toz bulutu onların marifeti miymiş, yoksa toz bulutunu görür görmez süpürgelerini kaptıkları gibi içine mi dalmışlar?

4.

Saat kulesinden de görmüştüm, bekliyorduk. Yanar döner giysileriyle perendeler atarak geldi. Çıngırakları, zilleri, fırdöndüleri, maskeleri vardı. Bir görünüp bir yok oluyordu. Rengârenk kurdeleleri, madeni uçlu kordonları, uçkurları, şeritleri, perdeleri ve tülleri, makarnaları, bira ve gazoz kapakları, tıraş losyonları, kokusavar ve borsa hisseleri vardı. Süpürgesini saklamıştı. Arada bir, "Dokun", "Tamam mı?", "Şimdi git, öğren de gel!" (seyirciler arasından bir kez daha, "Ooooh-oh" sesleri yükselir) diye bağırıyor, bağırırken de zıp zıp zıplıyor, Ortaçağ karanlıklarının üzerinde yükseliyordu.

Jonglörmüş eskiden. Şimdilerde ip üzerinde karşıdan karşıya geçiyor. Yüzünü anlatmak olanaksız; çok köşeli, yani çok yüzlüydü. "Dolaşıp durmaktan yoruldum" dedi, "Eskisi gibi taklalar da atamıyorum. Buralarda yerleşmek istiyorum. Artık ayrılıklar ve yalnızlıklar başlayacak. Şimdi bana gözyaşı kadehleri ve uzun doğum sancıları gerek."

5.

Saat kulesine çıktım, oradan gördüm. Birileri gidip birileri geliyordu. "Buralardan kurtulmanın bir yolu olmalı" dedim.

"Nedir bu kargaşalık? Çekip gitmeli mi, yoksa burada mı kalmalı? Köşklerimiz yıkıldı, bağlarımız, bahçelerimiz bozuldu; sedef kakmalı koltuklarımıza 'sonradan görme'ler kuruluyor." "Heyecanlanmaya gerek yok ki!" diye incelikle yanıtladı, "Hep böyle tarihsel şakalar yapıyorsun. İçimizde birçokları var ki yaşam bir şakadan başka bir şey değildir sanıyorlar. Sen ve ben, bunu çoktan aştık, bizim inancımız bu değil; onun için yanlış konuşmayalım, çünkü saat çalışmaya başladı."

Saat kulesinden bakınca her yerde görünüyorlardı; yedi ayrı çevren vardı ve hepsini de kaplamışlardı. Genç insan ölümleri gidip gelirken yalazlar içinde yaklaşıyorladı. Kağnı gıcırtıları ve sanayi aygıtlarıyla döne döne. Uzak bir gelecekten geliyorlardı. Saat kulesinden gördüm, dumanlar ve yalazlar içinde yeni insanlar geliyordu.

Uzakta bir baykuş öttü. Rüzgâr uğuldamaya başladı.

ARKA KAPAK YAZISI:

İlk konserimize ait bu uzunçaların kotarılmasında değerli katkısı ve izleyicileri yerinde uyarıları için konuk sanatçı dostuma ve gerek şarkı sözleri gerekse arka kapak yazısındaki dizgi yanlışları için özel bir çaba gösteren yayıncı dostuma en başta teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Ses mühendisi arkadaş, az rastlanır bir beceriyle, özellikle birinci yüzdeki yabancı sesleri, gürültü ve karşı gelişleri özel bir süzgeçten geçirerek yok etti. İkinci yüzdeyse elinden geldiğince aynı işi başarmaya çalıştı.

Mekân uzmanı arkadaşımız, yabancı seslerin bir bölümünün yok edilmesinin ortaya çıkardığı sorunları, mekânı uzatıp büküp burup alan dalgalandırmaları yaparak çözmeye çalıştı.

İkinci yüzün birinci parçasında görülen ritim ve kadans bozuklukları, sahneye fırlayan bazı izleyicilerin bateriste saldırması yüzünden ortaya çıktı; bunu, burada açıklamayı bir zorunluluk olarak görüyorum.

Son olarak günümüzün "edebiyat alimleri"nin değerli çekimserlikleri ve ağırlıklarından çok şeyler öğrendiğimi belirtmeden geçemeyeceğim. Ayrıca geleceğin göndermeler uzmanlarına da şimdiden başarılar dilerim.

Refik Algan

2007 • İmbatta Karanfil Kokusu

Selma Fındıklı
(Eskişehir, 19 Kasım 1965)

Öykü Kitapları: *Loş Sokağın Kadınları* (1995, "Selanik İçinde" öyküsüyle 1996 Haldun Taner Öykü Ödülü), *Ankara İstasyonu* (1998, İş Bankası Edebiyat Ödülü), *İmbatta Karanfil Kokusu* (2006, Sait Faik Hikâye Armağanı).

"Alâyişten Hazzetmem Efendim!"

Evvelbahar 1863

Sabah alacasında dehşetli bir gümbürtü... Arz ü sema sarsıldı sanki... Bir daha... Uykudan sıçradığım için tabiatıyle pek çok korktum efendim. Hak saklasın, düşman sefineleri mi girdi yoksa körfeze? Gerçi hamdüsenalar olsun yüce Mevla'ya, Fatih Sultan Mehmet devrinden beri o felakete uğramamıştır İzmir suları amma... *"Âşıkın çok bela gelir başına / Tehammül gerektir âdû taşına"* demiş Âşık Dertli... Demiş de, o âdû başka... Abesle iştigal, denir benim düşündüğüme... işte yeni bir sarsıntı... Ya Rab, sen aklıma ziyan verme, Kadifekale'ye yerleştirilmiş toplardan ihtiram atışı yapılıyor elbette...

Aman efendim, yaş doksana merdiven dayadı mı, bir unutkanlık, bir şaşkınlık hasıl oluyor ademoğlunda, üzerinize afiyet. Günlerdir cümle âlem biliyordu Sultan Abdülaziz hazretlerinin şehrimizi teşrif... Hadi canım, gül yüzümüze hasret değil adam; uzun sürecek Mısır yolculuğu sırasında bir dem soluklanıp dinlenecek buracıkta. Devlete baş kaldırmakla her istediğini elde eden Kavaklı Mehmet Ali Paşa'nın oğullarından sonra valilik tahtına oturan torunu İsmail Paşa'yla görüşmeye gidiyor. O kalkıp geleceğine... Makedonyalı sülale çöllerde hükümdarlığını çoktan kabul ettirdi de bizimkiler hâlâ Osmanlı toprağı sanıyor oraları... Gafletin böylesine ne demeli! Hoş, bundan ziyadesiyle vahim bir hal var ki, söylemeye dilim varmıyor billah... Mehmet Ali Paşa'nın,

kurnazlıkta şanına yakışır damadı Yusuf Kamil Paşa nazırlıkla yetinmeyip sadaret makamına yerleşiverince padişahı kukla misali oynatmaya başlamış diyorlar laf aramızda. Zaten Devlet-i Âli Osman'ı kurulduğundan beri hep vezirler yönetmiştir ya... Neyse üç günlük misafirliğim kalmış fani dünyada, ne halt yerlerse... Affınıza sığındım, ağzımı da bozdurdular sabah sabah... Yüreğimi pır pırlandırdıkları yetmezmiş gibi... Yaşımı arzeylemiştim efendim, üstelik bir başına kalınca daha bir ürkekleşiyor insan. Zevcem sizlere ömür... Bir kızım var Diyarbekir'de... Nicedir beklerim, mektubu gelmez!... Daha üzmese bari babacığını... Fi'l hakîka, yalnızlık Allah'a mahsus...

Bu top sesleri öldürecek beni... İşin kötüsü, giderken de aynı gümbürtüyle sarsacak İzmir'i hazret! Bendeniz alâyişten hazzetmem efendim. Gerçi hayattan zevk almayan, huysuz bir ihtiyar olduğumu inkâr eylemem, fakat gençliğimde de sevmezdim böyle şeyleri. Rahmetli Münire'ciğim –refikam efendim– biraz hoşlanırdı gösterişten. Benim yanımda sadeliğe alıştı. Ya da alışmış göründü çaresiz... Zira paşa kızıydı o, bense kendi halinde bir ulema çocuğu...

Yok, bitmeyecek bu kuru gürültü... Billah bitmeyecek... Saltanat sefinesi ufukta göründü mü, patlat bir tane... Sultan karaya ayak bastı, bir daha... Kahvesinden ilk yudumu aldı... Dinlenmeye çekildi... öğle yemeğini istedi... Hani yüzünüze güller, adamcağızın başka bir ihtiyacı hasıl olsa... Dedim ya, hazzetmem alâyişten... Hem Mısır'a giderken İzmir'e şöyle bir uğramışsa, bu kadar patırtı edecek ne var acep? Şairmiş, bestekârmış, sazendeymiş, pehlivanmış... Bana ne a canım? Devleti sultanca idare edemedikten sonra babam da yapar ötesini...

Efendim, babam dedim de, aklıma geldi şimdi; öyle güreş müreş sevmezdi rahmetli, insanoğlu rakibini düşünceleriyle yenmeli fikrine sahipti. Eh, birbirinin üstüne çöküp kol, bacak bükmeyi ayılar da becerir, değil mi?

— Nizam...

Merdivenin tam ortasında duruyor... Bembeyaz sarığı ba-

şında, eteği yerleri süpüren siyah cüppesi sırtında... Sağ kolunun altında birkaç kitap... Yüzlerce yılın yavaş yavaş kararttığı bir mezar taşına benzetiyorum onu her zamanki gibi... Seslenişi olmasaydı... Canlı mıydı acaba?

— Annen nerede oğlum?

— Biliyorsam Arap olayım...

Gülüyor, inanmadı sözüme. Haklı. Biliyorum çünkü. Arka avluya bakan ocaklı odada tespih çekerek ağlıyor annem. Babam da habersiz değil bundan. Kadifekale'ye yaslanmış iki katlı evimizin her köşesinde çınlayan gür sesiyle beni yanma çağırmak istemişti aslında. Kapıdan gösterişle çıkmaya, Namazgah semtindeki Kurşunlu Medrese'ye giderken güleryüzle uğurlanmaya heves etmişti. Ama umduğunu bulamayacak Müderris Fehim Efendi.

Basamakları hırsla iniyor. Eteğini toplayarak lapçınlarının üstüne burnu aşınmaya başlamış yemenilerini geçirip bir solukta dışarı atıyor kendini. Kaçarcasına... Hizmette kusur etmekten korkan emir kulları gibi evin efendisini ince gıcırtılarla selamlayan paslı menteşeler, anneme de kurtuluşun muştusunu veriyor. An geçmeden solgun, kederli yüzü beliriyor sofanın kuytusunda;

— Gitti mi?

— Gitti...

— Hadi Nizam, yolcu yolunda gerek...

Feracesi kolunda zaten. Örtünmesi pek çabuk oluyor. Peçeyi indirmesi de...

İnadımdan sen gidinceye kadar perdeleri açmayacağım Abdülaziz Efendi... Hep böyle loş kalsın odamın içi... Oysa dışarda ılık mı ılık bir bahar havası... Denizi seyretmeyi de ne severim şu erken saatlerde... Mavi sularda hoş bir buğu vardır şimdi... Kadın yüzünde titreşen tül sanırsın... Hem kalkmasını arzularsın, hem de ardında saklı gerçeği görmekten korkarsın.

Frenk mahallesinde bir çıkmaz sokağa giriyoruz. Birbirine sırt vermiş, iki ya da üç katlı, eski olsa da temiz, mermer basamaklı merdivenleri az önce yıkanmış sıra evlerden sonuncusuna yaklaşırken annem bana sezdirmediğini sanıp gizlice burnunu siliyor. Derin soluklar alıyor birkaç defa. Yol boyunca peçe altında ağlamıştı belki... Görmediğime seviniyorum. O da göstermediğine...

Eşiğinde durduğumuz kapının pirinç tokmağını vuracağı anda içerden çalgı sesi geldiğini duyuyoruz ikimiz de. Aldırmıyor annem, üst üste darbelerle haber veriyor ev sahibine geldiğimizi...

Bu kaçıncı sarsıntı canım efendim? Ne olmuş yani padişah İzmir'e şöyle bir uğradı ise... Duvarlarda asılı ne varsa yere düşecek sanki... Guguklu saat, Edirne kavukluğu, kadim ud... Hepsi de ata yadigârıdır... Hele ud... Babamındır efendim... Kırk yılda bir de olsa pek güzel çalardı rahmetli... Ben o kadar usta olamadım... Eh. İşte... Bu yaştan sonra da... Şimdi tek arzum azıcık daha uyuyabilmek... Gerçi, yakında ebedi uykumuza dalacağız amma... Bari Nihal'den mektup gelseydi...

— Nizam Bey...

Omzumda yumuşacık yumuşacık bir el... Korkuyla ürperti arası bir dokunuş... Gözlerimi aralayınca yatağımın başucunda bir heyula görüyorum billah... Ama heyula böyle ufak tefek mi olur?

— Maaşallah horul horul uyumaktasınız Nizam Bey...

— Ya ne yapsaydım Münireciğim? Cümle mahlukat gecenin bu vaktinde hâmûş olmaz mı?

— Benim gözüm kapanmıyor bir türlü... Kapanmayınca da içim daralıyor... Bari saati söyleyiniz...

— Ezani saati mi, yoksa alafranga saati mi?

— Aman Nizam Bey, birini söyleyiniz işte... Zaten sıkıntıdan laf olsun diye sormuştum...

— O neden sultanım? Kelime hazineniz Osmanlı'nın kasası gibi tamtakır mı oluverdi?

— Oldu ya... Son demlerde sizinle konuşabileceğim bir şeyler bulmakta güçlük çekiyorum Nizam Bey...

— Nihal yüzünden, değil mi?

— .....

— Sükût ikrardan gelir Münireciğim...

— Tek evladımı, nûr-u didemi dağlar ardına göndermekte bir endişe duymadınız... Pek kırgınım size...

— Sahi mi? Hiç farkında değilim kırgınlığınızın!... Yahu, bir yıl oldu Nihal'ın gelin gittiği... O gün bugündür yüzünüzün güldüğünü görmek kulunuza hiç müyesser olmadı ki... Yakında çocuğunu kucağına alacak, siz hâlâ aynı sabit fikirdesiniz...

— Doğumda yapayalnız olacak... Ne ben gidebilirim ne de o gelebilir... Diyarbekir İzmir'e kaç aylık yoldur, bilir misiniz Nizam Bey?

— Bilirim efendim, dağdan inme cahil mi sandınız beni? Koskoca vilayet mektupçusuyum bendeniz... Ama siz kızımızın zorla gönderilmediğini, Server Bey'e gönül verdiği için bu izdivaçla baba ocağına hasret çekmeyi göze aldığını bilmiyorsanız, artık öğrenin lütfen...

— On yedisinde kız ne istediğinin farkında mıdır acep? Adamı kolağası elbisesiyle görüverince ağzının suyu akmış...

— Yapmayın efendim, Server Bey'in bir akrabasının evinde gizli gizli buluşup görüşmemişler mi?

— Ne rezillik Ya Rabbi? Paşa torununa yakışır iş midir bu?

— Yalnızca bir taraftan paşa torunu Nihal, benim şecerem ulemadan gelir. Ulema ise doğruyu yanlıştan ayıran fikir adamıdır...

— İki ay sonra sorarım size...

Başucumdaki heyula usulca uzaklaşıyor. Aynalı konsola doğru süzülürken ardından bakıyorum, mum ışığında duvara vuran gölgesi bile küçülmüş sanki... İçi değişik losyonlarla dolu şişelerden birini alıp, dokunuyor zarif hareketlerle... Sıkılınca böyle yapar hep...

Kapı açılır açılmaz genç bir kadın hoş kokusuyla karşılıyor bizi. Pembe bir hotoz var başında. Siyah saçları sırtına, göğüslerine dökülmüş. Hafif bir kendini beğenmişlikle burnu havaya kalkık, omuzları dimdik. Al ipekten bol kesimli bir elbise giymiş, beline az koyusundan kemer kuşanmış. Bedeni zayıf, boyu uzun. İnce parmaklı eliyle bizi içeri davet ederken sultan edasına bürünüyor. Gülümsüyor, göz süzüyor, belini kıra kıra yürüyor önümüzde. Frenk mahallesinin bütün kadınları böyle midir? Daha önce hiç görmemiştim ki...

Annem elimden tutup sürüklüyor beni. Sekiz on basamaklı taş merdiveni çıkıp al kadifeli perdeleri sımsıkı kapalı küçük bir odaya ulaşıyoruz. Her biri kolum büyüklüğünde renkli mumlar yanıyor. Parlak kırmızı güllerle bezenmiş halı, sedirden kapıya kadar serilmiş. Üstündeki pembe minderler kocaman kocaman. Hepsi yeni kabartılmış sanki...

— Kalmayın ayakta... diyor, hotozlu kadın bozuk bir Türkçe ile. Hemen oturuyoruz. O da gömme raftan kalaylı bakır tası alıp annemin karşısına yerleşiyor. Aynı anda gülerek soruyor;

— Bir şeyler getirdiniz?

Annem koynundan babamın akik tespihini çıkartıp uzatıyor. Kadın derin bir arzuyla kokluyor turunç rengindeki taneleri. Avcunda tortop ediyor. Dalgalanan denize bakıyormuşçasına suya dalıp gidiyor kara gözleri. Önce boynunda asılı altın haçı, ardından da tespihi tasın içine atıyor. Sessizce dualar okuyor bir zaman;

— Yoktur günah bu adamda... Gider gelir kendi yoluna... Yoktur hiç günah... Yoktur...

Neredeyse çırpınarak söylüyor bunları. Annem biraz şaşkın, biraz öfkeli karşılık veriyor;

— Nasıl yok Kira Katina? Efendim her geçen gün benden uzaklaşmakta...

— İştedir su... Söylemez Katina'ya yalan... Görünmez başka kadın...

Koynundan bir avuç dolusu karanfil tohumu çıkarıyor kadın. Yanan mumlardan birinin alevine azar azar döküyor. Baygın bir koku kaplıyor ortalığı. Annemin gözünün içine bakarak anlamını çözemediğim bir gülümseyişle;

— Bildiğin duaları okuyasın içinden, diyor Katina. "Artacak sana efendinin muhabbeti..."

Kıpır kıpır oynamaya başlıyor annemin ince dudakları... İçten yakarıyor Tanrı'ya...

— Odanda hoş bir koku var beybaba...

— Ne kokusu oğlum? Kadın gibi misk ü amber sürünecek değilim ya...

— Ama var... Cüppene, sarığına, kitaplarına sinmiş... Mendiline bile...

Karanfil... Yanmakta olan tohumlardan yayılıyor... Annem duayı bitiremeden kapı vuruluyor. Katina telaşla fırlıyor dışarı. Anlamadığımız mırıltılarla bir şeyler konuşup yanımıza döndüğünde esmer yüzüne ateş bastığı belli oluyor. O anda can sıkıntısından kalkıp sedire doğru gidiyorum. Perdeyi hafifçe aralıyorum. Bir gölge geçiyor pencerenin önünden. Babam... Falcı Katina ise su tasını gömme rafa kaldırırken üstüne basa basa anneme öğüt veriyor;

— At içinden günahı... Temizdir Osman oğlu Fehim... Senin gönlün karanlıktır...

Kuzu etiyle pişmiş safranlı pilava uzun uzun bakıyor babam. Evdeki huzura bir anlam veremiyor olmalı. Annem aylarca süren hırçınlıklarından, küskünlüklerinden, suçlamalarından vazgeçmiş, güzel bir akşam sofrası hazırlamış, ikisi de sevinçli. Ama ben... Namazgahtaki Kurşunlu Medrese'ye giderken yolu Frenk mahallesinden geçen Müderris Fehim Efendi'nin Falcı Katina'ya sevdalandığını benden başka kimse bilmiyor. Sekiz yaşında bir çocuk için ne ağır bir yük bu. Ya bir gün o eve temelli giderse? Bizi terk ederse? Belki... Annemin huysuzluklarından usanırsa... Güzel güzel konuşamazlar hiç... Babam hayattan, dünyanın gi-

dişinden söz açınca, annem kilere dadanan sıçanları, kurtlanan pirinçleri anlatır.

— Doldurma sahanı Saide Hatun... Bir oturuşta çok yemeyi sevmem, bilirsin...

Dinlemiyor, tepeleme dolduruyor annem;

— Böyle çırpı gibi kalırsın o zaman... Pazuların bile olmaz...

— Olup da ne olacak? Güreş mi tutacağım?

— Tutmak günah mıdır Fehim Efendi?

— Sevmem öyle işleri Saide Hatun... Rakibini düşüncesiyle yenmeli insanoğlu... Yoksa kol, bacak bükmeyi haşa huzurdan, ayı da becerir elbet...

Bir gümbürtü kopuyor tam o anda. Babam kulak kabartarak;

— Allah Devlet-i Âli Osman'a zeval vermesin, diyor. Selim-i Salis hazretlerinin tahta çıkışını muştuluyor top sesleri... Pek ince ruhlu, sanat erbabı imiş...

Sonra alaylı bir gülümseyişle annemin gözünün içine bakıyor;

— Fikriyle sultanlık edecek inşallah, bilek gücüyle değil... Allah utandırmasın...

Kafesin gözeneklerinden süzülerek odaya dolan esinti kandilin alevini hafif hafif titreştiriyor, ama sıcaktan kavrulan bedenimi serinletemiyor. Alacakaranlık odada, rahle başına oturmuş kitap okuyan bir adam değil, karanlık dallara tünemiş, uğursuzluk dileyen bir baykuşa benzetiyorum kendimi. Köhneleşmiş devlete, başıbozuk yeniçeri ocağına yeni bir düzen getirmek için savaşan, sonunda hem tahtından hem de canından olan o asil ruhlu adamın, Üçüncü Selim'in ölüm fermanı benim çirkin ötüşümle yazılmış, Dördüncü Mustafa gibi akıldan noksan bir adam sayemde hükümdar olmuş sanki...

— Şerbet getirdim beybaba...

Nihal... Küçücük bir yağmur damlası ancak bu kadar sessizce düşebilir kucağıma... Kapıyı gıcırdatmadan... Tıpır tıpır ayak

seslerini duyurmadan... Saman sarısı ipek elbisesinin omuzlarına annesinin fildişi tarakla çözdüğü büklümler dökülmüş... Yalınayak... Ürkek... Yumuşacık...

— Karlıkta soğutmuş annem... Vişne şerbeti...

— Gelişin içimi serinletti çocuğum... Şerbet neme gerek?

— Olsun... Yine de iç... Sıcak pek bunaltıcı bu akşam... Kumral saçını okşayarak bir dikişte bitiriyorum dopdolu bardağı.

— Kitap mı okuyorsun beybaba?

— Fuzuli divanı... Çabuk büyümeye bak, sana da öğreteceğim hepsini...

— Sekiz yaş küçük müdür sence?

— Bu şiirleri anlayabilmen için küçük meleğim... Birkaç yıl sabret...

Boynu bükülüyor. Geldiği gibi usulca çıkıp gitmeye davranıyor... Tam kapıyı açacağı anda çekinerek soruyor;

— Annemle beraber okuyamaz mısın o kitabı? Ayrı odalarda oturmasanız olmaz mı?

Bir şey söylememe zaman bırakmadan sofaya fırlıyor. Elimde tuttuğum boşalmış bardağı sıkıntıyla pencereye doğru savurmak, kafamda oynaşan düşüncelerle birlikte bin parçaya bölmek istiyorum. Ona da fırsat kalmıyor. Davul gümbürtüsü kulağıma dolmaya başlıyor. Gittikçe de yaklaşıyor. Çok geçmeden tellalın gümbürtüye karışan haykırışı yankılanıyor alacakaranlık odada;

— Ey ahali, duyduk duymadık demeyin... Cenab-ı Mevla'nın kudreti mucibince, Alemdar Mustafa Paşa'nın Rusçuk'tan yola çıkıp tez elden Dersaadet'e varması, cansiperane gayretler göstermesiyle Dördüncü Mustafa tahttan indirilmiş; Devlet-i Ali Osman'a sultanlık eylemek şerefi şehzade İkinci Mahmud hazretlerine nasip olmuştur... Cülûsu mübarek ola...

Bu kez gürültüyle açılıyor kapı. Nihal korku içinde yanıma koşuyor;

— Ne olmuş beybaba?

Yine başını okşayarak;

— Korkma cancağızım, diyorum. Fena bir hal yok, devletin idaresi bir deli ademden alınıp aynı sülaleden akıllı bir ademe teslim edilmiş...

Umursamazlıkla omuz silkiyor bunları duyunca. "Bana ne?" demek istiyor herhalde. Fazla kalmadan odayı terk etmek hevesinde. Ama eşikte birden duraklıyor. Gözünü gözümden ayırmadan hüzünlü bir sesle soruyor;

— Annemin yanına hiç gelmeyecek misin beybaba?

Denizden karaya esen nemli rüzgâr bedenimdeki ağırlığı kaldırmaya çabalıyor sanki... Boşuna uğraştığını bilmeden... Bilmem kaç zamandır kıyıda oturuyoruz babamla... Belki de günler geçmiştir gelişimizin üstünden... Konuşmaktan yorgun düşmüşüz ikimiz de. Artık herkes kendi yüreğiyle söyleşmeye, hesaplaşmaya başlamış. Başımızda uçuşan deniz kuşları da öyle... Saygıda kusur etmemek istercesine suskun hepsi... Derken omzumda bir kanat... Babamın eli... Titrek... Kararsız... Ardından sesini duyuyorum;

— Ananın rağbetine riâyet eyleyip başgöz edelim mi seni o paşa kızıyla? Gerçi, medrese kapısı açmış ademsin sen... Beş kuşaktan beri müderris yetiştiren bir ailenin ahfadısın... Hani, pek ters geliyorsa gönlüne bu izdivaç...

O susuyor, bense kararsızlıkla dudak büküyorum;

— Bilmem ki beybaba... Bizim tarafta ilim irfan, öbür tarafta ihtişam... Bu terazi denge tutar mı?

— Münire Hanım kızımızın tarz ü tavrına bağlı oğul... Senin yolunca giderse...

Derin bir iç çekişle sürdürüyor konuşmasını;

— Doğrusu, anan benim yolumca gitmedi hiç... Arzularımız aynı minval üzere olmadı...

Mavi sulara dalıyor bakışlarımız. Ama ben çabuk uzaklaşıyorum körfezden. Frenk mahallesinin karanlık sokaklarındayım tek başına. Kâhin Katina'nın parlak kırmızı eşyalarla döşenmiş zengin evinde kadife perdeyi aralamış dışarı bakan bir çocuğum. Odayı kaplayan baygın karanfil kokusu beni hayal deryasına mı sürüklemişti yoksa pencerenin önünden geçen adam gerçekten babam mıydı? Oydu... Kendimi ne kadar kandırmaya çabalasam da... Bunca yıl sır vermeden saklayabilmiştim bu gü-

nahı... Nedenini bilmeden... O kadın da ilim irfan sahibi değildi... Öyleyse nasıl bir bağ kurulmuştu aralarında? Annemde var olmayan neler bulmuştu babam Katina'nın ruhunda? Gelip geçici bir heves miydi, yoksa hâlâ sürüyor muydu muhabbeti? Belki... Kimin haklı kimin haksız olduğunu da çözememiştim daha... Zaten çözebilsem, suçunu bir solukta haykırmaz mıydım babamın yüzüne?

— Sustuğuna göre gönlün reddetmiyor bu izdivacı... Ne diyelim oğul, Mevla kaderini hayr'eyleye...

Sönmeye bahane arayan sırça kandilin ışığında sedirin köşesine büzülmüş otururken görüyorum onu. Uyukluyor mu can sıkıntısından, yoksa ağlıyor mu, bilemiyorum. Nihal yerde bağdaş kurmuş, ot bebeğine kadife bere giydirmeye çabalıyor. Usulca yaklaşıp pencereyi ardına kadar açıyorum önce. Yanık yağ kokusu içeriyi fena halde kaplamış çünkü. Sonra parmaklarımın ucuyla hareketsiz narin bedene dokunuveriyorum;

— Uyuyor muydunuz Münire'ciğim?

Silkinmiyor bile. Demek ki uyanıkmış. Geldiğimi görmüş. Yalnız bırakılmanın acısıyla içine kapanmış, bir şeyler düşünüyordu herhalde. Hem de firaklı şeyler... Pek yanlış bir izdivaç... Birbirine hiç muvafık olmayan iki insan... Bir yerde paşa konağının alâyişi, debdebesi, bir yanda ulema çocuğunun devlet kapısından aldığı akçeyle geçindirdiği harcıâlem bir hayat... Her an bir yere gidecekmişçesine süslü elbiselerle köşesinde gergef işleyen, tek hizmetçimiz Şerife'ye tiz sesiyle emirler yağdırmaktan zevk alan güzel bir kadın... Karnını doyuruyoruz diye hizmet beklemekten utanan, kendi işini kendi görmek isteyen, alâyişten hazzetmeyen bir adem... Münire Hanım'la Nizam Bey'in imtizacdan bihaber izdivacı... Nihal hangimize benzeyecek acep? Elbette annesine... Hamurunu o yoğurmayacak mı? Benden de bir şeyler alır canım... Komşu kızı değil ya... Hem böyle düşüncelere dalmak için mi girmiştim ben bu odaya? Bir şeyler söylemeliyim... Ama ne?

— Top seslerini işittiniz mi Münire'ciğim? Korkmadınız inşallah...

— Ne varmış korkulacak Nizam Bey? Sultanların biri inip biri çıkıyor tahta işte... Ha Mustafa, ha Mahmud...

Sokaktan geçen satıcıları anlatıyor sanki... Ha zerzevatçı geçmiş, ha arnavutciğerci... Onun bile kendince bir ehemmiyeti haizdir efendim... Birini beklerken öbürü gelirse canı sıkılır insanın... Kaldı ki koskoca Devlet-i Ali Osman tahtı... Demek ha şu, ha bu...

— Müsaadenizle ben yatıyorum Nizam Bey...

Yalancı esnemeleri elinin tersiyle kapatırken söylüyor bunu. Uykusu filan yok aslında. Ayağa kalkarken Nihal'in başını okşuyor. "Benimle gel" demek bu dokunuş. Çocukcağız mor kadife bereyi sırma saçlı bebeğin başına bir türlü geçirememenin üzüntüsünü unutmuş, bana suçlu suçlu bakıyor. Oysa annesi sabırsız beni cezalandırmak için. Yalnız bırakılmışlığın öcünü hemen şimdi almalı. Göz kırpıyorum Nihal'e, usulca doğruluyor yerinden. Oyuncağını kucaklayıp Münire'nin ardı sıra terk ediyor odayı.

— Annem halden anlamıyor beybaba...

— Niçin? Hangi mevzuda?

— Server Bey'le evlenmem hususunda...

— Bence muvafıktır kızım... Sen de arzu ediyorsun, biliyorum...

— Evleneceği adamı ancak düğün gecesi görmenin ne büyük hata olduğunu sen öğretmiştin bana...

— Sözümdeyim hâlâ, dönmüş değilim...

— Vazgeçmem mümkün olsa keşke... Eğer hiç görmeseydim...

— İyi ettin Nihal'im... Doğru adam seçtin... Annen de zamanla kabullenecek bunu...

— Diyarbekir çok mu uzak İzmir'e?

— Mesafeler endaze ile ölçülmez çocuğum... Gönlüne sor bunu...

Sessizlik... Sessizlik... Sessizlik... Uzadıkça uzuyor... Sultan hazretleri besmele ile rıhtıma ayak bastı anlaşılan... El, etek öpmeler, temennalar başlamıştır şimdi. Tükrük saça saça... İyi ki çıkmamaya karar verdim evden... Yüreğim ağzıma gelirdi billah... Devletin dirliğini sağlayacağım, sarayın yükünü hafifleteceğim, diye söz verip de hareme eskisinden bol cariye dolduran, birbirinden gösterişli köşkler yaptıran Sultan Aziz hazretleri İzmir'e hoş geldin... Şerefyab olduk... Lakin, Mısır'a bir an önce git de eski sükûnetimize kavuşalım... Bak, deniz ufkunda uçuşan martılar da bana hak veriyor...

Bir kapı gıcırtısı... Şerife Hanım geldi herhalde... Fidan gibi bir kızdı evimize adım attığında, beli bükülmüş ihtiyar oldu... Yine de hizmetime koşuyor... Bir yanda çocukları, bir yanda torunları...

— Sabahınız hayr'olsun beyciğim...

— Senin de Şerife Hanım...

— Kahvaltınızı getireyim mi?

— Bırak şimdi kahvaltıyı da, Nihal'imden mektup var mı, onu söyle... Hani kapının altından filan atılmış olur da...

— Yok beyciğim, bugün de yok... Belki yarın...

— Yarın... Belki... Hep öyle diyorsun... Kırk yedi yıldır...

Cevap vermemek için arkasını dönüp gidiyor... Belki yarın... Kırk yedi yıldan sonra... Diyarbekir İzmir'e çok mu uzak? Mesafeler endazeyle ölçülmez... Ama çok uzak... Çok... Ölüm kadar... Ben kalkıp gitsem... Şaşırsa kapıyı açınca... Yoksa önce rıhtıma mı insem?... *Commerano Tiyatrosu*'nda bir Ermeni kız vardı eskiden... Nihal'ime benzerdi... Duruşu... Bakışı... Gülüşü... Sevdiği adamla kaçıyordu her gece... Uzaklara... Ertesi akşam yine sahnedeydi... Nihal'im niye dönmüyor yahu? Diyarbekir çok mu uzak?... Çok... Ölüm kadar... Tiyatroya gideceğim... Şerife Hanım redingotumu, pantolonumu ütülesin... Frenk gömleğimle yakalığımı da... Fesimi, potinlerimi fırçalasın... Bir de fayton çağırsın... Abdülaziz Efendi uyumuş olur o zaman... Sessizce inerim sahile... Çünkü alâyişten hazzetmem efendim...

Modern öykücülüğümüzün öncülerinden Sait Faik Abasıyanık adına konan Sait Faik Hikâye Armağanı, yarım yüzyılı aşkın tarihi, Armağanı alan öykü kitaplarının edebi değeri, seçici kurulların oluşumunda gösterilen özen ve süreklilik açısından Sait Faik'e ve öykücülüğümüze yaraşır bir ödül. Bu ödülü kazanmış 54 kitaptan birer öykünün yer aldığı *İnsanlar İçinde Bir İnsan*, ülkemizde bir edebiyat ödülü bağlamında hazırlanan ilk antoloji.

1955 **Haldun Taner, Sabahattin Kudret Aksal** • 1956 **Tahsin Yücel** • 1957 **Necati Cumalı** • 1958 **Orhan Kemal** • 1959 **Oktay Akbal** • 1960-63 **[Ödül verilmedi]** • 1964 **Adnan Özyalçıner, Mehmet Seyda** • 1965 **Kâmuran Şipal, Mahmut Özay** • 1966 **Cengiz Yörük** • 1967 **Tarık Dursun K.** • 1968 **Muzaffer Buyrukçu** • 1969 **Orhan Kemal, Faik Baysal** • 1970 **Zeyyat Selimoğlu** • 1971 **Bilge Karasu, Bekir Yıldız** • 1972 **Füruzan** • 1973 **Demirtaş Ceyhun** • 1974 **Fakir Baykurt** • 1975 **Adalet Ağaoğlu** • 1976 **Selim İleri** • 1977 **Necati Cumalı** • 1978 **Adnan Özyalçıner, Selçuk Baran** • 1979 **Ferit Edgü** • 1980 **Tomris Uyar** • 1981-82 **[Ödül verilmedi]** • 1983 **Nursel Duruel** • 1984 **Pınar Kür** • 1985 **Tarık Dursun K.** • 1986 **Feyza Hepçilingirler** • 1987 **Tomris Uyar** • 1988 **Gülderen Bilgili, Mahir Öztaş** • 1989 **Demir Özlü** • 1990 **Nezihe Meriç** • 1991 **Ayla Kutlu** • 1992 **Oya Baydar** • 1993 **[Ödül verilmedi]** • 1994 **Osman Şahin** • 1995 **Mehmet Zaman Saçlıoğlu** • 1996 **Cemil Kavukçu** • 1997 **Ayşe Kulin** • 1998 **Erdal Öz, Orhan Duru** • 1999 **Necati Tosuner** • 2000 **Faruk Duman** • 2001 **Murat Gülsoy** • 2002 **Yekta Kopan** • 2003 **Mehmet Günsür** • 2004 **Başar Başarır** • 2005 **Ayşe Sarısayın** • 2006 **Refik Algan** • 2007 **Selma Fındıkoğlu**